I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Pradinio ugdymo paskirtis

1.1. Pradinėje mokykloje tęsiamas ikimokykliniame ir priešmokykliniame amžiuje pradėtas vaiko fizinės, intelektinės, emocinės sričių plėtojimas, dedami vaiko santykio su aplinka, su kitais žmonėmis, su pačiu savimi pamatai.

1.2. Pradinio ugdymo **paskirtis** – sudaryti sąlygas vaikui įgyti dorinės ir socialinės brandos pradmenis, kultūros, taip pat ir etninės, pagrindus, elementarų raštingumą, padėti jam pasirengti mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą.

1.3. Pradinis ugdymas grindžiamas *humaniškumo, demokratiškumo, nacionalumo (tautiškumo) ir atvirumo (kaitos)* **principais**.

1.4. Pradinis ugdymas *organizuojamas* vadovaujantis šiomis **nuostatomis:**

1.4.1. **Ugdymas orientuotas į vaiką:** tikima geraisiais vaiko pradais, jo galia įveikti sunkumus; rodomas dėmesys ir pagarba kiekvienam vaikui; palaikomi prasmingi vaikų sumanymai, džiaugiamasi jų laimėjimais; klaidos traktuojamos kaip natūralus reiškinys; mokytojas ir mokiniai yra lygiaverčiai ugdymo proceso dalyviai; jų santykiai grindžiami bendravimu ir bendradarbiavimu; mokinių tarpusavio santykiai kuriami remiantis tarpusavio pasitikėjimu, atsakomybe, pagarba kito nuomonei bei interesams.

1.4.2. **Ugdymas integralus, visybiškas:** jis apima ne vien žinias, gebėjimus, vertybines nuostatas, bet ir pojūčius, jausmus, vaizduotę; siekiama racionalaus ir neracionalaus (intuityvaus, jausminio, pasąmoninio) pažinimo dermės, įtraukiami visi vaiko jutimai; siekiama mokomųjų dalykų tikslų, uždavinių, turinio, metodų dermės; taikomi įvairūs ugdymo integracijos būdai (asmenybinis; sociokultūrinis; dalykinis – teminis, probleminis, metodų, turinio).

1.4.3. **Ugdymas diferencijuotas ir individualizuotas:** ugdymo procesas grindžiamas šio amžiaus tarpsnio vaiko fizinių, psichinių, socialinių, kultūrinių ypatumų pažinimu. Siekiama pažinti kiekvieno mokinio individualias savybes (gabumus, nuostatas, gebėjimus ir kt.); ugdymo procesas organizuojamas atsižvelgiant į mokinio ar mokinių grupės ugdymo(si) poreikius; ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami, parenkama atitinkamo sudėtingumo mokomoji medžiaga ir užduotys; sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos mokiniams, turintiems ypatingų poreikių (turintiems išskirtinių gebėjimų, mokymosi sunkumų, fizinę ar psichinę negalią ir kt.); mokinio pasiekimai ir daroma pažanga vertinami remiantis individualios pažangos (idiografiniu) principu, taikomas formuojamasis ir apibendrinamasis vertinimas. Bendrosiose programose nusakyti reikalavimai mokinių pasiekimams – pagrindinis orientyras planuojant, mokant, fiksuojant, aptariant vertinimo informaciją, koreguojant ugdymą.

1.4.4. **Ugdymas kontekstualus**: nauja informacija pateikiama vaiko gyvenimo patirties kontekste; kuriami kuo artimesni realiam gyvenimui mokymosi kontekstai; mokomasi įvairioje – mokyklinėje ir nemokyklinėje – aplinkoje; ieškoma ugdymo turinio sąsajų su sociokultūriniu gyvenimo kontekstu; atsižvelgiama į aplinkos (regiono, miesto, mokyklos) ypatumus.

1.4.5. **Orientuojamasi į interpretacinį, o ne reprodukcinį mokymąsi:** pirmenybė teikiama kuriamajai, o ne atgaminamajai veiklai; mokiniai įtraukiami į aktyvią, skatinančią pažinti, patirti ir aiškintis veiklą; siekiama, kad mokinys sąmoningai ir kūrybiškai perimtų naują mokomąją medžiagą; skatinama savianalizė ir savęs vertinimas.

1.4.6. **Ugdymo procesas aktyvus:** mokomasi praktiškai veikiant, atsisakoma teoretizavimo, akademiškumo – teorinės žinios atskleidžiamos ir įtvirtinamos praktinėje veikloje; mokiniai skatinami savarankiškai veikti, ieškoti, reikšti savo mintis; sudaroma galimybė rinktis (veiklą, veikimo priemones), savarankiškai daryti sprendimus – pasirinkimo laisvė derinama su atsakomybe už savo veiksmus ir poelgius; skatinami teigiami jausmai, išgyvenimai kaip vaiko valios, veiklos paskata.

1.4.7. **Ugdymas patrauklus ir džiaugsmingas:** parenkami vaiko domėjimąsi mokymosi procesu stiprinantys, mokymosi motyvaciją, atsakomybę skatinantys ugdymo metodai, temos, priemonės; siekiama, kad mokiniai patirtų malonumą, pažinimo ir atradimo džiaugsmą; sudaromos sąlygos ir situacijos, leidžiančios išgyventi mokymosi ir veiklos sėkmę.

II. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, STRUKTŪRA

2. Pradinio ugdymo tikslas – ugdyti aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, pažintinių, informacinių, veiklos gebėjimų bei bendrųjų vertybių pamatus įgijusį vaiką, pasirengusį mokytis toliau pagal pagrindinio ugdymo programas.

3. Pradinio ugdymo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

3.1.1. Padėti įgyti prasmingų, aktualių vaikui žinių apie save, pasaulį ir kitus žmones.

3.1.2. Padėti išsiugdyti gebėjimus, reikalingus kaupti žinias ir patirtį, atrasti ir kelti idėjas, numatyti ir įgyvendinti sumanymus.

3.1.3. Padėti išsiugdyti asmens kompetencijoms būtinus įgūdžius, gebėjimus ir vertybines nuostatas.

3.1.4. Sudaryti ugdymo sąlygas, palankias *kompetencijoms* plėtoti, humaniškai, demokratiškai, brandžiai, tautines ir visuotines vertybes pripažįstančiai asmenybei ugdyti.

4. Pradinio ugdymo struktūra

4.1. Siekiant pradinio ugdymo tikslų, stengiamasi aprėpti svarbiausias **ugdymo sritis**, ir, jas plėtojant, padėti mokiniui įgyti svarbiausias žmogaus gyvenimui *žinias, gebėjimus bei vertybines nuostatas.*

4.2. Pradinį ugdymą sudaro šios sritys:

Dorinis ugdymas:

Etika, Katalikų tikyba, Ortodoksų (stačiatikių) tikyba, Evangelikų liuteronų tikyba, Evangelikų reformatų tikyba, Karaimų tikyba, Judėjų tikybos pažintinė programa;

Kalbinis ugdymas:

Lietuvių kalba (gimtoji); Kitos gimtosios kalbos; Lietuvių valstybinė kalba; Užsienio kalbos;

Matematinis ugdymas:

Matematika;

Socialinis ir gamtamokslinis ugdymas:

Pasaulio pažinimas;

Meninis ugdymas:

Dailė ir technologijos; Muzika; Šokis; Teatras;

Kūno kultūra;

Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymas:*

Lietuvių gestų kalba; Lietuvių kalba; Matematika; Pasaulio pažinimas.

5. Ugdymo sričių paskirtis:

5.1. *Dorinio ugdymo paskirtis* – padėti mokiniui išsiugdyti pozityvų ir bendrosiomis dorinėmis vertybėmis grįstą santykį su savimi, kitais žmonėmis ir pasauliu. Kryptingam doriniam ugdymui(si) skiriami etikos ir tikybos mokomieji dalykai, iš kurių mokinių tėvai laisvai pasirenka vieną kiekvienais mokslo metais. Etikos ir tradicinių konfesijų tikybos pamokas sieja bendras dorinio ugdymo tikslas, dalis bendrų uždavinių, ugdymo turinio tematika ir puoselėjamos visuotinės vertybės.

5.2. *Kalbinio ugdymo paskirtis* – padėti mokiniui įgyti elementaraus raštingumo pagrindus, išsiugdyti elementarius teksto kūrimo ir suvokimo gebėjimus, sukurti prielaidas įgyti ir plėtoti intelektines galias, emocinę, dorovinę, socialinę, kultūrinę patirtį.

5.3. *Matematinio ugdymo* paskirtis – ugdyti mokinio gebėjimus skaičiuoti, logiškai mąstyti ir formalizuoti, lavinant jų vaizdinį, erdvinį ir tikimybinį mąstymą. Žinomų matematikos sąvokų, matematinių modelių, metodų, ryšių įvairioms situacijoms analizuoti supratimas bei taikymas sudaro prielaidas kiekvienam vaikui ne tik geriau pažinti pasaulį, perimti šimtmečiais susiformavusią žmogaus mąstymo bei veiklos kultūrą, bet ir padeda jam spręsti kasdienes gyvenimiškas problemas.

5.4. *Socialinio ir gamtamokslinio ugdymo* paskirtis – įvesdinti mokinį į artimiausią socialinę bei gamtinę aplinką, padėti įgyti *žinojimą*, padedantį suprasti, kaip gyvena žmonės, kaip jų gyvenimas keičiasi, koks ryšys yra tarp žmonių ir gamtos, tarp praeities, dabarties ir ateities; išsiugdyti *gebėjimus*, kurių reikia pažįstant pasaulį, jį tiriant, taip pat su kitais bendradarbiaujant; gebėjimą suvokti

* Skelbiama „Valstybės žinių“ interneto tinklalapyje adresu: www.valstybes-zinios.lt, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos interneto tinklalapyje adresu: www.smm.lt ir Švietimo plėtotės centro tinklalapyje adresu: www.pedagogika.lt

įvairią informaciją, ją tvarkyti, analizuoti ir interpretuoti; gebėjimą taikyti įgytas žinias bei patirtį; gebėjimą kritiškai mąstyti, spręsti problemas; gebėjimą veikti; ugdytis *vertybines nuostatas*: toleranciją kitiems ir kitokiems, pagarbą gyvybei, įsipareigojimą ir atsakomybę už savo ir kitų gyvybę ir sveikatą, už viską, kas vyksta greta.

5.5. *Meninio ugdymo* paskirtis – padėti vaikui įgyti pradinę meninę, estetinę, kultūrinę kompetencijas, leisti atsiskleisti mokinių kūrybingumui menų srityje, per meną įsitraukti į aktyvią socialinę veiklą, bendravimą, mokymąsi. Meniniu ugdymu, integruotu į kitas ugdymo sritis, siekiama sukurti patrauklią ir palankią emocinę socialinę terpę visų mokymosi stilių mokiniams.

5.6. *Kūno kultūros paskirtis* – diegti sveikos gyvensenos įpročius, sudaryti sąlygas vaiko prigimčiai artima fizine veikla išreikšti savo individualumą, skatinti kūrybingumą, ugdytis bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, puoselėti olimpines sporto vertybes. Kūno kultūra pradinėse klasėse turi teikti galimybę patirti išlavinto, stipraus, sveiko, dailaus kūno ir grakščių judesių vertę bei ugdytis fizinę ir dvasinę ištvermę, stiprinti valią, ryžtą, patirti judėjimo džiaugsmą.

5.7. *Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo* paskirtis – atsižvelgiant į kalbinę, kultūrinę ir socialinę mokinio patirtį, padėti jam įgyti komunikavimo ir kultūrinės (apimančios ir kurčiųjų kultūrinio tapatumo aspektą) kompetencijos pradmenis, kurie sudarytų sąlygas mokomajai ir asmeninei veiklai pradinio ugdymo pakopoje ir prielaidas tolesniam ugdymuisi dalykinėje sistemoje.

6. Pradinio ugdymo dalykų programų struktūra

6.1. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos *Pradinio ugdymo bendroji programa* – tai dokumentas, reglamentuojantis pradinio ugdymo turinį.

6.2. Kiekvieno dalyko turinys *Programoje* aprašomas pagal šią struktūrinę schemą: bendrosios nuostatos, tikslas, uždaviniai, dalyko struktūra, mokinių gebėjimų raida, mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas.

6.3. Skyriuje „Bendrosios nuostatos“ aptariamos mokomojo dalyko ypatybės, dalyko vieta ugdymo turinyje, dalykinio ugdymo turinio integravimas ir bendrosios dalyko didaktinės nuostatos.

6.4. Skyriuje „Tikslas“ formuluojamas dalyko mokymo pradinėje mokykloje tikslas.

6.5. Skyriuje „Uždaviniai“ formuluojami dalyko mokymo pradinėje mokykloje uždaviniai, susiję su dalykinių ir kitų svarbių kompetencijų bei nuostatų ugdymu.

6.6. Skyriuje „Struktūra“ išdėstoma ir paaiškinama *Programos* dalykinio ugdymo turinio sandara. Šios dalies paskirtis – palengvinti atskirų ugdymo turinio elementų aprašymą ir klasifikavimą, ugdymo planavimą, mokymo ir mokymosi rezultatų aprašymą bei vertinimą.

6.7. Skyriuje „Mokinių gebėjimų raida“ bendriausiais bruožais aprašomas tolydus mokinių gebėjimų augimas pagal mokymo(si) koncentrus. Jo paskirtis – sutelkti pedagogų dėmesį į ugdymo nuoseklumą ir koncentriškumą. Gebėjimų aprašas nurodo, ką dauguma šalies mokinių turėtų gebėti baigdami 2 ir 4 klasę.

6.8. Skyrių „Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas“ sudaro poskyriai:

6.8.1. „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“, kuriame detaliau aprašomi orientaciniai mokinių ugdymo pasiekimai pagal mokymo(si) koncentrus ir pateikiamos trumpos metodinės rekomendacijos, pavadintos ugdymo gairėmis. Poskyrio tekstas pateikiamas lentele pagal dalyko veiklos sritis ir sudedamąsias kompetencijos dalis (nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą). Šios programos dalies paskirtis – išsamiau atskleisti ne tik siekiamą ugdymo rezultatų kokybę, bet ir ugdymo proceso, kuris turėtų būti pajėgus duoti tokius rezultatus, kokybę.

6.8.2. „Turinio apimtis“, kuriame aiškinama, ko ir kaip plačiai turėtų būti mokomasi tam tikrame mokymo koncentre. Ypač daug dėmesio skiriama nagrinėjamos dalyko tematikos riboms aprašyti, mokiniams teikiamos medžiagos riboms nubrėžti, kontekstams, kuriuose mokiniai turi mokėti taikyti įgytas žinias bei gebėjimus, nurodyti.

6.8.3. „Vertinimas“, kuriame bendriausiais bruožais aprašyti mokinių mokymosi pasiekimų (įgytos kompetencijos) lygių (patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis) požymiai. Jo paskirtis – nužymėti gaires kriteriniam mokinių pasiekimų įvertinimui, numatyti ugdymo(si) pasiekimų augimo perspektyvą ir aprašyti minimalų mokinių pasiekimų lygį, kurio nepasiekus būtina aiškintis, ar mokiniui nėra reikalinga speciali pedagoginė ar psichologinė pagalba.

III. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS: INTEGRAVIMO GALIMYBĖS, DIDAKTINĖS NUOSTATOS, MOKYMOSI APLINKA

7. Integravimo galimybės

7.1. Išskirtinė pradinio ugdymo ypatybė – jo *integralumas*, t. y. visybiškumas, sąryšingumas, darna. Pradinis ugdymas organizuojamas kaip vieninga sistema, kiek įmanoma neskaidant ugdymo sričių į atskiras, nesusietas dalis – mokomuosius dalykus.

7.2. *Integruojančioji* pradinio ugdymo *ašis* – pats *vaikas*. Į kiekvieną problemą, faktą, reiškinį žvelgiama iš vaiko pozicijų, jo akimis, aiškinamasi, remiantis jo patirtimi. Šio amžiaus vaiko suvokimas ir mąstymas yra sinkretiški, t. y. *nesuskaidyti, visybiški*. Todėl siekiama, kad ugdymo turinys kiek įmanoma būtų integralus, atitiktų šio amžiaus tarpsnio vaiko raidos ypatybes.

7.3. Antrasis integracijos aspektas – *sąsajos su realiu gyvenimu,* ugdymo *kontekstualumas*. Mokomasi to, kas mokiniui yra svarbu, reikšminga, prasminga. Siekiama kiekvieną mokomąją temą, problemą aktualizuoti, t. y. padaryti mokiniui aktualią, reikšmingą, susieti ją su mokinio reikmėmis, praktiniu pritaikymu.

7.4. Trečioji integravimo kryptis – *tarpdalykinė integracija*: nagrinėjant bet kurią temą ar problemą, stengiamasi ugdyti įvairius dalykinius gebėjimus. Pradiniame ugdyme labai patogu integraliai ugdyti mokinio *mąstymo* galias, jo *kalbinę, vaizdinę, vaidybinę raišką, estetinę nuovoką, sveikos gyvensenos įgūdžius, judesių kultūrą*.

7.5. Pradinio ugdymo bendrojoje programoje pabrėžiamas mokinio *vertybinių nuostatų* ugdymas – kaip bendrasis (integralus) uždavinys kiekvieno dalyko ugdymo procese. Mokinių etinės (vertybinės) nuostatos ugdomos per visas tradicines ugdymo sritis – dorinį (tikyba arba etika), kalbinį (gimtoji, valstybinė ir užsienio kalbos), socialinį bei gamtamokslinį (pasaulio pažinimas), tiksliuosius mokslus (matematika), meninį (dailė, muzika, teatras, šokis), technologinį (darbeliai) ir sveikatos (kūno kultūra) ugdymą.

7.6. *Informacinių komunikacinių technologijų* (*IKT) integravimas.* Pradinėje mokykloje informacinių technologijų gebėjimų ugdymas integruojamas į kitas ugdymo sritis. Mokytojas, kuris integruoja informacines technologijas į ugdymo procesą, siekia panaudoti IKT ugdymo procesui modernizuoti ir tobulinti: kitaip organizuoti mokymą ir mokymąsi, kitaip pateikti mokomąją medžiagą ir t. t.

7.7. Jau pradinėje mokykloje svarbu ugdyti nuostatą, kad informacinėmis technologijomis naudotis reikia saugiai, atsakingai ir teisėtai. Integruojant IKT į pradinio ugdymo procesą, mokytojas turi pasirūpinti darbo kompiuteriu higiena, supažindinti mokinius su saugaus darbo kompiuteriu taisyklėmis, skatinti mokinius jų laikytis. Taip ugdomi mokinių gebėjimai bei nuostatos tausoti sveikatą. Šie gebėjimai bei nuostatos ugdomi pradinėse klasėse per visų dalykų pamokas ir įvairioje veikloje po pamokų.

7.8. Integruodamas IKT į pradinio ugdymo procesą, mokytojas gali supažindinti mokinius su jų amžiui skirtomis įvairių dalykų mokomosiomis kompiuterių programomis ir edukaciniais žaidimais, tikslingai, pagal galimybes, taikyti juos ugdymo procese.

7.9. Jei pamokose mokiniai naudojasi komunikacijos priemonėmis, būtina formuoti saugaus naršymo internete bei saugaus bendravimo nuostatas, svarbu, kad internetas mokiniams būtų saugus. Todėl mokytojas privalo pasikalbėti su mokiniais apie pavojus, kurie gali tykoti internete, paaiškinti asmeninės informacijos atskleidimo pavojingumą, aptarti, kaip vengti tokių situacijų.

7.10. Pradinio ugdymo bendroji programa teikia galimybių įgyvendinti *Integruojamųjų programų* gaires: ugdyti mokinių mokėjimo mokytis, komunikavimo, darnaus vystymosi, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijų pradmenis (2006). Šios esminės ES švietimo dokumentuose akcentuojamos kompetencijos ugdomos per visų dalykų pamokas. Siekdami ugdyti bendrąsias kompetencijas ir įgyvendinti integruojamosiose programose iškeltus tikslus, mokytojai turėtų vadovautis „Bendrųjų kompetencijų ugdymo“ dokumentu bei jo priedais.

7.11. Pilietiškumo bei verslumo ugdymo bendrą kryptį ir konkrečias gaires pradinių klasių mokytojai ras Bendrųjų programų Socialinio ugdymo srities Pilietiškumo ugdymo ir Ekonomikos ir verslumo bendrosiose programose.

7.12. Į pradinio ugdymo turinį taip pat integruojamos prevencinės programos: *Gyvenimo įgūdžių ugdymo* (2004), *Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos* (2006), *Žmogaus saugos* (2006), *Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo* (2007) ir kitos.

8. Didaktinės nuostatos

8.1. Pradiniame ugdyme naudotini ugdymo metodai ir mokymo(si) strategijos, kurios atitinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko raidos ypatumus; padeda panaudoti jau turimą patyrimą; suteikia galimybę mokytis savarankiškai; padeda ugdytis vertybines nuostatas, bendruosius bei dalykinius gebėjimus, įgyti būtinų žinių; skatina imtis iniciatyvos nustatant ugdymo(si) poreikius, pasirenkant ir įgyvendinant tinkamas pasiekimų vertinimo strategijas, kurie atitinka individualias psichofizines bei intelektines mokinio galias, yra veiksmingi pedagoginiu požiūriu (padeda siekti ugdymo(si) tikslų) ir patrauklūs šio amžiaus vaikui bei priimtini mokytojui.

8.2. Taikomi individualaus ir grupinio darbo metodai, kurie skatina aiškinimąsi, tyrinėjimą, interpretavimą, problemų sprendimą, projektavimą, kūrybą: pokalbis, diskusija, interviu, inscenizavimas, imitavimas, žaidimas, projektas, tyrimas (stebėjimas, eksperimentas) ir t. t. Pagal galimybes naudojami ir mokymo(si) metodai, taikant IKT, kurios padeda veiksmingiau mokyti(is).

8.3. Mokytojas, siekdamas bendrųjų ugdymo tikslų, atsižvelgia į mokinių amžiaus tarpsnio, individualias dėmesio, suvokimo, mąstymo, valios, emocijų raidos ypatybes, polinkius ir interesus, ieško, parenka bei taiko tinkamus ugdymo metodus ar jų derinius.

8.4. Bendrųjų didaktinių nuostatų principų būtina laikytis ir planuojant bei organizuojant ugdymą, ir vertinant ugdymo(si) pasiekimus.

8.4.1. *Ugdymo planavimas*. Ugdymas planuojamas numatant ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus. Ilgalaikiai tikslai – metų, pusmečio ar trimestro – gali būti labiau apibendrinti, abstraktesni. Trumpalaikiai tikslai, skirti ugdyti dalykinius gebėjimus, supratimą, žinojimą, taip pat ir vertybines nuostatas, yra konkretesni ir: a) numatantys konkrečius siekiamus rezultatus; b) galimi įvertinti, ar jau yra pasiekti; c) galimi aptarti su mokiniais, jiems aiškūs; d) realūs, pasiekiami; e) diferencijuoti: atitinkantys skirtingas mokinių išgales, jų gebėjimus; f) konkrečios trukmės (būtina numatyti, iki kada darbas turi būti atliktas). Planuojant pasiekimus reikia atsižvelgti į bendrą klasės mokinių pajėgumą (planuojamos užduotys neturi būti nei per lengvos, nei neįveikiamos) ir į kiekvieno mokinio galias (iš kiekvieno mokinio reikalaujama pasiekti tai, ką jis pajėgia; be to, reikia stengtis, kad kiekvienas mokinys atlikdamas užduotis patirtų sėkmę). Planuojant numatoma, kurios užduotys bus atliekamos individualiai, kurios – grupėmis, kokiomis priemonėmis reikės naudotis atliekant užduotis, kaip bus pristatomi atlikti darbai ir kaip bus įvertinti darbo rezultatai.

8.4.2. *Ugdymo organizavimas.* Pradinis ugdymas organizuojamas pagal Pradinio ugdymo sampratą ir pagal Bendruosius ugdymo planus parengtą Mokyklos ugdymo planą. Mokytojas, siekdamas bendrųjų ugdymo tikslų, atsižvelgia į mokinių amžiaus tarpsnio ir individualias ypatybes, kiekvieno mokinio poreikius, mokyklos ir regiono ypatumus. Mokytojas organizuoja mokymąsi taip, kad visi mokiniai dalyvautų veikloje. Tam pasiūlomi (ar siūloma patiems mokiniams pasirinkti) aktyvaus visų dalyvavimo reikalaujančius darbo metodus, sukuriama saugi, pasitikėjimą kelianti klasės atmosfera.

8.4.3. *Vertinimas.* Šiuolaikinėje mokykloje vertinimas pirmiausia turėtų būti suprantamas kaip ***pagalba*** mokiniui. *Vertinimas skirtas* ***padėti mokiniui*** *sėkmingai mokytis, tobulėti, bręsti.* Vertinimas taip pat įgalina kaupti ir panaudoti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus, daromą pažangą, numatyti mokymosi perspektyvą, nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus.

8.5. Vertinimo veiksmingumas pradinėje mokykloje priklauso nuo klasės klimato, pedagogų ir mokinių požiūrių bei nuostatų, taikomų darbo ir vertinimo metodų. Svarbiausia sąlyga siekiant geresnių mokymosi rezultatų yra mokinio psichologinis saugumas, todėl pirmiausia būtina sukurti palankų vaikui klasės klimatą. Mokinys neturi bijoti klausti, klysti, turėti kitokią nuomonę nei daugumą.

8.6. Mokiniai turėtų būti nuteikiami mokytis pagal savo išgales, keliant jiems individualius, vaiko prigimtinių gabumų, įgytų žinių ir gebėjimų lygį atitinkančius reikalavimus. Rezultatai įvertinami pagal tai, ko buvo tikėtasi ir kiek pasiekta. Siektina kuo geriau pažinti mokinį, jo gabumus, savimonę, savivertę, charakterį ir temperamentą, polinkius ir poreikius tam, kad būtų tinkamai individualizuotas vaiko ugdymas.

8.7. Mokiniams mokytojas nuolat teikia informaciją apie jų mokymąsi ir pažangą, ką jie jau pasiekė ir ką turėtų daryti, kad jų pasiekimai būtų geresni. Tam reikia kaskart suteikti grįžtamąją informaciją (t. y. paaiškinti) apie mokinių pasiekimus bei sėkmę. Informacija gali būti teikiama žodžiu (dažniausiai) arba ne-

žodine kalba, arba užrašoma – į sąsiuvinius, kontrolinių darbų, testų lapus, pasiekimų knygeles ar pan.

8.8. Mokytojas turi vertinti mokinių pasiekimus ir pažangą atsižvelgdamas į Pradinio ugdymo bendrojoje programoje nubrėžtas gaires. Šioje programoje nusakyti tikslai ir uždaviniai bei ugdymo(si) pasiekimai – bendriausi siektini rezultatai, į kuriuos turi orientuotis mokytojas, planuodamas savo darbą. Pirmiausia, atsižvelgiant į bendrą klasės lygį, vaikų galimybes, reikia numatyti, kas bus pasiekta per vienerius mokslo metus.

8.9. Planuojant vertinimo procesą, turi būti aiškiai numatomi laukiami rezultatai (ugdymo ir ugdymosi pasiekimai) ir sėkmės kriterijai (pagal ką spręsime, ar tikslai pasiekti). Pageidautina, kad laukiami rezultatai (pasiekimai) būtų diferencijuojami mokinių grupėms. Mokiniai turėtų dalyvauti ir numatant mokymosi lūkesčius bei sėkmės kriterijus. Mokymosi etapo pabaigoje prasminga su mokiniais aptarti, ką naujo ar jiems reikšmingo, įdomaus jie sužinojo, patyrė, išmoko, suprato. Mokiniai turi pasidžiaugti patirtais įspūdžiais, įgyta patirtimi, naujomis žiniomis, išsiugdytais gebėjimais; kartu formuluojami tikslai, ką dar reikėtų išmokti, sužinoti, norėtųsi patirti.

8.10. Vertinimo metodai ir procedūros turi atitikti paskirtį: atsižvelgiant į tai, ką vertinsime – žinias, įgūdžius, gebėjimus, nuostatas ar jų visumą – mokinių kompetencijas, – pasirenkami skirtingi būdai jiems diagnozuoti ir įvertinti. Paprasčiausia yra įvertinti mokinio žinias. Sudėtingiau įvertinti mokinio įgytus gebėjimus – juos pamatyti ir įvertinti galima tik mokiniui demonstruojant, ką jis jau geba atlikti: pavyzdžiui, išspręsti probleminę užduotį, sukurti pasakojimą, suplanuoti ir atlikti elementarų bandymą, nubraižyti diagramą, pristatyti surinktą informaciją ar pan. Dar sudėtingiau įvertinti mokinio įgytas kompetencijas, nes tai – integralus vertybinių nuostatų, gebėjimų ir žinių darinys. Todėl kompetencijos turėjimas ar neturėjimas bei jos lygis gali atsiskleisti tik mokiniui veikiant realioje ar dirbtinai sukurtoje situacijoje. Vertinama stebint mokinio elgesį per pamokas, iškylų, ekskursijų metu, dalyvaujant projektiniame darbe ar pan. Kompetencijos įvertinimas grindžiamas ilgesniu stebėjimu, informacijos iš įvairių šaltinių kaupimu, jos apibendrinimu.

8.11. Kasdieniame darbe dažniausiai taikomas *formuojamasis vertinimas*, skirtas padėti vaikui mokytis, numatant mokymo(si) uždavinius, kryptį, konkrečius žingsnius, mokymosi perspektyvą. Šis vertinimas yra grindžiamas mokinio ir mokytojo bendradarbiavimu, nuolat įvertinant situaciją ir teikiant grįžtamąjį ryšį. Formuojamasis vertinimas vyksta nuolat – kiekvieną dieną, kiekvieną pamoką, taip pat ne pamokos metu: stebint, kaip mokiniai elgiasi, kaip bendrauja ir bendradarbiauja, kokių pastangų jiems reikia užduočiai atlikti, tikslui pasiekti; atkreipiant dėmesį į tai, kaip jiems sekasi sukaupti dėmesį, įtempti valią, dirbti savarankiškai ar paprašant pagalbos; svarbu suvokti, ar vaikas pasitiki savo jėgomis: jei pasitikėjimo trūksta, būtina paskatinti mokinį, parodyti tikėjimą, kad jam pasiseks.

8.12. Mokytojas turėtų stengtis tobulinti taikomus vertinimo metodus taip, kad jie padėtų mokiniams mokytis, keltų jų motyvaciją, skatintų tobulėti. Reikėtų numatyti ir naudoti įvairias formuojamojo vertinimo strategijas – stebėjimą, klausinėjimą, diskusijas, užduočių analizavimą bei aptarimą, mokinių supratimo įvertinimą ir kt.

8.13. Mokytojas turi periodiškai – žodžiu ar raštu – pateikti mokiniams informaciją apie jų sėkmę ir daromą pažangą. Permąstoma ir atsirenkama, kuri informacija vaikams bus teikiama žodžiu, o kuri – raštu; laikomasi principo: tai, ką veiksmingiau yra perteikti žodžiu, teikiama žodžiu, o ką prasmingiau yra užrašyti, užrašoma. Jokiu būdu nesistengiama fiksuoti (užrašyti) visos informacijos. Fiksuoti reikėtų tik tai, kas yra būtina: rašomi metiniai, pusmetiniai (trimestriniai) mokinio pasiekimų aprašai, kontrolinių darbų (testų) įvertinimai. Pastabos, komentarai, atkreipiantys dėmesį į netikslumus, klaidas bei nurodantys, kaip tai pataisyti, įrašomi pratybų sąsiuviniuose, vertinimo lapuose, pasiekimų knygelėse. Mokinių pasiekimai pradinėje mokykloje aprašomi trumpais komentarais, aprašais; pažymiai (balai) arba jų pakaitalai – ženklai, simboliai – nevartojami.

8.14. Mokinių pasiekimai *viešai* tarpusavyje nelyginami; stebima ir vertinama konkretaus mokinio daroma pažanga, lyginant ankstesnius pasiekimus su dabartiniais. (Tėvams pageidaujant, galima nurodyti, kurią vietą tarp kitų užima jų vaikas, bet tai daryti reikėtų konfidencialiai; dar svarbiau yra išaiškinti, kad tėvams labiau turėtų rūpėti, ar jų vaikas pasiekia tiek, kiek galėtų, ar mokosi tiek, kiek gali, o ne tai, koks jo rangas klasėje).

8.15. Ilgesnių ar trumpesnių mokymosi ciklų (metų, pusmečio ar trimestro, projekto, skyriaus) pabaigoje atliekamas *apibendrinamasis vertinimas*. Infor-

muojant mokinius ir tėvus apie *apibendrinamojo vertinimo* rezultatus, reikėtų bendrais bruožais nurodyti, kuriuos iš Pradinio ugdymo bendrojoje programoje suformuluotų lūkesčių mokinys jau yra pasiekęs, ir ko reikia siekti toliau.

9. Pradinio ugdymo(si) aplinka

9.1. Ugdymo(si) aplinka suprantama kaip erdvė, kurioje vaikai būna, mokosi, bendrauja, ir kur nuolat kuriasi tarpusavio santykiai. Aplinka yra svarbi vaikų patyrimui, jų saviugdai, aplinka padeda formuotis vaikų pomėgiams, jų kultūrai, be to, ji turi įtakos nekognityviniams ugdymo rezultatams (pvz., vaikai nori lankyti mokyklą, nori veikti kartu su bendraklasiais ir t. t.).

9.2. Aplinka, kurioje mokomasi, turėtų būti *funkcionali, t. y.* pritaikyta įvairių poreikių mokiniams ir įvairiems jų poreikiams, mobili: klasėje nesunku sukurti mažesnes erdves mokinių individualiai ar grupinei veiklai, pritaikyti erdvę veiklos specifikai: joje pakanka erdvės judėti, ilsėtis ir veikti; įranga ir priemonės atitinka šiuolaikinio ugdymo proceso poreikius ir reikalavimus. Mokymosi aplinka turėtų būti *saugi ir higieniška, t. y.* darbo ir veiklos vietos (patalpa, baldai, įranga, reikmenys ir kt.) turi būti *ergonomiškos*, tinkamai apšviestos, vėdinamos, nekenksmingos sveikatai, jose palaikoma optimali darbui temperatūra.

9.3. Vaikų buvimo vieta turi būti *estetiška:* jauki ir skoninga, darni erdvės, daiktų ir spalvų kompozicijos požiūriu, pasižyminti mokinių darbų eksponavimo kultūra.

9.4. Funkcionalioje, saugioje bei estetiškoje ugdymo(si) aplinkoje kuriami mokinių ir mokytojų santykiai, grindžiami *tolerancija:* pabrėžiamas kiekvieno mokinio, nepaisant jo socialinio bei ekonominio statuso, mokymosi sunkumų, lyties, rasės, tautybės, prigimties ar būdo ypatumų, vertingumas, kuriami humaniški santykiai su kitais žmonėmis, kitomis klasėmis ir grupėmis, ugdoma pagarba kitos tautos, religinių įsitikinimų, rasės ar kultūros žmonėms, skatinama minčių ir nuomonių įvairovė, sudaromos sąlygos skleistis mokinių kritiniam mąstymui ir kitoms intelektinėms galioms; skatinamas pasitenkinimas priklausymu bendrijai, bendruomenei; kuriamos ir puoselėjamos tradicijos; kuriami darnūs berniukų ir mergaičių tarpusavio santykiai.

9.5. Tinkamai kuriamoje mokymosi aplinkoje mokinių, mokytojų, tėvų, aplinkinių santykiai grindžiami *laisve ir atsakomybe:* mokiniui sudaroma galimybė rinktis (pvz., užduotis, individualų darbo tempą, veiklos planą, papildomą veiklą ir kt.) ir kartu ugdomas supratimas, kad už savo pasirinkimus jis yra atsakingas, mokinys kartu su kitais kuria bendrabūvio taisykles, įsipareigoja jų laikytis ir laikosi; ugdomas supratimas, kad mokymasis grindžiamas bendradarbiavimu, kad jo sėkmė priklauso nuo kiekvieno bendruomenės nario įsipareigojimo aktyviai dalyvauti veikloje, prisiimti atsakomybę, dalytis patirtimi, išgirsti kitą.

9.6. Mokymosi aplinka turėtų būti *kūrybiška*: skatinamas mokinių mąstymo novatoriškumas ir lankstumas, sudaromos sąlygos įžvelgti, pastebėti problemas, mąstyti, eksperimentuoti, išgyvenant kūrybos ir atradimo džiaugsmą, ugdomas palankumas naujumui, savitumui, lavinama vaizduotė, žadinamas jautrumas, smalsumas, atvirumas sau ir kitiems, mokiniai skatinami dalyvauti įvairioje veikloje, kad patenkintų saviraiškos poreikį, atrastų problemų sprendimus bei juos perteiktų įvairiomis priemonėmis ir būdais (žodžiais, garsais, simboliais, spalvomis ir kt.).

Patrauklioje ir patogioje aplinkoje vaikai ir mokytojai jaučiasi gerai, smagiai, yra darbingi. Stimuliuojanti emocinė aplinka, kurią sudaro šilti, bendradarbiavimu grindžiami mokinių, mokytojų ir tėvų santykiai, skatina sėkmingą mokymąsi.

9.7. Sėkmingą pradinį ugdymą(si) daugiausia lemia mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas bei mokytojo kompetencija.

9.7.1. Svarbi sėkmingo pradinio ugdymo(si) sąlyga – *mokyklos ir šeimos* bendradarbiavimas. Šeima įvairiais būdais skatinama padėti vaikui augti, bręsti, lavintis. Pradinis ugdymas, orientuotas į aktualių šiuolaikiniam žmogui kompetencijų ugdymą, skatina aktyviai bendradarbiauti visus ugdymo dalyvius: mokytojus ir tėvus drauge aptarti darbo tikslus ir uždavinius, metodus ir ugdymo priemones, suderinti šeimos ir pedagogų lūkesčius, numatyti ugdymo perspektyvą, teikti tėvams žinių apie vaiko pasiekimus ir raidą. Mokymasis pradinėse klasėse neretai daugelio tėvų suprantamas kaip konkrečių įgūdžių – skaitymo, rašymo, skaičiavimo, užsienio kalbos ir t. t. – įgijimas bei lavinimas. Mokytojo uždavinys – padėti tėvams suprasti kompetencijų ugdymo reikšmę, kurios sukuria prielaidas konkretiems įgūdžiams atsirasti bei mokytis įvairių mokomųjų dalykų.

9.7.2. Mokytojų ir šeimų bendradarbiavimo formos gali būti įvairios – informavimas, pokalbiai su tėvais, tėvų susirinkimai, seminarai, paskaitos, kiti bendri

renginiai, ypač skatintini individualūs susitikimai ir pokalbiai su vaiko tėvais ar globėjais. Šią Pradinio ugdymo bendrąją programą verta pristatyti tėvams ir aptarti ją tėvų susirinkimuose, bendruose mokyklos renginiuose. Bendraujant individualiai nuolat turėtų būti aptariama vaikų daroma pažanga ir vaiko ugdymo būdai, kuriuos būtų galima taikyti ir namie. Įgyvendinant šiuolaikinio ugdymo nuostatas, tėvai tampa ugdymo įstaigų partneriais, paisoma jų nuomonės, kartu daug dėmesio skiriant tėvų švietimui, rizikos grupės šeimoms, stengiantis teigiamai paveikti šeimos pedagoginę kultūrą.

9.7.3. Programos įgyvendinimo sėkmė priklausys nuo mokytojo ir jo gebėjimo naujoviškai planuoti ir organizuoti ugdymo procesą, siekiant Pradinio ugdymo bendrojoje programoje numatytų tikslų ir uždavinių, gebėjimo pasirinkti tinkamus darbo metodus, parinkti ugdymo turinį ir priemones bei taikyti šiuolaikines mokinių ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodikas.

9.7.4. Pradiniame ugdyme mokytojas – vaiko pagalbininkas, patarėjas, partneris, skatinantis vaiko asmenybės augimą, skleidimąsi, brandą, padedantis įgyti jam būtinų žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų, vedlys, padedantis vaikui mokytis ir tobulėti.

9.7.5. Mokytojas turi gebėti:

9.7.5.1. pažinti mokinį, jo poreikius ir gebėti į juos atsižvelgti; pažinti specifinius vaiko raidos ypatumus;

9.7.5.2. sudaryti mokiniams palankias sąlygas perimti visuotines vertybes ir kultūrinius pagrindus;

9.7.5.3. būti gimtosios kalbos bei kultūros puoselėtoju ir ugdytoju;

9.7.5.4. išmanyti pradinės mokyklos ugdymo turinį, gebėti jį interpretuoti, koreguoti, modeliuoti bei kūrybiškai taikyti ugdymo procese;

9.7.5.5. planuoti ir organizuoti ugdymo procesą pagal šiuolaikinės pedagogikos principus bei Pradinio ugdymo bendrąją programą;

9.7.5.6. išmanyti pedagoginės sąveikos principus ir jais remtis pedagoginiame procese;

9.7.5.7. suprasti vertinimo paskirtį, prasmę, reikšmę, išmanyti vertinimo metodikas ir jas taikyti ugdymo procese;

9.7.5.8. pažinti vaiko šeimą ir teikti pedagoginę psichologinę pagalbą tėvams;

9.7.5.9. konstruktyviai, kryptingai bendrauti ir bendradarbiauti su kitais pedagogais, šeima ir kitomis ugdymo institucijomis; gebėti bendradarbiauti, dirbti komandoje; išmanyti pagrindinius pradinės mokyklos gyvenimo organizavimo ir valdymo dėsningumus;

9.7.5.10. tobulėti ir keistis, kūrybiškai reaguojant į šiuolaikinio pasaulio pokyčius; plėtoti informacinės komunikacinės kultūros įgūdžius;

9.7.5.11. suvokti pagrindines Lietuvos ir pasaulio švietimo tendencijas ir vertybes;

9.7.5.12. kurtis profesinės veiklos viziją;

9.7.5.13. puoselėti visuotines vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą ir veiklą.

10. ETIKA

10.1. Bendrosios nuostatos

10.1.1. Pradinėse klasėse etikos dalykas yra skirtas plačiai suvokiamam doriniam ugdymui, atliepiančiam įvairius vaiko poreikius: savivokos, saviugdos, bendravimo, socializacijos ir saugumo.

10.1.2. Etikos ir tikybos pamokas sieja bendras dorinio ugdymo tikslas, dalis bendrų uždavinių, ugdymo turinio tematika ir puoselėjamos vertybinės nuostatos. Mokinių tėvai sprendžia, kokio dalyko pamokas – etikos ar tikybos (tradicinės religinės bendruomenės ar bendrijos) vaikas lankys kiekvienais mokslo metais.

10.1.3. Sudarant dalyko programą, remiamasi įvairių mokslo sričių – psichologijos, filosofijos, pedagogikos – pagrindais ir atsižvelgiama į pradinių klasių mokinių psichologinę raidą, suvokimo galimybes ir moralinio mąstymo ypatumus: elementarias gėrio ir teisingumo sampratas. Vertybinis ugdymas etikos pamokose grindžiamas dviem pagrindiniais šaltiniais – humanizmu ir komunitarizmu – ir siekia išlaikyti jų dermę. Pamatinės humanistinės nuostatos – dėmesys asmens unikalumui, individualiam mąstymui, laisvei, kūrybingumui ir atsakingumo ugdymui. Svarbiausios komunitarinės nuostatos – bendruomeniškumas ir pagarba kitiems, tolerancija ir asmens teisių pripažinimas, tautinis tapatumas ir meilė Tėvynei, šeimos, tautos ir valstybės tradicijų bei vertybių puoselėjimas.

10.1.4. Svarbi ugdymo nuostata pradinės mokyklos etikos pamokose yra konstruktyvistinė: vaikas pats kuria ir įprasmina „savo pasaulį“ ir santykius su aplinkiniais, geba kelti saviugdos tikslus, mokytis iš patirties ir įvertinti savo pažangą. Mokiniai mokosi planuoti savo mokymosi veiklą, spręsti jiems kylančias problemas ir konfliktus.

10.1.5. Ugdant siekiama derinti racionalumą ir emocinį aptariamų dalykų išgyvenimą.

10.1.6. Mokant etikos vengiama moralizavimo, negatyvios kritikos, neigiamų stereotipų ir nuostatų. Dorinio ugdymo procesas suprantamas ne vien kaip elgesio taisyklių mokymas, bet visapusis asmens ugdymas remiantis vaiko patirtimi, išgyvenimais ir nuomone. Skatinamas mokinių reflektyvus mąstymas, pasitikėjimas savimi, mokomasi bendradarbiauti ir drauge ieškoti atsakymų į rūpimus klausimus, išklausyti kitus ir spręsti iškylančias problemas. Skatinama ne tik perimti tradicines vertybes, bet ir įsisąmoninti, kokios moralinės ir pilietinės nuostatos svarbios gyvenant šių dienų pasaulyje ir kodėl jos yra svarbios kiekvienam iš mūsų. Naudojamasi šiuolaikinėmis mokymo ir informacijos priemonėmis.

10.2. Tikslas

Etikos mokymo pradinėje mokykloje tikslas – padėti mokiniui ugdytis moralines nuostatas, mąstymą, teigiamas charakterio savybes, gyvenimo įgūdžius, tautiškumą ir pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis ir aplinkos pasauliu.

10.3. Uždaviniai

Siekdamas etikos ugdymo tikslo, mokytojas:

- skatina mokinius mąstyti, pažinti savo individualybę, kelti saviugdos tikslus, įvertinti savo poelgius ir pažangą, numatyti, kaip savarankiškai bei saugiai elgtis;
- moko tinkamai bendrauti: suprasti kito žmogaus savijautą, siekti dialogo, gerbti pašnekovą, mandagiai kalbėti ir išklausyti kito nuomonę, taikiai spręsti ginčus;
- moko bendradarbiauti ir dalyvauti bendruomenės gyvenime: suprasti save kaip bendruomenės narį, pažinti vaiko teises ir pareigas, suvokti, kas sieja įvairius žmones ir kodėl egzistuoja skirtumai tarp žmonių, dalyvauti bendroje veikloje priimant sprendimus, laikytis susitarimų ir etiketo, padėti kitiems, elgtis atsakingai;
- skatina kelti klausimus apie save ir pasaulį, pažinti ir branginti gimtojo krašto gamtos ir kultūros paveldą, vertybes, saugoti gyvybę ir aplinką, žavėtis gamtos įvairove, gerbti kitų kultūrų vertybes.

10.4. Struktūra

Etikos programos turinys suskirstytas į keturias ugdomosios veiklos sritis pagal dorinių santykių aspektus.

Dorinių santykių ugdymo(si) sritys:

- *Saviugda ir savisauga: Aš–Asmuo:* ugdomas vaiko tapatumas, savivoka, savivertė, savikontrolė, sąžinė, mokymosi ir dorinės pažangos motyvacija, sveika gyvensena ir saugus elgesys.

- *Dialoginis bendravimas: Aš–Tu:* ugdomas draugiškas santykis su kitu ir kitokiu, bendravimo įgūdžiai, empatija, tolerancija, pagarba ir atsakomybė už kitą kaip pamatinė žmogiškų tarpasmeninių ryšių sąlyga.
- *Socialiniai santykiai: Aš–Mes:* ugdomas savų ir kitų bendruomenių savitumo suvokimas, bendruomeniškumas, supažindinama su socialiniais vaidmenimis, įsipareigojimais ir normomis.
- *Santykis su pasauliu: Aš–Tai:* ugdomas vaiko ryšys su gamta ir kultūra: pagarba gyvybei, pagarba kūrybinėms žmogaus galioms ir darbui, žmogaus atsakomybės už savo veiklos padarinius ir aplinkosauginės nuostatos, kultūros vertybių suvokimas.

Mokinių kompetencija šiose keturiose dorinių santykių srityse ugdoma nuo pirmos iki ketvirtos klasės. Pagal jas stebimi ir fiksuojami mokinių etikos mokymosi rezultatai – laukiami pasiekimai ir pažanga.

10.5. Mokinių gebėjimų raida

Mokinių moralinio mąstymo raida turi savus dėsnius – nuoseklią (pakopinę) mąstymo būdo kaitą ir savą tempą. Juos lemia ne vaikui suteiktos žinios, bet natūrali pažintinių struktūrų raida. Stimuliuojanti gyvenimo patirtis ir ugdymas gali šią raidą šiek tiek paspartinti, tačiau negali pakeisti jos dėsnių. Toliau pateikiama 7–10 metų vaiko moralinės brandos lentelė apytikriai atitinka pradinių klasių mokinių mąstymo galimybes atsižvelgiant į jų raidą tam tikroje klasėje.

Mokinių moralinio mąstymo raida

Ugdomosios etikos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Saviugda ir savisauga: *Aš–Asmuo*	Vaikas save suvokia remdamasis išoriniais požymiais, turimais daiktais, pomėgiais ir pan. (natūralus tapatumas), iš dalies – socialiniais vaidmenimis (vaidmenų tapatumas). Požiūris į save grindžiamas reikšmingų suaugusiųjų vertinimais.	Vaiko savęs suvokimas grindžiamas ryšiais su kitais žmonėmis ir socialiniais vaidmenimis (brolis, sūnus, komandos kapitonas ir pan.): vaidmenų tapatumas. Suaugusiųjų įtaką požiūriui į save koreguoja draugų turėjimas arba neturėjimas ir santykiai su bendraamžiais.
Dialoginis bendravimas: *Aš–Tu*	Altruistinis vaiko elgesys gali būti spontaniškas, nepaisantis savų poreikių, tačiau sąmoningi santykiai su bendraamžiais primena mainus ir grindžiami lygybe: su kitu elgiuosi taip, kaip jis elgiasi su manimi. Vis dėlto suvokiami skirtumai (jaunesnis, silpnesnis, sergantis, neįgalus), gebama užjausti ir laikytis skirtumus kompensuojančio teisingumo.	Altruistiniam elgesiui daro įtaką stereotipiniai įvaizdžiai ir aplinkinių reakcija: padedama „geriems“ ir „šauniems“, vengiama „netikusių“. Įsipareigojimai kitam jau nebelaikomi tik skola – draugystę sustiprina tokie jausmai, kaip dėkingumas, lojalumas. Vertinant kito poelgius pradedamas suvokti aplinkybių vaidmuo ir gebama į jas atsižvelgti.
Socialiniai santykiai: *Aš–Mes*	Bendruomenė (grupė) vertinama tiek, kiek užtikrina saugumo jausmą. Priklausymas grupei grindžiamas tarpasmeniniais santykiais, o kiti įsipareigojimai suvokiami kaip išoriniai reikalavimai.	Bendruomenė (grupė) vertinama tiek, kiek yra draugiška ir padeda savo nariams. Suvokiama, kad mainais už tai reikia laikytis bendruomenės lūkesčių ir normų.
Santykis su pasauliu: *Aš–Tai*	Vaiko santykis su pasauliu egocentriškas: rūpi iš esmės tai, kas kaip nors susiję su jo paties gyvenimu. Vaiko akiratis dar nėra platus, jis nepajėgia mąstyti apie pasaulį iš didesnės perspektyvos, tačiau žvilgsnis į tai, kas aplinkui, gali būti labai atidus ir daug pastebintis.	Plečiasi pasaulio matymo perspektyva – pradeda dominti tai, kas yra kitur ir toliau, pastebimi ryšiai ir dėsniai. Augant mąstymo gebėjimui gali atsirasti nerimas dėl to, kas pasaulyje yra nedarnu, bloga, pavojinga. Sunkiau suderinti didėjantį informacijos srautą, asmeninį patyrimą ir pozityvų požiūrį.

10.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

10.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

1–2 klasių etikos ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į jauniausių mokinių aktualią gyvenimo patirtį – mokyklos lankymo pradžią ir tapimą mokiniais. Nemažai dėmesio skiriama šiai septynmečių–aštuonmečių mokinių patirčiai mokykloje aptarti: kaip mokinys jaučiasi, ko nori išmokti ir kaip jam sekasi mokytis, bendrauti ir sutarti. Nagrinėjami bendraamžių vaikų pavyzdžiai ir socialinė patirtis – santykiai su artimaisiais šeimoje ir su draugais. Skaitomos ir aptariamos pasakos, įvairios istorijos, grožinės literatūros kūriniai, siūloma semtis išminties iš lietuvių tautosakos ir kitų tekstų. Aplinkos pažinimo temos siejamos su gyvenamosios vietovės gamtine ir kultūrine aplinka.

Mokinių pasiekimai – vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas – aprašomi kas dveji metai: baigiant antrą ir ketvirtą klasę. Tai leidžia mokytojui numatyti ir planuoti darbą atsižvelgiant į skirtingo lygio mokinių galimybes. Nuostatos suprantamos kaip konkretus mokinių požiūris į svarstomus dalykus, emocijų raiška arba nusistatymas veikti vienaip ar kitaip. Gebėjimai – tai mokymasis iš savo ir kitų patirties, įgytos galios veikti remiantis dorinėmis nuostatomis. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai pažįsta iš įvairių informacijos šaltinių, interpretuoja, tyrinėja, apmąsto ir atsakydami į klausimus tą žinojimą bei supratimą parodo.

Kartu pateikiamos *ugdymo gairės*, skatinančios mokytoją kryptingai planuoti ugdomąją veiklą siekiant šioje programoje numatytų etikos mokymo(si) rezultatų. Šios ugdymo gairės yra rekomendacinio pobūdžio, jos teikia nuorodas mokytojui dirbti aktyvaus mokymo ir mokymosi bendradarbiaujant metodais.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Saviugda ir savisauga: *Aš–Asmuo*			
1. Rodyti susidomėjimą etikos pamokomis.	1.1. Sieti etikos klausimus su savo gyvenimo patirtimi ir problemomis.	1.1.1. Paaiškinti, kad etikos pamokose dažniausiai svarstoma, kas yra gera, o kas – bloga, ir mokomasi elgtis teisingai. 1.2.1. Atsakyti, ar etikos pamokos padeda man suprasti savo ir kitų poelgius.	1.1. Įvadinėse pamokose su mokiniais aptariama, apie ką kalbėsime, ko ir kaip mokysimės per etikos pamokas. Etikos pamokos – apie mane, kitus ir mūsų gyvenimą. Paaiškinama, kad to paties siekiama mokantis ir etikos, ir tikybos. Vėlesnėse pamokose šis supratimas gilėja ir turėtų būti iš naujo apibendrinamas.
2. Tikėti, kad kiekvienas žmogus ypatingas, aš – taip pat.	1.2. Apibūdinti save įvairiais aspektais (išvaizda, pomėgiai, patirtis, artimi žmonės) ir palyginti su kitais.	1.2.1. Suprasti, kas būdinga daugeliui berniukų ir mergaičių, o kas – tik man. 1.2.2. Suprasti, kad žmogus gali būti gražus, geras, vertas pagarbos ir reikalingas kitiems dėl daugelio dalykų.	1.2. Mokiniai svarsto, kuo esame panašūs ir kuo skirtingi. Mokytojas padeda suvokti, kad kiekvienas berniukas ar mergaitė yra unikalus ir mylimas, aiškiai ir paprastai atsako į mokinių klausimus apie lyčių skirtumus, vaiko gimimą ir pan., jei tokių kyla, nesigilindamas į anatomijos detales. Kuriamos sąlygos, skatinančios vyriškumo ir moteriškumo pasireiškimą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Džiaugtis tuo, kad esu apdovanotas nuostabiomis galiomis – patiriu, kas gera ir gražu.	1.3. Pastebėti, kiek daug kasdien patiriu gražių ir gerų dalykų.	1.3.1. Pateikti pavyzdžių, ką gero ir malonaus patiriu kasdien savo pojūčiais. 1.3.2. Pasidalyti įspūdžiais iš kelionių ar kitų informacijos šaltinių, koks nuostabus mus supantis pasaulis.	1.3. Mokytojas skatina vaikus išgyventi džiaugsmą kasdienybėje: pastebėti, ką gražaus ir malonaus galime matyti, išgirsti, pajausti, užuosti, paragauti savo pojūčiais, ką gero kasdien patiriame iš aplinkos. Svarstoma, kokiais būdais mes pažįstame supantį pasaulį ir ką gero jame galime nuveikti patys („Turiu akis, kad galėčiau matyti... Turiu ausis, kad galėčiau girdėti... Turiu rankas, kad galėčiau... Turiu širdį, kad galėčiau...“). Mokiniai dalijasi kelionių įspūdžiais – ką nuostabaus yra matę ir patyrę keliaudami.
4. Priimti savo jausmus: esu gyvas, todėl jaučiu; visi jausmai – lengvi ir sunkūs – yra reikalingi.	1.4. Atpažinti pagrindinius jausmus bei nuotaikas ir pagal išgales aiškintis, kas juos sukėlė. Mokėti padėti sau ir kitiems išgyvenant negatyvius jausmus (baimę, liūdesį, pyktį).	1.4.1. Suprasti, kad jausmai skiria žmogų nuo akmens, o jų kaita būtina kaip metų laikų ar orų kaita gamtoje. 1.4.2. Žinoti elementariausias pagrindinių jausmų priežastis. 1.4.3. Suprasti, kad jokia nuotaika netrunka amžinai, ir žinoti paprasčiausius neigiamos nuotaikos keitimo būdus.	1.4. Mokiniai skatinami suvokti savo jausmus ir įvairiais būdais juos išreikšti (piešiniais, asociacijų žaidimais, vaidyba, individualiais pokalbiais), nebijoti pasidalyti savo patyrimu ir išgyvenimais. Mokytojas stengiasi pažinti individualius psichologinius kiekvieno mokinio ypatumus remdamasis psichologijos žiniomis ir kurti pasitikėjimą stiprinančią emocinę aplinką. Nagrinėjamos įvairios situacijos iš vaikų patirties, mokomasi suprasti, kas sukėlė vienokias ar kitokias emocijas. Ieškoma būdų, kaip susijaudinus nusiraminti.
5. Jaustis atsakingam už savo sveikatą.	1.5. Atpažinti pavojingas situacijas, elgtis apdairiai, saugoti save. Laikytis elementariausių higienos ir sveikos gyvensenos reikalavimų.	1.5.1. Paaiškinti, kokie pavojai gali ištikti elgiantis neatsargiai (pvz., gatvėje ir keliuose, prie vandens telkinių, žaidžiant su pavojingais daiktais ar medžiagomis, su ugnimi, bendraujant su nepažįstamais ar neblaiviais žmonėmis). 1.5.2. Žinoti pagrindinius higienos reikalavimus. 1.5.3. Žinoti, kas vaikams yra sveika ir kas – ne. Paaiškinti, kodėl negalima vartoti vaistų be tėvų ar gydytojo nurodymų.	1.5. Diskutuojama apie būdus ir priemones sveikatai stiprinti: kas yra naudinga, o kas – tik malonu ar skanu? Kokiais atvejais reikia vartoti vaistus ir kreiptis į gydytoją? Kaip turiningai praleisti laisvalaikį ir nepervargti? Ką pasirinkti: kas malonu ar kas sveika? ir pan. Nagrinėjami sektini ir nesektini pavyzdžiai, susiję su sveikatos tema. Su mokiniais nagrinėjami tikrai įvykę ar vaikų apsakymuose aprašyti nelaimingi atsitikimai bei drąsių vaikų, kurie išgelbėjo savo ar kitų gyvybę, pavyzdžiai. Ieškoma priežasčių, *kodėl* gali ištikti įvairios nelaimės. Modeliuojamos rizikingos situacijos, į kurias gali patekti vaikai, ir svarstoma, kaip jų išvengti. Visų galimų rizikos atvejų numatyti ir aptarti neįmanoma, tačiau svarbu neišgąsdinti, o paaiškinti mokiniams bendras saugaus elgesio taisykles ir informuoti, kur kreiptis pagalbos, kaip elgtis iškilus pavojui.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
6. Norėti mokytis ir augti mokantis.	1.6. Palyginti, ko išmokstama mokykloje, o ko – kur nors kitur; ko mokausi aš, o ko – kūdikiai ar mano pažįstami suaugusieji. Apmąstyti pirmąją mokymosi patirtį: kas mokykloje patinka arba nepatinka, kas yra lengva, o kas – sunku.	1.6.1. Pateikti pavyzdžių, kad mokytis galima nuolat, visur ir pačių įvairiausių dalykų. 1.6.2. Paaiškinti, kad mokytis ne visada lengva, tačiau kiekvienas gali labai daug išmokti. 1.6.3. Pateikti pavyzdžių, kad mokytis galima net iš savo klaidų ir nesėkmių.	1.6. Mokytojas užduoda klausimus, ar mokiniai nori eiti į mokyklą ir kodėl? Ko jie jau išmoko, pvz., darželyje? Kokioje mokykloje svajojo mokytis? Kodėl reikia mokytis? Mokiniai gali pasakoti arba piešti piešinius „Mano Svajonių mokykla“, „Mūsų mokytojai“ ir pan. Mokytojas domisi jauniausiųjų pradinių klasių mokinių savijauta mokykloje, skatina jų pasitikėjimą savimi, norą ir pastangas mokytis, perspektyvos numatymą (pvz., kuo noriu būti, kai užaugsiu?).
2. Dialoginis bendravimas: *Aš–Tu*			
1. Stengtis matyti, girdėti ir suprasti kitą.	2.1. Atpažinti elementarius nežodinės kalbos (veido išraiškos, laikysenos) „pranešimus“. Mokėti atidžiai, nepertraukiant išklausyti, ką sako kitas – draugas ar mokytoja. Suprasti kito būseną, gebėti užjausti ar palaikyti.	2.1.1. Žinoti, kad žmonės daug pasako ir be žodžių, tik reikia atidžiau pažiūrėti į juos. 2.1.2. Paaiškinti sėkmingo bendravimo prielaidas (kiekvienas turi stengtis išklausyti, suprasti ir gerbti kitą).	2.1. Mokiniai pamokos metu pratinasi kalbėti po vieną, atidžiai klausytis mokytojo ir vieni kitų. Atliekami pratimai ir žaidimai, kurie lavina gebėjimą atidžiai klausytis: pranešimų, balso intonacijų, įvairių garsų ar muzikos, juos atpažinti, perteikti kitiems, interpretuoti. Diskutuojant mokytojas skatina pasisakyti kiekvieną mokinį. Ugdomas mokinių jautrumas kitų išgyvenimams ir empatija. Skaitomos pasakos, apysakos, žiūrimi filmai ar vaidinami dramos kūrinėliai, kurių veikėjai patyrė skaudžių išgyvenimų. Mokiniai mokosi suprasti nežodinę komunikaciją – jausmų kalbą (veido išraiškas, rankų gestus), išreikšti draugiškumą, užuojautą, palaikyti vieni kitus geru žodžiu.
2. Norėti draugauti – dalytis ir dovanoti.	2.2. Gebėti užmegzti nesavanaudišką draugystę. Pastebėti ir vertinti draugų gerąsias savybes, priimti juos kitokius nei aš.	2.2.1. Pateikti pavyzdžių, kaip galima susidraugauti, koks elgesys palaiko ir koks – ardo draugystę. 2.2.2. Iš pasakų, filmų vaikams ar savo patirties apibūdinti, kas būdinga *geriems draugams* (draugu galiu pasitikėti ir jo neapvilti; draugas nebūtinai panašus į mane; draugų pomėgiai gali skirtis, bet jie moka dalytis ir vienas kitam padėti).	2.2. Mokiniai svarsto klausimus: Kaip susirasti draugų? Ar draugauti galiu tik su tais, kurie į mane panašūs? Kodėl kartais jaučiuosi vienišas? Nagrinėjami įvairūs draugystės pavyzdžiai iš pasakų, vaikų literatūros, spektaklių ar filmų. Kuo skiriasi draugystė dėl naudos ir nuoširdi bičiulystė? Mokiniai mokosi pastebėti kito gerąsias savybes (pvz., žaidimas „Tu man patinki, nes...“). Mokytojui svarbu, kad nė vienas mokinys klasėje nesijaustų vienišas ar atstumtas, nebūtų pajuokiamas ar įžeistas, ypač dėl sveikatos, lyties, tautybės, religijos ar rasės skirtumų. Kuriamas teigiamas klasės klimatas, dirbama mokymosi bendradarbiaujant metodais, mokiniai skirstomi mišriomis poromis ar grupelėmis, ugdomi jų bendravimo įgūdžiai.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Bendrauti mandagiai.	2.3. Mandagiai pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti, ko nors paprašyti ar pasveikinti kitą esant progai; vartoti kreipinį „Jūs“ bendraujant su suaugusiu žmogumi.	2.3.1. Paaiškinti, kaip mandagu, o kaip – nemandagu kreiptis į kitą žmogų bendraujant (atsižvelgiant į pašnekovą ir situaciją).	2.3. Mokytojas skatina mokinius būti mandagius ir gražiai bendrauti (pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti, paprašyti, atsiprašyti). Vaikams padedama suprasti, kad elementarios mandagumo taisyklės ugdo *pagarbą* kitam žmogui. Modeliuojama, kaip kreiptis į *kitą* įvairiose bendravimo situacijose (pokalbiai su suaugusiu žmogumi, pokalbiai telefonu, atėjus į svečius, sveikinimai žodžiu ar raštu tam tikromis progomis).
4. Be reikalo nesiginčyti ir neskaudinti kito.	2.4. Taikiai spręsti ginčus, susitarti, susilaikyti nuo nemalonių žodžių. Gebėti tapti tarpininku ir taikytoju kitiems konfliktuojant.	2.4.1. Suprasti, dėl ko dažniausiai kyla vaikų konfliktai (skirtingos nuomonės, noras pirmauti) ir kaip taikiai juos spręsti (be reikalo nesiginčyti, nesibarti, susitarti ir susitaikyti).	2.4. Mokiniai nagrinėja dažnai pasitaikančias konfliktines vaikų situacijas ir ieško priežasčių, dėl ko jos kilo. Mokytojas kreipia mokinių mąstymą ne į nuosprendį, kas yra kaltas, o kas – nekaltas, bet į konstruktyvią alternatyvų paiešką – kaip būtų galima konflikto išvengti arba jį taikiai išspręsti, susitaikyti. Mokiniams padedama suprasti, kad kai kurie ginčai yra beprasmiai (pvz., kas iš mūsų svarbesnis ar geresnis; kas ką labiau mėgsta ar myli; kas geresnis draugas ir pan.). Mokiniai bando diskutuoti ir pagrįsti savo nuomonę: paaiškinti, *kodėl* jie taip mano; nenukrypti nuo temos į asmeninius dalykus.
5. Nebijoti prašyti pagalbos ir norėti kitam padėti.	2.5. Gebėti atpažinti tas savo gyvenimo situacijas, kai vienas būčiau bejėgis. Išdrįsti kreiptis į kitus pagalbos. Pastebėti, kam reikia paramos, ir padėti.	2.5.1. Suprasti, kad visi žmonės kartais būna silpni ir bejėgiai; kad prašyti pagalbos nėra gėda. 2.5.2. Paaiškinti, kad padėdami kitam patys sustiprėjame ir praturtėjame.	2.5. Aptariamos įvairios mokinių gyvenimo situacijos, susijusios su pagalbos poreikiu, ir jų jausmai tuo metu: bejėgiškumas, drovumas, gėda, baimė. Išsiaiškinama, kokius malonius jausmus kiekvienas patiriame padėdami kitiems, ar kiti jaučiasi panašiai. Skaitomi tekstai apie mažųjų pagalbą iš tautosakos, Šventojo Rašto, kitų kūrinių.
3. Socialiniai santykiai: *Aš–Mes*			
1. Tikėti, kad man reikia artimųjų, o jiems reikia manęs.	3.1. Papasakoti apie savo šeimą; pavaizduoti, kas sieja šeimos narius (meilė ir pagarba, pagalba vienas kitam, kartu leidžiamas laikas, įsipareigojimai, švenčių tradicijos ir pan.).	3.1.1. Apibūdinti, kas sieja šeimos narius ir kitų grupių žmones (vertybės, teisės ir pareigos, tarpusavio jausmai ir kt.). 3.1.2. Paaiškinti, kad šeimos gali būti ir panašios, ir labai skirtingos.	3.1. Mokiniai piešia savo šeimą, pasakoja apie svarbius jos įvykius (pvz., broliuko ar sesutės gimimą, šventes), išreiškia, kaip jie suvokia savo vietą (vaidmenį) šeimoje. Iš klasės draugų piešinių ir pasakojimų jie supranta, kad šeimos būna įvairios (didelės ir mažos, dviejų žmonių arba penkių, šešių ir daugiau). Mokiniams paaiškinama, kad kiekviena šeima (didelė ar maža) yra ypatinga *meilės* aplinka: ją dažniausiai sukuria vyras ir moteris, kurie myli vienas kitą ir susituokia, bet būna ir kitokių šeimų; šeimoje iš meilės atsiranda ir auga vaikai; šeimoje žmogus mylimas dėl jo paties.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			Mokytojas žino, kad dalis mokinių susiduria su šeimoje kylančiomis problemomis (tėvų skyrybomis, nedarbu, neturtu, girtavimu, artimo žmogaus mirtimi ir kt.), jas skaudžiai išgyvena. Apie tai su mokiniais kalbama labai apgalvotai, ne asmeniškai. Bendradarbiaujama su socialiniu pedagogu ir mokyklos psichologu.
2. Norėti pažinti savo giminės istoriją.	3.2. Domėtis savo gimine ir giminystės ryšiais. Gebėti papasakoti ką nors iš savo šeimos praeities, kas sieja ją su kitais giminėmis.	3.2.1. Suprasti, kad kiekviena šeima turi praeitį, siejančią ją ir kitas šeimas į vieną giminę.	3.2. Mokiniai renka medžiagą apie savo senelius, piešia giminės medį, žymi žemėlapyje, iš kur kilę ir kur dabar gyvena jų giminės, aiškinasi, kokiomis tarmėmis jie kalbėjo, kokios buvo ir yra jų pavardės. Į pamokas galima atsinešti šeimos istoriją menančių daiktų ir papasakoti, su kokiais žmonėmis ir įvykiais jie susiję, kodėl yra saugomi.
3. Priklausyti – tai įsipareigoti ir laikytis taisyklių.	3.3. Papasakoti, kokioms grupėms (klasės, popamokinės veiklos) ir bendruomenėms (mokyklos, vietos) aš priklausau, kas mane su kitais nariais sieja (bendra veikla, bendri pomėgiai, gyvenamoji vieta) ir kaip tai įpareigoja. Gebėti įsitraukti į bendrą veiklą, siekti bendro tikslo.	3.3.1. Suprasti (atsakyti į klausimą), kodėl žmonės priklauso įvairioms grupėms (nori kartu žaisti, siekia bendro tikslo, užsiima ta pačia veikla ir pan.). 3.3.2. Suprasti (pateikti pavyzdžių), kad priklausydami grupei turime išmokti atsižvelgti į kitus (derinti savo norus, laiką, veiksmus) ir laikytis susitarimų bei taisyklių.	3.3. Mokiniai skaito, svarsto ir iš praktikos įsitikina, kiek daug galime nuveikti *būdami drauge*. Jie skatinami bendradarbiauti kaip grupė, komanda: atlikti bendras užduotis, organizuoti renginius (šventes, išvykas, integruotas pamokas), atstovauti savo klasei mokykloje arba už mokyklos ribų. Mokiniai įvertinami už aktyvų dalyvavimą bendroje veikloje. Stengiamasi sudaryti galimybes ne tik aktyviems mokiniams, bet ir uždaresniems konkrečiais įpareigojimais atlikti reikšmingą užduotį grupėje, pasijusti svarbiems ir reikalingiems, būti įvertintiems. Mokiniams paaiškinama, kokios taisyklės padeda sutarti įvairiems žmonėms ir siekti bendrų tikslų (pvz., žaidžiant, mokantis, būnant eismo dalyviu ir pan.). Keliami probleminiai klausimai, pvz.: Kam reikalingos taisyklės? Kas būtų, jeigu jų nebūtų? Kodėl ne viskas galima? Kas būtų, jeigu taip elgtųsi visi? ir t. t. Apmąstoma, ko mes vieni iš kitų tikimės. Mokytojo padedami, mokiniai kuria savo klasės elgesio taisykles, jos užrašomos matomoje vietoje.
4. Jausti ryšį su bendruomene, kuri drauge švenčia, liūdi ir prisimena.	3.4. Stengtis pažinti kaimynus ir su jais bendrauti. Gebėti nurodyti vietos bendruomenės (kaimo,	3.4.1. Suprasti geros kaimynystės principus (sveikintis, bendrauti, dalyvauti talkose ir šventėse, padėti ištikus nelaimei).	3.4. Mokiniai pasakoja apie savo kaimynus: kas jie yra, kaip su jais bendraujama, kas drauge veikiama. Dalijasi pozityvia kaimynystės patirtimi. Domimasi, kas ir kaip švenčiama apylinkėje, kokius papročius vaikai pastebi dalyvaudami krikštynose, vestuvėse, laidotuvėse.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	miestelio, apylinkės, miesto) tradicines šventes, žymesnius žmones, įvykius ir vietas. Sukurti pasakojimą apie tradicines šventes, kurias švenčia tauta.	3.4.2. Apibūdinti būdingiausias gyvenamosios vietovės tradicijas, žymiausius žmones bei praeities įvykius ir su jais susijusias vietas. 3.4.3. Išvardyti svarbiausias tradicines savo tautos šventes ir bendrais bruožais paaiškinti jų prasmę.	Renka medžiagą apie garsius savo tautos žmones ar įvykius, kalba apie tautos šventes ir tradicijas. Svarstoma, kuo mes – tautiečiai – galime didžiuotis? Organizuojamos etnografinės šventės, projektai ar išvykos, kurių tikslas – ugdyti tautinį tapatumą ir patriotines nuostatas. Mokiniai susipažįsta su svarbiais Lietuvos simboliais: pvz., ką reiškia Trispalvė ir Vytis, kuo įžymios Vilniaus Gedimino ir Trakų pilys, Prezidentūra ir kt.
5. Gerbti kitataučius žmones.	3.5. Lyginti savo tautos ir kitų Lietuvoje gyvenančių tautų papročius, įžvelgti jų unikalumą.	3.5.1. Paminėti, kokių tautybių žmonės gyvena Lietuvoje. 3.5.2. Apibūdinti kai kuriuos kitataučių, gyvenančių Lietuvoje, papročius, tradicijas.	3.5. Su mokiniais kalbama apie tai, kad žmonės yra įvairūs, bet juos sieja glaudūs ryšiai – gyvenamoji vieta, tėvynė Lietuva. Ieškoma vaizdingų būdų, kaip pozityviai pateikti žmonių įvairovę ir bendrystę. Korektiškai atsakoma į mokinių klausimus, jei tokių kyla, apie tautinius bei kultūrinius skirtumus (pvz.: Kodėl jo (jos) išvaizda kitokia? Kodėl ne visi aplinkui kalba lietuviškai? Kodėl ne visi švenčia Kalėdas? ir pan.) Pagal galimybes susipažįstama su vietos kitataučių mokyklos mokiniais ir jų švenčių tradicijomis.
4. Santykis su pasauliui: *Aš–Tai*			
1. Tikėti, kad kiekvienam reikia namų, kuriuos sukuria juose gyvenantys žmonės.	4.1. Gebėti paaiškinti tokią tautos išmintį, kaip „namai namučiai – nors ir po smilga“. Aptarti, kaip reikia tvarkytis namuose, kad gyventi būtų jauku. Dalyvauti kuriant ir tvarkant klasės bei mokyklos interjerą ir aplinką, apibūdinti, kas juose patinka ir kas – ne, ką ir kaip norėtų keisti.	4.1.1. Suprasti, kuo būstas (namas ar butas) skiriasi nuo *namų.* Paaiškinti, kad namai, kaip ir šeimos, gali būti ir panašūs, ir labai skirtingi. Suprasti ir pateikti pavyzdžių, kad skirtingiems žmonėms teikia džiaugsmo skirtingi daiktai, naminiai gyvūnai, augalai. 4.1.2. Papasakoti, kokie namų ruošos darbai yra būtini, kad būtų jauku gyventi.	4.1. Mokiniai pasakoja, kuo ypatingi jų namai, kas jiems namuose yra gražiausia ar brangiausia, kurie kampeliai jaukiausi ir kodėl. Lyginami savi ir svetimi namai, kuriuose jie yra lankęsi. Pasakojama apie namų ruošos ir jų aplinkos priežiūros darbus, kuriuos atlieka vaikai, lyginamos vaikų pareigos skirtinguose namuose. Pasakojama apie namų puošimą, vaikų kūrinius namuose. Kuriami svajonių namai. Mokytojas skatina mokinius prisidėti prie klasės (mokyklos) aplinkos puoselėjimo, pvz., mokiniai vykdo projektą „Gražiausias klasės kampelis“. Individualiai ir viešai pagiriami tie vaikai, kurie tvarkingai susideda savo daiktus, drabužius, nemėto ir surenka šiukšles, prižiūri kambarinius augalus, nuvalo stalus ir lentą, puošia klasę, saugo ne tik savo, bet ir draugų daiktus, gražiai elgiasi valgykloje ir t. t.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
		4.1.3. Paaiškinti, kaip reikia elgtis, kad ir „antrieji namai“ – klasė, mokykla – būtų jaukūs.	
2. Pastebėti, kad pasaulis yra kupinas stebuklų.	4.2. Domėtis, stebėtis, gėrėtis aplinka. Nurodyti, kas joje yra gražu ir vertinga, turėti savo nuomonę apie tai. Saugoti gamtą ir tai, kas sukurta žmogaus, prisidėti prie aplinkos kūrimo.	4.2.1. Suprasti, kad pasaulį sudaro žmogaus ir gamtos kūriniai. Pateikti pavyzdžių, kokie abiejų rūšių kūriniai gali būti nuostabūs ir vertingi. Pavaizduoti, kaip dirbdamas žmogus keičia aplinką. Paaiškinti, kad kartais tai yra gerai, o kartais – blogai. 4.2.2. Žinoti elementarius aplinkosaugos ir paminklosaugos reikalavimus (neteršk, nemindyk, nelaužyk, neniokok, prižiūrėk, kartais – atkurk, kas sunyko).	4.2. Domimasi tuo, kas aplinkoje yra nauja ir kas byloja apie praeitį. Aptariama, kaip glaudžiai siejasi ir dera žmogaus ir gamtos kūriniai. Mokiniai piešiniuose vaizduoja savo gimtąjį kaimą arba miestą. Mokytojas skatina pasidomėti jo istorija ir paklausti tėvelių arba senelių, kaip atrodė vaiko kaimas arba miestas anksčiau. Prašoma įsivaizduoti ir pavaizduoti (nupiešti, papasakoti), kaip jis pasikeis, pvz., po 10 metų.
3. Semtis išminties iš pasakų ir kitų istorijų.	4.3. Skaityti, nagrinėti ir bandyti kurti pasakas ir kitas istorijas. Paaiškinti, kokių savybių galima pasimokyti iš pasakų veikėjų ir ko moko išgirstos ar perskaitytos istorijos.	4.3.1. Suprasti, kodėl žmonės kūrė, pasakojo, užrašinėjo pasakas ir istorijas. 4.3.2. Apibūdinti savo mėgstamiausias pasakas, istorijas ar herojus.	4.3. Mokinių klausiama: iš ko jie semiasi žinių ir išminties? Vaikai išvardija įvairius pažinimo šaltinius: gamta, tautosaka, vaikams skirtos knygos, televizijos bei radijo laidos, žurnalai, kino filmai, teatro spektakliai, internetas. Aptariama, kurie iš jų mokiniams prieinami, tinkami. Svarstomi išmintingų veikėjų pavyzdžiai iš pasakų (pvz., apie gyvūnus) – ko galime iš jų pasimokyti.

10.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Po kiekvieno koncentro pateikiamos *temų gairės* – tematika dvejiems mokslo metams pagal etikos ugdomosios veiklos sritis. Tai nėra griežtai reglamentuotos vadovėlių ar metinių planų temų antraštės, o veikiau probleminiai klausimai, kuriais mokytojas gali pradėti pokalbį su mokiniais. Daugelis temų ir klausimų 3–4 klasės koncentre gali būti pakartotinai nagrinėjami aukštesniu lygiu.

10.6.2.1. *Saviugda ir savisauga*: *Aš–Asmuo*

Kas yra etika? Apie ką kalbėsime, iš kokio vadovėlio mokysimės, ko sieksime išmokti per etikos pamokas?

Kas aš esu? Mano vardas, geros savybės, pomėgiai. Ką jau sugebu ir moku? Mano svajonės apie mokyklą ir ateitį.

Mano ir kitų panašumai, skirtumai. Kas būdinga daugeliui berniukų ir mergaičių, o kas – tik man? Kiekvienas vaikas – ypatingas.

Kaip jaučiuosi mokykloje? Mano jausmai (džiaugsmas, baimė, nerimas, gėda) ir mintys („Man nesiseka...“ ar „Tikiu, kad man pavyks!“).

Kaip elgtis, jei mokykloje patiriu patyčias: erzinimą, grasinimą, mušimą, pravardžiavimą, paskalų skleidimą ir pan.? Kur kreiptis pagalbos?

Kaip saugoti sveikatą? Kokiais būdais ir priemonėmis galiu stiprinti savo sveikatą? Kada vartoju vaistus ir kodėl negalima jų vartoti be tėvų ar gydytojo nurodymų?

Kokia patirtis gali būti rizikinga? Kokie pavojai gali ištikti elgiantis neatsargiai (gatvėje ir keliuose, prie vandens telkinių, žaidžiant su pavojingais daiktais ar ugnimi, naudojant buitines chemines medžiagas, bendraujant su nepažįstamais ar neblaiviais žmonėmis) ir kaip jų išvengti?

10.6.2.2. *Dialoginis bendravimas*: *Aš–Tu*

Ką reiškia „būti mandagiam“? Pavyzdžiai, kurie moko atsižvelgti į pašnekovą (kreiptis „Tu“ arba „Jūs“) ir situaciją (pasisveikinimo, padėkos, atsisveikinimo, prašymo ir atsiprašymo žodžiai).

Kaip mes bendraujame? Ar sugebu atidžiai klausytis? Nesusikalbėjimo atvejai. Ar klasėje stengiamės atidžiai klausytis mokytojo, kalbėti po vieną, nebijoti pasakyti savo nuomonę ir gerbti kito?

Kaip parodyti dėmesį kitam? Žodinės ir nežodinės jausmų raiškos pavyzdžiai (prisilietimai, veido išraiška, palaikymo žodžiai, buvimas kartu, dovanos). Įsivaizduoju save kito vietoje. Ką išgyveno skaitytos pasakos ar apysakos veikėjai? Kaip galiu parodyti užuojautą ir padėti kitam (žodžiu, jausmu, darbais)?

Kas yra draugystė? Geriausias draugas arba draugė. Kaip susirasti draugų? Kas mane su draugais suartina? Tikros ir netikros draugystės pavyzdžiai iš pasakų, apysakų ir vaikų patirties.

Kodėl kartais kyla konfliktai? Kaip neįskaudinti kito, mokėti atleisti ir nepasiduoti pykčiui? Kodėl kartais jaučiuosi kaltas? Kaip elgtis pastebėjus, kad mokykloje yra kabinėjamasi, tyčiojamasi iš kito mokinio – mergaitės arba berniuko?

10.6.2.3. *Socialiniai santykiai*: *Aš–Mes*

Kuo ypatingas gyvenimas šeimoje? Įvairios šeimos. Kas sieja visus šeimos narius? Meilė ir pagarba, pagalba vienas kitam, kartu praleidžiamas laikas, kasdieniai įsipareigojimai ir švenčių tradicijos.

Mums bendros vertybės. Kokiai grupei (klasei, popamokinės veiklos būreliui) ir bendruomenei (mokyklos, vietos) aš priklausau? Kas mane su kitais suartina? Bendra veikla, gyvenamoji vieta, bendri pomėgiai.

Bendro gyvenimo taisyklės. Ką galime nuveikti tik drauge su kitais? Kam reikalingos, pvz., žaidimo, kelių eismo ir kitos taisyklės? Kas padeda, o kas trukdo žmonėms sutarti ir veikti kartu? „Auksinė taisyklė“.

Kuo ypatinga mano tauta? Žymūs tautiečiai, kuriais žaviuosi. Mūsų tautos šventės.

Mano santykis su kitos tautos žmogumi. Kitos Lietuvoje gyvenančios tautos. Kokių tautybių žmonės gyvena Lietuvoje? Ar mūsų gyvenamojoje vietovėje yra įsikūrusi kitataučių bendruomenė? Kaip aš bendrauju su kitos tautybės vaikais?

10.6.2.4. *Santykis su pasauliu*: *Aš–Tai*

Pasaulis kupinas nuostabių dalykų. Ką gero ir malonaus patiriu kasdien savo pojūčiais? Kelionių įspūdžiai. „Pasaulio stebuklai“.

Kuo žmonės tiki? Ar viską galime žinoti? Filosofiniai vaikų klausimai. Ką pasakoja Biblija – labiausiai pasaulyje skaitoma knyga?

Kas yra tėvynė? Mano gimtinė Lietuva. Kuo gražus ir ypatingas mano gimtasis kaimas arba miestas? Kuo įžymi mano tėvynė Lietuva? Valstybės simboliai ir praeities paminklai.

Iš kur pasisemti išminties? Įvairūs informacijos šaltiniai. Tautosaka – išminties šaltinis. Ko galiu pasimokyti iš grožinės literatūros knygų? Kaip suprantu patarles?

Kaip puoselėti kasdienę aplinką, kad ji būtų švari, saugi ir graži? Mano namai, daiktai ir augintiniai. Kokius darbus padedu dirbti tėveliams? Pavojingi daiktai ir medžiagos.

10.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

10.6.3.1. Šioje pradinio ugdymo etikos programoje pateikiami mokinių etikos pasiekimų vertinimo rodikliai pagal ugdomosios veiklos sritis. Pasiekimų aprašai padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs tam tikroje srityje ir ko jis dar turėtų siekti. Nesiūloma fiksuoti vien mokinių žinių kiekio ar formaliai įvertinti vertybinių nuostatų, o stebėti ir formuojamuoju vertinimu skatinti kiekvieno mokinio motyvaciją ir aktyvų dalyvavimą etikos pamokose siekiant mokytojo paaiškintų konkrečių pamokos ar ilgesnio laikotarpio ugdymo uždavinių ir laukiamų etikos mokymosi rezultatų. Remiantis nurodytais rodikliais galima spręsti ir apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę. Etikos pasiekimai neskirstomi lygiais ir nereiškia mokinio dorovingumo įvertinimo, pagal juos nederėtų mokinių skirstyti į „pažangius“ ar „nepažangius“.

10.6.3.2. Mokinių pasiekimų požymiai. 1–2 klasės

Pasiekimų sritys / Veiklos sritys	Motyvacija	Veiklos uždavinių supratimas	Veiklos aktyvumas	Įsivertinimas
1. Saviugda ir savisauga	Mokinys: suvokia, kodėl jam svarbu mokytis; domisi tuo, ką mokosi; tikisi pasiekti gerų rezultatų; dažniausiai pasitiki savimi; jaučia atsakomybę už savo mokymąsi ir sveikatos saugojimą.	Mokinys: planuoja savo mokymosi veiklą ir laiką; pasirenka tinkamas mokymosi ir saugumo priemones; supranta, ką jau geba, ko dar reikėtų mokytis; žino, kas trukdo ir kas galėtų padėti augti sveikam ir stipriam.	Mokinys: sutelkia dėmesį, atidžiai klauso mokytojo aiškinimo, atsakinėja į klausimus; paaiškina, kaip nauja mokymosi medžiaga siejasi su tuo, kas jau žinoma, ką patyrė; susidūręs su sunkumais, neaiškumais ar nesėkmėmis, kelia klausimus, atkakliai ieško išeities, stengiasi atlikti darbą iki galo; laikosi dienos režimo ir saugaus elgesio reikalavimų.	Mokinys: įvertina, ko išmoko ir kas pavyko arba nepavyko, supranta savo klaidas ir stiprybes; numato, ką kitą kartą darytų kitaip; supranta, kurios asmeninės savybės padeda sėkmingai mokytis ir jaustis saugiam, kurios – ne; numato, kaip galima išvengti rizikos sveikatai ir gyvybei.
2. Dialoginis bendravimas	Mokinys: jaučia įvairios komunikacijos poreikį (norą bendrauti, dalytis patirtimi, pasakoti, išsakyti savo nuomonę);	Mokinys: supranta, kaip bendraudamas kalba ir naudodamas nežodinius signalus, jis gali perduoti kitiems savo mintis ir jausmus;	Mokinys: moka dėmesingai klausytis kito jam perteikiamos informacijos; geba dalyvauti diskusijoje ir išsakyti savo nuomonę;	Mokinys: apmąsto bendravimo sėkmę, kuri priklauso nuo abiejų pašnekovų; stengiasi išsiaiškinti nesusipratimų ir konfliktų priežastis;

Pasiekimų sritys / Veiklos sritys	Motyvacija	Veiklos uždavinių supratimas	Veiklos aktyvumas	Įsivertinimas
	stengiasi išklausyti ir suprasti kitą, gerbti jo nuomonę ir bendrauti mandagiai; jaučia atsakomybę už tiesos sakymą ir savo žodžių tikrumą.	stengiasi parinkti tinkamus žodžius ir bendrauti mandagiai; stengiasi aiškiai formuluoti savo nuomonę; geba užmegzti pokalbį, palaikyti draugiškus santykius ir išvengti konfliktų.	atpažįsta teisingą ir klaidingą informaciją; geba atpažinti ir perteikti jausmus žodinės ir nežodinės komunikacijos priemonėmis.	geba kito atsiprašyti ir kitam atleisti; stengiasi taisytis reaguodamas į kritiką ir pastabas.
3. Socialiniai santykiai	Mokinys: palankiai vertina save ir daugumą savo bendruomenės narių; noriai būna kolektyve, dalyvauja bendroje veikloje.	Mokinys: numato, kaip gerai atlikti savo pareigas bendruomenėje; išsiaiškina bendras taisykles; siūlo būdus ir priemones bendram tikslui siekti.	Mokinys: aktyviai dalyvauja bendroje veikloje ir dirba grupėje; laikosi susitarimų ir taisyklių; stengiasi veikti atsižvelgdamas į kitų poreikius ir padėti kitiems.	Mokinys: apmąsto savo elgesį ir ketinimus, ar jie buvo tinkami; įvertina savo veiksmus ir jų pasekmes aplinkiniams; įvertina, kas dirbant grupėje pavyko, o kas – nepasisekė ir kodėl.
4. Santykis su pasauliu	Mokinys: domisi įvairiais naujais dalykais, kelia klausimus, filosofuoja; stengiasi išsiaiškinti nežinomus, paslaptingus reiškinius; stebisi pasaulio grožiu, gamtos įvairove ir kultūros vertybėmis.	Mokinys: numato, iš kokių šaltinių jis gali pasisemti žinių ir išminties; bando kelti klausimus, hipotezes ir jas tikrinti.	Mokinys: geba palyginti informaciją iš kelių šaltinių apie gerai jam žinomus faktus, įvykius, reiškinius; geba įžvelgti pažįstamų objektų panašumus ir skirtumus; geba atsakyti į informacijos suvokimo klausimus.	Mokinys: geba įvertinti, ką naujo sužinojo arba suprato; gali įvertinti, kurios jo turimos žinios yra teisingos, o kurios – abejotinos; išvardija sau svarbias vertybes (kas jam yra brangu).

10.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

10.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

3–4 klasėse etikos ugdymo turinys orientuotas į šio amžiaus vaikų *ugdymo(si) patirtį* šeimoje ir mokykloje. Jis perteikiamas atsižvelgiant į raidos psichologijos žinias apie mokinių mąstymo ir psichosocialinės raidos ypatumus. Vaikų mąstymas yra konkretus, todėl temos pateikiamos remiantis konkrečiais bendraamžių vaikų elgesio pavyzdžiais, istorijomis ir siejamos su kasdiene patirtimi. Vaikas siekia būti pripažintas ir gerbiamas toks, koks jis yra, todėl remiantis mokinių istorijomis siekiama atskleisti, kad kiekvienas berniukas ar mergaitė – individualybė, turinti savitas charakterio savybes, asmeninę nuomonę ir įdomią patirtį, iš kurios galima mokytis. Temos formuluojamos pirmuoju asmeniu, žvelgiama „vaiko akimis“. Kasdienių situacijų aptarimas siejamas su literatūros kūrinių skaitymu ir nagrinėjimu. Atkreiptinas dėmesys į „išminties literatūrą“ – liaudies pasakas ir Biblijos pasakojimus: jose vaizduojamas gėris ir blogis padeda vaikams suprasti moralės dilemas, socialines problemas ir patenkina darnaus bei teisingo pasaulio suvokimo poreikį, palaiko vaikų optimizmą. Etikos pamokose kalbama ne tik apie gėrį, bet ir apie skaudžius vaikų patiriamus išgyvenimus, ieškoma būdų keblumams įveikti. Aplinkos pažinimo temos siejamos su gimtojo krašto paveldo vietovėmis. Tai, ko mokomasi etikos pamokose, turėtų papildyti popamokinė veikla: klasės renginiai, tautiškumą skatinantys projektai, karitatyvinė veikla, aplinkos tvarkymo akcijos.

Mokinių pasiekimai – vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas – aprašomi kas dveji metai: baigiant antrą ir ketvirtą klasę. Tai leidžia mokytojui iš anksto numatyti ir planuoti mokinių pasiekimų pažangą. Kartu pateikiamos *ugdymo gairės*, skatinančios kryptingai planuoti ugdomąją veiklą siekiant šioje programoje numatytų mokinių etikos mokymo(si) rezultatų.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Saviugda ir savisauga: *Aš–Asmuo*			
1. Suvokti, ko noriu išmokti per etikos pamokas.	1.1. Ieškoti atsakymų į etikos klausimus. Numatyti, kaip dera arba nedera elgtis remiantis nagrinėjamais per etiką pavyzdžiais.	1.1.1. Paaiškinti, į kokius klausimus ieškau atsakymų ir ko mokausi per etikos pamokas.	1.1. Mokytojas bendrais bruožais iš anksto supažindina mokinius su metų, pusmečio ar trimestro etikos pamokų turiniu, suprantamai formuluoja esminius klausimus, kuriuos svarstysime. Kiekvienos pamokos pradžioje paaiškinami konkrečios pamokos uždaviniai, vaikai patys kelia klausimus ir ieško į juos atsakymų, bando formuluoti išvadas.
2. Džiaugtis vaikystė ir puoselėti individualias gerąsias savybes.	1.2. Apmąstyti vaikystės patirtį, vertinti savo gerąsias savybes, ugdytis gero charakterio savybes.	1.2.1. Apibūdinti, koks esu ypatingas (mano išvaizda, būdo savybės, pomėgiai). 1.2.2. Papasakoti arba pavaizduoti, koks buvau ankstyvoje vaikystėje ir kaip dabar paaugau ar pasikeičiau.	1.2. Mokiniai skatinami pastebėti ir išvardyti gerąsias savo bei kitų berniukų ir mergaičių savybes, pvz., pasakoti savo vaikystės istorijas, kurti „gyvenimo aprašymą“. Svarstoma, į ką aš noriu būti (esu) panašus arba panaši? Ką reiškia būti „geru berniuku“, „gera mergaite“? Mokiniai vaizduoja (piešia, pasakoja), kokie buvo anksčiau ir kokie – dabar. Vaizduojamas ir aptariamas „Gerų charakterio savybių“ medis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Pasitikėti savimi ir nenusiminti, jei iš karto nepasiseka.	1.3. Siekti užsibrėžto tikslo. Bandyti įžvelgti asmeninių sunkumų priežastis ir juos įveikti ne kaltinant kitus, o klausiant jų patarimo.	1.3.1. Atsakyti, ką aš galiu ir ko negaliu (kodėl kiti gali tai, ko aš negaliu; kodėl kai kuriuos darbus nudirbti ir sprendimus padaryti padeda vyresni žmonės).	1.3. Mokiniai skatinami pasidalyti patirtimi ir papasakoti, ką kiekvienas jau sugeba, kaip jiems pavyko išmokti ką nors nelengva. Diskutuojama, ar viskas, ką gebame atlikti, yra naudinga ir gera. Skatinamos kiekvieno mokinio pastangos veikti savarankiškai ir atsakingai, pabrėžiama tai, ką vaikas sugeba gerai padaryti, vengiama moralizuoti.
4. Nepasiduoti liūdesiui, pykčiui, nusivylimui.	1.4. Papasakoti kylančias mintis, išgyvenimus. Mokėti nusiraminti ir pastebėti teigiamus dalykus.	1.4.1. Apibūdinti savo nuotaikas, jausmus; išsiaiškinti priežastis, kas juos sukėlė. 1.4.2. Pateikti pavyzdžių, kaip galima nugalėti blogą nuotaiką, pyktį, nusivylimą. 1.4.3. Aptarti, kas yra drovumas (įgimta savybė), kuo jis skiriasi nuo gėdos jausmo (kuris susijęs su kalte).	1.4. Nagrinėjami priešingi optimisto–pesimisto, tvirto–nepastovaus charakterio herojų, kurie patyrė sunkumų, pavyzdžiai. Mokiniai lygina, kam geriau sekasi: tam, kuris verkia ir skundžiasi esąs nelaimingas, ar tam, kuris tikisi rasti išeitį ir jos ieško. Mokomasi būdų, kaip nusiraminti ir įveikti liūdesį, baimę, pyktį (muzikos klausymas, dienoraščio rašymas, asociacijų piešimas, gamtos stebėjimas ar kt.). Mokiniams padedama suprasti, kad mūsų savijauta ir sėkmė priklauso ne vien nuo aplinkybių, bet ir nuo mūsų požiūrio, nusiteikimo bendrauti ir ieškoti išeities. Aptariami vaikų klausimai psichologams ir jų atsakymai-patarimai, kaip elgtis iš prigimties droviems vaikams, kaip išgyventi patyčias ir gėdos jausmą.
5. Mokytis iš teigiamų pavyzdžių ir rodyti gerą pavyzdį kitiems.	1.5. Ieškoti teigiamų pavyzdžių ir daryti išvadas iš savo bei kitų patirties.	1.5.1. Papasakoti apie sau reikšmingus išminties pavyzdžius: asmenis, knygas.	1.5. Pagal galimybes organizuojami susitikimai ir pokalbiai su įdomiais, daug patirties turinčiais žmonėmis. Mokiniai pasakoja apie asmenis, iš kurių daug sužinojo, išmoko.
6. Rūpintis savo sveikata ir vengti žalingų įpročių.	1.6. Išvengti pasyvaus rūkymo ir kitų pavojų sveikatai. Atsispirti smalsumui ar kitų siūlymams parūkyti ar paragauti alkoholinių gėrimų.	1.6.1. Pateikti pavyzdžių, kaip saugau savo sveikatą. 1.6.2. Paaiškinti, kodėl negalima rūkyti ar ragauti alkoholinių gėrimų, net jei kas nors ir pasiūlytų.	1.6. Mokytojas paaiškina rūkymo ir alkoholinių gėrimų žalą sveikatai. Svarstoma, dėl kokių priežasčių mokiniai kartais bando rūkyti arba ragauti alkoholinių gėrimų (smalsumas, draugų įtaka, suaugusiųjų pavyzdys), kodėl tai daryti vaikams iki 18 metų draudžiama. Mokiniams padedama suprasti, kad vaikai nėra kalti, jei tėvai rūko arba vartoja alkoholinius gėrimus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Dialoginis bendravimas: *Aš–Tu*			
1. Būti mandagiam.	2.1. Mandagiai bendrauti: pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti, prašyti ar atsiprašyti, pasveikinti kitą esant progai; vartoti kreipinį „Jūs“ bendraujant su suaugusiu žmogumi.	2.1.1. Analizuojant konkretų atvejį paaiškinti, kaip yra mandagu, o kaip – nemandagu elgtis bendraujant su kitu žmogumi.	2.1. Mokytojas klasėje skatina mokinius gražiai bendrauti ir pagiria mandagius mokinius. Modeliuojama, kaip kreiptis į *kitą* įvairiose bendravimo situacijose (pokalbiai su suaugusiu žmogumi, pokalbiai telefonu, atėjus į svečius, sveikinimai žodžiu tam tikra proga ir pan.).
2. Stengtis išklausyti ir suprasti kitą.	2.2. Mokėti atidžiai, nepertraukiant išklausyti, ką sako kitas – mokytojas, klasės draugas ir kt.	2.2.1. Paaiškinti, kuo pokalbis skiriasi nuo ginčo. 2.2.2. Suprasti, kad sėkmingam bendravimui svarbu išklausyti kitą, suprasti ir gerbti kiekvieno nuomonę.	2.2. Mokiniai mokosi pamokos metu kalbėti po vieną, klausytis mokytojo ir vieni kitų. Uždarus mokinius mokytojas skatina kalbėti, pasakoti žodžiu arba raštu, o aktyvius – išklausyti klasės draugų. Atliekami pratimai ir žaidimai, kurie lavina gebėjimą atidžiai klausytis: pranešimų, balso intonacijų, įvairių garsų.
3. Būti dėmesingam kito jausmams.	2.3. Mokėti suprasti kito situaciją ar jausmus, jį užjausti, palaikyti.	2.3.1. Pateikti žodinės ir nežodinės jausmų raiškos pavyzdžių. 2.3.2. Suprasti „garbės žodžio“, pažado, įsipareigojimo draugui ir tiesos sakymo reikšmę draugystei palaikyti.	2.3. Mokytojas ugdo mokinių jautrumą kitų išgyvenimams ir empatiją. Atliekami pratimai ir žaidimai, kurie lavina gebėjimą jausti kitus, įsivaizduoti save *kito* vietoje. Skaitomos pasakos, apysakos, žiūrimi filmai ar vaidinami dramos kūrinėliai, kurių veikėjai patyrė skaudžių išgyvenimų. Mokiniai mokosi suprasti nežodinę komunikaciją – „jausmų kalbą“ (veido išraiškas, rankų gestus).
4. Būti draugiškam su kitu ir kitokiu.	2.4. Pastebėti ir vertinti gerąsias draugo savybes, pripažinti jo sėkmę ir užjausti dėl nesėkmės ar nuoskaudos.	2.4.1. Iš savo patirties bei pasakų ar filmų mokiniams apibūdinti, kas būdinga *geram draugui* (draugu galiu pasitikėti ir jo neapvilti; draugas nebūtinai panašus į mane; draugai moka dalytis ir vienas kitam padėti).	2.4. Mokiniai nagrinėja įvairius draugystės pavyzdžius iš pasakų, vaikų literatūros, spektaklių ar filmų bei savo patirties. Svarstomi klausimai: Kaip susirasti draugų? Ar draugauti galiu tik su panašiu į save draugu? Vaikai mokosi pastebėti ir vertinti vienas kito gerąsias savybes (pvz., žaidimas „Tu man patinki, nes...“). Mokytojui svarbu, kad nė vienas mokinys klasėje nesijaustų vienišas ar atstumtas, nebūtų pajuokiamas dėl to, kad yra *kitoks* nei dauguma.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Taikiai spręsti ginčus, susilaikyti nuo nemalonių žodžių ir peštynių.	2.5. Esant ginčytinoms situacijoms stengtis jas spręsti nešališkai ir be pykčio. Mokėti pripažinti savo kaltę, atsiprašyti.	2.5.1. Paaiškinti, dėl ko kartais tarp draugų kyla konfliktai (skirtingi pomėgiai, noras pirmauti, ginčai) ir kaip taikiai juos spręsti (be reikalo nesiginčyti, nesibarti, susitarti ir susitaikyti).	2.5. Mokiniai nagrinėja dažnai pasitaikančius vaikų ginčus ir ieško priežasčių, dėl ko kilo konfliktas. Mokytojas kreipia mokinių mąstymą ne į tai, kas kaltas ar nekaltas, o į konstruktyvią sprendimų paiešką (kaip būtų galima konflikto išvengti arba jį taikiai išspręsti, susitaikyti). Mokiniams padedama suprasti, kad kai kurie ginčai yra beprasmiai (pvz., kas svarbesnis ar stipresnis, kas ką labiau myli ar koks draugas yra geresnis ir pan.).
6. Gailėtis dėl savo kaltės ir atleisti kitam.	2.6. Apmąstyti, kokie mano žodžiai ar poelgiai buvo neteisingi ar nemalonūs kitam, mokėti atsiprašyti.	2.6.1. Išsiaiškinti, dėl kokių poelgių kartais jaučiu skriaudą ir jaučiu kaltę, kodėl suaugusieji vaikus kartais bara ar net baudžia. 2.6.2. Pateikti pavyzdžių, kurie moko pripažinti savo kaltę, gailėtis, atsiprašyti ir atleisti.	2.6. Mokiniai nagrinėja vyresnių ir mažesnių vaikų, tėvų ir vaikų bendravimo atvejus, skaito pasakas apie stipresnių ir silpnesnių veikėjų susitikimą ir bendravimą. Svarstoma, ar teisingas posakis: „Kas stipresnis, tas teisus“? Analizuojama, kodėl kartais suaugusieji vaikus bara arba net baudžia. Mokytojas skatina mokinius atlikti kasdienę ar kassavaitinę darbų refleksiją, rašyti dienoraštį, nusakyti, ką gerai ir ką negerai padarė, pripažinti ir atsiprašyti už savo klaidas. Individualiais pokalbiais bandoma išsiaiškinti, jei vaikas skundžiasi patyręs skriaudą ar neteisybę.
3. Socialiniai santykiai: *Aš–Mes*			
1. Branginti šeimos ryšius ir palaikyti draugiškus santykius.	3.1. Pastebėti, kokie bendri dalykai sieja artimus žmones šeimoje. Lyginti skirtingas šeimas, jų pasirinktą gyvenimo būdą bei tradicijas. Sieti vaiko teises ir pareigas šeimoje.	3.1.1. Apibūdinti savo šeimą, jos svarbiausius įvykius ir tradicijas. 3.1.2. Pavaizduoti savo giminės medį, papasakoti giminės istoriją. 3.1.3. Paaiškinti, kad kiekvienas vaikas turi teises ir pareigas šeimoje. 3.1.4. Suprasti, kad kiekvienoje, net ir nepilnoje, šeimoje gera, kai artimi žmonės vieni kitus myli, jais rūpinasi, sutaria.	3.1. Mokiniai piešia savo giminės medį, klausinėja tėvelių ar senelių apie savo šeimos praeitį (tėvelių vaikystę, senelius, prosenelius, švenčių tradicijas). Svarstoma: kaip šeimos gyveno anksčiau ir dabar? Kuo skyrėsi vaikų auklėjimo būdai šeimoje? Koks ryšys sieja mane su seneliais ir proseneliais? Mokytojas padeda vaikams suprasti, koks svarbus ir brangus kiekvienas vaikas šeimai ir visuomenei. Paprastais žodžiais paaiškina vaiko teises šeimoje (pagal Vaiko teisių konvenciją) ir kas jo teises gina: tėvai arba globėjai (šeimoje), įstatymai ir tarnybos: Vaiko teisių apsaugos tarnyba, Paramos vaikams centras, Vaikų linija (tel. 8~800 11 111, www.vaikulinija.lt), policija. Jei vaikas patiria sunkumų šeimoje, mokytojas tariasi su mokyklos psichologu, socialiniu pedagogu, kaip padėti individualiai spręsti šias problemas.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Gerbti savo grupės draugus ir bendruomenės narius.	3.2. Aktyviai dalyvauti grupės diskusijose ir veikloje, dalytis patirtimi ir gėrybėmis, padėti kitiems.	3.2.1. Pavaizduoti, kokioms, be šeimos, bendruomenėms aš priklausau (mokyklos, vietos ir tautos, galbūt religinei bendruomenei). 3.2.2. Apibūdinti, kokie bendri dalykai sieja mane su kitais grupės ar bendruomenės nariais (gyvenamoji vieta, bendra veikla, pomėgiai, laisvalaikis, praeitis, tikėjimas).	3.2. Vaikai skatinami bendradarbiauti ir atlikti grupines užduotis, kurios ugdytų bendruomeniškumo ir atsakingumo jausmą, pvz.: piešti piešinius („Mūsų klasė“, „Mūsų Svajonių mokykla“, „Mūsų kaimas arba miestas po 10 metų“, „Mūsų tėvynė – Lietuva“ ir pan.), vykdyti socialinį projektą arba labdaros akciją („Nepraeik pro šalį“ ir pan.) kartu su socialiniais partneriais (tėvais) organizuoti tautos švenčių minėjimą, dalyvauti mokyklos ar vietos bendruomenės renginiuose ir t. t.
3. Laikytis sutartų taisyklių, nes be jų neįmanoma jokia bendra veikla ir tvarka.	3.3. Siekti bendro tikslo ir sutarimo dirbant grupėje, laikytis sutartų taisyklių. Pastebėti, jei kas nors pažeidžia mokinio elgesio ir mokyklos arba viešosios tvarkos taisykles, mokinio teises.	3.3.1. Pateikti pavyzdžių, kokių taisyklių mes laikomės (pvz., žaidimo, mokyklos, kelių eismo, viešosios tvarkos) ir paaiškinti, kodėl svarbu jų laikytis. 3.3.2. Išvardyti, kokias aš, kaip mokinys, turiu teises ir pareigas.	3.3. Su mokiniais svarstoma: kam reikalingos taisyklės ir draudimai? Kas būtų, jei taisyklių nebūtų arba *visi* jas pažeidinėtų (pvz., jei vairuotojai visai nesilaikytų kelių eismo taisyklių)? Kas padeda, o kas trukdo žmonėms gyventi ir dirbti *drauge*? Ar be taisyklių ir įstatymų įmanoma bendra veikla ir tvarka? Mokiniai bando patys formuluoti taisykles, kurių svarbu laikytis klasėje, mokykloje, viešoje vietoje, žaidžiant grupinius žaidimus. Mokytojas paaiškina mokinių teises ir pareigas. Drauge numatoma, ką daryti ir kur kreiptis (nebijoti pasakyti tėvams, mokytojams), jei kas nors mokykloje pažeidžia mokinių teises ar mokinio elgesio taisykles, pvz., žemina ar skriaudžia kitus. Kaip elgtųsi kiekvienas, tai matydamas – nesikištų ar stengtųsi padėti?
4. Puoselėti savo tautos tradicijas.	3.4. Domėtis svarbiais savo tautos praeities ir dabarties gyvenimo įvykiais, tradicijomis, jas puoselėti. Sieti savo svajones su Lietuvos ateitimi.	3.4.1. Paminėti, kokias žinau svarbias mano tautos ir Lietuvos valstybės šventes, papasakoti, kokie įvykiai minimi per tas šventes. 3.4.2. Pavaizduoti, kaip mano klasė dalyvauja Lietuvos gyvenimo įvykiuose (renginiai, projektai, mokymasis) ir kokios mūsų ateities viltys.	3.4. Mokiniai pasakoja, kaip jie švenčia tautos ir Lietuvos valstybės šventes. Jie skatinami domėtis savo tautos istorija, žymiomis asmenybėmis, džiaugtis praeities ir dabarties laimėjimais. Organizuojamos ekskursijos ir projektai, skirti paminėti svarbius Lietuvos valstybės įvykius, švenčiamos šventės. Mokiniai skatinami mąstyti, kokiais konkrečiais darbais jie kuria savo ateitį jau čia ir dabar, piešti savo svajones, kaip jie įsivaizduoja savo ir Lietuvos ateitį.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Toleruoti kitokią išvaizdą, elgseną, tikėjimą; gerbti kitos tautos žmones.	3.5. Lyginti Lietuvoje gyvenančias ir kitas tautas, rasti panašumų ir skirtumų. Stengtis sutarti su kitos tautybės vaikais, juos suprasti.	3.5.1. Paaiškinti, kad konfliktai kartais kyla dėl to, kad žmonės yra ne tik panašūs, bet ir skirtingi. 3.5.2. Paaiškinti, kodėl negalima juoktis iš kitokios išvaizdos, tautybės, rasės ar kito tikėjimo žmonių.	3.5. Remiantis kasdienės patirties pavyzdžiais arba literatūros tekstais (pvz., pasaka apie Bjaurųjį ančiuką ir kt.) svarstomi santykiai tarp daugumos ir mažumos. Taikomi vaidybiniai žaidimai, kurie padeda mokiniams įsijausti į kito vaidmenį ir suprasti, kaip kolektyve jaučiasi kitoks vaikas nei dauguma. Mokytojas atsako į mokinių keliamus klausimus apie žmonių skirtumus, jei jų kyla (pvz., Kodėl *kitas* atrodo arba elgiasi skirtingai? Kodėl jis nevalgo mėsos? Kodėl kiti sekmadieniais eina į bažnyčią? Kokią negalią jis turi? ir pan.). Mokiniams padedama suprasti, kad visos taisyklės turi išimčių (pvz., norma, kad tik moterys nešioja sijonus, Škotijoje negalioja). Mokytojas taiko mokymosi bendradarbiaujant metodus, skirsto mokinius mišriomis grupėmis, stengiasi kurti klasės aplinką, kurioje nė vienas nesijaustų atstumtas dėl to, kad kuo nors išsiskiria iš kitų.
4. Santykis su pasauliu: *Aš–Tai*			
1. Stebėtis pasaulio gamtos ir kultūros įvairove.	4.1. Savo gyvenamojoje vietovėje įžvelgti paveldo vertybes: vietas ir žmogaus darbo kūrinius, kuriuos norime išsaugoti.	4.1.1. Papasakoti, kas mane labiausiai stebina pasaulyje (žmogaus kūriniai ar laimėjimai, gamtos reiškiniai ar vaizdai, praeities paminklai, gyvybė Žemėje). 4.1.2. Aprašyti arba papasakoti, kuo gražus mano gimtasis kraštas.	4.1. Mokiniai dalijasi įspūdžiais, pvz., iš ekskursijų ar kelionių, kas juos labiausiai stebina ir žavi aplinkiniame pasaulyje. Kalbama apie gimtąjį kraštą – kuo jis gražus, įdomus ir ką jame norėtume išsaugoti (pvz., vaizdingas gamtos vietas ar kultūros paminklus). Naudojama vaizdinė medžiaga (pvz., nuotraukos, skaidrės), pagal galimybes organizuojama ekskursija į gimtojo krašto paveldo vietovę – savo miestelio, apylinkės arba rajono architektūros ar gamtos paminklo lankymas. Po ekskursijos mokiniai dalijasi įspūdžiais, ką jie pamatė ir sužinojo, kas jiems labiausiai patiko, piešia ir rengia parodą apie lankytą vietovę.
2. Geriau pažinti vietos religinius paminklus ir simbolius.	4.2. Skirti, ką žinau, o kuo – tikiu. Atpažinti senovės lietuvių ir krikščioniškus religinius simbolius.	4.2.1. Paminėti, kokie religiniai paminklai ar pastatai yra gyvenamojoje vietovėje. 4.2.2. Paaiškinti, koks buvo senasis lietuvių tikėjimas ir kas yra krikščionybė.	4.2. Stebėdami vaizdinę medžiagą ar lankydamiesi religinėje vietoje (bažnyčioje ar su religija siejamoje gamtinėje vietovėje) mokiniai susipažįsta su lietuvių tikėjimo simboliais ir tradicijomis, pvz., unikalia kryždirbystės tradicija ir kryžių simbolika Lietuvoje, Vilniaus verbomis. Kalbėdami apie religines šventes aptaria senojo lietuvių tikėjimo ir krikščionybės tradicijas, simbolius ir sąsajas (pvz., Kūčių, Kalėdų, Užgavėnių, Verbų sekmadienio, Velykų, Joninių, Žolinės).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Pripažinti kiekvieno gerai atlikto darbo vertę ir visų profesijų svarbą.	4.3. Įsivaizduoti, kaip dirba įvairių profesijų žmonės, kurių paslaugomis naudojamės, mūsų kaime arba mieste.	4.3.1. Pateikti pavyzdžių ar savais žodžiais paaiškinti, kokius darbus dirba įvairių profesijų žmonės (mieste ir kaime). 4.3.2. Išvardyti, kokių savybių reikia tam tikros profesijos atstovui.	4.3. Žaisdami vaidybinius žaidimus mokiniai gali geriau įsivaizduoti, kaip dirba įvairių profesijų žmonės. Pvz., kiekvienas bando suvaidinti, ką dirba jo tėtis arba mama, o kiti bando tai atspėti. Mokytojas gali suteikti galimybę mokiniams pasirengti ir vesti etikos pamoką (pabūti mokytoju), aplankyti kitus mokyklos darbuotojus ir stebėti jų darbą, susitarti su mokinių tėveliais ir surengti ekskursiją į jų darbo vietą. Pokalbiais apie profesijas bandoma išsiaiškinti, kokius darbus žmonės dirba mūsų kaime arba mieste, kokių žmonių paslaugomis mes naudojamės, kokių savybių reikia norint įgyti tam tikrą profesiją. Mokiniai pasakoja, ką jie jau moka dirbti, kaip padeda tėveliams ar seneliams, kuo norėtų tapti užaugę.
4. Semtis išminties iš įvairių šaltinių.	4.4. Rinkti tautosaką iš įvairių šaltinių, naudotis mokyklos biblioteka. Sieti pasakas ir patarles su savo patirtimi, savais žodžiais jas interpretuoti.	4.4.1. Nurodyti, iš kokių šaltinių galiu pasisemti žinių ir išminties. 4.4.2. Paaiškinti, ko galiu pasimokyti iš tautosakos (pasakų, sakmių, patarlių).	4.4. Svarstoma, iš kokių šaltinių mes semiamės žinių apie praeitį (pvz., senų žmonių pasakojimai, dainos, padavimai, paveikslai, muziejuose saugomi daiktai, tautosaka). Mokytojas skatina mokinių domėjimąsi tautosaka kaip išminties šaltiniu: mokiniai lankosi mokyklos bibliotekoje, skaito tautosakos knygas, nagrinėja ir vaidina liaudies pasakas, renka patarles ir priežodžius. Svarstydami įvairias temas, mokiniai bando pritaikyti tinkamą patarlę nagrinėjamam atvejui ir savais žodžiais ją interpretuoti. Organizuojamos mįslių įminimo viktorinos, sprendžiami mįslių ir patarlių kryžiažodžiai.
5. Saugoti Lietuvos gamtą, jos įvairovę.	4.5. Globoti gamtą, gyvūnus, prisidėti prie savo vietovės gamtos apsaugos.	4.5.1. Paminėti, kokios gamtos paveldo vietovės mano gimtajame krašte yra ypač saugomos. 4.5.2. Nurodyti priežastis, kodėl yra svarbu išsaugoti šias vietoves, branginti augalus ir gyvūnus.	4.5. Mokiniai mąsto apie savo gyvenamąją vietovę. Galbūt netoliese yra parkas, gražus kraštovaizdis ar nuostabi jūros pakrantė? Ką reikėtų išsaugoti? Ką būtų galima pakeisti? Ko negalima leisti pakeisti? Mokiniai gali aprašyti gamtos kampelį, kuris jiems labai patinka: pvz., apibūdinti paukščius, medžius, augalų ir gyvūnų rūšis, vandens telkinį – gamtos paveldo vietovę; aprašyti šios vietovės istoriją; nupiešti, pateikti žemėlapį ar nuotraukų. Pokalbiu siekiama išsiaiškinti: kaip žmonės panaudoja gamtą savo reikmėms ir kaip ją saugo? Kokios grėsmės kyla mūsų aplinkoje gamtai ir gyvūnams? Siekiant saugoti gamtą ir gyvūnus mokytojas skatina mokinių projektinę veiklą, pvz., organizuoja projektą „Nepraeik pro šalį“.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
6. Džiaugtis gyvenimu – tai nuostabi, nepakartojama dovana.	4.6. Gebėti nurodyti džiaugsmo šaltinius, kuriuos teikia gyvenimas.	4.6.1. Suvokti, kad gyvenime būna skausmų ir nelaimių, bet mes galime kurti džiaugsmą sau ir kitiems. 4.6.2. Suvokti gyvenimo ciklo – gimimo, augimo, brendimo, senatvės, mirties – universalumą. Žinoti, kad yra tokių sudėtingų gyvenimo klausimų, į kuriuos sunku atsakyti (Iš kur atsirado pasaulis? Iš kur blogis, ligos? ir pan.). Kai kurie atsakymai pateikiami Šventajame Rašte.	4.6. Mokytojas skatina vaikus kelti egzistencinius klausimus, pateikia vaikų filosofavimo pavyzdžių ir skatina mąstyti apie nekasdienius gyvenimo klausimus, pvz.: Kas yra gėris ir blogis? Kodėl žmonės serga, kenčia, miršta? Kas praeina, o kokios vertybės išlieka? Trumpai supažindinama su senuoju lietuvių ir krikščionišku tikėjimais. Skatinama nuostata, kad kiekviena gyvybė – didis stebuklas, gyvenimas – nuostabi dovana, kiekviena diena turi savo džiaugsmų ir rūpesčių. Netekties skausmą galima sumažinti rašant atsisveikinimo laiškus, piešiant mylimus žmones ir gyvūnus, savo ateities svajones, gražius pasaulio dalykus.

10.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Po kiekvieno koncentro pateikiamos *temų gairės* – tematika dvejiems mokslo metams pagal etikos ugdomosios veiklos sritis. Tai nėra griežtai reglamentuotos vadovėlių ar metinių planų temų antraštės, o veikiau probleminiai klausimai, kuriais mokytojas gali pradėti pokalbį su mokiniais. Daugelis temų ir klausimų 3–4 klasių koncentre pakartojamos aukštesniu lygiu.

10.7.2.1. *Saviugda ir savisauga*: *Aš–Asmuo*

Etikos klausimai. Kokius klausimus svarstysime, iš kokio vadovėlio mokysimės, ko sieksime per etikos pamokas? Ko išmokau, kas labiausiai patiko ankstesnėse etikos arba tikybos pamokose?

Kaip paaugau ir pasikeičiau. Kiekvienas vaikas – nepakartojamas. Mano gyvenimo istorija, praeitis ir dabartis. Mano išvaizda, būdo savybės, pomėgiai. Į ką norėčiau būti panašus ar panaši? Ką reiškia būti „gera mergaite“, „geru berniuku“?

Mano galimybės. Mokausi įvairių dalykų ir darbų. Kaip man sekasi mokykloje? Ką aš galiu ir ko negaliu; kas man sekasi, o kas – nesiseka? Kodėl kiti gali tai, ko aš negaliu; kodėl kai kuriuos darbus nudirbti ir sprendimus padaryti padeda vyresni žmonės. Mano svajonės apie ateitį, uždaviniai ir pasitikėjimas savimi.

Mano nuotaikos ir jausmai. Kada aš džiaugiuosi ar liūdžiu, bijau arba pykstu? Kas sukelia šiuos jausmus, kaip juos reiškiu? Nusiraminimo būdai. Kas padeda įveikti blogą nuotaiką, pyktį, baimę.

Mūsų mokytojai. Ko mane išmokė mano seneliai? Ko mokausi iš mamos ir tėčio? Už ką esu dėkingas auklėtojams ir mokytojams.

Noriu gyventi sveikai ir darniai. Kaip saugau savo sveikatą. Kodėl negalima rūkyti ar ragauti alkoholinių gėrimų, net jei kas nors ir pasiūlytų.

10.7.2.2. *Dialoginis bendravimas*: *Aš–Tu*

Koks yra gražus elgesys? Kaip mandagu, o kaip nemandagu elgtis atėjus į svečius, viešoje vietoje? Pokalbiai telefonu. Sveikinimai žodžiu ar raštu tam tikra proga.

Pokalbiai ir ginčai, kuo jie skiriasi? Turiu savo nuomonę ir nebijau ją pareikšti, ginti. Atidžiai klausau mokytojo, išklausau ir gerbiu klasės draugo nuo-

monę, kalbame po vieną. Kartu ieškome tiesos, mokomės atskirti: kas yra teisus, o kas – klysta. Kodėl svarbu sakyti tiesą ir vengti melo? Ar pripažįstu, jei buvau neteisus?

Ką reiškia „būti dėmesingam“? Ar esu draugiškas su kitos tautybės mokiniu ir bandau jį suprasti? Ar suprantu, ką išgyvena artimas, neįgalus, senas žmogus, ar moku užjausti, padėti? Žodinės ir nežodinės jausmų raiškos pavyzdžiai.

Pokalbiai apie draugystę. Ar turiu daug draugų? Ar draugauju tik su tais, kurie į mane panašūs? Kaip išsaugoti draugystę: su geriausiu draugu dalijuosi mintimis ir jausmais; draugu galiu pasitikėti ir stengiuosi jo neapvilti; laikausi duoto žodžio; saugau paslaptis.

Kodėl kyla ginčai ir konfliktai? Kodėl net ir draugai kartais susipyksta? Skirtingi pomėgiai, nuomonės, noras pirmauti, beprasmiai ginčai, užsispyrimas, pavydas. Kaip taikiai spręsti iškilusius konfliktus: be reikalo nesiginčyti, nesibarti, susitarti ir susitaikyti.

Kada patiriu skriaudą ir jaučiu kaltę, ar moku atleisti? Kodėl kartais jaučiuosi kaltas arba nuskriaustas? Kodėl suaugusieji vaikus kartais bara ar net baudžia? Kodėl reikia pripažinti savo kaltę? Pavyzdžiai, kurie moko atsiprašyti, gailėtis ir atleisti.

10.7.2.3. *Socialiniai santykiai*: *Aš–Mes*

Kokios vaiko teisės ir pareigos šeimoje? Šeima kaip bendruomenė. Mūsų giminės medis. Kas suartina skirtingus žmones?

Kodėl žmonės buriasi ir gyvena bendruomenėje? Esu bendruomenės narys: mokyklos, vietos, tautos, galbūt religinės bendruomenės. Kas sieja mane su kitais bendruomenės nariais: bendra veikla, gyvenamoji vieta, praeitis, šventės, vertybės, tikėjimas.

Kodėl, gyvendami bendruomenėje, turime laikytis priimtų įstatymų ir taisyklių? Kaip aš laikausi, pvz., žaidimo, kelių eismo, viešosios tvarkos, mokinio elgesio ir mokyklos taisyklių. Ką reiškia gerbti ir toleruoti kitus?

Svarbios mano tautos ir Lietuvos valstybės šventės. Kokie įvykiai minimi per šias šventes? Kaip mano klasė dalyvauja minint šias datas (renginiai, projektai) ir kuriant Lietuvos ateitį: mūsų darbai ir viltys.

Žmonės panašūs ar skirtingi? Kaip gyvena žmonės kitose šalyse? Kodėl negalima juoktis iš kitokios išvaizdos, tautybės, rasės ar kito tikėjimo žmonių? Kodėl kartais žmonės konfliktuoja ir imasi smurto?

Vaikas ir kiekvienas žmogus turi teises ir pareigas. Kas gina vaiko teises?

10.7.2.4. *Santykis su pasauliu*: *Aš–Tai*

Kas mane labiausiai stebina pasaulyje: nuolatinis gamtos atsinaujinimas, gyvybės stebuklas, mirties paslaptis, žmogaus kūriniai ar laimėjimai, gamtos reiškiniai ar vaizdai, istoriniai įvykiai? Filosofiniai vaikų klausimai.

Ką žinau apie lietuvių tikėjimą anksčiau ir dabar? Religiniai paminklai ir pastatai mūsų gyvenamojoje vietovėje. Ką žinau apie senovės lietuvių tikėjimą? Kas yra krikščionybė? Senovės lietuvių tikėjimo ir krikščionybės sąsajos mūsų kalendorinėse šventėse. Kuo ypatinga kryždirbystė ir kryžių simbolika Lietuvoje?

Kodėl žmonės dirba ir švenčia šventes? Kokių žmonių paslaugomis kasdien naudojamės? Įvairios profesijos. Kokių savybių reikia norint įgyti man patinkančią profesiją.

Iš kur semiuosi žinių ir išminties? Įvairūs informacijos šaltiniai. Ko galiu pasimokyti iš gamtos ir tautosakos, vaikams skirtų knygų ar filmų, teatro spektaklių ar žurnalų, iš kompiuterinių žaidimų? Biblija – labiausiai pasaulyje skaitoma knyga, išminties šaltinis.

Kaip aš rūpinuosi aplinka, augalais ir gyvūnais? Pastebiu tai, kas mano aplinkoje nauja, ir vertinu tai, kas sena. Gamtos paveldo vietovės, kurias norime išsaugoti. Kodėl svarbu išsaugoti šias vietas, neteršti aplinkos, rūpintis augalais ir gyvūnais? Kuo gražus mano gimtasis kraštas?

10.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

10.7.3.1. Šioje pradinio ugdymo etikos programoje pateikiami mokinių etikos pasiekimų vertinimo rodikliai pagal ugdomosios veiklos sritis. Pasiekimų aprašai padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs tam tikroje srityje ir ko jis dar turėtų siekti. Nesiūloma fiksuoti vien mokinių žinių kiekio ar formaliai įvertinti vertybinių nuostatų, o stebėti ir formuojamuoju vertinimu skatinti kiekvieno mokinio motyvaciją ir aktyvų dalyvavimą etikos pamokose siekiant

mokytojo paaiškintų konkrečių pamokos ar ilgesnio laikotarpio ugdymo uždavinių ir laukiamų etikos mokymosi rezultatų. Remiantis nurodytais rodikliais galima spręsti ir apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant ketvirtąją klasę. Etikos pasiekimai neskirstomi lygiais ir nereiškia mokinio dorovingumo įvertinimo, pagal juos nederėtų mokinių skirstyti į „pažangius“ ar „nepažangius“.

10.7.3.2. Mokinių pasiekimų požymiai. 3–4 klasės

Pasiekimų sritys / Veiklos sritys	Motyvacija	Veiklos uždavinių supratimas	Veiklos aktyvumas	Įsivertinimas
1. Saviugda ir savisauga	Mokinys: suvokia, kodėl jam svarbu mokytis; domisi tuo, ką mokosi; tikisi pasiekti gerų rezultatų; dažniausiai pasitiki savimi; jaučia atsakomybę už mokymąsi ir sveikatos saugojimą.	Mokinys: planuoja savo mokymosi veiklą ir laiką; pasirenka tinkamas mokymosi ir saugumo priemones; supranta, ką jau geba, ko dar reikėtų mokytis; žino, kas trukdo ir kas galėtų padėti augti sveikam ir stipriam.	Mokinys: sutelkia dėmesį, atidžiai klauso mokytojo aiškinimo, atsakinėja į klausimus; paaiškina, kaip nauja mokymosi medžiaga siejasi su tuo, kas jau žinoma, ką patyrė; susidūręs su sunkumais, neaiškumais ar nesėkmėmis, kelia klausimus, atkakliai ieško išeities, stengiasi atlikti darbą iki galo; laikosi dienos režimo ir saugaus elgesio reikalavimų.	Mokinys: įvertina, ko išmoko ir kas pavyko arba nepavyko, supranta savo klaidas ir stiprybes; numato, ką kitą kartą darytų kitaip; supranta, kurios asmeninės savybės padeda sėkmingai mokytis ir jaustis saugiam, kurios – ne; numato, kaip galima išvengti rizikos sveikatai ir gyvybei.
2. Dialoginis bendravimas	Mokinys: jaučia įvairios komunikacijos poreikį (norą bendrauti, dalytis patirtimi, pasakoti, išsakyti savo nuomonę); stengiasi išklausyti ir suprasti kitą, gerbti jo nuomonę ir bendrauti mandagiai;	Mokinys: supranta, kaip bendraudamas kalba ir naudodamas nežodinius signalus, jis gali perduoti kitiems savo mintis ir jausmus; stengiasi parinkti tinkamus žodžius ir bendrauti mandagiai;	Mokinys: moka dėmesingai klausytis kito jam perteikiamos informacijos; geba dalyvauti diskusijoje ir išsakyti savo nuomonę; atpažįsta teisingą ir klaidingą informaciją;	Mokinys: apmąsto bendravimo sėkmę, kuri priklauso nuo abiejų pašnekovų; stengiasi išsiaiškinti nesusipratimų ir konfliktų priežastis; geba kito atsiprašyti ir kitam atleisti;

Pasiekimų sritys / Veiklos sritys	Motyvacija	Veiklos uždavinių supratimas	Veiklos aktyvumas	Įsivertinimas
	jaučia atsakomybę už tiesos sakymą ir savo žodžių tikrumą.	stengiasi aiškiai formuluoti savo nuomonę; geba užmegzti pokalbį, palaikyti draugiškus santykius ir išvengti konfliktų.	geba suprasti ir perteikti jausmus žodinės ir nežodinės komunikacijos priemonėmis.	stengiasi taisytis reaguodamas į kritiką ir pastabas.
3. Socialiniai santykiai	Mokinys: palankiai vertina save ir daugumą savo bendruomenės narių; noriai būna kolektyve, dalyvauja bendroje veikloje.	Mokinys: numato, kaip gerai atlikti savo pareigas bendruomenėje; išsiaiškina bendras taisykles; siūlo būdus ir priemones bendram tikslui siekti.	Mokinys: aktyviai dalyvauja bendroje veikloje ir dirba grupėje; laikosi susitarimų ir taisyklių; stengiasi veikti atsižvelgdamas į kitų poreikius ir padėti kitiems.	Mokinys: apmąsto savo elgesį ir ketinimus, ar jie buvo tinkami; įvertina savo veiksmus ir jų pasekmes aplinkiniams; įvertina, kas dirbant grupėje pavyko, o kas – nepasisekė ir kodėl.
4. Santykis su pasauliu	Mokinys: domisi įvairiais naujais dalykais, kelia klausimus, filosofuoja; stengiasi išsiaiškinti nežinomus, paslaptingus reiškinius; stebisi pasaulio grožiu, gamtos įvairove ir kultūros vertybėmis.	Mokinys: numato, iš kokių šaltinių jis gali pasisemti žinių ir išminties; bando kelti klausimus, hipotezes ir jas tikrinti.	Mokinys: geba palyginti informaciją iš kelių šaltinių apie gerai jam žinomus faktus, įvykius, reiškinius; geba įžvelgti pažįstamų objektų panašumus ir skirtumus; geba atsakyti į informacijos suvokimo klausimus.	Mokinys: geba įvertinti, ką naujo sužinojo arba suprato; gali įvertinti, kurios jo turimos žinios yra teisingos, o kurios – abejotinos; nusako sau svarbias vertybes (kas jam yra brangu).

11. KATALIKŲ TIKYBA

11.1. Bendrosios nuostatos

11.1. Mokant katalikų tikybos pradinėse klasėse, siekiama asmens ugdymą grįsti sąžine, pilietine sąmone ir mokinio santykiu su Dievu atsižvelgiant į bendrųjų kompetencijų ugdymą. Katalikų tikybos mokymas yra konfesinis. Remdamiesi Katalikų bažnyčios mokymu ir Šventojo Sosto rekomendacijomis, Bažnyčios įgalioti asmenys religinį ugdymą integruoja su kitais mokomaisiais dalykais, visu ugdymo kontekstu, šių dienų kultūra.

11.2. Mokant katalikų tikybos remiamasi personalizmo nuostata, kad kiekvienas žmogus, sukurtas pagal Dievo paveikslą, yra unikalus, nelygstamos vertės asmuo. Šia nuostata grindžiami tarpusavio bendravimo ir mokymo(si) santykiai.

11.3. Per tikybos pamokas skatinamas kiekvieno mokinio aktyvumas, sąmoningumas kuriant savo gyvenimą ir Lietuvos ateitį. Ugdomas atvirumas Dievo pažinimui ir veikimui, atidumas ne vien savo poreikiams, pagarba visuomenės ir kultūros vertybėms. Siekiama sudaryti tokias sąlygas, kad vaikai galėtų augti ir laisvai, atsakingai reikštis, gerbdami kitų patirtį ir įsitikinimus.

11.4. Katalikų tikybos dalyko turiniu pradinėse klasėse siekiama atliepti vaiko saviugdos ir saugumo, bendravimo ir tikėjimo pažinimo bei krikščioniškųjų vertybių pritaikymo gyvenime poreikius. Tikybos pamokas lankantys mokiniai gali būti kviečiami melstis ir bendradarbiauti parapijose, tačiau per pamokas mokiniai sakramentams nerengiami.

11.5. Pradinių klasių katalikų tikybos programa integruojama su etikos, pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos, muzikos, dailės, teatro dalykų turiniu, siekiant jį papildyti vertikaliuoju – santykio su Dievu – matmeniu.

11.6. Katalikų tikybos pamokose ugdomi specialieji dalyko gebėjimai ir krikščioniškosios vertybės. „Mokinių gebėjimų raidos lentelė“ padės mokytojams iš anksto numatyti ir planuoti ugdymo procesą siekiant mokinių pasiekimų pažangos.

11.7. Mokinių pasiekimai programoje aptariami išskiriant: a) vertybines nuostatas, b) gebėjimus, c) žinias ir supratimą. Greta pateikiamos ugdymo gairės, kuriose trumpai nusakoma pradinio ugdymo turinio kryptis ir kai kurie perteikimo būdai.

11.8. Kiekvienam mokymo koncentrui (1–2 klasės ir 3–4 klasės) pateikiama turinio apimtis. Tai pagrindinės kryptys pamokų temoms. Turinio apimtyje nurodoma, kiek ir ko mokomasi pagal ugdomosios veiklos sritis.

11.9. Mokinių darbo ir pasiekimų vertinimas suprantamas kaip pagalba vaiko mokymuisi, jo dvasiniam, socialiniam, kultūriniam augimui ir ieškojimui. Aišku, kad mokinio tikėjimui ir moralei negalima taikyti konkrečių vertinimo matų. Mokytojas gali įvertinti kiekvieno mokinio pastangas ir dalyvavimą ugdymo(si) procese tam tikroje veiklos srityje. Galima iš dalies matuoti tik tokius mokinių gebėjimus kaip sąmoningas sąvokų apibūdinimas, tikėjimo tiesų, svarbiausių Šventojo Rašto įvykių pažinimas, Bažnyčios švenčių ir laikotarpių nusakymas, bendravimas ir bendradarbiavimas, mokymosi ir elgesio motyvacija, pasiekimų įsivertinimas.

11.10. Vertinimas yra nuolatinis informacijos apie mokinio pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas. Siūloma patiems mokytojams numatyti kriterijus, kuriais remiantis būtų galima stebėti bei įvertinti daromą pažangą.

11.2. Tikslas

Mokant katalikų tikybos pradinėje mokykloje siekiama padėti mokiniui suvokti save kaip Dievo kūrinį ir unikalų Jo mylimą asmenį, pažinti triasmenį Dievą bei Bažnyčią kaip tikinčiųjų bendruomenę, pažinti bei priimti krikščioniškąsias vertybes ir jomis grįsti bendravimą su žmonėmis, Dievu, aplinka.

11.3. Uždaviniai

Siekiant katalikų tikybos ugdymo tikslo, mokiniai:

- skatinami džiugiai ir dėkingai priimti juos supantį pasaulį, žmones ir savo pačių individualybę kaip Dievo dovanas, kurias dera puoselėti;
- mokosi artimo meilės: stengiasi užjausti, padėti, dalytis, gerbti tiek vyresniuosius, tiek bendraamžius, nepaisant jų įsitikinimų ar padėties; pratinasi parodyti daugiausia meilės tiems, kuriems jos labiausiai trūksta (neįgaliesiems, sergantiesiems, vargstantiems, vienišiems);
- susipažįsta su Šventuoju Raštu kaip Dievo žodžiu, mokosi jį suprasti, gerbti, klausytis ir skaityti apie Dievą Kūrėją ir Tėvą, pažinti ir aptarti Jėzaus gyvenimo įvykius, Dievo veikimo būdus;

- skatinami atsiliepti į Dievo meilę malda, pažinti ir švęsti liturgines šventes, sakramentus, branginti Bažnyčios perduodamas vertybes ir gerbti kitas religijas;
- mokosi įsivertinti individualią pažangą, dalyvauti bendroje veikloje, įsipareigoti kitiems žmonėms, Dievui ir sau, įgyti naujų žinių.

11.4. Struktūra

Katalikų tikybos mokymo programa sudaryta siekiant padėti mokiniams tobulėti įgyjant bendravimo įgūdžių, suvokiant krikščionių tikėjimo tiesas ir jų svarbą asmens tapatybei, religiniam ir doriniam apsisprendimui. Programoje aptariamos šios ugdomosios veiklos sritys:

- *Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu.* Skatinama kelti klausimus ir ieškoti atsakymų apie žmogų, jo gyvenimą, pasaulį, tikėjimą.
- *Bendravimas ir sutarimas.* Pabrėžiama pagarba kiekvienam asmeniui, mokomasi rinktis ir pritaikyti krikščioniškąsias vertybes draugaujant, sprendžiant nesutarimus.
- *Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas.* Skatinama pažinti Šventąjį Raštą, jį skaityti, klausytis, apmąstyti biblines istorijas, vis naujai atrandant tiesas apie Dievą ir žmogų.
- *Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą.* Susipažįstama su liturginėmis šventėmis, aiškinamasi sakramentų, simbolių prasmė, mokomasi švęsti ir būti tikinčiųjų bendruomenėje.
- *Dvasinis augimas.* Kviečiama gilintis į savo vidaus pasaulį, priimti save kaip Dievo mylimą asmenį, mokytis būti su Dievu ir atsiliepti Jam, klausytis sąžinės ir elgtis pagal ją, vertinti savo poelgius, atleisti, taisyti klaidas, rinktis gėrį.

11.5. Mokinių gebėjimų raida

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu	1. Priimdami pasaulį kaip Dievo dovaną, moka grožėtis gamta ir prisideda prie jos saugojimo. 2. Suvokdami save kaip ypatingą Dievo kūrinį, geba skirti kūną ir sielą.	1. Priimdami pasaulį kaip dovaną, atpažįsta Dievo veikimo būdus. 2. Tikėdami, kad Dievas kviečia į laimę, paaiškina, kas mums teikia laimę ir džiaugsmą.
Bendravimas, sutarimas	1. Norėdami klausytis ir suprasti ne tik žmones, bet ir Dievą, geba nepertraukdami išklausyti kitą ir būti tyloje. 2. Brangindami artimųjų meilę dalijasi šeimos gyvenimo įvykių, tradicijų patirtimis. 3. Moka paprašyti ir priimti kitų pagalbą bei už tai padėkoti.	1. Norėdami klausytis ir suprasti kitus ir Kitą, geba nepertraukdami išklausyti kitą ir vertinti savo žodžius bei elgesį pagal Aukso taisyklę. 2. Brangindami šeimos, tautos vertybes, sugeba jas paaiškinti ir siūlo būdus, kaip jas puoselėti. 3. Suvokdami, kad kartais nusižengia, geba apmąstyti, vertinti, kurie žodžiai ar poelgiai buvo netinkami, ir moka atleisti bei atsiprašyti.
Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas	1. Priimdami Šventąjį Raštą kaip ypatingą knygą, moka pagarbiai klausytis jo skaitymo. 2. Suvokdami Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį, moka klausytis ir dėkoti.	1. Brangindami Šventąjį Raštą, geba Bibliją lyginti su kitomis knygomis nurodydami Dievo žodžio išskirtinumą. 2. Pripažindami Naująjį Testamentą kaip Gerąją Naujieną, geba surasti, perskaityti, trumpai paaiškinti pateiktas ištraukas.

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą	1. Sekdami liturginį kalendorių, geba ruoštis religinėms šventėms ir jas švęsti. 2. Priimdami Bažnyčią kaip brolišką bendruomenę moka būti bažnyčioje ir deramai joje elgtis.	1. Švęsdami liturginių metų šventes, išvardija ir trumpai paaiškina liturginių laikotarpių ir švenčių ženklus. 2. Pripažindami Bažnyčios svarbą, sugeba paaiškinti, kodėl krikščionims reikia bendruomenės.
Dvasinis augimas	1. Džiaugdamiesi, kad yra Dievo vaikai, lygina save su kitais ir išvardija ypatingas Dievo dovanas. 2. Brangindami maldą, moka daryti Kryžiaus ženklą, melstis „Sveika Marija“, „Tėve mūsų“; stengiasi kalbėtis su Dievu ir savais žodžiais.	1. Džiaugdamiesi, kad yra ypatingi Dievo kūriniai, sugeba nusakyti ir puoselėti savo gerąsias savybes bei geba klausytis Dievo tyloje. 2. Tikėdami maldos svarba gyvenime, moka pagrindines katalikų maldas ir kuria savo maldą.

11.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis. 1–2 klasės

11.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu			
1. Norėti mokytis tikybos.	1.1. Sieti tikėjimo klausimus su savo konkrečia patirtimi.	1.1.1. Nusakyti, kodėl man svarbus tikėjimas.	1.1. Įvadinėse pamokose aptariama, ko ir kaip mokysimės per tikybos pamokas. Mokiniai dalijasi, ką žino apie Dievą ir tikėjimą, aiškinasi gyvenimo ryšį su tikėjimu. Paaiškinama, ko siekiama mokantis tikybos ir etikos.
2. Priimti pasaulį kaip Dievo dovaną.	1.2. Grožėtis gamta ir saugoti Dievo kūrinius.	1.2.1. Pastebėti tvarką ir grožį mūsų aplinkoje. 1.2.2. Pasakoti pasaulio sukūrimo istoriją.	1.2. Ugdomas mokinių pastabumas, jautrumas gamtai, jos grožiui. Aiškinamasi, kas visa sukūrė, ką reiškia sąvoka *kūrinys*, kas yra *Kūrėjas*. Pasakojama pasaulio sukūrimo istorija pagal Pradžios knygą. Atliekant užduotis aiškinamasi, kaip kuria Dievas ir kaip – žmogus. Mokomasi grožėtis ir dėkoti Dievui už pasaulį.
3. Suvokti, kad žmogus yra ypatingas Dievo kūrinys.	1.3. Aptarti kūną ir sielą.	1.3.1. Suvokti, ką galiu protu, valia, siela, kūnu.	1.3. Mokiniai svarsto, kad žmogus yra Dievo sukurtas. Mokytojas padeda suvokti, kuo esame panašūs į Dievą: turime ne tik kūną, bet ir protą, valią, sielą. Mokiniai aptaria, kuo jie yra ypatingi ir mokosi džiaugtis, kad yra skirtingi ir mylimi.
4. Tikėti, kad gyvenimas yra dovana.	1.4. Dėkoti Dievui už gyvybę ir gyvenimą.	1.4.1. Paaiškinti, kad gyvybę teikia Dievas.	1.4. Mokiniai aiškinasi, kad gyvybė yra dovana, kaip visa, kas gyva, auga ir keičiasi. Jie stebi ir apibūdina savo pačių augimą ir kaitą. Aiškinamasi, kad gyvybę gali duoti tas, kas turi ją savyje, kad gyvybės šaltinis yra Dievas. Mokiniai skatinami malda dėkoti Dievui už gyvybę ir gyvenimą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Suvokti, kad kūno ir sielos sveikata turi rūpintis ne tik suaugusieji, bet ir pats mokinys.	1.5. Prašyti Dievo ir žmonių pagalbos sau ir kitiems. Numatyti būdus, kaip saugoti sveikatą, ir stebėti savijautą.	1.5.1. Paaiškinti, kaip stiprinti kūno sveikatą ir kaip rūpintis siela. 1.5.2. Nurodyti, kas kenkia kūnui ir sielai.	1.5. Mokiniai nagrinėja, kas padeda, kas kenkia jų ir kitų sveikatai, modeliuoja įvairias situacijas, svarsto, kaip išvengti rizikos, kur kreiptis pagalbos, kaip elgtis kilus pavojui. Aptariami būdai ir priemonės kūno ir sielos sveikatai stiprinti. Mokomasi įžvelgti, kaip Dievas rūpinasi savo sukurtu pasauliu ir žmogumi. Stengiamasi Jam dėkoti. Skatinama įsipareigoti rūpintis savimi ir kitais.
2. Bendravimas, sutarimas			
1. Stengtis bendrauti draugiškai ir broliškai.	2.1. Katalikiškai pasisveikinti, atsisveikinti, mandagiai paprašyti, padėkoti, pasveikinti švenčių proga.	2.1.1. Papasakoti, kas yra Kalėdos, Velykos. 2.1.2. Sukurti šventinius sveikinimus, mokytis dėkoti ir į juos atsiliepti, padėkoti už linkėjimus.	2.1. Mokytojas skatina mokinius būti mandagius, gražiai bendrauti. Prisimenamos mandagumo taisyklės, kuriomis išreiškiame pagarbą ir broliškumą žmonėms ir Dievui. Modeliuojamos įvairios bendravimo situacijos. Švenčių (Kalėdų, Velykų) proga mokomasi pasveikinti žodžiu ar parengti sveikinimą raštu, piešiniu ir pan.
2. Stengtis klausytis ir suprasti, kad mums kalba ne tik žmonės, bet ir pats Dievas.	2.2. Atidžiai, nepertraukiant išklausyti kitus. Gebėti pabūti tyloje. Pratintis išgirsti, ką mums sako sąžinė.	2.2.1. Paaiškinti, kodėl reikia stengtis klausytis, išgirsti, suprasti ir gerbti kitą. 2.2.2. Nusakyti, kas yra sąžinė.	2.2. Mokiniai pratinasi kalbėti po vieną, atidžiai klausytis vieni kitų. Atliekami pratimai, lavinantys klausą ir padedantys skirti įvairius garsus. Mokomasi išgirsti sąžinės balsą. Aiškinamasi, kodėl Dievas dovanojo žmogui sąžinę, kaip dera pagal ją gyventi.
3. Siekti nuoširdaus draugiškumo su visais.	2.3. Pastebėti kitų geras savybes ir džiaugtis jomis.	2.3.1. Apibūdinti tikrą draugą. 2.3.2. Pasakoti kelias Šventųjų gyvenimo istorijas.	2.3. Mokiniai nagrinėja, kas yra draugas, kokios jo savybės, koks draugas esu aš, kas yra Jėzaus draugai, koks draugas yra Jėzus. Nagrinėjamos įvairios draugystės istorijos iš Šventųjų gyvenimo, Šventojo Rašto. Sudaromos sąlygos patirti ir puoselėti draugiškumą, ugdytis tam reikalingas savybes.
4. Jaustis mylimam ir branginti artimųjų ryšius.	2.4. Pasakoti apie savo šeimos gyvenimo įvykius, tradicijas.	2.4.1. Nusakyti šeimos gyvenime patiriamas Dievo dovanas.	2.4. Mokiniai vaizduoja ypatingus savo šeimos gyvenimo įvykius. Pasakojama apie šeimos aplinką, bendravimą, kasdienybę ir šventes. Aptariami Dievo buvimo šeimoje ženklai. Mokiniai atlieka kūrybines užduotis, pavaizduojančias Dievo dovanas šeimoje.
5. Stengtis tinkamai elgtis su kitais.	2.5. Dėkingai priimti pagalbą ir noriai padėti kitiems.	2.5.1. Nusakyti gerus ir netinkamus poelgius. 2.5.2. Paaiškinti poelgių motyvus ir pasekmes.	2.5. Ugdomas mokinių jautrumas geriems ir blogiems poelgiams. Nagrinėjami pagalbos priėmimo ir jos teikimo pavyzdžiai. Aptariami poelgių motyvai ir pasekmės. Atliekamos užduotys, padedančios įvertinti savo poelgius ir skatinančios pasiryžti nuolat tobulėti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
6. Pripažinti, kad svarbu laikytis susitarimų, siekti darnos ir tvarkos.	2.6. Laikytis grupės susitarimų, klasės ir mokyklos tvarkos.	2.6.1. Paaiškinti, kas padeda, o kas trukdo laikytis susitarimų. 2.6.2. Išvardyti Dievo įsakymus.	2.6. Svarstoma, kas atsitinka, kai elgiamasi netinkamai. Svarstomos mokyklos, klasės, grupės taisyklės. Pasakojama Mozės istorija, Dešimties Dievo įsakymų dovanojimo aplinkybės ir išvardijami Įsakymai. Aptariama tvarkos ir sutarimo svarba namuose, mokykloje, kitoje aplinkoje, asmeniniame gyvenime.
3. Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas			
1. Priimti Šventąjį Raštą kaip ypatingą knygą.	3.1. Pagarbiai klausytis Šventojo Rašto skaitymo.	3.1.1. Pavaizduoti Šventojo Rašto pasakojimus. 3.1.2. Pasakyti dvi pagrindines Šventojo Rašto dalis.	3.1. Pasakojama, kas yra Šventasis Raštas, kaip elgiamasi jo klausantis, jį skaitant. Trumpai paaiškinama, kas yra jo autoriai, kokios dvi pagrindinės Šventojo Rašto dalys. Klausomasi Šventojo Rašto ištraukų. Mokiniai skaito, piešia, atsiliepdami į tai, ką Šventajame Rašte mums sako Dievas.
2. Suvokti Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį.	3.2. Dėkoti Dievui už Jo žodį.	3.2.1. Nusakyti Dievą kaip Kūrėją ir Tėvą. 3.2.2. Suprasti, kad per Šventąjį Raštą esame Dievo kalbinami ir kviečiami atsiliepti.	3.2. Aiškinamasi, kaip Dievas kuria pasaulį, kodėl Jis yra Kūrėjas ir Tėvas. Skaitoma Samuelio istorija ir aiškinamasi, kaip jis atsiliepia į Dievo kvietimą. Sudaromos sąlygos klausytis, suprasti ir dėkingai priimti Dievo žodį.
3. Domėtis Jėzaus gyvenimo istorija.	3.3. Siekti padėti kitiems ir tuo stengtis būti panašiam į Jėzų.	3.3.1. Pasakoti kelis įvykius iš Jėzaus gyvenimo.	3.3. Nagrinėjamos Naujojo Testamento istorijos: Apreiškimas Mergelei Marijai, Jėzaus Gimimas, Rytų išminčių atvykimas, Jėzaus vaikystė, mokinių pakvietimas, stebuklai, pagalba žmonėms, malda, kančia, Prisikėlimas. Mokiniai klausosi, stebi, lygina, skaito, piešia, vaidina. Mokomasi melstis, teikti pagalbą, įveikti sunkumus ir džiaugtis savo bei kitų sėkme, laime.
4. Tikėti, kad Dievas yra Trejybė.	3.4. Melstis Švenčiausiosios Trejybės garbinimo malda.	3.4.1. Pasakyti, kas yra Šventoji Dvasia. 3.4.2. Išvardyti ir trumpai paaiškinti Švenčiausiosios Trejybės asmenis.	3.4. Pagal Naujojo Testamento ištraukas svarstoma, kas yra Šventoji Dvasia, Jos veikimas ir dovanos. Aptariami Švenčiausiosios Trejybės asmenys. Mokiniai dalijasi dvasine patirtimi, mokosi atverti širdį Šventajai Dvasiai, priimti Jos dovanas, melstis.
4. Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą			
1. Sekti liturginį kalendorių ir švęsti religines šventes.	4.1. Rengtis religinėms šventėms ir jas švęsti.	4.1.1. Išvardyti pagrindines šventes ir liturginius laikotarpius. 4.1.2. Keliais žodžiais apibūdinti liturginių švenčių esmę.	4.1. Mokytojas planuoja tikybos pamokas pagal liturginį kalendorių. Simboliais, ženklais, vaizdais, pasakojimu, užduotimis mokiniai aiškinasi Advento, Kalėdų, Trijų Karalių, Gavėnios, Didžiosios savaitės, Velykų, Sekminių, Visų Šventųjų, Vėlinių esmę. Mokiniai skatinami rengtis religinėms šventėms, jas švęsti, jomis džiaugtis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Priimti Bažnyčią kaip bendruomenę.	4.2. Būti bažnyčioje ir deramai joje elgtis.	4.2.1. Paaiškinti, kas yra *bažnyčia* ir *Bažnyčia*.	4.2. Aplankoma ir apžiūrima artimiausia bažnyčia, išsiaiškinama, kaip joje elgiamasi ir būnama. Nagrinėjamos sąvokos *bažnyčia* ir *Bažnyčia*, atliekamos kūrybinės užduotys *Bažnyčios* sąvokai suprasti.
3. Gerbti Bažnyčios perduodamas vertybes.	4.3. Dalyvauti parapijos gyvenime.	4.3.1. Paaiškinti Bažnyčios reikšmę žmonių gyvenimui.	4.3. Mokiniai dalijasi, svarsto, aiškinasi, kaip sekasi sekmadieniais lankytis bažnyčioje. Atlikdami kūrybines užduotis, mokiniai susipažįsta su savo parapija ir jos veikla. Išsiaiškina, ką veikia ir ką gali joje daryti vaikai. Mokiniai kviečiami įsitraukti į renginius, šventes, akcijas, parapinę katechezę kitais mokslo metais. Pagal galimybes susitinkama su kunigu ir kalbamasi apie Bažnyčios gyvenimą.
5. Dvasinis augimas			
1. Džiaugtis, kad esame žmonių ir Dievo vaikai.	5.1. Palyginti, kuo esu panašus ir kuo skiriuosi nuo kitų, kuo esame Dievo ypatingai apdovanoti.	5.1.1. Nusakyti, kuo mane Dievas apdovanojo.	5.1. Mokiniai stebi ir lygina save su kitais, bando savyje ir kituose įžvelgti Dievo dovanas. Mokytojas padeda mokiniams suvokti, kad kiekvienas esame unikalus ir vertingas. Aiškinamasi, ką reiškia būti Dievo vaiku, skatinamas noras vis geriau pažinti Dievą ir bendrauti su Juo.
2. Branginti maldą.	5.2. Daryti Kryžiaus ženklą ir kartu pasimelsti.	5.2.1. Paaiškinti, kaip galime būti su Dievu. 5.2.2. Pasakyti „Sveika Marija“ ir „Tėve mūsų“ maldą.	5.2. Pasakodami, stebėdami, dalydamiesi maldos patirtimi, mokiniai aiškinasi, kas yra malda, kokios jos formos ir būdai. Aptariamos „Sveika Marija“ ir „Tėve mūsų“ maldos. Pagal galimybes mokomasi dėkojimo, prašymo, atsiprašymo, užtarimo maldos. Sudaromos sąlygos tylai, kūrybai, saviraiškai.
3. Tikėti, kad esu kviečiamas pažinti ir mylėti Dievą.	5.3. Džiaugtis naujai išmoktais dalykais, žiniomis apie Dievą.	5.3.1. Apibūdinti, ką naujo sužinojau ir išmokau per tikybos pamokas.	5.3. Mokiniai skatinami aptarti, kodėl mokosi tikybos, ką sužinojo apie save, pasaulį, Dievą, kodėl siekia gilesnio pažinimo. Vaizduodami arba pasakodami mokiniai apmąsto savo santykį su Dievu ir žmonėmis. Analizuoja, kaip jie auga, ko išmoko, ką dar norėtų sužinoti, patirti. Nagrinėdami savo patirtį, mokiniai apibūdina savo jausmus, mokosi į meilę ir gerumą atsakyti meile.

11.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Aptarus kiekviename koncentre ugdomas nuostatas, gebėjimus ir žinias yra teikiamos turinio gairės – tematika dvejiems mokslo metams pagal ugdomąsias veiklos sritis. Temos detalizuojamos pateikiant svarbiausius klausimus ar pagrindinius teiginius.

11.6.2.1. *Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu*

Susipažinimas. Kas aš esu? Ką moku ir sugebu? Kodėl lankau tikybos pamokas? Ką žinau apie Dievą?

Aplink mane tiek daug grožio. Iš kur kyla grožis? Kaip ir kodėl atsirado pasaulis? Dievas yra mylintis Kūrėjas. Kokius jo kūrinius žinome, kodėl jais

džiaugiamės? Kaip ir kuo galėtume atsidėkoti už Dievo mums dovanotą pasaulį?

Žmogus – Dievo kūrinys. Kaip ir kodėl pasaulyje atsirado žmonės? Visi esame apdovanoti: turime kūną ir sielą, protą ir valią. Kuo esu ypatingas, kuo skiriuosi nuo kitų? Kaip galiu išreikšti dėkingumą už tai, kad esu apdovanotas?

Mano gyvenimas yra dovana. Kas yra gyvybės Davėjas ir Palaikytojas? Visa, kas gyva, auga ir kinta. O kaip keičiuosi ir augu aš? Augti yra džiugu: kaip aš išreiškiu džiaugsmą ir dėkingumą Kūrėjui? Kodėl ir kaip saugome savo ir kitų gyvybę?

Stengiuosi saugoti kūno ir sielos sveikatą. Sveikata yra trapi dovana. Kas gali pakenkti mano kūnui ir sielai? Kūrėjas nori, kad būtume sveiki ir laimingi. Kodėl ir kaip saugome bei stipriname kūno sveikatą? Kaip galiu puoselėti ir stiprinti sielos sveikatą?

11.6.2.2. *Bendravimas, sutarimas*

Mokausi bendrauti su kitais ir su Jėzumi. Kokį bendravimą vadiname gražiu ir kodėl? Gera, kai esu mandagus ir broliškas. Moku sveikintis, linkėti gėrio, dėkoti ir atsiliepti į sveikinimus. Džiugu susitikti su Jėzumi: Jis mus daro geresnius, malonesnius, draugiškesnius.

Mokausi klausytis ir suprasti. Kas lengviau – klausytis ar pačiam kalbėti? Klasės draugų mintys irgi svarbios – ko galiu iš jų išmokti? Kaip išmokti atidžiai kitų klausytis? Kažkas mūsų viduje padeda nuspręsti – kas tai galėtų būti? Sąžinė – Dievo balsas ir brangi Jo dovana.

Noriu turėti draugų. Koks yra tikras draugas? Kaip susirasti draugų? Draugystės pavyzdžiai iš Šventųjų gyvenimo istorijų. Kas žmones suartina?

Bendravimas šeimoje. Mano šeima ir kitos šeimos. Kas sieja žmones šeimoje? Šeimos kasdienybė ir šventinės tradicijos. Dievas yra šeimos Kūrėjas ir Globėjas: Jis mums duoda meilės, kurią dovanojame saviškiams. Kaip galėtume už tai atsidėkoti?

Mokausi būti geras. Ką reiškia elgtis gerai, būti geram? Kodėl kartais elgiamės, kalbame, galvojame netinkamai? Kaip jaučiuosi, kai kiti man būna negeri? Kaip jaučiasi tie, kuriems aš esu negeras? Kaip galėtume tokią padėtį keisti? Kodėl sakoma „gera daryti gera“?

Mokausi būti drauge. Kodėl žmonės dažnai tariasi dėl įvairių dalykų, susitaria žodžiu, rašo sutartis, kuria taisykles bei įsakymus? Kas padeda, o kas trukdo laikytis susitarimų? Mozės istorija. Nepaisydami Dievo Įsakymų negalime gyventi – kodėl?

11.6.2.3. *Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas*

Šventasis Raštas – Dievo šeimos knyga. Kas yra Šventasis Raštas? Dvi pagrindinės Šventojo Rašto dalys. Dievo žodžiai skiriami man – mokausi įsiklausyti ir suprasti.

Šventasis Raštas – Dievo meilės laiškas. Per Šventąjį Raštą pažįstu savo Dievą. Kodėl ir kaip Dievas kreipiasi į žmogų? Samuelio istorija. Kaip galime atsiliepti į Dievo kvietimą?

Jėzus kviečia būti Jo draugu. Iš kur sužinau apie Jėzaus gyvenimą? Kuo man Jėzus patinka? (Apreiškimas Marijai, Rytų išminčiai, Jėzaus vaikystė, mokinių pakvietimas, stebuklai, pagalba žmonėms, malda, kančia, Prisikėlimas.) Jėzus nori, kad būčiau Jo bičiulis – kaip galėčiau į tai atsiliepti?

Dievo meilė ir bendrystė. Ar viską apie Dievą galėtume lengvai paaiškinti ir įsivaizduoti? Dievas yra Asmuo, kaip ir aš, tačiau ir slėpinys, kurio negaliu suvokti. Dievas – trys Asmenys. Kas yra Šventoji Dvasia? Šventoji Dvasia – dovanų Davėja. Aš galiu su Ja bendrauti, Ją pasikviesti.

11.6.2.4. *Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą*

Mokausi švęsti su Bažnyčia. Kokias žinau didžiausias Bažnyčios šventes? Kas yra Adventas ir kokie jo ženklai? Ką švenčiame per Kalėdas? Kas yra Gavėnia? Ką per Gavėnią darome? Šv. Velykos – pati didžiausia šventė. Kodėl? Kas yra Sekminės? Kuo svarbios Visų Šventųjų ir Vėlinių dienos?

Bažnyčia – žmonės ir namai. Kas yra *bažnyčia,* o kas *Bažnyčia*? Ką reiškia pasakymas „gyvoji Bažnyčia“? Kaipgi dera elgtis bažnyčioje? Kaip pasisveikina katalikai ir kodėl? Kaip aš pasisveikinu su Dievu?

Visi esame kviečiami. Sekmadienis – ypatingoji diena. Kodėl? Kas yra parapija? Bažnyčia švenčia savo tikėjimą bendruomenėje. Esu kviečiamas švęsti ir aš, nejaugi atsisakyti?

11.6.2.5. *Dvasinis augimas*

Esu dovana. Esu sūnus (duktė), brolis (sesuo), sūnėnas (dukterėčia), vaikaitis (dukraitė). Mane myli artimieji ir draugai. Kodėl esu jiems reikalingas? Man jie taip pat reikalingi ir svarbūs. Esu unikalus (-i), vienintelis (-ė) toks (-ia) pasaulyje, nors ir panašus (-i) į kitus žmones. Kaip galėčiau Dievui ir žmonėms parodyti, kad suprantu, jog esu dovana ir ją branginu?

Mokausi kalbėtis su Dievu. Dievas mane myli ir nori, kad su Juo pabūčiau. Kaip dažnai tą darau? Kaip galiu su Juo pasikalbėti? Dievui galima pasakyti viską, ką galvoju ir ko man reikia. Maldos „Sveika Marija“ ir „Tėve mūsų“. Ką svarbaus pasakome Marijai ir Dievui šiomis maldomis?

Mokausi dalytis. Ką naujo sužinojau ir išmokau per tikybos pamokas? Su kuo galėčiau apie visa tai pasikalbėti ne per pamokas? Ar tikėti ir melstis man yra svarbu ir kodėl?

11.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis. 3–4 klasės

11.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu			
1. Mokytis katalikų tikybos.	1.1. Kelti klausimus apie tikėjimą ir dorą, ieškoti atsakymų.	1.1.1. Paaiškinti, ko mokomasi per tikybos pamokas.	1.1. Mokytojas supažindina su tikybos pamokų temomis. Mokiniai pasakoja, ką patyrė, išmoko, sužinojo per tikybos pamokas 1 ir 2 klasėse. Skatinama kelti klausimus, kurie mokiniams atrodo aktualūs ar neaiškūs. Kviečiama dėkoti Dievui už tai, ką gero suprato ir išgyveno.
2. Priimti pasaulį kaip Dievo dovaną.	1.2. Pastebėti Dievo veikimo būdus pasaulyje.	1.2.1. Pasakoti kelias pasaulio sukūrimo hipotezes.	1.2. Mokiniai stebi, aiškinasi, svarsto, kuo žmogus yra ypatingas kaip Dievo kūrinys. Aiškinamasi, kaip Dievas veikia pasaulyje. Stebint vaizdus kalbamasi apie pasaulio kilmę. Paaiškinamos kelios pasaulio kilmės (Didžiojo sprogimo, evoliucijos kaitos) hipotezės. Mokytojas padeda suprasti Šventojo Rašto ir mokslo suderinamumą.
3. Tikėti, kad Dievas kiekvieną kviečia į laimę.	1.3. Paaiškinti, kas mums teikia laimę ir džiaugsmą.	1.3.1. Papasakoti, kaip išgyvenu laimę, kas ją man teikia.	1.3. Mokiniai skatinami pasidalyti patirtimi, pavaizduoti, papasakoti, kas yra laimė, kur ir kada jaučiamės laimingi, kas teikia džiaugsmą. Remiantis psalmėmis aiškinamasi, kad Dievas mus sukūrė laimei ir džiaugsmui. Mes atsiliepiame priimdami Dievo planą mūsų gyvenimui ir Jam dėkodami.
4. Suvokti, kad iš Mergelės Marijos verta mokytis tikėjimo.	1.4. Skirti žinojimą ir tikėjimą.	1.4.1. Nurodyti pažinimo ir tikėjimo šaltinius. 1.4.2. Papasakoti apie Mergelę Mariją kaip ypatingo tikėjimo asmenybę.	1.4. Aptariama, kokie yra pažinimo ir išminties šaltiniai ir kaip galima jais naudotis. Aiškinamasi, kaip įvairūs žmonės mums padeda atrasti išmintį. Mokiniai pasakoja, kurie asmenys šiuo požiūriu yra svarbūs jiems. Svarstomas Mergelės Marijos kilnumas ir jos tikėjimo grožis. Aptariama, ką žmonės žino, o kuo tiki, kokias tiesas priimame tikėjimu, ką tai mums reiškia.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Suprasti, kad kančia ir mirtis yra neišvengiamos, tačiau įveikiamos.	1.5. Pasidalyti kančios patirtimi. Užjausti kenčiantįjį ir jį paguosti.	1.5.1. Paaiškinti, iš kur atsirado blogis, mirtis. 1.5.2. Nusakyti, kas yra nuodėmė.	1.5. Trumpai aptariama, iš kur atsirado blogis, nuodėmė. Aptariami liūdesys, baimė, skausmas, kančia. Mokytojas padeda pažvelgti į kančią ir mirtį tikėjimo požiūriu. Svarstomi būdai, kaip atsiprašyti nusidėjus, kaip įveikti liūdesį, baimę. Mokiniai skatinami guosti, padėti vargstantiems, ištikus bėdai, kenčiantiems skausmą. Taip pat skatinami nusidėjus atsiprašyti.
2. Bendravimas, sutarimas			
1. Suvokti, kad visi esame broliai ir seserys.	2.1. Pagarbiai sveikintis, kreiptis, prašyti, dėkoti, atsisveikinti.	2.1.1. Paaiškinti, kodėl esame broliai ir seserys, ir kaip dera tai išreikšti.	2.1. Aptariame, kaip bendraujame įvairiose situacijose su vyresniaisiais ir jaunesniaisiais: šeimoje, mokykloje ir kitur, su krikščionimis ir kito tikėjimo žmonėmis. Pabrėžiama, kad visi esame Dievo vaikai. Aiškinamasi, kaip poelgiai ir žodžiai veikia mūsų ir kitų jausmus, mintis.
2. Stengtis išgirsti ir suprasti kiekvieną.	2.2. Atidžiai ir nepertraukiant išklausyti kitus. Vertinti savo žodžius ir poelgius pagal Aukso taisyklę.	2.2.1. Paaiškinti, kodėl svarbu išklausyti ir išgirsti. 2.2.2. Apibūdinti, kaip bendraujant pritaikyti Aukso taisyklę.	2.2. Analizuojama klausymosi, išklausymo svarba. Modeliuojamos įvairios bendravimo ir elgesio situacijos. Mokomasi stebėti ir vertinti savo žodžius bei poelgius. Aptariama Aukso taisyklė kaip konkretus elgesio modelis.
3. Puoselėti draugiškumą žmonėms ir Dievui.	2.3. Pastebėti ir vertinti kitų gerąsias savybes, džiaugtis jų sėkme. Nurodyti, kaip laikytis Didžiojo Meilės įsakymo.	2.3.1. Nusakyti, kas būdinga geram draugui. 2.3.2. Paaiškinti Meilės įsakymą.	2.3. Nagrinėjami draugystės pavyzdžiai iš Šventųjų ir Jėzaus gyvenimo. Analizuojamos teisingumo, sąžiningumo, gailestingumo vertybės. Mokomasi suprasti Didįjį Meilės įsakymą ir pagal jį gyventi.
4. Branginti savo šeimos, tautos vertybes.	2.4. Puoselėti šeimos, tautos vertybes.	2.4.1. Papasakoti apie šeimos tradicijas, perduodamas vertybes. 2.4.2. Paminėti svarbius savo tautos praeities įvykius, tautines šventes.	2.4. Piešdami giminės medį, mokiniai nusako, lygina prosenelių, senelių, tėvų gyvenimo būdą, puoselėtas vertybes, perduotas tradicijas, tikėjimą. Mokomasi dėkoti, džiaugtis, didžiuotis savo šeima. Projektuose, renginiuose mokiniai nagrinėja savo tautos istoriją, žymių tautiečių gyvenimą, tikėjimą, tradicijas, šventes. Mokiniai skatinami planuoti, kaip jie kurs savo šeimos, tautos ateitį.
5. Gerbti kitų tautų žmones ir jų tradicijas.	2.5. Lyginti mūsų tautos ir kitų tautų papročius ir įžvelgti bendrumus.	2.5.1. Papasakoti apie kitų Lietuvoje gyvenančių tautų papročius.	2.5. Aptariama, kad Lietuvoje gyvena įvairūs žmonės. Analizuojami tautiniai, kultūriniai, religiniai skirtumai. Aiškinamasi, kas yra pagarba ir tolerancija, kaip svarbu pažinti savo tautos kultūrą, religiją ir gerbti bei pažinti kitataučius. Susipažįstama su kitų šalių Kalėdų ir Velykų tradicijomis, papročiais. Mokytojas padeda suprasti, kad Dievas myli visų tautų žmones: Jis mus sukūrė su mūsų skirtybėmis, kuriomis galime keistis, kad vieni kitus praturtintume.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
6. Gerbti kitų žmonių tikėjimą.	2.6. Mokėti atpažinti didžiųjų pasaulio religijų ženklus ir simbolius.	2.6.1. Trumpai apibūdinti didžiąsias pasaulio religijas. 2.6.2. Papasakoti, kas yra Jėzus Kristus.	2.6. Trumpai pristatomos didžiosios pasaulio religijos, jų ženklai, šventosios knygos, maldos namai. Glaustai aiškinamasi, koks yra krikščionių tikėjimas, kas yra stačiatikiai, protestantai, katalikai. Mokytojas padeda suprasti, kad Kristus, tikru žmogumi tapęs Dievas, yra visų mūsų Mokytojas. Mokiniai skatinami apmąstyti savo tikėjimą ir jį branginti.
3. Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas			
1. Branginti Šventąjį Raštą.	3.1. Lyginti Šventąjį Raštą su kitomis knygomis.	3.1.1. Nurodyti Šventojo Rašto Autorių ir rašytojus, kelis jo žanrus.	3.1. Aiškinamasi, kas yra Šventasis Raštas, kas jo Autorius ir rašytojai, kaip jame atsispindi žmogaus susitikimai bei santykiai su Dievu, kodėl Šventasis Raštas nepasensta. Šventasis Raštas palyginamas su kitomis knygomis. Mokomasi gerbti Dievo žodį ir Jo klausytis.
2. Gerbti Senojo Testamento išmintį.	3.2. Paaiškinti, kaip tikėjimo protėviai atsiliepė į Dievo kvietimą, ir nurodyti, ko mes mokomės iš jų.	3.2.1. Pagal Senojo Testamento istorijas pasakoti apie Dievo ir žmogaus bendravimą, susitikimus.	3.2. Skaitomos ir analizuojamos tikėjimo protėvių – Abraomo, Izaoko, Jokūbo – istorijos iš Senojo Testamento. Aiškinamasi, kaip Dievas veikia per žmones ir kaip mūsų žodžiai, poelgiai paveikia kitus. Mokiniai skatinami dėkoti Dievui už Šventojo Rašto išmintį.
3. Pripažinti Naująjį Testamentą kaip Gerąją Naujieną.	3.3. Susirasti reikiamas Naujojo Testamento vietas pagal pateiktas nuorodas.	3.3.1. Nusakyti, kas yra Geroji Naujiena. 3.3.2. Paaiškinti, kuo Dievo karalystės palyginimai yra svarbūs man.	3.3. Trumpai pristatoma Naujojo Testamento sandara. Aiškinamasi, kas yra Evangelijos, evangelistai, Geroji Naujiena. Mokomasi surasti Naujojo Testamento nuorodas, pagal jas skaityti ištraukas. Aptariami keli palyginimai apie Dievo karalystę. Mokiniai skatinami klausytis Šventojo Rašto žodžių širdimi ir juos pritaikyti sau.
4. Suprasti Šventojo Rašto reikalingumą liturgijoje.	3.4. Skaityti ir apmąstyti Šventojo Rašto ištraukas, kurios skaitomos tos savaitės liturgijoje. Suprasti *liturgijos* sąvoką.	3.4.1. Paaiškinti, kodėl Šventasis Raštas skaitomas liturgijoje. 3.4.2. Paaiškinti žodį *liturgija.*	3.4. Mokiniai aptaria, kur ir kaip skaitomas Šventasis Raštas. Aiškinamasi, kaip Šventasis Raštas skaitomas individualiai ir kaip Bažnyčioje, liturginėse apeigose (Žodžio liturgija). Mokomasi įvairiais būdais išreikšti savo atsiliepimą į Dievo žodį Šventajame Rašte.
4. Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą			
1. Švęsti liturginių metų šventes suvokiant jų esmę.	4.1. Pastebėti ir nusakyti liturginių laikotarpių ir švenčių ženklus.	4.1.1 Apibūdinti liturginius laikotarpius ir šventes. 4.1.2. Paaiškinti dažniausiai bažnyčioje matomus simbolius.	4.1. Stebima, aiškinamasi, kokie ženklai, simboliai yra mūsų aplinkoje. Nagrinėjama jų prasmė. Lyginami ir išskiriami religiniai ženklai ir simboliai. Gilinamasi į vandens, šviesos, duonos, kryžiaus simboliką mūsų tikėjime. Kalendoriuje surandamos liturginių metų ir švenčių spalvos, ženklai bei simboliai. Mokomasi panaudoti religinius ženklus kuriant šventinius sveikinimus, organizuojant renginius.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Pripažinti Bažnyčios svarbą savo gyvenimui.	4.2. Pastebėti, kas krikščionis vienija, suvokti, kodėl reikalinga bendruomenė.	4.2.1. Apibūdinti, kas žmones vienija į šeimas, religines bendruomenes. 4.2.2. Paaiškinti, kas yra sakramentai ir kuo jie mus apdovanoja.	4.2. Mokiniai skatinami atlikti grupines užduotis, kurios ugdytų bendruomeniškumą. Aiškinamasi, kaip tampama krikščioniu, Bažnyčios nariu, aptariamas Krikštas ir jo begalinė vertė. Remiantis vaikų patirtimi ir vaizdine medžiaga, nagrinėjama, kas yra sakramentai, kokios jų dovanos. Aiškinamasi, kaip Dievas veikia mūsų gyvenime, kaip Jis siūlo pagalbą kiekvienam iš mūsų. Nagrinėjama Bažnyčios bendruomenės samprata, krikščionių bendrystės reikalingumas.
3. Suvokti Dievo ir Bažnyčios įsakymų svarbą savo gyvenime.	4.3. Vertinti savo poelgius atsižvelgiant į Aukso taisyklę ir Dekalogą.	4.3.1. Paaiškinti, kodėl kyla nesutarimai ir kaip juos spręsti. 4.3.2. Papasakoti, kaip Aukso taisyklė ir Dekalogas gali padėti gyventi santarvėje.	4.3. Nagrinėjami mokinių nesutarimai, ieškoma konfliktų priežasčių ir modeliuojami jų sprendimo keliai. Aiškinamasi, kaip suaugusieji gali padėti rasti teisingus sprendimus, kaip to moko Bažnyčia. Analizuojama Aukso taisyklė ir Dekalogas kaip pagalba pasirinkti gėrį. Skaitoma Gerojo samariečio istorija, ji aptariama ir pritaikoma šiandienai. Aptariami Bažnyčios įsakymai.
4. Švęsti sekmadienį kartu su Bažnyčia.	4.4. Pasiruošti šventimui, švęsti sekmadienį, branginti Eucharistiją.	4.4.1. Nusakyti, kuo reikšmingas sekmadienis. 4.4.2. Apibūdinti Mišių dalis.	4.4. Mokiniai pasakoja, aiškinasi, kur, ką ir kaip švenčia. Lyginama, kaip švenčia šeima, kitos žmonių grupės, tauta, Bažnyčia. Aptariami šventimo išgyvenimai, šventės požymiai ir etapai. Svarstoma, kas yra sekmadienis, kodėl tai – Viešpaties diena, kaip ją dera švęsti. Aiškinamasi, kas yra Mišios, kodėl ir kaip bendruomenė jas švenčia. Mokiniai skatinami tinkamai švęsti sekmadienį ir Eucharistiją.
5. Dvasinis augimas			
1. Džiaugtis, kad kiekvienas esame ypatingas Dievo kūrinys.	5.1. Nusakyti ir puoselėti savo gerąsias savybes. Gebėti susikaupti ir klausytis Dievo tyloje.	5.1.1. Papasakoti, ką reiškia būti Dievo vaiku. 5.1.2. Apibūdinti tikėjimo vaidmenį savo gyvenime.	5.1. Stebima, aiškinamasi, kuo esame ypatingi ir vertingi žmonijai ir Dievui. Atlikdami užduotis mokiniai nurodo savo gerąsias savybes, aptaria jausmus ir nuotaikas. Padedama suprasti, kad Krikštu tampame Dievo vaikais ir galime dvasiškai augti palaikomi Dievo. Mokiniai skatinami klausytis ir pasitikėti Dievu, Jam atsiverti.
2. Pasitikėti Dievo meile ir ištikimybe.	5.2. Papasakoti, kaip galima stiprinti draugystę su Dievu ir artimaisiais.	5.2.1. Paaiškinti, kas yra amžinasis gyvenimas. 5.2.1. Mokėti pagrįsti savo pasirinkimus.	5.2. Svarstoma, kas yra amžinasis gyvenimas, kodėl visi esame Dievo kviečiami siekti taikos ir meilės. Aiškinama, kad žmogaus siela nemiršta, nes yra kviečiama nesibaigiančiai draugystei su Dievu ir artimaisiais. Mokiniai skatinami gyventi atsakingai ir kurti gėrį.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Siekti susitaikymo, jei suklystame.	5.3. Atsiprašyti už klaidas ar nederamus poelgius.	5.3.1. Papasakoti, kada jaučiame kaltę ir kaip galime atsiprašyti. 5.3.2. Paaiškinti, kas yra nuodėmė.	5.3. Aptariama, kas yra laisvė ir atsakomybė. Mokomasi klausytis sąžinės ir dienoraštyje įvertinti savo mintis, žodžius, poelgius. Aiškinamasi, kas yra nuodėmė, kaltė, atsiprašymas. Pasakojamos atsiprašymo ir atleidimo patirtys. Modeliuojamos atsiprašymo situacijos. Mokomasi gailesčio ir atsiprašymo maldų. Aptariamas Susitaikymo sakramentas.
4. Tikėti maldos svarba gyvenime.	5.4. Užrašyti asmeninę maldą. Mokėti pagrindines katalikų maldas.	5.4.1. Paaiškinti, kodėl žmonės meldžiasi.	5.4. Nagrinėjama, kodėl ir kaip žmonės meldžiasi. Aptariama, kaip meldėsi Mergelė Marija. Mokiniai dalijasi savo maldos patirtimi. Mokomasi užrašyti asmeninę maldą, giedoti.

11.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Siekiant ugdyti šiame koncentre aprašytas nuostatas, gebėjimus, žinias yra teikiamos turinio gairės – tematika dvejiems mokslo metams pagal ugdomąsias veiklos sritis. Temos detalizuojamos pateikiant svarbiausius klausimus ar pagrindinius teiginius.

11.7.2.1. *Gyvenimo klausimai tikėjimo požiūriu*

Įžanga. Ką svarbaus, įdomaus labiausiai norėčiau išsiaiškinti per tikybos pamokas? Kokie tikėjimo dalykai man neaiškūs? Kokia tikėjimo patirtimi galėčiau pasidalyti su bendraklasiais, kokiais klausimais galėtume padiskutuoti visi kartu?

Noriu pažinti pasaulį. Kaip atsirado pasaulis – nejaugi per šešias dienas? Kitų dalykų pamokos ir tikėjimo teiginiai – kodėl jie skiriasi? Dievo dovanos man ir žmonijai. Mano dėkingumas už visa, ką turiu, – kuo jis pasireiškia?

Noriu būti laimingas. Kartais džiaugiuosi, kartais liūdžiu. Kodėl? Kada išgyvenu tikrą laimę? Ar įmanoma laime pasidalyti su kitu? Kas teikia laimę – ar daiktai, ar įvykiai, ar žmonės? Dievas nori, kad būčiau laimingas. Ką Jis man siūlo?

Noriu pažinti tikėjimą. Tikėjimo ir žinojimo skirtumai: krikščionys pasitiki Jėzaus Kristaus asmeniu ir Jo mokymu. Tikėti – tai pamilti ir pasitikėti, o žinoti – tai pasisemti informacijos. Kur ieškoti informacijos, o kur tikėjimo? Tikėjimą mums liudija žmonės. Kodėl Marija yra ypatingo pasitikėjimo ir meilės pavyzdys?

Pasaulio nelaimė ir Dievo pažadas. Jei pasaulis – Dievo dovana mums, kodėl ne viskas pasaulyje gera? Kodėl egzistuoja kančia ir mirtis? Nuodėmės ir blogis, nuodėmė ir mirtis. Jėzus palieka priemones blogiui nugalėti: įveikti blogį gerumu, padėti nelaimės ištiktam artimui. Jėzus kviečia į prisikėlimą ir amžinąjį gyvenimą.

11.7.2.2. *Bendravimas, sutarimas*

Mokausi būti su kitais. Esame broliai ir seserys su viso pasaulio, visų tautų, rasių ir įsitikinimų žmonėmis – ar taip gali būti? Dievas – visų Tėvas, Jis pažįsta ir myli kiekvieną. Koks yra mano bendravimas su vyresniaisiais? Mano bendraamžiai ir aš: ar mokame sutarti? Ką mandagumas mums teikia ir kuo pasireiškia?

Stengiuosi būti dėmesingas. Kartais nesinori klausytis kitų ir stengtis juos suprasti. O ar kitiems įdomi mano nuomonė? Ar aš moku ją deramai išreikšti? Kaip aš priimu tai, ką sako kiti? Aukso taisyklė – kodėl ji „auksinė“? Gal verta ją išbandyti – čia ir dabar?

Galiu būti geras (-a) draugas (-ė). Su kuo ir kodėl aš draugauju? Pagal ką aš renkuosi draugus? Ar pajėgiu būti tikras ir geras draugas? Šventųjų gyvenimo istorijos – tikėjimo ir draugystės pavyzdžiai. Ar įmanoma draugystė su Šventaisiais? Meilės įsakymas saugo draugystę.

Gyvenu ir augu šeimoje. Šeima – tai pirmoji bendruomenė. Giminės medis. Mūsų pareigos ir teisės šeimoje. Man svarbios šeimos tradicijos ir vertybės. Kodėl? Pagarba ir dėkingumas šeimoje – gal tarp savųjų tai nėra svarbu? Lietuvių tikėjimas seniau ir dabar. Kokie mūsų šalies gyvenimo įvykiai ir tautinės šventės man reikšmingos ir kodėl?

Gyvename su įvairių tautų žmonėmis. Kitataučiai – keisti ir nepatrauklūs? Ką žinome apie jų vertybes, tradicijas, būdo bruožus? Kokias šventes švenčia kitų Lietuvoje gyvenančių tautų žmonės? Kuo mes galime vieni kitus praturtinti?

Noriu pažinti kitas religijas. Dauguma žmonių tiki į Dievą, tačiau ne visi vienodai. Kodėl? Ką žinau apie didžiąsias pasaulio religijas? Kuo nuo kitų religijų skiriasi katalikų tikėjimas? Kuo tiki visi krikščionys? Kuo jiems svarbus Jėzus Kristus? Jėzus ir aš: ką Kristus reiškia man?

11.7.2.3. *Šventojo Rašto ir tikėjimo pažinimas*

Šventasis Raštas – ypatinga knyga. Kas parašė Šventąjį Raštą? Kodėl Šventąjį Raštą vadiname Knygų knyga? Mokausi pažinti Šventąjį Raštą, jį skaityti, jo klausytis ir suvokti, ką Dievas man kalba.

Tikėjimo protėviai Senajame Testamente. Dievas mus nuolat kalbina ir kviečia. Kodėl? Abraomo istorija. Izaoko ir Jokūbo istorijos. Dievas dažniausiai veikia per žmones. Kaip mes tai patiriame? Dievas norėtų daryti gera ir per mus. Ar mes Jam tai leidžiame?

Naujasis Testamentas – Geroji Naujiena mums. Evangelija ir evangelistai – ką šie žodžiai reiškia? Kokia yra Geroji Naujiena? Naujajame Testamente ieškau gerų žinių apie Dievo karalystę ir kaip galiu prisidėti ją kuriant.

Šventasis Raštas ir šventės. Per kiekvienas Mišias girdžiu ištraukas iš Šventojo Rašto. Kodėl? Žodžio liturgija Bažnyčios šventime: kaip ji mums padeda suprasti švenčių prasmę? Kai Dievas man kalba, dera atsiliepti. Kaip?

11.7.2.4. *Atsiliepimas į Dievo ir Bažnyčios kvietimą*

Dievas ateina į mūsų kasdienybę. Mokykloje, gatvėje, per televiziją, internete, spaudoje matau daugybę ženklų ir simbolių. Kam jie? Kas yra simbolis? Kokie yra religiniai ženklai ir simboliai? Kuo krikščionims svarbūs *vandens, šviesos, duonos, kryžiaus* ženklai? Liturginio kalendoriaus spalvos, simboliai – ką jie atskleidžia?

Gyvename kartu su žmonėmis ir Dievu. Kas vienija žmones šeimoje? O kas – religinėje bendruomenėje? Krikštas mus veda į Kristaus šeimą. Kas yra sakramentai ir kodėl mums jų reikia? Ar būtinai man reikia Bažnyčios bendruomenės? Kodėl?

Stiprinu draugystę su žmonėmis ir Dievu. Kartais nesutariame su draugais, kartais mumis nepatenkinti suaugusieji. Kodėl? Kaip Dekalogu, Aukso taisykle, Bažnyčios įsakymais vadovautis vertinant savo žodžius ir poelgius? Susitaikymo sakramento džiaugsmas.

Kviečiami švęsti kartu. Svarbiausios mano šeimos, tautos, Bažnyčios šventės. Kaip jose dalyvauju? Mano sekmadienis: kaip aš jį švenčiu? Mišios – ypatingas susitikimas.

11.7.2.5. *Dvasinis augimas*

Esu Dievo mylimas. Kuo esu ypatingas ir vertingas? Ar esu vertingesnis už kitus ir kodėl? Dievo man dovanotoji išvaizda, būdo savybės – kaip tuo naudojuosi? Kaip tikėjimas praturtina mano gyvenimą? Kada jaučiu Dievo globą? Ar pasitikiu Dievu ir žmonėmis? Kodėl Dievas pasitiki manimi?

Galiu pasitikėti Dievo gerumu. Būna svajonių, kurios neišsipildo, dalykų, kurių norime, tačiau negauname, žmonių, kurie mus nuskriaudžia. Kaip tada pasitikėti savimi ir kitais? Laikinieji ir amžinieji dalykai. Esu kviečiamas rinktis tai, kas amžina, ir nenusiminti dėl to, kas laikina. Kuo galiu prisidėti, kad greičiau ateitų Dievo karalystė?

Mokausi atleisti, nes man atleidžiama. Kada jaučiu kaltę, kada nuoskaudą? Kas padeda nuspręsti ir vertinti netinkamus žodžius, poelgius, veiksmus? Kodėl reikia pripažinti kaltę? Susitaikymas su kitais, Dievu ir savimi. Kaip galiu gailėtis, atsiprašyti, atleisti? Gailesčio ir atsiprašymo maldos. Išpažintis.

Mokausi melstis. Dievas tikisi, kad su Juo kalbėsiuosi kaip su tėčiu ar geru draugu? Ar aš to noriu? Kodėl? Kodėl ir kaip žmonės meldžiasi? Ką ir kaip galėčiau Dievui pasakyti aš? Asmeninė malda.

12. ORTODOKSŲ (STAČIATIKIŲ) TIKYBA

12.1. Bendrosios nuostatos

12.1.1. Švietimas – ne tik žinių įgijimo priemonė, bet ir veiksnys, darantis įtaką žmonių pažiūrų kitimui rekonstruotoje kultūros sferoje. Tai skatina keisti ugdymo programas, kurti naujas mokymo ir vertinimo strategijas, ugdyti mokinių kompetenciją, nes ugdytiniai yra individualybės, o mokymas nėra rutina. Kuriant naują ugdymo strategiją dažniausiai atsižvelgiama į šiuos prioritetus – kokybę ir veiksmingumą. Pradėdami kurti veiksmingo ugdymo proceso modelį, privalome gerinti mokomąsias programas (ugdymo turinį).

12.1.2. Pastaraisiais metais kito požiūris į religinį ugdymą. Jis tapo svarbus, nes padeda ugdyti mokinių socialinę, pažinimo kompetenciją, bendrąją kultūrą. Be religijos neįmanoma išsaugoti ir perduoti kultūros, ugdyti tautinį tapatumą. Nuodugniai svarstyti religinio ugdymo problemas skatina kultūros, socialiniai pokyčiai, kurie keičia religinę sąmonę ir santykius tarp religijų. Todėl siekiant ugdyti vaikų religingumą, stačiatikių tikybos programos tampa vis atviresnės ir patrauklesnės, suteikia galimybę giliai pažinti stačiatikybės turinį, ją palaikyti ir perduoti, vertinti šią Rytų krikščionybės šaką kaip fenomeną ir neįkainojamą vertybę.

12.1.3. Bendroji ortodoksų (toliau vartojama – stačiatikių) tikybos programa skirta formaliojo švietimo bendrojo lavinimo mokykloje dirbantiems mokytojams. Programos atnaujinimą lėmė kultūriniai, socialiniai ekonominiai pokyčiai Lietuvoje, nauji edukaciniai ir metodiniai Lietuvos ir Europos švietimui keliami reikalavimai, aktualumas, tikybos ugdymo turinio, iškeliančio krikščionišką moralę, egzistencinius žmogaus ir visuomenės gyvenimo klausimus, poreikis. Stačiatikių tikyba siekia dorinį ugdymą grįsti ne vien asmenine sąžine ir pilietine sąmone, bet ir asmens santykiu su Dievu. Stačiatikių tikybos mokymas yra konfesinis. Remdamiesi Stačiatikių bažnyčios socialinės tarnystės koncepcija ir Šventojo Sinodo rekomendacijomis, Bažnyčios įgalioti asmenys religinį ugdymą integruoja su visu ugdymo kontekstu, kitais mokomaisiais dalykais, bendrąja kultūra. Naujoje stačiatikių tikybos ugdymo programoje daugiau krikščioniškojo švietimo nuostatų, mokoma dialogo ne tik su Dievu, bet ir su draugu, mokoma būti atviram, mokoma pagarbos, tolerancijos ir atsakomybės.

12.1.4. Stačiatikių tikybos pamokos yra pačių mokinių (nuo 14 metų) arba jų tėvų pasirenkama dorinio ugdymo dalis. Mokiniai gali pradėti arba nustoti lankyti šias pamokas kiekvienais naujais mokslo metais, kai apsisprendžiama rinktis tikybą arba etiką. Dėl šių aplinkybių toje pačioje klasėje paprastai mokosi mokiniai, turintys labai nevienodą religinį išprusimą ir įvairų santykį su tikėjimu – nuo lankančiųjų bažnyčią iki tikėjimui priešiškų, tad šio mokomojo dalyko paskirtis – įtraukti į ugdomąją veiklą visus, gerbiant kiekvieno pažiūras ir nuostatas.

12.1.5. Stačiatikių tikybos pamokose ugdomas krikščioniškasis mokinių bendruomeniškumas. Tačiau pamokos neatstoja religinės bendruomenės, kuriose švenčiama liturgija, ir per jas nesirengiama sakramentams. Per tikybos pamokas mokiniai susipažįsta su stačiatikių religinę tradiciją grindžiančios krikščionybės pagrindais: šio tikėjimo esme, krikščioniškąja etika, Bažnyčia, jos mokymu ir šventėmis, taip pat su kitomis religijomis.

12.2. Tikslas

Mokant stačiatikių tikybos pradinėje mokykloje, siekiama padėti mokiniams suvokti save kaip Dievo kūrinius, o pasaulį kaip Dievo dovaną. Mokiniai įgyja elementarių žinių apie Dievo Apreiškimą Šventajame Rašte, Bažnyčią, jos gyvenimą ir šventes. Mokiniams padedama ugdytis sąžiningumą, teisingumą, gailestingumą, mokytis perimti krikščioniškąsias vertybes ir jomis grįsti santykį su Dievu, kitais, savimi, aplinka. Mokiniai mokosi per kitų mokomųjų dalykų pamokas įgytas žinias sieti su tikėjimo dalykais. Mokiniai supažindinami su Bažnyčios gyvenimu ir jiems siūloma dalyvauti jame.

12.3. Uždaviniai

Siekiant stačiatikių tikybos ugdymo tikslo, mokiniai:

- skatinami pažinti Dievą kaip Kūrėją, Gelbėtoją ir Globėją, džiaugtis Dievo kūriniais ir už viską dėkoti, domėtis tikėjimu ir Bažnyčios gyvenimu;
- mokosi veikti kartu su bendraamžiais, priima morale ir taisyklėmis pagrįstą sprendimą;
- susipažįsta su Šventuoju Raštu, skaito jį, pasakoja jame atskleidžiamus įvykius, suvokia jų priežastis ir pasekmes, ieško sąsajų su savo gyvenimu;

- skatinami gilintis į krikščionių tikėjimą geriau suvokiant sakramentų prasmę, Bažnyčios mokymą bei svarbą žmogui.

12.4. Struktūra

Stačiatikių tikybos mokymo programa sudaryta siekiant padėti mokiniui tobulėti įgyjant socialinių (komunikavimo, bendravimo) įgūdžių, suvokiant krikščionių tikėjimo tiesas ir jų svarbą asmens tapatybei, religiniam ir doriniam apsisprendimui. Programoje aptariamos šios ugdomosios veiklos sritys:

- *Gyvenimas tikėjimo požiūriu: bendravimas ir santarvės raiška.* Skatinama kelti klausimus ir ieškoti atsakymų apie žmogaus gyvenimą pasaulyje, apie santykius su kitais žmonėmis, visa tai grindžiant tikėjimu; ugdyti pagarbą žmogui, puoselėti krikščioniškąsias vertybes.
- *Šventojo Rašto pažinimas.* Skatinama pažinti, skaityti Šventąjį Raštą, apmąstyti biblines istorijas, ieškoti tiesų ir jų interpretacijų apie Dievo ir žmogaus santykius.
- *Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą bendrystei ir tikėjimui.* Susipažįstama su liturginėmis šventėmis, aiškinamasi apeigų prasmė, mokomasi švęsti ir būti tikinčiųjų bendruomenėje.

12.5. Mokinių gebėjimų raida

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Gyvenimas tikėjimo požiūriu: bendravimas ir santarvės raiška	Priimdami pasaulį kaip Dievo dovaną, moka grožėtis gamta ir prisideda prie jos saugojimo. Suvokdami save kaip ypatingą Dievo kūrinį, geba skirti kūną ir sielą. Brangindami artimųjų meilę pasakoja šeimos gyvenimo įvykius, tradicijas. Stengdamiesi tinkamai elgtis su kitais moka prašyti ir priimti kitų pagalbą bei už tai padėkoti.	Priimdami pasaulį kaip dovaną, atpažįsta Dievo veikimo būdus. Tikėdami, kad Dievas kviečia į laimę, paaiškina, kas mums teikia laimę ir džiaugsmą. Brangindami šeimos, tautos vertybes sugeba paaiškinti jas ir siūlo būdus, kaip jas puoselėti. Suvokdami, kad kartais nusižengia, geba apmąstyti, vertinti, kurie žodžiai ar poelgiai buvo neteisingi. Moka atleisti ir atsiprašyti. Bendrauja su bendraamžiais ir vyresniaisiais, pasitikėdami ir vienais, ir kitais. Įvairiose situacijose elgiasi nepamiršdami savo žmogiškojo orumo.
Šventojo Rašto pažinimas	Priimdami Šventąjį Raštą kaip ypatingą knygą, moka pagarbiai klausytis jo skaitymo. Suvokdami Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį, moka klausytis ir dėkoti.	Brangindami Šventąjį Raštą, geba lyginti jį su kitomis knygomis nurodydami Dievo žodžio išskirtinumą. Pripažindami Naująjį Testamentą kaip Gerąją Naujieną, geba surasti, perskaityti, trumpai paaiškinti nurodytas ištraukas.
Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą bendrystei ir tikėjimui	Sekdami liturginį kalendorių, geba rengtis religinėms šventėms ir jas švęsti. Moka būti bažnyčioje ir deramai joje elgtis.	Švęsdami liturginių metų šventes, išvardija ir trumpai paaiškina liturginius laikotarpius ir švenčių reikšmes bei ženklus. Aiškina Bažnyčios svarbą krikščionims.

12.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir turinio apimtis. 1–2 klasės
12.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Gyvenimas tikėjimo požiūriu: bendravimas ir santarvės raiška			
1. Norėti mokytis tikybos.	1.1. Sieti tikėjimo klausimus su savo gyvenimo patirtimi.	1.1.1. Nusakyti, kodėl man svarbus tikėjimas.	1.1. Įvadinėse pamokose mokiniai kartu su mokytoju aptaria, ko ir kaip mokysis per tikybos pamokas. Jie dalijasi turimomis žiniomis apie Dievą ir tikėjimą, aiškinasi gyvenimo ryšį su tikėjimu. Paaiškinama, ko siekiama mokantis tikybos.
2. Suvokti, kad žmogus yra ypatingas Dievo kūrinys.	1.2. Suvokti, ką galiu protu, valia, siela, kūnu.	1.2.1. Skirti kūną ir sielą.	1.2. Mokiniai svarsto, kad žmogus yra Dievo sukurtas. Mokytojas padeda suvokti, kuo esame panašūs į Dievą: turime ne tik kūną, bet ir protą, valią, sielą. Mokiniai aptaria, kuo jie yra ypatingi, mokytojo skatinami džiaugtis, kad yra skirtingi ir mylimi.
3. Tikėti, kad gyvenimas yra dovana.	1.3. Dėkoti Dievui už gyvybę ir gyvenimą.	1.3.1. Paaiškinti, kad gyvybę teikia Dievas.	1.3. Mokiniai aiškinasi, kad gyvybė yra dovana, kaip visa, kas gyva, auga ir keičiasi. Jie stebi ir apibūdina savo pačių augimą ir kaitą. Aiškinamasi, kad gyvybę gali duoti tas, kas turi ją savyje, kad gyvybės šaltinis yra Dievas. Mokiniai skatinami dėkoti Dievui už gyvybę ir gyvenimą.
4. Priimti pasaulį kaip Dievo dovaną.	1.4. Grožėtis gamta ir saugoti Dievo kūrinius.	1.4.1. Pastebėti tvarką ir grožį mūsų aplinkoje. 1.4.2. Pasakoti pasaulio sukūrimo istoriją.	1.4. Ugdomas mokinių pastabumas, jautrumas gamtai, jos grožiui. Aiškinamasi, kas visa sukūrė, ką reiškia sąvoka *kūrinys*, o kas yra *Kūrėjas*. Pasakojama pasaulio sukūrimo istorija. Atliekant užduotis aiškinamasi, kaip kuria Dievas ir kaip – žmogus. Mokomasi dėkoti.
5. Klausytis ir suprasti, kad mums kalba ne tik žmonės, bet ir Dievas.	1.5. Atidžiai, nepertraukiant išklausyti kitus.	1.5.1. Paaiškinti, kodėl reikia stengtis klausytis, išgirsti, suprasti ir gerbti kitą. 1.5.2. Nusakyti, kas yra sąžinė.	1.5. Mokiniai pratinasi kalbėti po vieną, atidžiai klausytis vieni kitų. Aiškinamasi, kodėl Dievas dovanojo žmogui sąžinę.
6. Siekti draugiškumo.	1.6. Pastebėti kitų geras savybes ir džiaugtis jomis.	1.6.1. Pasakoti kelias Šventųjų gyvenimo istorijas. 1.6.2. Apibūdinti tikrą draugą.	1.6. Mokiniai nagrinėja, kas yra draugas, kokios jo savybės, koks draugas esu aš. Nagrinėjamos įvairios draugystės istorijos iš Šventųjų gyvenimo, Šventojo Rašto.
7. Jaustis mylimam ir branginti artimųjų ryšius.	1.7. Pasakoti apie šeimos gyvenimo įvykius, tradicijas.	1.7.1. Išvardyti šeimos gyvenime patiriamas Dievo dovanas.	1.7. Mokiniai vaizduoja ypatingus savo šeimos gyvenimo įvykius. Pasakojama apie šeimos aplinką, bendravimą, kasdienybę ir šventes.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Šventojo Rašto pažinimas			
1. Gerbti Šventąjį Raštą.	2.1. Pagarbiai klausytis Šventojo Rašto skaitymo.	2.1.1. Pavaizduoti Šventojo Rašto pasakojimus. 2.1.2. Pasakyti dvi pagrindines Šventojo Rašto dalis.	2.1. Pasakojama, kas yra Šventasis Raštas, kaip elgiamasi jo klausantis, skaitant jį. Trumpai pasiaiškinama, kas yra jo autoriai, kokios yra dvi pagrindinės Biblijos dalys. Klausomasi Šventojo Rašto ištraukų. Mokiniai skaito, piešia atsiliepdami į tai, ką Šventajame Rašte mums sako Dievas.
2. Suvokti Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį. Suvokti pasaulio sukūrimo biblinį vaizdą.	2.2. Dėkoti Dievui už Jo kūrybą.	2.2.1. Įvardyti Dievą kaip Tėvą ir Kūrėją.	2.2. Pagal Pradžios knygos istoriją mokiniai aiškinasi, kaip Dievas kuria pasaulį. Lyginamas žmogaus ir Dievo žodis. Sudaromos sąlygos klausytis, suprasti ir dėkingai priimti Dievo žodį.
3. Domėtis Jėzaus gyvenimo istorija.	2.3. Siekti padėti kitiems ir tuo stengtis būti panašiam į Jėzų.	2.3.1. Pasakoti kelis Jėzaus gyvenimo įvykius.	2.3. Nagrinėjamos Naujojo Testamento istorijos: Apreiškimas Marijai, Jėzaus Gimimas, Rytų išminčių atvykimas, Jėzaus vaikystė. Mokiniai klausosi, stebi, lygina, skaito, piešia.
3. Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą bendrystei ir tikėjimui			
1. Sekti liturginį kalendorių.	3.1. Pastebėti ir išvardyti pagrindines šventes ir liturginius laikotarpius.	3.1.1. Keliais žodžiais apibūdinti liturginių švenčių esmę.	3.1. Mokytojas planuoja tikybos pamokas pagal liturginį kalendorių. Simboliais, ženklais, vaizdais, pasakojimu, užduotimis mokiniai aiškinasi pagrindinių švenčių esmę. Mokiniai skatinami rengtis religinėms šventėms, jas švęsti mokykloje ir savo šeimose, jomis džiaugtis.
2. Priimti Bažnyčią kaip tikinčiųjų bendruomenę.	3.2. Būti bažnyčioje ir deramai joje elgtis.	3.2.1. Paaiškinti, kuo *bažnyčia* skiriasi nuo *Bažnyčios*.	3.2. Aplankoma ir apžiūrima artimiausia bažnyčia, išsiaiškinama, kaip joje elgtis ir būti. Nagrinėjamos sąvokos *bažnyčia* ir *Bažnyčia*, atliekamos kūrybinės užduotys *Bažnyčios* sąvokai suprasti.

12.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

12.6.2.1. *Gyvenimas tikėjimo požiūriu: bendravimas ir santarvės raiška*

Nuostabus Dievo pasaulis. Kiekvienas kūrinys turi savo kūrėją. Pasaulio sukūrimas. Žmogaus sukūrimas. Dievo savybės.

12.6.2.2. *Šventojo Rašto pažinimas*

Kaip žmonės sužinojo apie Dievą. Šventasis Raštas. Pirmoji nuodėmė. Išganymo ir Išganytojo pažadėjimas. Švč. Mergelės Marijos gimimas ir vaikystė. Žmonės laukia Išganytojo. Kristaus Gimimas. Šventosios šeimos gyvenimas Nazarete. Jėzaus Kristaus krikštas. Kristus ir vaikai. Jėzaus Kristaus mokymas. Jėzaus Kristaus stebuklai. Viešpaties įžengimas į Jeruzalę. Paskutinė vakarienė. Viešpaties nuteisimas mirti. Viešpaties paaukojimas. Viešpaties Apsireiškimas. Jėzaus Kristaus kančių kelias. Kristaus Prisikėlimas.

12.6.2.3. *Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą bendrystei ir tikėjimui*

Malda – pokalbis su Dievu. Viešpaties Žengimas į dangų. Šventosios Dvasios nužengimas ir Bažnyčios įsteigimas. Dievo šventovėje. Šventė mūsų šeimoje. Metų skaičiavimas (kalendorius). Kokias šventes švenčiame savo šeimoje? Kas-

dienis šventųjų minėjimas. Sekmadienio šventė. Švč. Mergelės Marijos paaukojimas (įvedimas į šventyklą). Apreiškimas Švč. Mergelei Marijai. Švč. Mergelės Marijos žengimas į dangų (Užmigimas – Uspenije). Švč. Mergelės Marijos – Globėjos šventė. Stebuklingos Dievo Gimdytojos ikonos. Velykos – Kristaus Prisikėlimas. Pas Dievą visi gyvi. Mūsų cerkvės šventieji. Lietuvos stačiatikių šventieji. Apsilankymas cerkvėje.

12.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir turinio apimtis. 3–4 klasės

12.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Gyvenimas tikėjimo požiūriu: bendravimas ir santarvės raiška			
1. Branginti galimybę mokytis tikybos.	1.1. Kelti klausimus ir ieškoti atsakymų.	1.1.1. Paaiškinti, ko mokomasi per tikybos pamokas.	1.1. Mokytojas pristato būsimųjų tikybos pamokų temas. Mokiniai pasakoja, ką jau išmoko, sužinojo per tikybos pamokas. Skatinama kelti klausimus, kurie mokiniams yra aktualūs. Skatinti projektinę veiklą.
2. Džiaugtis, kad esu ypatingas Dievo kūrinys.	1.2. Stengtis puoselėti savo geruosius bruožus ir priešintis nuodėmėms ir nusižengimams.	1.2.1. Apibūdinti save kaip Dievo kūrinį.	1.2. Mokiniai stebi, nusako, gilinasi, kuo žmogus ypatingas kaip Dievo kūrinys. Aiškinamasi, kas yra vidinis žmogaus pasaulis, jo siela.
3. Priimti pasaulį kaip Dievo dovaną.	1.3. Pastebėti Dievo veikimo būdus pasaulyje.	1.3.1. Pasakoti pasaulio sukūrimo istoriją pagal Šventąjį Raštą.	1.3. Stebint vaizdus kalbamasi apie pasaulio kilmę.
4. Gailėtis dėl savo klaidų ir mokytis atleisti kitam.	1.4. Apmąstyti ir suvokti, kurie mano žodžiai ar poelgiai galėjo būti neteisingi, netinkami. Mokėti atsiprašyti bendraamžių ir vyresniųjų.	1.4.1. Paaiškinti, kada jaučiame kaltę, kaip galime atsiprašyti, pasitaisyti. 1.4.2. Papasakoti palyginimus apie muitininką ir fariziejų, apie gailestingąjį karalių ir piktąjį tarną. Paaiškinti maldos „Tėve mūsų“ esmę. 1.4.3. Paaiškinti, ką reiškia „atsukti kitą skruostą“.	1.4. Nagrinėjami Adomo ir Kaino neatgailavimo, matomo iš jų poelgių, pavyzdžiai ir to pasekmės. Analizuojama ikitvaninė žmonija ir atgailos nebuvimas tų laikų žmonėse. Analizuojami palyginimai apie muitininką ir fariziejų, apie gailestingąjį karalių ir piktąjį tarną. Aptariama maldos „Tėve mūsų“ pabaiga. Aptariama, ar teisinga „atsukti kitą skruostą“ mūsų laikais. Pasakodami apie įvairius gyvenimo įvykius, mokiniai vertina poelgius, aiškinasi, kas teisinga, o kas – ne. Mokomasi permąstyti savo dieną, savaitę, papasakoti, kas buvo gera, o kur suklydome, kaip jautėmės suklydę, įskaudinę, o kaip – patyrę nuoskaudą, neteisybę. Aiškinamasi, kodėl reikia atsiprašymo ir kokie jo būdai. Aptariama, kaip gailėtis, atsiprašyti, atitaisyti netinkamą poelgį.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Suprasti kitus žmones.	1.5. Suvokti, kad puikybė neduoda galimybės suprasti kitą žmogų ir yra žmonių atitolimo priežastis.	1.5.1. Papasakoti, kodėl statant Babelio bokštą žmonės nustojo vieni kitus suprasti. 1.5.2. Paaiškinti Kristaus nusižeminimo esmę. Papasakoti palyginimą apie gailestingąjį samarietį.	1.5. Aptariama Babelio bokšto statybos tema. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Babelio bokšto statytojai iš pradžių pastatė miestą. Primenamas pirmasis miestų statytojas – Kainas. Aptariamos miesto ir kaimo gyventojų dvasinės esybės ypatybės. Analizuojama, dėl ko buvo skatinamas noras pastatyti Babelio bokštą. Analizuojami Kristaus žodžiai: „Mokykitės iš manęs, nes Aš romus ir nuolankios širdies“. Aptariama, kas yra mūsų artimas.
6. Branginti savo šeimos, tautos vertybes.	1.6. Puoselėti šeimos, tautos vertybes.	1.6.1. Papasakoti apie šeimos tradicijas, perduodamas vertybes. 1.6.2. Paminėti svarbius savo tautos praeities įvykius, tautines šventes.	1.6. Piešdami giminės medį, mokiniai apibūdina, lygina prosenelių, senelių, tėvų gyvenimo būdą, puoselėtas vertybes, perduotas tradicijas, tikėjimą. Mokomasi dėkoti, džiaugtis, didžiuotis savo šeima. Projektuose, renginiuose mokiniai nagrinėja savo tautos istoriją, žymius žmones, tikėjimą, tradicijas, šventes.
7. Klausyti savo tėvų.	1.7. Apmąstyti ir suvokti, kad paklusnumas tėvams sudaro viso sėkmingo gyvenimo pamatus.	1.7.1. Papasakoti apie Izaoko paklusnumą tėvui. 1.7.2. Papasakoti apie Juozapo paklusnumą tėvui.	1.7. Susipažindami su Šventajame Rašte aprašytų Abraomo ir Jokūbo šeimų gyvenimu, mokiniai atkreipia dėmesį į Izaoko ir Juozapo paklusnumą tėvui. Nagrinėjami mūsų pačių paklusnumo ir nepaklusnumo tėvams pavyzdžiai.
8. Vertinti tėvų palaiminimą svarbiausiose gyvenimo situacijose.	1.8. Įvertinti Izaoko ir Rebekos santykių grožį ir tėvų palaiminimo reikšmę jiems.	1.8.1. Papasakoti apie tėvo palaiminimą Izaokui vesti ir Izaoko vedybas.	1.8. Skaitant biblinę istoriją apie Izaoko vedybas atkreipiamas dėmesys, kad meilės grožis atsiranda dėl tėvų palaiminimo. Nagrinėjami įvairūs šeimyninio gyvenimo pradžios pavyzdžiai.
9. Tinkamai užmegzti santykius su bendraamžiais ir suaugusiaisiais.	1.9. Skirti „įskundimą“ ir pasitikėjimą vyresniaisiais.	1.9.1. Papasakoti apie Juozapo santykius su broliais ir tėvu.	1.9. Nagrinėjant Juozapo santykius su broliais ir tėvu atkreipiamas dėmesys į tai, kad Juozapo poelgių motyvacija – pasitikėjimas tėvu. Alternatyva tam – noras kerštauti broliui ar bendraamžiui. Nagrinėjami įvairūs įskundimų ir pasitikėjimo vyresniaisiais pavyzdžiai.
10. Vertinti savo orumą.	1.10. Suvokti, kad žmogaus orumas neparduodamas už materialines gėrybes.	1.10.1. Papasakoti Ezavo ir Jokūbo tarpusavio santykių istoriją. 1.10.2. Suvokti Naujojo Testamento traktuojamą žmogaus orumo aukštą lygį.	1.10. Pasakojant apie Ezavą ir Jokūbą atkreipiamas dėmesys į pirmagimystės pardavimą už lęšių viralą. Aptariama būtinybė kiekvienam žmogui turėti orumą, kuris negali būti parduodamas. Aptariami Viešpaties žodžiai: „Aš Jus draugais vadinu“.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Šventojo Rašto pažinimas			
1. Branginti Šventąjį Raštą.	2.1. Lyginti Šventąjį Raštą su kitomis knygomis.	2.1.1. Nurodyti Šventojo Rašto Autorių ir autorius, kelis jo žanrus.	2.1. Aiškinamasi, kas yra Šventasis Raštas, kas jo Autorius ir rašytojai, kaip jame atspindi žmogaus susitikimai su Dievu, kodėl Šventasis Raštas nepasensta. Lyginama, analizuojama, kaip mokslas ir kaip Šventasis Raštas aptaria pasaulio ir žmogaus kilmę. Mokomasi gerbti Dievo žodį ir Jo klausytis.
2. Gerbti Senojo Testamento išmintį.	2.2. Pasakoti apie Dievo sumanymą, Dievo ir žmogaus veikimą.	2.2.1. Išvardyti Dievo įsakymus. Pagal Senojo Testamento istorijas pasakoti apie Dievo ir žmogaus bendrystę.	2.2. Pasakojama Mozės istorija, Dešimties Dievo įsakymų dovanojimo aplinkybės ir išvardijami Įsakymai. Skaitomos ir analizuojamos tikėjimo protėvių – Abraomo, Izaoko, Jokūbo – istorijos iš Senojo Testamento. Aiškinamasi, kaip Dievas veikia per žmones ir kaip mūsų žodžiai, poelgiai paveikia kitus. Mokiniai skatinami dėkoti Dievui už mūsų artimuosius.
3. Taikyti Senojo Testamento pamokas mūsų gyvenimui.	2.3. Suvokti, kad daug kas iš Senojo Testamento yra aktualu ir mūsų laikais.	2.3.1. Papasakoti apie Dievo vardu pasiektą Dovydo pergalę prieš Galijotą. 2.3.2. Papasakoti apie išmintingąjį karalių Saliamoną.	2.3. Pasakojant apie Dovydo pergalę prieš Galijotą atkreipiamas dėmesys į tai, kad ši pergalė pasiekta ginant Dievo vardą nuo išniekinimo. Trumpai papasakojama karaliaus Saliamono gyvenimo istorija. Kartu pabrėžiama, kad tikėjimas ir išmintis – suderinami dalykai.
4. Pripažinti Naująjį Testamentą kaip Gerąją Naujieną.	2.4. Susirasti reikiamas Naujojo Testamento vietas pagal pateiktąsias nuorodas.	2.4.1. Išvardyti Naujojo Testamento evangelijas, paaiškinti, ką reiškia *Geroji Naujiena*.	2.4. Glaustai supažindinama su Naujojo Testamento sandara. Aiškinamasi, kas yra Evangelijos, evangelistai, Geroji Naujiena. Mokomasi surasti Naujojo Testamento nuorodas, pagal jas skaityti ištraukas. Aptariami keli simboliai, palyginimai. Mokiniai skatinami klausytis Šventojo Rašto žodžių širdimi ir juos pritaikyti sau.
5. Susipažinti su Jėzaus Kristaus žemiškojo gyvenimo įvykiais.	2.5. Suvokti, kad Jėzus Kristus atėjo į žemę dėl kiekvieno iš mūsų.	2.5.1. Papasakoti Jėzaus Kristaus žemiškojo gyvenimo įvykius.	2.5. Pasakojama apie Kristaus žemiškąjį gyvenimą. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad kiekvienas įvykis iš Jo gyvenimo buvo skirtas kiekvieno iš mūsų išganymui.
6. Suvokti moralinio Kristaus mokymo svarbą.	2.6. Suvokti Kristaus mokymo moralinį grožį.	2.6.1. Pasakyti ir paaiškinti Kristaus Kalno pamokslo palaiminimus. 2.6.2. Papasakoti pagrindinių Kristaus palyginimų turinį.	2.6. Nagrinėjamas Kalno pamokslo turinys. Pasakojami ir paaiškinami pagrindiniai Kristaus palyginimai.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
7. Suprasti Šventojo Rašto reikalingumą liturgijoje.	2.7. Dalytis Šventojo Rašto įžvalgomis.	2.7.1. Paaiškinti, kodėl Šventasis Raštas skaitomas liturgijoje.	2.7. Aiškinamasi, kaip Šventasis Raštas skaitomas individualiai ir kaip Bažnyčioje. Mokomasi įvairiais būdais išreikšti savo atsiliepimą į Dievo žodį Šventajame Rašte.
3. Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą bendrystei ir tikėjimui			
1. Gerbti liturginių metų šventes.	3.1. Pastebėti ir nusakyti liturginių laikotarpių ir švenčių ženklus.	3.1.1 Apibūdinti liturginius laikotarpius ir šventes. 3.1.2. Paaiškinti dažniausiai bažnyčioje matomus simbolius.	3.1. Stebima, aiškinamasi, kokie ženklai, simboliai yra mūsų aplinkoje. Nagrinėjama jų prasmė. Lyginami ir išskiriami religiniai ženklai ir simboliai. Gilinamasi į vandens, šviesos, duonos simboliką mūsų tikėjime. Kalendoriuje surandamos liturginių metų ir švenčių spalvos, ženklai bei simboliai. Mokomasi panaudoti religinius ženklus rengiant šventinius sveikinimus, renginius.
2. Suvokti Bažnyčios teikiamų vertybių svarbą asmeniui.	3.2. Vertinti savo poelgius atsižvelgiant į Aukso taisyklę ir Dekalogą.	3.2.1. Papasakoti, kaip Aukso taisyklė gali padėti gyventi santarvėje.	3.2. Analizuojama Aukso taisyklė ir Dekalogas kaip pagalba vertinant savo poelgius ir pasirinkimus. Skaitoma Gerojo samariečio istorija, ji aptariama ir pritaikoma šiandienai. Pristatomi Bažnyčios įsakymai. Mokiniai skatinami išbandyti šias vertybes ir stebėti, kaip jos stiprina tarpusavio sutarimą.

12.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

12.7.2.1. *Gyvenimas tikėjimo požiūriu: bendravimas ir santarvės raiška*

Šešios kūrimo dienos. Nuodėmės, kaip nepaklusnumo Dievui, supratimas. Žmogaus orumas. Ezavas ir Jokūbas. Dievo Įsakymai žmogui. Karalius Saliamonas. Tikėjimas ir išmintis. Kristus mūsų gyvenime. „Kas tave užgautų per dešinį skruostą, atsuk jam ir kitą“ (Mt. 5,39). Išmalda. „Lobis danguje“. Malda žmogaus gyvenime (mokytojo pasirinktas pasakojimas). Aukso taisyklė. Viešpats žmonių gyvenime. Viešpaties palyginimai. Mokausi atleisti, nes man atleidžiama. Malda už artimą, malda „Tėve mūsų“. Padėti kitiems – padėti sau: gerieji darbai.

12.7.2.2. *Šventojo Rašto pažinimas*

Mokausi skaityti Šventąjį Raštą. Kaino ir Abelio istorija. Teisusis Nojus. Babelio bokštas. Abraomas – visų tikinčiųjų tėvas. Dovydas ir Galijotas. Izaoko paklusnumas tėvui. Juozapas ir broliai. Izaokas ir Rebeka. Keturi evangelistai, jų simboliai. Jėzaus Kristaus Gimimas. Jėzaus Kristaus Krikštas. Jėzaus Kristaus gundymas dykumoje. Apie samarietį. Kas yra mums artimas žmogus? Jėzaus Kristaus stebuklai.

12.7.2.3. *Atsiliepimas į Bažnyčios kvietimą bendrystei ir tikėjimui*

Šventovės sąranga. Pamaldos. Biblija cerkvėje (praktinės, projektinės pamokos). Kristaus gimimas. Lozoriaus prikėlimas. Verbų sekmadienis. Didžioji (Kančių) savaitė. Džiaugsmingas Kristaus Prisikėlimas.

13. EVANGELIKŲ LIUTERONŲ TIKYBA

13.1. Bendrosios nuostatos

13.1.1. Evangelikų liuteronų programa pirmą kartą parengta Lietuvos bendrojo lavinimo pradinei mokyklai. Šios konfesijos tikybos moko asmenys, įgalioti Evangelikų liuteronų bažnyčios pagal atitinkamas rekomendacijas. Programa atitinka pagrindines krikščioniškosios tikybos normas, parengta pagal Kristų išpažįstančios Bažnyčios mokymą ir suderinta su kitų mokomųjų dalykų ugdymo programomis.

13.1.2. Evangelikų liuteronų tikybos pamokas mokiniai lanko laisvai pasirinkę. Mokinys gali šį dalyką pasirinkti iš dorinio ugdymo – tikybos ir etikos – kiekvienais mokslo metais. Pamokose gali dalyvauti ir skirtingo amžiaus mokiniai, jeigu evangelikų liuteronų religinės bendruomenės mokinių skaičius pamokose yra mažas. Tokiu atveju mokymo programa pritaikoma atsižvelgiant į skirtingą mokinio išprusimą ir amžiaus tarpsnį.

13.1.3. Evangelikų liuteronų tikybos pamokose mokiniai nagrinėja pateiktą šioje programoje turinį siejant su jų išgyvenimais, jausmų pasauliu. Pabrėžiami tokie jausmai, kurie mokiniams geriausiai žinomi, atpažįstami ir laukiami. Akcentuojamos vertybės: draugystė, meilė, ištikimybė, globėjiškumas, gailestingumas, bendradarbiavimas. Programoje laikomasi krypties, kurioje turi atsiskleisti žmogaus unikalumas ir savivertės supratimas.

13.2. Tikslas

Siekiama padėti mokiniams suvokti Šventąjį Raštą, žinoti savo kaip evangeliko liuterono pagrindinius tikėjimo principus, gebėti taikyti pamokose įgytas žinias savo gyvenime, skatinti ugdytis santykį su Dievu, žmonėmis, pasauliu ir pačiu savimi. Mokoma būti tolerantiškam kito tikėjimo žmonėms, ugdytis religinę kultūrą.

13.3. Uždaviniai

Siekiant evangelikų liuteronų tikybos ugdymo tikslo, mokiniai:

- skatinami suprasti Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį;
- susipažįsta su Evangelikų liuteronų bažnyčios liturgija, jos istorija ir evangelikų liuteronų kultūriniu istoriniu paveldu;
- mokosi atrasti gyvenime krikščioniškąsias vertybes, jomis vadovautis gyvenime, pasitikėti savo jėgomis;
- skatinami ugdytis atsakomybę už savo poelgius, elgesį grįsti krikščionišku atsakingumu, pagal krikščionišką gyvenimo modelį.

13.4. Struktūra

13.4.1. Programoje aptariamos šios ugdomosios veiklos sritys:

- *Šventojo Rašto pažinimas.* Suvokiamos tikėjimo tiesos, ieškoma teigiamų dalykų asmenybės formavimuisi.
- *Liturginis švietimas.* Skatinama tobulėti švenčiant krikščioniškąsias šventes, suteikiama žinių apie Bažnyčios raidą.
- *Gyvenimo klausimai.* Skatinama ieškoti atsakymų apie žmonių santykius, pasaulį ir tikėjimą.
- *Bendravimas.* Skatinama santykius su artimaisiais grįsti krikščioniškosiomis vertybėmis, gerbti kiekvieną asmenį.

13.4.2. Evangelikų liuteronų tikybos pamokose ugdomos krikščioniškosios žmogaus dorybės. „Mokinių gebėjimų raidos“ lentelė padės mokytojams planuoti ugdymo procesą, kad mokiniai pasiektų pažangą.

Programoje mokinių pasiekimai aptariami pateikiant: 1) vertybines nuostatas, 2) gebėjimus, 3) žinias ir supratimą. Pateikiamos ugdymo gairės, būdai ir kryptys, kaip to siekti.

Kiekvienam mokymo koncentrui (1–2 klasės ir 3–4 klasės) pateikiama turinio apimtis. Joje nurodoma, kiek ir ko mokoma pagal ugdomosios veiklos sritis.

Programoje nėra pateikiamas mokinių pasiekimų vertinimo aprašas. Mokinio tikėjimas ir moralė negali būti vertinami jokiais matais. Galima vertinti tik sąvokų, Šventojo Rašto įvykių, bažnytinių švenčių ir tikėjimo tiesų žinojimą. Siūlome patiems mokytojams numatyti kriterijus, kuriais remiantis būtų galima įvertinti mokinių daromą mokymosi pažangą.

13.4.3. Evangelikų liuteronų tikybos programa siejama su:

- kitų krikščioniškų konfesijų ir etikos programomis, aptariant žmogaus gyvenimo principus;

- gimtosios kalbos ir literatūros programomis, nagrinėjant literatūros kūrinius, interpretuojant, kuriant ir vaidinant;
- pasaulio pažinimo programa, nagrinėjant religijos raidą, jos įtaką žmonijai;
- meninių dalykų programomis, aiškinantis meno kūrinių svarbą religiniame gyvenime.

13.5. Mokinių gebėjimų raida

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Šventojo Rašto pažinimas	Tikėdami, kad žmogus yra Dievo kūrinys, lygina, kuo žmogus skiriasi nuo kitų Dievo kūrinių. Tikėdami, kad Dievas nori, jog žmonės būtų geri, analizuoja savo elgesį. Gyvendami dorai ir pasitikėdami Dievu, svarsto, kaip galime būti Dievo draugais, taiko Dievo įsakymus savo gyvenime.	Susipažindami su Šventuoju Raštu, suvokia žmogaus kaip Dievo kūrinio bendravimą su Kūrėju. Tikėdami, kad Dievas nori, jog žmonės būtų geri, analizuoja savo elgesį, remdamiesi Saliamono patarlėmis. Gyvendami dorai ir pasitikėdami Dievu, įvertina pranašų ir apaštalo Pauliaus svarbą atsakydami į iškeltus klausimus, remdamiesi Dovydo gyvenimo pavyzdžiu, moka įžvelgti jo veiksmuose teigiamus dalykus.
Liturginis švietimas	Suvokdami, kad yra evangelikai liuteronai, dalyvauja Bažnyčios gyvenime ir švenčia bažnytines šventes. Džiaugdamiesi, kad Jėzus atėjo į šį pasaulį, atpažįsta pagundas, kurios tyko žmonių. Išmoksta Kalėdinę giesmelę. Tikėdami, kad Jėzus mirė iš meilės už mūsų visų nuodėmes, svarsto, kaip galėtų Jėzui atsilyginti už Jo meilę.	Vertindami, kad yra evangelikai liuteronai, daugiau sužino apie savo Bažnyčios kūrėjus ir nagrinėja, dėl ko skilo Bažnyčia. Džiaugdamiesi, kad Jėzus atėjo į šį pasaulį, suvokia Kalėdų šventes krikščionišku požiūriu, išmoksta Kalėdinių giesmių. Tikėdami, kad Velykos yra Jėzaus Prisikėlimo šventė, nagrinėja Jėzaus gyvenimo įvykius Didžiąją savaitę. Žinodami Dievo buvimą Trejybėje, suvokia Dievo Trejybės prasmę.
Gyvenimo klausimai	Įsiklausydami į sąžinės balsą, geba įsiklausyti į save, būti tyloje, tyliai išsakyti Dievui savo prašymus, padėką. Jausdamiesi mylimi ir brangindami savo ryšį su artimaisiais, lygina skirtingas šeimas, meldžiasi už artimuosius. Tinkamai elgdamiesi įsitikina, kad Dievas mus mato visur ir visada, kad Jis gelbsti mus nuo pikto.	Įsiklausydami į sąžinės balsą, geba įsiklausyti į save, suvokia perkeltinės reikšmės pasakymus Šventajame Rašte, mokosi suprasti stebuklus ir Dievui tyliai išsakyti savo prašymus. Jausdamiesi mylimi ir brangindami savo ryšį su artimaisiais, įvertina Jėzaus palyginimų reikšmę savo gyvenimui, moka išgirsti ir suprasti svarbius dalykus, pasakytus netiesiogiai. Tinkamai ir atsakingai elgdamiesi, rinkdamiesi kas gera ir vengdami blogio, moka susikoncentruoti pavojingoje situacijoje, moka diskutuoti apie vaistų, rūkalų ir alkoholio vartojimo keliamus pavojus.
Bendravimas	Skirdami laiko maldai, išmoksta keletą ryto ir vakaro maldelių, Viešpaties maldą, geba sukurti maldelę. Brangindami bendravimo džiaugsmą, grožisi giesmėmis ir išmoksta keletą giesmelių.	Skirdami laiko maldai, išmoksta Tikėjimo išpažinimo maldą, geba kurti maldeles. Brangindami bendravimo džiaugsmą, sprendžia bendravimo problemas. Peržiūri savo moralines nuostatas ir atrenka, kas tinka krikščioniui. Aiškinasi Dievo buvimą šalia kiekvieno asmens.

13.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir turinio apimtis. 1–2 klasės
13.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Šventojo Rašto pažinimas			
1. Tikėti, kad žmogus yra Dievo kūrinys.	1.1. Palyginti, kuo žmogus skiriasi nuo kitų Dievo kūrinių. Apibūdinti pirmųjų žmonių elgesį.	1.1.1. Paaiškinti, kas yra Dievas, remiantis Šventuoju Raštu. 1.1.2. Atskirti Dievo ir žmogaus kūrinius. 1.1.3. Papasakoti apie pirmųjų žmonių sukūrimą, jų elgesį Rojuje. 1.1.4. Paaiškinti, kodėl Adomas ir Ieva buvo išvaryti iš Rojaus.	1.1. Mokytojas kalba su mokiniais apie pasaulio sukūrimą, apie tai, ką sukūrė Dievas. Mokiniai svarsto, kuo esame panašūs ir kuo skiriamės nuo Dievo. Jie pasakoja, kuo skiriamės nuo kitų Dievo kūrinių. Spalvina piešinius, kuriuose nupiešti Dievo kūriniai. Mokytojas iš Senojo Testamento skaito ištraukas apie pirmųjų žmonių sukūrimą: apie tai, kas buvo galima ir kas negalima Rojaus gyventojams, pasakoja istoriją apie išvarymą iš Rojaus. Kartu su mokiniais aptaria girdėtas istorijas, analizuoja. Mokytojas užduoda klausimą, ar sunku laikytis nustatytų taisyklių. Mokiniai išsako savo mintis, diskutuoja. Mokytojas padeda suvokti, kad laužyti taisykles – tai kenkti sau. Mokiniai skatinami įvertinti ir apgalvoti savo elgesį. Tomis temomis mokiniai spalvina paveikslėlius.
2.Tikėti, kad Dievas nori, jog žmonės būtų geri.	1.2. Analizuoti savo elgesį.	1.2.1. Paaiškinti, kodėl Dievas pasirinko Nojų. 1.2.2. Papasakoti apie Dievo sandorą su Nojumi.	1.2. Mokytojas mokiniams pasakoja Šventojo Rašto istoriją apie Nojų, Dievo paliepimą statyti laivą, to meto žmonių elgesį, apie tvaną ir Dievo sandorą su žmonėmis. Su mokiniais aptariamos girdėtos istorijos, jos analizuojamos, keliami įvairūs klausimai. Diskutuojant mokytojas skatina vaikus suvokti, kad Dievas nori, jog žmonės būtų geresni. Mokiniai išsako pasiūlymus, kaip tapti geresniems. Spalvina iliustracijas, konstruoja iš spalvoto popieriaus vaivorykštę – ženklą.
3. Gyventi dorai ir pasitikėti Dievu.	1.3. Svarstyti, kaip galime būti Dievo draugais.	1.3.1. Papasakoti Abraomo gyvenimo istoriją. 1.3.2. Paaiškinti, kaip suprantu dėkingumą, dorą gyvenimą.	1.3. Mokiniai supažindinami su Abraomo pašaukimu, kad pats Dievas jį pavadino draugu. Mokiniai kviečiami į diskusiją „Kaip galime būti Dievo draugais?“ Skatinami dorai gyventi. Pasakojama, kaip Abraomas pasitikėjo Dievu ir būdamas jau senas susilaukė sūnaus, kurį pavadino Izaoku. Išsiaiškinama, kaip mokiniai supranta dėkingumą. Pasakojama istorija apie tai, kaip Viešpats išbando Abraomą. Pabrėžiamas Abraomo pasitikėjimas Dievu. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Dievas visada laimina tuos, kurie jį myli visa širdimi ir vykdo visus jo paliepimus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
4. Laikytis Dešimt Dievo įsakymų.	1.4. Taikyti Dievo įsakymus savo gyvenime.	1.4.1. Papasakoti Mozės gyvenimo istoriją. 1.4.2. Išvardyti Dešimt Dievo įsakymų. 1.4.3. Paaiškinti, kodėl reikalingos taisyklės.	1.4. Mokytojas pasakoja istorijas iš Senojo Testamento apie Mozės gyvenimą nuo gimimo iki mirties. Mokiniai kartu su mokytoju aptaria kiekvieną istoriją. Bando mintimis nusikelti į tuos laikus, pajusti tų laikų dvasią. Mokosi Dešimt Dievo įsakymų. Diskutuoja, kam reikalingos taisyklės. Mokiniams paaiškinama, kad be taisyklių būtų chaosas. Mokiniai atlieka įvairius darbelius šiomis temomis, spalvina, piešia.
2. Liturginis švietimas			
1. Vertinti, kad esu evangelikas liuteronas.	2.1. Dalyvauti bažnyčios gyvenime ir švęsti bažnytines šventes.	2.1.1. Išvardyti bažnytines šventes. 2.1.2. Paaiškinti, ką jos reiškia ir kada švenčiamos.	2.1. Mokiniai susipažįsta su bažnytinėmis šventėmis: Pjūties padėkos diena, Reformacijos švente ir Amžinybės diena. Pokalbis apie Liuteronų bažnyčią. Vaikai dalijasi įspūdžiais, ką matė, patyrė būdami pamaldose. Kviečiami pasvarstyti, kuo galėtų prisidėti prie savo bažnytėlės gerovės. Pakviečiami apsilankyti Reformacijos pamaldose savo bažnytėlėje spalio 31 d. Pokalbis apie Amžinybę. Mokiniai prisimena savo artimuosius, išėjusius Amžinybėn. Mokytojas primena, kad liuteronų Amžinybės diena minima sekmadienį, prieš pirmą Advento sekmadienį.
2. Džiaugtis, kad Jėzus atėjo į šį pasaulį.	2.2. Atpažinti pagundas, kurios tyko manęs. Išmokti kalėdinę giesmelę.	2.2.1. Paaiškinti, koks Jėzaus atėjimo į šį pasaulį tikslas. 2.2.2. Papasakoti Jėzaus gimimo istoriją.	2.2. Mokytojas su mokiniais aiškinasi Advento vainiko kilmės istoriją, aptaria, kaip elgsis Advento metu. Pokalbio metu mokiniai dalijasi savo gyvenimiška patirtimi, kaip sunku atsispirti tykančioms pagundoms. Kiekvienas mokinys gauna nupieštą Advento vainiką, jį spalvina. Per keturias pamokas nuspalvina po vieną žvakelę. Mokiniai klausosi mokytojo pasakojimo apie Betliejaus gyventojus, kaip jie elgėsi, kaip nenorėjo Marijos ir Juozapo priimti nakvynei. Aptaria, kodėl nenorėjo jų priimti. Mokytojas pasakoja Jėzaus atėjimo į šį pasaulį istoriją. Kartu visi aiškinasi, kuo svarbus šis gimimas žmonijai. Pateikiama spalvinimo medžiagos šia tema. Mokiniai klausosi kalėdinių giesmių, jas aptaria. Patys išmoksta vieną kalėdinę giesmelę.
3. Tikėti, kad Jėzus mirė iš meilės už mūsų visų nuodėmes.	2.3. Svarstyti, kaip galėtų Jėzui atsilyginti už Jo meilę.	2.3.1. Papasakoti ir paaiškinti Didžiosios savaitės įvykius. 2.3.2. Paaiškinti, kuo skiriasi etnografinės ir krikščioniškos Velykos.	2.3. Aiškinamasi apie Gavėnios laikotarpį. Kaip reikia elgtis jo metu. Diskutuojama, kaip reikia pasiruošti įžengti į Didžiąją savaitę. Mokytojas skaito ištraukas iš Naujojo Testamento apie Jėzaus gyvenimą nuo įžengimo į Jeruzalę ant asilaičio iki Jo nukryžiavimo ir prisikėlimo iš mirusiųjų. Mokiniai bando suprasti Didžiosios savaitės įvykius, piešia girdėtų istorijų iliustracijas, daro darbelius, simbolizuojančius Didžiąją savaitę.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Gyvenimo klausimai			
1. Įsiklausyti į savo sąžinės balsą.	3.1. Gebėti įsiklausyti į save, būti tyloje, tyliai išsakyti Dievui savo prašymus, padėką.	3.1.1. Nusakyti, kas yra sąžinė. 3.1.2. Paaiškinti, kodėl reikia stengtis klausytis, suprasti ir gerbti kitus žmones. 3.1.3. Pateikti pavyzdžių, kaip sąžiningai elgtis.	3.1. Kalbamasi su mokiniais apie tai, kad Dievas mus pažįsta, žino apie mus viską, net ką galvojame. Įtikinama, kad Dievas nori su mumis draugauti. Ar mes irgi norime draugauti su Dievu? Mokiniai diskutuoja. Pradžiuginti mokinius žinia, kad Dievas kiekvieną iš jų pažįsta. Mokytojas paragina mokinius tyliai išsakyti Dievui savo prašymus, padėką. Diskusija „Ar lengva būti geresniam?“ Mokytojas išsiaiškina mokinių patyrimus. Paskatina mokinius dažnai prisiminti Dievą, su Juo bendrauti, nes Jis nori ir gali mums padėti būti geresniems. Stengiamasi suprasti, kas patinka Dievui. Mokiniams iškeliami klausimai: „Kas mus įspėja, kai norime ką nors negera padaryti? Kas neduoda ramybės blogai pasielgus? Kas pagiria, kai esame geri?“ Paaiškinama, kad tai paties Dievo balsas, kuris padeda suprasti, kas gera, o kas bloga. Mokiniai paraginami įsiklausyti į sąžinės balsą.
2. Jaustis mylimam ir vertinti savo ryšį su artimaisiais.	3.2. Lyginti skirtingas šeimas, aptarti jų ryšius, melstis už artimuosius.	3.2.1. Savais žodžiais paaiškinti, kas sieja visus šeimos narius. 3.2.2. Suvokti pareigą branginti ir saugoti savo bei kitų sveikatą ir gyvybę.	3.2. Pokalbis apie šeimą. Mokiniai dalijasi savo patirtimi. Analizuoja pareigą gerbti ir mylėti tėvus, nes tėvai yra paties Dievo atstovai, todėl jiems privalome rodyti nuoširdžiausią meilę ir dėkingumą. Mokiniai skatinami pasimelsti už tėvus. Modeliuojamos rizikingos situacijos, svarstoma, kaip jų išvengti. Mokiniai skatinami pasitikėti Dievu. Pokalbis apie mamas – gyvybės teikėjas. Svarstoma, kaip galime padėkoti mamai. Mokiniai gamina savo rankų darbelius, atvirukus.
3. Tinkamai ir atsakingai elgtis.	3.3. Tikėti, kad Dievas yra visur ir visada, kad Jis gelbsti mus nuo pikto. Papasakoti, kokiais būdais galima įvertinti savo elgesį (pagal Dešimt Dievo įsakymų).	3.3.1. Išsakyti savo gyvenimišką patyrimą.	3.3. Mokiniai diskutuoja tema: „Ar visur ir visada yra Dievas?“ Išsako savo mintis, aptaria kitų mokinių pasisakymus. Mokiniai nagrinėja dažnai pasitaikančius vaikų nesutarimus, ieško jų priežasčių, siūlo būdų, kaip juos spręsti. Mokytojas paragina vaikus prisiminti Dešimt Dievo įsakymų. Remdamiesi šiais įsakymais mokiniai gali įvertinti savo elgesį ir suvokti, kaip gali keistis ir bendrauti su tėvais, Dievu. Primenama, kad malda yra visagalė, bet už pasirinkimus atsako pats žmogus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
4. Bendravimas			
1. Skirti laiko maldai ryte ir vakare.	4.1. Išmokti keletą ryto ir vakaro maldelių, Viešpaties maldą. Gebėti sukurti maldelę.	4.1.1. Paaiškinti, kas yra malda. 4.1.2. Suprasti ir paaiškinti, kam reikalinga ryto ir vakaro malda. 4.1.3. Paaiškinti, kodėl malda labiausiai tinka sunkioje situacijoje. 4.1.4. Paaiškinti, kaip turi elgtis tikras krikščionis – kas galima, o kas negalima.	4.1. Pokalbis apie maldą kaip apie pokalbį su Dievu. Mokiniai svarsto, kam gali patikėti didžiausias savo paslaptis. Išsako savo mintis, kaip reikia melstis. Mokiniai supažindinami su maldos dalimis (dėkojimu, prašymu, šlovinimu). Mokiniai pasakoja, kokia yra jų diena. Kaip ją pradeda, ką veikia visą dieną, kaip elgiasi su savo draugais, tėvais, kaip užbaigia dieną. Skatinami save įsivertinti, ką padarė gerai. Mokytojas skatina mokinius elgtis gražiai, dienos pabaigoje apmąstyti visos dienos veiklą, pasidžiaugti geru savo elgesiu, apmąstyti, ką padarė negerai, kiekvieną rytą pasimelsti, t. y. padėkoti Dievui už ramią naktį ir paprašyti, kad diena būtų sėkminga. Mokiniai diskutuoja, kaip jie elgiasi, kai atsitinka kas nors negera ar nepasiseka. Skatinami neužsisklęsti savyje, pasipasakoti apie patyrimus Dievui. Mokytojas pasakoja mokiniams apie tai, kad Jėzus taip pat meldėsi Dievui, prašė palaikymo sunkiais gyvenimo etapais. Mokiniai mokosi Viešpaties maldą, kad galėtų melstis ta pačia malda, kurią išmokė melstis Jėzus. Mokiniai kuria maldelę.
2. Grožėtis, norėti išmokti giesmelių.	4.2. Išmokti keletą giesmelių.	4.2.1. Žinoti, kad giesmė – Dievo šlovinimas. 4.2.2. Paaiškinti, kodėl giesmė irgi yra malda.	4.2. Mokiniai klausosi įvairių giesmių. Išsako savo mintis, kaip jiems patinka šios giesmės. Mokiniams paaiškinama, kad giesmė irgi yra malda. Mokosi įvairioms progoms skirtų giesmelių.

13.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

13.6.2.1. *Šventojo Rašto pažinimas*

Kas yra Dievas? Kas mes esame? Pirmieji žmonės Rojuje. Išvarymas iš Rojaus. Blogio šaknys. Dievas yra teisingas. Kainas ir Abelis. Dievas išsirenka geruosius. Nojus. Tvanas. Dievo sandora su žmonėmis. Dievas pašaukia Abraomą. Abraomas pasitiki Dievu. Viešpats išbando Abraomą. Izaokas, Ezavas ir Jokūbas. Broliai parduoda Juozapą. Dievas išgelbsti Mozę. Dievas siunčia Mozę. Mozė pas faraoną. Dievas išlaisvina tautą. Dievas rūpinasi savo tauta. Dievo sandora su savo tauta. Dešimt Dievo įsakymų. Mozės mirtis.

13.6.2.2. *Liturginis švietimas*

Pjūties padėkos šventė. Reformacijos diena. Amžinybės diena. Adventas. Šv. Kalėdos. Trys išminčiai. Gavėnios laikas. Palmių sekmadienis. Žaliasis Ketvirtadienis. Paskutinė vakarienė su mokiniais. Didysis penktadienis. Šv. Velykos.

13.6.2.3. *Gyvenimo klausimai*

Dievas mane pažįsta. Dievas nori, kad būčiau geresnis. Sąžinė – Dievo balsas. Mano šeima. Pareigos tėvams. Pareiga saugoti savo ir kitų gyvybę. Mano mama. Tu esi kasdien Dievo stebimas. Mūsų elgesys. Ar keliame rūpestį Dievui? Dievas gelbsti tave. Ir tu gali pažinti Dievą.

13.6.2.4. *Bendravimas*

Viešpaties malda. Diena su Dievu. Ryto ir vakaro maldelės. Dievo meilė kiekvienam vaikui. Aš ir draugai. Kas yra malda? Dievas girdi kiekvieną maldos žodį. Giesmės – Dievo liaupsės.

13.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir turinio apimtis. 3–4 klasės

13.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Šventojo Rašto pažinimas			
1. Gerbti Šventąjį Raštą.	1.1. Diskutuoti apie Šventojo Rašto svarbą.	1.1.1. Išdėstyti savo nuomonę ir supratimą apie Šventąjį Raštą, kaip knygų knygą.	1.1. Mokytojas pasakoja, kaip Biblija atkeliavo iki mūsų laikų, pateikia iliustruotą medžiagą mokiniams. Galima piešti ir rašyti panašiu stiliumi, kaip buvo rašomas Šventasis Raštas.
2. Tikėti, kad Dovydas yra pavyzdys tikinčiajam.	1.2. Mokėti įžvelgti Dovydo veiksmuose teigiamus dalykus, tinkančius šioms dienoms.	1.2.1. Trumpai papasakoti apie Dovydą. 1.2.2. Žinoti kelias Dovydo giesmes.	1.2. Skaitomas tekstas iš Senojo Testamento apie Dovydą. Vaikai perpasakoja girdėtą tekstą, jį vaidina ar piešia. Skaitomos Dovydo giesmės, pasirinktinai vieną iš jų mokomasi mintinai.
3. Semtis išminties iš Saliamono patarlių.	1.3. Apibendrinti, ko moko patarlės.	1.3.1. Paaiškinti Jėzaus kalbą apie save. 1.3.2. Pastebėti išminties galią, slypinčią Saliamono patarlėse.	1.3. Mokytojas skaito Senąjį Testamentą apie Saliamoną. Skatina mokinius domėtis Saliamono išmintimi. Aptariama Naujojo Testamento ištrauka, kurioje Jėzus kalba apie save.
4. Vertinti pranašų misijos svarbą.	1.4. Atsakyti į mokytojo užduotus klausimus.	1.4.1. Apibūdinti pranašus Danielių, Eliją, Amosą ir Jeremiją. 1.4.2. Pasakoti karalienės Esteros istoriją.	1.4. Mokytojas supažindina su pranašų gyvenimu, mokiniai skaito ištraukas iš Senojo Testamento. Svarstoma, kokia stipri gali būti pranašo maldos galia. Aptariami televizijos ir žiniasklaidos pristatomi „pranašai“. Mokiniai pratinami įsigilinti į savo tikėjimo ypatumus. Mokytojas gali pateikti iliustracijų spalvinimui.
5. Domėtis, kas buvo apaštalas Paulius.	1.5. Apsvarstyti, kodėl keitėsi apaštalo Pauliaus požiūris.	1.5.1. Paaiškinti apaštalo Pauliaus kelionių tikslą.	1.5. Pasakojama trumpai apaštalo Pauliaus veiklos istorija. Kartu su mokiniais daromos išvados apie apaštalo Pauliaus kelionių tikslą.
6. Domėtis Naujuoju Testamentu.	1.6. Mokytis susirasti tinkamą informaciją naudojantis Naujuoju Testamentu.	1.6.1. Trumpai apibūdinti, kas yra Naujasis Testamentas.	1.6. Mokytojas aiškina Naujojo Testamento knygos sudarymo istoriją. Mokiniai mokomi rasti pagal nuorodas reikiamas citatas, istorijas.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Liturginis švietimas			
1. Domėtis savo Bažnyčios kūrėjais.	2.1. Išnagrinėti, dėl kokių priežasčių skilo Bažnyčia. 2.2. Palyginti M. Liuterio ir M. Mažvydo įnašą krikščioniškam ir pasaulietiniam gyvenimui.	2.1.1. Papasakoti, kas buvo M. Liuteris ir M. Mažvydas.	2.1. Rodydamas iliustracijas mokytojas skaito ar pasakoja šių Bažnyčios tėvų gyvenimo istorijas. Pabrėžiama pirmosios lietuviškos knygos svarba.
2. Suvokti Kalėdų švenčių vertę krikščionišku požiūriu.	2.2. Įžiūrėti kalendorinės ir bažnytinės tradicijos skirtumus švenčiant Kalėdas. Gebėti pagiedoti kalėdinių giesmių.	2.2.1. Apibrėžti Advento ir Kalėdų švenčių tradicijas. 2.2.2. Papasakoti, kas įvyko Kalėdų laiku. 2.2.3. Pasidomėti, kaip ir kada Kalėdas švenčia kitos krikščioniškos konfesijos.	2.2. Mokytojas kartu su mokiniais aiškinasi krikščioniško ir pasaulietiško Kūčių ir Kalėdų šventimo skirtumus. Pabrėžiamas susitaikymas su aplinkiniais ir mokomasi švęsti kartu. Pamokoma ruošti šventę artimam. Mokiniai skaito ištraukas iš Naujojo Testamento. Iliustruojama ar vaidinama.
3. Tikėti, kad Velykos yra Jėzaus Prisikėlimo šventė.	2.3. Nagrinėti Jėzaus gyvenimo įvykius per Didžiąją savaitę.	2.3.1. Žinoti, kaip dera ir nedera elgtis Gavėnios metu. 2.3.2. Pasakoti ir aiškinti Velykų laikotarpio įvykius Jėzaus laikais. 2.3.3. Apibūdinti, kokius išgyvenimus ir mintis kelia tikėjimas Prisikėlimu.	2.3. Naujojo Testamento ištraukų skaitymas ir apsvarstymas. Mokytojas aktyvina mokinius gilintis į esminius Velykų šventimo dalykus. Mokiniai mokomi pajausti Jėzaus laikų dvasią, svarstoma, kaip Jėzus bendravo su žmonėmis. Gaminamos aplikacijos ar daromi atvirukai Velykų tema. Spalvinama ar piešiamos iliustracijos šiomis temomis.
4. Žinoti Dievo buvimą Trejybėje.	2.4. Suvokti Dievo Trejybės prasmę.	2.4.1. Paaiškinti Dievo Trejybę.	2.4. Mokiniai Naujajame Testamente skaito apie Sekmines. Kalbama apie pasaulietines Sekminių šventimo tradicijas, lyginama su krikščioniškomis tradicijomis.
3. Gyvenimo klausimai			
1. Tikėti Naujajame Testamente aprašytais stebuklais.	3.1. Suvokti perkeltinės reikšmės pasakymus Šventajame Rašte.	3.1.1. Išvardyti kelis stebuklus iš Naujojo Testamento.	3.1. Mokytojas skaito Naujojo Testamento ištraukas (Jn 6,3-14). Svarstoma, kam tokio stebuklo reikėjo. Pabrėžiama dvasinio poreikio svarba žmogui.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Įvertinti Jėzaus palyginimų reikšmę mano gyvenimui.	3.2. Mokytis išgirsti, suprasti ir pasakyti svarbius dalykus, kurie būna pasakyti netiesiogiai.	3.2.1. Paaiškinti palyginimus. 3.2.2. Papasakoti palyginimus.	3.2. Mokytojas parenka palyginimų ištraukas iš Naujojo Testamento, skaitoma, aptariama. Mokiniai skatinami mąstyti, kaip palyginimus taikyti savo gyvenime. Vaidinamos situacijos, piešiamos iliustracijos. Mokytojas gali parengti ir kryžiažodžių palyginimų supratimui įtvirtinti.
3. Rinktis, kas yra gera, ir vengti blogio.	3.3. Mokėti susikoncentruoti pavojingoje situacijoje, kad išvengtum blogio sau ir artimam. Diskutuoti apie vaistų, rūkalų ir alkoholio vartojimo keliamus pavojus.	3.3.1. Paaiškinti, kaip elgtis pavojingose situacijose. 3.3.2. Pasakoti, kaip galima džiaugtis gyvenimu.	3.3. Mokytojas skaito apie Jėzaus gundymą dykumoje. Mokiniai skatinami daryti išvadas apie pavojų, kurį kelia netinkamai vartojami vaistai. Pabrėžiama, kad tikrai krikščioniška padėti suklydusiam artimui. Mokiniai skatinami matyti gyvenime gerus pavyzdžius ir nebijoti džiaugtis gyvenimu.
4. Bendravimas			
1. Branginti bendravimo džiaugsmą.	4.1. Mokėti spręsti bendravimo problemas.	4.1.1. Suformuluoti bendravimo taisykles.	4.1. Mokiniai skatinami pasidalyti patirtimi su klasės draugais apie bendravimą. Galimos vaidybinės situacijos iš vaikų gyvenimo, sprendžiamos pateiktos įvairios bendravimo situacijos.
2. Vertinti savo moralines nuostatas ir atrinkti, kas tinka krikščioniui.	4.2. Nagrinėti Dievo buvimą šalia kiekvieno asmens.	4.2.1. Suvokti, kad Dievas visada yra šalia žmogaus.	4.2. Skaitoma Senojo Testamento ištrauka apie Mozę. Mokytojas kalba su mokiniais apie Dievo buvimą, remiamasi jų pačių patirtimi šeimoje ir su draugais.
3. Drįsti išpažinti savo tikėjimą.	4.3. Mokėti melstis savais žodžiais, reikšti savo mintis.	4.3.1. Nagrinėti maldą „Tikiu“. 4.3.2. Suprasti, kam reikalinga malda.	4.3. Nagrinėjama malda „Tikiu“. Svarstoma apie žmogaus bendravimą su Dievu. Mokomasi gerbti kitų konfesijų tikinčiuosius. Mokiniai kartu su mokytoju bando kurti maldeles. Jei mokinys nori, gali garsiai perskaityti savo maldelę.

13.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

13.7.2.1. *Šventojo Rašto pažinimas*

Šventasis Raštas – Knygų knyga. Dovydas – Betliejaus piemuo. Dovydas karaliauja Jeruzalėje. Dovydo giesmės. Saliamonas, jo Dievo namas. Saliamono patarlės. Danielius. Dievas pašaukia Eliją. Pranašas Amosas. Jeremijas, artėjanti bausmė. Karalienė Estera. Kiti pranašai. Jėzus kalba apie save. Geroji Naujiena – Evangelija. Paulius – tautų apaštalas.

13.7.2.2. *Liturginis švietimas*

M. Liuteris – Bažnyčios įkūrėjas. M. Mažvydas – Liuterio pasekėjas. Advento vainikas, jo prasmė. Kalėdinės giesmės. Kaip Jėzus atėjo į Žemę. Jėzaus vaikystė. Jonas Krikštytojas. Jėzaus mokiniai. Jėzaus galia. Jėzaus veikla su mokiniais. Kiti Jėzaus darbai. Jėzaus malda Alyvų kalne. Paskutinė vakarienė. Judo išdavystė. Jėzaus suėmimas, nukryžiavimas, mirtis ir prisikėlimas. Šventosios Dvasios išsiliejimas.

13.7.2.3. *Gyvenimo klausimai*

„Alkstantys pasotinami“. Dievo ženklai tautai. Palyginimai. Pagarba kitam žmogui. Kodėl tiek daug blogio? Šėtono pagundos. Gėris nugali. Jėzus ir vaikai. Blogis ir Jėzus. Ar žmonės pažino Jėzų? Mes gyvename kaip vilties nepraradę žmonės.

13.7.2.4. *Bendravimas*

Aš vėl mokykloje. Susitikimas su draugais. Kas yra Dievas? Gyvasis, Galingasis ir Vienintelis Dievas. Kuo aš svarbus Dievui? Kaip grįžtama prie Dievo? Malda „Tikiu“. Maldelių kūrimas.

14. EVANGELIKŲ REFORMATŲ TIKYBA

14.1. Bendrosios nuostatos

14.1.1. Evangelikų reformatų tikybos programa skirta bendrojo lavinimo pradinei mokyklai, parengta pirmą kartą Lietuvoje.

14.1.2. Evangelikų reformatų tikybos pamokos yra pasirenkama mokinių tėvų (iki 14 metų) arba pačių mokinių (nuo 14 metų) dorinio ugdymo dalis. Dalykus (tikybą arba etiką) mokinys gali keisti kiekvienų mokslo metų pradžioje.

14.1.3. Per tikybos pamokas pabrėžiama evangelikų reformatų konfesijos religinė patirtis, vaikai mokomi atrasti asmeninį santykį su Dievu ir gyventi remdamiesi Šventojo Rašto išmintimi.

14.1.4. Šios konfesijos tikybos moko asmenys, įgalioti Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios Sinodo kolegijos.

14.1.5. Evangelikų reformatų tikybos programa sudaryta remiantis Šventuoju Raštu (Biblija), pagrindiniais evangelikų reformatų išpažinimo raštais, Heidelbergo Katekizmu, Evangelikų reformatų bažnyčios paveldu ir jos istorija.

Evangelikų reformatų tikybos programa siejama su:

- kitų krikščioniškų konfesijų ir etikos programomis, aptariant žmonių sugyvenimo principus;
- gimtosios kalbos ir literatūros programomis, skaitant Šventąjį Raštą, analizuojant ir interpretuojant, pagal jį kuriant ir vaidinant;
- pasaulio pažinimo programa, nagrinėjant religijos raidą, jos įtaką žmonijai;
- meninių dalykų programomis, patiriant dvasingumo raiškos įvairovę, aiškinantis meno kūrinių svarbą religiniame gyvenime.

14.2. Tikslas

Ugdyti mokinių supratimą apie Dievo žodį, apie Visuotinę krikščionių bažnyčią, plėsti evangelikų reformatų tikėjimo žinias, supažindinti su pasaulio ir Lietuvos bažnyčios istorija ir evangelikų reformatų istoriniu kultūriniu paveldu, Bažnyčios tvarka bei tradicijomis.

14.3. Uždaviniai

Siekiant evangelikų reformatų tikybos ugdymo tikslo, mokiniai:

- mokosi skaityti ir suprasti Šventąjį Raštą kaip Dievo žodį;
- susipažįsta su savo tikėjimu ir jo istoriniu kultūriniu paveldu;
- mokosi krikščioniškai gyventi ir krikščioniškai vertinti šių dienų kultūros bei dorovės problemas;
- mokosi perimti krikščioniškąją pilietiškumo ir tautiškumo, krikščioniškosios moralės ir etikos sampratą;
- ugdosi toleranciją kitų tikėjimų žmonėms.

14.4. Struktūra

Programoje aptariamos šios ugdomosios veiklos sritys:

- *Šventojo Rašto pažinimas.* Skatinama skaityti Šventąjį Raštą, mokytis jį suprasti ir pritaikyti tikėjimo tiesas kasdieniame gyvenime.
- *Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas.* Suteikiama žinių apie Evangelikų reformatų bažnyčios doktriną, Bažnyčios raidą pasaulyje ir Lietuvoje, panašumus ir skirtumus su kitomis krikščioniškomis konfesijomis, padedama suprasti krikščioniškųjų švenčių prasmė.
- *Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu.* Skatinama išmokti krikščioniškai gyventi ir krikščioniškai vertinti šių dienų kultūros ir dorovės problemas, ugdyti toleranciją kitų tikėjimų žmonėms.

14.5. Mokinių gebėjimų raida

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Šventojo Rašto pažinimas	Suprasdami, kad Šventasis Raštas – Dievo meilės laiškas man, moka klausytis ir išgirsti Dievo žodį.	Susipažindami su Senuoju Testamentu aiškina Darbų Sandorą – daryk ir būsi išgelbėtas. Susipažindami su Naujuoju Testamentu aiškina Malonės Sandorą – tikėk ir būsi išgelbėtas.
Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas	Tikėdami, kad žmogus yra Dievo kūrinys, lygina, kuo žmogus skiriasi nuo kitų Dievo kūrinių. Vertindami save kaip evangeliką reformatą, dalyvauja Bažnyčios gyvenime ir švenčia bažnytines šventes.	Suvokdami Kalėdų švenčių vertę krikščionišku požiūriu, atskiria pasaulietinių ir bažnytinių Kalėdų švenčių prasmę. Tikėdami, kad Velykos yra Jėzaus Prisikėlimo šventė, paaiškina Jėzaus gyvenimo įvykius, kurie minimi per Gavėnią ir Didžiąją savaitę. Suvokia Šventosios Dvasios kaip Švč. Trejybės Asmens ir Globėjo atsiuntimo per Sekmines prasmę. Žino kitas evangelikų reformatų Bažnyčios šventes, paaiškina jų esmę.
Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu	Skirdami laiko bendravimui su Dievu išmoksta keletą ryto ir vakaro maldų, keletą giesmių. Įsiklausydami į savo sąžinės balsą, moka tyliai išsakyti Dievui savo prašymus, padėką. Jausdami gražaus elgesio poreikį įsitikina, kad Dievas yra visur ir visada, kad Jis gelbsti mus nuo pikto.	Suprasdami, kas yra blogis ir kaip jo saugotis, geba praktiškai skirti gerus ir blogus veiksmus, poelgius ir reiškinius. Supranta nuodėmę kaip įgimtą žmogaus trapumą. Supranta, kokia yra Dievo bausmė ir kaip žmogus gali būti nuo jos išgelbėtas. Kritiškai vertina žiniasklaidos, interneto ir kompiuterinių žaidimų turinį.

14.6. Mokinių pasiekimai ir turinio apimtis. 1–2 klasės

14.6.1. Mokinių pasiekimai. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai		
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**
1. Šventojo Rašto pažinimas		
1.1. Šventasis Raštas – Dievo meilės laiškas man.	1.1. Moka klausytis ir išgirsti Dievo žodį.	1.1.1. Paaiškinti, kas yra Šventasis Raštas ir kokia jo struktūra.

Mokinių pasiekimai		
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**
2. Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas		
2.1. Tikėti, kad žmogus yra Dievo kūrinys.	2.1. Palyginti, kuo žmogus skiriasi nuo kitų Dievo kūrinių.	2.1.1. Atskirti Dievo ir žmogaus kūrinius. 2.1.2. Paaiškinti, kas yra Dievas, remiantis Šventuoju Raštu.
2.2. Vertinti, kad esu evangelikas reformatas.	2.2. Dalyvauti Bažnyčios gyvenime ir švęsti bažnytines šventes.	2.2.1. Išvardyti bažnytines šventes. 2.2.2. Paaiškinti, ką jos reiškia ir kada švenčiamos.
3. Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu		
3.1. 3.2. Skirti laiko bendravimui su Dievu.	3.1. Išmokti keletą ryto ir vakaro maldų. 3.2. Išmokti keletą giesmelių.	3.1.1. Paaiškinti, kaip mes bendraujame su Dievu. 3.1.2. Paaiškinti, kas yra malda. 3.1.3. Suprasti ir paaiškinti, kam reikalinga ryto ir vakaro malda. 3.2.1. Žinoti, kad giesmė – Dievo šlovinimas. 3.2.2. Paaiškinti, kodėl giesmė taip pat yra malda.
3.3. Įsiklausyti į savo sąžinės balsą.	3.3. Gebėti įsiklausyti į save, tyliai išsakyti Dievui savo prašymus, padėką.	3.3.1. Nusakyti, kas yra sąžinė. 3.3.2. Pateikti pavyzdžių, kaip sąžiningai elgtis.
3.4. Stengtis gražiai elgtis.	3.4. Įsitikinti, kad Dievas mato mus visur ir visada, kad Jis gelbsti mus nuo pikto.	3.4.1. Papasakoti, kokiais būdais galima įvertinti savo elgesį (pagal Dešimt Dievo įsakymų). 3.4.2. Paaiškinti, kaip turi elgtis tikras krikščionis – kas galima, o kas negalima.

14.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

14.6.2.1. *Šventojo Rašto pažinimas*

Pažintis su Biblija ir jos sandara.

14.6.2.2. *Evangelikų reformatų bažnyčios istorijos ir doktrinos pažinimas*

Kas yra Dievas? Kas mes esame? Iš kur žinome, kad yra Dievas? Šventės supratimas. Pagrindinės evangelikų reformatų šventės.

14.6.2.3. *Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu*

Kaip mes bendraujame su Dievu? Kas yra malda? Kas yra giesmė? Dievas nori, kad būčiau geresnis. Sąžinė – Dievo balsas. Tu esi kasdien Dievo stebimas. Mūsų elgesys. Ar keliame rūpesčių Dievui? Dešimt Dievo įsakymų.

14.7. Mokinių pasiekimai ir turinio apimtis. 3–4 klasės
14.7.1. Mokinių pasiekimai. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai		
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**
1. Šventojo Rašto pažinimas		
1.1. Daryk – ir būsi išgelbėtas.	1.1. Paaiškinti, kaip tikėjimo protėviai atsiliepė į Dievo kvietimą, ir nurodyti, ko mes mokomės iš jų.	1.1.1. Remiantis Senuoju Testamentu pasakoti apie Dievo ir žmogaus bendravimą. 1.1.2. Paaiškinti Senojo Testamento Darbų Sandorą.
1.2. Tikėk – ir būsi išgelbėtas.	1.2. Suprasti, kad išganymas – Dievo malonės dovana – gaunama per tikėjimą Jėzumi Kristumi.	1.2.1. Paaiškinti, kas yra tikėjimas. 1.2.2. Paaiškinti, kas yra išganymas per Jėzų Kristų. 1.2.3. Paaiškinti Naujojo Testamento Malonės Sandorą.
2. Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas		
2.1. Suvokti Kalėdų švenčių vertę krikščionišku požiūriu.	2.1. Atskirti pasaulietinių ir bažnytinių Kalėdų švenčių prasmę.	2.1.1. Papasakoti, ką prisimename Advento laiku. 2.1.2. Papasakoti, ką švenčiame Kalėdų laiku. 2.1.3. Žinoti evangelikų reformatų Kalėdų švenčių papročius ir tradicijas.
2.2. Tikėti, kad Velykos yra Jėzaus prisikėlimo šventė.	2.2. Paaiškinti Jėzaus gyvenimo įvykius, kurie minimi Gavėnios ir Didžiosios savaitės laiku.	2.2.1. Paaiškinti Jėzaus kentėjimo ir prisikėlimo prasmę.
2.3. Suvokti Šventosios Dvasios atsiuntimo per Sekmines prasmę.	2.3. Suvokti Šventosios Dvasios kaip Švč. Trejybės Asmens ir Globėjo prasmę.	2.3.1. Paaiškinti, kas yra Šventoji Dvasia. 2.3.2. Paaiškinti Šventosios Dvasios atsiuntimo per Sekmines prasmę.
2.4. Žinoti kitas Evangelikų reformatų bažnyčios šventes.	2.4. Paaiškinti Evangelikų reformatų bažnyčios švenčių esmę.	2.4.1. Žinoti, kokios yra Evangelikų reformatų bažnyčios šventės ir kada jos švenčiamos. 2.4.2. Papasakoti, kaip švenčiamos Evangelikų reformatų bažnyčios šventės.

Mokinių pasiekimai		
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**
3. Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu		
3.1. Suprasti, kas yra blogis, ir jo saugotis.	3.1. Gebėti praktiškai skirti gerus ir blogus veiksmus, poelgius ir reiškinius. 3.2. Suprasti nuodėmę kaip įgimtą žmogaus trapumą. 3.3. Suprasti, kokia yra Dievo bausmė ir kaip žmogus gali būti nuo jos išgelbėtas. 3.4. Kritiškai vertinti žiniasklaidos, interneto ir kompiuterinių žaidimų turinį.	3.1.1. Paaiškinti remiantis Šventuoju Raštu, iš kur Žemėje atsirado blogis. 3.2.1. Papasakoti, kuo nusidėjo pirmieji žmonės Adomas ir Ieva. 3.3.1. Paaiškinti gerų darbų prasmę krikščionio gyvenime.

14.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

14.7.2.1. *Šventojo Rašto pažinimas*

Pažintis su Senuoju Testamentu. Daryk – ir būsi išgelbėtas. Pažintis su Naujuoju Testamentu. Tikėk – ir būsi išgelbėtas.

14.7.2.2. *Bažnyčios istorijos ir evangelikų reformatų doktrinos pažinimas*

Adventas. Kalėdos. Naujieji metai. Trys išminčiai. Atgailos ir maldų diena. Gavėnios laikas. Verbų sekmadienis. Didysis Ketvirtadienis. Didysis Penktadienis. Velykos. Šeštinės. Sekminės. Švč. Trejybė. Pjūties padėkos šventė. Reformacijos diena. Amžinybės sekmadienis.

14.7.2.3. *Gyvenimo ir moralės klausimai Dievo žodžio požiūriu*

Kodėl aplink mus tiek daug blogio? Ko mus moko Biblija apie išsigelbėjimą nuo blogio? Gerieji darbai.

15. KARAIMŲ TIKYBA

15.1. Bendrosios nuostatos*

15.2. Tikslas

Karaimų tikybos mokymo programos tikslas – ugdyti mokinį, kad jis gebėtų suvokti savo, kaip karaimo, tapatybę kitų kultūrų kontekste ir nuosekliai formuotųsi savo vertybių sistemą pagal karaimų tradicijas.

15.3. Uždaviniai

Mokant karaimų tikybos pradinėje mokykloje siekiama, kad mokiniai:

- įsisąmonintų karaimų religijos unikalumą, gebėtų suprasti savo, kaip karaimo, tapatybę;
- ugdytųsi karaimų religiniu jausmu pagrįstas moralines nuostatas;
- ugdytųsi pradinius gebėjimus suprasti ir atlikti religinius ritualus.

15.4. Struktūra

Karaimų tikybos programos turinys suskirstytas į šias ugdomosios veiklos sritis:

- *Karaimų istorijos pažinimas* – tai mokinių susipažinimas su karaimų tautos istorija Lietuvoje ir pasaulyje. Karaimų istorija glaudžiai susijusi su šios tautos religija, todėl mokant(is) karaimų tikybos nagrinėjami ir pagrindiniai istorijos faktai.
- *Bendras religijos supratimas* – tai įvairi mokymosi veikla, skirta tam, kad mokiniai suvoktų religiją kaip ypatingą ir svarbią karaimo gyvenimo sritį, kad jie sąmoningai į ją įsitrauktų ir galėtų pasirengti religinei praktikai.
- *Pasirengimas liturgijai* – tai mokinių susipažinimas su karaimų liturgijoje galiojančiomis taisyklėmis (ir jų aiškinimu) ir su žmonių elgesio normomis per liturgines apeigas, kurios sudaro svarbią karaimų tradicijų apskritai dalį.

---

* Skelbiama Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos interneto tinklalapyje adresu: www.smm.lt ir Švietimo plėtotės centro tinklalapyje adresu: www.pedagogika.lt

15.5. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir turinio apimtis. 1–4 klasės

15.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Karaimų istorijos pažinimas			
1. Tikėti Dievo žodžių teisumu.	1.1. Palyginti asmeninę ar draugų patirtį su Šventajame Rašte aprašytomis istorijomis.	1.1.1. Papasakoti pamokančių Šventojo Rašto istorijų. 1.1.2. Atpažinti, kokių moralinių normų mus moko Šventojo Rašto istorijos.	1.1.–1.6. Taikyti analogijos principą.
2. Tikėti, kad Dešimt Dievo įsakymų yra vertingos moralinės nuostatos.	1.2. Taikyti jas asmeniškai.	1.2.1. Papasakoti, kokiu būdu žmonėms buvo suteikti Dešimt Dievo įsakymų. 1.2.2. Paaiškinti, kodėl religija vadinama žmonių sandora su Dievu.	

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
		1.2.3. Išvardyti Dešimt Dievo įsakymų, paaiškinti, ką reiškia ir ką nurodo kiekvienas iš Dešimties Dievo įsakymų. 1.2.4. Paaiškinti, kas yra gėris, o kas blogis pagal Šventąjį Raštą. 1.2.5. Atsakyti, kodėl reikia paklusti Dešimčiai Dievo įsakymų. 1.2.6. Paaiškinti, apie kokias Dievo savybes kalbama Dešimtyje Dievo įsakymų. 1.2.7. Pateikti gyvenimiškų pavyzdžių (iš aplinkos), kaip laikomasi šių įsakymų. 1.2.8. Apibūdinti, kokių Dekalogo nuostatų svarbą mokiniai patyrė asmeniškai.	
3. Vertinti Anano teiginius ir jų originalumą.	1.3. Palyginti Anano, Mozės, Jėzaus, Mahometo skleistas nuostatas.	1.3.1. Apibūdinti kiekvienos monoteistinės religijos pagrindines nuostatas. 1.3.2. Nusakyti, kokia buvo pagrindinė naujos doktrinos Anano dogma. 1.3.3. Apibūdinti, kuo ji skiriasi iš kitų tikėjimo tiesų.	
4. Domėtis Šventojo Rašto veikėjų gyvenimo įvykiais.	1.4. Apibūdinti Šventojo Rašto pagrindinius veikėjus.	1.4.1. Papasakoti Šventojo Rašto veikėjų gyvenimo istorijas, paaiškinti jų poelgius.	
5. Skirti įvairias tautas.	1.5. Sudaryti žinomų tautų sąrašą. Nusakyti būdingus tautų bruožus, aptarti, kuo jos skiriasi, kuo yra panašios, apie kurias tautas žinome daugiausia.	1.5.1. Apibūdinti, kokias žinome Lietuvoje gyvenančias tautas. 1.5.2. Išvardyti būdingus kitų tautų bruožus. 1.5.3. Papasakoti, kokių kitataučių draugų turime.	
6. Suprasti save kaip karaimų tautos atstovą.	1.6. Nustatyti savo šeimos narių tautinę patirtį ir tapatumą. Apibūdinti savo dalyvavimą tautinėse (ir šeimos) šventėse. Svarstyti tautiškumo sampratą.	1.6.1. Papasakoti savo šeimos istoriją, apibūdinti save, kaip karaimą, parašyti ar papasakoti, kaip įsivaizduoja savo tolesnį gyvenimą bendruomenėje. 1.6.2. Paaiškinti, kaip pavieniai žmonės prisideda kuriant istoriją. 1.6.3. Papasakoti, kaip įsivaizduoja savo tautos istoriją ateityje. 1.6.4. Diskutuoti, ką reiškia būti karaimu.	

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
7. Suprasti, kad svarbu pažinti karaimų tautos istoriją.	1.7. Nusakyti savo ryšį su karaimų tauta. Nagrinėti pagrindinius karaimų tautos istorijos faktus.	1.7.1. Apibūdinti etninę karaimų kilmę. 1.7.2. Išvardyti karaimams gimininingas tautas, atpažinti pagrindinius karaimų tautos simbolius, nusakyti savo, kaip karaimo, bruožus. 1.7.3. Nustatyti gimtosios kalbos vietą tarp kitų kalbų. 1.7.4. Pateikti pavyzdžių, kaip švenčiamos tautinės karaimų šventės. 1.7.5. Papasakoti, kaip pats mokinys švenčia karaimų tautines ir šeimos šventes.	1.7.–1.10. Taikyti analogijos principą. Diskutuoti, kodėl svarbu pažinti savo tautos istoriją.
8. Įsitikinti, kad tautos istorijos pažinimas suteikia gyvenimui daugiau prasmės.	1.8. Aprašyti savo šeimos istoriją.	1.8.1. Papasakoti savo šeimos istoriją (nuo ankstesnių kartų). 1.8.2. Diskutuoti, kokių įdomių žmonių būta kiekvieno šeimoje, nusakyti, kuo iš savo giminių norėtų sekti. 1.8.3. Papasakoti, kuo norėtų tapti. 1.8.4. Diskutuoti, kuo jam įdomi jo šeimos istorija, pateikti pavyzdžių, jei atpažįsta kokius būdingus šeimos charakterio bruožus savyje.	
9. Vertinti kito savitumą.	1.9. Aprašyti išskirtinius savo draugų bruožus.	1.9.1. Išskirti svarbiausius kito bruožus, pateikti pavyzdžių, kaip suprantame kitą, diskutuoti, kodėl kitas nepatinka ar patinka. 1.9.2. Nurodyti priežastis, kodėl kitą kartais laikome *blogu.* 1.9.3. Diskutuoti apie pagarbą ir pakantumą kitam ir kitokiam.	
10. Didžiuotis įžymiais tautiečiais.	1.10. Paaiškinti, kurie žmonės buvo įžymūs ir kodėl.	1.10.1. Išvardyti ryškiausias karaimų kultūros asmenybes nuo istorinių laikų iki dabar. 1.10.2. Išskirti ryškias asmenybes pagal temas (kultūra, istorija, religija ir kt.), apibūdinti jų darbus, išsirinkti artimiausią sau asmenybę. 1.10.3. Pateikti drąsių karaimų karininkų pavyzdžių. 1.10.4. Diskutuoti, kodėl norėtų ar nenorėtų būti žinomas karaimas.	

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Bendras karaimų religijos supratimas, moralinės nuostatos			
1. Susidaryti nuomonę apie Dievo esybę, apie gamtos grožį ir apie žmones kaip Dievo kūrinius.	2.1. Atskirti Dievo pažinimo būdus. Palyginti gamtą ir žmones kaip Dievo kūrinius. Apibendrinti žmogaus, kaip Dievo paveikslo, savybes. Aprašyti pasaulį kaip Dievo dovaną žmonėms.	2.1.1. Paaiškinti natūralų ir apreiškimo būdus pažinti Dievą. 2.1.2. Papasakoti, kaip ir kokios gyvos būtybės buvo sukurtos. 2.1.3. Prisiminti, kad Dievo negalima pavaizduoti ir Jo vardas garsiai netariamas. 2.1.4. Išvardyti, kokias Dievo savybes turėtų įkūnyti žmogus.	Remtis pasaulio sukūrimo istorija. Kitų religijų pavyzdžių nagrinėjimas pagal temas.
2. Įvertinti naujas žinias apie Dievą.	2.2. Aprašyti savo tikėjimo prielaidas. Apibūdinti savo šeimą tikėjimo požiūriu.	2.2.1. Atpažinti tikinčiojo ir netikinčiojo požiūrį į pasaulį. 2.2.2. Papasakoti apie savo ir draugų poelgius (galimi įvairūs požiūriai į pasaulį, visi toleruotini). 2.2.3. Atpažinti deramą poelgį pagal karaimų tikėjimą.	Diskusijos. Parengti pasakojimai.
3. Nagrinėti asmeninę atsakomybę Dievui.	2.3. Apibūdinti Šventajame Rašte propaguojamas moralines nuostatas. Palyginti skirtingose Šventojo Rašto vietose nusakomą asmeninę atsakomybę.	2.3.1. Išvardyti Dešimt Dievo įsakymų. 2.3.2. Apibrėžti Dekalogo skirstymą, prisiminti, kurie Dievo įsakymai nustato asmeninį žmogaus ir Dievo santykį. 2.3.3. Išvardyti kitas Šventojo Rašto vietas, kuriose kalbama apie asmeninę žmogaus atsakomybę.	Skaityti Dekalogą, Duvano vadovėlį.
4. Nagrinėti draugystės vertę ir reikšmę.	2.4. Kasdieniame gyvenime pritaikyti žinias apie karaimų religijos postuluojamas moralines nuostatas.	2.4.1. Atpažinti tikrus draugus, apibrėžti gerąsias draugų savybes, papasakoti savo gerus darbus draugams.	Pasakoti apie draugus klasėje. Diskutuoti.
5. Susidaryti nuomonę apie šeimos, tautines ir religines karaimų šventes.	2.5. Palyginti turinčias ritualų ir atsitiktines šventes. Sudaryti metinių švenčių planą. Apibūdinti galimus asmeninio tikėjimo bruožus. Numatyti galimus kasdienius religinius ritualus.	2.5.1. Paaiškinti priežodį „Tradicijos – pusė tikėjimo“. 2.5.2. Išsamiai papasakoti, kaip švenčiamos atitinkamos šeimos, tautinės ar religinės šventės. 2.5.3. Prisiminti, kaip reikia gerbti mirusiųjų atminimą. 2.5.4. Išvardyti (įsiminti, pasakyti) tradicinių priežodžių.	Skaityti Duvano vadovėlį, dalyvauti šventėse, jas atpasakoti, žiūrėti filmų ištraukas, skaityti Šventojo Rašto ištraukas ir vadovėlį, prisiminti tradicinius priežodžius.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Pasirengimas liturgijai			
1. Suvokti dienos liturgijos prasmę.	3.1. Apibūdinti pagrindines kasdienės maldos liturgines progas (vakaro, ryto).	3.1.1. Užrašyti dienos liturgijos schemą. 3.1.2. Paaiškinti vakaro ir ryto pamaldų skirtumus.	Dalyvauti dienos liturgijos pamaldose.
2. Suvokti savaitės liturgijos prasmę.	3.2. Apibūdinti pagrindines savaitės liturgines progas. Apibūdinti savaitės dienų santykį su Dievo darbais. Atskirai išnagrinėti šeštadienio reikšmę.	3.2.1. Išvardyti savaitės dienų karaimiškus pavadinimus. 3.2.2. Išsamiai papasakoti, ką kurią dieną Dievas sukūrė.	Skaityti Šventojo Rašto ir vadovėlio tekstus.
3. Suvokti mėnesio liturgijos prasmę.	3.3. Apibūdinti pagrindines mėnesio liturgines progas. Paaiškinti mėnulio fazių svarbą ciklui. Išdėstyti karaimų kalendoriaus sudarymo principus. Atpažinti karaimų ir grigališkojo kalendorių skirtumus.	3.3.1. Apibūdinti mėnulio ciklo sudarymo principą (Jaunas mėnulis aiškiai matomas danguje). 3.3.2. Iš kalendoriaus išrašyti vienerių metų Jaunaties dienas ir jas pažymėti. 3.3.3. Papasakoti mėnulio ir saulės sistemos derinimo principą. 3.3.4. Nusakyti pagrindinius skaičius (dienų skaičius metuose, mėnesio trukmė, keliamieji metai ir kt.). 3.3.5. Išvardyti karaimiškus mėnesių pavadinimus. 3.3.6. Prisiminti, kas ir kada sudarė karaimų kalendorių.	Skaityti Šventojo Rašto ir vadovėlio tekstus. Skaityti kalendorių.
4. Suvokti metų liturgijos prasmę.	3.4. Apibūdinti pagrindines metų liturgines progas (šventes). Palyginti pasninkus ir kitas metų liturgines progas.	3.4.1. Išvardyti pagrindinių švenčių (penkių) pavadinimus ir siužetus. 3.4.2. Paminėti Senojo Testamento tekstus, kurie per tas šventes skaitomi pamaldose. 3.4.3. Nusakyti apytikrį švenčių laiką, papasakoti švenčių apeigas, kulinarijos ypatybes, atpažinti jose liaudies ir religinių papročių dermę. 3.4.4. Paaiškinti, kodėl šventės kasmet švenčiamos kitą dieną. 3.4.5. Papasakoti asmeninių patirčių iš švenčių ritualų namuose ar kenesoje. 3.4.6. Išvardyti per metus švenčiamus pasninkus (priežastis, laikas), juos suklasifikuoti pagal reikšmę, išdėstyti jų šventimo būdus (pamaldos, pasninkavimo pobūdis ir pan.).	Dalyvauti šventinėse pamaldose. Susitikti su dvasininku, aptarti švenčių istoriją ir jų šventimo būdus. Skaityti kalendoriaus švenčių aprašymus. Skaityti Senojo Testamento pirminius švenčių, siužetų aprašymus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Vertinti ir gerbti maldą kaip žmogaus ir Dievo bendravimo būdą.	3.5. Palyginti maldą su kitokia būsena ir nusakyti maldos ypatybes. Nagrinėti maldos individualumą ir bendruomeniškumą.	3.5.1. Apibrėžti individualaus elgesio normas per pamaldas (švariai ir tvarkingai apsirengti, pamaldžiai nusiteikti, mintis kreipti į maldų turinį, elgtis tyliai, turėti galvos apdangalą, melstis veidu į pietus). 3.5.2. Išvardyti elgesio grupėje normas per pamaldas (elgtis tyliai, gerbti altoriaus vietą, išklausyti pamokslą, neleisti vaikams lakstyti, nešnekėti, deramai pamaldžiai kreipti savo mintis, reikiamose liturgijos vietose atsiklaupti ar pamaldžiai iškelti rankas į Dangų, melstis veidu į pietus, mintis kreipti į maldų tekstą). 3.5.3. Išreikšti pagarbą dvasininkui (pasisveikinti ir atsisveikinti su juo, palinkėti gerų švenčių). 3.5.4. Suprasti, kad reikia įvairiomis progomis aukoti bendruomenei (užsakant maldas, per laidotuves, per Vėlines ir kt.).	Praktikuoti maldą, lankytis pamaldose, aptarti patirtis, diskutuoti, susitikti su dvasininku.
6. Skirti maldų būdus.	3.6. Išanalizuoti asmeninės (vienetinės) maldos ypatybes. Išanalizuoti bendruomeninės maldos ypatybes.	3.6.1. Nusakyti, kada malda yra asmeninė, išdėstyti asmeninių maldų rūšis (gulant miegoti, atsibudus, prieš valgant, pavalgius, prieš kelionę, grįžus iš jos, prieš mokantis, pasimokius ir kt.). 3.6.2. Nusakyti aplinkybes, kur galima asmeninė malda. 3.6.3. Paaiškinti, ar asmeniškai meldžiamasi garsiai, ar tyliai. 3.6.4. Nusakyti, kada malda vadinama bendruomenine (jei meldžiasi ne mažiau kaip dešimt žmonių). 3.6.5. Išvardyti bendruomeninių maldų rūšis (visos bendruomeniškai pažymimos liturginės progos, pamaldos). 3.6.6. Nusakyti vietas, kur galima bendruomeninė malda (kenesa).	Pamėginti asmeniškai (garsiai) pasimelsti. Dalyvauti bendruomenės pamaldose.
7. Skirti maldų rūšis.	3.7. Apibūdinti tris pagrindines maldų rūšis, kurios privalomos kaskart meldžiantis. Palyginti įvairių maldų rūšių tekstus.	3.7.1. Nusakyti, kokia yra šlovinimo malda. 3.7.2. Nusakyti, kokia yra dėkojimo malda. 3.7.3. Nusakyti, kokia yra prašymo (maldaujamoji) malda. 3.7.4. Prisiminti, kokios dar gali būti maldos (atgailavimo, išreiškianti tikėjimą). 3.7.5. Užrašyti maldų rūšių karaimiškus pavadinimus. 3.7.6. Prisiminti, kad meldžiantis savo mintis dera kreipti į Dievą pagal maldų rūšis.	Išanalizuoti tekstus pagal maldų rūšis (vadovėlis, kiti tekstai apie liturgiją, maldaknygės).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
8. Nagrinėti maldų tekstus.	3.8. Klasifikuoti maldų tekstų šaltinius (Senasis Testamentas, atskiros jo dalys, autorinė kūryba).	3.8.1. Nustatyti, kurie tekstų šaltiniai plačiausiai naudojami maldoms (psalmės, ištraukos iš Pranašų knygos, atitinkamų švenčių siužetai ir kt.). 3.8.2. Atpažinti tekstų vietas (dalis), nusakančias atitinkamas maldos rūšis.	Remtis Senuoju Testamentu, maldaknygėmis.
9. Susidaryti nuomonę apie pamaldų struktūrą.	3.9. Sudaryti pamaldų struktūros planą (trys dalys). Aprašyti kiekvieną pamaldų dalį.	3.9.1. Nustatyti pamaldų dalių ribas (atitinkami tekstai). 3.9.2. Paaiškinti pirmosios dalies paskirtį ir turinį (bendra visoms liturginėms progoms įžanga, kurioje būtinai perskaitomi visų būtinųjų maldų rūšių tekstai). 3.9.3. Paaiškinti antrosios dalies paskirtį ir turinį (konkrečiai liturginei progai skirta dalis, skaitomi tai progai skirti Senojo Testamento siužetai). 3.9.4. Paaiškinti trečiosios dalies paskirtį ir turinį (pabaigos dalis, skaitomi palaiminimai ir paminėjimai). 3.9.5. Paaiškinti liturgijos struktūros pakitimus tam tikromis progomis (Atlaidų diena, pasninkai, popietinės maldos ir kt.).	Skaityti vadovėlį, maldaknyges, Senojo Testamento ištraukas. Pamaldose atkreipti dėmesį į aptariamus dalykus.
10. Ugdyti asmeninį santykį su liturgija.	3.10. Maldoje dalyvauti širdimi, pamaldžiai nusiteikus, ne formaliai. Taikyti teorines taisykles praktikoje. Periodiškai domėtis, kokios pamaldos numatomos.	3.10.1. Pasakyti pamaldų (asmeninių ir bendruomeninių) intencijas ir meldžiantis ties jomis sutelkti mintis. 3.10.2. Išgryninti savo asmeninį santykį su Dievu. 3.10.3. Suformuluoti artėjančių pamaldų progą, tikslą, pobūdį, siužetą. 3.10.4. Apibūdinti, suprasti liturgijoje vartojamų, girdimų tekstų turinį.	Rengtis kiekvienoms pamaldoms (skaityti tekstus, tinkamai nusiteikti). Apmąstyti pačiam ir diskutuoti su kitais, kurios iš aptartų taisyklių padeda gyventi.

15.5.2. Turinio apimtis. 1–4 klasės

15.5.2.1. *Karaimų istorijos pažinimas*

Dešimt Dievo įsakymų – pagrindinės moralinės nuostatos.

Ananas, Dovydo sūnus, ir jo suformuluota dogma.

Kitų monoteistinių religijų nuostatos, pranašai.

Šventojo Rašto (Senojo Testamento) veikėjai, istorijos.

Lietuvoje gyvenančios tautos, jų bruožai.

Karaimo tapatybė, asmeninis santykis su savo tauta, su bendruomene, šeimos istorija. Savo tautos gerbimas, pozityvus didžiavimasis ja. Savęs ir kito (kitataučio) draugiškas supratimas.

Karaimų tautos istorija Lietuvoje, karaimų kalba, šeimos papročiai.

15.5.2.2. *Bendras karaimų religijos supratimas, moralinės nuostatos*

Žmogaus, Dievo ir gamtos santykiai, jų supratimas, galimas interpretavimas.

Asmeninio santykio su Dievu, su tikėjimu ugdymas. Moralinės nuostatos. Dievo įsakymai.

Šventinių ritualų svarba. Asmeninis religinis ritualas.

15.5.2.3. *Pasirengimas liturgijai*

Dienos liturgijos ciklas.

Savaitės liturgijos ciklas ir jo prasmė.

Mėnesio liturgijos ciklas, mėnulio reikšmė, karaimų kalendoriaus formavimas.

Metų liturgijos ciklas, pagrindinės šventės, jų istorija. Kalendoriaus ciklas.

Malda – žmogaus ir Dievo bendravimo būdas. Asmeninė ir bendruomeninė malda. Maldų rūšys. Pamaldų sandara.

Asmeninis santykis su liturgija.

16. JUDĖJŲ TIKYBOS PAŽINTINĖ PROGRAMA

16.1. Bendrosios nuostatos

16.1.1. Kauno žydų religinė bendruomenė parengė judėjų tikybos pažintinę programą, kurios aktualumą sąlygoja tai, kad žydų-judėjų tikybos programa bendrojo lavinimo mokyklos mokiniams rengiama pirmą kartą; mokytojai ir mokiniai domisi kitų tautų kultūra ir tradicijomis; lietuvių kalba literatūros apie žydų-judėjų tradicijas ir kultūrą yra mažai; Lietuvos mokyklose žydų vaikų skaičius mažas, tačiau žydų vaikai judėjų tradicijų mokomi mokyklose prie sinagogų.

16.1.2. Rengiant judėjų tikybos pažintinę programą remtasi asmenine patirtimi. Kaip žinoma, Lietuvos mokiniai aktyviai lankosi Kauno Choralinėje sinagogoje ir užduoda klausimus, kurie rodo, kad žinių apie žydų-judėjų gyvenimą ir tradicijas Lietuvoje labai trūksta. Iš kartos į kartą tebeperduodami mitai apie žydus, neigiami žydo stereotipai kyla iš nežinojimo.

16.1.3. Parengta judėjų tikybos pažintinė programa siekiama apibrėžti pagrindinius judėjų tikybos reikalavimus, religines apeigas, žydų-judėjų etiką, neįspraudžiant į griežtus vienos konfesijos mokymo rėmus. Dorinio ugdymo mokytojai, susipažinę su šia programa, jos turinį gali integruoti į pradinio ugdymo etikos arba tikybos pamokas.

16.1.4. Šioje programoje neatsitiktinai vartojami žodžiai *žydas* arba *judėjas* kaip sinonimai, nes sekuliarus šiuolaikinis pasaulis jau nebededа lygybės ženklo tarp žydo ir judėjo. Tradiciškai XX a. pradžioje Lietuvoje žodis *žydas* reiškė religingą judėjų tikybos žmogų, išskirtinės išvaizdos, besilaikantį tam tikrų aprangos reikalavimų.

16.1.5. Judėjų tikybos pažintinės programos paskirtis – supažindinti Lietuvos mokinius su žydų-judėjų tikybos ypatumais.Tikimės, kad ši programa prisidės prie tolerancijos kitų tautų atžvilgiu ugdymo, nes tolerancija ir jos suvokimas atsiranda tik drauge su kultūriniu išprusimu ir emociniu žmogaus atvirumu kitoms kultūroms. Istorinis visuomenės ir pavienio žmogaus ribotumas, užsisklendimas akivaizdžiai eliminuotų galimybę būti atviram.

16.2. Tikslas

Skatinti mokinius pažinti žydų-judėjų tautos kultūrą bei tradicijas ir tokiu būdu prisidėti prie draugiškų tautų santykių kūrimo, ugdyti toleranciją kitų tikėjimų žmonėms.

16.3. Uždaviniai

- Supažindinti mokinius su svarbiais Lietuvos žydų istorijos įvykiais.
- Supažindinti Lietuvos mokinius su žydų-judėjų tikėjimu.

16.4. Struktūra

- Lietuvos žydų istorijos pažinimas.
- Bendras judaizmo supratimas – ugdomoji veikla skirta tam, kad mokiniai susipažintų su judaizmo kryptimis ir suprastų judaizmą kaip ypatingą žydų gyvenimo sritį.
- Susipažinimas su Tora ir sudedamosiomis jos dalimis.

16.5. Turinio apimtis. 1–4 klasės

16.5.1. *Lietuvos žydų istorija*

1–4 klasių mokiniai sužinos:

- kada žydai atsikėlė gyventi į Lietuvą;
- kas žydus paskatino persikelti gyventi į Lietuvą;
- kaip kūrėsi ir gyveno žydai Lietuvos miestuose ir miesteliuose;
- pagrindinius žydų bendruomenės požymius.

16.5.2. *Judaizmas*

Religija – moralės pagrindas.

Pagrindinės žydų-judėjų etikos taisyklės:

- daryti gerus darbus;
- gerbti tėvus ir rūpintis jais;
- gerbti mokytoją, vyresnįjį ir išminčių;
- tinkamai elgtis su gyvūnais;
- teisingumas ir gailestingumas;
- „Cdaka“ – auka, aukojimasis;
- draudimas keršyti, nešioti gandus ir piktžodžiauti.

Religinės apeigos:

- Šabatas;
- pagrindinės šventės;
- švenčių ypatumai;
- maldos istorija;
- pagrindinės maldos;
- maldos kalba.

16.5.3. ***Tora***

Sudedamosios Toros dalys.
Pasaulio sukūrimo istorija.
Žydų tautos istorija.
613 kanonų.
Talmudas – Toros komentaras.

16.5.4. ***Praktika***

Apsilankymas veikiančioje Kauno Choralinėje sinagogoje (E. Ožeškienės g. 13, Kaunas).

Apsilankymas Kauno žydų muziejuje (E. Ožeškienės g. 13, Kaunas).

17. LIETUVIŲ GIMTOJI KALBA

17.1. Bendrosios nuostatos

Lietuvių kalbos kaip gimtosios paskirtis ugdymo(si) procese yra ypatinga – ji ne tik dalykas, kurio mokoma(si), bet ir priemonė kitiems dalykams mokytis. Kalbiniai gebėjimai ir įgūdžiai itin reikšmingi mokinio komunikacinės kultūros ugdymui(si), asmenybės brandai.

17.2. Tikslas

Atsižvelgiant į mokinio kalbinę, kultūrinę ir socialinę patirtį, padėti jam įgyti komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos pradmenis, kurie sudarytų sąlygas mokomajai ir asmeninei veiklai pradinio ugdymo pakopoje ir prielaidas tolesniam ugdymuisi dalykinėje sistemoje.

17.3. Uždaviniai

Siekiama, kad mokiniai:

- ugdytųsi sakytinę kalbą: gebėjimą bendrauti su bendraamžiais ir kitais savo aplinkos žmonėmis;
- ugdytųsi rašytinę kalbą: aiškaus, taisyklingo ir estetiško rašymo įgūdžius, mokytųsi reikšti mintis ir jausmus rašytine kalba;
- ugdytųsi sklandaus ir sąmoningo skaitymo įgūdžius, mokytųsi suprasti negrožinių ir grožinių tekstų savitumą, pasirinkti literatūros kūrinius, suvokti mokslo populiariosios literatūros, periodinės spaudos ir kitų informacijos šaltinių svarbą, savarankiškai rasti reikiamą informaciją ir tikslingai ja naudotis;
- mokydamiesi vartoti lietuvių kalbą, nuosekliai aiškintųsi fonetinę ir gramatinę jos sandarą, gimtosios kalbos reikšmę asmens ir tautos gyvenimui, bendrinės kalbos santykį su vaiko tarme, kalbine aplinka;
- ugdytųsi poreikį nuolat tobulinti savo kalbą, pažinti savo tautos kultūrą.

17.4. Struktūra

17.4.1. Programoje ugdymosi turinys pateikiamas koncentrais: 1–2 ir 3–4 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas);
- skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys;
- rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas).

17.4.2. Atsižvelgiant į ikimokykliniais metais susiformavusį vaiko šeimai, regionui būdingą kalbėjimo būdą, buitinės šnekos žodyną, mokomasi *kalbėti* bendrine lietuvių kalba, bendrauti su bendraamžiais ir mokytoju. *Klausymas* susijęs su visomis kalbinės veiklos rūšimis, tačiau ypač svarbu bendraujant mokytis klausytis ir suprasti.

17.4.3. Pradinėse klasėse *skaitymas* apima dvi sritis:

- skaitymo techniką ir teksto suvokimą (sąmoningą skaitymą),
- literatūros ir kultūros pažinimą.

17.4.4. *Rašymas* pradinėse klasėse – tai:

- rašymo technika,
- tekstų kūrimas, remiantis įgytomis elementariomis kalbos sandaros ir rašybos, skyrybos žiniomis bei jų supratimu.

17.4.5. Skaitymo ir rašymo technika išskiriama todėl, kad ji būdinga tik pradinei mokyklai ir būtina visų kitų dalykų mokymosi procese bei sėkmingam ugdymuisi aukštesnėje mokymosi pakopoje.

17.4.6. Dalyko struktūroje neišskirta *kalbos sandara*, nes ji integruota į kiekvieną kalbinės veiklos rūšį, tačiau kalbos sandaros sistema pateikta turinio apimtyje.

17.5. Mokinių gebėjimų raida

Šioje programos dalyje pateikiama kiekvienos kalbinės veiklos – kalbėjimo ir klausymo (sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo); skaitymo (skaitymo technikos, teksto suvokimo) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenų; rašymo (rašymo technikos, teksto kūrimo) – esminių gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką dauguma mokinių turi gebėti baigdami pirmąjį pradinio ugdymo(si) koncentrą (1–2 klasės) ir ką turi gebėti baigdami antrąjį koncentrą (3–4 klasės). Aprašant mokymo(si) koncentro kiekvienos kalbinės veiklos gebėjimus, remiamasi kalbinio ir literatūrinio ugdymo proceso komponentais: mokinio *motyvacija* mokytis ir gerinti savo kompetencijas, susijusias su viena ar kita kalbine veikla; laipsnišku kokybiniu ir kiekybiniu *gebėjimų augimu*; kiekvienos kalbinės veiklos individualiu *vertinimu* ir *įsivertinimu.*

1–2 klasės	3–4 klasės
1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)	
1.1. Noriai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais atliekant įvairias kalbines užduotis.	1.1. Suprasti, kodėl mūsų gyvenime, mokymosi procese svarbūs kalbėjimo ir klausymosi įgūdžiai.
1.2. Matyti ir girdėti žmogų, su kuriuo kalbamasi.	1.2. Suprasti žmogaus būseną, kokius jausmus jis išgyvena ką nors pasakodamas, deklamuodamas ir kt.
1.3. Suvokti, apie ką kalbama.	1.3. Suprasti tai, ką išgirdo, ir išgirstą mintį atpasakoti (atkartoti) savais žodžiais.
1.4. Išklausyti šalia esantįjį, mandagiai išsakyti savo nuomonę.	1.4. Išklausyti kalbančiuosius ir stengtis prasmingai ir taisyklingai kalbėti.
1.5. Kalbėti atsižvelgiant į pašnekovą.	1.5. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą, situaciją.
1.6. Paaiškinti, kaip atsakoma į bendraamžio ar vyresnio žmogaus klausimus.	1.6. Paaiškinti, kaip reikėtų mandagiai paklausti įvairiose situacijose.
1.7. Papasakoti, ką pats matė, patyrė.	1.7. Papasakoti, kas kartą nutiko pačiam pasakotojui ar kitiems asmenims.
1.8. Žaisti kalbinius žaidimus, kreipiant dėmesį į kalbos intonaciją, įtaigumą.	1.8. Dalyvauti įvairių gyvenimiškų situacijų vaidinimuose, mokantis persikūnyti į kitą veikėją ir tinkamai intonuoti jo tariamus sakinius.
1.9. Paaiškinti, su kuo ir kodėl įdomu kalbėtis.	1.9. Mokytojui padedant paaiškinti, kaip sekasi mokytis taisyklingai, prasmingai kalbėti bei įdėmiai, kultūringai klausytis.
2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys	
2.1. Įvaldyti skaitymo procesą: skaityti sakiniais, žodžiais arba skiemenimis, suprasti tai, ką perskaitė.	2.1. Sklandžiai, sąmoningai skaityti įvairius tekstus.
2.2. Skaityti ir suprasti mokytojo ranka parašytą tekstą.	2.2. Skaityti klasės draugų, suaugusiųjų ranka parašytus tekstus.
2.3. Orientuotis vadovėlyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį, vadovautis sutartinių ženklų reikšmėmis.	2.3. Mokytojui padedant rasti reikiamą informaciją vadovėliuose, žodynuose, enciklopedijose, jeigu yra galimybių, internete ir kt., ją suprasti.
2.4. Skaitomo meninio kūrinio įspūdžius išreikšti žodžiu.	2.4. Skaitomo meninio kūrinio įspūdžius išreikšti žodžiu ir raštu.
2.5. Mokytis skaityti ir teisingai suprasti negrožinį tekstą, rasti jame reikiamą informaciją.	2.5. Gebėti skaityti negrožinį tekstą, teisingai suprasti pateiktą informaciją, skirti svarbiausius ir antraeilius dalykus.
2.6. Žinoti ir išvardyti keletą žymiausių 1–2 klasėse skaitytų lietuvių literatūros ir užsienio rašytojų.	2.6. Elementariai suvokti reikšmingiausias lietuviškos knygos atsiradimo aplinkybes. Žinoti keletą žymiausių (skaitytų pradinėje mokykloje) lietuvių literatūros (ypač savo gimtinės) ir užsienio rašytojų. Jeigu yra galimybių, lankytis jiems skirtose interneto svetainėse.
2.7. Skaityti ir suvokti nedidelės apimties grožinius ir negrožinius literatūros tekstus.	2.7. Sąmoningai skaityti grožinius ir negrožinius literatūros tekstus.
2.8. Dalyvauti pasakų inscenizacijose, dramos kūrinių vaidinimuose, eilėraščių deklamavimo popietėse.	2.8. Dalyvauti klasės, mokyklos statomuose spektakliuose, raiškiojo skaitymo konkursuose.
2.9. Pasakyti, kaip sekasi sklandžiai, raiškiai skaityti.	2.9. Pasakyti, kaip vertina savo gebėjimą skaityti, ko dar reikėtų mokytis.

1–2 klasės	3–4 klasės
3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)	
3.1. Įvaldyti rašymo techniką: gebėti rašyti standartines raides ir jungti jas į žodį, žodžius – į sakinį, o sakinius – į tekstą; stengtis rašyti įskaitomai, estetiškai.	3.1. Rašyti smulkesniu šriftu, stengtis ugdytis įskaitomą, estetišką, individualią rašyseną.
3.2. Kurti nuoseklų pasakojamąjį tekstą: pagal paveikslėlių seriją; pagal mokytojo pateiktą planą; pagal kolektyviai sudarytą planą.	3.2. Kurti asmenine patirtimi pagrįstą bei pramanytą pasakojamąjį tekstą: kai pateikta pasakojimo pradžia ir (ar) pabaiga; kolektyviai aptarus pasakojimo gaires ir (ar) pagal savarankiškai sudarytą planą.
3.3. Įterpti aprašymo detalių į pasakojimą.	3.3. Tikslingai aprašyti gyvūną, daiktą, įterpti aprašymą į pasakojimą.
3.4. Mokytojui padedant parinkti rašiniui tinkamų žodžių, pasakymų ir juos tikslingai vartoti tekste.	3.4. Mokytojui padedant tinkamai rašinyje vartoti: žodžių sinonimus, antonimus, frazeologizmus (be šio termino), perkeltinės reikšmės žodžius, įvairių rūšių sakinius (klausiamuosius, šaukiamuosius, skatinamuosius), dialogo intarpus.
3.5. Mokytojui padedant taisyti kūrybinio darbo kalbą: pakeisti ne vietoj pavartotą žodį, patikslinti sakinį ir kt.	3.5. Mokytojui padedant taisyti, tobulinti rašinį – daryti jį nuoseklesnį, įdomesnį, vaizdingesnį.
3.6. Taisyklingai rašyti išmoktus žodžius, skirti vieną sakinį nuo kito atitinkamais skyrybos ženklais.	3.6. Taisyklingai rašyti išmoktus žodžius, dėti reikiamus skyrybos ženklus sakinyje bei sakinio gale.
3.7. Mokytojui padedant įsivertinti, kaip geba rašyti be klaidų, ar tvarkinga ir taisyklinga yra rašysena; numatyti, kaip tobulins rašymo įgūdžius.	3.7. Mokytojui padedant įsivertinti rašybos gebėjimus, numatyti, ką ir kaip tobulins.

17.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

17.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

1–2 klasėse svarbu prašnekinti kiekvieną mokinį (nedrąsų, savimi nepasitikintį), atsižvelgti į kalbinę jo individualybę (kalba tarmiškai, miesto žargonu, nerišliais sakiniais, skurdus žodynas ir kt.). Skatinti kalbėti prasmingai, konkrečiai, aiškiai, kad kiti suprastų ir jiems būtų įdomu klausytis. Mokyti išklausyti draugus ir mokytoją iki galo.

Išmokstama skaityti, ugdomi ir tobulinami skaitymo įgūdžiai. Skaitymo technika neatsiejama nuo teksto suvokimo (sąmoningo skaitymo), todėl siekiama, kad mokiniams būtų pateikiami skaityti tekstai, kad mokiniai aptartų net paprasčiausius skaitomus grožinius ir negrožinius tekstus.

Išmokstama rašyti raides ir jas jungti žodžiuose, ugdomi aiškaus ir estetiško rašymo įgūdžiai. Dedami fonetinės rašybos pagrindai: mokomasi rašyti remiantis principu „taisyklingai tari – taisyklingai rašai“ (ryšys su kalbėjimu ir klausymu). Siekiama sudaryti tokias kalbines situacijas, kad mokiniai galėtų rašyti nors elementarų tekstą (pvz., derinti piešinį ir žodžius). Mokomasi sieti vieną sakinį su kitu. Šio amžiaus vaikai labai kūrybingi, todėl reikėtų skatinti jų vaizduotę ir išmonę.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Klausymas ir kalbėjimas			
1.1. Bendraujant su kitais vengti netinkamų žodžių, neįžeisti, neįskaudinti kitų.	1.1. Bendraujant su kitais stengtis juos išgirsti, išklausyti, suprasti ir atitinkamai reaguoti (atsakyti, atlikti kokius nors veiksmus ir kt.).	1.1. Suvokti elementariausias kalbos etiketo taisykles: suprasti, kaip pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, kaip kreiptis į bendraamžius ir artimuosius, mokytoją.	1.1. Kalbamasi mokiniui žinomomis temomis; mokomasi išgirsti, išklausyti, suprasti. Mokytis galima dalyvaujant pokalbiuose, pasakant savo nuomonę; klausantis įvairių sakytinių tekstų; žaidžiant kalbinius žaidimus; sekant pasakas, deklamuojant, skaitant vaidmenimis, inscenizuojant; klausantis vaikams skirtų radijo ir televizijos laidų ir įspūdžiais pasidalijant su draugais, mokytoju ir kt.
1.2. Išsakyti kitiems savo mintis ir jausmus, stengtis suprasti kitus.	1.2. Gebėti mandagiai kalbėtis (laikantis elementarių pokalbio taisyklių). Nesupratus pasitikslinti, ką norėjo pasakyti kitas. Stengtis suprasti draugų reiškiamas mintis, jausmus, nuotaikas ir atitinkamai reaguoti žodine ir nežodine kalba (gestais, mimika).	1.2. Pasakyti elementarias pokalbio taisykles (išklausyti kitą, jo nepertraukti) ir, mokytojui padedant, paaiškinti, kam jos reikalingos.	1.2. Pamokų metu aptariamos elementarios pokalbio taisyklės, stengiamasi jų laikytis tiek pamokų, tiek pertraukų metu.
1.3. Noriai klausytis sekamos pasakos, sakmės.	1.3. Klausytis sekamos pasakos, sakmės, paaiškinti juose vaizduojamus įvykius.	1.3. Suprasti, kaip ir kodėl (kokiu tikslu) reikia klausytis sekamos pasakos, sakmės.	1.3. Klausomasi mokytojo ir draugų sekamų pasakų, sakmių. Aptariamas klausytų kūrinių turinys. Sudaromos įvairios situacijos, kuriose mokiniai gali atlikti įvairius vaidmenis, juos aptarti.
1.4. Norėti klausytis liaudies dainų.	1.4. Klausytis vaikams skirtų liaudies dainų, girdėti jų skambumą, jausti nuotaiką (pasakyti, ar linksma, liūdna, žaisminga ir kt.).	1.4. Paaiškinti, kaip supranta liaudies dainą, kodėl dainų reikia klausytis.	1.4. Klausomasi vaikams skirtų liaudies dainų, mokytojui padedant aptariama jų nuotaika, melodija, turinys (siejama su muzikiniu ugdymu).
1.5. Norėti klausytis skaitomų tekstų.	1.5. Išklausyti neilgą skaitomą tekstą, paaiškinti, apie ką kalbama, kas veikia vaizduojamame įvykyje.	1.5. Suprasti, kaip reikia klausytis skaitomo teksto.	1.5. Klausomasi skaitomų įvairaus pobūdžio šiam amžiaus tarpsniui tinkamų tekstų ir pagal galimybes kalbamasi, dalijamasi savo išgyvenimais su kitais.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1.6. Norėti klausytis eilėraščių.	1.6. Klausytis deklamuojamo eilėraščio, mokytojui padedant nusakyti jo nuotaiką, o kas gali – ir padarytą įspūdį.	1.6. Suprasti, kaip reikia klausytis deklamuojamo eilėraščio.	1.6. Mokiniai mokosi eilėraščius atmintinai, juos deklamuoja klasės draugams, klausosi kitų, mokytojui padedant nusako eilėraščio nuotaiką, padarytą įspūdį.
1.7. Noriai sekti neilgas pasakas, sakmes, minti mįsles, žaidimams vartoti skaičiuotes, gamtos garsų pamėgdžiojimus.	1.7. Atsižvelgiant į adresatą, situaciją pasekti neilgą pasaką, sakmę, užminti vieną kitą mįslę, pasakyti skaičiuotę, gamtos garsų pamėgdžiojimą ir kt.	1.7. Suprasti, kaip reikia sekti pasaką, užminti mįslę, pasakyti skaičiuotę.	1.7. Mokomasi sekti pasakas, sakmes, užminti mįsles, išsiskaičiuoti. Stengiamasi sukurti mokiniams malonią, jaukią aplinką, kurioje ši veikla būtų įdomi, mokiniai norėtų atlikti užduotis, pavyzdžiui, rengiamos mįslių valandėlės, popietės, išsiskaičiuojama žaidžiant.
1.8. Noriai deklamuoti vaikams skirtus eilėraščius.	1.8. Pagal individualias galimybes raiškiai deklamuoti eilėraščius.		1.8. Atliekamos įvairios individualios ir grupinės užduotys, kurių metu mokomasi sudominti klausytojus balsu, gestais, žvilgsniu. Šiai veiklai tinka įvairios vaidybinės situacijos, skaitymas vaidmenimis, deklamavimas. Mokomasi atlikti kalbines užduotis, kuriose reikia apmąstyti tam tikras nuotaikas, elgesį, žodžius.
1.9. Susidomėjus, noriai žiūrėti, girdėti ir aptarti vaikams skirtas televizijos ir radijo laidas.	1.9. Mokytojui ar tėvams patarus, klausytis radijo, žiūrėti vaikams skirtas televizijos laidas. Mėginti pasakyti savo nuomonę apie girdėtą radijo ar matytą televizijos laidą vaikams.	1.9. Išvardyti 1–2 laidas vaikams.	1.9. Mokytojo, tėvų padedami mokiniai tam tikrų radijo ir televizijos laidų klausosi ir žiūri tikslingai, atlikdami tam tikras užduotis, kurias po laidos aptaria klasėje.
1.10. Norėti mokytis bendrinės kalbos tarties.	1.10. Išgirsti ir pasakyti žodžio garsus iš eilės. Kalbant stengtis taisyklingai tarti bendrinės kalbos garsus.	1.10. Suprasti, kuo skiriasi raidė nuo garso.	1.10. Daug dėmesio skiriama žodžių garsinei analizei. Mokomasi taisyklingai tarti bendrinės kalbos garsus, mokytojas taiso mokinių tarties klaidas, ypač daug dėmesio bendrinės kalbos tarties lavinimui skiriama dirbant su tarmiškai kalbančiais ir su svetimkalbiais mokiniais.
1.11. Stengtis (pagal situaciją) parinkti tinkamus žodžius, reiškiančius veiksmų, daiktų ir požymių pavadinimus.	1.11. Kalbant ir rašant vartoti žodžius, reiškiančius veiksmų, daiktų ir požymių pavadinimus.	1.11. Skirti žodžius, reiškiančius veiksmų, daiktų ir požymių pavadinimus.	1.11. Skaitant tekstus aiškinamasi veiksmų, daiktų, požymių pavadinimų reikšmė. Mokomasi šiuos pavadinimus vartoti savo sakytinėje ir rašytinėje kalboje (atliekant kryptingas užduotis).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
2.1. Stengtis suvokti skaitymo svarbą (reikšmę) žmogaus gyvenimui.	2.1. Skaityti sakiniais, žodžiais arba skiemenimis ir suprasti tai, ką perskaitė.	2.1. Skirti tekstą nuo pavienių sakinių.	2.1. Mokomasi skaityti, perskaičius tekstą aptarti tai, kas jame rašoma (veikėjai, veiksmo vieta, laikas ir pan.). Mėginti išsakyti savo nuomonę, kuo kūrinys patiko arba nepatiko. Mokiniai mokosi glaustai nusakyti, apie ką kūrinyje pasakojama. Teksto suvokimui skirtos užduotys atliekamos žodžiu arba raštu.
2.2. Stengtis išmokti skaityti spausdintinį ir aiškiai ranka parašytą tekstą.	2.2. Pagal savo galimybes gebėti skaityti ir suprasti spausdintinį bei rašytinį tekstą.	2.2. Paaiškinti, kuo skiriasi spausdintinis tekstas nuo rašytinio.	2.2. Mokiniai mokomi atskirti spausdintinį tekstą nuo rašytinio, lyginti įvairius tekstus, aptarti jų vartojimo skirtumus.
2.3. Domėtis knyga, vaikų žurnalais, noriai lankytis bibliotekoje. Saugoti knygą, t. y. neplėšyti, nelankstyti, nerašyti joje.	2.3. Mokytojui padedant nueiti į mokyklos biblioteką, joje, bibliotekininkui patarus, pasirinkti įdomią knygą.	2.3. Gali pasakyti, kodėl ir kokios knygos, žurnalai jam įdomūs.	2.3. Mokiniai skatinami lankytis bibliotekoje, mokytojo, bibliotekininko padedami mokosi pasirinkti knygas, kartu su mokytoju, draugais, tėvais ieškoti informacijos enciklopedijose, žodynuose, žinynuose. Knygas rinktis skatina įdomių ištraukų skaitymas, iliustracijos, knygų aptarimas.
2.4. Saugoti ir gerbti vadovėlį.	2.4. Iš pradžių mokytojui padedant, o vėliau ir savarankiškai mokėti orientuotis vadovėlyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį.	2.4. Suvokti vadovėlio paskirtį.	2.4. Mokomasi tinkamai naudotis vadovėliu, jį saugoti. Mokomasi orientuotis vadovėlyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį, išsiaiškinamos sutartinių ženklų reikšmės, naudojamasi jais. Jeigu yra galimybė, ieškoma informacijos internete.
2.5. Susidomėjus, atidžiai skaityti įvairaus pobūdžio tekstus.	2.5. Skaityti neilgus įvairaus pobūdžio tekstus ir glaustai nusakyti, apie ką juose rašoma. Mokytojui padedant pratintis kelti klausimus skaitomam tekstui.	2.5. Suprasti, kad norint sužinoti teksto turinį, reikia atidžiai ir nuosekliai perskaityti tekstą.	2.5. Įvairiais būdais (individualiai, poromis, nedidelėje grupėje) skaitomi tekstai, pasakojamas jų turinys, aptariama tai, ką mokiniai sužinojo naujo, kuo tekstai jiems buvo įdomūs, naudingi ir pan.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2.6. Noriai dalyvauti kartu su draugais, mokytoju, tėvais ieškant informacijos žodynuose, enciklopedijose. Smalsauti, domėtis, norėti sužinoti daugiau (klausti mokytojo, tėvų ir kt.).	2.6. Mokytojui padedant suprasti negrožinio teksto informaciją, pradėti naudotis žodynais, vaikams skirtomis enciklopedijomis.	2.6. Žinoti, kada ir kokiu tikslu reikia naudotis žodynais, enciklopedijomis.	2.6. Aptariami grožinio ir negrožinio teksto skirtumai, aiškinamasi negrožinio teksto prasmė, mokytojui, tėvams padedant mokomasi tikslingai naudotis įvairiais žodynais, enciklopedijomis, ieškoti informacijos juose. Jeigu yra galimybė, ieškoma informacijos internete.
2.7. Norėti pasidalyti įspūdžiais apie perskaitytą prozos kūrinį ar jo ištrauką.	2.7. Gebėti išreikšti savo nuomonę apie perskaitytą prozos kūrinį.		2.7. Mokiniai, perskaitę prozos kūrinį (ar jo ištrauką), jį analizuoja, išreiškia savo įspūdžius, apibūdina kūrinio nuotaiką ir pan.
2.8. Norėti skaityti poeziją ir ją pagal individualius gebėjimus deklamuoti. Noriai dalyvauti eilėraščių deklamavimo popietėse.	2.8. Skirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto. Padeklamuoti labiausiai patikusius eilėraščius.	2.8. Žinoti, kaip reikia mokytis eilėraštį atmintinai.	2.8. Mokiniai, mokytojui padedant, atlieka užduotis, kurių metu bando atskirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto, aiškinasi šių tekstų skirtumus, požymius, pagal ką galima tekstus atskirti. Pamokų metu įvairiais būdais (pavyzdžiui, lentoje užrašius eilėraštį, jį skaitant nuvalomos paskutinės arba pirmosios eilutės; vietoj tam tikrų žodžių mokiniams pateikiami piešiniai ir kt.), mokomasi raiškiai, aiškiai deklamuoti eilėraštį. Mokiniai, perskaitę ir išanalizavę poetų kūrinius, bando patys eiliuoti.
2.9. Noriai skaityti lietuvių vaikų literatūros ir užsienio rašytojų kūrinius, dalytis įspūdžiais apie juos su mokytoju, klasės draugais, tėvais, kitais namiškiais.	2.9. Mokytojui padedant arba savarankiškai pasirinkti rašytojų kūrinius. Bandyti vertinti kūrinių turinį, iliustracijas.	2.9. Mokytojui paklausus, pasakyti, kas yra knygos autorius (autoriai), dailininkas (dailininkai), koks pavadinimas.	2.9. Perskaitę vadovėlyje pateiktas kūrinių ištraukas, jas kolektyviai aptarę, mokiniai turėtų būti skatinami patys pasirinkti kūrinius, skaityti knygas. Perskaičius knygą mokiniams sudaromos sąlygos (bent kartą per mėnesį) apie tai pasikalbėti su klasės draugais, mokytoju. Kryptingas pokalbis padėtų vieniems kitus sudominti knyga.
2.10. Norėti skaityti savo amžiui skirtą periodinį leidinį – žurnalą ar laikraštį.	2.10. Skaityti savo amžiui skirtą mokytojo, draugo ar tėvų rekomenduotą periodinį leidinį – žurnalą ar laikraštį.	2.10. Atsakyti į klausimus, apie ką pasakojama, kas rašoma periodiniuose vaikų leidiniuose.	2.10. Pasikalbama apie periodinę vaikų spaudą. Aptariama, kokį žurnalą arba laikraštį ir kodėl reikėtų mokiniams skaityti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			
3.1. Siekti išmokti rašyti aiškiai, estetiškai.	3.1. Taisyklingai rašyti standartines raides, jas jungti žodžiuose.	3.1. Skirti rašytines ir spausdintines raides, paaiškinti, kaip taisyklingai parašyti raidę.	3.1. Atliekamos įvairios rašymo užduotys, analizuojami taisyklingo rašto pavyzdžiai, klausomasi mokytojo aiškinimo, aptariamas mokinių rašymas.
3.2. Stengtis kurti įvairius pasakojimus.	3.2. Su mokytoju aptarus, kolektyviai, grupėje ar individualiai sukurti pasakojimą iš kelių sakinių.	3.2. Suprasti elementarią pasakojimo sandarą. Suvokti, kad tekstą gali sudaryti keli tarpusavyje susiję sakiniai. Skirti tekstą nuo pavienių sakinių. Pasakyti žodžius, kuriais siejami sakiniai (pvz.: *berniukas – jis*...).	3.2. Atsakant į klausimus, pagal paveikslėlių seriją, perskaityto kūrinio pavyzdį, sugalvojant panašių situacijų, mokomasi kurti paprastą kelių sakinių pasakojimą. Mokiniams nuolat suteikiama grįžtamoji informacija apie tai, kaip jie ugdosi rašymo gebėjimus: kaip jiems sekasi rašyti, logiškai suformuluoti sakinį, žymėti jo ribas, sakinius sieti tekste.
3.3. Valingai mokytis žodžių rašybos ir sakinių skyrybos.	3.3. Mokinys, reikšdamas mintis raštu, turi gebėti: rašyti žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo; parašyti savo vardą, pavardę, savo miesto, miestelio, kaimo, gatvės pavadinimą; sakinį pradėti rašyti didžiąja raide, sakinio gale dėti tašką ar klaustuką; stengtis rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai: laikytis rašytinių raidžių standartų, tekstą pradėti rašyti toliau nuo krašto.	3. 3. Mokytojui paklausus, atsakyti, kad vardai, pavardės, miestų, gatvių pavadinimai rašomi didžiąja raide. Paaiškinti, kaip pradedame rašyti sakinį, kokius ženklus dedame jo gale. Mokinys supranta, kaip turi rašyti, t. y. aiškiai, įskaitomai, tvarkingai.	3.3. Mokiniai mokosi pradėti sakinį didžiąja raide, o jo gale dėti tašką ar klaustuką. Su mokiniais aptariamos jų daromos klaidos, nusakomi būdai, kaip klaidų išvengti. Mokiniai stengiasi mokytis taisyti klaidas, lygindami per tam tikrą laiką atliktus savo darbus, mato daromą pažangą. Mokytojas organizuoja, o mokiniai jam padeda sukurti psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybiškai veikti, stengtis pajausti rašymo malonumą, pasitikėjimą savo jėgomis.

17.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Šiame skyriuje pateikiamos bendriausios kiekvienos kalbinės veiklos rūšies temos ir jų atskleidimo gairės, apimtis. Turinio apimtį sudaro: klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas), skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys, rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas). Be to, pateikiama dar viena turinio apimties dalis – kalbos sandaros pažinimas. Šios dalies įtraukimo į turinio apimtį tikslas – padėti mokytojui susidaryti išsamų kalbos sandaros mokymo vaizdą, sujungti į visumą išskaidytas kalbos sandaros temas, integruotas į visas kalbinės veiklos sritis.

17.6.2.1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)

17.6.2.1.1. Kalbėjimo ir klausymo tikslai. Aptariama, kodėl žmonės kalbasi, kodėl stengiasi atidžiai išklausyti vienas kitą: 1) norima *sudominti* kokiu nors įvykiu, asmeniu, daiktu; 2) *informuoti*, pateikti žinių apie save ir kitus.

17.6.2.1.2. Pokalbiai su bendraamžiais ir mokytoju. Mokiniai, aptardami jiems aktualias temas, mokosi reikšti savo mintis ir jausmus. Bendraudami įvairiose kalbinėse situacijose (natūraliose ir nenatūraliose – dirbtinėse, sukurtose), pratinasi tinkamai vartoti žodžius ir jų junginius, kuriais kreipiamasi į pašnekovą, pasisveikinama, atsisveikinama, dėkojama bendraamžiams ir suaugusiesiems. Sakydami mandagumo žodžius, išmoksta juos tinkamai intonuoti. Mokosi suprasti kalbantįjį, jį ne tik girdėti, bet ir matyti veido išraišką; atsakyti į pašnekovo klausimus. Ko nors nesupratę, patys klausia kitų.

17.6.2.1.3. Pasakojimas iš patirties, pagal paveikslėlius. Mokiniai mokosi pasakoti apie gerai žinomus dalykus (tai, ką yra matę, patyrę). Žiūrėdami į paveikslėlius, mokiniai mokosi pasakoti, kas juose pavaizduota, ypač atkreipdami dėmesį į pavaizduotus veikėjus ir veiksmus, kuriuos jie atlieka.

17.6.2.1.4. Tikslios informacijos perdavimas. Išgirdę svarbią žinią, kurioje yra du informacijos vienetai (*kas* ir *kada* vyko), išmoksta tiksliai ją perduoti nurodytam asmeniui. Gali mokytojui, klasės draugams pasakyti, kur gyvena, žodžiais nurodyti kelią iš mokyklos į namus ir atvirkščiai – iš namų į mokyklą.

17.6.2.1.5. Elementarus klausomo dalykinio ir meninio teksto suvokimas. Klausydamiesi įvairių skaitomų tekstų, aiškinasi, kas yra dalykinis (jame pateikiama tiksli informacija) ir kas meninis tekstas (jame daug išmonės).

17.6.2.2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys

17.6.2.2.1. Sutartiniai ženklai. Raidė. Garso ir raidės santykis. Stebėdami aplinkoje, vadovėlyje ar kituose šaltiniuose (pvz., įvairiuose informaciniuose, reklaminiuose leidiniuose, periodinėje spaudoje ir kt.) pateiktus sutartinius ženklus (pvz., eismo, įstaigų, elektros, telefono ir kt.) susipažįsta su *ženklo* sąvoka. Lygindami įvairius ženklus su raidėmis supranta, kad raidės – taip pat žmonių sukurti ženklai, kuriuos reikia pažinti, kad galėtum perskaityti, kas parašyta. Praktiškai susipažįsta su lietuvių kalbos garsais ir jų ženklais – raidėmis, supranta garso ir raidės ryšį.

17.6.2.2.2. Skaitymo procesas ir teksto suvokimas. Pradinio skaitymo būdai. Skaitydami elementarius tekstus įtvirtina visas lietuvių kalbos abėcėlės raides ir išmoksta skaityti, kiekvienas mokinys pagal savo galimybes išmoksta skaityti ir suprasti skaitinio turinį.

Iš pradžių skaito tekstus garsiai, vėliau, sutvirtėjus skaitymo įgūdžiams, vis dažniau skaito sau, tyliai, pašnibždomis, akimis. Klasės draugams skaito garsiai, siekdami kuo didesnio raiškumo.

17.6.2.2.3. Grožinio ir negrožinio teksto skaitymas. Skaito įvairius tautosakos, grožinės literatūros kūrinius, negrožinius tekstus. Mokosi skirti pasaką, dainą, mįslę, skaičiuotę, pamėgdžiojimą, eiliuotą ir neeiliuotą kūrinį.

Perskaitę literatūros tekstą, atsako į klausimus remdamiesi literatūrine medžiaga. Tinkamai intonuodami (pagal kūrinio turinį) atpasakoja neilgą teksto ištrauką.

Perskaitę, išgirdę pasaką, sakmę mokosi ją pasekti, su draugais suvaidinti.

Mokosi aptarti eilėraščio vaizdus, nuotaiką, garsų sąskambius.

Perskaitę prozos kūrinį ar jo ištrauką, pasako veikėjus ir įvykius.

Pratinasi rasti reikiamą informaciją negrožiniame tekste: šio amžiaus vaikams skirtuose žodynuose, enciklopedijose, internete ir kitur.

17.6.2.2.4. Jaunojo skaitytojo bruožai. Skaitydami grožinius ir negrožinius tekstus nuolat tobulina skaitymo įgūdžius: skaitymo techniką, skaitymo sąmoningumą, raiškumą. Mokytojo ir kitų suaugusiųjų, draugų padedami ugdosi skaitytojo bruožus: pasirenka savo amžiui ir skaitymo gebėjimams tinkamą knygą, periodinį leidinį, mokosi tinkamai elgtis su knyga, ją perskaityti iki galo, gėrėtis jos iliustracijomis, domėtis iliustracijose pateikta informacija. Jeigu yra galimybių, mokosi naudotis internetu.

17.6.2.2.5. Pažintis su knyga. Kartu su mokytoju vartydami, žiūrinėdami, skaitydami vaikams skirtas knygas, vadovėlio tekstus, susipažįsta su knygos autoriumi, pavadinimu, dailininku, knygų įvairove, sužino, kad knyga gali būti parašyta autoriaus arba autorių, gali būti sudaryta iš liaudies kūrybos.

Mokosi pasirinkti patinkamą knygą, pasakyti apie ją savo nuomonę. Žino vieną kitą rašytoją, rašantį jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams.

17.6.2.3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)

17.6.2.3.1. Rašymo technika. Analizuodami mokytojo pateiktus, vadovėlio, pratybų sąsiuvinio raidžių ir jų junginių pavyzdžius, mokosi taisyklingai rašyti visas rašytines lietuvių kalbos abėcėlės raides ir jas jungti žodžiuose, orientuotis rašymo sąsiuvinyje.

Rašydami žodžius, sakinius, tekstus mokiniai nuolat tobulinasi rašymo įgūdžius: tobulina raidės formą, raidžių jungimą žodžiuose, mokosi rašyti mažesniu šriftu, spartina tempą. Išmokę rašyti standartinę raidę, mokiniai rašo ją žodyje, sakinyje, tekste. Jeigu yra galimybė, mokosi rašyti kompiuteriu.

17.6.2.3.2. Garsinė analizė ir žodžių rašyba. Analizuodami be priebalsių asimiliacijos žodžius garsais, mokosi juos rašyti. Lygindami žodžius su *i – y, u – ū, e – ė, ie – ė, uo – o*, mokosi juos taisyklingai tarti ir rašyti.

17.6.2.3.3. Vardų, pavadinimų rašyba. Mokomasi parašyti savo vardą, pavardę, mokyklos, miesto, kaimo, gatvės pavadinimą.

17.6.2.3.4. Įsidėmėtinos rašybos žodžiai. Mokosi rašyti įsidėmėtinos rašybos žodžius: *ąsotis, ąžuolas, mįslė, žąsis, mane, tave, manęs, tavęs, mūsų, jūsų, ačiū, šiandien, rytoj, Kęstutis.*

17.6.2.3.5. Elementarūs sakinio skyrybos atvejai. Skaitydami ir aptardami tekstus, susipažįsta su elementariausiais sakinio skyrybos atvejais, teksto rašymo reikalavimais ir mokosi parašyti sakinį bei neilgą tekstą: pradėti sakinį didžiąja raide, gale dėti tašką, klaustuką, rašyti teksto pavadinimą, pirmą teksto sakinį pradėti toliau nuo krašto.

17.6.2.3.6. Teksto kūrimas. Sudaromos tokios kalbinės situacijos, kad mokiniai galėtų rašyti prasmingus sakinius, iš pradžių žodžius derindami su paveikslėliais, o išmokę rašyti visas raides – ir be jų. Mokomasi rašyti neilgą tekstą, kad būtų nuolat ugdomas mokinių gebėjimas reikšti mintis raštu.

Atsižvelgiant į situaciją, mokomasi parašyti trumpą raštelį draugui, namiškiams, trumpai užsirašyti informaciją, pvz., kur ir kada įvyks koncertas; kvietimą, sveikinimą.

Mokomasi rašyti pasakojimą: atpasakoti neilgą pasakojamojo tipo tekstą, kuriame aiški pradžia, įvykis ir pabaiga, parašyti pasakojimą pagal paveikslėlių seriją, kurti patirto, matyto ar išgalvoto įvykio pasakojimus pagal kartu su mokytoju sudarytą planą ar be jo.

17.6.2.4. Kalbos sandaros pažinimas

17.6.2.4.1. Tekstas: tekstas ir pavieniai sakiniai, pasakojimo sandara. Skaitydami ir analizuodami vadovėlio, pratybų sąsiuvinių, vaikams skirtų knygų ir periodinių leidinių tekstus, supranta teksto, sakinio ir žodžio santykį: tekstas sudarytas iš sakinių, sakinys iš žodžių. Susipažįsta su teksto pavadinimu, mokosi jį sugalvoti. Aiškindamiesi 6–8 metų vaikams suprantamų tekstų turinį, mokosi pasakyti, apie ką tekste kalbama. Susipažįsta su paprasčiausia pasakojimo sandara: kaip įvykis prasidėjo (įvykio pradžia), kas atsitiko, kaip įvykis baigėsi (įvykio pabaiga).

17.6.2.4.2. Sakinys: sakinių įvairovė; žodžių ryšiai sakinyje. Klausydamiesi sakytinės kalbos, skaitydami tekstus, praktiškai susipažįsta su sakinių įvairove, mokosi suprasti, kuriuo sakiniu teigiama, kuriuo klausiama. Analizuodami neilgus teksto sakinius, mokosi kelti sakinio žodžiams klausimus ir suprasti, kad sakinio žodžiai vieni su kitais susiję ir yra derinami tarpusavyje.

17.6.2.4.3. Žodis: žodžiai, reiškiantys veiksmus, daiktų, jų požymių pavadinimus. Skaitydami ir analizuodami tekstus, kalbėdamiesi įvairiomis temomis, mokosi skirti žodžius, reiškiančius veiksmą, daiktų, požymių pavadinimus, kaupia šių žodžių atsargas, kad galėtų tiksliau, vaizdingiau reikšti savo mintis. Susipažįsta su asmenvardžiais (žmonių vardai, pavardės), gyvūnų vardais, vietovardžiais (miesto, kaimo, kuriame gyvena, pavadinimas, artimiausio ežero, upės, kalno ar kt. žymios vietovės pavadinimas). Analizuodami tekstus, jų sakinius, žaisdami žodžiais, praktiškai susipažįsta su žodžių kaitymu ir dažniausiais žodžių darybos būdais: supranta, kad žodis gali keisti pabaigą, kad iš vieno žodžio galima padaryti kitą žodį (pvz., *gėlė – gėlelė, bitė – bitininkas, eiti – išeiti, gražus – negražus* ir pan.). Natūraliai skiemenuodami žodžius praktiškai susipažįsta su žodžio skiemeniu.

17.6.2.4.4. Garsas: lietuvių kalbos garsinė sandara: balsiai, priebalsiai, dvibalsiai. Klausydamiesi eilėraščių, dainų, smulkiosios tautosakos kūrinių (ypač eiliuotų), pasakų be galo, žaisdami įvairius žodžių žaidimus, įsiklauso į kalbos garsus ir mokosi juos išgirsti kalbos sraute, iš pradžių praktiškai susipažįsta su visais lietuvių kalbos garsais, supranta, kad vieni yra ilgi, kiti trumpi, vieni skambūs, kiti – ne. Mokosi atlikti garsinę žodžio analizę (pasakyti visus žodžio garsus iš eilės, pasakyti pirmą, paskutinį garsą, kuris yra nurodytas garsas). Klausy-

damiesi ir patys raiškiai skaitydami ir analizuodami tikslingai parinktus tekstus, elementariai susipažįsta su lietuvių kalbos garsine sandara: balsiais, priebalsiais, dvibalsiais. Susipažįsta su sąvokomis: *kalbos garsas, raidė, balsis, balsė, priebalsis, priebalsė, dvibalsis, ilgasis balsis, trumpasis balsis.*

Mokantis kalbos garsų siekiama, kad visi mokiniai kalbėdami taisyklingai tartų bendrinės kalbos garsus, ypač ilguosius ir trumpuosius balsius, panašiai skambančius priebalsius *k – g, t – d, p – b, s – z, š – ž,* dvibalsius *ie, uo,* taisyklingai kirčiuotų.

17.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

17.6.3.1. Mokinių pasiekimų vertinimas aprašytas atsižvelgiant į dalyko struktūrą. Todėl išskirta: klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas); skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys; rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas). Aprašant kiekvienos srities vertinimą ypač detalizuojami praktiniai gebėjimai, t. y. mokinio gebėjimas kalbėti, klausyti, skaityti ir rašyti. Ši patirtis labai reikalinga ne tik mokantis lietuvių kalbos, bet ir kitų dalykų, todėl ugdymo procese mokytojui svarbu tiksliai, objektyviai vertinti kiekvieno mokinio daromą pažangą ir matyti atsiradusias spragas. Žinių ir supratimo vertinimo dalis yra glaustesnė, nes 1–2 klasėse žinių reikalinga tik tiek, kiek jų būtina praktiniams kalbiniams gebėjimams susidaryti.

17.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Vertinant kiekvieno mokinio pasiekimus, atsižvelgiama ir į ugdytinio vertybinių nuostatų formavimąsi, jo norą mokytis, individualias pastangas, o svarbiausia – į daromą pažangą. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašai padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais požymiais galima spręsti ir apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)			
Žinios ir supratimas	Pasakyti, kuriais žodžiais mandagus vaikas turėtų kreiptis į bendraamžius ir suaugusiuosius, kuriais pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti.	Išvardyti žodžius, pasakymus, kuriais kreipiamasi, sveikinamasi, atsisveikinama, dėkojama bendraamžiams ir suaugusiesiems.	Paaiškinti, kodėl kai kurie mokinių vartojami kreipimosi, sveikinimosi, atsisveikinimo žodžiai (svetimybės, žargonybės) nevartotini.
	Pasakyti svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių.	Pasakyti svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių, tėvų vardus.	Pasakyti duomenis apie save ir savo šeimą: tėvus, brolius, seseris (jeigu jų turi), senelius ar kitus artimuosius.
	Mokytojui padedant pasakyti, kur gyvena, kurioje gatvėje, kuriame name, koks buto numeris (jei gyvena mieste), kur yra gyvenamasis namas, kokie pastatai greta jo ir kt. (jei gyvena kaime).	Tiksliai pasakyti mokytojui, klasės draugams, kur gyvena, žodžiais nurodyti kelią iš mokyklos į namus ir atvirkščiai – iš namų į mokyklą.	Nusakyti kelią iš mokyklos į namus ir iš namų į mokyklą, plačiau papasakoti, ką galima pamatyti kelyje, kokie įsimintini statiniai, medžiai ir kt.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Praktiniai gebėjimai	Mokytojui padedant atsakyti į pateiktus (mokytojo, draugų) klausimus, susijusius su asmenine patirtimi, kita mokiniui suprantama informacija.	Savarankiškai atsakyti į mokytojo klausimus iš aptartos informacijos, literatūrinės medžiagos.	Pačiam suformuluoti klausimus iš išgirsto ar perskaityto teksto.
	Nors 1–2 sakiniais pasakyti, ką matė, patyrė.	3–4 sakiniais papasakoti, ką matė, patyrė.	Savarankiškai, nuosekliai papasakoti, ką matė, patyrė.
	Papasakoti, kas pavaizduota 1–2 paveikslėliuose (pasakyti veikėjus, ką jie veikia).	Žiūrint į pateiktus paveikslėlius, nuosekliai papasakoti, kas juose pavaizduota, kokie įvykiai seka vienas po kito (kiekvienam paveikslėliui sugalvoti nors po 1–2 sakinius).	Sukurti pasakojimą žodžiu pagal paveikslėlių seriją, sugalvoti ir pasakyti pavadinimą.
	Mokytojui padedant arba pagal paveikslėlius pasekti girdėtą neilgą pasaką, sakmę.	Pasekti girdėtą neilgą pasaką, sakmę.	Išraiškingai pasekti gerai žinomą pasaką, sakmę.
	Pasakyti, apie ką buvo matytas filmas vaikams.	Papasakoti matytą filmą vaikams.	Išraiškingai papasakoti matytą patikusį filmą vaikams.
	Mokytojui padedant (klasėje pakartojus, išryškinus svarbiausius dalykus: *kas, kada* vyks), perduoti dalykinę informaciją tėvams ar globėjams.	Savarankiškai perduoti dalykinę žinią, kai yra du informacijos vienetai (*kas* ir *kada* vyks).	Aiškiai, intonacija pabrėžiant *kas*, *kur* ir *kada* vyks, perduoti dalykinę informaciją adresatui.
	Atsakant į klausimus, pasakojant, pasakius netaisyklingai, pakartoti mokytojo taisyklingai pasakytą sakinį, žodį.	Atsakant į klausimus, pasakojant pasitaisyti mokytojo nurodytas sakinio intonavimo, tarties klaidas.	Kalbėti be ryškių intonavimo, tarties klaidų.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
Žinios ir supratimas	Atskirti tekstą nuo pavienių sakinių.	Pasakyti esminius teksto požymius: pavadinimą, autorių, pradžią, vidurį, pabaigą; ar spausdintas, ar rašytas ranka.	Pasakyti, ar kūrinio autorius mokiniui žinomas, paaiškinti teksto pavadinimą; aptarti, iš kokių dalių sudarytas tekstas, iš kur gali būti jis paimtas.
	Pasakyti arba parodyti viršelyje knygos autorių, pavadinimą.	Pasakyti knygos autorių, pavadinimą, dailininką, apie ką knyga gali būti. Paaiškinti, kodėl tautosakos knygose nerašoma autoriaus pavardė.	Apibūdinti knygą: koks autorius, apie ką jis daugiausia rašo, pavadinimas, leidykla, dailininkas. Paaiškinti, kodėl tautosakos rinkiniuose rašomas ne tik knygos pavadinimas, bet ir paantraštė (pvz.: „Gulbė karaliaus pati“. Lietuvių pasakos).
	Pasakyti, ar skaitomame tekste yra pramanyta (meninė) ar tiksli (dalykinė) informacija.	Pasakyti, kodėl aptariamas tekstas yra dalykinis (jame pateikiama tiksli informacija) arba meninis (jame daug išmonės).	Paaiškinti, kuriuose kūriniuose randame daug išmonės, prasimanymų ir kuriuose – informacija konkreti, aiški, tiksli.
Praktiniai gebėjimai	Skaityti žodžiais arba sakiniais ir pasirengus (mokytojui padedant) atsakyti į teksto turinio klausimus.	Skaityti sakiniais ir atsakyti į teksto turinio klausimus.	Sklandžiai, tinkamai intonuojant skaityti tekstą ir atsakyti į apibendrinamuosius klausimus.
	Mokytojui padedant, atkartojant draugus atpasakoti patikusią arba mokytojo nurodytą neilgą vadovėlyje skaityto ir analizuoto teksto ištrauką.	Tinkamai (pagal kūrinio turinį) intonuojant sakinius atpasakoti pasirinktą neilgą teksto ištrauką.	Atpasakoti pasirinktą teksto ištrauką. Paaiškinti, kodėl pasirinkta teksto dalis įdomi, kodėl patiko (arba nepatiko) jos kalba (pagrįsti teksto žodžiais).
	Mokytojui padedant pasirinkti knygą, stengtis ją perskaityti. Pasakyti, ką šiuo metu skaito.	Pasirinkti įdomią knygą ir perskaityti. Pasakyti jam žinomiausią (labiausiai skaitomą) vaikų rašytoją.	Motyvuoti knygos pasirinkimą, ją perskaityti, pasakyti savo nuomonę. Pasakyti labiausiai patinkantį vaikų rašytoją; argumentuoti, kodėl šio rašytojo kūryba patinka.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Atpažinti pasaką, dainą, mįslę.	Atskirti pasaką, dainą, mįslę, skaičiuotę, pamėgdžiojimą, eilėraštį.	Gali apibendrinti to paties žanro kūrinius (pvz., pasakyti, kad skaitytos pasakos yra apie gyvūnus, pasakos be galo ir t. t.; mįslės – apie daržoves, žmogų ir t. t.; skaitytas apsakymas – apie vaikų gyvenimą ir kt.).
	Pagal formą atskirti eiliuotą ir neeiliuotą kūrinį.	Rasti skaitomame eilėraštyje eilučių galūnių sąskambius.	Iš klausos pagal eilučių sąskambius skirti eiliuotą ir neeiliuotą kūrinį.
	Mokytojui padedant pasakyti prozos kūrinio veikėjus arba svarbiausią įvykį.	Pasakyti prozos kūrinio veikėjus ir įvykius.	Apibūdinti prozos kūrinio veikėjus ir įvykius.
	Pasekti skaitytos pasakos ištrauką.	Pasekti skaitytą pasaką, sakmę.	Pasekti ir suvaidinti pasirinktą pasaką.
	Padeklamuoti neilgą eilėraštį.	Padeklamuoti pasirinktą eilėraštį.	Raiškiai padeklamuoti pasirinktą eilėraštį.
Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			
Žinios ir supratimas	Pasakyti (parodyti), kaip rašoma sąsiuvinyje.	Pasakyti rašymo reikalavimus.	Paaiškinti, kodėl būtina laikytis rašymo reikalavimų.
	Pakartoti mokytojo ar draugų paaiškinimą, kaip reikia rašyti žodį.	Paaiškinti, kodėl rašant žodį reikia jį taisyklingai tarti.	Paaiškinti, kodėl rašant žodį reikia jį taisyklingai tarti, ir pasakyti, kur galima pasitikrinti žodžio rašybą (žodyne, vadovėlyje, paklausti mokytojo).
	Pasakyti, kad sakinys pradedamas rašyti didžiąja raide, gale dedamas taškas.	Paaiškinti, kodėl (kada) rašomas taškas ar klaustukas sakinio gale.	Paaiškinti, kodėl (kada) rašomas taškas, klaustukas, šauktukas sakinio gale.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Praktiniai gebėjimai	Pasižiūrint į pavyzdį rašyti standartinėmis raidėmis.	Taisyklingai rašyti standartinėmis lietuvių abėcėlės raidėmis, jas jungti žodžiuose.	Taisyklingai rašyti standartinėmis lietuvių abėcėlės raidėmis, jas jungti žodžiuose, įvertinti savo ir draugų raštą.
	Mokytojui padedant taisyklingai tarti ir rašyti 2–3 skiemenų, be priebalsių samplaikų žodžius.	Taisyklingai tarti ir rašyti 2–3 skiemenų, be priebalsių samplaikų žodžius.	Taisyklingai tarti ir rašyti be priebalsių samplaikų žodžius, gebėti ištaisyti klaidas.
	Mokytojui padedant, parašyti 2–3 sakinių tekstą.	Gavus tam tikrą pagalbą (pvz.: planą, paveikslėlių seriją, klausimus) parašyti 3–4 sakinių tekstą. Daro rašybos klaidų, bet jas nurodžius geba išsitaisyti.	Geba nurodyta arba pasirinkta tema taisyklinga kalba sukurti rišlų 5 ir daugiau sakinių tekstą.
Vertybinės nuostatos	Kalbos mokomasi tik reikalaujant mokytojui, tėvams, įvairios užduotys atliekamos tik kitiems (mokytojui, draugams, tėvams) skatinant.	Domimasi lietuvių kalba, stengiamasi užduotis atlikti taisyklingai ir tikslingai, aktyviai dalyvaujama įvairioje kalbinėje veikloje.	Noriai mokomasi lietuvių kalbos. Jaučiamas poreikis nuolat siekti geresnių rezultatų. Suprantama ir vertinama lietuvių kalbos mokėjimo reikšmė. Noriai, draugiškai padedama kitiems.

17.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

17.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

3–4 klasėse toliau skatinamas kiekvieno mokinio siekis prasmingai ir taisyklingai kalbėti, skatinama tobulinti kalbos išraiškingumą, puoselėjamas individualumas. Toliau mokomasi bendrinės kalbos garsų taisyklingo tarimo, kirčiavimo, šalinamos tarties klaidos. Klausantis deklamuojamų eilėraščių, sekamų pasakų ir kt., mokomasi išgirsti lietuvių kalbos garsų sąskambius, jų savitumą. Plečiamas mokinių žodynas, mokomasi kalbėti taisyklingais, įvairios intonacijos sakiniais.

Svarbu, kad mokiniai noriai klausinėtų, kalbėtų, diskutuotų, mokytųsi taktiškai reikšti savo nuomonę. Todėl skatinama draugui, draugų grupei ar visai klasei pasakoti patirtus ar matytus įvykius, sekti pasakas, sakmes, padavimus, kalbėti apie perskaitytus kūrinius, girdėtas radijo, matytas televizijos laidas.

Toliau siekiama, kad kiekvienas mokinys tobulintų savo skaitymo gebėjimus: skaitymo techniką, išraiškingumą, teksto suvokimą ir literatūros kūrinio supratimą. Mokiniams sudaromos sąlygos skaityti įvairius tekstus: tautosaką, grožinę vaikų literatūrą, informacinius leidinius ir vaikams skirtą periodiką. Jie skatinami geriau pažinti knygos sandarą, mokomi susirasti reikiamą informaciją knygose, vaikų enciklopedijose, internete. Mokiniai savarankiškai lanko artimiausią biblioteką, pasirenka patinkančią ar reikalingą knygą.

Aptariant įvairius meninius tekstus susipažįstama su *temos, pagrindinės idėjos (idėjų)* sąvokomis, mokomasi aptarti įvykius, jų vietą, laiką, apibūdinti veikėjus. Mokomasi išgirsti eiliuoto kūrinio skambėjimą, regėti eilėraščio vaizdus,

pajausti jo nuotaiką. Analizuojant negrožinius kūrinius mokomasi teisingai suprasti pateiktą informaciją, suvokti jos pateikimo tikslingumą, atskirti esminius dalykus. Mokiniai skatinami pasakyti savo nuomonę apie kūrinį. Susipažįstama su geriausiais lietuvių ir užsienio vaikų rašytojais, plačiau aptariama gimtinės rašytojų kūryba.

Toliau siekiama, kad kiekvienas mokinys pagal savo galimybes tobulėtų rašytinės kalbos srityje: ugdytųsi norą kurti, t. y. savo mintis ir jausmus išreikštų rašytine kalba, mokytųsi taisyklingai rašyti taikydamas svarbiausias sakinio skyrybos, žodžių rašybos taisykles (morfologinės rašybos principą), formuotųsi aiškią, estetišką rašyseną. Rašymas siejamas su skaitymu – juo daugiau mokinys skaito vertingų tekstų, juo turiningiau ir vaizdingesne kalba rašo.

Mokiniai, skaitydami ir analizuodami grožinius ir negrožinius tekstus, susipažįsta su pasakojimu ir aprašymu, jų sandara, kalbos ypatybėmis ir patys mokosi kurti šiuos tekstus. Plečiasi mokinių žodynas, daugėja išraiškos galimybių, todėl kuriama vis daugiau įvairių tekstų: rašomi atpasakojimai, pasakojimai iš asmeninės patirties, fantastiniai, eiliuojama. Leidžiamos kolektyvinės ir mokinio kūrybos „knygos“, rašomi dienoraščiai, klasės sienlaikraščiai, „laikraščiai“, kuriami plakatai, skelbimai, knygos reklamos ir kt. rašto darbai.

Siekiama, kad mokiniai, mokytojo vadovaujami, nuolat aptartų savo ir draugų kūrybą, tobulintų darbus ir įgytų elementarius teksto redagavimo įgūdžius. Taisomos kūrybiniuose darbuose mokinių padarytos rašybos ir skyrybos klaidos, visa tai daroma taktiškai, kad mokiniai neprarastų noro kurti.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)			
1.1. Neįžeisti pašnekovo išsakant savo mintis ir jausmus.	1.1. Bendraujant su kitais juos girdėti ir suprasti, jausti jų kalbos nuotaiką, į ją reaguoti (sutikti ar prieštarauti, vykdyti nurodymus ir kt.).	1.1. Suprasti elementariausias kalbos etiketo taisykles: kaip pasiteirauti ko nors, kaip kreiptis į mažiau pažįstamus žmones (mokyklos darbuotojus, kaimynus ir kt.).	1.1. Mokytojui vadovaujant kalbamasi pasirinkta tema poroje ir grupėje; dalyvaujama diskusijoje, pasakoma sava nuomonė; klausomasi skaitomų tekstų, kuriuose svarstomi įvairūs bendravimo aspektai.
1.2. Siekti aiškintis, klausti mokytojo ar klasės draugų.	1.2. Mokėti išklausyti kitą, jo nepertraukti, ko nors nesupratus, mokėti paklausti.	1.2. Suprasti, kas svarbu bendraujant (kalbėti išraiškingai, sudominti pašnekovą ir kt.). Įžvelgti, ko trūksta bendraujant (drąsos, gebėjimo išklausyti ir suprasti kitą, žodžiais išreikšti mintį ir kt.).	1.2. Mokomasi kalbėtis atsižvelgiant į adresatą; apmąstomas savo ir kitų klasės draugų dalyvavimas kalbinėse situacijose.
1.3. Rodyti susidomėjimą aptariama tema.	1.3. Sėkmingai bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis, dirbti ir gyventi kartu.	1.3. Suprasti, kam reikalingos bendravimo taisyklės.	1.3. Aiškinamasi, kaip derėtų kalbėtis su pašnekovu vienais ar kitais atvejais, kokie žodžiai būtų tinkamiausi.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1.4. Būti tolerantiškam kitaip manančiam.	1.4. Atsižvelgiant į adresatą, situaciją, kurti įvairius pokalbius. Perskaičius knygą, pamačius spektaklį, televizijos laidą ir kt., pasidalyti įspūdžiais.	1.4. Suprasti, kad pokalbių turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo adresato, situacijos. Suprasti, kam, kada ir kaip galima perteikti asmeninę patirtį, savo įspūdžius apie perskaitytą knygą, matytą spektaklį ir kt.	1.4. Vedami įvairūs pokalbiai atsižvelgiant į adresatą ir situaciją, pavyzdžiui, aptariama nauja perskaityta knyga, ji pristatoma klasės draugams; dalijamasi matyto spektaklio, televizijos laidos įspūdžiais.
1.5. Kontroliuoti savo emocijas.	1.5. Išreikšti žodžiais savo jausmus ir nuotaikas.	1.5. Suvokti savo ir kitų žmonių reiškiamus jausmus, nuotaikas.	1.5. Žaidžiant žaidimus, vaidinant įvairias situacijas mokomasi patiriamus jausmus ir būsenas (laimę, džiaugsmą, pyktį, nerimą, baimę ir pan.) išreikšti žodžiais, mimika, gestais.
1.6. Noriai klausytis sekamos pasakos, sakmės, padavimo.	1.6. Išklausius sekamą pasaką, sakmę, padavimą, nusakyti svarbiausius įvykius ir veikėjus.	1.6. Suprasti, į ką reikia atkreipti dėmesį klausantis sekamos pasakos, sakmės, padavimo.	1.6. Sukurtoje malonioje, vaikams jaukioje aplinkoje mokomasi klausytis pasakų, sakmių, padavimų; mokomasi juos suprasti.
1.7. Norėti sekti pasaką, sakmę, padavimą draugams, artimiesiems.	1.7. Atsižvelgiant į adresatą, pasekti pasaką, sakmę, padavimą.	1.7. Pasakyti, kokios savybės būdingos geram pasakotojui.	1.7. Mokomasi sekti pasaką, sakmę, padavimą atsižvelgiant į adresatą. Aptariama, kad vienaip mokinys seks pasaką klasės draugui, kitaip jaunesnei seseriai, sergančiai senelei ir pan.
1.8. Domėtis liaudies dainomis, jas noriai dainuoti renginių, išvykų metu.	1.8. Mokytojui padedant atsirinkti liaudies dainas ir jas dainuoti šventiniuose renginiuose, išvykose ir kitur.	1.8. Pasakyti, kada dainuojamos mokiniams žinomos liaudies dainos (vaikų, darbo, sūpuoklinės, kalėdinės ir kt.).	1.8. Organizuojami renginiai, popietės, išvykos, kurių metu dainuojamos dainos, aptariamos jų melodijos (ryšys su muzikiniu ugdymu).
1.9. Turėti savo nuomonę apie vaikams skirtas radijo ir televizijos laidas.	1.9. Mokytojui, tėvams padedant atsirinkti vertingas vaikams skirtas radijo ir televizijos laidas.	1.9. Pasakyti, kokias žino vaikams skirtas radijo ir televizijos laidas.	1.9. Klasėje su mokytoju, namie su tėvais, seneliais ar kitais artimaisiais aptariamos radijo ir televizijos laidos, pasakoma nuomonė apie jas.
1.10. Siekti toliau tobulinti savo tartį. Jeigu gyvenama tarmiškoje aplinkoje, norėti išmokti bendrinės kalbos tarties, tačiau nepamiršti puoselėti ir savo tarmę.	1.10. Mintį perteikti stengiantis taisyklingai tarti kalbos garsus, tinkamai intonuoti. Ypač svarbu taisyklingai tarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius (*ie, uo*), mišriuo-	1.10. Suvokti, kad taisyklinga tartis, tinkama intonacija (garsumas, tempas, pauzės, balso pakėlimas ir nuleidimas), taisyklingas kirčiavimas padeda perteikti mintį bei ją suprasti.	1.10. Kalbantis, diskutuojant, pasakojant nuolat mokomasi tinkamai intonuoti, taisyklingai tarti garsus, kirčiuoti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	sius dvigarsius (*il*, *im, in, ir, ul, um, un, ur*). Taisyklingai tarti ir kirčiuoti dažniau vartojamus žodžius, savo krašto vietovardžius, savo bei artimųjų vardus.		
2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
2.1. Siekti išmokti sklandžiai skaityti.	2.1. Skaityti sklandžiai, sąmoningai, įvairiais būdais.	2.1. Suprasti, koks skaitymo būdas kada labiausiai tinka.	2.1. Mokomasi skaityti įvairiais būdais: garsiai ir tyliai, tik perbėgant akimis ir lėtai, įsigilinant.
2.2. Jausti poreikį perskaityti įvairios rašysenos tekstus (tiek bendraamžio, tiek suaugusiojo).	2.2. Skaityti ir suprasti klasės draugų, suaugusiųjų ranka parašytus tekstus.	2.2. Atskirti spausdintinį tekstą nuo rašytinio, nusakyti vartojimo skirtumus.	2.2. Mokomasi skaityti ir analizuoti suaugusiojo bei bendraamžio ranka parašytus tekstus.
2.3. Siekti įvertinti grožinį ir negrožinį tekstą.	2.3. Skirti grožinį ir negrožinį tekstą: tekstuose pateiktą meninę ir dalykinę informaciją.	2.3. Pasakyti, pagal kokius požymius atskiriamas grožinis ir negrožinis tekstas.	2.3. Skaitydami ir analizuodami grožinius ir negrožinius tekstus mokiniai aptaria jų skirtumus, mokosi juos atpažinti, analizuoti, vertinti.
2.4. Noriai skaityti grožinius tekstus, į juos įsijausti.	2.4. Skaityti grožinės literatūros tekstus, savarankiškai kelti teksto klausimus, nusakyti temą ir pagrindines idėjas, veikėjus, veiksmo vietą ir laiką. Tekstą panaudoti kaip kūrybinio darbo pavyzdį.	2.4. Savais žodžiais paaiškinti, kas yra prozos kūrinio tema ir pagrindinės idėjos.	2.4. Perskaitę tekstą mokiniai, mokytojo padedami, nusako prozos kūrinio temą ir pagrindines idėjas, veikėjus, veiksmo vietą ir laiką. Skaitomi įvairūs grožiniai tekstai ir pagal galimybes atrandama, kas juose gražu, netikėta; ugdomasi vaizduotė – mokiniai pasakoja, kokius regi skaitytus vaizdus. Aptariami veikėjai, jų poelgiai, mokomasi juos vertinti. Apie tai kalbamasi, dalijamasi savo išgyvenimais su kitais. Sudaromos sąlygos eksperimentuoti teksto kalba: praleisti, keisti žodžius, papildyti tekstą savais žodžiais, pratęsti pasakojimą.
2.5. Norėti skaityti įvairių žanrų tekstus, rinktis mėgstamiausią.	2.5. Skirti prozos, poezijos ir dramos kūrinį.		2.5. Analizuodami konkrečius kūrinius mokiniai mokosi atskirti prozos, poezijos ir dramos kūrinį.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2.6. Stengtis savarankiškai susirasti reikiamą, mokiniui įdomią informaciją.	2.6. Skaityti šio amžiaus vaikams skirtą informacinę literatūrą. Savarankiškai rasti reikiamą informaciją žodynuose, vaikams skirtose enciklopedijose, internete ir kt.	2.6. Pasakyti, kada naudojamasi žodynais, enciklopedijomis.	2.6. Supažindinama su informaciniais leidiniais, esančiais klasėje, mokyklos bibliotekoje. Mokomasi ieškoti informacijos žodynuose, enciklopedijose, internete. Kolektyviai aptariama gauta informacija, analizuojama, interpretuojama, vertinama.
2.7. Stengtis skaityti vertingiausią periodinę spaudą.	2.7. Mokytojui, tėvams padedant atsirinkti, kas yra vertingiausia periodinėje spaudoje, ją skaityti. Pagal galimybę naudotis interneto vaikams skirtų periodinių leidinių svetainėmis.	2.7. Pasakyti mokiniams skirtos periodinės spaudos 1–2 leidinių pavadinimus.	2.7. Kartu su mokytoju aptariama periodinė spauda vaikams, aiškinamasi jiems įdomi ir reikšminga informacija.
2.8. Jausti poreikį orientuotis knygoje.	2.8. Orientuotis knygoje (autorius, pavadinimas, dailininkas; tekstas, iliustracijos, turinys, leidykla, išleidimo metai), pagal turinį susiieškoti reikiamą tekstą.	2.8. Žinoti, kaip reikia ieškoti reikiamo teksto knygoje. Suprasti sąvokas: *autorius, pavadinimas, dailininkas; tekstas, iliustracijos, turinys, leidykla, išleidimo metai.*	2.8. Ieškoma reikiamų tekstų, aptariami būdai, kaip greičiausiai juos galima susirasti (pavyzdžiui, naudojantis turiniu, abėcėliniu katalogu, paieška internete ir pan.). Aptariamas knygos viršelis, titulinis lapas, iliustracijos ir kt.
2.9. Ugdytis poreikį skaityti vaikų literatūros kūrinius, lankytis bibliotekoje, būti jos skaitytoju, laikytis bibliotekos taisyklių, saugoti ir tausoti knygas.	2.9. Laikytis bibliotekos taisyklių, pasirinkti dominančias knygas, jas skaityti iki pabaigos.	2.9. Pakomentuoti bibliotekos taisykles, knygų pasirinkimo būdus.	2.9. Reguliariai lankomasi mokyklos bibliotekoje, konsultuojamasi su mokytoju, bibliotekininku, tėvais, klasės draugais pasirenkant knygas; laikomasi bibliotekos taisyklių (knygos saugomos, grąžinamos laiku ir pan.).
3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			
3.1. Noriai atlikti įvairias kūrybines užduotis, suvokti teksto kūrimo prasmę bei svarbą žmogaus gyvenime.	3.1. Mokytojui padedant arba savarankiškai pasirengti kūrybiniam darbui, apgalvoti, ką rašyti, įprasti pirmiausia darbą kurti juodraštyje, pakoregavus ir patobulinus perrašyti į švarraštį.	3.1. Paaiškinti, kaip kurs tekstą.	3.1. Rašant įvairius kūrybinius darbus kartu su mokytoju, draugais aptariama, kodėl reikia mokėti rašyti vieną ar kitą tekstą, prisimenama, ką jau moka, kalbamasi, ką dar kiekvienam reikia išmokti. Pirmiausia kuriama juodraštyje, tuomet darbas koreguojamas, tobulinamas, perrašomas į švarraštį.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3.2. Pasitikėti savo kūrybinėmis galiomis. Pripažinti kūrybą kaip įdomią, vertingą, teikiančią prasmingų išgyvenimų veiklą.	3.2. Stengtis kurti rišlų tekstą atsižvelgiant į adresatą, motyvus, situaciją.	3.2. Žinoti rašinių rūšis (pasakojimas, pasaka, laiškas, žinutė, skelbimas ir kt.).	3.2. Rašydami kūrybinį darbą mokosi atsižvelgti į adresatą, rašymo motyvus. Skaitomi, analizuojami ir vertinami mokinių rašiniai: aptariami darbo tikslai, adresatai, kaip pavyko. Pavyzdžiui, kuriamas laiškas draugui, seneliams, vaikų žurnalui, skelbimas, raštelis mamai ir kt. Aiškinamasi, kaip reikia raštu perduoti tikslią informaciją: parašyti telegramą, skelbimą. Džiaugiamasi draugų ir savo kūrybiniais pasiekimais.
3.3. Stengtis išmokti įdomiai pasakoti, vaizdžiai ar tiksliai aprašyti.	3.3. Kurti pasakojimą apie patirtus ir matytus įvykius. Tikslingai kurti gyvūno, daikto aprašymą.	3.3. Žinoti pasakojimo ir aprašymo sandarą.	3.3. Mokiniai reguliariai kuria įvairius pasakojimus, aprašymus, mokosi į pasakojimą tikslingai įterpti aprašymą ar jo elementų. Analizuodami pavyzdžius susipažįsta su pasakojimo ir aprašymo sandara. Kurdami naudojasi tam tikromis (pagal situaciją) teksto kūrimo, komponavimo strategijomis (pvz.: „minčių lietus“, „minčių žemėlapis“, „piramidės“ strategija ir pan.). Sukūrę tekstus, mokiniai aptaria ir tobulina (redagavimo pradmenys) jų turinį, kalbinę raišką: randa, kas pasakojimuose įdomu, o ko galima visai atsisakyti, kaip nuosekliai išdėstytos mintys, kur yra minties „duobių”, neaiškumų, kurios aprašymo detalės labiausiai pavykusios, o kurias reikia aprašyti tiksliau, kaip siejami sakiniai, ar išvengta įkyraus tų pačių žodžių kartojimosi, koks teksto žodingumas ir t. t.
3.4. Stengtis savo ir kitų kūrybiniame darbe rasti, kas gera.	3.4. Vertinti savo ir kitų sukurtus tekstus.	3.4. Mokytojui padedant pasakyti, pagal ką vertina savo ir draugų pasakojimus bei aprašymus (turinio įdomumas, kalbos taisyklingumas, tikslumas ir kt.).	3.4. Mokytojo vadovaujami mokiniai skaito ir aptaria savo ir draugų parašytus pasakojimus, aprašymus, vertina pagal numatytus kriterijus, ką pavyko pasiekti, ką reikėtų tobulinti. Sudaromos galimybės mokiniams semtis įspūdžių, kūrybinių sumanymų iš kitų kūrybos, literatūros, aplinkos.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3.5. Stengtis dirbti valingai, įdedant daug pastangų: mokytis rašyti be klaidų, laikytis išmoktų rašybos ir skyrybos taisyklių. Stengtis rašyti tvarkingai, įskaitomai.	3.5. Rašto darbuose taisyklingai rašyti: žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininką; daiktavardžių ir būdvardžių daugiskaitos kilmininką; daiktavardžių vietininką; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos vardininką pagal pavyzdžius; asmenvardžius ir vietovardžius; esamojo laiko veiksmažodžius; būtojo kartinio laiko veiksmažodžius; paprasčiausius priebalsių asimiliacijos atvejus (*dirbti – dirba, nešdavo – nešė* ir kt.); įsidėmėtinos rašybos žodžius (žr. *Turinio apimtis* – įsidėmėtinos rašybos žodžiai). Kelti žodžius į kitą eilutę. Parašyti skyrybos ženklus sakinio gale, kableliais atskirti neišplėstines vienarūšes sakinio dalis, dėti kablelį prieš *o, bet, tačiau, kad*, pirmąjį sakinį atitraukti nuo krašto. Mokytis pagal pavyzdį užrašyti veikėjų pokalbius, išskirti kreipinius.	3.5. Paaiškinti, kaip reikia rašyti: daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininką; daiktavardžių ir būdvardžių daugiskaitos kilmininką; daiktavardžių vietininką; asmenvardžius ir vietovardžius; esamojo laiko veiksmažodžius; būtojo kartinio laiko veiksmažodžius; paprasčiausius priebalsių asimiliacijos atvejus (*dirbti – dirba, nešdavo – nešė* ir kt.). Paaiškina skyrybą: sakinio gale, vienarūšių sakinio dalių, užrašyto veikėjų pokalbio.	3.5. Sistemingai rašo įvairių rūšių diktantus (ypač mokomuosius), atpasakojimus, rašinius, atlieka rašybos mokymosi pratimus. Nuolat gaudami grįžtamąją informaciją mokiniai mokosi taisyklingai reikšti mintis, rašyti be rašybos klaidų (iš išmoktų atvejų). Rašybos ir skyrybos mokomasi atliekant įvairias užduotis, pavyzdžiui, skaitant tekstus atkreipiamas dėmesys į tuos rašybos bei skyrybos atvejus, kurių mokomasi.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3.6. Domėtis lietuvių kalbos žodžių kilme, daryba.	3.6. Nesudėtingos darybos žodžius (kuriuose nėra šaknies balsių kaitos, aiškūs priešdėliai, priesagos, galūnės) suskirstyti reikšminėmis dalimis, pažymėti sutartiniais ženklais, mokėti padaryti giminiškų žodžių.	3.6. Suprasti, kaip padaromi giminiški žodžiai. Pasakyti reikšminių žodžio dalių pavadinimus. Nurodyti reikšmines žodžio dalis atitinkančius sutartinius ženklus.	3.6. Žaisdami kalbinius žaidimus, kurdami naujus žodžius, atlikdami įvairius pratimus mokosi žodžius suskirstyti reikšminėmis dalimis, pažymėti sutartiniais ženklais, reikšmines dalis taisyklingai pavadinti, išsiaiškina giminiškų žodžių vartojimą kalboje.
3.7. Stengtis kalbos dalis vartoti taisyklingai ir tikslingai.	3.7. Taisyklingai pagal išmoktas taisykles ir tikslingai vartoti veiksmažodžius, daiktavardžius, būdvardžius, būdo prieveiksmius.	3.7. Atpažinti veiksmažodžius, reiškiančius veiksmus, konkrečios reikšmės daiktavardžius, būdvardžius, reiškiančius spalvas, formą, dydį, skonį, būdo prieveiksmius.	3.7. Mokosi tekste atpažinti kalbos dalis: veiksmažodį, daiktavardį, būdvardį, būdo prieveiksmį. Šias kalbos dalis mokiniai skatinami taisyklingai ir tikslingai vartoti savo sakytinėje ir rašytinėje kalboje.
3.8. Domėtis skaitomų tekstų sakiniais, norėti mokytis iš taisyklingos kalbos pavyzdžių.	3.8. Mokėti kelti klausimus sakinio žodžiams. Atpažinti veiksnį, išreikštą daiktavardžio vardininku, ir tarinį, išreikštą veiksmažodžio asmenuojamąja forma, ir juos tinkamai pažymėti sutartiniais ženklais.	3.8. Suprasti, kas yra sakinio veiksnys ir tarinys.	3.8. Mokydamiesi sakinio, jo dalių, remiasi tekstu, o ne pavieniais sakiniais, nes sakinio dalių vartojimas, jų reikšmė išaiškėja tik tekste. Mokosi kelti klausimus sakinio žodžiams; sakinyje atpažinti veiksnį ir tarinį, juos pažymėti sutartiniais ženklais, tikslingai išplėsti sakinius antrininkėmis sakinio dalimis.

17.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Antrojo pradinių klasių koncentro (3–4 klasės) turinio sudedamosios dalys yra tokios pačios kaip ir pirmojo (1–2 klasės), t. y. ugdymo turinys skirstomas pagal kalbinės veiklos sritis, tik kiekvienos veiklos apimtis praplečiama, pagilinama. Programoje sąlygiškai išskiriamas (praktikoje integruotas į kalbinį ir literatūrinį ugdymą) kalbos sandaros pažinimo skyrelis, nes tai ypač svarbu pereinant į naują mokymosi pakopą – 5 klasę. Be to, siekiama, kad mokantis kalbėti, klausyti, skaityti, rašyti, būtų aptariamas ne tik kalbos reiškinių, faktų vartojimas tekste, sakinyje, žodyje, bet ir išsiaiškinami, o 4 klasėje ir apibendrinami elementarūs kalbos teorijos klausimai (lietuvių kalbos garsai, jų ypatumai, skirstymas; žodžių reikšmė, jų kaitymas ir daryba, žodžių ryšiai sakinyje ir kt.).

17.7.2.1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)

17.7.2.1.1. Dialogas. Mokiniai, remdamiesi kalbinės veiklos pavyzdžiais, supranta, ką reiškia dialogas, kada ir kodėl klausiama, klausinėjama; supranta, kad labai svarbu mokėti pradėti ir tęsti (palaikyti) pokalbį; sukuria savo klasės pokalbio taisykles.

Dalyvaudami klasėje vykstančiuose pokalbiuose, mokiniai išmoksta pradėti pokalbį, jį tęsti, paklausti pašnekovą, atsakyti į jo klausimus, atsižvelgdami į pokalbio temą, adresatą, situaciją; klasėje aptaria pokalbio taisykles, jas priima ir jų laikosi. Kalbėdami vaikai ir mokytojas daug dėmesio skiria taisyklingam žodžių tarimui, sakinių intonavimui.

17.7.2.1.2. Pasakojimas. Mokosi atpasakoti neilgą pasakojamąjį tekstą pagal planą. Išklausę mokytojo ar draugų pasakojimą, pasako, apie ką buvo kalbama, kas pasakojime patiko ir kita. Patys išmoksta sukurti pasakojimą apie save ir kitus (rimtai, dalykiškai, pašmaikštaudami). Moka pratęsti girdėtą pasakojimą (žodžiu papasakoja, kaip, jų nuomone, nuotykis baigėsi, kas galėjo atsitikti ir kt.). Kuria pasakojimus – tiek tikroviškus, tiek pramanytus.

17.7.2.1.3. Dalykinė informacija. Aptardami įvairias kalbines situacijas, išsiaiškina, kada reikia kalbėti itin aiškiai, konkrečiai, išmoksta tiksliai perduoti informaciją (*kas, kada, kur* įvyko ar įvyks) kitam asmeniui. Mokydamiesi taisyklingai, prasmingai kalbėti, stengdamiesi išklausyti kitus, siekdami išsiaiškinti jiems svarbius dalykus, mokiniai visų pirma pamokoje išmoksta atsakyti į mokytojo, klasės draugų klausimus bei patys pratinasi kelti klausimus kitiems.

17.7.2.1.4. Vaidinimai. Dalyvaudami vaidinimuose, vaikai mokosi persikūnyti į kitą veikėją, kalbėti jo balsu, tinkamai intonuoti tariamus sakinius.

17.7.2.2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys

17.7.2.2.1. Skaitymo įgūdžiai. Skaitydami grožinius ir negrožinius tekstus, vaikų periodiką nuolat tobulina skaitymo gebėjimus: skaitymo išraiškingumą, teksto suvokimą. Pagal skaitymo tikslą ir situaciją pasirenka skaitymo būdą ir tempą: garsųjį arba tylųjį skaitymą, vidutinį, greitą arba lėtą tempą.

17.7.2.2.2. Skaitymo funkcijos. Skaitydami ir analizuodami mokomąją medžiagą, pradeda perprasti skaitymo funkcijas: pažintinę (skaitau, nes noriu sužinoti), reguliuojamąją (mokomąją) (skaitau, nes noriu išmokti ką nors praktiškai veikti, pvz., pasigaminti kaukę, pasitikrinti, ar be klaidų parašytas rašinys, ir kt.), vertybinę – orientacinę (estetinę) (skaitau, nes malonu skaityti).

17.7.2.2.3. Grožinio ir negrožinio teksto skaitymas. Skaitydami grožinius kūrinius ar jų ištraukas mokosi vertinti – pasakyti, kodėl patiko (nepatiko) skaitinys, nurodyti, kas skaitinyje juokina, liūdina, verčia gėrėtis ar piktintis ir pan., rasti vaizdingus žodžius, pasakymus. Skaitydami negrožinius tekstus, mokosi pasakyti, kas juose svarbu, ką naujo sužinojo, rasti reikiamą informaciją. Aptardami vadovėlio, pratybų sąsiuvinio užduotis ar kitą mokomąjį tekstą, taisyklę, mokosi vadovautis tais paaiškinimais, patarimais, nurodymais, taisyklėmis, kai atlieka įvairius kalbos sandaros supratimo, rašybos mokymo pratimus, kūrybines užduotis.

Perskaitę pasaką, sakmę, padavimą, moka šiuos kūrinius pasekti tinkama intonacija, pasaką geba suvaidinti. Mokosi įminti mįsles, žaisti tautosakinius vaikų žaidimus, padainuoti vaikų dainą.

Perskaitę prozos kūrinį, mokosi nusakyti jo temą, pagrindines idėjas, veikėjus, veiksmo vietą ir laiką; pasakyti, kas ir kodėl kūrinyje patiko; rasti grožiniame tekste vaizdingų veiksmažodžių, sinonimų, palyginimų ir kt.

Mokytojo padedami aptaria eilėraščio vaizdus ir nuotaiką, mokosi raiškiai deklamuoti eilėraštį.

Mokosi suprasti dramos kūrinio savitumą, pasirengia ir vaidina dramos kūrinio ištrauką.

Tikslingai skaito negrožinį tekstą knygoje, periodiniame leidinyje, internete, jame rasdami reikiamą informaciją, atskiria svarbiausius ir antraeilius dalykus.

Tikslingai skaito periodinę spaudą, žiūri vaikams skirtas televizijos laidas ir gali papasakoti, ką jose matė.

17.7.2.2.4. Gero skaitytojo bruožai. Ugdosi gero skaitytojo bruožus. Lankydami mokyklos, miesto ar kaimo biblioteką tampa aktyviais skaitytojais, ugdosi estetinę nuovoką, išmoksta pasirinkti vertingą ir reikalingą knygą, naudotis informaciniais leidiniais. Jeigu yra galimybės ir nuo pirmos klasės mokėsi naudotis internetu, geba savarankiškai rasti reikiamą informaciją internete.

Skaitydami, klausydami, analizuodami skiria tautosakos kūrinius nuo autorinių. Susipažįsta su knygos sandara ir gali pasakyti jos duomenis.

17.7.2.3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)

17.7.2.3.1. Rašymo technika. Atlikdami įvairias rašto užduotis, mokiniai susidaro įgūdį rašyti tvarkingai, įskaitomai, pratinasi palengva pereiti prie greitesnio rašymo tempo, kad 5 klasėje suspėtų užrašyti mokytojo padiktuotą (pasakytą) žodį, sakinį.

17.7.2.3.2. Pasakojamojo teksto kūrimas. Skaitydami grožinės ir negrožinės literatūros kūrinius, jų ištraukas, praplečia savo žodyną ir tikslingai vartoja pasirinktus iš kūrinio žodžius, jų junginius kūrybiniuose darbuose.

Išmoksta parašyti perskaityto, išgirsto teksto atpasakojimą pagal klasėje susidarytą planą.

Kuria asmenine patirtimi pagrįstą bei pramanytą pasakojimą: 1) pagal paveikslėlių seriją; 2) pagal pateiktą pradžią ir pabaigą; 3) savarankiškai keisdami, perdarydami mokytojo pateiktą planą; 4) kolektyviai numačius tik pasakojimo gaires; 5) pagal perskaityto literatūros kūrinio pavyzdį.

Atlikdami įvairias kūrybines užduotis, mokosi užrašyti savo mintis, jausmus.

Pagal klasėje išnagrinėtus rašytojų sukurtus tekstus mokosi rašyti rišliais sakiniais (susieti vieną sakinį su kitu prasmės atžvilgiu, pasirinkti tinkamus siejamuosius žodžius); pasakoti vaizdžiai: be reikalo nekartoti tų pačių žodžių, išskyrus kartojimą kaip stilistinę priemonę, su kuria vaikai susipažįsta skaitydami pasakas (tai žodžių junginiai: *ėjo ėjo ir priėjo; lipo lipo ir įlipo į dangų*; *graži graži kaip saulės dukra*) ir kt.

Parašę kūrybinį darbą, mokosi jį taisyti, tobulinti: netiksliai pavartotą žodį pakeičia vaizdingesniu, tikslesniu; išbraukia pasikartojantį, pasirinktai temai netinkamą sakinį, o prireikus įrašo žodžių, papildo parašytą tekstą.

17.7.2.3.3. Aprašomojo teksto kūrimas. Mokiniai, perskaitę ir išsamiai aptarę aprašymo pavyzdžius, patys tikslingai aprašo gyvūną, daiktą, remdamiesi regos, girdėjimo, lytėjimo, uoslės, skonio pojūčiais. Mokosi aprašymą ar jo detales įterpti į pasakojimą.

17.7.2.3.4. Kuriamų tekstų žodžių rašyba ir sakinių skyryba. Skaitydami tekstus, patys juos kurdami, nuolat girdėdami taisyklingai tariamus žodžius, tinkamai intonuojamus sakinius, mokosi rašyti be klaidų:

daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininką;

daiktavardžių ir būdvardžių daugiskaitos kilmininką;

daiktavardžių vietininką;

daiktavardžių ir būdvardžių vardininką pagal pavyzdžius (*brolis – broliai, žuvis – žuvys, brangus – brangūs*);

asmenvardžius ir vietovardžius;

esamojo laiko veiksmažodžius;

būtojo kartinio laiko veiksmažodžius;

paprasčiausius priebalsių asimiliacijos atvejus (*dirbti – dirba, nešdavo – nešė, verkdavo – verkė* ir kt.);

17.7.2.3.5. Įsidėmėtinos rašybos žodžiai. Mokosi įsidėmėtinos rašybos žodžius: *keletas, stebuklas, mąstyti, mįslingas, kąsnis, tęsinys, aukštyn, atidžiai, drąsa, grįžo* ir įtvirtina 2 klasėje išmoktus.

17.7.2.3.6. Sakinių skyryba. Išmoksta savo kuriamuose tekstuose vartoti ne tik tiesioginius, bet ir klausiamuosius, šaukiamuosius sakinius ir jų gale padėti reikiamus skyrybos ženklus. Mokosi pagal pavyzdį užrašyti veikėjų pokalbius, išskirti kreipinį. Pratinasi vartoti ir sudėtinius sakinius, parašyti kablelį prieš jungtukus *kad, o, bet, tačiau...*

17.7.2.4. Kalbos sandaros pažinimas

17.7.2.4.1. Garsas. Lietuvių kalbos garsų rūšys: balsiai, priebalsiai, dvigarsiai (dvibalsiai, mišrieji dvigarsiai). Klausydamiesi raiškiai deklamuojamų ar skaitomų tekstų, dainuojamų liaudies dainų, patys deklamuodami ir skaitydami, dainuodami mokiniai įtvirtina ir praplečia supratimą apie lietuvių kalbos garsinę sandarą: pakartoja balsius, priebalsius, ilguosius, trumpuosius balsius, dvibalsius, susipažįsta su mišriaisiais dvigarsiais ir sąvoka *mišrusis dvigarsis*, minkštai tariamų priebalsių žymėjimu – *priebalsių minkštumo ženklu* ***i***. Mokosi išgirsti ir suprasti garsų sąskambius eiliuotoje kalboje. Toliau tobulina tartį: taiso tarties trūkumus, pagal pavyzdį mokosi taisyklingai kirčiuoti sunkiau kirčiuojamus žodžius, juos pasitikrinti žodyne.

17.7.2.4.2. Žodis. Reikšminės žodžio dalys. Kalbos dalys: veiksmažodis, daiktavardis, būdvardis, prieveiksmis; sinonimai, antonimai, perkeltinės reikšmės žodžiai; asmenvardžiai ir vietovardžiai. Susipažįsta su sąvokomis: *giminiški žodžiai, šaknis, galūnė, priesaga, priešdėlis*. Skirsto žodžius reikšminėmis žodžio dalimis, žymi sutartiniais ženklais. Mokosi sudaryti naujus priešdėlinius, priesaginius žodžius ir juos tinkamai vartoti tekste. Aptardami skaitomų tekstų turinį, mokiniai išmoksta rasti veiksmažodžius, daiktavardžius, būdvardžius, būdo prieveiksmius, supranta, kada jie vartojami kalboje. Išsiaiškina, kaip kaitomi veiksmažodžiai, daiktavardžiai, būdvardžiai, ir patys išmoksta tinkamai vartoti įvairias jų formas. Susipažįsta su mokinių kalboje dažniau vartojamų žodžių sinonimais, antonimais, perkeltinės reikšmės žodžiais ir kt. Iš vadovėlių, žodynų, enciklopedijų sužino apie lietuvių asmenvardžius ir vietovardžius, jų kilmę, reikšmę.

17.7.2.4.3. Sakinys. Išmoksta kelti klausimus sakinio žodžiams, tai yra rasti ryšius tarp sakinio žodžių; pagal sakymo tikslą sudaryti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius (terminų *tiesioginis, klausiamasis, skatinamasis* mokiniai nevartoja, tik paaiškina, kad vienais sakiniais galima pasakoti įvykį, kitais – ko nors paklausti, paprašyti, trečiais – paraginti ir t. t.). Išmoksta sakinyje rasti veiksnį (išreikštą daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku), tarinį (išreikštą asmenuojamąja veiksmažodžio forma). Mokosi vartoti neišplėstinius ir išplėstinius sakinius.

17.7.2.4.4. Tekstas: pasakojamojo teksto sandara, planas; gyvūnų, daiktų aprašymas; samprotavimo elementai mokinių kalboje. Išmoksta sudaryti pasakojamojo teksto planą, suprasti pasakojimo (kaip teksto tipo) sandarą, sukurti pasakojimą, kuriame būtų įvykio pradžia, dėstymas, pabaiga. Susipažįsta su gyvūnų, daiktų aprašymo vartojimu tekste.

Aptardami skaitomus literatūros kūrinius, jų ištraukas, atsakydami į klausimus, remiasi teksto žodžiais arba išsako savo nuomonę, vertinimą – praktiškai pradeda vartoti samprotavimą, kaip teksto tipą.

17.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

17.7.3.1. Kaip ir pirmame pradinio ugdymo koncentre, antrajame ugdymo koncentre (3–4 klasėse) mokinių pasiekimų lygiai aprašyti išskiriant tas pačias kalbinės veiklos sritis: klausymą ir kalbėjimą (sakytinio teksto suvokimą ir kūrimą); skaitymą (skaitymo techniką, teksto suvokimą) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenis; rašymą (rašymo techniką, teksto kūrimą). Aprašant kiekvienos srities vertinimą, kaip ir 1–2 klasėse, daugiausia dėmesio skiriama praktiniams gebėjimams, tačiau jau daugiau nurodoma ir žinių bei supratimo šiems gebėjimams pasiekti. Vertinant kiekvieno mokinio pasiekimus, atsižvelgiama ir į ugdytinio vertybinių nuostatų formavimąsi – jo norą mokytis, individualias pastangas, daromą pažangą.

17.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lentelėse pateikta informacija mokytojui turėtų padėti stebėti individualią mokinio pažangą, diferencijuoti ir individualizuoti užduotis ir kuo geriau parengti kiekvieną ugdytinį mokytis aukštesnėje ugdymo(si) pakopoje.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)			
Žinios ir supratimas	Pasakyti, kaip turi kalbėti mokinys su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis. Žinoti, kaip prisistatyti pašnekovui: pasakyti savo vardą, pavardę, mokyklą, namų adresą, kuo domisi.	Išvardyti pokalbio taisykles, kurios buvo aptartos ir priimtos klasėje, ir paaiškinti, nuo ko priklauso pokalbio turinys (nuo pokalbio adresato, situacijos). Žinoti, kaip papasakoti apie save: kas esąs, koks esąs paties ir kitų nuomone (jeigu ją žino). Žinoti, kaip paklausti pašnekovą siekiant išsiaiškinti, kuo jis domisi, ką įdomaus yra matęs, patyręs ir pan.	Pasakyti itin svarbias pokalbio taisykles, paaiškinti, kodėl svarbu jų laikytis. Žinoti, kaip papasakoti apie save skirtingiems adresatams, pvz., vienaip – mokyklos direktoriui, kitaip – pirmą kartą matomiems bendraamžiams susipažinimo renginyje ir kt.
Praktiniai gebėjimai	Mokėti trumpai papasakoti apie save, prisistatyti.	Mokėti papasakoti apie save ir pašnekovo paklausti apie jį.	Mokėti papasakoti apie save skirtingiems adresatams ir jų paklausti.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Mokėti atsakyti į mokytojo klausimus, kai atsakymas trumpas (vieno ar kelių žodžių).	Atsakyti į klausimus, kurie prasideda žodžiu *kodėl?* Prašyti pašnekovo arba pačiam patikslinti pasakytą nuomonę, informaciją ir kt.	Atsakyti į klausimus, kai atsakymą reikia pačiam sugalvoti, sukurti. Patiems kelti klausimus – klausinėti siekiant ką nors išsiaiškinti.
	Išklausyti neilgą (kelių sakinių) mokytojo pasakojimą ir jį suprasti.	Išklausyti mokytojo ar klasės draugų kokio nors įvykio pasakojimą ir jį suprasti.	Išklausyti klasės draugų, kitų žmonių pasakojimą apie kokį nors įvykį. Įvertinti išklausytus pasakojimus (kaip nuosekliai, įdomiai rutuliojamas įvykis, kokia minčių raiška ir kt.).
	Remdamasis pagalbiniais klausimais gali papasakoti matytą ar patirtą įvykį.	Pasakoti patirtus ar matytus įvykius.	Įdomiai, gyvai papasakoti patirtą ar matytą įvykį.
	Mokytojui padedant (keliant klausimus *kas? kada? kur?*) perduoti žodžiu tikslią informaciją.	Savarankiškai, tiksliai perduoti žodžiu informaciją nurodytam adresatui.	Patiems sukurti žodžiu pranešimą apie kokį nors renginį, įvykį ir pan. ir jį perduoti adresatui.
	Kalbant, pasakojant stengtis taisyklingai tarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, suklydus pasitaisyti kitiems padedant.	Kalbant, pasakojant stengtis taisyklingai tarti lietuvių kalbos garsus, tinkamai intonuoti, pasitaisyti mokytojo ar draugų nurodytas klaidas.	Taisyklingai tarti lietuvių kalbos garsus, tinkamai intonuoti, pastebėti savo ir draugų tarties klaidas ir jas taisyti.
Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
Žinios ir supratimas	Skirti rašytinį ir spausdintą tekstą.	Pasakyti, kas ir kodėl rašoma ranka, o kas ir kodėl spausdinama.	Pasakyti rašytinio ir spausdinto teksto skirtumus.
	Pasakyti skaitomos knygos autorių, pavadinimą, dailininką.	Apibūdinti knygą: autorių, iš kokios srities knyga (grožinės literatūros, informacinės ir kt.). Pasakyti knygos autorių (autorius), dailininką, leidyklą, leidimo metus.	Apibūdinti knygą, paaiškinti, kam reikalinga knygoje trumpas knygos turinio išdėstymas (anotacija).

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Pasakyti vieną kitą vaikų literatūros rašytoją, jo knygos pavadinimą. Pasakyti bent vieną savo gimtinės rašytoją.	Pasakyti žinomiausius vaikų literatūros rašytojus, jų kūrinius.	Turėti mėgstamiausią rašytoją, pasakyti, kodėl jo kūryba patinka. Pasakyti žinomiausius savo gimtinės rašytojus.
	Pagal pavyzdžius skirti prozos, poezijos ir dramos kūrinius.	Skirti prozos, poezijos ir dramos kūrinius.	Paaiškinti, kas svarbu prozos, poezijos, dramos kūrinyje, žinoti šių žanrų pavyzdžių.
Praktiniai gebėjimai	Skaityti meninį tekstą ir atsakyti į turinio klausimus.	Tinkamu tempu ir taisyklingai intonuojant skaityti meninį tekstą ir atsakyti į įvairius su kūriniu susijusius klausimus.	Raiškiai skaityti meninį tekstą, savarankiškai pasirenkant išraiškos priemones: tempą, toną, intonaciją. Perskaičius kūrinį, atsakant į teksto klausimus, pasakyti savo nuomonę.
	Atpasakoti žodžiu meninį (iki pusės puslapio) pasakojamąjį tekstą pagal mokytojo pasiūlytą planą.	Atpasakoti žodžiu neilgą pasakojamąjį tekstą pagal klasėje sudarytą planą.	Sklandžiai, nuosekliai žodžiu atpasakoti vieno puslapio pasakojamąjį tekstą.
	Pasakyti neilgo perskaityto kūrinio veikėjus, apie ką kūrinyje kalbama.	Prozos kūrinyje suvokti įvykius, veikėjus, veiksmo vietą, laiką, temą ir ką svarbaus autorius norėjo pasakyti.	Pasakyti perskaityto kūrinio temą, pagrindines idėjas.
	Pasakyti, kurie grožinio teksto žodžiai, pasakymai mokiniui gražūs, patinka, rasti vartojamų sinonimų.	Grožiniame tekste rasti sinonimų, antonimų, vaizdingų veiksmažodžių, palyginimų pavyzdžių.	Paaiškinti, kodėl grožiniame kūrinyje vartojami perkeltinės reikšmės žodžiai, sinonimai, antonimai, palyginimai. Pasakyti, kodėl patiko viena ar kita kūrinio ištrauka, sakinys, žodis.
	Pasekti skaitytą pasaką arba jos ištrauką.	Aiškiai, stengiantis tinkamai intonuoti sakinius, pasekti skaitytą pasaką.	Raiškiai pasekti pasirinktą pasaką.
	Pasakyti, kokių padavimų žino apie savo krašto žymesnes vietoves.	Pasekti padavimų apie savo krašto žymesnes vietoves.	Užrašyti padavimų apie savo krašto žymesnes vietoves.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Padeklamuoti pasirinktą aiškaus ritmo ir rimo eilėraštį.	Padeklamuoti pasirinktą eilėraštį, išryškinant vaizdus ir eilėraščio nuotaiką.	Raiškiai, savitai padeklamuoti pasirinktą eilėraštį, paaiškinti, kodėl šį kūrinį pasirinko. Žodžiu nupiešti eilėraščio vaizdus, aptarti nuotaiką, rasti eilučių sąskambius, rimuotus žodžius.
	Kartu su klasės draugais dalyvauti dramos kūrinio vaidinime.	Pasirinkti dramos kūrinio veikėją, suprasti jo žodžius, jį suvaidinti, atkreipiant dėmesį į pastabas (remarkas), kaip ir kada sakomi veikėjo žodžiai.	Įsijausti į pasirinktą vaidmenį ir savarankiškai suvaidinti dramos kūrinio veikėją.
	Skaityti negrožinį tekstą ir atsakyti į klausimus, rasti tiesiogiai pasakytą informaciją.	Skaityti negrožinį tekstą ir pasakyti jame pateiktus faktus.	Skaityti negrožinį tekstą ir pasakyti, ką naujo sužinojo, rasti reikiamą informaciją, daryti išvadas, apibendrinti.
	Pasirengus perskaityti suaugusiųjų, bendraamžių ranka rašytą tekstą ir pasakyti, apie ką skaitė.	Skaityti suaugusiųjų, bendraamžių ranka rašytą tekstą ir pasakyti, apie ką skaitė.	Skaityti suaugusiųjų, bendraamžių ranka rašytą tekstą, pasakyti, ką svarbaus sužinojo.
	Mokytojui arba bibliotekos darbuotojui, tėvams patarus pasirinkti knygą, ją perskaityti.	Savarankiškai arba kitiems padedant pasirinkti bibliotekoje knygą, ją perskaityti.	Savarankiškai pasirinkti knygą bibliotekoje, paaiškinti pasirinkimo motyvus, kryptingai skaityti.
Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			
Žinios ir supratimas	Pasakyti, kur rašomas teksto pavadinimas, pradedamas rašyti tekstas.	Paaiškinti teksto užrašymo tvarką: pavadinimo, pradžios, pastraipų ir kt.	Paaiškinti kūrybinio darbo etapus: medžiagos kaupimas, planavimas, rašymas, redagavimas, skelbimas.
	Pasakyti, kokie yra gero pasakojimo požymiai.	Pasakyti pasakojimo (kaip teksto tipo) sandarą: įvykio pradžia, įvykio raida, įvykio pabaiga.	Suskirstyti pasakojimą dalimis. Pasakyti, kieno vardu gali būti pasakojama. Įvertinti savo ir bendraamžių pasakojimus.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Mokytojui padedant paaiškinti, kaip aprašys gerai pažįstamą gyvūną, augalą ar pan.	Pasakyti, kokia galima aprašymo sandara: bendrasis įspūdis, aprašymo detalės, vertinimas.	Apibendrinti aprašymo vartojimą, atsakyti į klausimus, kas gali būti aprašoma, kodėl aprašoma, kaip aprašoma.
	Paaiškinti skyrybos ženklus sakinio gale.	Paaiškinti skyrybos ženklus sakinio gale. Paaiškinti, kaip atskirti vieną nuo kitos neišplėstines vienarūšes sakinio dalis.	Paaiškinti skyrybos ženklus sakinio gale, paprasčiausius užrašyto veikėjų pokalbio skyrybos ženklus, vienarūšių sakinio dalių, kreipinio skyrybą.
	Mokytojui padedant pasakyti, kaip rašoma daiktavardžių vienaskaitos galininko, daugiskaitos kilmininko, vietininko galūnės.	Pasakyti, kaip rašoma daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininko, daugiskaitos kilmininko, vietininko galūnės.	Paaiškinti, kaip ir kur galima pasitikrinti daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininko, daugiskaitos kilmininko, vietininko galūnių rašybą.
	Mokytojui padedant pasakyti, kaip rašomos veiksmažodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko galūnės.	Pasakyti, kaip rašomos veiksmažodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko galūnės.	Paaiškinti, kaip ir kur (pvz., žodyne, vadovėlyje) galima pasitikrinti veiksmažodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko galūnių rašybą.
	Mokytojui padedant pasakyti, kaip rašomi asmenvardžiai ir vietovardžiai.	Pasakyti, kaip rašomi asmenvardžiai ir vietovardžiai.	Paaiškinti, kaip rašomi asmenvardžiai, vietovardžiai ir kiti dažniausiai vartojami pavadinimai.
		Paaiškinti paprasčiausius priebalsių asimiliacijos atvejus.	Paaiškinti sudėtingesnius priebalsių asimiliacijos atvejus.
Praktiniai gebėjimai	Rašyti įskaitomai.	Rašyti įskaitomai, tvarkingai, nuolat tobulinti savo rašyseną.	Rašyti įskaitomai, tvarkingai, estetiškai, nuolat tobulinti savo rašyseną.
	Mokytojui padedant, pagal pavyzdį aprašyti patirtus ir matytus įvykius; parašyti trumpą pasakojimą. Trumpai aprašyti pažįstamą gyvūną, augalą ar kt.	Aprašyti patirtus ir matytus įvykius; parašyti pasakojimą ir aprašymą. Pagal aptarto aprašymo pavyzdį sukurti gyvūno, augalo, daikto ar kt. aprašymą.	Parašyti pasakojimą, aprašymą, jį redaguoti, tobulinti. Pagal pasirinktą pavyzdį (gyvūno ar daikto aprašymą) aprašyti gyvūną, augalą, daiktą ar kt.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Mokytojui padedant, pagal klausimus parašyti nesudėtingo teksto atpasakojimą. Rašyti tašką, klaustuką sakinio gale. Mokytojui padedant, pagal pavyzdį rašyti: žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininką; daiktavardžių ir būdvardžių daugiskaitos kilmininką; daiktavardžių vietininką; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininką pagal pavyzdžius; asmenvardžius ir vietovardžius; esamojo laiko veiksmažodžius; būtojo kartinio laiko veiksmažodžius; paprasčiausius priebalsių asimiliacijos atvejus.	Sudaryti įvykio veiksmų grandinę. Parašyti nesudėtingo teksto atpasakojimą. Rašyti tašką, klaustuką, šauktuką sakinio gale, skirti neišplėstas vienarūšes sakinio dalis, kreipinį. Rašyti: žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininką; daiktavardžių ir būdvardžių daugiskaitos kilmininką; daiktavardžių vietininką; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininką pagal pavyzdžius; asmenvardžius ir vietovardžius; esamojo laiko veiksmažodžius; būtojo kartinio laiko veiksmažodžius; paprasčiausius priebalsių asimiliacijos atvejus;	Savarankiškai parašyti teksto atpasakojimą. Rašyti skyrybos ženklus sakinio gale, skirti neišplėstas vienarūšes sakinio dalis, kreipinį, užrašyti dialogą. Rašyti: žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos galininką; daiktavardžių ir būdvardžių daugiskaitos kilmininką; daiktavardžių vietininką; daiktavardžių ir būdvardžių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininką pagal pavyzdžius; asmenvardžius ir vietovardžius; esamojo laiko veiksmažodžius; būtojo kartinio laiko veiksmažodžius; priebalsių asimiliacijos atvejus;

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
		įsidėmėtinos rašybos žodžius: *ąsotis, ąžuolas, mįslė, žąsis, manęs, mane, tavęs, tave, savęs, save, mūsų, jūsų, ačiū, šiandien, rytoj, stebuklas, Kęstutis, keletas, mąstyti, mįslingas, kąsnis, tęsinys, aukštyn, atidžiai, drąsa, grįžo.*	sudurtinius žodžius; įsidėmėtinos rašybos žodžius: *trise, keturiese, dviese, keletas, kažkas, žemyn, galbūt, turbūt.*
Vertybinės nuostatos	Norėti ir stengtis atlikti mokytojo paskirtas lietuvių kalbos užduotis. Tolerantiškai išklausyti klasės draugų nuomonę apie atliktus darbus per lietuvių kalbos pamoką ir namie.	Noriai mokytis lietuvių kalbos, ugdytis poreikį taisyklinga kalba reikšti savo mintis žodžiu ir raštu. Stengtis aktyviai dalyvauti kalbos mokymosi procese. Teigiamai, argumentuojant vertinti savo ir kitų daromą pažangą.	Domėtis lietuvių kalba, jos savitumu. Norėti skaityti knygas, tobulinti savo kalbą. Norėti aktyviai dalyvauti mokymosi procese, pasitikėti savo jėgomis atliekant įvairias kalbines užduotis, stengtis savitai reikšti savo mintis raštu ir žodžiu. Jausti atsakomybę už savo darbo rezultatus. Noriai padėti kitiems.

18. KITOS GIMTOSIOS KALBOS

18.1. Bendrosios nuostatos

18.1.1. Kitų gimtųjų kalbų mokymo modeliai yra analogiški lietuvių kalbos mokymo modeliui, nes gimtosios kalbos dalyko paskirtis, pagrindinis tikslas, vertybinės bei didaktinės nuostatos iš esmės nesiskiria. Tačiau kitų gimtųjų kalbų mokymo Lietuvoje tikslus, uždavinius ir turinį lemia skirtinga situacija, nes mokyklos funkcionuoja kitoje, ne savo tautos, kalbinėje ir visuomeninėje kultūrinėje aplinkoje. Atsižvelgiant į šias aplinkybes ugdymo turinys bei procesas įgauna keletą svarbių aspektų:

- siekiama suvokti priklausomybę savo tautai, išsaugoti ir puoselėti etnokultūrinį tautinei mažumai priklausančių asmenų identitetą; gimtosios kalbos mokymas, skaitomi grožinės literatūros tekstai siejami su savosios tautos istorija, kultūros paveldu bei tradicijomis, skatinamas domėjimasis šių dienų savo tautos kultūra;
- gimtosios kalbos mokymas glaudžiai sietinas su socialiniu kultūriniu Lietuvos kontekstu, pilietiškumu bei tolerancija; akcentuojamos savosios ir lietuvių, slavų ir baltų kultūrų bei tradicijų sąsajos, savosios bendruomenės Lietuvoje istorija, tautosaka ir etnokultūra;
- svarbi ugdymo turinio dalis – lenkų ir rusų kalbų Lietuvoje ypatumai. Skiriama nemažai laiko ir dėmesio gimtosios kalbos kultūrai, savosios kalbos sąveikai su lietuvių bei kitomis kalbomis.

18.2. Tikslas

Svarbiausias kitų gimtųjų kalbų, kaip mokomojo dalyko, tikslas – sudaryti sąlygas įgyti komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos pagrindus.

18.3. Uždaviniai

Siekiama, kad mokiniai:

- ugdytųsi poreikį skaityti, mokytųsi suprasti bei vertinti įvairaus pobūdžio tekstus;
- mokytųsi bendrauti su bendraamžiais ir kitais mokinių aplinkos žmonėmis, atsižvelgdami į tikslą, adresatą bei kalbėjimo situaciją;
- pagal savo amžiaus galimybes gebėtų aiškiai ir taisyklingai reikšti mintis ir jausmus žodžiu ir raštu, kurti įvairių žanrų tekstus;
- ugdytųsi poreikį tobulinti savo kalbą, laikytųsi bendrinės kalbos normų, įgytų taisyklingos rašybos pradmenis;
- nuosekliai pažintų savosios tautos tradicijas bei kultūrą ir jas puoselėtų;
- ugdytųsi kūrybiškumą, vaizduotę, estetinius poreikius.

18.4. Struktūra

18.4.1. Programoje ugdymo turinys pateikiamas koncentrais: 1–2 ir 3–4 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas);
- skaitymas (rašytinio teksto suvokimas), literatūros ir kultūros pažinimas;
- rašymas (rašytinio teksto kūrimas).

18.4.2. Turinio apimtį sudaro dvi integralios dalys: kalbinis ugdymas, literatūros ir kultūros pažinimas.

18.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame programos skyriuje pateikiama esminių kiekvienos veiklos – kalbėjimo ir klausymo, teksto suvokimo, literatūros bei kultūros pažinimo, teksto rašymo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių baigdami tam tikrą koncentrą.

1–2 klasės	3–4 klasės
1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)	
1. Nusakyti aiškiai išreikštus kalbėtojo ketinimus, monologo temą, perteikti svarbiausius išgirstos informacijos elementus. 2. Trumpai papasakoti apie save, savo šeimą, apie patirtą nutikimą, reikšti savo nuomonę. 3. Dalyvauti pokalbyje: klausti ir atsakyti į bendraamžių bei suaugusiųjų klausimus. 4. Taikyti mokytojo pasiūlytas klausymosi bei kalbėjimo strategijas.	1. Nusakyti aiškiai išreikštus kalbėtojo ketinimus, monologo temą, aiškiai pasakytą pagrindinę mintį, perteikti svarbiausią informaciją. 2. Kurti įvairių tipų monologinius tekstus: pagal nuorodas kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus ir aprašymus, apibūdinti artimiausius žmones ir aplinką; reikšti ir paaiškinti savo nuomonę. 3. Dalyvauti pokalbyje: pradėti pokalbį, jį tęsti, mandagiai sutikti ar nesutikti, reikšti pagarbą kalbinėmis priemonėmis. 4. Įvertinti save kaip klausantįjį, taikyti mokytojo pasiūlytas klausymosi bei kalbėjimo strategijas.
2. Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas), literatūros ir kultūros pažinimas	
1. Taisyklingai ir sklandžiai skaityti ir suprasti nesudėtingus tekstus. 2. Mokytojo padedamam rasti reikalingą informaciją iš nurodyto teksto. Nusakyti teksto temą, veiksmo vietą, išvardyti pagrindinius personažus, trumpai paaiškinti, kaip supranta jų poelgius. Remiantis pagal mokytojo nurodymus sudarytu planu ar paveikslėliais, trumpai atpasakoti perskaitytą tekstą. Pastebėti, kas kūrinyje įdomu, gražu, juokinga, liūdna, ir išreikšti tai žodžiais, piešiniu, gestais. 3. Mokėti naudotis vadovėlio nuorodomis. Pasirinkti knygą bibliotekininko padedamam. Saugoti ir tausoti knygas.	1. Taisyklingai, sklandžiai ir raiškiai įvairiu (pagal reikmes) tempu skaityti ir suprasti grožinės literatūros ir informacinius tekstus. 2. Nusakyti teksto temą, apie ką kalbama tekste. Nurodyti veiksmo vietą, laiką, įvykių seką, trumpai apibūdinti pagrindinius personažus, paaiškinti jų poelgius. Savarankiškai sudaryti teksto planą. Atsakyti į klausimus, susijusius su tekstu, savarankiškai kelti klausimus skaitomam tekstui. Trumpai ar detaliai atpasakoti perskaitytą tekstą. Nusakyti skaityto teksto sukeltus įspūdžius bei jais pasidalyti, trumpai paaiškinti. Pasakyti, kurie personažai patinka, trumpai paaiškinti, kodėl. 3. Mokėti naudotis vadovėlio nuorodomis, suprasti sutartinius vadovėlių ženklus. Mokytojo padedamam rasti ir surinkti reikalingą informaciją (žinutes, straipsnelius iš laikraščių, žurnalų) iš nurodytų įvairių šaltinių (pvz., žodynų, vaikams skirtų enciklopedijų). Savarankiškai pasirinkti knygą bibliotekoje.

1–2 klasės	3–4 klasės
3. Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)	
1. Įskaitomai parašyti žodžius, sakinius bei rišlų nesudėtingą tekstą iš kelių sakinių. Rašant sakinį taikyti skyrybos ženklus. Siekti, kad tekstas būtų parašytas taisyklingai ir estetiškai.	1. Kurti nesudėtingus rišlius tekstus suvokiant jų paskirtį, temą ir adresatą. Stengtis išskirti pastraipą ir laikytis trinarės teksto struktūros. Taisyklingai rašyti žodžius, kurių rašyba remiasi fonetikos principais, taikyti pagrindinius skyrybos principus. 2. Tikslingai išdėstyti tekstą puslapyje. 3. Pratintis kuriant tekstą naudotis juodraščiu.

18.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir vertinimas. 1–2 klasės

18.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

1–2 klasėse svarbu prašnekinti kiekvieną mokinį (nedrąsų, savimi nepasitikintį, atsižvelgti į kalbinę jo individualybę (kalba tarmiškai, miesto žargonu, nerišliais sakiniais, skurdus žodynas ir kt.). Skatinti kalbėti prasmingai, konkrečiai, aiškiai, kad kiti suprastų ir jiems būtų įdomu klausytis. Mokyti išklausyti draugus ir mokytoją.

Išmokstama skaityti, išugdomi ir tobulinami skaitymo įgūdžiai. Skaitymo technika neatsiejama nuo teksto suvokimo (sąmoningo skaitymo), todėl siekiama, kad mokiniams būtų pateikiami skaityti tekstai, o ne atskiri žodžiai ir sakiniai, kad mokiniai aptartų net paprasčiausių skaitomų tekstų turinį. Šiose klasėse mokomasi skirtingai skaityti grožinį ir negrožinį tekstą: skaitant grožinį kūrinį žadinamos mokinių emocijos, o dalykinį tekstą – ieškoma informacijos. Supažindinama su įvairiais tautosakos ir grožinės literatūros tekstais. Pratinama pajausti estetinę tautosakos ir grožinės literatūros vertę, suvokti eiliuoto ir prozos kūrinio skirtumus.

Išmokstama rašyti, lavinami aiškaus ir estetiško rašymo įgūdžiai. Dedami fonetinės rašybos pagrindai: mokomasi rašyti remiantis principu „taisyklingai tari – taisyklingai rašai“ (ryšys su kalbėjimu ir klausymu). Siekiama sudaryti tokias kalbines situacijas, kad mokiniai galėtų rašyti nors elementarų tekstą (pvz., derinti piešinį ir žodžius). Pagal pavyzdį mokomasi sieti vieną sakinį su kitu. Šio amžiaus vaikai labai kūrybingi, nereikėtų slopinti jų vaizduotės, išmonės dėl daromų rašybos klaidų. Rašymas siejamas su skaitymu – juo daugiau mokinys skaito vertingų tekstų, juo turiningiau ir vaizdingesne kalba jis rašo.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)			
Siekti tapti geru klausytoju. Reikšti savo mintis, jausmus, nuomonę žodžiu. Suprasti, kad kalbėjimo ir klausymosi gebėjimus reikia tobulinti.	1.1. Suprasti sakytinį tekstą, nusakyti aiškiai išreikštus kalbėtojo ketinimus atsakant į klausimus, perteikti svarbiausią informaciją.	1.1.1. Pateikti kalbėjimo ketinimų (paprašyti, atsiprašyti, sutikti, nesutikti, atsisakyti, paklausti, pakviesti, pasidalyti jausmais) pavyzdžių. 1.1.2. Nusakyti monologo (pasisakymo) temą, aiškiai pasakytą pagrindinę mintį.	1.1. Mokiniai reguliariai klausosi įvairių monologinių sakytinių tekstų (mokytojo pasakojimų, aiškinimų bei klasės draugų pasisakymų). Prieš klausydamiesi jie gauna užduotį, iškelia klausymosi tikslus. Mokiniai mokosi nusakyti kalbėtojo ketinimus, suprasti ir perteikti pranešimų turinį, svarbias detales. Kartu su mokytoju mokiniai reguliariai nagrinėja skaitomų bei girdimų tekstų struktūrą (pradžia – dėstymas – pabaiga), turinį (apie ką tekstas), raišką (kas lemia, kad tekstas būtų įdomus, išraiškingas).
	1.2. Aktyviai klausytis, taikyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.	1.2.1. Paaiškinti, kodėl reikia atidžiai klausytis. 1.2.2. Pateikti klausymosi kultūros reikalavimų pavyzdžių (nepertraukti pašnekovo). 1.2.3. Skirti aktyvaus klausymosi strategijas (ko nors nesupratus paprašyti pakartoti; aiškintis, kas yra neaišku).	1.2. Mokytojas organizuoja veiklą, kurios metu mokiniai aptaria, kas yra klausymas, kodėl svarbu mokėti klausytis, kokios gali būti neatidaus klausymosi priežastys ir pasekmės. Mokytojas kuria žaidimo situaciją, per kurią mokiniai išsiaiškina atidaus klausymosi svarbą.
	1.3. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą ir aplinkybes.	1.3.1. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją (pvz., su mokyklos direktoriumi ir su mama). 1.3.2. Skirti įvairius adresatus (bendraamžiai, suaugusieji). 1.3.3. Vengti šnekamosios leksikos oficialioje bendravimo situacijoje (pvz., per pamoką).	1.3. Mokiniai mokosi kurti sakytinius tekstus, atsižvelgdami į bendravimo tikslą, adresatą, situaciją: tinkamai pasirinkti kalbinę raišką, vengti šnekamosios kalbos leksikos (pvz., *sveikas)* oficialiose situacijose. Mokiniai kartu su mokytoju aptaria intonacijos svarbą bendraujant, pratinasi taisyklingai intonuoti sakinį, išgirsti savo intonaciją, skirtingai intonuoja tą patį sakinį ir analizuoja, kaip keičiasi sakinio prasmė.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	1.4. Kurti sakytinį tekstą (monologą): prisistatyti, trumpai papasakoti apie save, savo šeimą, pomėgius, artimiausią aplinką, apie patirtą nutikimą, reikšti savo nuomonę (patinka, nepatinka, sutinku, nesutinku).	1.4.1. Skirti monologą ir dialogą.	1.4. Pagal mokytojo nurodymus mokiniai kuria aprašomojo ir pasakojamojo tipo tekstus, kuria pasakojimus pagal planą, paveikslėlių seriją ir panašiai. Mokytojas skatina mokinius reikšti savo nuomonę, pagal savo galimybes gretinti informaciją, daryti išvadas.
	1.5. Dalyvauti pokalbyje: klausti ir atsakyti į bendraamžių bei suaugusiųjų klausimus. Kreipiantis į bendraamžius ir suaugusiuosius, vartoti mandagumo formules.	1.5.1. Trumpai paaiškinti būtiniausius kalbinio etiketo reikalavimus (per pamoką, valgykloje, svečiuose).	1.5. Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai laisvai reiškia mintis bei jausmus jiems aktualiomis bei patraukliomis temomis. Tolerantiškai traktuojamos visos vaikų mintys. Mokiniai mokosi klausytis mokytojo ir vieni kitų nepertraukdami, išgirsti klasės draugus, diskutuoti.
	1.6. Taikyti mokytojo pasiūlytas kalbėjimo strategijas.	1.6.1. Pateikti kalbėjimo strategijų pavyzdžių: abejojant ar nežinant kreiptis pagalbos į mokytoją, bendraklasius; aiškintis, kas neaišku; padarius klaidą atsiprašyti, pasitaisyti.	1.6. Mokytojas skatina mokinius tobulinti savo kalbėjimo ir bendravimo gebėjimus, mokytis iš klaidų, tikėti savo jėgomis, iškilus problemoms ieškoti pagalbos.
2. Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas), literatūros ir kultūros pažinimas			
Įgyti ir ugdyti sklandaus ir sąmoningo skaitymo įgūdžius. Noriai skaityti savo amžiui skirtą grožinę literatūrą. Patirti skaitymo džiaugsmą. Ugdytis kūrybiškumą, lavinti vaizduotę.	2.1. Skaityti žodžiais arba sakiniais ir suprasti, kas perskaityta. Pagal savo galimybes gebėti skaityti ir suprasti spausdintinį ir rašytinį tekstą.	2.1.1. Mokėti abėcėlę ir garsinę žodžio sudėtį. Atskirti garsą nuo raidės. Taisyklingai tarti žodžius ir žodžių junginius. Skirti spausdintines ir rašytines gimtosios kalbos raides. 2.1.2. Skirti tekstą nuo pavienių sakinių. Nurodyti teksto pastraipas.	2.1. Mokiniai mokosi abėcėlės, spausdintinių bei rašytinių raidžių užrašymo būdų. Mokytojas reguliariai kuria žaidimo situacijas, taiko kalbinius žaidimus, kurie padėtų mokiniams jungti raides į žodžius, iš atskirų žodžių sudaryti sakinius, taisyklingai intonuoti ir kirčiuoti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.2. Suvokti grožinius ir negrožinius tekstus, vertinti teksto turinį ir raišką: 2.2. A. Nusakyti teksto temą, atsakyti į mokytojo užduotus klausimus iš teksto turinio. 2.2.B. Nusakyti veiksmo vietą, laiką, išvardyti pagrindinius personažus, nusakyti jų tarpusavio santykius, trumpai paaiškinti, kaip supranta jų poelgius. 2.2.C. Mokytojo padedamam rasti informaciją dalykiniame tekste. 2.2.D. Atpažinti kūrinyje kalbinės raiškos priemones (Žr. *Turinio apimtis*). 2.2.E. Skirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto, nusakyti kūrinio žanrą (Žr. *Turinio apimtis*) . 2.2.F. Pastebėti, kas kūrinyje įdomu, gražu, juokinga, liūdna, ir išreikšti tai žodžiais, piešiniu, gestais. 2.2.G. Remiantis mokytojo nurodymais, sudarytu planu ar paveikslėliais, trumpai atpasakoti perskaitytą tekstą.	2.2.1. Skirti grožinį tekstą nuo dalykinio (pvz., matematikos vadovėlio tekstas). 2.2.2. Nusakyti temą (apie ką tekstas). 2.2.3. Skirti, kas kūrinyje yra tikra, kas išgalvota. 2.2.4. Paaiškinti personažo vaidmenį tekste. 2.2.5. Rasti tekste žodžius, nurodančius veiksmo vietą, laiką. 2.2.6. Skirti kalbinės raiškos priemones: pakartojimus, tipiškas pasakoms kalbines formules. 2.2.7. Skirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto. Išvardyti rimavimo principus. 2.2.8. Skirti literatūrinius žanrus: mįslę, patarlę, skaičiuotę, pasaką. 2.2.9. Atpažinti grožiniame kūrinyje išreikštus jausmus, nuotaiką.	2.2. Mokytojas pateikia skaityti aktualius, žadinančius smalsumą, turtinančius asmeninę mokinių patirtį tekstus. Mokytojas parenka įvairių reikšmių žodžių žodynui turtinti (veiksmų, daiktų, reiškinių, jausmų). Ugdomas kalbos išraiškingumas (pasakojimas, inscenizavimas, etiudai, pasakų sekimas, eilėraščių deklamavimas ir kt.). Mokiniai reguliariai klausosi mokytojo skaitomų (sekamų) pasakų ir istorijų, patys balsu ir tyliai skaito įvairių žanrų grožinius kūrinius, aptaria juos kartu su mokytoju. Grupelėmis bei individualiai mokiniai perkuria ir kūrybiškai reaguoja į skaitomus tekstus: kuria naujus siužetus su personažais iš skaitytų kūrinių, kuria mįsles, pasakas, dalyvauja klasei inscenizuojant pasakas, iliustruoja grožinius kūrinius. Kartu su mokytoju mokiniai aptaria skaitomus kūrinius, dalijasi savo įspūdžiais, pvz., vertina personažų poelgius, aptaria, ar jie etiški. Mokytojas pats deklamuoja, raiškiai skaito eilėraščius, seka pasakas arba siūlo pasiklausyti profesionalių aktorių įrašų. Mokiniai skaito, deklamuoja, mokosi atmintinai įvairių rimuotų tekstų (skaičiuočių, greitakalbių, eilėraščių ar jų ištraukų), pabrėžiamas poetinės kalbos skambumas, ritmas.
Suprasti, kad skaitymo gebėjimus reikia ugdyti. Siekti gauti informacijos ir ja naudotis.	2.3. Remiantis mokytojo nurodymais, naudotis įvairiomis strategijomis tekstui suvokti.	2.3.1. Nurodyti elementarius teksto suvokimo tikrinimosi būdus: skaityti balsu; skaityti dar kartą; kreiptis pagalbos į mokytoją aiškinantis nežinomų žodžių, posakių reikšmes.	2.3. Mokiniai nuolat naudojasi galimybėmis įveikti skaitomo teksto suvokimo sunkumus ir skatinami ieškoti būdų, kaip juos įveikti: skaito balsu, skaito pakartotinai, pasižymi, ko nesupratę, aiškinasi, kreipiasi pagalbos.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.4. Suvokti vadovėlio struktūrą: mokėti rasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį, suprasti vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio paskirtį. Pradėti naudotis aiškinamuoju žodynu.	2.4.1. Paaiškinti vadovėlio struktūrą, sutartinių ženklų reikšmę. Žinoti, kad aiškinamasis žodynas parašytas abėcėlės principu.	2.4. Mokiniai reguliariai lankosi bibliotekoje, mokosi pasirinkti knygas, ieškoti informacijos žodynuose, žinynuose, vaikiškuose leidiniuose.
3. Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)			
Siekti išreikšti savo mintis bei patyrimus rašytine kalba.	Kurti tekstą rašytine kalba atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą: 3.1.A. Parašyti rišlų tekstą iš kelių sakinių, elementariai išreikšti savo įspūdžius, nutikimus. 3.1.B. Pagal pavyzdį parašyti žinutę, sveikinimą, trumpą laišką bei rašinėlį.	3.1.1. Skirti sakinį ir tekstą. 3.1.2. Skirti žinutę, laišką, sveikinimą, rašinėlį.	3.1. Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas. Prieš kurdami tekstą mokiniai kartu su mokytoju apsvarsto teksto tikslą (pvz., pasveikinti su gimtadieniu), adresatą (klasės draugas, mokytojas), parenka iškeltiems tikslams ir situacijai tinkamą raišką. Teksto nagrinėjimas – viena iš sėkmingo teksto kūrimo sąlygų, todėl mokiniai kartu su mokytoju reguliariai nagrinėja skaitomų tekstų struktūrą (pradžia – dėstymas – pabaiga), turinį (teksto tema), raišką (kas lemia teksto įdomumą, išraiškingumą). Klausimais, pagal paveikslėlių seriją arba naudodamiesi kitais būdais, mokiniai mokosi kurti elementarų, rišlų kelių sakinių tekstą.
Rašyti aiškiai, įskaitomai, laikytis tam tikrų susitarimų, padedančių žmonėms adekvačiai suprasti vieniems kitus.	3.2. Įskaitomai, aiškiai rašyti: 3.2.A. Raides jungti į žodį, palikti tinkamus tarpus tarp žodžių, gebėti užrašyti savarankiškai sudarytus nesudėtingus sakinius. 3.2.B. Sakinį pradėti rašyti didžiąja raide, sakinio gale dėti tašką.	3.2.1. Suvokti aiškios rašysenos ir rašymo reikšmę komunikacijai. 3.2.2. Skirstyti žodį skiemenimis keliant žodžius. 3.2.3. Intuityviai suprasti tam tikrą žodžių tvarką sakinyje. 3.2.4. Skirti grafinius simbolius, kurie nurodo sakinio pradžią ir pabaigą, turėti elementarų supratimą apie taško, klaustuko ir šauktuko funkcijas.	3.2. Mokiniai mokosi rašyti raides ir jungti jas į žodžius, iš atskirų žodžių sudaryti sakinius, raštu atsakyti į klausimus. Mokytojas reguliariai kuria žaidimo situacijas, taiko kalbinius žaidimus, kurie padėtų mokiniams tinkamais grafiniais simboliais nurodyti sakinio pradžią ir pabaigą, susieti tam tikrą intonaciją su tinkamais skyrybos ženklais (taškas, klaustukas, šauktukas).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.3. Taikyti pagrindines rašybos taisykles.	3.3.1. Skirti tam tikrų raidžių ir garsų atitikmenis. 3.3.2. Tikrinius daiktavardžius rašyti didžiąja raide. 3.3.3. Rašyti žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo.	3.3. Mokiniai atlieka pratimus ir dalyvauja kalbiniuose žaidimuose, kurių tikslas – įgyti elementarių rašybos gebėjimų.
Suprasti, kad rašymo gebėjimus reikia tobulinti.	3.4. Rašyti taikant mokytojo nurodytas rašymo strategijas. Pradėti naudotis rašybos žodynu.	3.4.1. Suvokti rašymo strategijų reikšmę tobulinant rašybos gebėjimus. 3.4.2. Nurodyti rašymo strategijas: baigus rašyti, tekstą perskaityti; mokytojo padedamam pataisyti trūkumus. 3.4.3. Žinoti, kad rašybos žodynas parašytas abėcėlės principu.	3.4. Mokytojas įvertina mokinių pastangas, pasiekimus, siūlo būdų, kaip pagerinti tai, kas yra tobulintina.

18.6.2. Vertinimas. 1–2 klasės

18.6.2.1. Mokinių pasiekimų vertinimas aprašytas atsižvelgiant į dalyko struktūrą. Aprašant kiekvienos srities vertinimą ypač pabrėžiami praktiniai gebėjimai. Vertinant kiekvieno mokinio pasiekimus, atsižvelgiama ir jo vertybinių nuostatų formavimąsi, norą mokytis, individualias pastangas, o svarbiausia – į daromą pažangą. Lentelėse pateikta informacija mokytojui turėtų padėti stebėti individualią mokinio pažangą, diferencijuoti ir individualizuoti užduotis.

18.6.2.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai sąvokų vartoti, sistemingai laikytis susitarimų bei taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: mokinys bando tinkamai vartoti sąvokas ir taisykles ir daugeliu atvejų jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas ir taisykles, stengiasi visada jų laikytis.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)	Stengiasi kalbėti atsižvelgdamas į adresatą. Klausosi ir mokytojo padedamas stengiasi atsakyti į pateiktus klausimus (pasinaudoja tuo, kas žinoma, suprantama). Mokytojo padedamas (klasėje pakartojus, išryškinus svarbiausius dalykus: *kas, kada* vyks), sugeba perduoti dalykinę informaciją. Stengiasi papasakoti, kas pavaizduota paveikslėliuose (įvardyti veikėjus, ką jie veikia). Pasakoja apie tai, ką patyrė. Deklamuoja rimuotes, skaičiuotes.	Kalba atsižvelgdamas į adresatą, stengiasi laikytis kalbos etiketo. Klausosi ir mokytojo padedamas atsako į pateiktus klausimus (pasinaudoja tuo, kas žinoma, suprantama). Stengiasi atpasakoti skaitomo teksto dalį. Savarankiškai perduoda dalykinę žinią, kai yra du informacijos vienetai (*kas* ir *kada* vyks). Žiūrėdamas į pateiktus paveikslėlius, papasakoja, kas juose pavaizduota, atpasakoja įvykius iš eilės. Papasakoja, ką matė, patyrė. Raiškiai deklamuoja eilėraščius, skirtus vaikams, rimuotes, skaičiuotes.	Kalba atsižvelgdamas į adresatą, laikosi kalbos etiketo. Klausosi ir atsako į pateiktus klausimus, formuluoja klausimus iš išgirsto ar perskaityto teksto. Atpasakoja skaitomą tekstą ar jo dalį. Moka paaiškinti, kodėl pasirinktas tekstas ar jo dalis įdomi, kodėl patiko. Aiškiai perduoda dalykinę informaciją (*kas*, *kur* ir *kada* vyks) adresatui. Žiūrėdamas į pateiktus paveikslėlius, nuosekliai papasakoja, kas juose pavaizduota, atpasakoja įvykius iš eilės. Savarankiškai papasakoja, ką matė, patyrė. Raiškiai deklamuoja eilėraščius, skirtus vaikams, rimuotes, skaičiuotes, seka pasakas.
Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas), literatūros ir kultūros pažinimas	Pakankamai sklandžiai skaito balsu nesudėtingus tekstus, atitinkančius antros klasės mokinių suvokimo galimybes. Mokytojo padedamas atpasakoja nedidelės apimties tekstą, randa nurodytą informaciją.	Sklandžiai skaito balsu nesudėtingus tekstus, atitinkančius antros klasės mokinių suvokimo galimybes. Mokytojo padedamas atpasakoja nedidelės apimties tekstą, randa nurodytą informaciją: nurodo veiksmo vietą, laiką, veikėjus.	Sklandžiai skaito balsu tekstus, atitinkančius antros klasės mokinių suvokimo galimybes. Atpasakoja nedidelės apimties tekstą, randa nurodytą informaciją: nurodo veiksmo vietą, laiką, veikėjus, bando reikšti savo nuomonę apie skaitomo teksto įvykius.
Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)	Jungia raides į žodžius, žodžius į sakinius, o sakinius į trumpą tekstą. Moka rašyti žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo. Stengiasi rašyti aiškiai ir įskaitomai.	Sudaro vientisinius sakinius ir mokytojo padedamas juos sieja. Stengiasi taisyklingai rašyti taikydamas pagrindines rašybos taisykles (žr. *Turinio apimtis*). Stengiasi rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai, laikosi raidžių rašymo standartų.	Kuria tekstą pateikta tema iš kelių vientisinių sakinių. Taisyklingai perrašo ir pagal pavyzdį ištaiso tekstą, taisyklingai perkelia žodžius į kitą eilutę, rašo taikydamas pagrindines rašybos taisykles (žr. *Turinio apimtis*). Stengiasi rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai, laikosi raidžių rašymo standartų.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, veikia mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali reflektuoti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, suvokia, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Yra atradęs ir sėkmingai taiko tinkamiausias strategijas kai kurioms užduotims atlikti. Reflektuoja mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamuoju ryšiu ir tardamasis su mokytoju, kelia mokymosi uždavinius.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamojo ryšio, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamojo ryšio, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

18.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės ir vertinimas. 3–4 klasės

18.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

3–4 klasėse toliau skatinamas kiekvieno mokinio siekis prasmingai ir taisyklingai kalbėti, skatinama tobulinti kalbos išraiškingumą, puoselėjamas individualumas. Toliau mokomasi bendrinės kalbos garsų taisyklingo tarimo, šalinamos dėl svetimų kalbų įtakos atsiradusios tarties klaidos. Klausantis deklamuojamų eilėraščių, sekamų pasakų ir kt., mokomasi išgirsti gimtosios kalbos garsų sąskambius, jų savitumą.

Svarbu, kad mokiniai noriai klausinėtų, kalbėtų, diskutuotų, mokytųsi taktiškai reikšti savo nuomonę, todėl skatinama pasakoti patirtus ar matytus įvykius, sekti pasakas, sakmes, padavimus, kalbėti apie perskaitytus kūrinius, girdėtas radijo, matytas televizijos laidas.

Toliau siekiama, kad kiekvienas mokinys tobulintų savo skaitymo gebėjimus: skaitymo techniką, išraiškingumą, teksto suvokimą. Mokiniams sudaromos sąlygos skaityti įvairius leidinius ir tekstus: tautosaką, grožinę vaikų literatūrą, informacinius leidinius ir vaikams skirtą periodiką. Analizuojant įvairius meninius tekstus susipažįstama su *temos, pagrindinės minties* sąvokomis, mokomasi aptarti įvykius, jų vietą, laiką, apibūdinti veikėjus. Mokomasi išgirsti eiliuoto kūrinio skambėjimą, pamatyti eilėraščio vaizdus, pajausti jo nuotaiką. Mokiniai skatinami pasakyti savo nuomonę apie kūrinį, ją paaiškinti. Susipažįstama su geriausiais gimtosios ir užsienio vaikų literatūros rašytojais, plačiau aptariama savo krašto rašytojų kūryba. Lavinamas kultūrinis išprusimas. Taip pat mokiniai skatinami geriau pažinti knygos sandarą, mokomi susirasti reikiamą informaciją. Mokiniai savarankiškai lanko artimiausią biblioteką, pasirenka patinkamą ar reikalingą knygą.

Toliau siekiama, kad kiekvienas mokinys pagal savo galimybes tobulėtų šioje srityje: ugdytųsi norą kurti, t. y. savo mintis ir jausmus išreikšti rašytine kalba, mokytųsi taisyklingai rašyti taikydamas svarbiausias sakinio skyrybos, žodžių rašybos taisykles (morfologinės rašybos principą), formuotųsi aiškią, estetišką rašyseną.

Mokiniai, skaitydami ir analizuodami grožinius ir dalykinius tekstus, susipažįsta su pasakojimu ir aprašymu, jų sandara, kalbos ypatybėmis ir patys mokosi kurti šiuos tekstus. Plečiasi mokinių žodynas, daugėja išraiškos galimybių, todėl kuriama vis daugiau įvairių tekstų. Siekiama, kad mokiniai nuolat aptartų savo ir draugų kūrybą, tobulintų darbus – t. y. įgytų elementarių redagavimo įgūdžių. Taisomos kūrybiniuose darbuose mokinių padarytos rašybos ir skyrybos klaidos, visa tai daroma taktiškai, kad mokiniai neprarastų noro kurti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)			
Siekti tapti geru klausytoju. Reikšti savo mintis, jausmus, nuomonę žodžiu. Mokytis atsakyti už savo pasakymų tikrumą. Noriai bendrauti. Suprasti, kad kalbėjimo ir klausymosi gebėjimus reikia tobulinti.	1.1. Suprasti sakytinį tekstą: nusakyti aiškiai išreikštus kalbėtojo ketinimus, perteikti išgirstos informacijos svarbiausius elementus.	1.1.1. Pateikti kalbėjimo ketinimų (paprašyti, paklausti, patikslinti informaciją, pasidalyti nuomone ir pan.) pavyzdžių. 1.1.2. Nusakyti monologo (pasisakymo) temą, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį.	1.1. Sakytinio teksto suvokimo procesą siūloma skaidyti į tris etapus: pasirengimą klausyti, klausymą, aptarimą. Prieš klausantis teksto mokytojo užduotis – padėti mokiniams kelti klausymosi tikslus, suprasti, kad klausymas yra procesas. Klausydami tekstą mokiniai siekia suvokti kalbėtojo tikslus, ketinimus, pagrindinę teksto mintį, mokosi įsidėmėti, pažymėti svarbiausią informaciją. Mokiniai mokosi formuluoti klausimus, kurių tikslas – patikslinti, išsiaiškinti informaciją. Mokiniams pateikiami klausytis nesudėtingi tekstai. Sudėtingesni tekstai skaitomi (pasakojami) keletą kartų. Išklausę tekstą, mokiniai atsako į klausimus, pasitikrina, kaip suprato tekstą, pasako savo nuomonę.
	1.2. Įvertinti save kaip klausantįjį, laikytis klausymosi kultūros reikalavimų, taikyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.	1.2.1. Paaiškinti, kodėl reikia atidžiai klausytis. 1.2.2. Pateikti klausymosi etiketo reikalavimų pavyzdžių (nepertraukti pašnekovo, tinkamai reaguoti į kitų žmonių pasakymus (žodžiais, linktelėjimu, mimika, gestais), rodyti pagarbą savo laikysena). 1.2.3. Skirti aktyvaus klausymosi strategijas (pasižymėti svarbiausią informaciją; ko nors nesupratus paprašyti pakartoti; aiškintis, kas neaišku).	1.2. Mokiniai reguliariai klausosi sakytinių tekstų, mokytojo pasakojimų, aiškinimų bei klasės draugų pasisakymų, pristatymų. Mokytojas suteikia mokiniams informacijos apie senovės pasakų sekimo bei klausymosi tradicijas. Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai aptaria klausymosi reikšmę bendraujant ir bendradarbiaujant. Mokytojas kuria žaidimo situacijas, siejančias kalbėjimą ir klausymąsi. Pvz., vienas mokinys pasakoja suolo draugui nuotykį arba kelionės įspūdžius. Paskui suolo draugas papasakoja, ką girdėjęs, o pirmasis papildo.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	1.3. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą ir bendravimo situaciją.	1.3.1. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją (pvz., su mokytoju ir su mama, tėčiu). 1.3.2. Pateikti įvairių adresatų pavyzdžių (bendraamžiai, pažįstami ar nepažįstami, suaugusieji) bei tinkamų mandagumo formulių. 1.3.3. Vengti šnekamosios leksikos oficialioje bendravimo situacijoje (pvz., per pamoką).	1.3. Mokytojas kuria įvairias žaidimo situacijas, kuriose mokiniai galėtų atlikti įvairius vaidmenis. Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai išsiaiškina, kokios kalbinės raiškos priemonės tinka vartoti įvairiose bendravimo, bendradarbiavimo situacijose, aptaria intonacijos poveikį sakinio reikšmei.
	1.4. Kurti įvairių tipų tekstus: pagal nuorodas (pvz., planą) kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus bei aprašymus, apibūdinti artimiausius žmones bei aplinką; reikšti ir paaiškinti savo nuomonę (*nesutinku todėl, kad*).	1.4.1. Skirti pasakojimą (*kas, kur, kada įvyko, kuo baigėsi?)* nuo aprašymo (*koks?*).	1.4. Remdamiesi nuorodomis mokiniai kuria pasakojamojo bei aprašomojo pobūdžio monologus. Mokiniai kalba gerai pažįstamai auditorijai (klasės draugams). Pvz., atpasakoja skaitytą tekstą, seka pasaką, pasakoja apie įdomų įvykį. Mokytojas skatina mokinius išsakyti bei pagrįsti savo nuomonę, pagal savo galimybes daryti išvadas.
	1.5. Dalyvauti pokalbyje: pradėti pokalbį, jį tęsti, mandagiai sutikti ar nesutikti, reikšti pagarbą kalbinėmis priemonėmis**.**	1.5.1. Trumpai paaiškinti kalbinio etiketo reikalavimus (per pamoką, gamtoje, kine, teatre ir pan.). Pateikti mandagumo formulių pavyzdžių, tinkančių įvairiose situacijose.	1.5. Mokiniai kalba dirbdami poromis ir grupėmis, mokosi aiškiai ir mandagiai pasakyti bei paaiškinti savo nuomonę, ieško būdų konstruktyviai spręsti bendravimo problemas. Jiems siūloma klausytis skaitomų tekstų ir patiems skaityti tekstus, kuriuose svarstomi įvairūs bendravimo ir bendradarbiavimo aspektai.
	1.6. Taikyti kalbėjimo strategijas.	1.6.1. Pateikti kalbėjimo strategijų pavyzdžių: suklydus atsiprašyti, pasitaisyti; pasirengti kalbėjimui (pvz., parašyti planą). 1.6.2. Paaiškinti, kam reikalingas sakytinio teksto (pvz., atpasakojimo) planas.	1.6. Mokiniai išbando įvairias teksto kūrimo strategijas (planas, „minčių lietus“, chronologinė pasakojimo eiga). Mokiniams sudaromos galimybės atlikti kalbines užduotis, kurios reikalauja apmąstyti savo elgesį, žodžius, aptarti galimybes tobulinti savo bendravimo gebėjimus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas), literatūros ir kultūros pažinimas			
Susidaryti ir ugdyti sklandaus ir sąmoningo skaitymo įgūdžius. Noriai skaityti savo amžiui skirtą grožinę literatūrą. Patirti skaitymo džiaugsmą. Ugdytis kūrybingumą, lavinti vaizduotę.	2.1. Sklandžiai, sąmoningai, reikiamu tempu skaityti įvairius tekstus. Tinkamai intonuoti sakinius. 2.2. Suvokti bei vertinti grožinio ir negrožinio teksto turinį bei raišką: 2.2.A. Nusakyti teksto temą, rasti tekste suformuluotą pagrindinę mintį. 2.2.B. Nusakyti veiksmo vietą, laiką, įvykių seką, trumpai apibūdinti pagrindinius personažus, nusakyti jų tarpusavio santykius, paaiškinti jų poelgius. 2.2.C. Atpažinti kūrinio raiškos priemones (Žr. *Turinio apimtis*). Mokytojui padedant nusakyti jų funkcijas konkrečiame tekste. 2.2.D. Atpažinti pagrindinius literatūros žanrus (Žr. *Turinio apimtis*). Skirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto. 2.2.E. Remiantis mokytojo nurodymais sudaryti teksto planą. Kelti klausimus skaitomam tekstui. Trumpai ar išsamiai atpasakoti perskaitytą tekstą. 2.2.F. Nusakyti skaityto teksto sukeltus įspūdžius bei jais pasidalyti, trumpai paaiškinti. Pasakyti, kas iš personažų patinka, kodėl.	2.1.1. Taisyklingai tarti žodžius ir žodžių junginius. Suprasti sakinio intonacijos rūšis, pauzę ir loginį kirtį. 2.2.1. Skirti sakytinę ir rašytinę kalbą, nusakyti pagrindinius rašytinės kalbos bruožus. Skirti grožinį tekstą nuo dalykinio. 2.2.2. Skirti temą (apie ką tekstas) nuo pagrindinės minties. 2.2.3. Skirti, kas kūrinyje yra tikra, kas išgalvota. 2.2.4. Rasti tekste veiksmo vietos, laiko, pagrindinių veikėjų aprašymus. 2.2.5. Nurodyti pagrindines raiškos priemones: pakartojimus, palyginimus, garsų pamėgdžiojimus, pateikti tipiškų pasakoms kalbinių formulių pavyzdžių. 2.2.6. Skirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto. Išvardyti pagrindinius rimavimo principus. 2.2.7. Skirti grožinės literatūros žanrus: mįslę, patarlę, skaičiuotę, pasaką, pasakėčią, padavimą, apsakymą. 2.2.8. Skirti grožinio kūrinio vaizduojamajame pasaulyje išreikštus jausmus, nuotaiką.	2.1. Mokiniai skaito įvairius tekstus balsu ir tyliai, mokosi pajausti garsinės kalbos skambumą, atlieka artikuliacijos pratimus. 2.2. Skaitomo teksto suvokimo procesą siūloma skaidyti į tris etapus: pasirengimą skaityti, skaitymą, aptarimą. Prieš pradedant skaityti mokytojo užduotis – padėti mokiniams nusistatyti skaitymo tikslus, suprasti, kad skaitymas yra aktyvus procesas. Skaitydami mokiniai siekia suvokti autoriaus tikslus, pagrindinę teksto mintį, įsidėmėti svarbiausią informaciją. Mokiniams pateikiami skaityti nesudėtingi tekstai. Sudėtingesni tekstai skaitomi keletą kartų. Baigus skaityti aptariamas tekstas, apmąstomos teksto idėjos, mokiniai pasako savo nuomonę. Mokoma skaitytą tekstą perpasakoti, atrinkti pagrindinius dalykus atpasakojant. Perskaitytame tekste mokiniai pasižymi, ko nesuprato, o nesupratę kreipiasi pagalbos į mokytoją. Mokytojas siekia sudominti mokinius nauju kūriniu ir jo autoriumi, sukurti emocinę atmosferą, padedančią įsijausti į kūrinį, pvz., pateikia šio amžiaus vaikams įdomių faktų iš autoriaus vaikystės. Aptariamas grožinio kūrinio sąlygiškumas, pvz., lyginami realistiniai kūriniai ir pasakos, kiti grožiniai kūriniai su fantastikos elementais tikroviškumo aspektu (pvz., realistiniai apsakymai ir pasakos apie gyvūnus). Mokiniai skaito knygas sau ir vieni kitiems. Jie įtraukiami į skaitomų kūrinių sąrašo sudarymą. Grupelėmis ir individualiai mokiniai perkuria ir kūrybiškai reaguoja į skaitomus tekstus: kuria skaitomų kūrinių praleistus epizodus, pasakas, rimuotes, iliustruoja perskaitytus kūrinius, skaito vaidmenimis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.2.G. Reikšti savo nuomonę apie grožinių kūrinių iliustracijas, inscenizacijas.	2.2.9. Suprasti ir taikyti teksto plano sudarymo principus. 2.2.10. Paaiškinti tiesioginių ir klausiamųjų sakinių formavimo būdus.	Klasėje ir namuose skaitomi klasikiniai ir šiuolaikiniai grožiniai kūriniai, kurių tematika ir problematika skatina mokinius pažinti bendrąsias vertybes, reikšti savo mintis, aptarti jas su kitais. Mokiniai svarsto, kodėl pasakose vieni personažai būna nubausti, kiti – apdovanoti. Kartu su mokytoju mokiniai aptaria kūrinio nuotaiką, raiškos ypatybes. Mokytojas skatina mokinius išklausyti ir tolerantiškai vertinti kitokią nuomonę. Mokiniai raiškiai skaito, deklamuoja, mokosi atmintinai įvairių rimuotų tekstų, įsiklauso į profesionalių aktorių deklamavimą. Mokytojas skatina tėvus kartu su vaikais žiūrėti ir aptarti meninius filmus, skirtus vaikams ir visai šeimai, lankyti teatrą, įvairias parodas.
Suprasti, kad skaitymo gebėjimus reikia tobulinti. Siekti gauti informacijos ir ja naudotis.	2.3. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą.	2.3.1. Nurodyti elementarius teksto suvokimo tikrinimosi būdus: skaityti balsu; skaityti dar kartą; kreiptis pagalbos į mokytoją aiškinantis nežinomų žodžių, posakių reikšmes.	2.3. Mokiniai nuolat naudojasi galimybėmis įveikti skaitomo teksto suvokimo keblumus ir skatinami ieškoti būdų, kaip juos įveikti: skaito balsu, skaito dar kartą, pasižymi, ko nesupratę, aiškinasi, kreipiasi pagalbos.
	2.4. Suvokti knygos struktūrą: susirasti vadovėlyje reikiamą tekstą, pratimą, užduotį; pateikti knygos duomenis; rasti reikiamą informaciją žodynuose, vaikams skirtose enciklopedijose.	2.4.1. Suprasti sutartinių ženklų reikšmes, vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio paskirtį. 2.4.2. Nurodyti knygos duomenis: autorių, pavadinimą, tekstą, turinį, iliustracijas, leidyklą, išleidimo metus. Pateikti pavyzdžių. 2.4.3. Paaiškinti žodyno sandarą (pvz., abėcėlės tvarką).	2.4. Mokiniai reguliariai lankosi bibliotekoje, mokosi pasirinkti knygas, ieškoti informacijos enciklopedijose, žodynuose, žinynuose. Ieškodami reikalingos informacijos, pagal mokytojo nuorodas bando pasinaudoti internetinės naršyklės galimybėmis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)			
Siekti dalytis savo jausmais ir patirtimi raštu. Siekti rašyti aiškiai, įskaitomai, laikytis tam tikrų rašybos taisyklių, padedančių žmonėms adekvačiai suprasti vieniems kitus.	3.1. Kurti tekstą rašytine kalba atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą: 3.1.A. Parašyti trumpą logiškai užbaigtą rišlų tekstą, reikšti savo mintis ir jausmus bei aprašyti patirtus ir matytus įvykius. 3.1.B. Vadovaujantis nuorodomis parašyti pasakojimą, aprašymą, asmeninį laišką. 3.1.C. Adresatui pateikti tvarkingą, įskaitomą rašto darbą. 3.1.D. Taikyti elementarias rašybos taisykles.	3.1.1. Skirti rašymą sau (savo patirties apmąstymams, prisiminimams) nuo rašymo kitiems. 3.1.2. Skirti pasakojimą (*kas įvyko?*) nuo aprašymo (*koks?*). Suvokti, kad reiškiant mintis ir jausmus atsakoma į klausimus: *Ką aš manau? Ką aš jaučiu? Ar man tai patinka?* 3.1.3. Laikytis trinarės struktūros (įžanga, dėstymas, pabaiga). Pastraipą pradėti rašyti toliau nuo krašto, palikti paraštes. 3.1.4. Išskirti pasisveikinimą, grafiškai atskirti kreipinį, parašą, laiško autoriaus vardą, pavardę. 3.1.5. Nusakyti mandagumo formules, tinkamas įvairiems adresatams (klasės draugams, šeimos nariams, mokytojams, nepažįstamiems žmonėms). 3.1.6. Paaiškinti aiškios rašysenos, rašybos ir teksto pateikimo reikšmę komunikuojant, skirti juodraštį nuo švarraščio. 3.1.7. Mokėti elementarias rašybos taisykles: žodžių, kurių rašyba skiriasi nuo tarimo; žodžių su skardžiaisiais priebalsiais prieš dusliuosius arba žodžio gale ir su dusliaisiais prieš skardžiuosius.	3.1. Mokytojas sudaro sąlygas mokiniams reguliariai rašyti apie tai, kas jiems rūpi ir yra įdomu, leisti rinktis temą iš pateiktų kelių, patiems siūlyti bei tikslinti temas. Mokiniai mokosi pasakoti apie tikrus ir išgalvotus įvykius, aprašyti gerai pažįstamas ir įsivaizduojamas vietas. Mokytojas pateikia įvairių pratybų, kurių tikslas – žodyno turtinimas, rašytinio teksto raiškos nagrinėjimas. Mokytojas kuria žaidimo situacijas pateikdamas tokias užduotis, kurias atlikdami mokiniai iš supainiotų pastraipų sudaro logiškai užbaigtą tekstą, tinkamai grafiškai sudėlioja įvairių žanrų tekstus (laišką, raštelį, sveikinimą, skelbimą, rašinėlį), nusako svarbiausias teksto mintis, randa tekste tiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, rišlumo priemones (jungtukus ir įvardžius). Mokytojas padeda mokiniams suvokti adresato svarbą; laiškas ta pačia tema rašomas įvairiems adresatams (pvz., klasės draugui, mokyklos direktoriui), aptariama, kokia raiška tiktų šiose situacijose. Organizuojami pokalbiai, per kuriuos mokiniai aptaria, kodėl žmonės rašo, kokias galimybes suteikia žmogui rašymas, ką mes prarastumėme, jeigu nemokėtume rašyti. Mokiniai reguliariai atlieka įvairius rašymo darbus, rašo įvairaus pobūdžio tekstus, aptaria rašymo darbų apipavidalinimo poveikį komunikacijai. Mokytojas kuria žaidimo situacijas, taiko kalbinius žaidimus, kurie padėtų mokiniams tinkamais grafiniais simboliais nurodyti sakinio pradžią ir pabaigą, susieti tam tikrą intonaciją su tinkamais skyrybos ženklais (taškas, klaustukas, šauktukas, kablelis). Mokiniai atlieka pratimus ir dalyvauja kalbiniuose žaidimuose, kurių tikslas – įgyti elementarių rašybos gebėjimų.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Suprasti, kad rašymo gebėjimus reikia tobulinti.	3.2. Rašyti taikant nurodytas rašymo strategijas: 3.2.A. Rašyti pagal pavyzdį, planą, nuorodas. 3.2.B. Pradėti rašyti apmąsčius temą, parengti juodraštį; gavus grįžtamąją informaciją, patobulintą variantą perrašyti į švarraštį.	3.2.1. Suprasti rašymo pakopas (temos pasirinkimas, planavimas, rašymas, juodraščio tobulinimas, švarraščio rašymas). 3.2.2. Turėti žinių apie 1–2 teksto kūrimo strategijas (pvz., klausimai pasakojamojo tipo tekstui sudaryti: *Kur? Kada? Kas įvyko? Kuo baigėsi?*). 3.2.3. Apmąstyti, apie ką rašyti (pvz., sudaryti planą iš reikšminių žodžių, mokytojo padedamam pasinaudoti teksto kūrimo strategija (pvz., „minčių lietus“), aptarti temą su draugais, tėvais arba mokytoju).	3.2. Mokytojas skatina mokinius įveikti iškilusius sunkumus, mokytis iš klaidų, tikėti savo jėgomis, kilus problemoms ieškoti pagalbos. Mokytojas sudaro sąlygas mokiniams susipažinti su įvairiomis teksto kūrimo bei tobulinimo strategijomis ir jas išbandyti, bendradarbiauti su tėvais kuriant ir tobulinant tekstą. Prieš rašydami tekstą mokiniai supažindinami su teksto vertinimo kriterijais. Pagal mokytojo nuorodas bando tinkamai parengti trumpą tekstinį dokumentą kompiuteriu ir jį išspausdinti.

18.7.2. Vertinimas. 3–4 klasės

18.7.2.1. Kaip ir pirmame pradinio ugdymo koncentre, 3–4 klasių mokinių pasiekimų lygiai aprašyti išskiriant tas pačias kalbinės veiklos sritis. Aprašant kiekvienos srities vertinimą, kaip ir 1–2 klasėse, daugiausia dėmesio skiriama praktiniams gebėjimams, tačiau jau daugiau nurodoma ir žinių bei supratimo šiems gebėjimams pasiekti. Vertinant kiekvieno mokinio pasiekimus, atsižvelgiama ir į vertybinių nuostatų formavimąsi – jo norą mokytis, individualias pastangas, daromą pažangą.

Lentelėse pateikta informacija mokytojui turėtų padėti stebėti individualią mokinio pažangą, diferencijuoti ir individualizuoti užduotis ir kuo geriau parengti kiekvieną ugdytinį mokytis aukštesnėje ugdymo(si) pakopoje.

18.7.2.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, laikytis susitarimų bei taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir daugeliu atvejų jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Klausymas ir kalbėjimas (sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas)	Stengiasi kalbėti atsižvelgdamas į adresatą ir stengiasi laikytis kalbos etiketo. Mokytojo padedamas ir pagal pavyzdį vadovėlyje trumpais sakiniais atsako į klausimus. Atpasakoja tekstą ar jo dalį pagal mokytojo pasiūlytą planą. Išklauso neilgą (kelių sakinių) mokytojo pasakojimą ir pasako, apie ką mokytojas kalbėjo. Remdamasis pagalbiniais klausimais gali papasakoti matytą ar patirtą įvykį. Mokytojo padedamas (keliant klausimus *kas? kada? kur?*) perduoda žodžiu dalykinę informaciją. Deklamuoja eilėraščius, skirtus vaikams, rimuotes, skaičiuotes ir kt.	Kalba atsižvelgdamas į adresatą, laikosi kalbos etiketo. Klausosi ir atsako į pateiktus klausimus, formuluoja klausimus iš išgirsto ar perskaityto teksto. Atpasakoja skaitomą tekstą ar jo dalį pagal klasėje sudarytą planą. Paaiškina, kodėl pasirinktas tekstas ar jo dalis įdomi, kodėl patiko. Savarankiškai papasakoja, ką matė, patyrė. Kuria pasakojimą iš asmeninės patirties. Savarankiškai, tiksliai perduoda žodžiu informaciją nurodytam adresatui. Raiškiai deklamuoja eilėraščius, skirtus vaikams, rimuotes, skaičiuotes ir kt.	Kalba atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, laikosi kalbos etiketo. Perduoda informaciją, mokytojo padedamas ją patikslina. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, klausosi, klausia, atsako. Sklandžiai, neiškreipdamas prasmės, atpasakoja tekstą ar jo dalį. Sukuria pasakojimą ir jį papasakoja klasėje. Raiškiai deklamuoja eilėraščius, skirtus vaikams, rimuotes, skaičiuotes siekdamas įtaigumo.
Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas), literatūros ir kultūros pažinimas	Pakankamai sklandžiai balsu skaito tekstus, atitinkančius ketvirtos klasės mokinių suvokimo galimybes. Atsako į klausimus, susijusius su tekstu: nurodo veiksmo vietą, laiką, veikėjus. Bando sklandžiai atpasakoti teksto dalį.	Sklandžiai skaito tekstus, atitinkančius ketvirtos klasės mokinių suvokimo galimybes. Randa nurodytą informaciją ir detales. Atsako į klausimus, susijusius su tekstu: nurodo temą, veikėjus, veiksmo vietą ir laiką, bando apibūdinti grožinio teksto nuotaiką ir pasakyti savo nuomonę apie aprašytus įvykius.	Sklandžiai ir raiškiai skaito tekstus, atitinkančius ketvirtos klasės mokinių suvokimo galimybes. Randa nurodytą informaciją ir detales. Atsako į klausimus, susijusius su tekstu: nurodo temą, veikėjus, veiksmo vietą ir laiką, apibūdina grožinio teksto nuotaiką ir pasako savo nuomonę apie aprašytus įvykius, bando daryti išvadas.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)	Kuria tekstą pateikta tema iš kelių vientisinių sakinių. Stengiasi rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai. Tekstą pradeda rašyti toliau nuo krašto, palieka paraštes.	Kuria tekstą pateikta tema iš kelių vientisinių sakinių siekdamas jo rišlumo. Stengiasi taisyklingai rašyti taikydamas pagrindines rašybos taisykles (žr. *Turinio apimtis*), perkelia žodžius į kitą eilutę. Stengiasi rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai. Tekstą pradeda rašyti toliau nuo krašto, palieka paraštes.	Savarankiškai kuria rišlų tekstą pateikta tema, vartodamas vientisinius sakinius, laikosi trinarės struktūros. Taisyklingai rašo taikydamas pagrindines rašybos taisykles (žr. *Turinio apimtis*). Rašo aiškiai, įskaitomai, tvarkingai. Tekstą pradeda rašyti toliau nuo krašto, palieka paraštes.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, dirba mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali reflektuoti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, suvokia, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Yra atradęs ir sėkmingai taiko tinkamiausias strategijas kai kurioms užduotims atlikti. Reflektuoja mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamuoju ryšiu ir tardamasis su mokytoju, kelia mokymosi uždavinius.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamojo ryšio, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamojo ryšio, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

18.8. Turinio apimtis. Lenkų kalba

18.8.1. 1–2 klasės

Šio skyriaus tikslas – padėti mokytojui susidaryti išsamų kalbos sandaros mokymo vaizdą, sujungti į visumą išskaidytas kalbos sandaros temas, integruotas į visas kalbinės veiklos rūšis.

18.8.1.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Klausymas ir kalbėjimas

Aptariama, kas yra klausymas, kokia jo svarba bendravimui.

Įvairios kalbėjimo situacijos. Oficialios ir neoficialios situacijų suvokimas.

Intonacijos reikšmė bendraujant.

Klasės draugų ir mokytojo pasakojimo klausymas, pratinimas formuluoti klausimus ir atsakymus remiantis tekstu arba įvykiais. Mokomasi formuluoti klausimus siekiant išsiaiškinti, patikslinti informaciją.

Vaidybiniai žaidimai, siejantys kalbėjimą (kalbinę elgseną) ir veiklą.

Kalbėjimo ketinimų suvokimas: paprašyti, atsiprašyti, sutikti, nesutikti, atsisakyti, paklausti, pakviesti, pasidalyti jausmais.

Kuriamos žaidybinės situacijos, jungiančios kalbėjimą ir klausymosi veiklą. Mandagumo formulės, atitinkančios įvairias kalbėjimo situacijas (kreipimasis, pasisveikinimas, prisistatymas, prašymas, padėka, atsiprašymas, atsisakymas, atsisveikinimas, nežinojimas).

Laisvas minčių, jausmų reiškimas, pokalbiai mokinių amžių atitinkančiomis temomis, pasakojimai, skatinantys lyginti faktus, pagal mokinio galimybes apibendrinti, daryti išvadas.

Rišlus pasakojimas bei atpasakojimas pagal klausimus, planą ar paveikslėlius.

Kalbos išraiškingumo ugdymas (pasakojimai, inscenizavimas, etiudai, pasakų sekimas, eilėraščių deklamavimas ir kt.).

Skaitymas

Skaitymo įgūdžių ugdymas(is).

Pauzės ir loginio kirčio paisymas.

Klausimų ir atsakymų formulavimas remiantis perskaitytu tekstu.

Rašymas

Lenkų kalbos spausdintinės ir rašytinės raidės.

Rašymo įgūdžių ugdymas(is).

Aiškios rašysenos reikšmė komunikacijai.

Žodžių, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo, rašymas. Vardų ir vietovardžių rašymas didžiąja raide.

Sakinio suvokimas ir sudarymas.

Skyrybos ženklai sakinio gale (taškas, klaustukas, šauktukas).

Rašytinių tekstų kūrimas pagal pavyzdį (žinutė, trumpas laiškas, sveikinimas, rašinėlis).

Kalbinės veiklos temos

Aš ir mano šeima.

Kasdienė veikla (mokymasis, dienotvarkė, poilsis).

Namas, butas, gyvenamoji aplinka.

Gamta, metų laikai, naminiai gyvūnai.

Elgesio taisyklės ir etiketo reikalavimai (per pamoką, valgykloje, svečiuose ir pan.).

Tekstas ir jo struktūra

Teksto tema. Pavadinimo ryšys su tema.

Reikšminiai žodžiai. Pagrindinė teksto mintis.

Teksto planas. Išgirsto ir skaityto teksto atpasakojimas.

Pradinis supažindinimas su pasakojimu.

Spontaniški kūrybiniai darbai pagal mokinio galimybes.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Kam reikalinga žmogui kalba? Žodžio poveikis žmogui. Gimtoji kalba ir kitos kalbos. Bendrinė kalba ir gimtoji tarmė.

Garsinė žodžio sudėtis. Lenkų kalbos ir kitų kalbų garsai.

Garsas ir raidė. Supažindinimas su lenkų kalbos spausdintinėmis ir rašytinėmis raidėmis. Abėcėlė. Balsiai ir priebalsiai, taisyklingas jų tarimas. Skiemuo. Taisyklingas žodžių ir žodžių junginių tarimas. Tarimo ir kirčiavimo pratybos.

Sakinio suvokimas ir sudarymas, intonavimo ir kirčiavimo trūkumų šalinimas.

Žodyno turtinimas įvairių reikšmių žodžiais (veiksmų, daiktų, reiškinių, jausmų, požymių pavadinimais, mandagumo formuluotės dialoge ar laiške, tarmybių atitikmenys bendrinės kalbos leksikoje ir kt.). Elementarus veiksmo laiko supratimas. Gramatinių formų vartojimo pratimai. Kalbiniai žaidimai.

18.8.1.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Literatūrinė fikcija: Kas kūrinyje yra tikra, kas išgalvota. Vaizduojamojo pasaulio elementai (personažas, laikas, vieta).

Literatūros rūšys ir žanrai: Suvokti eiliuoto ir prozos kūrinio skirtumus. Žanrai: mįslė, patarlė, skaičiuotė, pasaka.

Meninė kalba: Kalbinės raiškos priemonės: pakartojimai, tipiškos pasakų kalbinės formulės. Raiškusis grožinio teksto skaitymas ir deklamavimas.

Kultūros ženklai ir tradicijos: Kaip išsirinkti knygą? Supažindinimas su knygos autoriumi, dailininku, mokymas pasirinkti knygą, skaityti.

Praktinis supažindinimas su įvairiais tautosakos, grožinės literatūros ir nesudėtingo turinio dalykiniais tekstais.

Mokymas(is) pajausti tautosakos ir grožinės literatūros estetinę vertę.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas:

Legendy polskie (3–4);

Wiersze: J. Tuwima, J. Brzechwy, W. Chotomskiej;

Bajki: H. Ch. Andersena, J. i W. Grimm, Ch. Perrault;

A. i Cz. Centkiewiczowie *Zaczarowana zagroda;*

J. Grabowski *Czarna owieczka;*

J. Porazińska *Szewczyk Dratewka.*

18.8.2. 3–4 klasės

Antrojo pradinių klasių koncentro turinio sudedamosios dalys yra tokios pačios kaip ir pirmojo (1–2 klasės), t. y. ugdymo turinys paskirstomas pagal kalbinės veiklos rūšis. Tik kiekvienos veiklos apimtis praplečiama, pagilinama. Siekiama, kad mokantis kalbėti, skaityti, rašyti, būtų aptariamas ne tik kalbos reiškinių, faktų vartojimas tekste, sakinyje, žodyje, bet ir išsiaiškinami elementarūs kalbos teorijos klausimai. Visa tai reikalinga tiek praktinei kalbinei veiklai, tiek mokinių lingvistiniam, loginiam mąstymui ugdyti.

18.8.2.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Klausymas ir kalbėjimas

Klausymas ir kalbėjimas kaip bendravimas ir bendradarbiavimas.

Oficialios ir neoficialios situacijų suvokimo plėtojimas.

Mandagaus kalbėjimo tonas, garsas, tempas. Mimikos bei pozos reikšmė bendraujant.

Mokymasis dalyvauti pokalbyje: pradėti pokalbį, tęsti, atsakyti į klausimus, paklausti, mandagiai sutikti ar nesutikti, išreikšti savo nuomonę ir ją pagrįsti, reikšti pagarbą kalbinėmis priemonėmis.

Skaitymas

Skaitymo įgūdžių lavinimas(is). Artikuliacijos pratimai. Sklandus, sąmoningas skaitymas.

Raiškusis skaitymas.

Klausimų ir atsakymų formulavimas remiantis perskaitytu tekstu.

Žodžio reikšmės aiškinimas iš konteksto.

Grožinio, mokslo populiariojo (pvz., vaikų enciklopedijos, laikraščio straipsnių) ir dalykinio (pvz., matematikos vadovėlio) teksto skaitymas ir mokymasis

rasti jame reikalingą informaciją. Gebėjimas naudotis žodynais ir enciklopedijomis.

Rašymas

Rašytinių tekstų kūrimas (pasakojimas, aprašymas, asmeninis laiškas).

Rašymo įgūdžių tobulinimas.

Rašybos ir skyrybos įgūdžių ugdymas:

dažniausiai vartojamų žodžių su *u – ó, rz – ż, ch – h* rašyba;

žodžių su skardžiaisiais priebalsiais prieš dusliuosius arba žodžio gale (*książka, śnieg*) ir su dusliaisiais prieš skardžiuosius (*prośba*) rašyba;

dalelytės *nie* su veiksmažodžiais, daiktavardžiais, būdvardžiais rašyba;

daiktavardžių su prielinksniais rašyba;

mažųjų ir didžiųjų raidžių rašyba;

kablelis prieš *ale, lecz, który, że, ponieważ, aby*;

dažnai vartojamų žodžių, kurių rašymas skiriasi nuo tarimo, rašyba.

Rašybos tikrinimas naudojantis žodynu.

Tekstas ir jo struktūra

Tekstas. Pavadinimo ryšys su tema.

Reikšminiai žodžiai. Pagrindinė teksto mintis.

Teksto struktūra: įžanga, dėstymas, pabaiga. Pastraipa. Jungtukai ir įvardžiai kaip rišlumo priemonės (specialiai nesimokant terminų).

Teksto planas. Išgirsto ir skaityto teksto glaustas atpasakojimas. Įvairaus pobūdžio tekstų (pasakojimo, aprašymo) kūrimas.

Elementarus supratimas apie teksto žanrą (pasakojimą, aprašymą, asmeninį laišką).

Teksto redagavimas (juodraščio ir švarraščio rašymas).

Spontaniški kūrybiniai darbai pagal vaiko galimybes.

Kalbinės veiklos temos

Mano giminė.

Laisvalaikis, kelionės, pomėgiai, šventės.

Sveika gyvensena, maitinimasis.

Žmogus ir gamta.

Vaikų teisės ir pareigos.

Mano gimtinė. Lietuva, jos sostinė, valstybinė simbolika, tradicijos.

Mano gimtosios kalbos šalis – Lenkija, jos sostinė, valstybinė simbolika, gamta, tradicijos.

Vaikų periodika ir šiuolaikinės informacinės technologijos.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Gimtoji kalba ir kitos kalbos. Valstybinė kalba. Lenkų kalba ir kitos giminiškos kalbos (baltarusių, rusų).

Sakinio samprata (praktiškai). Kas reiškiama sakiniu. Elementarus sakinio intonacijos rūšių supratimas (sakinio modalumo požiūriu). Skyrybos ženklai sakinio gale. Žodžių ryšiai sakinyje ir klausimų kėlimas sakinio žodžiams.

Mokinio žodyno plėtimas. Sinonimai. Antonimai. Palyginimai. Įvairūs leksikos ir frazeologijos pratimai. Praktinis supažindinimas su perkeltine žodžio reikšme.

Veiksmažodžių kaitymas laikais, skaičiais, asmenimis. Veiksmažodžio bendratis. Veiksmažodžio vartojimas.

Daiktavardžių ir būdvardžių giminės, skaičiai ir linksniai. Daiktavardžių ir būdvardžių vartojimas.

Pirminis supažindinimas su kalbos dalimis: prieveiksmiu, skaitvardžiu, asmeniniu įvardžiu, prielinksniu. Jų derinimas, reikšmė, rašyba, pagrindiniai gramatiniai požymiai.

Lenkų kalbos garsinė sandara: balsiai ir priebalsiai. Minkštieji priebalsiai, jų rašyba ir tarimas. Paprasčiausi priebalsių asimiliacijos atvejai.

18.8.2.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Literatūrinė fikcija: Kas kūrinyje yra tikra, kas išgalvota. Vaizduojamojo pasaulio elementai (veikėjai, laikas, vieta, įvykis).

Literatūros rūšys ir žanrai: Suvokti eiliuoto ir prozos kūrinio pagrindinius skirtumus. Žanrai: mįslė, patarlė, skaičiuotė, pasaka, pasakėčia, padavimas, apsakymas. Eilėraščio skaitymas: vaizdai, nuotaika, tema.

Meninė kalba: Kalbinės raiškos priemonės: pakartojimai, palyginimai, garsų pamėgdžiojimai, tipiškos pasakoms kalbinės formulės. Raiškusis grožinio teksto skaitymas ir deklamavimas, pasakų sekimas.

Kultūros reiškiniai ir tradicijos: Meninio teksto iliustravimas, inscenizavimas, siejimas su kitomis išraiškos formomis (plastika, judesiu, muzika ir kt.).

Lenkų ir lietuvių tautosaka, Vilniaus krašto tautosaka. Mokinių kūryba.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas:

Legendy polskie (3–4);

Wiersze: J. Brzechwa, W. Chotomska, M. Konopnicka, J. Tuwim;

Bajki: I. Krasicki, A. Mickiewicz, H. Ch. Andersen, J. i W. Grimm, Ch. Perrault;

M. Jaworczakowa *Jacek, Wacek i Pankracek*, *Oto jest Kasia;*

T. Jansson (jedna z książek o Muminkach);

M. Kownacka *Plastusiowy pamiętnik;*

M. Krűger *Karolcia;*

A. Lindgren *Dzieci z Bullerbyn*, *Fizia Pończoszanka;*

K. Makuszyński *Koziołek Matołek;*

A. A. Milne *Kubuś Puchatek.*

18.9. Turinio apimtis. Rusų kalba

18.9.1. 1–2 klasės

Šio skyriaus tikslas – padėti mokytojui susidaryti išsamų kalbos sandaros mokymo vaizdą, sujungti į visumą išskaidytas kalbos sandaros temas, integruotas į visas kalbinės veiklos rūšis.

18.9.1.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Klausymas ir kalbėjimas

Aptariama, kas yra klausymas, kokia jo svarba bendravimui.

Mandagus ir atidus mokytojo ir klasės draugų pasisakymų klausymas.

Kalbėjimo ketinimų suvokimas: paprašyti, atsiprašyti, sutikti, nesutikti, atsisakyti, paklausti, pakviesti, pasidalyti jausmais.

Oficialios ir neoficialios situacijų suvokimas.

Mokomasi formuluoti klausimus siekiant išsiaiškinti, patikslinti informaciją.

Kuriamos žaidybinės situacijos, siejančios kalbėjimą ir klausymąsi. Mandagumo formulės, atitinkančios įvairias kalbėjimo situacijas (kreipimasis, pasisveikinimas, prisistatymas, prašymas, padėka, atsiprašymas, atsisakymas, atsisveikinimas, nežinojimas).

Intonacijos reikšmė bendraujant.

Laisvas minčių, jausmų reiškimas, pokalbiai mokinių amžių atitinkančiomis temomis, pasakojimai, skatinantys lyginti faktus, pagal mokinio galimybes apibendrinti, daryti išvadas.

Rišlus pasakojimas bei atpasakojimas pagal klausimus, planą ar paveikslėlius.

Skaitymas

Skaitymo įgūdžių ugdymas(is).

Pauzės ir loginio kirčio paisymas.

Klausimų ir atsakymų formulavimas remiantis perskaitytu tekstu.

Rašymas

Rusų kalbos spausdintinės ir rašytinės raidės.

Rašymo įgūdžių ugdymas(is).

Aiškios rašysenos reikšmė komunikacijai.

Žodžių, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo, rašymas. Vardų ir vietovardžių rašymas didžiąja raide.

Sakinio suvokimas ir sudarymas.

Sakinio ribų žymėjimas. Skyrybos ženklai sakinio gale.

Rašytinių tekstų kūrimas pagal pavyzdį (žinutė, sveikinimas, asmeninis laiškas, rašinėlis).

Kalbinės veiklos temos

Aš. Mano šeima. Mano draugai. Mano klasė, mokykla. Mano miestas ar kaimas. Kuo aš noriu būti? Mano ir draugų pomėgiai, laisvalaikis, pareigos. Elgesio taisyklės ir etiketo reikalavimai (per pamoką, valgykloje, svečiuose ir pan.). Bendravimo problemos ir jų sprendimo būdai.

Tekstas ir jo struktūra.

Teksto tema. Pavadinimo ryšys su tema.

Reikšminiai žodžiai. Pagrindinė teksto mintis.

Teksto planas. Išgirsto ir skaityto teksto atpasakojimas.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Kam reikalinga žmogui kalba? Žodžio poveikis žmogui. Patarlės apie žodį ir kalbą. Gimtoji kalba. Bendrinė kalba.

Garsai gamtoje. Muzikos garsai. Rusų kalbos garsai.

Garsas ir raidė. Abėcėlė. Balsiai ir priebalsiai, jų taisyklingas tarimas.

Žodyno turtinimas (veiksmų, daiktų, reiškinių, požymių pavadinimai, frazeologizmai). Elementarus veiksmo laiko supratimas.

Gramatinių formų vartojimo pratimai. Kalbiniai žaidimai.

18.9.1.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Rusų tautosakos (pasakos, mįslės, patarlės, greitakalbės, priežodžiai), rusų, lietuvių bei kitų tautų vaikų literatūros kūrinių skaitymas ir aptarimas. Pratinimas pajausti tautosakos ir grožinės literatūros pažintinę, etinę bei estetinę vertę.

Kalbos išraiškingumo ugdymas (pasakų sekimas, eilėraščių deklamavimas, inscenizavimas ir pan.).

Įvairios knygų paskirties suvokimas: knygų įvairovė (vadovėlis, pasakų rinkinys, vaikų enciklopedija ir kt.), knygos autorius, pavadinimas, dailininkas, sutartiniai ženklai. Mokymasis naudotis biblioteka, savarankiškai pasirinkti knygą pagal pomėgius.

Mokymasis atskirti eiliuotą ir neeiliuotą kūrinį.

Pasakų iliustravimas.

Kūrybiniai darbai: pasakos, mįslės kūrimas.

Rusų tradicinės šventės, pvz., Naujieji metai. Jų personažai, simbolika, dainos, eilėraščiai, tradicijos.

18.9.2. 3–4 klasės

Antrojo pradinių klasių koncentro turinio sudedamosios dalys yra tokios pačios kaip ir pirmojo (1–2 klasės), t. y. ugdymo turinys paskirstomas pagal kalbinės veiklos rūšis. Tik kiekvienos veiklos apimtis praplečiama, pagilinama. Siekiama, kad mokantis kalbėti, skaityti, rašyti, būtų aptariamas ne tik kalbos reiškinių, faktų vartojimas tekste, sakinyje, žodyje, bet ir išsiaiškinami elementarūs kalbos teorijos klausimai. Visa tai reikalinga tiek praktinei kalbinei veiklai, tiek mokinių lingvistiniam, loginiam mąstymui ugdyti.

18.9.2.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Klausymas ir kalbėjimas

Klausymas ir kalbėjimas kaip bendravimas ir bendradarbiavimas.

Oficialios ir neoficialios situacijų suvokimo plėtojimas.

Mandagaus kalbėjimo intonacija, tempas. Mimikos bei pozos reikšmė bendraujant.

Mokymasis dalyvauti pokalbyje: pradėti pokalbį, tęsti, atsakyti į klausimus, paklausti, mandagiai sutikti ar nesutikti, išreikšti savo nuomonę ir ją pagrįsti, reikšti pagarbą kalbinėmis priemonėmis.

Skaitymas

Skaitymo įgūdžių lavinimas(is). Sklandus ir sąmoningas skaitymas.

Raiškusis skaitymas.

Klausimų ir atsakymų formulavimas remiantis perskaitytu tekstu.

Žodžio reikšmės aiškinimas iš konteksto.

Grožinio, mokslo populiariojo (pvz., vaikų enciklopedijos straipsnių) bei dalykinio (pvz., matematikos vadovėlio) teksto skaitymas ir mokymasis rasti jame reikalingą informaciją.

Rašymas

Rašytinių tekstų kūrimas (skelbimas, atvirukas, asmeninis laiškas, pasakojimo ir (ar) aprašymo tipo rašinėlis).

Rašymo įgūdžių tobulinimas.

Rašybos ir skyrybos įgūdžių ugdymas:

skiriamųjų (*ь, ъ*) bei minkštinamojo (*ь*) ženklų vartojimas;

nekirčiuotų balsių rašyba, jų rašybos tikrinimas (*зеленый – зелень*);

balsių po *ж, ш, щ, ц, ч* rašyba;

įsidėmėtinos rašybos žodžiai (*корова, касса*);

žodžių su skardžiaisiais priebalsiais prieš dusliuosius arba žodžio gale (*книжка, мороз*) ir su dusliaisiais prieš skardžiuosius (*сбор, сделал*) rašyba;

žodžių su netariamais priebalsiais rašyba (*солнце, праздник*);

veiksmažodžių bendraties bei vienaskaitos 2-ojo ir 3-iojo asmens rašyba (*смеяться, смеешься, смеется*);

не su veiksmažodžiais;

priešdėlių ir priesagų rašymas su daiktavardžiais bei būdvardžiais;

kablelis prieš *а, но, что* sudėtiniame sakinyje.

Rašybos tikrinimas naudojantis rašybos žodynu.

Naujoji eilutė (*Красная строка*).

Kalbinės veiklos temos

Mano giminė, genealoginis medis.

Laisvalaikis, kelionės, pomėgiai, šventės. Sveika gyvensena.

Mano skaitiniai. Knygų išmintis. Vaikų periodika.

Kinas, televizija, teatras, muzika. Aš ir kompiuteris.

Mano svajonės ir pasiekimai, darbai ir kūryba.

Vaikų teisės ir pareigos.

Mano gimtinė. Lietuva, jos sostinė, valstybinė simbolika, tradicijos.

Mano gimtosios kalbos šalis – Rusija, jos sostinė, valstybinė simbolika, gamta, tradicijos.

Žmogus ir gamta. Žmogus ir gyvūnai.

Tekstas ir jo struktūra

Tekstas. Pavadinimo ryšys su tema.

Reikšminiai žodžiai. Pagrindinė teksto mintis.

Teksto struktūra: įžanga, dėstymas, pabaiga. Pastraipa. Jungtukai ir įvardžiai kaip rišlumo priemonės (specialiai nesimokant terminų).

Teksto planas. Išgirsto ir skaityto teksto glaustas ar išsamus atpasakojimas. Įvairaus pobūdžio tekstų (pasakojimo, aprašymo, su samprotavimo elementais) kūrimas. Pasakojamojo tipo teksto elementai: veiksmo vieta, laikas, veikėjai, įvykių nuoseklumas.

Elementarus supratimas apie teksto žanrą (raštelis, laiškas, rašinėlis).

Teksto redagavimas.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Gimtoji kalba ir kitos kalbos. Valstybinė kalba. Rusų kalba ir kitos giminiškos kalbos (baltarusių, lenkų, ukrainiečių).

Sinonimų ir antonimų vartojimas kalboje (specialiai nesimokant terminų). Įvairūs leksikos ir frazeologijos pratimai. Elementarus perkeltinės žodžio reikšmės suvokimas.

Kai kurie žodžių darybos būdai. Kalbiniai žaidimai.

Elementarus kalbos dalių suvokimas: daiktavardis, būdvardis, veiksmažodis, prieveiksmis, įvardis, prielinksnis. Jų funkcijos, gramatinės formos, rašyba.

Elementarus sakinio dalių suvokimas: pagrindinės (veiksnys, tarinys) ir antrininkės (bendrai). Žodžių ryšiai sakinyje. Klausimų kėlimas sakinio žodžiams.

18.9.2.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Rusų ir kitų tautų tautosakos (pasakos, padavimai, legendos, dainos), grožinės literatūros kūrinių (rusų ir kitų tautų autoriai: И. Крылов, А. Пушкин, Л. Толстой, А. Чехов, С. Маршак, К. Чуковский, Е. Носов, Г. Х. Андерсен, Дж. Роулинг ir kiti) skaitymas ir aptarimas.

Mokymasis atskirti eilėraštį, apsakymą, pasaką, mįslę, greitakalbę, patarlę, pasakėčią, taip pat atskirti grožinės literatūros kūrinį ir dalykinį bei mokslo populiarųjį tekstą.

Mokymasis nusakyti bei apibūdinti veiksmo laiką, vietą, pagrindinius personažus, motyvuoti jų poelgius, išreikšti ir pagrįsti savo nuomonę apie juos.

Eilėraščio deklamavimas, pasakų sekimas. Pratinimas pajausti garsinės kalbos grožį. Poezijos arba prozos ištraukų mokymasis atmintinai. Pakartojimų, palyginimų, garsų pamėgdžiojimų, tipiškų pasakoms kalbinių formulių atpažinimas.

Grožinio teksto iliustravimas. Teatro spektaklių, animacinių filmų, skirtų vaikams, peržiūra ir aptarimas.

Kūrybiniai darbai: eilėraščio, pasakos, mįslės, greitakalbės ir pan. kūrimas.

Slavai (rusai, lenkai, baltarusiai, ukrainiečiai). Rusų tradicinės šventės, pvz., Senieji Naujieji metai, Užgavėnės. Jų simbolika, dainos, eilėraščiai, tradicijos.

18.10. Turinio apimtis. Baltarusių kalba

Baltarusių gimtosios kalbos turinio apimtis skelbiama Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje (www.pedagogika.lt).

18.11. Turinio apimtis. Vokiečių kalba

Vokiečių gimtosios kalbos turinio apimtis skelbiama Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje (www.pedagogika.lt).

19. LIETUVIŲ VALSTYBINĖ KALBA

19.1. Bendrosios nuostatos

Lietuvių valstybinės kalbos pradinio ugdymo bendrosios programos (toliau vadinama – Programa) paskirtis – apibrėžti mokinių, kurie mokosi lietuvių valstybinės kalbos nelietuviškose bendrojo lavinimo mokyklose, komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, nusakyti mokinių pasiekimų lygių požymius ir orientacines ugdymo gaires.

19.2. Tikslas

Lietuvių valstybinės kalbos, kaip mokomojo dalyko, pradinėje mokykloje tikslas – sudaryti mokiniams sąlygas įgyti komunikavimo bei kultūrinės kompetencijos pradmenis.

19.3. Uždaviniai

Siekiama, kad mokiniai:

- gebėtų elementariai bendrauti lietuvių kalba jiems įprastose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose;
- ugdytųsi poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus;
- plėtotų atvirumą kitoms kalboms ir kultūroms: pagal galimybes ir išgales domėtųsi lietuvių kalba, literatūra kaip Lietuvos kultūros dalimi;
- ugdytųsi pilietinę savimonę.

19.4. Struktūra

Ugdymo tikslas ir uždaviniai pirmiausia orientuoja mokytojus į komunikavimo gebėjimų ugdymą bei jiems formuotis reikalingas lietuvių kalbos ir sociokultūrines žinias. Programoje lietuvių kalbos ugdymo turinys teikiamas koncentrais kas dvi klasės: 1–2, 3–4 klasės. Ugdymo turinį sudaro programoje santykinai atskirtos, bet ugdymo procese neatsiejamos kalbinės veiklos sritys:

- klausymas (sakytinio teksto suvokimas);
- kalbėjimas (sakytinio teksto kūrimas);
- skaitymas (rašytinio teksto suvokimas);
- rašymas (rašytinio teksto kūrimas).

19.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame programos skyriuje pateikiama esminių kiekvienos veiklos srities – sakytinio teksto suvokimo, sakytinio teksto kūrimo, rašytinio teksto suvokimo, rašytinio teksto kūrimo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių baigdami vieną ar kitą koncentrą.

1–2 klasė	3–4 klasė
1. Klausymas (sakytinio teksto suvokimas)	
Suprasti mokytojo ir draugų nurodymus, paliepimus ir prašymus, susijusius su bendra veikla mokykloje. Suprasti (tiesiogiai iš pažįstamų ir nepažįstamų asmenų) girdimas etiketo frazes, trumpus pasakymus, pokalbius, pranešimus gerai žinomomis temomis ir reaguoti į kalbą, kurioje yra nedaug nežinomų žodžių.	Suprasti mokytojo ir draugų kalbą pamokoje, etiketo frazes. Suprasti perteikiamų tiesiogiai ir garso priemonėmis pažįstamų ir nepažįstamų asmenų trumpų pokalbių, pasakojimų, pranešimų buitinėmis temomis esmę ir svarbias detales.

1–2 klasė	3–4 klasė
2. Kalbėjimas (sakytinio teksto kūrimas)	
Susikalbėti paprasčiausiose buitinėse, kasdienės veiklos situacijose programos nusakytomis sociokultūrinėmis temomis, atliekant paprasčiausius kalbos veiksmus: pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti, paklausti informacijos, ją patvirtinti ar paneigti, paprašyti padėti, išsakyti savo norus, pageidavimus, valią ir pan. Suprantamai tarti garsus, žodžius, intonuoti tiesioginius ir klausiamuosius sakinius.	Susikalbėti įprastose kasdienėse buitinėse, mokymosi ir bendravimo su bendraamžiais situacijose programos nusakytomis sociokultūrinėmis temomis: dalyvauti pokalbyje, pritaikant žinomus žodžius, frazes. Kurti trumpus pasakojimus, aprašymus remiantis tuo, kas girdėta ar matyta; nesudėtingomis išmoktomis kalbos raiškos priemonėmis reikšti nuomonę, jausmus, valią ir pan. Suprantamai tarti garsus, žodžius, tinkamai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius bei skatinamuosius sakinius.
3. Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas)	
Įgyti skaitymo technikos (skirti žodžių ir sakinių ribas, sieti garsus ir raides, tinkamai intonuoti sakinius) ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pradmenis (suvokti teksto antraštę, grafinį suskaidymą, iliustracijas ir pan.), suvokti labai trumpų nesudėtingų informacinių ir grožinių tekstų esmę: temą, paskirtį, veikėjus, veiksmo vietą, laiką ir pan. Skirti pagrindinius ir antraeilius dalykus.	Suprasti trumpų autentiškų informacinių tekstų, turinčių nedaug nežinomų žodžių, pasakojimų esmę ir svarbias detales. Savarankiškai skaityti trumpus nesudėtingus tautosakos, vaikų literatūros kūrinius ar jų fragmentus; padedamam aptarti jų turinį, etines vertybes. Skaitant ugdytis kalbinę nuovoką, turtinti suprantamų iš konteksto ir praktiškai vartojamų žodžių žodyną, turtinti estetinę patirtį.
4. Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)	
Rašyti didžiąsias ir mažąsias raides, skirti žodžių ir sakinių ribas. Nurašyti, iš klausos ar iš atminties rašyti žinomus žodžius, frazes. Įrašyti žinomuose žodžiuose praleistas raides. Įrašyti į tekstą reikiamus žodžius, frazes ar sakinius. Pagal pavyzdį ir padedamam kurti trumpus (kelių sakinių) informacinius tekstus: raštelius, skelbimus, kvietimus, sveikinimus ir pan. Rašant vartoti išmoktas frazes, sakinius.	Pagal pavyzdį ir padedamam kurti nurodyto žanro informacinius tekstus gerai žinomomis temomis: raštelius, skelbimus, kvietimus, sveikinimus, instrukcijas, asmeninio pobūdžio laiškus ir pan. Pagal planą pasakoti apie skaitytus ar patirtus dalykus; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus ir reiškinius. Elementariomis kalbos priemonėmis reikšti savo mintis, jausmus, nuomonę. Rašant vartoti išmoktas frazes, taikyti elementarias gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.

19.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

19.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas bei ugdymo gairės. Lentelėje pateiktos ugdymo gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Jose bendrais bruožais nusakoma mokinių ir mokytojo veikla, nukreipta į konkretų rezultatą, numatytą žinių, supratimo, gebėjimų bei nuostatų skiltyse.

Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami ir 3–4 klasių koncentre.

Remiantis pateiktais mokinių pasiekimų aprašais keliami uždaviniai ir nustatomi vertinimo kriterijai konkrečiai pamokai, savaitei ar ilgesniam laikui.

Mokinių pasiekimai Nuostatos	Ugdymo gairės
Norėti bendrauti su kitais lietuviškai, žodžiu ir raštu dalytis savo patirtimi, mintimis, jausmais; norėti išmokti veiksmingai klausytis ir suprasti girdimus tekstus; norėti išmokti lietuviškai skaityti ir suprasti skaitomus tekstus.	Mokytojas turi organizuoti ugdomąją veiklą taip, kad palaikytų ir skatintų mokinio norą bendrauti lietuvių kalba su bendraamžiais ir kitais žmonėmis, turtinti ir plėtoti socialinę kultūrinę kiekvieno mokinio patirtį. Mokiniams turi būti sudarytos sąlygos pratintis vartoti lietuvių kalbą kaip bendravimo ir saviraiškos priemonę reikšti mintims, jausmams, nuotaikoms, pasakoti patirtus įspūdžius, reikšti savo nuomonę, valią ir pan. Mokiniams sudaroma galimybė klausytis sakytinių pasakojimų, trumpų, nesudėtingos raiškos tautosakos ir grožinės bei pažintinės literatūros kūrinių. Mokiniai pratinami įsiklausyti į draugo, pedagogo kalbą, išgirsti perteikiamą informaciją, klausti, ko nesupratę; prašyti pakartoti visą tekstą ar jo dalį. Mokytojas turi kryptingai padėti vaikui ugdytis sakytinę ir rašytinę kalbą: skatinti kalbėti ir rašyti rišliai, taisyklingai, aiškiai; palaikyti vaiko norą pasakoti, klausinėti, atsakinėti, deklamuoti, žaisti žodžiais, garsais, taisyklingai juos tarti. Mokytojas taip pat turi skatinti ir palaikyti vaiko domėjimąsi knyga, poreikį skaityti, padėti įgyti pasitikėjimo savimi kaip kalbėtoju ir skaitytoju, pamėgti knygą, norą mokytis ir dalytis skaitymo patirtimi su kitais.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
1. Klausymas (sakytinio teksto suvokimas)		
1.1. Suprasti tekstus, girdimus paprasčiausiose kasdienėse situacijose.	1.1.1. Mokėti elementarias bendravimo formules ir etiketo frazes. 1.1.2. Žinoti, kad tekstai turi paskirtį ir adresatus, kurie gali būti skirtingi. 1.1.3. Žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis adekvačiai reaguoti į tiesiogiai iš kito asmens girdimą pranešimą.	Mokytojas kuria mokiniams tinkamas sąlygas ugdytis gebėjimą suprasti girdimą informaciją: pats kalba lėtai, taisyklingai tardamas ir intonuodamas, nesudėtingų konstrukcijų sakiniais; pateikia klausytis tekstų, kurie taisyklingai tariami ir intonuojami, kalbama lėtai, bendrine kalba; prireikus informacija pakartojama keletą kartų. Pagal galimybes mokytojas kuria autentiškas klausymosi situacijas: naudoja garso ir vaizdines priemones, organizuoja įvairius žaidimus, lavinančius klausymosi įgūdžius. Pagal situaciją ir mokinių išgales mokytojas integruoja į klausymo veiklą kalbėjimą ir skaitymą. Klausymo gebėjimus, vadovaujami mokytojo, mokiniai ugdosi aktyviai, įvairiais būdais. Mokytojas naudoja įvairius būdus, kuriais mokiniai gali parodyti klausomo teksto supratimą – ne tik kalba, bet ir mimika, veiksmais.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
1.2. Taikyti mokytojo pasiūlytą klausymo strategiją.	1.2.1. Žinoti kelis būdus, padedančius suprasti sakytinę informaciją ir ją įsidėmėti.	Mokiniai mokosi naudotis girdimo teksto supratimo ir kompensavimo strategijomis: padedami mokytojo, įvertinti kontekstą, t. y. peržvelgti svarbesnę informaciją (užrašus, sutartinius ženklus, paveikslėlius, nuotraukas ir pan.), įvertinti nesudėtingos sandaros ir kalbos klausomo pranešimo situaciją (*Kas kalba? Apie ką kalba?).* Mokytojas daug dėmesio skiria mokinių gebėjimui išmokti pasitikrinti, ar suprato klausomą tekstą, ir lavinti klausymo gebėjimus: mokiniai mokomi stebėti kitų veiksmus, įsiklausyti į pasakytus žodžius, klausytis teksto dar kartą arba keletą kartų, klausti kitų, jei ko nesuprato; paprašydami pakartoti ir (arba) paaiškinti nesuprastus, nežinomus žodžius ar posakius, mokiniai mokosi svarbių klausomo teksto supratimo strategijų.
1.3. Gauti informacijos iš pažįstamų ir nepažįstamų asmenų ir ja naudotis.	1.3.1. Vadovautis mokytojo per pamoką teikiamais nurodymais. 1.3.2. Klausytis autentiškos kalbos: žinomos tematikos ir nesudėtingos raiškos pranešimų, pokalbių ir naudotis gauta informacija nurodytais tikslais.	Mokiniai klausosi mokytojo parinktų ar parengtų įvairių sakytinių tekstų, perteikiamų tiesiogiai (klausosi mokytojo, klasės, grupės draugų) ir garso bei garso ir vaizdo priemonėmis: laidų vaikams, pokalbių vaikams suprantamomis temomis, įdomių šio amžiaus tarpsnio vaikams informacinių radijo ir televizijos pranešimų, reklaminių žinučių. Mokytojas sudaro mokiniams kuo daugiau galimybių klausytis autentiško kalbėjimo, pvz., iš anksto susitaria su aukštesniųjų klasių mokiniais, mokytojais, kad šie ateitų į klasę ir pakalbėtų lietuviškai ir pan. Mokiniams sudaroma galimybė mokymosi aplinkoje kuo dažniau klausytis dainų, eilėraščių, pasakojimų, pasakų. Įsiklausydami į lietuviškų tekstų turinį, kalbos skambesį, kalbančiųjų tartį, mokiniai turtina sociokultūrinę patirtį, žodyną ir kalbinę raišką.
2. Kalbėjimas (sakytinio teksto kūrimas)		
2.1. Kalbėti atsižvelgiant į bendravimo situaciją, tikslą, adresatą. 2.1.1. Padedamam mokytojo ar draugų keliais vientisiniais sakiniais *pasakoti* apie save, savo šeimą, artimiausią aplinką. 2.1.2. *Apibūdinti* gerai pažįstamus asmenis, daiktus, reiškinius.	2.1.1. Skirti bendravimo tikslus ir adresatus. 2.1.2. Vartoti minimalų žodyną, reikiamą susikalbėti paprasčiausiose kasdienėse buitinėse ir mokymosi situacijose. 2.1.3. Mokėti elementariausias kalbos etiketo formules, paprasčiausius komunikavimo intencijų raiškos modelius, nurodytus programos turinio apimtimi.	Mokiniai, padedami mokytojo, kuria sakytinius tekstus, pagal galimybes atsižvelgdami į tikslą, adresatą, situaciją. Jie mokosi susipažinti, supažindinti kitus, pasakyti, kas patinka ar nepatinka ir pan., papasakoti apie save, kalbėti su bendraamžiais ir suaugusiaisiais, pažįstamais ir nepažįstamais asmenimis. Padedami mokytojo, mokiniai mokosi susikalbėti realiose bendravimo situacijose (oficialiose ir neoficialiose): parduotuvėje, gatvėje, transporte, bibliotekoje ir pan. ar įsivaizduojamose, panašiose į autentiškas.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
2.1.3. Elementariai *reikšti norą, pageidavimą, prašymą, valią, nuomonę.* 2.1.4. Pagal nuorodas *dalyvauti pokalbyje:* klausti ir atsakyti į klausimus; išmoktomis frazėmis reikšti pagrindines bendravimo intencijas.		
2.2. Suprantamai (pasirengusiam pašnekovui) tarti garsus, žodžius, tinkamai intonuoti klausiamuosius, tiesioginius ir skatinamuosius sakinius.	2.2.1. Žinoti, kas klausytojui padeda suprasti tekstą: aiški tartis, tinkama intonacija, pauzės, mimika, gestai.	Siekdami tobulinti savo gebėjimą tinkamai ir taisyklingai vartoti kalbą, mokiniai mokomi programoje nurodytų komunikavimo intencijų raiškos būdų: klausti ir atsakyti į klausimus; pradėti, tęsti, užbaigti pokalbį; inscenizuoti įvairias situacijas; žaisti kalbinius žaidimus ir pan. Atskiros pratybos turėtų būti skiriamos taisyklingam sudėtingesnių (kitakalbiams) garsų: ilgųjų ir trumpųjų balsių, dvibalsių, mišriųjų dvigarsių, kietojo priebalsio *č*, minkštųjų priebalsių *ž, š, c* ir kitų garsų (pvz., *e, ie, ė*) tarčiai įtvirtinti. Įtvirtinama taisyklinga klausiamojo, tiesioginio ir skatinamojo sakinio intonacija.
2.3. Naudotis mokytojo pasiūlytomis kalbėjimo strategijomis.		Specialiomis pratybomis mokomasi planuoti, kurti nuoseklų tekstą (*Kas, kur, kada įvyko? Kas čia yra? Koks jis yra?*); taip pat mokomasi įveikti sunkumus, kylančius dėl kalbinės raiškos priemonių stokos, pvz., naudotis žodžių ir (ar) sakinių sąrašu, klausiamųjų sakinių pavyzdžiais ir pan.
3. Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas)		
3.1. Įgyti elementarius skaitymo gebėjimus.	3.1.1. Pažinti spausdintines ir rašytines lietuvių abėcėlės raides. 3.1.2. Skaityti tyliai ir balsu sakiniais, žodžiais arba skiemenimis ir suprasti, ką perskaitęs. 3.1.3. Skirti elementariausius skyrybos ženklus (taškas, kablelis, klaustukas), žinoti jų paskirtį. 3.1.4. Skirti sakinio ribas.	Mokytojas su mokiniais kuria mokymosi aplinką, skatinančią išmokti skaityti lietuvių kalba. Mokiniai mokosi skaityti ne tik iš vadovėlio, bet ir iš autentiškos bei ją imituojančios aplinkos: iškabų, užrašų, etikečių ir pan. Stengiamasi, kad mokiniai aktyviai mokytųsi pažinti lietuvių abėcėlės raides ir skaityti, pvz., aptardami grafinį raidės vaizdą ir reiškiamą garsą, piešdami, spalvindami, konstruodami, dėliodami iš žodžių sakinius, iš sakinių tekstą. Atskiros pratybos turėtų būti skiriamos taisyklingam sudėtingesnių (kitakalbiams) garsų: ilgųjų ir trumpųjų balsių, dvibalsių, mišriųjų dvigarsių, kietojo priebalsio *č*, minkštųjų priebalsių *ž, š, c* ir kitų garsų tarčiai įtvirtinti.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	3.1.5. Skaitant pakankamai taisyklingai tarti garsus ir tinkamai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.	Nuosekliomis ir patraukliomis vaikui pratybomis turėtų būti įtvirtinama taisyklinga klausiamojo, tiesioginio ir skatinamojo sakinio intonacija.
3.2. Suprasti nesudėtingos raiškos, trumpus, žinomų temų tekstus.	3.2.1. Įvardyti teksto temą (apie ką šis tekstas?). 3.2.2. Rasti pagrindinę informaciją ir svarbias detales. 3.2.3. Atsakant į klausimus, atkurti svarbiausią informaciją, padaryti elementarias išvadas. 3.3.2. Sieti žodinę ir nežodinę (paveikslėlius, nuotraukas, lenteles) informaciją.	Mokiniai skaito *elementarios raiškos* įvairių žanrų informacinius, *adaptuotus* mokslo populiariuosius ir tautosakos bei vaikų literatūros tekstus, atitinkančius mokinių amžių ir lietuvių kalbos mokėjimo lygį. Remiantis ir per gimtosios kalbos pamokas įgytais skaitymo gebėjimais, mokomasi tekste rasti svarbiausią informaciją, skirti svarbias ir antraeiles detales; pastebėti, kaip komponuojami įvairių žanrų tekstai (raštelis, žinutė, laiškas, anketa ir kt.). Mokiniai, vadovaujami mokytojo, turėtų mokytis dirbti grupėmis, poromis ir pavieniui, bendradarbiaudami mokytis suprasti tekstą ir parodyti savo supratimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis, pvz., pažymėti, kaip suprato tekstą, atrinkti, sudėlioti nurodyta tvarka paveikslėlius, pažymėti svarbiausius žodžius, sakinius ir pan.
3.3. Išsakyti savo nuomonę apie perskaitytą tekstą, remiantis konkrečia asmenine patirtimi.	3.3.1. Mokėti elementariai reikšti nuomonę.	Mokiniams sudaromos sąlygos dalytis savo nuomone, įspūdžiais apie perskaitytą tekstą su draugais, mokytoju bei gauti tinkamą grįžtamąjį ryšį.
3.4. Taikyti mokytojo pasiūlytą skaitomo teksto suvokimo strategiją.		Įvairiomis pratybomis mokomasi taikyti elementariausias teksto supratimo ir kompensavimo strategijas: mokiniai, ko nesupratę, skatinami skaityti dar kartą, kam tinka – skaityti balsu; klausti, ko nesuprato. Mokytojas stebi, fiksuoja, kuri strategija kuriam mokiniui labiausiai tinka (netinka); pasiūlo ją tobulinti ar pasinaudoti kita.
3.5. Mokėti orientuotis knygoje, vadovėlyje, periodinėje spaudoje.	3.5.1. Žinoti, kam reikalingi sutartiniai ženklai. 3.5.2. Suprasti vadovėlio sutartinius ženklus, pagal paskirtį jais naudotis. 3.5.3. Vadovėlyje susirasti nurodytą tekstą, pratimą, užduotį. 3.5.4. Remiantis knygos, laikraščio ar žurnalo antraštėmis, vaizdiniu apipavidalinimu, abėcėline turinio rodykle, rasti nurodytą informaciją.	Mokomasi orientuotis knygoje, vadovėlyje: susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį. Taip pat mokiniai supažindinami su pradinių klasių mokiniams skirtais kalbų žodynais, mokomasi suprasti jų paskirtį, informacijos pateikimo būdus, lavinami įgūdžiai naudotis pradinukams skirtais žodynais. Mokiniai skatinami reguliariai lankytis bibliotekoje, mokomi pasirinkti knygas, rasti nurodytą informaciją lietuviškuose žurnaluose ir vaikų enciklopedijose, žinynuose.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
4. Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)		
4.1. Mokėti rašyti.	4.1.1. Žinoti, kad tekstas sudarytas iš susijusių sakinių ir kuriamas pagal tam tikrus reikalavimus. 4.1.2. Žinoti, kad vardai, pavardės ir vietovardžiai pradedami rašyti didžiąja raide. 4.1.3. Mokėti rašyti didžiąsias ir mažąsias rašytines raides, jungti jas į žodį, žodžius į sakinį, sakinius į tekstą. 4.1.4. Taisyklingai rašyti žinomus fonetinės rašybos žodžius. 4.1.5. Sakinį pradėti rašyti didžiąja raide, sakinio gale dėti tašką, klaustuką ar šauktuką. 4.1.6. Rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai: laikytis raidžių standartų, teksto pirmąją eilutę atitraukti nuo krašto, palikti paraštes, viduryje eilutės užrašyti pavadinimą.	Mokiniai turi būti skatinami remtis žiniomis apie tekstą, įgytomis per gimtosios kalbos pamokas. Mokytojas skiria dėmesio rašybos ir skyrybos taisyklingumui, klaidų prevencijai (didžiųjų ir mažųjų raidžių, ilgųjų ir nosinių balsių rašybai, pavardžių, vardų rašybai ir kt.). Taisyklingai rašybai ir skyrybai įtvirtinti turi būti atliekamos dažnos, bet trumpos, patrauklios vaikams pratybos, pvz., kalbiniai žaidimai.
4.2. Rašyti atsižvelgiant į tikslą. 4.2.1. Padedamam rašyti trumpus *informacinius* pranešimus (raštelį, skelbimą, žinutę, sveikinimą), kai nurodyta komunikavimo situacija ir adresatas. 4.2.2. *Pagal pavyzdį* užrašyti vardą, pavardę, adresą, klasę, nurodyti mokyklą ir pan.	4.2.1. Atpažinti žodžius, reiškiančius veiksmų, daiktų, požymių pavadinimus. 4.2.2. Mokėti pakankamai žodžių elementarioms komunikavimo intencijoms, nurodytoms programos turinio apimtimi, reikšti. 4.2.3. Skirti tikrinius ir bendrinius daiktavardžius.	Mokiniai skatinami reguliariai rašyti prasmingus tekstus: iš kelių pateiktų sakinių sudėlioti tekstą ir jį užrašyti, pabaigti sakinius, parašyti tinkamą pavadinimą naudojantis sąrašu, užrašyti adresą, pagal pavyzdį – sąsiuvinio viršelį ir pan. Mokymasis rašyti siejamas su kitomis kalbinės veiklos rūšimis: klausymu, kalbėjimu, skaitymu. Skaitydami tekstus, juos aptardami, mokiniai mokosi komunikacinių intencijų raiškos, tinkamos skyrybos, taisyklingos rašybos, turtina žodyną. Mokytojas turi pateikti aiškių rašytinio teksto pavyzdžių ir įvairiais būdais skatinti mokinius pagal pavyzdį kurti įvairius rašytinius tekstus. Klausydamiesi mokytojo ir klasės draugų, drauge aptardami parašytus tekstus, mokiniai turėtų gauti tinkamą grįžtamąją informaciją ir mokytis tobulinti savo darbus.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
4.2.3. Elementariai keliais išmoktais sakiniais *reikšti savo mintis, jausmus, norus, valią, nuomonę*: patinka, nepatinka (kas? ką veikti?); mėgsta, (ką? ką veikti?); myli (ką?); nemyli (ko?); skanu, neskanu (kas? kur?) ir pan.		
4.3. Taikyti mokytojo pasiūlytas ar įgytas per gimtosios kalbos pamokas rašymo strategijas.	4.3.1. Rašyti pagal pavyzdį ir (ar) pateiktas nuorodas. 4.3.2. Rašyti juodraštį. 4.3.3. Ištaisyti nurodytas klaidas ir trūkumus. 4.3.4. Perrašyti darbą į švarraštį.	Mokiniams sudaromos galimybės susipažinti su rašymo darbų pavyzdžiais ir juos aptarti. Taip pat mokiniai skatinami dalytis rašymo patirtimi, įgyta per gimtosios kalbos pamokas. Mokymasis rašyti turi būti prasmingas ir patrauklus, turtinantis kalbinę raišką. Todėl mokytojas parenka ar pats parengia tikslingų ir įdomių vaikams veiklų, pvz., žaisti žodžių, teksto komponavimo, kūrybinius žaidimus, spręsti kryžiažodžius, minti minkles ir nesudėtingos raiškos mįsles, kurti skaičiuotes, sveikinimus ir pan. Mokiniai skatinami domėtis savo ir draugų sukurtais rašytiniais tekstais, įvertinti savo ir draugų kūrybines pastangas, pvz., rašymo darbai iškabinami stenduose, sudedami į aplankus, rengiamos jų parodos.

19.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

17.6.2.1. 1–2 klasės lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinys teikia galimybių ugdyti mokinių elementarius lietuvių kaip negimtosios kalbos gebėjimus, būtinus mokymosi bei viešojo gyvenimo kontekstuose. Ugdymo turinys taip pat sudaro prielaidas turtinti ir plėtoti literatūrinius gebėjimus ir kultūros pažinimą, formuojamus ir per gimtosios kalbos bei kitų dalykų pamokas, paspartinti socializaciją lietuviškoje aplinkoje ir ugdytis pilietiškumą.

Turinį sudaro santykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- žodynas;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tartis.

19.6.2.1.1. Kalbinės veiklos sritys

Kalbėjimas

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą.

Kalbėjimas monologu gerai žinoma tema.

Kalbėjimas dialogu įprastose situacijose, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimo eiga iš anksto suplanuota; mokiniui nurodyta, ką ir kaip kalbėti.

Kalbėjimo temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Kalbėjimo strategijų taikymas.

Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui).

Klausymas, kai aiškia, taisyklinga lietuvių kalba lėtai kalba įvairūs adresantai: vaikai ir suaugusieji.

Klausomų tekstų temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: buitiniai pokalbiai; adaptuoti informaciniai, nurodomieji pranešimai; adaptuoti publicistiniai, dalykiniai, tautosakos ir grožiniai tekstai.

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai ar garso perteikimo priemonėmis.

Klausymo strategijų taikymas.

Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui).

Skaitymas tyliai ir balsu.

Skaitomų tekstų pobūdis: adaptuoti informaciniai, nurodomieji pranešimai; adaptuoti publicistiniai, dalykiniai, tautosakos ir grožiniai tekstai.

Skaitymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis).

Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą.

Rašymo temos kasdienio buitinio, mokymosi ir asmeninio konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo eiga mokiniui žinoma, iš anksto suplanuota; mokiniui nurodyta, ką ir kaip rašyti.

Tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas, dialogas.

Tekstų žanrai: raštelis, žinutė, sveikinimas, kvietimas, skelbimas.

Rašymo strategijų taikymas.

19.6.2.1.2. Sociokultūrinės temos

Asmens tapatybė.
Šeima.
Santykiai su žmonėmis, draugai.
Namai, gyvenamoji aplinka.
Mokykla, klasė, mokymasis.
Kasdienis gyvenimas.
Paslaugos.
Maitinimasis.
Sveikata ir higiena.
Šventės.
Laisvalaikis.
Kelias, transportas.
Lietuva, gamta ir regionas.

19.6.2.1.3. Žodynas

Leksikos minimumas atrenkamas atsižvelgiant į žodžių vartojimo situaciniame kontekste (kasdienės buities, mokymosi, klasės gyvenimo ir pan.) būtinumą, dažnumą, į žodžių junglumą. 1–2 klasėje turėtų būti mokoma(si) žodžių, reikalingiausių bendraujant – žodžiu ir raštu – įprasčiausiose kasdienio gyvenimo situacijose: mokykloje, viešajame transporte, parduotuvėje, kavinėje, poliklinikoje, bibliotekoje ir pan. Mokiniai turėtų išmokti identifikuoti save ir kitus, pasakyti savo vardą, pavardę, amžių, namų adresą, telefoną; trumpai apibūdinti šeimą, draugus, namus, kuriuose gyvena, mokyklą, kurioje mokosi; pasakyti, ką mėgsta ir ko nemėgsta (veikla, maisto produktai ir pan.), apibūdinti savo pomėgius, t. y. įgyti elementariausių bendros veiklos vartojant lietuvių kalbą įgūdžių.

19.6.2.1.4. Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti atsiprašius; kaip paklausti, kaip atsakyti; kaip padėkoti, kaip atsakyti padėkojus; kaip palinkėti.

Pažintis: kaip susipažinti; kaip supažindinti; kaip paklausti vardo ir pavardės, kaip pasakyti vardą ir pavardę; kaip paklausti, kas kur gyvena, kaip pasakyti, kas kur gyvena.

Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį; kaip pradėti ir užbaigti pokalbį; kaip pasakyti, kad nesupranta, kaip paprašyti pakartoti.

Informacija: kaip paklausti informacijos apie vietą, laiką, požymius, pomėgius ir kt.; kaip suteikti informaciją apie vietą, laiką, požymius, pomėgius ir kt.; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip įspėti (apie pavojų ir pan.).

Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ką nors padaryti; kaip atsisakyti ką nors padaryti; kaip pasiūlyti savo pagalbą; kaip atsisakyti padėti; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip leisti ką nors veikti; kaip liepti ką nors veikti; kaip uždrausti ką nors veikti; kaip pakviesti; kaip atsisakyti kvietimo; kaip pasveikinti.

Nuomonė: kaip paklausti, kas kam patinka ar nepatinka; kaip pasakyti, kas kam patinka ar nepatinka; kaip paklausti kito nuomonės; kaip pasakyti savo nuomonę.

Nuotaikos, jausmai: kaip pasakyti savo norus, pageidavimus, troškimus; kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip nustebti; kaip nusakyti būseną; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį; kaip gailėtis ko nors; kaip išreikšti privalėjimą.

19.6.2.1.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška

Veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas veiksmažodžių esamojo, būtojo kartinio ir būsimojo laiko formomis.

Skatinimas, reiškiamas liepiamąja forma.

Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku ir kilmininku, priemonės įnagininku, adresato naudininku.

Požymis, reiškiamas būdvardžiais ir įvardžiais.

Kiekybė, reiškiama kiekiniais pagrindiniais skaitvardžiais ir kiekio prieveiksmiais.

Vieta, reiškiama vardažodžių vietininku, prieveiksmiais ir prielinksninėmis konstrukcijomis.

Laikas, reiškiamas prieveiksmiais, vardažodžių galininku, prielinksninėmis konstrukcijomis.

Būdas, reiškiamas prieveiksmiais.

Tikslas, reiškiamas bendratimi ir vardažodžių kilmininku.

Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

Klausimas, reiškiamas klausiamaisiais žodeliais ir intonacija.

Kreipinys, reiškiamas šauksmininku.

Gramatikos formų ir konstrukcijų, abstrakčiųjų sąvokų raiškos turi būti mokomasi praktiškai, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevartojant. Programoje jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių autoriams.

19.6.2.1.6. Tartis

Mokiniai turi suprantamai tarti lietuvių kalbos garsus, atpažinti iš klausos žodžius ir žodžių junginius; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kurie yra pasirengę suprasti ir palaikyti kalbantįjį.

Mokiniai mokomi:

- sieti garsus su raidėmis – užrašyti garsus raidėmis;
- atpažinti ir taisyklingai ištarti balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- nustatyti kirčiuotą skiemenį ir taisyklingai ištarti žodį (žodžius);
- atskirti tiesioginių, klausiamųjų ir skatinamųjų sakinių intonaciją; taisyklingai intonuoti sakinius.

19.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

19.6.3.1. Šiame programos skyriuje pateikiamas dalyko žinių ir supratimo, komunikavimo veiklos sričių (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių pasiekimų aprašas. Remdamasis mokinių pasiekimų lygių požymiais mokytojas galės stebėti ir fiksuoti mokinių daromą pažangą, išskirti sritį (sritis), kurioje mokiniui sekasi geriau, o kurioje – prasčiau, ir diferencijuoti, individualizuoti ugdymą, padėti mokiniui siekti aukštesnio gebėjimų lygio.

19.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos žinios: žodynas, kalbos ir sociokultūrinės žinios tik iš dalies atitinka antros klasės programą, yra fragmentiškos, tačiau pakankamos, kad elementari komunikacija vyktų, nors ir sunkiai.	Kalbos žinios: žodynas, žinios apie garsus ir raides, sakinį, tekstą iš esmės atitinka antros klasės programą ir yra pakankamos, kad elementari komunikacija iš esmės vyktų sklandžiai.	Kalbos žinios: žodynas, žinios apie garsus ir raides, sakinį, tekstą visiškai atitinka antros klasės programą, yra pakankamos, kad elementari komunikacija vyktų sklandžiai.
Klausymo gebėjimai	Pasižymi, įsidėmi dalį būtiniausios, labai aiškiai, lėtai sakomos, kelis kartus pakartojamos faktinės informacijos, girdimos tiesiogiai iš kito asmens paprasčiausiose kasdienėse ir mokymosi situacijose.	Pasižymi, įsidėmi būtiniausią, aiškiai, lėtai sakomą, prireikus pakartojamą faktinę informaciją, girdimą tiesiogiai iš kito asmens paprasčiausiose kasdienėse ir mokymosi situacijose.	Pasižymi, įsidėmi visą reikiamą aiškiai, lėtai sakomą faktinę informaciją, girdimą tiesiogiai iš kito asmens paprasčiausiose kasdienėse ir mokymosi situacijose.
Kalbėjimo gebėjimai	Padedamas (lėtai, aiškiai, keletą kartų pakartojus klausimą) susikalba pačiose paprasčiausiose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose: pasirengusiam pašnekovui suprantamai reiškia svarbiausias bendravimo intencijas; vartoja išmoktus žodžius ar frazes. Suprantamai, nors ir netaisyklingai, taria lietuvių kalbos garsus. Kalbėdamas daro ilgas, nemotyvuotas pauzes, netinkamai intonuoja, bet kalbos turinį, intencijas galima suprasti.	Susikalba paprasčiausiose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose: suprantamai reiškia svarbiausias bendravimo intencijas; vartoja išmoktas frazes, elementarias gramatikos konstrukcijas. Pakankamai aiškiai taria lietuvių kalbos garsus; stengiasi taisyklingai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius. Kalbėdamas daro ilgesnes pauzes, norėdamas prisiminti žodžius, frazes, pakartoja jas kelis kartus, bet tekstas pakankamai suprantamas.	Susikalba paprasčiausiose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose: tinkamai reiškia svarbiausias bendravimo intencijas; vartoja išmoktas frazes ir paprastas gramatikos konstrukcijas. Kalba rišliai, atsižvelgdamas į adresatą. Aiškiai ir suprantamai taria lietuvių kalbos garsus, žodžius; pakankamai taisyklingai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius. Kalbėdamas kartais daro ilgesnes pauzes, ieškodamas tinkamo žodžio ar frazės, bet tai netrukdo suprasti teksto.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Skaitymo gebėjimai	Yra įgijęs kai kuriuos skaitymo technikos ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus: sieja garsus ir raides, suvokia labai trumpų, labai paprastų informacinių ir grožinių tekstų esmę: padedamas nurodo temą, išvardija veikėjus, veiksmo vietą, laiką. Pasižymi, įsidėmi kai kurią faktinę užduočiai atlikti reikiamą informaciją.	Yra įgijęs pakankamus skaitymo technikos ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus: sieja garsus ir raides, tinkamai intonuoja sakinius; suvokia labai trumpų, paprastų informacinių ir grožinių tekstų esmę: padedamas įvardija temą, paskirtį, elementariai apibūdina veikėjus, veiksmo vietą, laiką ir pan. Pasižymi, įsidėmi beveik visą užduočiai atlikti reikiamą faktinę informaciją.	Yra įgijęs tvirtus skaitymo technikos ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus: sieja garsus ir raides, tinkamai intonuoja sakinius; suvokia teksto antraštę, grafinį suskaidymą, iliustracijas ir pan.; supranta labai trumpų, paprastų informacinių ir grožinių tekstų turinį: savarankiškai įvardija temą, paskirtį, keliais sakiniais apibūdina veikėjus, veiksmo vietą, laiką ir pan.; skiria pagrindinius ir antraeilius dalykus. Pasižymi, įsidėmi visą reikiamą užduočiai atlikti faktinę informaciją.
Rašymo gebėjimai	Rašo tik kartais atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą. Painioja kai kurias gimtosios ir lietuvių kalbos raides, daro daug klaidų nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo.	Rašo iš dalies atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą. Tačiau daro klaidų nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo.	Rašo atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą. Beveik nedaro klaidų nurašydamas tekstą ir rašydamas gerai žinomus žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo.
Mokėjimo mokytis gebėjimai	Bando taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas, tačiau ne visada sėkmingai. Kontroliuojamas planuoja savo veiklą. Padedamas bando apmąstyti savo veiklą: elementariai paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Padedamas gali planuoti ir apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; bando paaiškinti, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Sėkmingai taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Savarankiškai planuoja savo veiklą. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Nuostatos	Pripažįsta, kad reikia mokytis, tačiau mokosi, tik jeigu yra sudominamas, skatinamas.	Suvokia, kodėl jam pačiam svarbu mokytis.	Įsitikinęs, kad mokymasis jam labai svarbus.
	Nori mokytis individualiai ir dirbdamas su grupe.	Nori mokytis individualiai ir su grupe. Stengiasi siekti gerų rezultatų.	Labai patinka mokytis ir individualiai, ir su grupe. Nori tobulėti. Labai stengiasi siekdamas gerų rezultatų.
	Tiki savo mokymosi sėkme.	Dažniausiai pasitiki savimi ir savo gebėjimais ir tiki mokymosi sėkme.	Visada pasitiki savimi ir tiki savo sėkme.

19.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

19.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas bei ugdymo gairės. Ugdymo gairėse bendrais bruožais nusakoma mokinių ir mokytojo veikla, nukreipta į konkretų rezultatą, numatytą žinių, supratimo, gebėjimų bei nuostatų skiltyse.

Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami ir 1–2 klasių koncentre.

Remiantis pateiktais mokinių pasiekimų aprašais keliami uždaviniai ir nustatomi vertinimo kriterijai konkrečiai pamokai, savaitei ar ilgesniam laikui.

Mokinių pasiekimai Nuostatos	Ugdymo gairės
Vertinti lietuvių kalbos mokymąsi kaip prasmingą veiklą ir stengtis išmokti bendrauti lietuviškai žodžiu ir raštu; norėti pažinti savo kalbinius gebėjimus ir juos tobulinti; stengtis išmokti veiksmingai klausytis, skaityti ir suprasti sakytinį bei rašytinį tekstą.	Mokytojas planuoja pokalbius apie mokinių mokymosi – kalbėjimo, skaitymo, rašymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus mokinius, kalbėdamasis su mokiniu ir tėvais stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikia tinkamą paramą (pasiūlo mokinio interesus atitinkančių užduočių, apmąsto savo darbo būdus (Gal siūlomos užduotys pernelyg sudėtingos ar nepatrauklios mokiniui? Gal mokiniai neturi reikiamų strategijų? Gal dauguma mokomosios veiklos būdų neatitinka mokinių interesų?). Sudarydamas ugdymo planą mokytojas turėtų atsižvelgti į mokinių pasiūlytas užduotis, pasirinktus tekstus. Po diskusijos ar pokalbio, įvykusio perskaičius kurį nors tekstą ar pačių mokinių parašytą rašinėlį, mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklauso paties darbo ir jo pristatymo, aptarimo, diskusijos sėkmė, siekia, kad mokiniai kalbėdamiesi suprastų, jog skaityti, rašyti ir kalbėtis apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, pabrėžia, kad mokinių pateikiamos įžvalgos gali padėti plėtoti teksto suvokimą. Komunikavimo veikla yra tiesiogiai susijusi su bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik gerai atlikti užduotis, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
1. Klausymas (sakytinio teksto suvokimas)		
1.1. Suprasti tekstus, girdimus įprastose kasdienio gyvenimo situacijose.	1.1.1. Nurodyti teksto paskirtį ir temą. 1.1.2. Suprasti (įsidėmėti, užsirašyti, pasižymėti) labai aiškiai pranešamą pagrindinę faktinę informaciją ir svarbias detales. 1.1.3. Adekvačiai reaguoti į pranešimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.	Mokiniai naudojasi sudarytomis galimybėmis ugdytis gebėjimą suprasti sakytinę kalbą: klausosi gyvos šnekamosios ir vaizdo bei garso priemonėmis perteikiamos bendrinės kalbos. Mokiniai mokomi suprasti pažįstamų ir nepažįstamų asmenų trumpų pokalbių, pranešimų esmę ir svarbias detales. Siekdami suprasti nurodymus, jie vykdo mokytojo ir klasės draugų iš anksto suplanuotus ir spontaniškus nurodymus, paliepimus, prašymus, susijusius su bendrais veiksmais klasės, mokyklos aplinkoje.
1.2. Taikyti mokytojo pasiūlytas klausymo strategijas.	1.2.1. Prieš klausantis teksto ar klausymosi metu įvertinti girdimo teksto situaciją (natūralią ar mokomąją), kontekstą, žodinę ir nežodinę informaciją: užrašus, piktogramas, emblemas, paveikslėlius; nuspėti, kur vyksta pokalbis.	Mokiniai reguliariai įvairiais būdais, vadovaujami mokytojo, ugdosi klausymo gebėjimus: mokosi įsiklausyti į kalbos turinį, intonavimą; peržvelgti ir įvertinti kontekstą, situaciją, iš jų spėti apie galimą pranešimo turinį, tikslus. Mokomasi pasinaudoti turimomis žiniomis (pvz., žinomi tarptautiniai žodžiai, sutartiniai ženklai ir pan.).

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	1.2.2. Siekiant suprasti girdimą informaciją, sieti nauja su tuo, kas jau žinoma, pažįstama. 1.2.3. Ko nesupratus, nesutrikti, klausti, paprašyti pakartoti, paaiškinti nežinomą žodį ar posakį. 1.4.1. Nurodyti 1–2 būdus, kaip pasitikrinti, ar tekstas suprastas tinkamai.	Mokiniai skatinami naudotis kitų pagalba: prašyti kalbėti lėčiau, pakartoti dar kartą, ko nors nesupratus, paprašyti pasakyti kitais žodžiais. Mokytojas padeda mokiniams pažinti gebėjimą suprasti sakytinį tekstą ir jį pasitikrinti: mokiniai skatinami aptarti, kas jiems sekėsi, kas kliudė suprasti tekstą, ką reikėtų daryti kitaip. Mokiniai įvairiais būdais mokosi parodyti teksto supratimą, pvz., parodyti supratimą kūno kalba ir kt.
1.3. Gauti informacijos iš įvairių šaltinių ir ja naudotis.	1.3.1. Vadovautis mokytojo, klasės draugų per pamoką teikiamais nurodymais. 1.3.2. Klausytis radijo ir televizijos specialiai pritaikytų informacinių laidų ir nurodytu būdu pasižymėti girdimą informaciją. 1.3.3. Žiūrėti spektaklius, televizijos bei kino filmus vaikams ir dalytis įspūdžiais, pasakoti, kas matyta, girdėta.	Mokiniai klausosi trumpų ir nesudėtingų sakytinių tekstų, perteikiamų tiesiogiai (klausosi mokytojo, klasės, grupės draugų, į pamoką specialiai pakviestų žmonių, pvz., mokyklos direktoriaus, bibliotekininkės, medicinos sesers, policininko ir pan.) ir garso bei garso ir vaizdo priemonėmis: pokalbių vaikams suprantamomis temomis, informacinių pranešimų, kvietimų ir pan. Mokiniams sudaroma kuo daugiau galimybių klausytis autentiškos kalbos, aptarti jos tikslus ir turinį.
2. Kalbėjimas (sakytinio teksto kūrimas)		
2.1. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą. 2.1.1. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžiai, mokytojai, kiti suaugusieji) ir nurodytą komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). 2.1.2. Siekiant *informuoti* iš anksto pasirengus kurti trumpus pranešimus. 2.1.3. Siekiant *informuoti bei sudominti,* pasakoti apie save, savo šeimą, artimiausią aplinką; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, reiškinius ir daiktus.	2.1.1. Skirti, kas yra sakytinės informacijos turinys, bendravimo tikslas, adresatas. 2.1.2. Skirti oficialią ir neoficialią bendravimo situaciją. 2.1.3. Žinoti elementarias kalbos etiketo formules, oficialaus ir neoficialaus pokalbio reikalavimus. 2.1.4. Elementariai reikšti pagrindines komunikavimo intencijas. 2.1.5. Vartoti žodyną, gramatikos formas ir konstrukcijas, reikiamas norint susikalbėti įprastose kasdienėse buitinėse, asmeninio bendravimo ir mokymosi situacijose.	Mokytojas turėtų pateikti tokias komunikavimo situacijas, kurios skatintų mokinius kurti prasmingus sakytinius tekstus, atsižvelgiant į kalbėjimo tikslą, adresatą, situaciją. Mokoma(si) kalbėti įsivaizduojamose ar autentiškose bendravimo situacijose (mokykloje, bibliotekoje, parduotuvėje, kavinėje ir pan.). Mokiniai turi būti mokomi komunikavimo intencijų: pagal pavyzdį, pateiktą pradžią, žodžių sąrašus, paveikslėlius ir kt. kurti tekstus, reikšti nurodytas (ar norimas išreikšti) komunikavimo intencijas. Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi nuosekliai ir taisyklingai dėstyti mintis žodžiu (pagal planą, paveikslėlių seriją, svarbiausių žodžių sąrašą, atsakydami į klausimus, inscenizuodami situacijas ir pan.).

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
2.1.4. Padedamam *dalyvauti pokalbyje:* pradėti, tęsti ir užbaigti nesudėtingą dialogą. 2.1.5. Reikšti savo mintis, norus, jausmus, nuomonę, remiantis konkrečia asmenine patirtimi.		Siekdami taisyklingos tarties, žodyno turtinimo, vadovaujami mokytojo, mokiniai žaidžia kalbinius žaidimus, dainuoja, rimuoja, deklamuoja, atpasakoja nutikimus.
2.2. Naudotis mokytojo pasiūlytomis kalbėjimo strategijomis.	2.2.1. Žinoti, kas klausytojui padeda suprasti tekstą (aiški ir taisyklinga tartis, tinkama intonacija, pauzės ir kt.). 2.2.2. Iš anksto pasirengti (pagal planą, nuorodas) kalbėti žinoma tema. 2.2.3. Siekiant įtaigumo, kalbėti aiškiai, pakankamai garsiai ir taisyklingai, intonacija išryškinti svarbiausią informaciją. 2.2.4. Kalbant žodžius papildyti gestais, intonaciją – mimika ir kt. 2.2.5. Vertinti savo ir kitų komunikavimo žodžiu sėkmę.	Mokiniai, vadovaujami mokytojo, kryptingai mokosi vertinti savo ir kitų sukurtus sakytinius tekstus: aptaria, kas padeda ir kas kliudo siekti išsikeltų ar nurodytų komunikavimo tikslų: aiškinasi, kas kuriam sekasi, pvz., išraiškingai kalbėti, sudominti; ko kuriam trūksta, pvz., drąsos viešai kalbėti, gebėjimo tinkamai intonuoti sakinius; pasiūlo, ką daryti, kad kalbėjimas būtų tinkamas, pvz., žodžius papildyti gestais ir pan. Atlikdami įvairius mokytojo pateiktus pratimus, mokiniai mokosi kurti dialogus ir monologus, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką, taisyklingai intonuoti sakinius. Specialiomis pratybomis įtvirtinamas taisyklingas dvibalsių, mišriųjų dvigarsių, trumpųjų ir ilgųjų balsių, minkštųjų priebalsių *ž, š,* c, *j,* kietojo priebalsio *č* tarimas; lavinami klausiamojo, skatinamojo ir teigiamojo sakinio intonavimo įgūdžiai. Specialiomis pratybomis įtvirtinami taisyklingos tarties ir intonavimo įgūdžiai (žr. 2.2). Mokiniams sudaromos galimybės mokytis iš pavyzdžio, išbandyti įvairias teksto kūrimo ir kalbėjimo strategijas žaidžiant žaidimus (pvz., pantomimą „Supainiotos istorijos“ ir kt.) bei juos aptariant. Mokiniai skatinami turtinti savo naudojimosi teksto kūrimo strategijomis patirtį, naudotis kalbėjimo strategijomis, įgytomis per gimtosios ar užsienio kalbos bei kitų dalykų pamokas.
3. Skaitymas (rašytinio teksto suvokimas)		
3.1. Gebėti skaityti.	3.1.1. Žinoti, kad sklandus skaitymas, taisyklinga tartis, tinkama intonacija padeda suprasti tekstą, jo mintis.	Mokytojas kartu su mokiniais kuria aplinką, skatinančią tobulinti gebėjimą sąmoningai ir sklandžiai skaityti: mokomasi ir iš vadovėlio, ir iš mokymosi bei viešoje aplinkoje matomų užrašų (pvz., iškabos, antraštės, užrašai, etiketės, televizijos programa, mokyklos pamokų tvarkaraštis ir kt.), grafinis užrašų vaizdas siejamas su perteikiamos informacijos svarba.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	3.1.2. Skaityti tyliai ir balsu, pakankamai sklandžiai; gana taisyklingai tarti ir intonuoti, vadovautis skyrybos ženklais.	Specialiomis pratybomis įtvirtinamas taisyklingas dvibalsių, mišriųjų dvigarsių, trumpųjų ir ilgųjų balsių, minkštųjų priebalsių *ž, š, c, j,* kietojo priebalsio *č* tarimas; nuosekliomis pratybomis įtvirtinami klausiamojo, skatinamojo ir teigiamojo sakinio intonavimo įgūdžiai. Specialiomis pratybomis įtvirtinami taisyklingos tarties ir intonavimo įgūdžiai (žr. 2.2). Skaitoma tyliai ir balsu, poromis, grupėmis (vaidmenimis).
3.2. Suprasti artimus vaiko patirčiai tekstus.	3.2.1. Žinoti svarbiausius nesudėtingų informacinių tekstų (žinutė, skelbimas, kvietimas, sveikinimas, reklama ir kt.) ypatumus. 3.2.2. Žinoti, kad teksto prasmė gali būti kuriama ne vien žodžiais, bet ir vaizdu. 3.2.3. Nurodyti teksto tikslą (paskirtį) ir adresatą. 3.2.4. Padedamam įvardyti teksto temą. 3.2.5. Atsakant į teksto klausimus, išskirti teksto esmę ir svarbias detales.	Mokiniai skaito įvairių žanrų informacinius, mokslo populiariuosius, nesudėtingus publicistinius tekstus, atitinkančius vaiko amžiaus poreikius, suvokimo galimybes bei lietuvių kalbos mokėjimą. Specialiomis pratybomis bei remiantis per gimtosios kalbos pamokas išlavintais skaitymo gebėjimais mokomasi rasti (atpažinti) svarbiausią informaciją, skirti esmines ir antraeiles detales, pastebėti, kaip komponuojamas tekstas, kaip jo grafinis vaizdas priklauso nuo žanro (pvz., raštelis, žinutė, laiškas, anketa) ir situacijos (oficiali ar neoficiali). Mokomasi suprasti teksto esmę ir detales; atsakyti į klausimus, atpasakoti svarbiausią informaciją; išvardyti svarbiausius įvykius.
3.3. Pasakyti savo nuomonę apie perskaitytus dalykus ir pasidalyti ja su kitais žmonėmis.	3.3.1. Žinoti, kaip reikšti nuomonę ir kaip paklausti kito nuomonės.	Pagal išgales ir padedami mokytojo, mokiniai mokosi reikšti savo nuomonę apie perskaitytą tekstą, vertinti: susieti skaitomo teksto turinį su savo patirtimi, pasakyti savo nuomonę, ją pagrįsti.
3.4. Taikyti nurodytas skaitymo ir kompensavimo strategijas.	3.4.1. Prieš skaitant tekstą, peržvelgti į akis krintančią informaciją (antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.). 3.4.2. Atpažinti skaitomų tekstų struktūrą; išvardyti struktūrines teksto dalis: pavadinimą, pastraipą, teksto pradžią, dėstymą, pabaigą; nusakyti jų funkcijas.	Ugdymosi procese mokiniai, vadovaujami mokytojo, turi mokytis suprasti įvairių žanrų tekstus, sieti juos su kontekstu – žodiniu ir nežodiniu; mokytis suvokti teksto paskirtį, perduodamos informacijos turinį – esmę ir svarbias detales. Specialiomis pratybomis mokiniai turi būti mokomi pasirinkti ir taikyti tinkamą skaitymo būdą, atsižvelgiant į skaitymo tikslą ir teksto pobūdį.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	3.4.3. Skaityti pagal nurodytą skaitymo būdą. 3.4.4. Siekiant suprasti tekstą, sieti naują informaciją su tuo, kas jau žinoma, pažįstama. 3.4.5. Naudotis nurodytu (nurodytais) informacijos žymėjimo būdu (būdais). 3.4.6. Nesutrikti susidūrus su nežinomais žodžiais, gramatinėmis konstrukcijomis, ieškoti būdų suprasti informaciją iš konteksto, skaityti dar kartą, klausti kitų.	Mokiniai mokosi kompensuoti dėl lingvistinės kompetencijos stokos kylančius teksto supratimo sunkumus: kad žodžius, jų prasmę galima nuspėti iš gretimų žodžių, sakinių, vizualių ženklų ir pan. Padedami mokytojo, mokiniai mokosi įvairių informacijos atrankos, sisteminimo būdų: žymėtis sutartiniais ženklais, kas svarbu, aišku, neaišku, žinoma, nauja ir pan.
3.5. Rasti ir tvarkyti informaciją, atsižvelgiant į nurodytą tikslą.	3.5.1. Mokėti orientuotis vadovėlyje, naudotis kitomis mokomosiomis priemonėmis. 3.5.2. Ieškant informacijos, naudotis mokyklos biblioteka, vaikams skirtais žinynais, žodynais, periodiniais leidiniais, teirautis žmonių. 3.5.3. Žinoti kelis informacijos paieškos būdus: nurodant autorių, knygos ar leidinio pavadinimą, temą. 3.5.4. Padedamam rasti ir atrinkti nurodytą informaciją iš 1–2 šaltinių ir ją aptarti (apibūdinti).	Mokiniai lavinasi įgūdžius orientuotis vadovėlyje, knygoje (pvz., pradinių klasių mokiniams skirtoje enciklopedijoje, žodyne ir kt.): susirasti reikiamą tekstą, užduotį, suprasti sutartinius ženklus ir jais naudotis ieškant reikiamos informacijos. Mokiniai susipažįsta su mokyklos, miestelio ar rajono biblioteka, naudojimosi jos fondais taisyklėmis; mokosi susirasti ar užsisakyti nurodytą ar norimą knygą, žurnalą, laikraštį. Pagal galimybes mokiniai supažindinami su elektronine informacijos paieškos sistema, padedami mokytojo bando ja naudotis ieškodami nurodytos informacijos. Mokiniai, vadovaudamiesi mokytojo parengta atmintine, bando atrinkti, palyginti ir įvertinti nurodytą informaciją, gautą iš 1–2 šaltinių.
4. Rašymas (rašytinio teksto kūrimas)		
4.1. Mokėti rašyti.	4.1.1. Žinoti, kad rašytinis tekstas sudarytas iš sakinių, susietų tam tikrais ryšiais ir kuriamas pagal tam tikrus reikalavimus. 4.1.2. Pakankamai taisyklingai rašyti raides, jungti jas į žodžius, žodžius į sakinius, sakinius į tekstą.	Mokytojas skiria dėmesio klaidų prevencijai: mokiniai mokosi rašyti pagal pavyzdį, analogiją, taikydami elementarias rašybos ir skyrybos taisykles; nurodytas klaidas bando ištaisyti ir paaiškinti. Ugdymo procese mokiniai tikslingomis pratybomis lavinasi taisyklingos rašybos, skyrybos bei rašytinio teksto komponavimo įgūdžius, remiasi gebėjimais, įgytais per gimtosios kalbos pamokas.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	4.1.3. Taisyklingai rašyti fonetinės rašybos žodžius. 4.1.4. Sakinį pradėti didžiąja raide, sakinio gale dėti tašką, šauktuką ar klaustuką. 4.1.5. Rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai: laikytis raidžių standartų, pastraipos pirmąją eilutę atitraukti nuo krašto, palikti paraštes, pavadinimą užrašyti viduryje eilutės; po pavadinimo praleisti vieną eilutę.	
4.2. Rašyti atsižvelgiant į tikslą. 4.2.1. Padedamam rašyti nurodyto žanro *informacinį* pranešimą (skelbimą, žinutę, kvietimą, sveikinimą), atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). 4.2.2. *Pildyti elementarias anketas*, sudaryti nesudėtingus sąrašus. 4.2.3. Siekiant *informuoti* ir *sudominti,* pagal nuorodas trumpai pasakoti apie save, savo šeimą, draugus, patirtus ar skaitytus, girdėtus įvykius; apibūdinti gerai pažįstamus žmones, daiktus, gyvūnus. 4.2.4. Siekiant *paaiškinti,* pagal pavyzdį rašyti nesudėtingus nurodymus (pvz., kaip pasidaryti popierinį laivelį). 4.2.5. Pagal planą ar kitokias nuorodas *reikšti savo mintis, jausmus, norus, valią, nuomonę.*	4.2.1. Žinoti, kad kuriamų pranešimų turinys ir raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos. 4.2.2. Nurodyti žinomų informacinių pranešimų žanrus (žinutė, skelbimas, kvietimas, sveikinimas) ir jų rašymo ir komponavimo reikalavimus. 4.2.3. Nurodyti 1–2 asmeninio ir viešojo rašymo skirtumus. 4.2.4. Žinoti, kad žanro reikalavimų, rašybos ir gramatikos taisyklių laikymasis padeda skaitytojui suprasti parašytą tekstą. 4.2.5. Atsižvelgiant į rašymo tikslą ir adresatą, tinkamai reikšti komunikavimo intencijas, taikyti sociokultūrines ir kalbos žinias. 4.2.6. Žinoti, kaip taisyklingai lietuviškai užrašyti savo vardą, pavardę, namų ir mokyklos adresą. 4.2.7. Rašant laikytis bendravimo etikos reikalavimų.	Mokiniai mokosi rašyti įvairaus pobūdžio tekstus (pvz., laišką draugui, žinutę į vaikų žurnalą; skelbimą, kvietimą į mokyklos šventę, pildyti konkurso dalyvio anketą ir pan.) atsižvelgdami į adresatą bei rašymo tikslus. Šio gebėjimo ugdymasis siejamas su kitomis veiklomis: skaitymu, kalbėjimu ir klausymu. Mokiniams suteikiama pakankamai galimybių skaityti, klausytis ir aptarti įvairiausio pobūdžio tekstus, skirtus įvairiems adresatams. Mokiniai mokosi tiksliai ir tikslingai perduoti informaciją, nurodydami adresatą, vietą, laiką, kitus duomenis (užrašyti adresą, nurodyti mokyklą, klasę ir pan.). Mokytojas skatina mokinius kurti prasmingus tekstus ir padeda tai daryti: teikia pagalbą, užtikrina konstruktyvų grįžtamąjį ryšį, pateikia įvairių parengiamųjų pratybų (rašymo pavyzdžių, schemų, žodžių sąrašų, nebaigtų sakinių, teksto dalių ir kt.). Rašydami laiškus, straipsnelius į mokyklos, klasės sienlaikraštį ar vaikų žurnalą, mokiniai įgyja ir komunikavimo, ir socialinės patirties: mokosi viešai reikšti savo nuomonę, mintis, jausmus, įspūdžius ir dalytis jais su kitais.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
4.3. Taikyti nurodytas rašymo strategijas.	4.3.1. Rašyti pagal pavyzdį, planą, nuorodas. 4.3.2. Remtis žodine, grafine ar vaizdine parama. 4.3.3. Remtis žiniomis apie teksto komponavimą, pateikimo formą. 4.3.4. Taikyti per gimtosios kalbos pamokas įgytas žinias apie rašymą, jo procesą. 4.3.5. Rašyti juodraštį ir, gavus grįžtamąją informaciją, jį pataisyti, perrašyti. 4.3.6. Kuriant tekstą taikyti išmoktas elementarias rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles, naudotis vadovėliu, žodynu, kitomis mokomosiomis priemonėmis. 4.3.7. Pasiūlyti skaityti savo rašinį kitiems, pačiam skaityti kitų rašinius, juos aptarti, mokytis vieniems iš kitų.	Mokytojas sudaro mokiniams galimybę susipažinti su įvairiomis rašymo strategijomis. Mokytojo vadovaujami ir padedami, mokiniai bando jas taikyti mokydamiesi rašyti dalykinius tekstus: pildyti paprasčiausius blankus, anketas naudodamiesi pavyzdžiu. Rašydami kiek sudėtingesnius tekstus (laišką, sveikinimą, kvietimą, nuomonę, straipsnelį į vaikų žurnalą ir pan.), mokiniai turi turėti pakankamai laiko ir galimybių išmokti planuoti kuriamą tekstą, aiškiai, nuosekliai, tiksliai ir pagal išgales išsamiai perteikti reikiamą informaciją. Todėl, remdamiesi per gimtosios kalbos pamokas įgytais gebėjimais, jie bando planuoti tekstą mokytojo pasiūlytais būdais: „minčių lietus“, „minčių piramidė“, klausimai – atsakymai, nebaigtų sakinių planas ir pan. Mokiniai iš pradžių rašo tekstų juodraščius ir su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, mėgina formuluoti iškylančias rašymo problemas, tobulina juodraščius atsižvelgdami į gautą grįžtamąją informaciją. Leksikos, gramatikos, sintaksės žinios ir taisyklingos rašybos įgūdžiai ugdomi nuosekliai, pritaikant pagal rašomo teksto pobūdį ir žanrą (pvz., asmeninis laiškas – kreipinys, mažybiniai maloniniai žodžiai, tikriniai daiktavardžiai ir pan.; raštelis – kreipinys, liepiamoji nuosaka ir pan.).

19.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

19.7.2.1. Lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinys 3–4 klasėje teikia galimybę ugdyti mokinių elementarius lietuvių kaip negimtosios kalbos gebėjimus, būtinus mokymosi bei viešojo gyvenimo kontekstuose, ugdo elementarų kalbinį raštingumą. Ugdymo turinys taip pat sudaro prielaidas turtinti ir plėtoti literatūrinius gebėjimus ir kultūros pažinimą, formuojamą per mokinių gimtosios kalbos ir literatūros bei kitų dalykų pamokas, paspartinti socializaciją lietuviškoje aplinkoje bei ugdytis pilietiškumą. Turinį sudaro santykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- žodynas;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tartis.

19.7.2.1.1. Kalbinės veiklos sritys

Kalbėjimas

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą ir adresatą.

Kalbėjimas monologu gerai žinoma tema.

Kalbėjimas dialogu įprastose situacijose, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimo eiga suplanuota, mokiniui žinoma arba aiškiai nuspėjama.

Kalbėjimo temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, informacinis pranešimas, pasakojimas, apibūdinimas.

Kalbėjimo strategijų taikymas.

Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui).

Klausymas, kai aiškia, taisyklinga lietuvių kalba lėtai arba vidutiniu tempu kalba įvairūs adresantai: vaikai ir suaugusieji.

Klausomų tekstų temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: buitiniai pokalbiai; nesudėtingi informaciniai, nurodomieji; nesudėtingos raiškos dalykiniai; publicistiniai; tautosakos ir grožiniai tekstai.

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai ar garso perteikimo priemonėmis.

Klausymo strategijų taikymas.

Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui).

Skaitymas tyliai ir balsu.

Skaitomų tekstų struktūra. Pavadinimas, pastraipa; teksto pradžia, dėstymas, pabaiga.

Skaitomų tekstų pobūdis: adaptuoti informaciniai, nurodomieji; publicistiniai; adaptuoti dalykiniai; tautosakos ir grožiniai tekstai.

Skaitymo strategijų taikymas (supratimas remiantis situaciniu kontekstu, iliustracijomis).

Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą ir adresatą.

Rašymo temos kasdienio buitinio, mokymosi ir asmeninio konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Rašymo eiga suplanuota, mokiniui gerai žinoma.

Tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas, šių tipų derinys.

Tekstų žanrai: žinutė, sveikinimas, kvietimas, skelbimas, anketa, laiškas.

Teksto komponavimo pradmenys.

Rašymo strategijų taikymas.

19.7.2.1.2. Sociokultūrinės temos

Asmens tapatybė.

Šeima.

Santykiai su žmonėmis, draugai.

Pastatai ir namai.

Kasdienis gyvenimas.

Mokykla, mokymasis.

Laisvalaikis, pomėgiai.

Šventės.

Knyga ir kompiuteris.

Gamta, regionas, Lietuva.

Kelionės.

Sveikata ir higiena.

Prekyba, paslaugos.

Maistas, maitinimasis.

19.7.2.1.3. Žodynas

Leksikos minimumas atrenkamas atsižvelgiant į žodžių vartojimo situaciniame kontekste (kasdienės buities, mokymosi, klasės gyvenimo ir pan.) būtinumą, dažnumą, į žodžių junglumą. 3–4 klasėje turėtų būti mokoma(si) žodžių, reikalingiausių bendraujant – žodžiu ir raštu – kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose, pvz., mokykloje, viešajame transporte, parduotuvėje, kavinėje, poliklinikoje, bibliotekoje, skaitykloje, sporto klube ir pan. Mokiniai turėtų išmokti prisistatyti patys ir pristatyti kitus, pasakyti vardą, pavardę, amžių, namų adresą, telefoną; trumpai apibūdinti šeimą, draugus, namus, kuriuose gyvena, mokyklą, kurioje mokosi; pasakyti, ką mėgsta ir ko nemėgsta (veikla, maisto produktai ir pan.), apibūdinti savo pomėgius, t. y. įgyti elementarių bendros veiklos vartojant lietuvių kalbą įgūdžių.

19.7.2.1.4. Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip pasiteirauti apie naujienas, kaip atsakyti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti į atsiprašymą; kaip padėkoti, kaip atsakyti į padėką; kaip pagirti; kaip palinkėti apetito, gero kelio, geros sveikatos.

Pažintis*:* kaip susipažinti, kaip supažindinti kitus.

Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį: bendraamžį ir vyresnį žmogų; kaip pradėti kalbą; kaip įsiterpti į pokalbį; kaip perklausti neišgirdus; kaip kalbėti telefonu; kaip baigti pokalbį.

Informacija: kaip paklausti informacijos; kaip suteikti informaciją; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip įspėti (apie pavojų ir pan.).

Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ar nesutikti ką nors padaryti; kaip pasiūlyti savo pagalbą; kaip priimti kito pagalbą; kaip atsisakyti kito siūlomos pagalbos; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip leisti ką nors veikti; kaip uždrausti ką nors veikti; kaip pakviesti; kaip padėkoti už kvietimą; kaip pasveikinti, kaip palinkėti, kaip įteikti dovaną.

Nuomonė: kaip paklausti kito nuomonės; kaip suabejoti, nepatikėti; kaip pasakyti savo nuomonę.

Nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip pasakyti savo norus, siekius; kaip paguosti; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį; kaip gailėtis (ko nors, dėl ko nors); kaip apgailestauti.

19.7.2.1.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška

Veiksmas, jo pradžia, tąsa. Veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas asmenuojamomis veiksmažodžio formomis. Būsenos raiška vardažodžių vardininku. Skatinimas, reiškiamas liepiamąja nuosaka.

Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku, kilmininku, adresato naudininku.

Požymis, reiškiamas būdvardžiais, įvardžiais, skaitvardžiais.

Priklausomybė, reiškiama kilmininko linksniu ir įvardžiais.

Kiekybė, reiškiama kiekiniais pagrindiniais ir dauginiais skaitvardžiais ir kiekio prieveiksmiais.

Vieta, reiškiama vardažodžių vietininku, prieveiksmiais, prielinksninėmis konstrukcijomis.

Laikas, reiškiamas prieveiksmiais, vardažodžių galininku ir įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis, elementariais šalutiniais sakiniais.

Būdas, reiškiamas prieveiksmiais.

Priežastis, reiškiama prieveiksmiais, nesudėtingomis prielinksninėmis konstrukcijomis ir šalutiniais sakiniais.

Tikslas, reiškiamas bendratimi ir vardažodžių kilmininku.

Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

Lyginimas, reiškiamas būdvardžių, prieveiksmių laipsniais ir lyginamosiomis konstrukcijomis.

Klausimas, klausiamieji žodeliai, klausiamoji intonacija.

Kreipinys. Kreipinio raiška šauksmininku.

Abstrakčiųjų sąvokų raiškos pradinėje ugdymo pakopoje turi būti mokomasi tik praktiškai vartojant reikiamas žodžių formas ir gramatikos konstrukcijas, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevartojant. Jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių autoriams.

19.7.2.1.6. Tartis

Mokiniai turi išmokti suprantamai tarti lietuvių kalbos garsus, atpažinti iš klausos žodžius ir žodžių junginius; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kuriems ši kalba yra gimtoji.

Mokiniai turi būti mokomi:

- sieti garsus su raidėmis – užrašyti garsus raidėmis;
- atpažinti ir taisyklingai ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- nustatyti kirčiuotą skiemenį ir mokėti taisyklingai ištarti žodį;
- nustatyti sakinio loginio kirčio vietą;
- atskirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją ir taisyklingai intonuoti sakinius.

19.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

19.7.3.1. Šiame programos skyriuje pateikiamas dalyko žinių ir supratimo, komunikavimo veiklos sričių (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių pasiekimų aprašas. Remdamasis mokinių pasiekimų lygių požymiais, mokytojas galės stebėti ir fiksuoti mokinių daromą pažangą, išskirti sritį (sritis), kurioje mokiniui sekasi geriau, o kurioje – prasčiau, ir diferencijuoti, individualizuoti ugdymą, padėti mokiniui siekti aukštesnio gebėjimų lygio.

19.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Šių sričių: kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo); sociokultūrinės ir kalbos *žinios patenkinamos*, iš dalies atitinka ketvirtos klasės programą, kad komunikacija iš esmės vyktų, nors ir labai sunkiai.	Šių sričių: kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo); sociokultūrinės ir kalbos *žinios yra pakankamos*, iš esmės atitinka ketvirtos klasės programą, kad komunikacija iš esmės vyktų.	Šių sričių: kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo); sociokultūrinės ir kalbos *žinios yra išsamios*, atitinka ketvirtos klasės programą. Komunikacija vyksta sklandžiai.
Klausymo gebėjimai	Pasižymi, įsidėmi kai kurią faktinę informaciją, girdimą įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose tiesiogiai iš kito asmens ar perteikiamą garso ir vaizdo priemonėmis.	Pasižymi, įsidėmi pagrindinę faktinę informaciją, girdimą įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose tiesiogiai iš kito asmens ar perteikiamą garso ir vaizdo priemonėmis.	Pasižymi, įsidėmi visą reikiamą faktinę informaciją, girdimą įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose tiesiogiai iš kito asmens ar perteikiamą garso ir vaizdo priemonėmis.
Kalbėjimo gebėjimai	Susikalba įprastose numanomose kasdienėse situacijose su suaugusiaisiais ir bendraamžiais: padedamas, sunkiai, bet suprantamai reiškia pagrindines bendravimo intencijas. Bando laikytis pagrindinių kalbos etiketo reikalavimų. Vartoja skurdų, ne visada tinkamą kalbėjimo situacijai žodyną, vienodas, kartais netaisyklingas elementarias gramatikos konstrukcijas.	Susikalba įprastose numanomose kasdienėse situacijose su suaugusiaisiais ir bendraamžiais: sunkiai, bet suprantamai reiškia pagrindines bendravimo intencijas. Stengiasi laikytis pagrindinių kalbos etiketo reikalavimų. Vartoja nedaug, bet tinkamų kalbėjimo situacijai žodžių, pakankamai taisyklingas elementarias gramatikos konstrukcijas.	Susikalba įprastose numanomose kasdienėse situacijose su suaugusiaisiais ir bendraamžiais: pakankamai laisvai reiškia pagrindines bendravimo intencijas. Laikosi pagrindinių kalbos etiketo reikalavimų. Vartoja tinkamus kalbėjimo situacijai žodžius, pakankamai taisyklingas elementarias gramatikos konstrukcijas.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Stengiasi aiškiai ir taisyklingai, tačiau ne visada sėkmingai, tarti lietuvių kalbos garsus, balsu išskirti kirčiuotą skiemenį, tinkamai intonuoti klausiamuosius, tiesioginius ir skatinamuosius sakinius. Ieškodamas reikiamo žodžio ar tinkamos gramatinės konstrukcijos daro ilgas pauzes, bet jos pašnekovui dažniausiai netrukdo suprasti, kas sakoma.	Pakankamai aiškiai ir taisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, dažniausiai kirčiuoja reikiamą skiemenį, pakankamai taisyklingai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius. Ieškodamas reikiamo žodžio ar tinkamos gramatinės konstrukcijos neretai daro pauzes, bet jos pašnekovui netrukdo suprasti, kas ir kodėl sakoma.	Pakankamai aiškiai ir taisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, kirčiuoja reikiamą skiemenį, pakankamai taisyklingai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius. Ieškodamas reikiamo žodžio ar tinkamos gramatinės konstrukcijos kartais daro pauzes, bet jos pašnekovui netrukdo suprasti, kas ir kodėl sakoma.
Skaitymo gebėjimai	Skaito lėtai ir tik mokymosi tikslais, neįgudęs pasinaudoti dvikalbiu žodynu. Pasižymi, įsidėmi būtiniausią faktinę informaciją įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose. Supranta trumpų autentiškų informacinių tekstų ir nesudėtingų beletristinių pasakojimų, kuriuose beveik nėra nežinomų žodžių, esmę ir kai kurias detales.	Skaito sklandžiai (tyliai ir (ar) balsu), mokymosi tikslais ir savo malonumui, moka naudotis žodynu. Pasižymi, įsidėmi visą reikiamą faktinę informaciją įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose. Supranta trumpų autentiškų informacinių tekstų, kuriuose yra nedaug nežinomų žodžių, ir nesudėtingų beletristinių pasakojimų esmę ir svarbias detales. Savarankiškai skaito ir supranta nesudėtingus tautosakos, vaikų literatūros kūrinius ar jų fragmentus (pvz., eilėraščius, apsakymus), atitinkančius vaikų amžių, padedamas aptaria jų turinį, etinę prasmę.	Skaito pakankamai greitai ir sklandžiai (tyliai ir (ar) balsu) mokymosi tikslais ir savo malonumui, moka naudotis žodynu. Pasižymi, įsidėmi visą reikiamą faktinę informaciją įprastose ir kai kuriose netikėtose situacijose. Supranta trumpų autentiškų informacinių tekstų, turinčių nedaug nežinomų žodžių, ir beletristinių pasakojimų esmę ir svarbias detales. Savarankiškai skaito ir supranta nesudėtingus tautosakos, vaikų literatūros kūrinius ar jų fragmentus, atitinkančius vaikų amžiaus galimybes, padedamas aptaria jų turinį, etinę ir estetinę prasmę.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašymo gebėjimai	Rašo iš dalies atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą ir situaciją. Daro nemažai rašybos klaidų nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo. Beveik nesilaiko elementarių skyrybos taisyklių.	Rašo atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą ir situaciją. Kartais suklysta nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo. Taiko elementarias skyrybos taisykles, tačiau daro klaidų.	Rašo atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą, laikosi esminių teksto struktūros ir komponavimo reikalavimų. Beveik nedaro klaidų nurašydamas tekstą bei rašydamas gerai žinomus žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo tarimo. Beveik nedaro klaidų taikydamas elementarias skyrybos taisykles.
Mokėjimo mokytis gebėjimai	Bando taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas, tačiau ne visada sėkmingai. Kontroliuojamas planuoja savo veiklą. Padedamas bando apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Padedamas gali planuoti ir apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Sėkmingai taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Savarankiškai planuoja savo veiklą. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.
Nuostatos	Pripažįsta, kad reikia mokytis. Mokosi, tik jeigu yra sudominamas. Jei yra skatinamas, stengiasi mokytis ir individualiai, ir dirbdamas su grupe. Ne visada tiki mokymosi sėkme.	Suvokia, kodėl jam pačiam svarbu mokytis. Stengiasi mokytis individualiai ir su grupe. Stengiasi pasiekti gerus rezultatus. Dažniausiai pasitiki savimi ir savo gebėjimais ir tiki mokymosi sėkme.	Įsitikinęs, kad mokymasis jam labai svarbus. Labai patinka mokytis ir individualiai, ir su grupe. Nori tobulėti; labai stengiasi siekdamas gerų rezultatų. Visada pasitiki savimi ir tiki savo sėkme.

20. PIRMOJI UŽSIENIO KALBA. ANKSTYVASIS UGDYMAS

20.1. Bendrosios nuostatos

Užsienio kalbos – sudedamoji kalbinio ugdymo dalis.

Pirmosios užsienio kalbos pradedama mokytis 2 klasėje. Pradinėje mokykloje jos mokomasi trejus metus. Pirmoji užsienio kalba pasirenkama iš trijų Europos kalbų: anglų, prancūzų, vokiečių.

Užsienio kalbos mokymas(is) pradinėje mokykloje sąlygiškai skirstomas į dvi pakopas. Pirmoji pakopa trunka vienerius metus (2 klasė), antroji pakopa tęsiasi antraisiais ir trečiaisiais mokymosi metais (3–4 klasės).

20.2. Tikslas

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymosi tikslas – išsiugdyti elementarią užsienio kalbos komunikacinę kompetenciją.

20.3. Uždaviniai

Siekiama, kad mokiniai:

- suprastų ir bendrautų nauja kalba, lygintų ją su gimtąja kalba;
- ugdytųsi teigiamas kalbų mokymosi nuostatas;
- suvoktų užsienio kalbą kaip sociokultūrinės tikrovės dalį ir tarpkultūrinio bendravimo priemonę;
- susiformuotų pagrindus tolesniam kalbos mokymuisi.

20.4. Struktūra

Užsienio kalbos (dalyko) turinį lemia kalbos kaip komunikacijos priemonės samprata ir užsienio kalbos mokymo(si) tikslas – iš(si)ugdyti elementarią užsienio kalbos komunikacinę kompetenciją.

Kalbinė komunikacinė kompetencija yra kalbos mokymo(si) turinys plačiąja prasme. Ji apibūdinama kaip nuostatų, žinių ir gebėjimų visuma, sąlygiškai grupuojama į tokias sritis:

Lingvistinė kompetencija: leksikos žinios, gebėjimas suvokti ir vartoti žinomą leksiką; gramatinių kalbos išteklių žinojimas ir gebėjimas jais operuoti atpažįstant ir kuriant taisyklingos formos frazes ir sakinius; gebėjimas suvokti ir perteikti prasmę; kalbos fonetinių elementų suvokimas ir raiška; rašybos žinios ir gebėjimai.

Sociolingvistinė kompetencija: žinios ir gebėjimai, reikalingi tinkamai vartoti kalbą įvairiose socialinėse situacijose, suvokti ir pasirinkti raiškos priemones pagal situaciją, tikslą, adresatą ir pan.

Pragmatinė kompetencija: žinojimas principų, pagal kuriuos kalba veikia realiame gyvenime, ir gebėjimas suvokti, kaip kalba organizuojama, kaip ji vartojama siekiant įgyvendinti įvairias komunikacines funkcijas, kaip vyksta kalbinė žmonių sąveika; gebėjimas suvokti ir kurti rišlų tekstą, naudoti sakytinį diskursą ir rašytinį tekstą įvairiais funkciniais tikslais (intencijomis), gebėjimas sąveikauti pagal kalbinius ir socialinius susitarimus. Programoje pateikiamas trejų mokymosi metų užsienio kalbos ugdymo turinys orientuojantis į Europos Tarybos „Lūžio“ aprašą, o mokinio pasiekimai orientuojami į A1 lygį.

Kiekvienoje pakopoje kalbinę veiklą sudaro:

- sakytinio teksto supratimas (klausymas) – kalbos supratimas iš klausos, t. y. informacijos priėmimas iš kalbančiojo ar garso įrašo, radijo ar televizijos ir pan.;
- sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas) – dalijimasis informacija ir kalbėjimas monologu;
- rašytinio teksto supratimas (skaitymas) – informacijos priėmimas iš rašytinių šaltinių;
- rašytinio teksto kūrimas (rašymas) – informacijos perteikimas ir savo minčių raiška raštu.

20.5. Mokinių gebėjimų raida

Lentelėje pateikiama mokinių gebėjimų raida, apibendrintai apibūdinamas kiekvienos veiklos srities gebėjimų augimas einant iš vienos užsienio kalbos mokymosi pakopos į kitą.

Veiklos sritys	2 klasė	3–4 klasė
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta žinomus žodžius ir pačias bendriausias frazes apie save ir artimiausią aplinką, paprastus trumpus prašymus ir nurodymus, kai kalbama bendrine kalba, lėtu tempu ir tariama aiškiai.	Supranta žinomus žodžius ir pačias bendriausias frazes apie save ir artimiausią aplinką, paaiškinimus, paprastus trumpus prašymus ir nurodymus, trumpus dialogus, ilgesnius iliustruotus pasakojimus, kai kalbama bendrine kalba, lėtu tempu ir tariama aiškiai.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodami žinomus žodžius ir frazes apie save ir artimiausią aplinką. Dalyvauja elementariame pokalbyje mokytojui vadovaujant.	Kalba vartodami žinomus žodžius ir frazes apie save ir artimiausią aplinką. Dalyvauja trumpame elementariame pokalbyje.
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta atskirus žodžius ir sakinius, taip pat labai trumpus, regimąja informacija paremtus tekstus, kurių žodžiai ir gramatinės struktūros yra žinomi.	Supranta trumpus ir ilgesnius, bet regimąja informacija paremtus tekstus, kuriuose gali būti nežinomų žodžių.
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo atskirus žodžius ir sakinius naudodamiesi vaizdine medziaga.	Rašo labai trumpus tekstus (raštelius, sveikinimus, elektroninius laiškus), susidedančius iš žinomų žodžių ir frazių. Pateikia informaciją apie save.

20.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis. 2 klasė

20.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 2 klasė

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
Klausytis ir suprasti užsienio kalba kalbančius žmones.	1.1. Suprasti tiesiogiai sakomą ar įrašytą bendrinę kalbą programos temomis ir situacijomis, paremtą vaizdinėmis priemonėmis, kai kalbama lėtai ir aiškiai. 1.1.1. Suprasti paprastus trumpus mokytojo ar pašnekovo nurodymus ir prašymus.	1.1. Turėti sakytiniam tekstui suvokti būtiną žodyną.	Bendrosios nuostatos Mokytojas ugdo kalbos jausmą, daug dėmesio skirdamas klausymo gebėjimams ugdyti, taiko „natūralųjį“ ugdymo metodą. Užduotys mokiniams pateikiamos užsienio arba gimtąja kalba. Pradedama nuo paprastų žodžių ir frazių klausymosi. Mokinys „panardinamas“ į užsienio kalbą. Veikla organizuojama per žaidimus, mokiniams artimas ir suprantamas situacijas, naudojami įvairūs daiktai (pvz., lėlės) ar kitos pagalbinės priemones. Svarbu, kad visi mokiniai suprastų prašymus, paliepimus ir gebėtų juos atlikti (*ateik..., sėsk..., nupiešk..., nuspalvink..., iškirpk..., paduok..., dabar žaisime, dainuosime ir t. t.*).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	1.1.2. Suprasti asmeninio pobūdžio klausimus (pavyzdžiui, apie save, savo asmeninius daiktus, šeimą ir kt.). 1.1.3. Suprasti 2–3 frazių pokalbį ar labai trumpą monologinį tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių. 1.1.4. Suprasti vaikams skirtus tekstus: daineles, eilėraštukus, skanduotes.		Ugdymo proceso organizavimas Mokytojas: • iškelia ir aptaria su mokiniais klausymo tikslą, nuteikdamas mokinius atidžiai klausytis mokytojo, įrašo ir (ar) klasės draugų pasakymų; • paragina mokinius prisiminti, ką jie žino pateikta tema; • taria ir artikuliuoja aiškiai, žodžius ir frazes iliustruoja gestais, mimika, rodo paveikslėlius, daiktus; • naudoja garso, vaizdo priemones bei IKT pagal poreikius ir galimybes. Mokiniai: • atidžiai klausosi ir dalyvauja mokytojo vadovaujamame pokalbyje aptariant klausymo tikslą ir užduotį; • atkreipia dėmesį į iliustracijas bei kitą pagalbinę medžiagą; • klausosi trumpų pasakymų, pokalbių, dainelių, eilėraštukų, skanduočių, mokytojo nurodymų užsienio kalba; • atlieka klausymo užduotis: pažymi, nurodo, piešia, pakartoja, imituoja, sujungia piešinius vienus su kitais arba piešinius su atitinkamais žodžiais, nurodo piešinių eilės tvarką, parodo supratimą fiziniu judesiu (parodo, paima daiktą, atlieka veiksmą ir t. t.). Vertinimas Mokytojas, vertindamas mokinių pastangas, pažangą ir pasiekimus: • paaiškina ir naudoja formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti žodžio, sakinio, teksto supratimą, • teikia pagalbą mokiniams, skatina juos, kiekvieną pagirdamas už teigiamas nuostatas, gimtąja kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį, pasiektą rezultatą. Mokiniai: • parodo savo supratimą mokytojo pateiktu ir jiems priimtinu būdu; • gimtąja kalba su mokytoju aptaria atliktą užduotį, pasako, kas patiko ar nepatiko, pavyko ar nepavyko ir kodėl.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
Norėti mokytis bendrauti užsienio kalba žodžiu. Norėti draugauti su kitų šalių mokiniais. Stengtis pažinti jų tradicijas, palyginti savo ir kitos šalies kultūrą.	2.1. Suprasti trumpus pašnekovo pasakymus, užduoti klausimus ir atsakyti į pašnekovo klausimus išeitos programos temomis. 2.2. Dalyvauti trumpame (2–3 replikų) pokalbyje, siekiant komunikacinio tikslo: 2.2.1. Pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti. 2.2.2. Užduoti klausimus ir atsakyti, kas patinka, paklausti ir atsakyti, kuo vardu. 2.2.3. Paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai reaguoti. 2.2.4. Atsiprašyti ir reikšti kitas komunikacines intencijas (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*). 2.3. Kalbėti monologu: 2.3.1. Trumpai papasakoti apie save ir savo šeimą: pasakyti amžių, išvardyti pomėgius, kasdieninę veiklą. 2.3.2. Trumpai apibūdinti savo namą, butą, kambarį.	2.1. Turėti sakytinei komunikacijai būtiną žodyną. 2.2. Taisyklingai tarti ir intonuoti. 2.3. Tikslingai vartoti kalbos struktūras, reikalingas numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*).	Bendrosios nuostatos Kalbėjimo gebėjimai ugdomi integruotai su kitomis kalbinės veiklos rūšimis. Siekiama taisyklingo tarimo ir intonavimo. Kalbėjimo gebėjimai ugdomi nuosekliai: žodžių, frazių kartojimas, klausimų formulavimas, trumpų dialogų atkartojimas ir sudarymas pagal pateiktas struktūras ir t. t. Mokytojas kuria draugišką aplinką, skatinančią bendravimą, aktyvumą bei iniciatyvą. Ugdymo proceso organizavimas Mokytojas: • kuria komunikacines situacijas, kurios suprantamos ir artimos šio amžiaus mokiniams; • taiko įvairius darbo būdus (pokalbiai, žaidimai, vaidyba, judriosios pratybos ir kt.); • organizuoja mokinių veiklą įvairiomis formomis: poromis, grupėmis, „grandinėle“ ir t. t.; • teikia individualias ir diferencijuotas užduotis; • naudoja garso, vaizdo priemones bei IKT pagal poreikius ir galimybes. Mokiniai: • dalyvauja mokytojo vadovaujamame pokalbyje užsienio kalba tinkamai reaguodami ir atsakydami į klausimus; • dalyvauja kalbinėse pratybose pagal pateiktas komunikacines situacijas, vaidindami, apsimesdami, žaisdami; • kartoja žodžius, frazes, trumpus dialogus; • išeitą temos leksiką vartoja pateiktose situacijose siekdami komunikacinio tikslo (dalyvauja trumpame dialoge, kuria trumpą monologą išeita tema nurodyta turinio apimtimi).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.3.3. Trumpai apibūdinti (turėtą ar turimą) naminį gyvūną. 2.3.5. Trumpai apibūdinti savo mokyklą, klasę ir reikšti kitas komunikacines intencijas (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*).		Vertinimas Mokytojas: • pateikia prieš užduotį „sėkmės“ (vertinimo) kriterijus; • vertina pozityviai, naudoja žodinius komentarus; • teikia pagalbą mokiniams, skatina juos, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas; • nepertraukia kalbančio su klaidomis mokinio, bet aiškiai tardamas netaisyklingai ištartą žodį ar frazę paprašo pakartoti, patikslinti, atsakyti; • gimtąja kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį remdamasis iš anksto aptartais vertinimo kriterijais. Mokiniai: • aptaria su mokytoju atliktą užduotį, nusako, kas sekėsi, patiko, ką mano nelabai pasisekus ir kodėl.
3. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
Mokytis skaityti užsienio kalba.	3.1. Rasti ir atpažinti žinomus vardus, žodžius trumpuose iliustruotuose ir adaptuotuose tekstuose. 3.2. Suprasti paprastus klausimus ir nurodymus. 3.3. Suprasti vadovėlių užduočių instrukcijas. 3.4. Suprasti sakinius iš žinomų žodžių. 3.5. Suprasti labai trumpą regimąja informacija paremtą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.	3.1. Turėti rašytiniam tekstui suprasti būtiną žodyną. 3.2. Atpažinti žinomus žodžius, pavartotus paprastame sakinyje. 3.3. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*).	Bendrosios nuostatos Skaitymo gebėjimų ugdymas remiasi garso ir raidės santykio suvokimu. Mokomasi raidžių pavadinimų, įgyjamos svarbiausios tarimo žinios. Mokymasis skaityti vyksta klasėje vadovaujant mokytojui. Organizuodamas skaitymo pratybas, mokytojas siekia dviejų tikslų: lavinti skaitymo technikos įgūdžius ir ugdyti teksto suvokimo gebėjimus. Teksto supratimas aptariamas gimtąja kalba. Mokytojas naudoja žaidimo elementus – korteles, žaislus, kaladėles su raidėmis, skiemenis, iš kurių dėliojami žodžiai, frazės, sakiniai. Ugdymo proceso organizavimas Mokytojas: • iškelia ir aptaria su mokiniais skaitymo tikslą; • trumpai ir aiškiai formuluoja skaitymo užduotis; • atkreipia dėmesį į žinomą leksiką, iliustracijas; • skaito tekstą garsiai demonstruodamas tarimą ir intonavimą; • skaitymo pratybas organizuoja įvairiomis formomis: choru, poromis, „grandinėle“, grupėmis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			Mokiniai: • vadovaujami mokytojo, gimtąja kalba aptaria skaitymo tikslą ir užduotį; • ieško papildomos informacijos iliustracijose ir kitoje pagalbinėje medžiagoje; • skaito žodžius, trumpus sakinius, trumpus paprastus tekstus siekdami taisyklingai tarti ir intonuoti; • atlieka skaitymo užduotis: pažymi, nurodo, piešia, sujungia piešinius arba piešinius su atitinkamais žodžiais arba sakiniais, nurodo piešinių eilės tvarką ir t. t. Vertinimas Mokytojas: • paaiškina ir taiko su mokiniais aptartus formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti rašytinio teksto supratimą ir atskleisti kiekvieno mokinio individualią pažangą; • teikia pagalbą mokiniams, skatina juos, kiekvieną pagirdamas už teigiamas nuostatas ir rezultatą. Mokiniai: • parodo savo supratimą mokytojo pateiktu ir jiems priimtinu būdu; • aptaria su mokytoju atliktą užduotį, nusako, kas patiko arba nepatiko, pavyko arba nepavyko ir kodėl.
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
Bendrauti raštu su bendraamžiais užsienyje.	4.1. Raštu pateikti informaciją, naudojantis vaizdine medžiaga arba sakinio modeliu. 4.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją.	4.1. Turėti rašytiniam tekstui kurti būtiną žodyną. 4.2. Rašyti ir jungti raides. 4.3. Žinoti ir taikyti kai kurias elementarias rašybos taisykles.	Bendrosios nuostatos Šiame etape svarbu, kad mokiniai įgytų rašymo technikos įgūdžių. Siekiama taisyklingos rašysenos, pabrėžiama aiškios rašysenos reikšmė komunikacijai. Mokytojas kuria palankią mokymuisi aplinką, naudodamas įvairius stimulus: vaizdines priemones, iliustruotus raidynus, įtraukia kiekvieną mokinį į aktyvią veiklą. Šiame etape vyrauja elementarūs žodžių perrašymo ar įrašymo pratimai. Rašyti mokomasi klasėje, atliekant įvairias užduotis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			Ugdymo proceso organizavimas Mokytojas: • teikia įvairias užduotis, lavinančias rašymo techniką; • naudoja vaizdines priemones, iliustruotus raidynus; • rašo pats, demonstruodamas raidžių, žodžių rašymą. Mokiniai: • atlieka įvairias užduotis, lavinančias rašymo techniką (rašo, spalvina, užbrūkšniuoja ir t. t.); • rašo raides, žodžius pagal pavyzdį; • rašo pavienius žodžius, sakinius. Vertinimas Mokytojas: • teikia pagalbą mokiniams, kiekvieną pagiria už rezultatą ir pastangas, pateikia vaizdžių pavyzdžių, kaip įsiminti ir nedaryti klaidų ateityje. Mokiniai: • aptaria su mokytoju atliktą užduotį, nusako, kas sekėsi, patiko ar nepatiko, pavyko ar nepavyko, kodėl.

20.6.2. Turinio apimtis. 2 klasė

20.6.2.1. Temos, potemės

Apie save (vardas, pavardė, tautybė, amžius).

Mokinio aplinka (gyvenamoji vieta, namas, butas; šeima, draugai, mokykla, klasė).

Laisvalaikis, žaidimai.

Kasdienė veikla (mokymasis, poilsis).

Susisiekimo priemonės.

Maitinimasis, maisto produktai.

Parduotuvės, pirkiniai.

Gamta, metų laikai.

Gyvūnai, augalai.

20.6.2.2. Komunikacinės intencijos*

Gauti ir pateikti informaciją:

- identifikuoti, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją, pasakoti, apibūdinti;
- klausti ir atsakyti į klausimą patvirtinant teigiamai, neigiamai.

Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- patvirtinti;
- paneigti;

* Konkreti komunikacinių intencijų ir abstrakčiųjų sąvokų kalbinė raiška bus pateikta atskiruose leidiniuose.

- išreikšti norą, patikimą, nepatikimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, atsakyti į atsiprašymą.

Paraginti, įkalbinėti:

- paprašyti ką nors veikti, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai reaguoti.

Bendravimas:

- pasisveikinti, atsisveikinti;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti.

Papildomos bendravimo strategijos:

- parodyti, kad nesupranta;
- pakartoti.

20.6.2.3. Abstrakčiosios sąvokos*

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.
Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas.
Laikas: dabartis, data.
Kiekybė: skaičius.
Požymis: fizinis (spalva, amžius).
Ryšiai, santykiai: priklausomybė.

20.6.2.4. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytomis temomis, apimtis – 250 leksinių vienetų.

20.6.2.4. Sociokultūrinės žinios

Vaikų gyvenimas užsienio kalbos šalyje: šeima, šventės, laisvalaikis.

* Konkreti komunikacinių intencijų ir abstrakčiųjų sąvokų kalbinė raiška bus pateikta atskiruose leidiniuose.

20.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis. 3–4 klasės

20.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
Mokytis klausytis ir suprasti užsienio kalba kalbančius žmones. Stengtis klausant sukaupti dėmesį, „panirti“ į kalbą.	1.1. Suprasti tiesiogiai sakomą ar įrašytą bendrinę kalbą programos temomis ir situacijomis, paremtą vaizdinėmis priemonėmis, kai kalbama lėtai ir aiškiai. 1.1.1. Suprasti paprastus mokytojo ar pašnekovo nurodymus ir prašymus.	1.1. Turėti sakytiniam tekstui suvokti būtiną žodyną. 1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*). 1.3. Turėti apie kalbos šalį bendriausių žinių, būtinų suprasti tos kultūros atstovus.	Bendrosios nuostatos Plačiai taikomas „natūralusis“ ugdymo metodas. Užduotys mokiniams pateikiamos užsienio kalba, jei tai leidžia situacija, mokinių grupės kompetencija. Mokinys „panardinamas“ į užsienio kalbą. Veikla organizuojama per žaidimus, mokiniams artimas ir suprantamas situacijas, naudojami įvairūs daiktai (pvz., lėlės) ar kitos pagalbinės priemonės, įvairūs mokinius motyvuojantys darbo būdai ir formos. Metodų, darbo būdų įvairovė suteiks mokiniams galimybę dirbti jų pamėgtu stiliumi.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	1.1.2. Suprasti asmeninio pobūdžio klausimus (pvz., apie save, savo asmeninius daiktus, šeimą). 1.1.3. Suprasti trumpo pokalbio, susidedančio iš žinomų žodžių ir frazių, pagrindinę mintį ir detales. 1.1.4. Suprasti trumpo monologinio teksto, kuriame gali būti keletas nežinomų žodžių, pagrindinę mintį. 1.1.5. Suprasti ilgesnių iliustruotų tekstų, kuriuose gali būti keli nežinomi žodžiai, pagrindinę mintį.		Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas: • teikia įvairių užduočių, lavinančių klausymo gebėjimus; • klausymo pratyboms parengia arba parenka užduotis prieš teksto klausymą, klausymo metu ir po klausymo; • paaiškina klausymo užduotį ir pateikia sėkmės (vertinimo) kriterijus, įrodančius, kad darbas atliktas sėkmingai; • iškelia ir aptaria su mokiniais gimtąja kalba klausymo tikslą; • nuteikia mokinius atidžiai klausytis mokytojo, garso įrašo ir (ar) klasės draugų pasakymų; • paragina mokinius prisiminti, ką jie žino kalbama tema, atkreipia dėmesį į iliustracijas ar kt.; • atkreipia mokinių dėmesį į teksto suvokimo strategijas (žinomi žodžiai, iliustracijos, mokinių patirtis ir t. t.), kurios padėjo suprasti ir atlikti užduotį; • diferencijuoja ir individualizuoja darbą pamokoje, parenka įvairaus sunkumo užduotis; • naudoja garso, vaizdo priemones bei IKT pagal poreikius ir galimybes. Mokiniai: • atidžiai klauso ir mokytojo vadovaujami gimtąja kalba aptaria klausymo tikslą ir užduotį; • atkreipia dėmesį į iliustracijas bei kitą pagalbinę medžiagą; • klauso trumpų pasakymų ir tekstų, pokalbių, dainelių, mokytojo nurodymų užsienio kalba; • atlieka klausymo užduotis: nurodo, piešia, pakartoja, imituoja, sujungia piešinius arba piešinius su atitinkamais žodžiais, nurodo piešinių eilės tvarką, parodo supratimą fiziniu judesiu (parodo, paima daiktą, atlieka veiksmą ir t. t.), pažymi teisingą atsakymą; • teksto klausosi ne mažiau kaip 2 kartus; • atkreipia dėmesį ir nusako, kas padėjo suprasti tekstą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			Vertinimas Mokytojas: • paaiškina ir naudoja su mokiniais aptartus formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti sakytinio teksto supratimą; • teikia pagalbą mokiniams, skatina juos, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, gimtąja kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį, gautą rezultatą. Mokiniai: • parodo savo supratimą mokytojo pateiktu ir jiems priimtinu būdu; • aptaria su mokytoju atliktą užduotį, nusako, kas pavyko ar nepavyko, patiko ar nepatiko, kodėl.
2. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
Mokytis bendrauti užsienio kalba žodžiu. Norėti draugauti su kitų šalių mokiniais. Stengtis pažinti jų tradicijas, palyginti savo ir kitos šalies kultūrą.	2.1. Suprasti trumpus pašnekovo pasakymus, užduoti klausimus ir atsakyti į pašnekovo klausimus išeitos programos temomis. 2.2. Dalyvauti trumpame pokalbyje, siekiant komunikacinio tikslo: 2.2.1. Prisistatyti, pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti. 2.2.2. Užduoti klausimus ir atsakyti, kur gyvena, kas patinka, paklausti ir atsakyti, kuo vardu, kuri valanda. 2.2.3. Paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai reaguoti. 2.2.4. Atsiprašyti ir atsakyti į atsiprašymą.	2.1. Turėti sakytinei komunikacijai būtiną žodyną. 2.2. Tikslingai vartoti kalbos priemones, reikalingas numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*). 2.3. Taisyklingai tarti ir intonuoti. 2.4. Vartoti tinkamas mandagumo frazes konkrečiose komunikacinėse situacijose. 2.5. Turėti bendriausių žinių apie kalbos šalį, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais.	Bendrosios nuostatos Kalbėjimo gebėjimai ugdomi integruotai su kitomis kalbinės veiklos rūšimis: šioje pakopoje glaudus ryšys su klausymu ir skaitymu. Mokytojas kuria draugišką aplinką, skatinančią bendrauti, aktyvumą bei iniciatyvą. Pasirenkant mokymo metodus, reikia atsižvelgti į individualius psichologinius ir amžiaus ypatumus: smalsumą, atvirumą, gebėjimą imituoti, pasiekimų džiaugsmą, norą žaisti, vaidinti. Veiklą pamokoje reikėtų organizuoti taip, kad kiekvienas mokinys galėtų matyti, klausyti, liesti, judėti, kalbėti, vaidinti, dainuoti. Pagrindinis darbo būdas – natūralus bendravimas užsienio kalba ir komunikacinio pobūdžio žaidimai. Pratybos vyksta gyvu tempu, suteikiant galimybę pamokos metu visiems mokiniams vartoti kalbą. Nesudėtingi projektiniai darbai (dainavimas, vaidyba, piešimas, rankų darbai) teikia mokiniams galimybę pakeisti veiklą, pritaikyti savo individualius gebėjimus. Šalinama klaidų baimė, atkreipiant dėmesį į tai, kas mokiniams geriausiai pavyko. Tik paskui atsižvelgiama į klaidas, organizuojant atitinkamo pobūdžio pratybas. Ta pati mokomoji medžiaga kartojama daug kartų spiralės principu sujungiant naują ir anksčiau pateiktą kalbinę medžiagą:

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.2.5. Paklausti kelio, paaiškinti kelią ir reikšti kitas komunikacines intencijas (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*). 2.3. Kalbėti monologu: 2.3.1. Trumpai papasakoti apie save ir savo šeimą: apibūdinti savo ir šeimos narių išvaizdą, išvardyti jų pomėgius, kasdieninę ir laisvalaikio veiklą, maitinimosi įpročius. 2.3.2. Trumpai apibūdinti savo namą, butą, kambarį. 2.3.3. Trumpai papasakoti apie (turėtą ar turimą) naminį gyvūną. 2.3.4. Trumpai apibūdinti savo mokyklą, kelią į ją, klasę, klasės draugus, dienotvarkę ir reikšti kitas komunikacines intencijas (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*).		• mokytojas pateikia naują kalbinę medžiagą; • ji įtvirtinama pratybomis; • patikrinama, kaip mokiniai išmoko; • pateikiama kita dalis kalbinės medžiagos; • įtvirtinama ir tikrinama kartu su anksčiau pateikta medžiaga. Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas: • kuria įvairias mokinių patirčiai artimas komunikacines situacijas ir teikia įvairias užduotis, lavinančias kalbėjimo gebėjimus; • motyvuoja kalbėjimo užduočiai ir susitaria dėl „sėkmės“ (vertinimo) kriterijų, įrodančių, kad darbas atliktas gerai; • supažindina su kalbėjimo užduočių (dialogo, monologo) struktūra, pateikia, parenka pavyzdžių; • organizuoja darbą įvairiomis formomis: poromis, „grandinėle“, grupėmis ir t. t. • diferencijuoja ir individualizuoja darbą pamokoje, parenka įvairaus pobūdžio ir sunkumo užduotis; • naudoja įvairius rekvizitus (pvz., lėles) ar kitas pagalbines priemones; • naudoja garso, vaizdo priemones bei IKT pagal poreikius ir galimybes. Mokiniai: • klausosi pašnekovo, užduoda klausimus bei tinkamai į juos reaguoja, atsako, dalyvaudami įvadiniame pokalbyje užsienio kalba; • dalyvauja kalbinėse pratybose pagal pateiktas komunikacines situacijas, vaidindami, apsimesdami, žaisdami ir pan.; • atlieka individualias ir diferencijuotas užduotis; • remdamiesi pateikta leksika ir kalbos struktūromis išsako užbaigtą mintį, jungia sakinius į logišką visumą, parengia trumpus pasisakymus nurodyta tema ir pagal pateiktą planą; • išeitą temos leksiką vartoja komunikacinėse situacijose, kalbėdami monologu ir dalyvaudami dialoge.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			Vertinimas Mokytojas: • paaiškina ir naudoja su mokiniais aptartus formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo gebėjimus; • teikia pagalbą silpnesniems mokiniams, motyvuoja mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, gimtąja kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį; • vertina pozityviai, naudoja žodinius komentarus ir kitas formuojamojo vertinimo metodikas, nurodo gaires, kaip darbą tobulinti. Mokiniai: • aptaria su mokytoju atliktą užduotį, nurodo, kas sekėsi, patiko ir ką mano nepasisekus, kodėl. • dalyvauja vertinime pagal su mokytoju aptartus „sėkmės“ kriterijus.
3. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
Norėti skaityti užsienio kalba. Norėti skaityti savarankiškai, pratintis naudotis gausiai iliustruotu žodynu.	3.1. Rasti ir atpažinti žinomus vardus, žodžius paprastuose tekstuose. 3.2. Suprasti pagrindines kompiuterio komandas. 3.3. Suprasti paprastas anketas (vardas, pavardė, šalis, tautybė, amžius). 3.4. Suprasti paprastus klausimus, nurodymus, žinutes. 3.5. Detaliai suprasti trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių. 3.6. Detaliai suprasti vadovėlių užduočių instrukcijas.	3.1. Turėti rašytiniam tekstui suprasti būtiną žodyną. 3.2. Atpažinti žinomus žodžius, frazes skaitomame tekste. 3.3. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*). 3.4. Turėti apie kalbos šalį bendriausių žinių, būtinų suprasti rašytinius tekstus.	Bendrosios nuostatos Skaitymo gebėjimų ugdymas šioje pakopoje glaudžiai susijęs su klausymu ir kalbėjimu. Organizuodamas skaitymo pratybas, mokytojas siekia dviejų tikslų: lavinti skaitymo technikos įgūdžius ir ugdyti teksto suvokimo gebėjimus, remiantis teksto suvokimo strategijomis. Mokiniai išmoksta įvairių skaitymo būdų ir suvokia, kad skaityti – tai nereiškia suprasti, išsiversti kiekvieną žodį. Svarbu, atsižvelgiant į skaitymo tikslą, pasirinkti tinkamą skaitymo būdą ir rasti reikiamą informaciją. Teksto supratimo aptarimas gali vykti ir gimtąja kalba, tačiau rekomenduotina teksto supratimą tikrinti užsienio kalba, jei tai leidžia mokinių kompetencija. Mokytojas naudoja žaidimo elementus – korteles, žaislus, kaladėles su raidėmis, skiemenis, iš kurių dėliojami žodžiai, frazės, sakiniai.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.7. Suprasti ilgesnių iliustruotų tekstų, kuriuose gali būti keletas nežinomų žodžių, pagrindinę mintį ir kai kurias detales.		Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas: • teikia įvairių užduočių, lavinančių skaitymo gebėjimus; • skaitymo pratyboms parengia arba parenka užduotis prieš skaitant tekstą, skaitant ir perskaičius tekstą; • motyvuoja skaitymo užduočiai ir susitaria su mokiniais, kokie bus sėkmės (vertinimo) kriterijai, įrodantys, kad darbas atliktas gerai; • iškelia ir aptaria su mokiniais gimtąja kalba skaitymo tikslą; • organizuoja prieš skaitant tekstą pratybas, atkreipdamas mokinių dėmesį į teksto pavadinimą, temą, kontekstą, mokinių turimas žinias, jų patirtį; • skaitymo pratybas organizuoja įvairiomis formomis: choru, poromis, „grandinėle“, grupėmis ir t. t.; • naudoja garso, vaizdo priemones bei IKT pagal poreikius ir galimybes. Mokiniai: • mokytojo vadovaujami, gimtąja kalba aptaria skaitymo tikslą ir užduotį; • atkreipia dėmesį į iliustracijas bei kitą pagalbinę medžiagą, aktyvina turimas žinias, sutelkia dėmesį į tai, kokią informaciją jie turi rasti tekste; • tyliai skaito trumpus paprastus tekstus ir ugdosi teksto suvokimo gebėjimus (surasti reikiamą informaciją tekste, detaliai suprasti tekstą, tai yra rasti atsakymus į klausimus: *kas?, ko?, kam?, ką?, kur?, kada?*); • atlieka skaitymo užduotis: pažymi, nurodo, piešia, sujungia piešinius arba piešinius su atitinkamais žodžiais arba sakiniais, nurodo piešinių eilės tvarką, pažymi teisingą atsakymą ir t. t.; • suvokę tekstą, atkreipia dėmesį ir nusako, kas padėjo suprasti tekstą; • skaito garsiai po vieną, „grandinėle“ lavindami skaitymo technikos įgūdžius, tarimą, intonaciją; • skaito ir atpažįsta, kai reikia, skiemenų tipus ir pozicinius raidžių variantus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			Vertinimas Mokytojas: • paaiškina ir naudoja su mokiniais aptartus formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti rašytinio teksto supratimą; • teikia pagalbą mokiniams, skatina juos, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, gimtąja kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį, gautą rezultatą. Mokiniai: • parodo savo supratimą mokytojo pateiktu ir jiems priimtinu būdu; • aptaria su mokytoju atliktą užduotį, nusako, kas sekėsi, patiko ir ką mano nelabai pasisekus, kodėl.
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
Norėti mokytis rašyti, bendrauti raštu su bendraamžiais užsienyje.	4.1. Raštu pateikti informaciją: 4.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją. 4.2. Bendrauti raštu programos temomis ir situacijomis. 4.2.1. Parašyti susipažinimo žinutę (laišką), pvz., elektroninę. 4.2.2. Parašyti raštelį. 4.2.3. Parašyti trumpą tekstą ant atviruko.	4.1. Turėti rašytiniam tekstui kurti būtiną žodyną. 4.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. *Turinio apimtis. Komunikacinės intencijos*). 4.3. Žinoti ir taikyti kai kurias elementarias rašybos taisykles. 4.4. Vartoti tinkamas mandagumo frazes konkrečiose komunikacinėse situacijose. 4.5. Turėti apie kalbos šalį bendriausių žinių, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais.	Bendrosios nuostatos Rašymo, kaip komunikacijos, pradedama mokytis tuomet, kai pradiniai komunikaciniai gebėjimai yra pakankami. Rašymo gebėjimai ugdomi integruojant kalbėjimą, skaitymą ir klausymą. Rašyti mokomasi klasėje. Šioje pakopoje pateikiamos struktūruoto rašymo užduotys. Mokytojas kuria palankią mokymosi aplinką (naudoja įvairius stimulus: vaizdines priemones, vaizdo ir garso priemones, informacines technologijas, tekstų pavyzdžius), kuri įtraukia kiekvieną mokinį į aktyvią veiklą. Nesudėtingi projektiniai darbai (piešimas, rankų darbai) teikia mokiniams galimybę pakeisti veiklą, pritaikyti savo individualius gebėjimus. Gramatikos taisyklių atskirai nemokoma. Įvairios struktūros ir žodynas pateikiami kontekste. Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas: • supažindina su bendravimui skirtų rašymo užduočių struktūra; • motyvuoja rašymo užduotims ir susitaria su mokiniais dėl „sėkmės“ (vertinimo) kriterijų, įrodančių, kad darbas atliktas gerai;

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			• moko kurti rašytinį tekstą pagal pavyzdį; • aptaria reikalingą žodyną, kalbos struktūras; • atkreipia dėmesį į kai kurių žodžių rašybą ir yra aktyvus pagalbininkas rašymo proceso metu; • naudoja garso, vaizdo priemones bei IKT pagal poreikius ir galimybes. Mokiniai: • rašo pagal pavyzdį; • iš atskirų žodžių sudaro sakinius, o iš kelių sakinių kuria trumpą tekstą pagal komunikacinį tikslą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių; • atlieka įvairias užduotis individualiai ar poromis, grupėmis. Vertinimas Mokytojas: • paaiškina ir naudoja su mokiniais aptartus formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo gebėjimus; • teikia pagalbą mokiniams, skatina juos, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas; • gimtąja (ar užsienio, kai mokiniai pajėgia) kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį pagal pateiktus „sėkmės“ kriterijus; • vertina pozityviai, vartodamas žodinius komentarus ir kitas formuojamojo vertinimo metodikas, nurodo gaires, kaip darbą tobulinti; • rengia trumpus projektinius darbus – vaizdinius pristatymus susitartomis su mokytoju temomis. Mokiniai: • aptaria su mokytoju gimtąja (ar užsienio, kai mokiniai pajėgūs) kalba atliktą užduotį, pasako, kas sekėsi, patiko ir ką mano nelabai pasisekus, kodėl; • kartu su mokytoju vertina pagal aptartus „sėkmės“ kriterijus; • mokytojui padedant, numato tolesnius tikslus užduočiai tobulinti ar užbaigti.

20.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

20.7.2.1. Temos, potemės

Apie save (išvaizda, apranga).

Mokinio aplinka (gyvenamoji vieta, namas, butas; šeima, draugai, mokykla, klasė).

Laisvalaikis, šventės, žaidimai, sportas.

Kasdienė veikla (mokymasis, dienotvarkė, poilsis).

Maitinimasis, maisto produktai.

Parduotuvės, pirkiniai.

Susisiekimo priemonės, kelias į mokyklą ir namo.

Gamta, metų laikai, oras.

Gyvūnai, augalai.

Pažintis su kalbos šalimi (šalimis), pasaulio šalys, Europos miestai ir sostinės.

20.7.2.2. Komunikacinės intencijos*

Gauti ir pateikti informaciją:

- identifikuoti, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją, pasakoti, apibūdinti;
- užduoti klausimus ir atsakyti, konstatuojant laiką, vietą, būdą, kiekybę;
- atsakyti į klausimą patvirtinant teigiamai, neigiamai.

Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti ar nepritarti, sutikti ar nesutikti su teiginiu;
- paneigti;
- išreikšti norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, apgailestauti, atsakyti į atsiprašymą.

Paraginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai reaguoti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo.

Bendravimas:

- pasisveikinti, atsisveikinti;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti.

Dalyvavimas pokalbyje:

- pradėti, užbaigti pokalbį.

Papildomos bendravimo strategijos:

- parodyti, kad nesupranta,
- pakartoti;
- paprašyti pakartoti.

20.7.2.3. Abstrakčiosios sąvokos*

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas, atstumas, kelias, judėjimas.

Laikas: data, laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis.

Kiekybė: skaičius, kiekis.

Požymis: fizinis (spalva, amžius, forma), vertinimas (vertė, kaina).

Ryšiai, santykiai: priklausomybė, priežastis.

20.7.2.4. Konkrečiosios sąvokos

Baigiant ketvirtąją klasę žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytomis temomis, apimtis – 1000 leksinių vienetų. Žodyno apimtis orientuojama į Europos Tarybos kalbos mokymosi A1 lygio reikalavimus.

20.7.2.5. Sociokultūrinės žinios

Vaikų gyvenimas kalbos šalyje (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

Pasaulio šalys, Europos miestai ir sostinės, pažintis su kalbos šalimis.

---

* Konkreti komunikacinių intencijų ir abstrakčiųjų sąvokų kalbinė raiška bus pateikta atskiruose leidiniuose.

20.7.3. Vertinimas. 2–4 klasės

20.7.3.1. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 2–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Pagrindinis (2 klasei) Patenkinamas (3–4 klasėms)	Aukštesnysis (2 klasei) Pagrindinis (3–4 klasėms)	Aukštesnysis (3–4 klasėms)
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta keletą kartų išklausytus pavienius sakinius, susidedančius iš žinomų žodžių, kai kalbama bendrine kalba lėtai ir aiškiai. Supranta 2–3 frazių pokalbį ar labai trumpą monologinį tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.	Detaliai supranta trumpą 3–4 frazių pokalbį ar tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir žinomų gramatinių struktūrų. Supranta, kai kalbama bendrine kalba lėtai ir aiškiai. Supranta klausimus ir pašnekovo pasakymus, kai pakartojama, perfrazuojama, daromos ilgos pauzės. Supranta ilgesnių monologinių tekstų, kuriuose yra nežinomų žodžių, pagrindinę mintį, jei tekstas iliustruotas.	Supranta trumpą autentišką pokalbį ar tekstą, susidedantį iš paprastų dažniausiai vartojamų žodžių ir frazių, kurių gramatinė struktūra yra žinoma. Tekste gali būti keletas nežinomų žodžių. Supranta, kai kalbama bendrine kalba lėtai ir aiškiai. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai prireikus pakartojama, perfrazuojama. Supranta ilgesnių monologinių tekstų, kuriuose yra nežinomų žodžių, pagrindinę mintį ir kai kurias detales, jei tekstas iliustruotas.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodamas keletą elementarių žodžių ir *taip* arba *ne* tipo sakinių. Gali vartoti tik išmoktas frazes ir sakinius. Paklausia ir atsako į klausimus mokytojui padedant. Vartoja keletą elementarių žodžių jungimo priemonių, (pavyzdžiui, „ir“, „arba“). Daro ilgas pauzes ieškodamas tinkamo žodžio.	Kalba vartodamas ribotą skaičių elementarių žodžių ir sakinių. Dalyvauja elementariame pokalbyje mokytojui padedant. Kalbėdamas sieja žodžius elementariomis žodžių jungimo priemonėmis (pavyzdžiui, „ir“, „bet“, „tada“). Daro pauzes ieškodamas tinkamo žodžio. Retai pasitaiso daromas klaidas.	Kalba vartodamas išmoktus paprastus sakinius. Vartoja keletą paprastų gramatinių modelių ir išmoktų posakių. Kalba labai trumpais izoliuotais (atskirais) sakiniais, darydamas pauzes, kad surastų tinkamą žodį ar struktūrą, ištartų mažiau žinomus žodžius ar pasitaisytų savo klaidas. Užduoda paprastus klausimus ir atsako į paprastus klausimus. Dalyvauja elementariame pokalbyje, jei pašnekovas padeda: taria aiškiai, pakartoja, perfrazuoja. Kalbėdamas sieja žodžius elementariomis žodžių jungimo priemonėmis.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Pagrindinis (2 klasei) Patenkinamas (3–4 klasėms)	Aukštesnysis (2 klasei) Pagrindinis (3–4 klasėms)	Aukštesnysis (3–4 klasėms)
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta vaizdine informacija paremtą tekstą, kurio žodžiai ir gramatinės struktūros yra žinomi. Tekstą skaito po vieną frazę, po keletą kartų perskaito atskiras frazes ar teksto dalis.	Supranta tekstą programos temomis ir situacijomis, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių, kurio gramatinės struktūros yra žinomos. Skaitydamas geba naudotis žodynėliu.	Supranta tekstą programos temomis, kurių gramatinės struktūros yra žinomos. Tekste gali būti keletas nežinomų žodžių. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Naudojasi kai kuriomis teksto supratimo strategijomis. Skaitydamas geba naudotis žodynu.
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo pavienius išmoktus žodžius ir sakinius.	Rašo pavienius žodžius ir sakinius. Gali parašyti labai trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.	Rašo trumpus tekstus trumpais, elementariais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“.

21. MATEMATIKA

21.1. Bendrosios nuostatos

21.1.1. Matematika yra reikšminga pasaulio kultūros ir veiksminga jo pažinimo dalis. Didėjant informacijos kiekiui ir tobulėjant informacinėms technologijoms vis svarbiau darosi ne tiek įsiminti gausybę faktų, kiek atpažinti situacijas bei klausimus, į kuriuos gali atsakyti ar jau atsakė matematika, gebėti formuluoti matematines prielaidas, hipotezes, surasti reikalingą informaciją, mokėti vertinti savo bei kitų individų loginių argumentų tinkamumą bei patikimumą. Prisitaikyti prie nuolat kintančios tikrovės sunku, jeigu nėra pakankamai gerai išlavinti problemų sprendimo įgūdžiai, jeigu stinga žinių, noro mokytis ir tobulėti, nepasitikima savo jėgomis mokantis matematikos.

21.1.2 Mokant matematikos, siekiama ne tik mokomojo matematikos dalyko, bet ir bendrųjų ugdymo tikslų, ypač metakognityvinio mąstymo, bendravimo bei bendradarbiavimo gebėjimų ugdymo. Aukštesnio lygio gebėjimų neįmanoma išlavinti, jeigu turimos žinios yra fragmentiškos, nesuprastos, todėl pirmiausia siekiama, kad kiekvienas pradinę mokyklą baigiantis mokinys gerai suprastų pagrindines matematikos sąvokas ir procedūras. Svarbu, kad visi mokiniai, neatsižvelgiant į jų gabumus, polinkius ar mokymosi ypatumus, pajustų matematikos grožį ir praktinę naudą.

21.2. Tikslas

Padėti mokiniams jau pradinėje mokykloje įgyti tokią matematikos žinių, gebėjimų ir nuostatų visumą, kuri įgalintų juos spręsti savo kasdienio gyvenimo problemas, sėkmingai mokytis toliau, skatintų domėtis matematika.

21.3. Uždaviniai

Užsibrėžto tikslo įgyvendinimas pradinėje mokykloje siejamas su tam tikrais laukiamais mokinių rezultatais žinių, gebėjimų ir nuostatų srityse.

Žinios. Įvairiose matematinės veiklos srityse mokinių įgytos žinios turėtų padėti jiems geriau orientuotis kasdieniame gyvenime ir pasirengti sėkmingai mokytis toliau ne tik matematikos, bet ir gamtos dalykų bei technologijų.

Gebėjimai. Mokiniai turėtų bendrauti ir bendradarbiauti vartodami matematikos sąvokas ir matematinius informacijos užrašymo būdus, išmokti naudotis matematikos žodynu ir simboliais, pagal savo intelektines galias įvaldyti matematinio mąstymo elementus, spręsti jų patirtį ir interesus atitinkančias kasdienio gyvenimo problemas, gebėti mokytis matematikos.

Nuostatos. Mokiniai turėtų suvokti matematikos svarbą savo ir kitų gyvenime, pritaikomumą įvairiose žmonių praktinės veiklos srityse, vertinti protiniam darbui reikalingą sąžiningumą, atkaklumą, kūrybiškumą, norėti įgyti daugiau matematikos žinių ir gebėjimų.

21.4. Struktūra

Mokydamiesi matematikos pradinėje mokykloje mokiniai ne tik įgyja žinių, įgūdžių bei dalykinių gebėjimų skaičių ir skaičiavimų, algebros, geometrijos, matų ir matavimų bei statistikos srityse, bet ir mokydamiesi visų matematikos sričių ugdosi vertybines nuostatas, nusiteikimą mokytis matematikos, taip pat universaliuosius bendruosius gebėjimus: komunikuoti matematine kalba, taikyti matematikai būdingas mąstymo strategijas ir procedūras, nustatyti ir formuluoti problemas, jas tirti ir spręsti matematiniais metodais, mokytis matematikos.

Mokinių įgyjamos žinios, įgūdžiai ir dalykiniai gebėjimai toliau aprašomi pagal šias matematikos sritis:

- skaičių ir skaičiavimų;
- algebros;
- geometrijos;
- matų ir matavimų;
- statistikos.

Bendrieji gebėjimai aprašomi priskiriant juos vienai iš grupių: matematinis komunikavimas, matematinis mąstymas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis matematikos, be to, aprašomos ir vertybinės nuostatos.

Veiklos sritys	Bendrieji gebėjimai				Vertybinės nuostatos
	Matematinis komunikavimas	Matematinis mąstymas	Problemų sprendimas	Mokėjimas mokytis matematikos	
1. Skaičiai ir skaičiavimai					
2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės					
3. Geometrija					
4. Matai ir matavimai					
5. Statistika					

21.5. Mokinių gebėjimų raida

21.5.1. Šiame skyrelyje aprašoma esminių kiekvienos matematinės veiklos gebėjimų raida, nurodoma, kokie gebėjimai ir kokiame amžiaus tarpsnyje turi būti ugdomi. Kiekviena matematinės veiklos sritis pažymėta tuo pačiu numeriu visose šio dokumento lentelėse. Programoje aprašomi gebėjimai, kuriuos, tikimasi, mokytojui padedant, išsiugdys dauguma nurodyto amžiaus tarpsnio mokinių.

21.5.2. Aprašant pradinės mokyklos mokinių matematinių gebėjimų raidą, mokymosi pasiekimus ir vertinimą, vartojami šie užduoties sunkumą nusakantys terminai:

paprasčiausiais uždaviniais vadinami uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia atlikti vieną standartinę operaciją ar pritaikyti standartinį algoritmą;

paprastais uždaviniais vadinami uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia suderinti ir atlikti dvi standartines operacijas ar algoritmus;

nesudėtingais uždaviniais vadinami tokie uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia suderinti ir atlikti 3–4 standartines operacijas ar algoritmus.

Pagal analogiją su uždavinio sunkumo apibrėžimu reikia suprasti ir kitus žodžių junginius su žodžiais: *paprasčiausias, paprastas* ir *nesudėtingas*. Pavyzdžiui, *paprasčiausias atvejis* – gali būti suprantamas kaip standartinis, prilygstantis paprasčiausiam uždaviniui; *nesudėtingas reiškinys* – reiškinys, apskaičiuojamas 3–4 veiksmais ir pan.

Klasės / Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
1. Skaičiai ir skaičiavimai: 1.1. Skaičių skaitymas, rašymas, palyginimas, apvalinimas.	1.1. Perskaityti, užrašyti ir palyginti natūraliuosius skaičius iki 100, įrašant tarp jų ženklą <, > arba =. Atlikti praktines įvairių daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis.	1.1. Perskaityti ir užrašyti natūraliuosius skaičius iki 10000 ir paprastąsias taisyklingas trupmenas su vardikliais 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 100 bei dešimtaines trupmenas (turinčias ne daugiau kaip du ženklus po kablelio). Palyginti vienodo tipo skaičius, įrašant tarp jų ženklą <, > arba =. Pasakyti, prie kurios dešimties, šimto ar tūkstančio arčiau yra duotasis natūralusis skaičius. Atlikti praktines įvairių daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis.

Klasės / Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
1.2. Aritmetiniai veiksmai su skaičiais.	1.2. Atlikti sudėties ir atimties veiksmus su natūraliaisiais skaičiais. Atlikti skaičių 1, 2, 3, 4, 5 ir 10 daugybos iš vienaženklių skaičių bei atitinkamos dalybos veiksmus. Pasirinkti tinkamą veiksmą paprasčiausiems uždaviniams spręsti, pasitikrinti skaičiavimo rezultatus.	1.2. Atlikti aritmetinius veiksmus su natūraliaisiais skaičiais. Pasirinkti tinkamą veiksmą ir skaičiavimo būdą paprastiems uždaviniams spręsti, numatyti ir pasitikrinti skaičiavimo rezultatus.
2. Reiškiniai, lygtys ir nelygybės: 2.1. Reiškinių reikšmių radimas. 2.2. Situacijų aprašymas reiškiniais. 2.3. Tapatūs reiškinių pertvarkymai. 2.4. Lygčių sprendimas. 2.5. Nelygybių sprendimas.	2.1. Apskaičiuoti paprasčiausių skaitinių reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes. 2.2. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprasčiausiais skaitiniais reiškiniais. 2.3. Pertvarkant paprastus skaitinius reiškinius, taikyti sudėties perstatomumo dėsnį. 2.4. Į paprasčiausią lygtį įrašyti skaičių ir patikrinti, ar gautoji lygybė yra teisinga. 2.5. Patikrinti, ar skaičius tenkina paprasčiausią skaitinę nelygybę $x<a$ arba $x>a$.	2.1. Apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes. 2.2. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprastais skaitiniais reiškiniais. 2.3. Pertvarkant paprastus skaitinius reiškinius, taikyti sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsnius. 2.4. Į paprasčiausią lygtį įrašyti skaičių ir patikrinti, ar gautoji lygybė yra teisinga. 2.5. Į paprasčiausią nelygybę su vienu kintamuoju įrašyti skaičių ir patikrinti, ar gautoji nelygybė yra teisinga.
3. Geometrija: 3.1. Plokštumos figūrų pažinimas ir jų savybių taikymas.	3.1. Atpažinti tašką, atkarpą, trikampį, stačiakampį. Modelyje parodyti trikampio ir stačiakampio elementus (kraštinė, kampas, viršūnė). Taikyti žinias apie geometrines figūras paprasčiausiems uždaviniams spręsti. Pavaizduoti tašką, atkarpą.	3.1. Atpažinti ir pavaizduoti tašką, atkarpą, trikampį, stačiakampį, kvadratą, skritulį, apskritimą. Modelyje ir brėžinyje parodyti trikampio ir stačiakampio elementus (kraštinė, kampas, viršūnė), brėžinyje – apskritimo spindulį. Praktiškai nustatyti, ar daiktas, plokštumos geometrinė figūra yra simetriška. Taikyti žinias apie plokštumos geometrines figūras paprastiems uždaviniams spręsti.
3.2. Erdvės figūrų pažinimas ir jų savybių taikymas.	3.2. Atpažinti kubą ir rutulį.	3.2. Atpažinti kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį. Modelyje ir brėžinyje parodyti kubo, stačiakampio gretasienio, prizmės briaunas, viršūnes, sienas. Taikyti žinias apie erdvės geometrines figūras paprastiems uždaviniams spręsti.
3.3. Orientavimasis plokštumoje ir erdvėje.	3.3. Suprasti ir savo kalboje tinkamai vartoti daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (*dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia*), apibūdinti daiktų formą.	3.3. Tiksliai apibūdinti įvairių objektų tarpusavio padėtį ir formą.

Klasės / Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
4. Matai ir matavimai: 4.1. Objektų parametrų matavimas ir objektų braižymas. 4.2. Uždavinių, kuriuose reikia atlikti veiksmus su matiniais skaičiais, sprendimas. 4.3. Perimetro ir ploto apskaičiavimas.	4.1. Skaityti ir užrašyti ilgio, masės, laiko, talpos, temperatūros matavimų bei pinigų skaičiavimo rezultatus vieniniais matiniais skaičiais. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą. Paprasčiausiais atvejais be matavimo įrankių apytiksliai įvertinti artimiausios aplinkos daiktų ilgį. 4.2. Spręsti paprasčiausius uždavinius, kuriuose reikia atlikti veiksmus su vieniniais matiniais skaičiais.	4.1. Taisyklingai skaityti ir užrašyti įvairių dydžių matavimo rezultatus. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą, nurodytų matmenų stačiakampį, apskritimą (kai nurodytas spindulys). Paprastais atvejais be matavimo įrankių apytiksliai įvertinti artimiausios aplinkos objektų ar daiktų parametrus (ilgį, plotą, tūrį – litrais). 4.2. Spręsti paprastus uždavinius, kuriuose reikia atlikti veiksmus su matiniais skaičiais. Naudotis kalendoriumi, tvarkaraščiais. Apskaičiuoti vidutinį judėjimo greitį, kai žinomas kelias ir judėjimo laikas. 4.3. Apskaičiuoti trikampio ir keturkampio perimetrą, stačiakampio plotą.
5. Statistika: 5.1. Duomenų rinkimas ir tvarkymas. 5.2. Duomenų vaizdavimas ir diagramų bei lentelių skaitymas. 5.3. Duomenų vertinimas, išvadų darymas.	5.1. Mokytojui padedant, rinkti duomenis apie sau artimą aplinką pagal vieną požymį. 5.2. Skaityti informaciją, pateiktą stulpelinėse diagramose, lentelėse, kai duomenų skaičius nedidelis. 5.3. Remiantis pateiktais (surinktais) duomenimis, atsakyti į paprasčiausius klausimus.	5.1. Rinkti duomenis apie artimą aplinką pagal vieną požymį ir juos užrašyti dažnių lentelėje. 5.2. Skaityti informaciją, pateiktą stulpeline ar skrituline diagrama, piktograma, dažnių lentele, pavaizduoti pateiktus (surinktus) duomenis stulpeline diagrama. 5.3. Remiantis pateiktais (surinktais) duomenimis, atsakyti į paprastus klausimus, daryti paprastas išvadas.

21.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

21.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Šiame skyrelyje aprašomi 1–2 klasių mokinių matematikos mokymosi pasiekimai: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas, taip pat pateikiamos ugdymo gairės. Gebėjimai – tai, kas pritaikoma praktiškai veikiant analogiškose ar naujose situacijose, analizuojant, kuriant naujus dalykus, argumentuojant nuomonę. Gebėjimas suformuojamas per ilgesnį laiką mokantis. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti ir suprasti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti ir jais naudotis.

Ugdymo gairėse bendrais bruožais aprašoma mokytojo ir mokinių veikla, vedanti į konkretų rezultatą, kuris numatytas toje žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų eilutėje.

Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose koncentruose, tai leidžia geriau suvokti jų visumą ir pamatyti augimą pereinant į aukštesnius koncentrus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
		1. Skaičiai ir skaičiavimai	
Paprasčiausiais atvejais sieti skaičius ir aritmetinius veiksmus su konkrečiais artimiausios aplinkos objektais ir situacijomis.	1.1. Perskaityti, užrašyti ir palyginti natūraliuosius skaičius iki 100, įrašant tarp jų ženklą <, >, =. Atlikti įvairias praktines įvairiausių objektų skaičiavimo užduotis.	1.1.1. Išvardyti natūraliuosius skaičius mažėjančia ir didėjančia tvarka, pasakyti nurodytam skaičiui gretimus skaičius 100 ribose. Pasakyti, kiek vienetų ir kiek pilnų dešimčių sudaro dviženklius skaičius, savais žodžiais paaiškinti skaitmens reikšmę dviženkliuose skaičiuose. 1.1.2. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais paaiškinti, kaip palyginti du natūraliuosius skaičius.	1.1. Mokiniai turi susiformuoti tikslius vaizdinius apie kiekvieną skaičių iki šimto: kiekvieno skaičiaus vietą skaičių eilėje, jo dešimtainę sandarą. Nagrinėdami skaičius iki 100, mokiniai naudojasi dešimčių ir vienetų skyrius iliustruojančiomis vaizdinėmis priemonėmis (pvz., pagaliukais, šiaudeliais, karoliukais, skaitytuvais, skaičių laipteliais, skaičių juosta, monetomis ir kt.), pagal galimybes – dviženklių skaičių sandarai iliustruoti naudojamos mokomosios kompiuterinės priemonės. Mokiniams pateikiamos įvairios užduotys su skaičių kortelėmis, šimtalange, žaidimai su kauliukais, siūloma sudaryti dviženklius skaičius iš skaičių kortelių, aiškintis, kaip keičiasi skaitmens reikšmė nuo jo parašymo vietos. Nuolat vedamos įvairios skaičiavimo pratybos, kurių metu mokiniai skaičiuoja didėjančia ir mažėjančia tvarka nuo bet kurio pasakyto skaičiaus, pasako (parašo) praleistus skaičius, išvardija skaičius, gretimus pateiktajam. Tokio pobūdžio veikla padeda geriau suvokti natūraliųjų skaičių iki šimto seką, išmokti juos palyginti. Mokytojo padedami mokiniai išsiaiškina ženklus <, >, = ir mokosi juos vartoti skaičiams palyginti. Geresni skaičiavimo įgūdžiai susiformuoja, kai mokiniams pateikiamos prasmingos, su jų poreikiais susijusios skaičiavimo užduotys, sudaromos sąlygos skaičiuoti ne tik pavienius daiktus, bet ir garsus, judesius, raides, žodžius, daiktų grupes.
	1.2. Sudėti ir atimti vienaženklius bei dviženklius skaičius šimto ribose (lengvesniais atvejais – mintiniu, sunkesniais – rašytiniu būdu). Vienaženklių skaičių daugybą pakeisti vienodų dėmenų suma, o vienodų dėmenų sumą – daugybos veiksmu. Spręsti vieno-	1.2.1. Paaiškinti, kaip galima sudėti ir atimti natūraliuosius skaičius mintiniu ir rašytiniu būdu, iliustruoti skaičių 1, 2, 3, 4, 5 daugybos iš vienaženklių skaičių bei 10 veiksmus ir atitinkamos dalybos veiksmus praktiniais pavyzdžiais iš supančios aplinkos.	1.2. Mokiniai atlieka daug mintinio skaičiavimo pratimų. Pridėdami ir atimdami vienaženklius ir dviženklius skaičius, jie dalijasi patirtimi, kaip greičiau atlikti sudėties ir atimties veiksmus, pabando įvairius skaičiavimo būdus, išsiaiškina, kada kokį būdą tikslinga taikyti. Aiškinantis sudėties ir atimties veiksmus, naudojamos įvairios vaizdinės priemonės (pagaliukai, šiaudeliai, šimtalangės, kvadratėliai, juostelės ir kt.), veiksmai iliustruojami schemomis, sutartiniais ženklais. Sudėties ir atimties

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	dų dėmenų sumos radimo formalius ir gyvenimiško turinio uždavinius. Atlikti praktines dalybos į lygias dalis užduotis. Pasirinkti tinkamą veiksmą paprasčiausiems uždaviniams spręsti, pasitikrinti skaičiavimo rezultatus.	1.2.2. Paaiškinti aritmetinių veiksmų poveikį skaičiui. Pasitikrinti sudėtį atimtimi, atimtį – sudėtimi. 1.2.3. Savais žodžiais paaiškinti uždavinio sprendimo eigą. 1.2.4. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, paaiškinti, kaip rasti skaičių, kuris yra keliais vienetais didesnis arba keliais vienetais mažesnis už duotąjį.	veiksmų įgūdžiams formuoti, esant galimybėms, tikslinga panaudoti mokomąsias kompiuterines priemones. Daugyba pateikiama kaip vienodų dėmenų sudėtis, vaizdžiai modeliuojant konkrečią situaciją. Naujam veiksmui suvokti mokiniai atlieka daug pratimų, kuriuose sudėtis keičiama daugyba ir atvirkščiai. Mokiniai skatinami įsidėmėti skaičių 2, 3, 4, 5 daugybos iš vienaženklių skaičių ir 10 rezultatus, su jais aptariami įvairūs daugybos lentelės mokymosi būdai. Kiekvieno skaičiaus daugybos lentelės mokomasi kuo įvairesnėje vaikui prasmingoje veikloje su skirtingomis priemonėmis. Su dalybos veiksmu mokiniai susipažįsta atlikdami praktines dalybos į lygias dalis užduotis. Naudodami vaizdines priemones mokiniai kartu su mokytoju aiškinasi sąsajas tarp daugybos ir dalybos veiksmų, paskui daromos apibendrintos išvados apie dalmens radimą. Mokiniai pratinami apgalvoti, ar gautas skaičiavimo rezultatas atitinka užduoties sąlygą, pasitikrinti sudėties ir atimties veiksmų rezultatus atvirkštiniais veiksmais. Sudaromos sąlygos mokiniams stebėti, kaip keičiasi skaičius, atliekant su juo įvairius aritmetinius veiksmus. Mokiniai suformuluoja išvadas, kada skaičius didėja, kada mažėja. Mokytojas, kalbėdamas su mokiniais apie aritmetinius veiksmus, savo kalboje vartoja aritmetinių veiksmų komponentų pavadinimus, siekia, kad mokiniai juos suprastų, skatina vartoti. Mokiniai sprendžia jų patirtį ir interesus atitinkančius skaičiavimų uždavinius. Mokytojas pratina mokinius laikytis pagrindinių uždavinio sprendimo „žingsnių“ (problemos supratimas, sprendimo plano sudarymas, problemos sprendimas, „žvilgsnis atgal“), supažindina su paprasčiausiomis uždavinių sprendimo strategijomis ir moko jas taikyti. Mokiniams sudaromos sąlygos kuo daugiau kalbėtis tarpusavyje apie uždavinio sprendimo eigą ir gautus skaičiavimo rezultatus, daryti išvadas apie skaičiavi-

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			mų teisingumą. Mokytojas su mokiniais aptaria, kaip tinkamai užrašyti uždavinių sprendimus ir atsakymus. Sprendžiant tekstinius uždavinius 2 klasėje pakanka užrašyti sprendimą be klausimų ar rašytinių paaiškinimų, pasakyti skaičiavimų rezultatus, pateikti trumpą atsakymą.
2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės			
Vertinti matematinių modelių naudingumą sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas.	2.1. Apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes.	2.1.1. Paaiškinti, kokia eilės tvarka bus atliekami veiksmai skaitiniame reiškinyje.	2.1. Pirmoje klasėje mokiniai atlieka tik sudėties ir atimties veiksmus, apsiribojama skaičiavimais neperžengiant dešimčių. Antroje klasėje atliekami sudėtingesni sudėties ir atimties veiksmai, siūloma rasti dviveiksmių skaitinių reiškinių su sudėties ir atimties veiksmais skaitines reikšmes. Mokytojas skatina mokinius įvertinti skaičiavimų rezultatus praktiškai atliekant veiksmus su įvairiais daiktais, apmąstant, ar gauta skaitinio reiškinio reikšmė pagrįsta, atliekant atvirkštinius veiksmus.
	2.2. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprasčiausiais skaitiniais reiškiniais.	2.2.1. Pasakyti keletą konkrečių situacijų, kurios atitiktų nurodytą paprasčiausią reiškinį.	2.2. Rekomenduojama daugiausia dėmesio skirti vienaveiksmiams skaitiniams reiškiniams, kurie gali būti sudaryti panaudojant visus keturis aritmetinius veiksmus. Nagrinėdami konkrečius pavyzdžius, mokiniai įsitikina, kad kasdienes praktines ir teorines situacijas galima užrašyti skaitiniais reiškiniais.
	2.3. Taikyti sudėties perstatomumo dėsnį siekiant palengvinti skaičiavimus.	2.3.1. Paaiškinti sudėties perstatomumo dėsnį remiantis konkrečiais pavyzdžiais.	2.3. Mokiniai sistemingai skatinami ir mokomi racionaliai apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių reikšmes. Naudojant konkrečius daiktus vaizdžiai parodoma, kad sukeitus dėmenis vietomis suma nesikeičia.
	2.4. Į paprasčiausią lygtį su vienu nežinomuoju pavidalo $a * x = b$ (* atitinka +, –, ×, :) įrašyti skaičių ir patikrinti, ar gautoji lygybė yra teisinga.	2.4.1. Remiantis konkrečiu pavyzdžiu paaiškinti, kaip spręsti paprasčiausią lygtį su vienu nežinomuoju spėjimo būdu.	2.4. Sprendžiamos lygtys be raidinės simbolikos (pvz., vietoj nežinomojo – tuščias langelis). Mokiniai nežinomąjį randa spėjimo būdu: į lygtį vietoje nežinomojo įrašo skaičių ir patikrina, ar gautoji lygybė yra teisinga. Lygtys, kurios turi labai daug sprendinių, nenagrinėjamos. *Lygties* ir *lygties sprendinio* sąvokos nevartojamos.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.5. Patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios skaitinės nelygybės $x < a$ arba $x > a$ sprendinys.	2.5.1. Paaiškinti, ką reiškia simboliai < ir >. Pateikti pavyzdžių, su kuriais skaičiais nelygybė x < a arba x > a yra teisinga.	2.5. Sprendžiant nelygybes pavidalo $x < a$ arba $x > a$, rekomenduojama pateikti pasirenkamuosius atsakymus. Mokiniai mokomi nustatyti, kuris skaičius tenkina nelygybę. Pakanka, kad mokinys pateiktų bent vieną pavyzdį, su kuriuo nelygybė yra teisinga.
3. Geometrija			
Vertinti geometrijos žinias ir gebėjimus dėl jų suteikiamų galimybių geriau orientuotis aplinkoje.	3.1. Atpažinti ir tinkamai pavadinti atkarpą, kvadratą, stačiakampį, trikampį, skritulį. Modelyje parodyti trikampio ir stačiakampio viršūnes, kraštines, kampus. Pavaizduoti tašką, atkarpą. Taikyti žinias apie geometrines figūras paprasčiausiems uždaviniams spręsti.	3.1.1. Apibūdinti atkarpą, kvadratą, stačiakampį, trikampį, skritulį, pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena kvadratą, stačiakampį, trikampį, skritulį. Paaiškinti, kaip naudojantis liniuote nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą.	3.1. Mokytojo padedami, mokiniai susipažįsta su plokštumos geometrinėmis figūromis, aptaria jų formą, ieško nurodytos formos daiktų aplinkoje. Su geometrinėmis figūromis mokiniai atlieka įvairias užduotis: jas įvardija, rūšiuoja, skaičiuoja, sudėlioja iš atskirų dalių ar pagaliukų ir pan. 2 klasėje daugiau dėmesio skiriama plokštumos geometrinių figūrų elementams: atlikdami įvairias praktines užduotis, mokiniai mokosi juos įvardyti, parodyti modelyje ir brėžinyje. Plokštumos geometrinių figūrų elementų apibrėžimai mokiniams nepateikiami. Atkarpas mokiniai paprastai brėžia pasinaudodami pieštuku ir liniuote. Kartais naudinga pasiūlyti mokiniams braižyti atkarpas be liniuotės siekiant, kad atkarpa būtų kuo tiesesnė.
	3.2. Atpažinti ir tinkamai pavadinti kubą ir rutulį.	3.2.1. Apibūdinti kubą ir rutulį. Pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena kubą, rutulį.	3.2. Mokytojo padedami, mokiniai aptaria aplinkinių daiktų formą, ieško nurodytos formos daiktų. Su erdvės figūromis mokiniai atlieka įvairias užduotis: jas įvardija, rūšiuoja, skaičiuoja, iš kubelių dėlioja statinius ir pan. Erdvės figūros gali būti demonstruojamos ir užduotys su jomis atliekamos naudojantis IKT.
	3.3. Savo kalboje tinkamai vartoti daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (*dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia*).	3.3.1. Suprasti daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (*dešinėje, kairėje, virš, už, po, tarp, prieš, vidury, šalia*).	3.3. Mokiniams sudaromos sąlygos pasakoti apie artimą aplinką, aptarti aplinkinių daiktų padėtį, pirmiausia savo atžvilgiu, o vėliau įvairių daiktų tarpusavio padėtį, skiriama laiko orientavimosi plokštumoje (popieriaus lape) pratyboms.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
4. Matai ir matavimai			
Suvokti, kad išmatuoti reiškia rasti, kiek tam tikrų matavimo vienetų telpa į matuojamą objektą.	4.1. Taisyklingai skaityti ir užrašyti ilgio, masės, laiko, temperatūros matavimų bei pinigų skaičiavimo rezultatus vieniniais matiniais skaičiais. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą. Paprasčiausiais atvejais be matavimo įrankių nustatyti artimiausios aplinkos daiktų ilgį.	4.1.1. Išvardyti įrankius ir buitinius prietaisus, kuriais galima išmatuoti įvairius dydžius ar objektų parametrus. 4.1.2. Paaiškinti, kaip naudotis liniuote.	4.1. Mokiniai atlieka įvairias praktines talpos radimo, svėrimo, laiko ir pinigų skaičiavimo, temperatūros matavimo užduotis, kurių metu mokosi naudotis liniuote, svarstyklėmis, laikrodžiu, termometru, skaičiuoja pinigus. Įvairiose kasdienėse situacijose bando be matavimo įrankių nustatyti artimiausios aplinkos daiktų ilgį, nedidelius atstumus. Naudodamiesi sąlyginiais matais ar liniuote pasitikrina spėjimo rezultatus. Nurodyto ilgio atkarpas mokiniai brėžia pieštuku ir naudodamiesi liniuote, pirmiausia padėdami atkarpos pradžios ir atkarpos pabaigos taškus, paskui juos sujungdami tiesia linija.
	4.2. Spręsti paprasčiausius uždavinius, kuriuose reikia naudoti įvairių matavimų rezultatus.	4.2.1. Išvardyti šių dydžių matavimo vienetus: ilgio – *cm, m*; talpos – *l*; masės – *kg*; laiko – *h, para*; pinigų – *litai* ir *centai*, *eurai* ir *eurocentai;* temperatūros – *laipsniai (Celsijaus).* Žinoti gretimų matavimo vienetų sąryšius. 4.2.2. Atlikti veiksmus su vieniniais matiniais skaičiais.	4.2. Mokytojas su mokiniais aptaria, kokiems dydžiams išreikšti naudojami vieni ar kiti, smulkesni ar stambesni matavimo vienetai. Parenkant mokomuosius uždavinius reikia stengtis, kad mokiniai turėtų galimybę praktikuotis su kuo įvairesniais matais, spręsti praktines realaus gyvenimiško konteksto problemas.
5. Statistika			
Vertinti įvairią informaciją.	5.1. Rinkti duomenis apie artimą aplinką (šeimą, draugus, klasę) pagal vieną požymį ir juos, mokytojui padedant, registruoti.	5.1.1. Mokytojui padedant, formuluoti klausimus apie artimą aplinką (šeimą, draugus, klasę), pagal kuriuos galima rinkti duomenis pagal vieną požymį.	5.1. Mokytojas teikia pasiūlymų, kokius duomenis, kur ir kaip rinkti, kad rastų atsakymą į iškeltą paprasčiausią klausimą. Mokytojo padedami, mokiniai renka duomenis apie savo šeimą, draugus, klasę ir kt.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	5.2. Skaityti informaciją, pateiktą stulpelinėse diagramose, dažnių lentelėse, kai duomenų skaičius nedidelis.	5.2.1. Paaiškinti, kas pavaizduota stulpeline diagrama ar lentele.	5.2. Mokytojo padedami, mokiniai analizuoja stulpeline diagrama ar dažnių lentele pateiktus duomenis. Rekomenduojama pateikti užduotis su nedideliu duomenų skaičiumi (apie 20).
	5.3. Remiantis surinktais (pateiktais) duomenimis, atsakyti į paprastus klausimus.		5.3. Mokiniai su mokytoju ir tarpusavyje aptaria surinktus (pateiktus) duomenis, atsako į pateiktus paprasčiausius klausimus.

21.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Šiame skyrelyje nurodomas visų matematinės veiklos sričių turinys.

21.6.2.1. Skaičiai ir skaičiavimai

Mokydamiesi šios dalyko srities, mokiniai išmoksta perskaityti ir užrašyti natūraliuosius skaičius iki 100, juos palyginti, pasakyti dviženklių skaičių sandarą iš dešimčių ir vienetų, atlikti sudėties ir atimties bei skaičių 1, 2, 3, 4, 5 ir 10 daugybos iš vienaženklių skaičių ir atitinkamos dalybos veiksmus, spręsti paprasčiausius realaus turinio uždavinius, pasitikrinti skaičiavimų rezultatus. Daugiausia dėmesio reikia skirti mokinių mintinio skaičiavimo pratyboms, vengti sudėtingų skaičiavimų, nereikėtų reikalauti, kad mokiniai žinotų aritmetinių veiksmų komponentų pavadinimus.

21.6.2.2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės

Mokydamiesi šios dalyko srities, mokiniai išmoksta apskaičiuoti paprasčiausių reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes, remdamiesi sudėties perstatomumo dėsniu tapačiai pertvarkyti paprastus skaitinius reiškinius, įrašę į paprasčiausią lygtį skaičių patikrinti, ar gautoji lygybė yra teisinga. Patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios skaitinės nelygybės $x < a$ arba $x > a$ sprendinys. *Lygties* ir *lygties sprendinio* sąvokos nevartojamos.

21.6.2.3. Geometrija

Mokydamiesi geometrijos, mokiniai išmoksta atpažinti ir tinkamai pavadinti paprasčiausias geometrines plokštumos ir erdvės figūras: atkarpą, kvadratą, stačiakampį, trikampį, skritulį, kubą, rutulį. Žino plokštumos figūrų elementų pavadinimus. Taiko žinias apie geometrines plokštumos ir erdvės figūras paprasčiausiems uždaviniams spręsti.

21.6.2.4. Matai ir matavimai

Mokiniai išmoksta ilgio (*cm, m*), talpos *(l)*, masės (*kg*), laiko (*h, para*), pinigų (*ct, Lt*), temperatūros (*Celsijaus laipsniais*) matavimo vienetus ir jų sąryšius, iš akies bando įvertinti ir mokosi tiesiogiai išmatuoti ir užrašyti įvairių aplinkos daiktų ir objektų parametrus, nubraižyti nurodyto didumo atkarpas, spręsti realaus turinio uždavinius, kuriuose reikia naudoti įvairių matavimų rezultatus.

21.6.2.5 Statistika

Mokydamiesi statistikos, mokiniai įgyja supratimą, kaip vaizduojami duomenys, mokosi juos rinkti, skaityti informaciją, pateiktą stulpeline diagrama, lentele, atsakyti į paprastus klausimus. Nagrinėjamos lentelės bei diagramos, kuriose duomenų skaičius neviršija 20.

21.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

21.6.3.1. Lentelėje pateiktas trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Mokinių pasiekimų lygiai aprašyti išskiriant nuostatas ir pagrindines matematinės veiklos gebėjimų grupes: matematikos žinios ir standartinių procedūrų atlikimas; matematinis komunikavimas; matematinis mąstymas; problemų sprendimas. Bendrųjų gebėjimų vertinimas leidžia pažvelgti į mokinio pasiekimus plačiau ir giliau, atskleisti jo stiprybes ir tobulintinus gebėjimus, įžvelgti mokymosi sėkmės ar nesėkmės priežastis. Remiantis nurodytais mokinių pasiekimų lygių požymiais galima spręsti ir apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje. Jie padės mokytojui spręsti, kiek mokinys jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti.

21.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atkartoja tam tikras žinias, bet žinios ir supratimas paviršutiniški, ne visai atitinka mokinių pasiekimų aprašus. Atlikdamas standartines matematines procedūras (aritmetinius veiksmus, matavimus), dažnai klysta. Sprendžia tik paprasčiausius uždavinius įprastomis sąlygomis.	Atgamina žinias, taiko jas naujose, paprasčiausiose situacijose, žinios ir supratimas atitinka mokinių pasiekimų aprašus. Atlikdamas standartines matematines procedūras, nedaro esminių klaidų.	Gerai išmokęs ir supranta visas pagrindines žinias ir su tema susijusias sąvokas, jas taiko naujose paprastose situacijose, be klaidų atlieka standartines matematines procedūras.
Komunikavimas	Teisingai supranta paprasčiausių uždavinių, pateiktų įprastame kontekste, sąlygas. Atsakydamas į klausimus, spręsdamas paprasčiausius uždavinius, bando perteikti (žodžiais, simboliais ar kitaip) pagrindines mintis, vartoti kai kuriuos terminus ir simbolius, tačiau pagal pateikimą ryškėja, kad nepakankamai suprantamas tiek komunikavimo tikslas, tiek matematikos sąvokos ir simboliai. Pateikdamas uždavinio sprendimą, nesilaiko susitarimų dėl uždavinio sprendimo ir atsakymo pateikimo (pateiktus sprendimus sunku suprasti).	Teisingai supranta paprasčiausių įvairaus konteksto praktinio ir matematinio turinio uždavinių sąlygas. Atsakydamas į klausimus, pagrįsdamas samprotavimus, spręsdamas paprasčiausius uždavinius, vartoja tinkamus terminus ir simbolius. Uždavinio sprendimą pateikia laikydamasis susitarimų dėl uždavinių sprendimo ir atsakymo pateikimo. Trūksta tikslumo, nuoseklumo, rišlumo, glaustumo, kartojasi, „šokinėja“ mintys.	Teisingai supranta įvairiais būdais pateiktas paprastų uždavinių sąlygas, sprendžia įvairaus konteksto praktinius ir matematinius paprastus uždavinius. Nuosekliai, išsamiai ir glaustai pateikia uždavinio sprendimą, sklandžiai atsako į klausimus ir pagrindžia samprotavimus. Tiksliai ir tikslingai vartoja tinkamus simbolius ir terminus.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Matematinis mąstymas	Mokinys reproduktyviai mąsto įprastomis aplinkybėmis. Dalį informacijos supranta neteisingai, neįžvelgia ryšių tarp atskirų objektų. Atpažįsta ir nagrinėja tik atskiras tiriamojo klausimo detales, jų nesiedamas, neįžvelgia dėsningumų, ryšių.	Daugeliu atvejų produktyviai mąsto įprastomis aplinkybėmis. Taiko ryšius, iš esmės naudoja analizę ir sintezę, tačiau objektai ar reiškiniai nagrinėjami ne pagal visus būdingus bruožus, nustato tik pagrindinius jų sąryšius ar dėsningumus. Mokytojo padedamas, bando daryti teisingu sprendimu pagrįstas išvadas.	Mokinys daugeliu atvejų parodo kūrybiniam mąstymui būdingus elementus neįprastomis aplinkybėmis. Apžvelgia būdingus objektų bei reiškinių bruožus, nustato ne tik pagrindinius, bet ir smulkesnius jų sąryšius ar dėsningumus. Rodo savarankiškumą, minčių originalumą. Daro galutines, tikslias ir logines ar teisingu sprendimu pagrįstas išvadas.
Problemų sprendimas	Atpažindamas jau žinomą kontekstą, sprendžia paprasčiausias (elementarias, supaprastintas) problemas, atlieka standartines procedūras analogiškose situacijose. Pateikia tam tikrus rezultatus ar sprendimu ir samprotavimais paremtas išvadas, tačiau dėl sprendime pasitaikiusių klaidų gautas rezultatas ar daromos išvados yra klaidingos. Gauto atsakymo ar išvados neargumentuoja ir neinterpretuoja pradinės sąlygos kontekste.	Pasirenka ne visai racionalias problemų sprendimo strategijas. Teisingai sprendžia problemą, paaiškina uždavinio sprendimą ir gautus rezultatus, tačiau gauto atsakymo ar išvados neinterpretuoja pradinės sąlygos kontekste. Problema lyg ir išspręsta, tačiau nepateikiamas galutinis atsakymas ar nepadaroma galutinė išvada.	Pasirenka tinkamas ir racionalias problemų sprendimo strategijas, paaiškina uždavinio sprendimą. Daro išsamias ir tikslias išvadas, paremtas teisingu problemos sprendimu, randa teisingą atsakymą (sprendinį, rezultatą) ir interpretuoja jį pradinės sąlygos kontekste.
Nuostatos	Daugeliu atveju atlieka, kas pavesta, tačiau būdingas menkas pasitikėjimas savo jėgomis, ribotas domėjimasis matematika.	Supranta matematikos mokymosi svarbą, jaučia atsakomybę už mokymosi rezultatus, stengiasi, aktyviai dalyvauja mokymosi procese. Teigiamai vertina savo ir kitų daromą pažangą, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.	Domisi matematika, aktyviai dalyvauja mokymosi procese, pasitiki savo jėgomis mokydamasis matematikos, siūlo originalias idėjas ir jų įgyvendinimo būdus. Jaučia atsakomybę už savo ir kitų daromą pažangą, noriai padeda kitiems mokytis, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.

21.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

21.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Šiame skyrelyje aprašomi 3–4 klasių mokinių matematikos mokymosi pasiekimai: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas, taip pat pateikiamos ugdymo gairės. Gebėjimai – tai, kas pritaikoma praktiškai veikiant analogiškose ar naujose situacijose, nagrinėjant, kuriant naujus dalykus, argumentuojant nuomonę. Gebėjimas suformuojamas per ilgesnį laiką mokantis. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti ir suprasti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti ir jais naudotis.

Ugdymo gairėse bendrais bruožais aprašoma mokytojo ir mokinių veikla, duodanti konkretų rezultatą, kuris numatytas toje žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų eilutėje.

Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose koncentruose, tai leidžia geriau suvokti jų visumą ir pamatyti augimą pereinant į aukštesnį koncentrą.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Skaičiai ir skaičiavimai			
Sieti skaičius ir aritmetinius veiksmus su konkrečiais artimiausios aplinkos objektais ir situacijomis.	1.1. Perskaityti, užrašyti ir palyginti natūraliuosius skaičius iki 10000. Atlikti praktines įvairiausių objektų skaičiavimo užduotis. Perskaityti ir užrašyti paprastąsias taisyklingas trupmenas su vardikliais 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 100 ir dešimtaines trupmenas, turinčias ne daugiau kaip du ženklus po kablelio, pademonstruoti jas konkrečiai ir grafiškai, palyginti naudojant įvairius modelius. Paprasčiausiais atvejais (pavyzdžiui, $0,1 = \frac{1}{10}$, $0,01 = \frac{1}{100}$) sieti dešimtaines trupmenas su paprastosiomis.	1.1.1. Išvardyti natūraliuosius skaičius didėjančia ir mažėjančia tvarka, pasakyti nurodytam skaičiui gretimus skaičius 10000 ribose. Pasakyti, kiek kiekvieno skyriaus vienetų sudaro daugiaženklį skaičių. Išvardyti, iš kokių skaitmenų sudarytas daugiaženklis skaičius. 1.1.2. Savais žodžiais paaiškinti, kokie skaičiai vadinami trupmenomis, pateikti trupmeninių skaičių (paprastųjų, dešimtainių trupmenų) pavyzdžių. Paaiškinti, ką parodo trupmenos vardiklis ir skaitiklis.	1.1. Mokiniams siūloma skaičiuoti apvaliais žemesniojo skyriaus vienetais, kol gaunamas aukštesnio skyriaus vienetas (pavyzdžiui, skaičiuoti šimtais, kol gaunamas tūkstantis, skaičiuoti tūkstančiais, kol gaunama dešimt tūkstančių). Iš duotų skaitmenų mokiniai sudaro vienaženklius, dviženklius ir t. t. skaičius, aiškinasi, ką reiškia kiekvienas skaičiaus skaitmuo. Mokytojas savo kalboje vartoja *skaičiaus, skaitmens* ir *trupmenos* sąvokas, siekia, kad vaikai jas suprastų ir vartotų. Mokant(is) daugiaženklių skaičių numeracijos, tikslinga pagal galimybes naudoti IKT. Mokytojas turi mokiniams paaiškinti, kad yra skaičių, didesnių už 10000, pateikti pavyzdžių, kur reikalingi dideli skaičiai, paaiškinti, kaip jie gaunami ir užrašomi. Stipresniems mokiniams galima pateikti užduočių ir su didesniais nei 10000 skaičiais. Suvokti trupmenas mokiniai rengiami mokant matematikos bei kitų dalykų jau 1–2 klasėse: mokiniams dalijant įvairius daiktus į dvi ar daugiau lygių dalių, atkreipiamas jų dėmesys į tai, kiek ir kokių dalių buvo gauta ir kaip vadinama viena tokia dalis (pusė, trečdalis, ketvirtadalis ir pan.). 3–4 klasėse mokiniai mokosi ne tik tinkamai pavadinti tam tikrą dalį, bet ir užrašyti. Trupmenos

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
		1.1.4. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais paaiškinti, kaip palyginti du natūraliuosius skaičius, dvi dešimtaines arba dvi paprastąsias trupmenas su vienodais vardikliais. 1.1.5. Pasakyti, prie kurios dešimties, šimto ar tūkstančio arčiau yra duotasis natūralusis skaičius.	sąvokai formuoti mokytojas naudoja kuo daugiau vaizdinių priemonių: į lygias dalis karpo popieriaus lapą, juostelę, skritulį ir kt. Pasinaudodami įvairiais daiktais, geometrinėmis figūromis, piešiniais, mokiniai aiškinasi, kaip užrašoma trupmena, ką parodo trupmenos vardiklis ir trupmenos skaitiklis. Mokytojas savo kalboje vartoja *skaitiklio* ir *vardiklio* sąvokas, siekia, kad vaikai jas suprastų (nebūtinai vartotų). Dešimtainių trupmenų mokiniai mokosi nagrinėdami įvairių dydžių matavimo rezultatus. Mokiniai dviem trupmenoms palyginti naudoja praktinius modelius. Vengdamas apibendrinančių taisyklių, naudodamas įvairias vaizdines priemones, mokytojas padeda mokiniams suprasti, kaip suapvalinti skaičių.
	1.2. Atlikti natūraliųjų skaičių sudėtį ir atimtį; daugybą iš vienaženklio, dviženklio skaičiaus bei apvalių triženklių ir keturženklių skaičių (pvz.: 100, 1000); dalybą iš vienaženklio ir dviženklio skaičiaus. Konkrečiose situacijose paaiškinti liekanos atsiradimą. Pasirinkti tinkamą veiksmą ir skaičiavimo būdą paprastiems uždaviniams spręsti. Numatyti ir pasitikrinti skaičiavimo rezultatus.	1.2.1. Paaiškinti, kaip lengvesniais atvejais mintiniu, o sunkesniais rašytiniu būdu (stulpeliu sudėti, atimti, padauginti, kampu padalyti (ir su liekana) natūraliuosius skaičius. 1.2.2. Paaiškinti aritmetinių veiksmų poveikį skaičiui. Nurodyti, kokiu atvirkštiniu veiksmu galima pasitikrinti atliktą veiksmą. 1.2.3. Remiantis konkrečiu uždaviniu, paaiškinti, kokie yra pagrindiniai uždavinio sprendimo etapai.	1.2. Mokiniai atlieka daug mintinio skaičiavimo pratimų, daug dėmesio skiriama lentelinės sudėties ir daugybos įgūdžiams formuoti. Mokytojas paaiškina veiksmų atlikimo rašytiniu būdu taisykles, sudaro mokiniams sąlygas susiformuoti tvirtus aritmetinių veiksmų atlikimo rašytiniu būdu įgūdžius. Mokantis dalybos su liekana, mokytojas pateikia pavyzdžių, kurie padeda mokiniams įsitikinti, kad ne visada pavyksta padalyti į lygias dalis, todėl svarbu mokėti dalyti su liekana. Mokiniai mokosi dalyti su liekana, dalinį išreiškia dalikliu, nepilnu dalmeniu ir liekana. Mokytojas konkrečiais pavyzdžiais parodo, kodėl dalyti iš nulio negalima. Pastebėjęs, kad mokinys suklydo, mokytojas skatina mokinį apmąstyti, ar gautas sprendinys yra tikėtinas. Mokiniai tikrina užduočių veiksmo rezultato teisingumą atvirkštiniu veiksmu. Mokytojas savo kalboje vartoja aritmetinių veiksmų komponentų pavadinimus, siekia, kad vaikai juos suprastų (nebūtinai vartotų).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
		1.2.4. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, paaiškinti, kaip rasti skaičių, kuris yra keliais vienetais didesnis (mažesnis) arba kelis kartus didesnis (mažesnis) už nurodytąjį.	Aritmetinių veiksmų atlikimo įgūdžiams lavinti, esant galimybei, tikslinga panaudoti mokomąsias kompiuterines priemones. Mokytojas pratina mokinius laikytis pagrindinių uždavinio sprendimo „žingsnių“, supažindina su svarbiausiomis sprendimo strategijomis ir moko jas taikyti. Mokiniams siūloma spręsti uždavinius ne tik su natūraliaisiais skaičiais, bet ir su trupmenomis. Atlikti aritmetinius veiksmus su trupmenomis pradinėje mokykloje mokiniai nesimoko, todėl uždavinius su trupmenomis sprendžia remdamiesi trupmenos supratimu. Mokiniams sudaromos sąlygos kuo daugiau kalbėtis tarpusavyje apie uždavinio sprendimo eigą ir gautus skaičiavimo rezultatus, daryti išvadas apie skaičiavimų teisingumą. Mokytojas su mokiniais aptaria, kaip tinkamai užrašyti uždavinių sprendimus ir atsakymus. Sprendžiant tekstinius uždavinius 3–4 klasėse, reikėtų rašyti klausimus arba trumpus paaiškinimus (teiginius) ir trumpą atsakymą.
2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės			
Vertinti matematinių modelių naudingumą sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas.	2.1. Apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių, paprasčiausių raidinių reiškinių ir dydžių skaitines reikšmes.	2.1.1. Nurodyti aritmetinių veiksmų atlikimo tvarką, paaiškinti, kaip keičia aritmetinių veiksmų atlikimo tvarką skliaustai. 2.1.2. Paaiškinti, kad, norint apskaičiuoti reiškinio su vienu kintamuoju reikšmę, reikia vietoj kintamojo įrašyti jo skaitinę reikšmę ir atlikti aritmetinius veiksmus.	2.1. Parinkti mokomieji pratimai turi padėti mokiniams susiformuoti veiksmų atlikimo tvarkos skaitiniame reiškinyje nustatymo įgūdžius. Siekiant šio tikslo, reikėtų vengti sudėtingų skaičiavimų. Nagrinėjamų reiškinių pavyzdžiai: $5 + 3 \cdot 5$; $3 \cdot 5 - 6$; $3 \cdot 5 + 3 \cdot 4$; $2 \cdot (5 + 3)$ ir pan. Mokytojas savo kalboje vartoja *reiškinio* ir *reiškinio reikšmės* sąvokas, paaiškina jas mokiniams remdamasis konkrečiais pavyzdžiais, skatina mokinius jas įsidėmėti, bet nereikalauja jų vartoti. Mokant apskaičiuoti reiškinio su vienu kintamuoju reikšmę, formuojamas supratimas, kad reiškinio skaitinės reikšmės apskaičiavimas siejamas su dviejų žingsnių atlikimu: įrašyti ir apskaičiuoti. Reiškiniai su vienu kintamuoju pateikiami vengiant

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			raidinės simbolikos (pavyzdžiui, vietoj kintamojo paliekant tuščią langelį). Mokiniai mokosi į reiškinį vietoj kintamojo įrašyti pateiktus mažus natūraliuosius skaičius ir jį apskaičiuoti. Mokytojas turėtų vengti situacijų, kuriose susidaro neapibrėžtumas (pvz., dalyba iš nulio). Į tą patį reiškinį su vienu kintamuoju įrašydami vis skirtingas kintamojo reikšmes, mokiniai pastebi, kad reiškinio skaitinė reikšmė priklauso nuo kintamojo skaitinės reikšmės.
	2.2. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprastais skaitiniais reiškiniais.	2.2.1. Pasakyti keletą konkrečių situacijų, kurios atitiktų paprastą skaitinį reiškinį.	2.2. Mokiniai nagrinėja situacijas, kurios yra aprašomos tuo pačiu reiškiniu, siūlo savo situacijas, diskutuoja, kiek jos teisingai parinktos. Rekomenduojama daugiausia dėmesio skirti dviveiksmiams skaitiniams reiškiniams, kurie gali būti sudaryti panaudojant visus keturis aritmetinius veiksmus. Vengiama sudėtingų skaičiavimų. Vaikai supranta, kad skaitinis reiškinys leidžia trumpiau užrašyti uždavinių sprendimą.
	2.3. Pertvarkant paprastus skaitinius reiškinius, taikyti sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsnius.	2.3.2. Sprendžiant konkrečius uždavinius parodyti, kad galioja sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsniai.	2.3. Mokiniai turi būti sistemingai skatinami ir mokomi racionaliai apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių reikšmes. Mokytojas, kalbėdamas su mokiniais apie sudėties ir daugybos veiksmų savybes, neturi savo kalboje vartoti *perstatomumo* ir *jungiamumo dėsnių* sąvokų, o tik mokiniams jau žinomą terminologiją (t. y. veiksmo komponentų pavadinimus). Parenkami tokie uždaviniai, kuriuos spręsdami mokiniai įsitikintų sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsnių teisingumu ir vartojimo naudingumu. Svarbu sudaryti mokiniams sąlygas stebėti, kaip kinta skaitinio reiškinio reikšmė priklausomai nuo skliaustų vietos. Mokyti naudotis skliaustais.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.4. Patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios lygties sprendinys.	2.4.1. Spėjimo (atrinkimo) būdu rasti lygties su vienu nežinomuoju pavidalo $a * x = b$ arba $x * a = b$ (* atitinka +, –, ×, :) sprendinį. Patikrinti, ar gautoji skaitinė lygybė yra teisinga, kai į lygtį vietoj nežinomojo įrašomi skaičiai.	2.4. Mokyti atrinkti skaičių, su kuriuo lygybė pavidalo $a * x = b$ (čia a, b, x $\in N_0$,* atitinka +, –, ×, :) būtų teisinga. Nenagrinėti lygčių, kurios turi labai daug sprendinių. Stipresniems mokiniams galima paaiškinti ryšį tarp veiksmo komponenčių ir rezultato ir skatinti juo naudotis sprendžiant paprasčiausias lygtis (Pvz.: *Norint rasti nežinomą dėmenį, reikia iš sumos atimti žinomą dėmenį*). Drauge su mokiniais įsitikinama, kad, į lygtį įrašius vietoj nežinomojo gautą sprendinį, gaunama teisinga lygybė.
	2.5. Patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios nelygybės sprendinys.	2.5.1. Vietoj nežinomojo į nelygybę įrašyti skaičių ir patikrinti, ar gautoji nelygybė yra teisinga.	2.5. Sprendžiant nelygybes pavidalo $x * b < a$ arba $b * x > a$ (čia a, b, x $\in N_0$, * atitinka +, –, ×, :) rekomenduojama pateikti pasirenkamuosius atsakymus. Mokiniai turi būti mokomi nustatyti, kuris skaičius tenkina nelygybę. Pakanka, kad mokinys pateikia bent vieną pavyzdį, su kuriuo nelygybė yra teisinga.
3. Geometrija			
Vertinti geometrijos žinias ir gebėjimus dėl jų suteikiamų galimybių geriau orientuotis aplinkoje, tiksliai nusakyti aplinkos objektų parametrus.	3.1. Atpažinti ir pavaizduoti tašką, atkarpą, trikampį, stačiakampį, kvadratą, skritulį, apskritimą. Modelyje ir brėžinyje parodyti trikampio ir stačiakampio elementus (kraštinė, kampas, viršūnė), brėžinyje – apskritimo spindulį. Praktiškai nustatyti, ar daiktas, plokštumos geometrinė figūra, yra simetriška. Taikyti žinias apie plokštumos geometrines figūras paprastiems uždaviniams spręsti.	3.1.1. Pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena trikampį, stačiakampį, kvadratą, skritulį, apskritimą. 3.2.2. Nurodyti pateiktojo kampo rūšį (smailusis, statusis, bukasis). 3.2.3. Iš keturkampių išrinkti stačiakampius, iš stačiakampių – kvadratus. 3.2.4. Geometrinėms figūroms braižyti pasirinkti tinkamus įrankius.	3.1. Mokiniai aptaria įvairių aplinkinių daiktų formas, ieško artimiausioje aplinkoje nurodytos formos daiktų. Drauge su mokytoju mokiniai nagrinėja geometrinių figūrų vaizdavimą ir žymėjimą. Apskritimą mokiniai turėtų suvokti kaip skritulio kontūrą. Su geometrinėmis figūromis mokiniai atlieka įvairias užduotis: jas įvardija, lygina pagal formą, rūšiuoja, sudėlioja iš atskirų dalių, dalija ir įvardija gautas figūras ir pan. Plokštumos geometrinės figūros gali būti demonstruojamos ir užduotys su jomis atliekamos naudojantis IKT. Mokytojo padedami mokiniai pasigamina stačiojo kampo modelį ir su juo lygina kitus kampus, nustato, kurie iš jų yra statieji, bukieji ar smailieji. Mokiniai braižo daugiakampius pasinaudodami liniuote ir pieštuku, skrituliui ir apskritimui braižyti naudoja skriestuvą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.2. Atpažinti kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį. Modelyje ir brėžinyje parodyti kubo, stačiakampio gretasienio, prizmės briaunas, viršūnes, sienas. Taikyti žinias apie erdvės geometrines figūras paprastiems uždaviniams spręsti.	3.2.1. Pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį.	3.2. Mokytojo padedami, mokiniai aptaria įvairių juos supančių daiktų formas, ieško supančioje aplinkoje nurodytos formos daiktų. Mokytojo padedami, iš plastilino ir kitų medžiagų (pvz., šiaudelių, dėžučių) konstruoja geometrinių kūnų modelius, iš pateiktų išklotinių pagamina kubo ir (ar) stačiakampio gretasienio modelį. Su erdvės figūromis mokiniai atlieka įvairias užduotis: jas įvardija, lygina pagal formą, rūšiuoja, skaičiuoja jų elementus, stato statinius ir pan. Erdvės figūros gali būti demonstruojamos ir užduotys su jomis atliekamos naudojantis IKT.
	3.3. Tiksliai apibūdinti įvairių objektų tarpusavio padėtį.	3.3.1. Suprasti ir tinkamai vartoti daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius *(dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia*).	3.3. Mokiniams sudaromos sąlygos pasakoti apie juos supančią aplinką, aptarti juos supančių daiktų padėtį, pirmiausia savo atžvilgiu, o vėliau įvairių daiktų tarpusavio padėtį, skiriama laiko orientavimosi plokštumoje pratyboms.
4. Matai ir matavimai			
Suvokti, kad išmatuoti reiškia rasti, kiek tam tikrų matavimo vienetų telpa į matuojamą objektą. Suprasti bendrų matavimo vienetų būtinumą, vertinti jų universalumą.	4.1. Taisyklingai skaityti ir užrašyti įvairius matavimų rezultatus. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą, languotame popieriuje (sąsiuvinyje) – nurodytų matmenų kvadratą, stačiakampį, apskritimą (kai nurodytas spindulys). Paprasčiausiais atvejais be matavimo įrankių įvertinti artimiausios aplinkos objektų ar daiktų parametrus (ilgį, plotą, tūrį litrais).	4.1.1. Nurodyti įrankius ir buitinius prietaisus, kuriais galima išmatuoti įvairius dydžius ar objektų parametrus, ir paaiškinti, kaip jais naudotis. 4.1.2. Paaiškinti, kaip naudotis liniuote ir skriestuvu. 4.1.3. Pateikti daiktų pavyzdžių, kurių ilgis 1 cm, 1 m.	4.1. Sprendžiant įvairius praktinius uždavinius, mokiniams siūloma įvairiais būdais pateikti matavimų rezultatus, išsiaiškinti, kuris būdas labiausiai tinka konkrečioje situacijoje. Mokiniai turėtų gerai įsivaizduoti, kaip atrodo 1 cm, 1 m, todėl jiems reiktų sudaryti sąlygas kuo daugiau praktikuotis vertinant kasdienėje aplinkoje pasitaikančių objektų ar daiktų parametrus ir vertinimo rezultatus pasitikrinti liniuote.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	4.2. Spręsti paprastus uždavinius, kuriuose reikia naudoti įvairių matavimų rezultatus. Naudotis kalendoriumi, tvarkaraščiais. Apskaičiuoti vidutinį greitį, kai žinomas kelias ir judėjimo laikas.	4.2.1. Nurodyti šių dydžių matavimo vienetus: ilgio – *mm, cm, dm, m, km*; ploto – *cm*^{2}, *m*^{2}; talpos – *ml, l*; masės – *g, kg, t*; laiko – *s, min, h, para, metai, amžiai*; pinigų – *litai* ir *centai*, *eurai* ir *eurocentai;* temperatūros – *laipsniai (Celsijaus);* greičio – *m/s, km/h.* Žinoti gretimų matavimo vienetų sąryšius. Smulkinti ir stambinti gretimus matavimo vienetus (išskyrus greičio). 4.2.2. Atlikti veiksmus su vieniniais ir sudėtiniais matiniais skaičiais. 4.2.3. Pateikti pavyzdžių iš kasdienės aplinkos siekiant paaiškinti *atstumo* ir *vidutinio greičio* sąvokas.	4.2. Mokytojas su mokiniais aptaria, kokiems dydžiams išreikšti naudojami vieni ar kiti, smulkesni ar stambesni matavimo vienetai. Parenkant mokomuosius uždavinius reikia stengtis, kad mokiniai turėtų galimybę praktikuotis su kuo įvairesniais matais, spręsti praktines gyvenimiškas problemas. Mokiniai turi išmokti smulkinti ir stambinti gretimus matavimo vienetus. Greičio matavimo vienetų stambinti ir smulkinti nemokoma. Uždavinius, kuriuose matavimų rezultatai užrašyti dešimtainėmis trupmenomis, mokiniai sprendžia užrašydami juos vieniniais ar sudėtiniais matiniais skaičiais. Atliekamos įvairios užduotys su autobusų, traukinių ir kt. transporto priemonių tvarkaraščiais. Mokiniai patys bando juos sudaryti. Nagrinėdami įvairius vieno kūno judėjimą aprašančius uždavinius, mokiniai išsiaiškina, kaip apskaičiuoti nežinomą vidutinį greitį. Stipresni mokiniai sprendžia ir lengvesnius uždavinius apie dviejų kūnų priešpriešinį judėjimą, judėjimą viena kryptimi ir judėjimą priešingomis kryptimis, padedami mokytojo šių uždavinių sprendimus iliustruoja schemomis.
	4.3. Apskaičiuoti trikampio, keturkampio perimetrą, stačiakampio plotą.	4.3.1. Paaiškinti remiantis konkrečiais pavyzdžiais *daugiakampio perimetro* ir *stačiakampio ploto* sąvokas. 4.3.2. Paaiškinti, kaip apskaičiuoti trikampio, kvadrato, stačiakampio perimetrą. 4.3.3. Paaiškinti, kaip paprasčiausiais atvejais apskaičiuoti stačiakampio plotą.	4.3. Mokiniai sprendžia daug įvairių praktinių daugiakampio perimetro ir stačiakampio ploto radimo uždavinių. Mokytojas skatina perimetrą suvokti kaip figūros krašto ilgį, plotą – kaip figūros užimamą plokštumos dalį. Mokiniai, atlikdami įvairius praktinius darbus, suvokia, kad nustatant figūros plotą sužinoma, kiek ploto matavimo vienetų (pvz., kvadratinių centimetrų) joje telpa.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Statistika			
Vertinti įvairią informaciją kaip pagrindą pagrįstiems sprendimams priimti.	5.1. Rinkti duomenis apie artimą aplinką pagal vieną požymį ir juos užrašyti dažnių lentelėje.	5.1.1. Mokytojui padedant, formuluoti klausimus apie artimą aplinką (šeimą, draugus, klasę), kuriems padedant galima rinkti duomenis pagal vieną (kokybinį arba kiekybinį) požymį. 5.1.2. Mokytojui padedant, registruoti požymio reikšmių dažnius.	5.1.1. Mokiniai teikia pasiūlymų, kokius duomenis, kur ir kaip rinkti, kad rastų atsakymą į iškeltą paprastą klausimą, susitaria, kaip registruoti požymio reikšmių dažnius. Mokiniai patys ar mokytojo padedami renka duomenis apie savo šeimą, draugus, klasę ir kt. ir užrašo juos dažnių lentelėse. Rinkti duomenis mokytojas gali mokiniams pasiūlyti ir naudojantis IKT galimybėmis.
	5.2. Skaityti informaciją, pateiktą dažnių lentelėse, diagramose, piktogramose, paprasčiausiais atvejais pavaizduoti duomenis stulpeline diagrama.	5.2.1. Savais žodžiais paaiškinti, kaip yra sudaryta tam tikra stulpelinė, linijinė, skritulinė diagrama, piktograma ir dažnių lentelė.	5.2.1. Mokytojo padedami, mokiniai randa tinkamiausią būdą duomenims pavaizduoti. Esant galimybėms naudotis IKT, tikslinga tuos pačius duomenis pademonstruoti įvairiais būdais, aptarti, kuris vaizdavimo būdas labiausiai tinka.
	5.3. Remiantis surinktais (pateiktais) duomenimis, atsakyti į paprastus klausimus, daryti paprasčiausias išvadas.	5.3.1. Bando palyginti surinktus (pateiktus) duomenis.	5.3.1. Mokiniai bando tarpusavyje lyginti surinktus duomenis, juos komentuoti.

21.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Šiame skyrelyje nurodomas visų matematinės veiklos sričių turinys.

21.7.2.1. Skaičiai ir skaičiavimai

Mokydamiesi šios dalyko srities, mokiniai išmoksta perskaityti, užrašyti natūraliuosius skaičius iki 10000, paprastąsias taisyklingas trupmenas su vardikliais 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 100 bei dešimtaines trupmenas, turinčias ne daugiau kaip du ženklus po kablelio. Palyginti vienodo tipo skaičius, įrašant tarp jų ženklą <, > arba =. Pasakyti, kiek kiekvieno skyriaus vienetų sudaro daugiaženklį natūralųjį skaičių. Pasakyti, prie kurios dešimties, šimto ar tūkstančio arčiau yra duotasis natūralusis skaičius. Atlikti praktines įvairių daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis. Atlikti natūraliųjų skaičių sudėtį ir atimtį; daugybą iš vienaženklio, dviženklio skaičiaus bei apvalių triženklių ir keturženklių skaičių (pvz., 100, 1000); dalybą iš vienaženklio ir dviženklio skaičiaus, spręsti paprastus realaus gyvenimiško ir matematinio turinio uždavinius, numatyti ir pasitikrinti skaičiavimų rezultatus. Konkrečiose situacijose paaiškinti liekanos atsiradimą.

Daugiausia dėmesio reikia skirti mokinių tvirtiems mintinio ir rašytinio skaičiavimo įgūdžiams ugdyti, siekti, kad mokiniai suprastų aritmetinių veiksmų komponentų pavadinimus, *skaičiaus*, *skaitmens* ir *trupmenos* sąvokas, bet nebūtinai jas vartotų. Aritmetiniai veiksmai su trupmenomis pradinėje mokykloje nenagrinėjami.

21.7.2.2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės

Mokydamiesi šios dalyko srities, mokiniai išmoksta apskaičiuoti paprastų reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes, paprasčiausių raidinių reiškinių reikšmes, remdamiesi sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsniais, – tapačiai pertvarkyti paprastus skaitinius reiškinius, patikrinti, ar nurodytasis skaičius yra pateiktosios lygties (nelygybės) sprendinys. Paprasčiausios lygtys ir nelygybės su vienu kintamuoju sprendžiamos spėjimo ir tikrinimo būdu. Nereikalaujama, kad mokiniai savo kalboje vartotų *reiškinio*, *reiškinio reikšmės* ir *lygties* sąvokas.

21.7.2.3. Geometrija

Mokydamiesi geometrijos, mokiniai išmoksta atpažinti ir pavaizduoti tašką, atkarpą, trikampį, stačiakampį, kvadratą, skritulį, apskritimą, kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį, modelyje ir brėžinyje parodyti trikampio ir stačiakampio elementus (kraštinė, kampas, viršūnė), brėžinyje – apskritimo spindulį bei kubo, stačiakampio gretasienio, prizmės briaunas, viršūnes, sienas. Praktiškai nustatyti, ar daiktas, plokštumos geometrinė figūra yra simetriška. Tiksliai apibūdina įvairių objektų tarpusavio padėtį ir formą. Taiko žinias apie plokštumos ir erdvės geometrines figūras paprastiems uždaviniams spręsti.

21.7.2.4. Matai ir matavimai

Mokiniai išmoksta ilgio (*mm, cm, dm, m, km*), ploto (*kv. cm, kv. m*), talpos (*ml, l*), masės (*g, kg, t*), laiko (*s, min, h, para*, *metai, amžiai*), pinigų (*litai* ir *centai*, *eurai* ir *eurocentai)*, temperatūros (*Celsijaus laipsniai*), greičio (*m/s, km/h*) matavimo vienetus ir jų sąryšius, iš akies bando įvertinti ir mokosi tiesiogiai išmatuoti ir užrašyti įvairių aplinkos daiktų ir objektų parametrus. Nubraižyti nurodyto didumo atkarpą, stačiakampį, apskritimą. Išmoksta apskaičiuoti trikampio, keturkampio perimetrą, stačiakampio plotą, spręsti realaus turinio uždavinius, kuriuose reikia naudoti įvairių matavimų rezultatus.

21.7.2.5. Statistika

Mokydamiesi statistikos, mokiniai įgyja supratimą apie tai, kas yra duomenys, kam ir kaip jie renkami, kokias būdais tvarkomi, kaip vaizduojami. Renka duomenis apie artimą aplinką, skaito informaciją, pateiktą diagrama bei lentele, atsako į paprastus klausimus, mėgina daryti išvadas, paprasčiausiais atvejais pavaizduoja duomenis stulpeline diagrama. Nagrinėjamos lentelės ir diagramos, kuriose duomenų skaičius neviršija 30.

21.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

21.7.3.1. Lentelėje pateiktas trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Mokinių pasiekimų lygiai aprašyti išskiriant nuostatas ir pagrindines matematinės veiklos gebėjimų grupes: matematikos žinios ir standartinių procedūrų atlikimas; matematinis komunikavimas; matematinis mąstymas; problemų sprendimas. Bendrųjų gebėjimų vertinimas leidžia pažvelgti į mokinio pasiekimus plačiau ir giliau, atskleisti jo stiprybes ir tobulintinus gebėjimus, įžvelgti mokymosi sėkmės ar nesėkmės priežastis. Remiantis nurodytais mokinių pasiekimų lygių požymiais galima spręsti ir apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje. Jie padės mokytojui spręsti, kiek mokinys jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti.

21.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atkartoja tam tikras žinias, bet žinios ir supratimas paviršutiniški, ne visai atitinka mokinių pasiekimų aprašus. Atlikdamas standartines matematines procedūras (aritmetinius veiksmus, matavimus), dažnai klysta. Sprendžia tik paprasčiausius uždavinius įprastomis sąlygomis.	Atgamina žinias, taiko jas naujose, paprastose situacijose, žinios ir supratimas atitinka mokinių pasiekimų aprašus. Atlikdamas standartines matematines procedūras, nedaro esminių klaidų.	Gerai išmokęs ir supranta visas pagrindines žinias ir su tema susijusias sąvokas, jas taiko naujose nesudėtingose situacijose, be klaidų atlieka standartines matematines procedūras.
Komunikavimas	Teisingai supranta paprasčiausių uždavinių, pateiktų įprastame kontekste, sąlygas. Atsakydamas į klausimus, samprotaudamas, spręsdamas paprasčiausius uždavinius, bando perteikti (žodžiais, simboliais ar kitaip) pagrindines mintis, vartoti kai kuriuos terminus ir simbolius, tačiau pagal pateikimą ryškėja, kad nepakankamai suprantamas tiek komunikavimo tikslas, tiek matematinės sąvokos bei simboliai. Perteikiami atskiri, nesusieti uždavinio sprendimo fragmentai be paaiškinimų, nesilaikoma susitarimų dėl uždavinio sprendimo ir atsakymo pateikimo (pateiktus sprendimus sunku suprasti).	Teisingai supranta paprastų įvairaus konteksto praktinio ir matematinio turinio uždavinių sąlygas. Atsakydamas į klausimus, pagrįsdamas samprotavimus, spręsdamas paprastus uždavinius, vartoja tinkamus terminus bei simbolius. Uždavinio sprendimą pateikia laikydamasis susitarimų dėl uždavinių sprendimo ir atsakymo pateikimo. Trūksta tikslumo, nuoseklumo, rišlumo, glaustumo, kartojasi, „šokinėja“ mintys.	Teisingai supranta įvairiais būdais pateiktas nesudėtingų uždavinių sąlygas, sprendžia įvairaus konteksto praktinius ir matematinius paprastus uždavinius. Nuosekliai, išsamiai ir glaustai pateikia uždavinio sprendimą, sklandžiai atsako į klausimus ir pagrindžia samprotavimus. Tiksliai bei tikslingai vartoja tinkamus simbolius bei terminus.
Matematinis mąstymas	Mokinys reproduktyviai mąsto įprastomis aplinkybėmis. Dalį informacijos supranta neteisingai, neįžvelgia ryšių tarp atskirų objektų. Atpažįsta ir nagrinėja tik atskiras tiriamojo klausimo detales, jų nesiedamas, neįžvelgia dėsningumų, ryšių.	Daugeliu atvejų produktyviai mąsto įprastomis aplinkybėmis. Taiko ryšius, iš esmės naudoja analizę ir sintezę, tačiau objektai ar reiškiniai nagrinėjami ne pagal visus būdingus bruožus, nustato tik pagrindinius jų sąryšius ar dėsningumus.	Mokinys daugeliu atvejų parodo kūrybiniam mąstymui būdingus elementus neįprastomis aplinkybėmis. Apžvelgia būdingus objektų bei reiškinių bruožus, nustato ne tik pagrindinius, bet ir smulkesnius jų sąryšius ar dėsningumus. Rodo savarankiš-

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
		Mokytojo padedamas, bando daryti teisingu sprendimu pagrįstas išvadas.	kumą, minčių originalumą. Daro galutines, tikslias ir logines ar teisingu sprendimu pagrįstas išvadas.
Problemų sprendimas	Atpažindamas jau žinomą kontekstą, sprendžia paprasčiausias (elementarias, supaprastintas) problemas, atlieka standartines procedūras analogiškose situacijose. Pateikia tam tikrus rezultatus ar sprendimu bei samprotavimais paremtas išvadas, tačiau dėl sprendime pasitaikiusių klaidų gautas rezultatas ar daromos išvados yra klaidingos, nedera su konkrečiais nagrinėtais atvejais, nepagrįstos loginiais samprotavimais. Gauto atsakymo ar išvados neargumentuoja ir neinterpretuoja pradinės sąlygos kontekste.	Pasirenka ne visai racionalias problemų sprendimo strategijas. Teisingai sprendžia problemą, paaiškina uždavinio sprendimą ir gautus rezultatus, tačiau gauto atsakymo ar išvados neinterpretuoja pradinės sąlygos kontekste. Problema lyg ir išspręsta, tačiau ne visai susiejami atskiri sprendimo etapai, dėl ko sprendimas tarsi nutrūksta ir nepateikiamas galutinis atsakymas ar nepadaroma galutinė išvada.	Pasirenka tinkamas ir racionalias problemų sprendimo strategijas, paaiškina uždavinio sprendimą. Daro išsamias ir tikslias išvadas, paremtas teisingu problemos sprendimu, randa teisingą atsakymą (sprendinį, rezultatą) ir interpretuoja jį pradinės sąlygos kontekste.
Nuostatos	Daugeliu atveju atlieka, kas pavesta, tačiau būdingas menkas pasitikėjimas savo jėgomis, ribotas domėjimasis matematika. Mokydamasis bendradarbiauja su kitais.	Supranta matematikos mokymosi svarbą, jaučia atsakomybę už mokymosi rezultatus, stengiasi, aktyviai dalyvauja mokymosi procese. Teigiamai vertina savo ir kitų daromą pažangą, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.	Domisi matematika, aktyviai dalyvauja mokymosi procese, pasitiki savo jėgomis mokydamasis matematikos, siūlo originalias idėjas ir jų įgyvendinimo būdus. Jaučia atsakomybę už savo ir kitų daromą pažangą, noriai padeda kitiems mokytis, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.

22. PASAULIO PAŽINIMAS

22.1. Bendrosios nuostatos

20.1.1. Pasaulio pažinimas skirtas padėti vaikui pažinti ir suprasti artimiausią socialinę bei gamtinę aplinką, suvokti, kaip gamtinė, socialinė, kultūrinė aplinka veikia žmonių gyvenimo būdą, sudaryti sąlygas išsiugdyti reikiamus gyvenimui gebėjimus, įgūdžius, vertybines nuostatas.

20.1.2. Pasaulio pažinimo programa atliepia Darnaus vystymosi koncepciją, jos tikslus, principus, metodiką.

22.2. Tikslas

Siekiama, kad pradinėje mokykloje mokiniai įgytų bendrą supratimą apie artimiausią gamtinę, socialinę bei kultūrinę aplinką, suprastų, kaip ši aplinka veikia žmogų ir jo gyvenimo būdą, ugdytųsi reikiamus gyvenimui gamtinėje, socialinėje bei kultūrinėje aplinkoje gebėjimus, pozityvią pasaulėvoką ir vertybines nuostatas.

22.3. Uždaviniai

Įgyvendinant pasaulio pažinimo ugdymo tikslą, mokiniai:

- pažįsta savo socialinę, kultūrinę, istorinę ir geografinę aplinką; mokosi joje prasmingai ir atsakingai veikti;
- plėtoja gebėjimus stebėti, tyrinėti bei suprasti save ir kitus žmones, savo vietą bendraamžių grupėje, bendruomenėje, gebėjimus bendrauti ir bendradarbiauti, konstruktyviai spręsti iškylančias problemas bei konfliktus. Mokiniai mokosi suprasti, kad žmonių ir gamtos gyvenimas yra sąryšingas ir grįstas tam tikrais dėsniais;
- ugdosi ir plėtoja sąmoningas nuostatas: pasitikėti savimi ir kitais, būti atviriems ir jautriems, pripažinti ir gerbti kitus žmones, jų teises, toleruoti kitokią išvaizdą, elgseną, nuomonę, siekti dialogo, tarpusavio supratimo, būti neabejingiems tam, kas vyksta greta, rūpintis kitais, sąžiningai ir atsakingai veikti, konstruktyviai spręsti problemas. Mokiniai yra nusiteikę saugoti ir puoselėti gyvąją ir negyvąją gamtą, kultūros vertybes ir paveldą.

22.4. Struktūra

22.4.1. Pasaulio pažinimas – integrali ugdymo sritis, skirta vaiko **socialinei** bei **gamtamokslinei** kompetencijai plėtoti. Sąlygiškai ji apima šiuos dalykus: pilietinį ugdymą, istoriją, geografiją, biologiją, fiziką, chemiją, taip pat žmogaus saugą ir sveikatą. Pradiniame ugdyme šie mokomieji dalykai taps pasaulio pažinimo sritimis ir bus vadinami taip, kaip nurodyta schemoje. Visos pasaulio pažinimo sritys integraliai susietos bendru tikslu – vaiko savivokos, pasaulėvokos, pasaulėvaizdžio, taip pat asmens vertybinės orientacijos kūrimu:

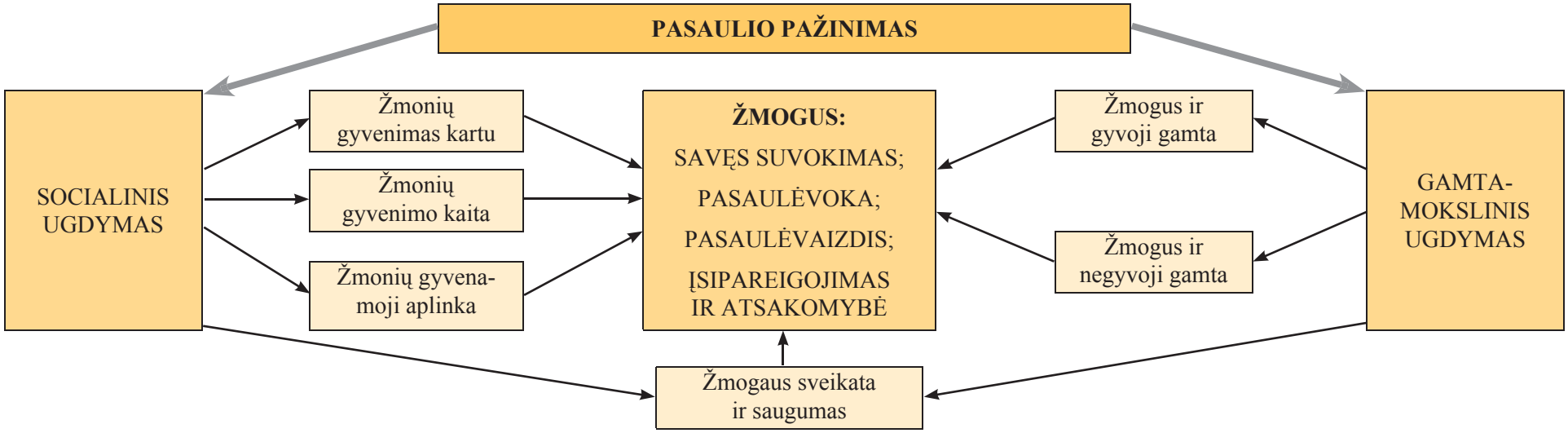

22.4.2. Siekiant pasaulio pažinimo tikslų, stengiamasi ne tik *pažinti ir suprasti* kas, kaip ir kodėl vyksta vaiko artimoje aplinkoje, bet ir įgyti svarbiausių žmogaus gyvenime *bendrųjų gebėjimų* bei *vertybinių nuostatų*. Šioje lentelėje pateikiama bendra pasaulio pažinimo sričių bei siektinų rezultatų **struktūra**:

Siekiniai / Pažinimo sritys	Žinios ir supratimas	Bendrieji gebėjimai				Vertybinės nuostatos
		Problemų sprendimas	Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Komunikavimo gebėjimai	Mokėjimas mokytis	
Žmonių gyvenimas kartu						
Žmonių gyvenimo kaita						
Žmonių gyvenamoji aplinka						
Žmogus ir gyvoji gamta						
Žmogus ir negyvoji gamta						
Žmogaus sveikata ir saugumas						

22.5. Mokinių gebėjimų raida

Šioje lentelėje aprašomas mokinių gebėjimų augimas pagal pažinimo sritis atskiruose koncentruose. Nurodytą gebėjimų lygį turi pasiekti dauguma mokinių, baigdami 1–2 klasių ir 3–4 klasių koncentrą.

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Žmonių gyvenimas kartu	Pastebėti artimiausios aplinkos socialinio gyvenimo procesus. Gebėti dirbti poromis, grupėmis. Kilus konfliktui, gebėti susitvardyti.	Suvokti, nusakyti artimosios aplinkos socialinio gyvenimo procesus. Pripažinti ir gerbti kitų žmonių individualumą. Dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Siūlyti įvairių konfliktų sprendimo būdų.
Žmonių gyvenimo kaita	Suvokti ir konkrečiais pavyzdžiais iliustruoti savo gyvenamosios aplinkos kaitą. Bendrais bruožais nusakyti, kaip keitėsi žmonių gyvenimo būdas nuo seniausiųjų laikų iki šių dienų. Gretinti žmonių gyvenimo pokyčius. Nusakyti, iš ko galime sužinoti apie praeitį.	Paaiškinti, kaip ilgainiui keitėsi žmonių gyvenimo būdas ir užsiėmimai. Lyginti, analizuoti žmonių užsiėmimus, verslus, gyvenimo būdą praeityje ir dabar. Pateikti pavyzdžių apie žmonijos istorijos raidą. Pateikti keletą ryškiausių Lietuvos istorijos epizodų. Nurodyti kelis svarbiausius savo krašto istorijos įvykius ir žymiausias asmenybes.

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Žmonių gyvenamoji aplinka	Orientuotis artimiausioje aplinkoje, ją apibūdinti. Nubrėžti gerai pažįstamos aplinkos (kambario, sodybos, kiemo) planą. Naudoti savo sukurtus sutartinius ženklus. Elementariai paaiškinti, kas yra žemėlapis. Skirti žemėlapyje sausumą ir vandenis, upes, kelius, miestus, ežerus. Nusakyti, kaip verčiasi įvairių kraštų žmonės.	Elementariai išmanyti Lietuvos žemėlapį. Parodyti savo gyvenamąją vietą, nurodyti pagrindinius mūsų krašto geografinius objektus. Elementariai išmanyti gaublį bei pusrutulių žemėlapius. Parodyti ir įvardyti žemynus, trumpai juos apibūdinti. Nustatyti pasaulio šalių kryptis. Susieti skirtingą žmonių gyvenimo būdą su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis.
Žmogus ir gyvoji gamta	Atlikti paprastus stebėjimus ir bandymus. Rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose, trumpai papasakoti, ką sužinojus. Nusakyti, kas būdinga gyvam organizmui. Nurodyti pagrindines sąlygas, būtinas gyvybei palaikyti.	Susiplanuoti ir savarankiškai atlikti paprastus stebėjimus, pateikti rezultatus žodžiu, raštu, lentele, nesudėtingomis diagramomis. Savarankiškai rasti reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose (pagal galimybes – internete). Paaiškinti ir pateikti pavyzdžių, kaip kai kurie augalai ir gyvūnai yra prisitaikę prie gamtos sąlygų, susieti jų prisitaikymą su išlikimu.
Žmogus ir negyvoji gamta	Atlikti paprastus stebėjimus ir bandymus. Nurodyti, kad medžiagos gali būti įvairių būvių (kieta, skysta, dujinė). Lyginti kasdienėje aplinkoje aptinkamas medžiagas pagal jutimais nustatomus požymius. Nurodyti, kokios kasdienio vartojimo priemonės teršia vandenį. Pateikti energijos naudojimo kasdieniame gyvenime pavyzdžių. Atpažinti, kur energija eikvojama be reikalo, siūlyti paprasčiausių energijos taupymo būdų.	Susiplanuoti ir savarankiškai atlikti paprastus stebėjimus, rezultatus pateikti žodžiu, raštu, lentele, nesudėtingomis diagramomis. Pateikti grįžtamųjų ir negrįžtamųjų medžiagų kitimų pavyzdžių. Tirti kasdienėje aplinkoje aptinkamų medžiagų savybes, atlikti bandymus, susijusius su medžiagų kitimais. Nurodyti pagrindinius oro ir vandens taršos šaltinius, jų poveikį aplinkai. Nurodyti šaltinius, iš kur gaunama energija. Pateikti Saulės ir vėjo energijos panaudojimo pavyzdžių. Tirti ir apibūdinti pagrindines šviesos, garso, šilumos, elektros savybes.
Žmogaus sveikata ir saugumas	Turėti pagrindinius asmens higienos, apsirengimo, sveiko maitinimosi įpročius. Suprasti, kad judėjimas, tinkamas maistas ir poilsis duoda energijos judėti, dirbti, padeda augti, saugo sveikatą. Stengtis būti atsargiam žaidžiant, buityje, gatvėje, kelyje, gamtoje.	Laikytis svarbiausių higienos, sveikos mitybos reikalavimų. Suprasti sveikos gyvensenos pagrindus ir įtaką sveikatai. Saugotis nelaimingų atsitikimų, mokėti elgtis, ištikus nelaimei.

22.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

22.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai yra orientuoti į asmens kompetencijų ugdymą. Todėl jie aprašomi kaip sudedamosios kompetencijos dalys: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą pažinimo sritį, objektą, veiklą, jų nusiteikimas bei nusistatymas atitinkamai priimti informaciją, mąstyti ir veikti. Gebėjimai – tai žinių, patirties ir įgimtų gabumų panaudojimas mąstyti, pažinti, spręsti problemas, veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir kaip, kokiu būdu žinojimą ir supratimą turėtų parodyti (*pvz., nusakyti, išvardyti ir t. t.)*. Žinios ir supratimas – tai būtinos prielaidos, kad susiformuotų gebėjimai ir ugdymo procese įgytos, visa įprasminančios vertybinės nuostatos. Ugdymo gairės kreipia mokytoją į kūrybingą ugdymo ir ugdymosi metodų parinkimą ir taikymą, teikia siūlymų darbui organizuoti. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Žmonių gyvenimas kartu			
Atidžiai stebėti aplinką ir suvokti joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus.	1.1. Gebėti stebėti, suvokti bei vertinti artimiausią socialinę (šeimos, klasės, draugų grupės) aplinką. Pastebėti artimųjų ir (ar) draugų nuotaikas, stengtis suprasti jų poreikius, juos užjausti, jiems patarti, pagal galimybes pagelbėti.	1.1.1. Nusakyti, kokius pagrindinius poreikius turi visi žmonės.	1.1. Gvildenama, kokių būtiniausių dalykų žmonėms reikia (visiems reikia maisto, būsto, drabužių, saugios aplinkos); kokie kiti dalykai jiems yra svarbūs (bendravimas, pripažinimas, pagarba, meilė). Pasakojama apie savo pomėgius. Išsakomi norai, išvardijamos svajonės. Mokomasi paaiškinti, kodėl konkrečiu atveju renkamasi vienas ar kitas dalykas, kodėl daromas vienoks ar kitoks sprendimas. Stebint ir aptariant artimiausios socialinės aplinkos įvykius, bandoma išsiaiškinti, kas joje vaikams patinka ir kas nepatinka, kas yra teisinga ir neteisinga, kas yra gerai, o kas blogai.
Tinkamai bendrauti ir veikti kartu su kitais. Turėti savo nuomonę.	1.2. Gebėti įsitraukti į grupės darbą; veikti taip, kad nekiltų nesutarimų. Išklausyti ir vertinti kitų nuomonę, atsižvelgti į ją; išsakyti savo požiūrį.	1.2.1. Išvardyti svarbiausias mandagaus bendravimo ir deramo elgesio su kitais taisykles.	1.2. Atliekant įvairias užduotis bei į(si)pareigojimus, mokomasi suvokti ir pripažinti save kaip šeimos, klasės, bendruomenės narį; mokomasi jausti priklausomybę savo grupei, bendrauti ir veikti joje. Kasdienėse situacijose pratinamasi persakyti draugo, mokytojo, šeimos narių išsakytas mintis, perskaityto teksto esmę; nesupratus, kas norėta pasakyti, mokomasi nebijoti pasitikslinti, pakartotinai klausti. Pokalbiuose, diskusijose, ginčuose mokomasi argumentuoti savo teiginius; išsiskyrus nuomonėms aiškinamasi, ieškoma priimtino sprendimo.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Jausti atsakomybę už savo ir grupės sėkmę.	1.3. Nusakyti, ką reikėtų keisti klasės bendruomenės santykiuose. Gebėti rengti bei laikytis klasės bendrabūvio taisyklių. Atpažinti, kokių taisyklių klasėje laikomasi, o kokių dažniausiai nėra paisoma; tuomet jas tikslinti. Nebijoti įsipareigoti, prisiimti atsakomybę.	1.3.1. Nusakyti, kaip pasidalijama darbais klasėje, grupėje. Paaiškinti, kodėl ir kam to reikia.	1.3. Sprendžiant konkrečias klasės kasdienio gyvenimo problemas, mokomasi pasidalyti nuomonėmis ir paaiškinti savo nuomonę. Kuriamos klasės taisyklės. Organizuojant klasės ar mokyklos šventes, sporto varžybas, bendruomenines talkas ir t. t., taip pat rengiant grupinius projektus, mokomasi dalyvauti ir prisidėti prie bendro darbo sėkmės.
Būti nusiteikus taikiai spręsti kylančius konfliktus.	1.4. Kilus konfliktui gebėti susitvardyti, jį spręsti geranoriškai – be agresijos ir smurto, siekiant išsiaiškinti, susitarti. Mokėti pripažinti klydus, atsiprašyti; atleisti.	1.4.1. Suvokti, kad iškilusius konfliktus būtina spręsti. Žinoti, kaip reikia elgtis iškilus konfliktinei situacijai.	1.4. Kasdienio gyvenimo situacijas bandoma aiškintis, nagrinėti, susieti priežasties ir pasekmės ryšiu (*jei..., tai*); šis ryšys iliustruojamas pavyzdžiais iš savo šeimos, klasės, draugų gyvenimo. Naudojant kiekvieną progą bei specialiomis užduotimis (prisimenant, aptariant bei vertinant savo, draugų bei aplinkinių poelgius, imituojant, vaidinant, įsijaučiant į kitus asmenis), kaupiama patirtis, kaip jaučiamasi kilus nesutarimui, ką reikėtų sakyti, kaip derėtų elgtis (pasitraukti ir nesivelti į konfliktą, siūlyti tartis gražiuoju ar pan.) konfliktinėje situacijoje, kad rastum išeitį. Mokytojui tarpininkaujant, pratinamasi prisipažinti buvus neteisiam ir (ar) suklydus; siekti ištaisyti klaidą.
2. Žmonių gyvenimo kaita			
Domėtis, stebėti, tyrinėti aplinkinį pasaulį.	2.1. Išreikšti laiko tėkmės, kaitos supratimą: skirti ir tinkamai vartoti sąvokas: *vakar, šiandien, rytoj; praeityje, dabar, ateityje; para, savaitė, mėnuo, metai*.	2.1.1. Suprasti laiko pokyčius išreiškiančias sąvokas.	2.1. Kuriami rišlūs pasakojimai, inscenizacijos, piešiniai apie tai, „kas buvo seniau", „kas vyksta dabar", „kas mūsų laukia ateityje". Įvairiose situacijose (pasakojant, dalijantis patirtimi, kuriant istorijas, piešiant, inscenizuojant ir kt.) mokomasi tinkamai vartoti laiko sąvokas: *vakar, šiandien, rytoj; praeityje, dabar, ateityje; para, savaitė, mėnuo, metai*.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Stengtis suprasti pokyčių priežastis; suvokti, kad be priežasties nieko neatsitinka.	2.2. Gebėti pastebėti, suvokti, įvertinti, nusakyti kaitą artimiausioje gamtinėje ir socialinėje aplinkoje. Pateikti pavyzdžių iš savo gyvenamosios aplinkos kaitos. 2.3. Susieti pokyčius priežasties ir pasekmės ryšiais.	2.2.1. Turėti elementarų istorinės kaitos ir tęstinumo supratimą. Suprasti, ką reiškia keitimasis bei pokyčiai. 2.3.1. Suprasti, ką reiškia sąvokos *priežastis* ir *pasekmė (padarinys)*.	2.2. Pavyzdžiais iš savo artimiausios aplinkos (pavyzdžiui, šeimos narių brendimo ir keitimosi) iliustruojama istorinė kaita. Mokomasi papasakoti, kaip, laikui bėgant, keičiasi tas pats objektas ar reiškinys (pvz., naminiai gyvūnai, augalai, metų laikai, šeima, namai, klasė, mokykla, miestas ir pan.). Pagal galimybes naudojamasi IKT. 2.3. Remiantis pavyzdžiais iš savo patirties, mokomasi suprasti ir savais žodžiais paaiškinti, kad kiekvienas pokytis turi savo priežastis ir pasekmes.
Gerbti savo artimuosius – šeimą, gimines. Trokšti perimti šeimos tradicijas. Pripažinti, kad be tėvų ir protėvių nebūtų mūsų. Saugoti protėvių atminimą.	2.4. Domėtis savo šeimos ir (ar) giminės praeitimi, tradicijomis, sekti gyvavimą, švęsti šventes. Remiantis savo šeimos, giminės istorija, nusakyti svarbiausius šeimos, giminės faktus, šventes. Išsiaiškinti, kokios yra šeimos relikvijos; papasakoti apie jas. 2.5. Sudaryti savo giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai).	2.4.1. Nusakyti kai kuriuos reikšmingesnius faktus apie savo šeimos narius. Nurodyti, kada švenčiamos svarbiausios šeimos šventės (šeimos narių gimtadieniai ir kt.) 2.5.1. Suprasti, kaip yra susiję seneliai, tėvai, vaikai.	2.4. Kuriant pasakojimus, piešinius, interpretuojant nuotraukas, mokomasi tinkamai vartoti sąvokas: *šeima, giminė*. Mokiniai raginami pabendrauti su šeimos nariais, giminaičiais ir sužinoti faktų iš jų šeimos, giminės istorijos, dabarties. Mokomasi išskirti ir pateikti po keletą faktų iš savo šeimos, giminės istorijos. Mokomasi apibūdinti svarbiausius šeimos, giminės istorijos faktus, nusakyti, kuo jie reikšmingi šeimos, giminės istorijai. Pasakojimais, piešiniais, nuotraukomis vaizduojamos svarbiausios šeimos šventės – krikštynos, gimtadieniai, vardadieniai ir pan. 2.5. Aiškinamasi *giminės medžio* sąvoka. Sudaromas giminės medis.
Žavėtis žmogaus proto bei kūrybinėmis galiomis.	2.6. Konkrečiais pavyzdžiais iliustruoti, kaip atrodė žmonių gyvenimas praeityje ir koks jis dabar.	2.6.1. Nusakyti, kaip atrodė senovės žmonių būstai, apranga, kokius naudojo darbo įrankius. Nusakyti, kaip senovėje buvo panaudojama ugnis, kokie gyvuliai pirmiausia buvo prijaukinti; kokios buvo ir yra susisiekimo ir ryšių priemonės.	2.6. Remiantis pasakojimais, iliustracijomis, konkrečiais pavyzdžiais, aiškinamasi, kaip žmonės gyveno seniau ir gyvena dabar: • kokius namus statėsi seniau ir statosi šiais laikais; • kaip rengėsi ir maitinosi mūsų protėviai ir kaip rengiamės bei maitinamės mes; • kokie buvo žmonių rūpesčiai ir darbai seniau ir dabar; • kokie buvo pirmieji darbo įrankiai;

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Pripažinti, kad žmogaus veiklos pobūdis sparčiai keičiasi, ir bandyti suvokti, kokių padarinių ateityje tai gali turėti gamtinei aplinkai ir žmonijai.	Gebėti skirti nūdienos ir senovinius pastatus; nusakyti, kokius drabužius žmonės vilkėjo seniau; atpažinti darbo įrankius, pasakyti, kokius darbus jais dirbo; paaiškinti, kaip prekiavo, kodėl rinkdavosi vienas ar kitas susisiekimo, ryšių priemones. Nusakyti, kaip keitėsi žmonių gyvenimo būdas nuo seniausiųjų laikų iki šių dienų.		• kaip žmogus „prisijaukino" ugnį, naminius gyvulius; • kokios buvo susisiekimo, ryšių priemonės senovėje ir kokios susisiekimo priemonės bei komunikacinės technologijos yra mūsų dienomis; • kaip žmonės susisiekdavo, kaip bendravo, vykdė mainus, prekybą seniau ir kaip tai vyksta šiais laikais. Rengiami individualūs ir grupiniai projektai; medžiagos ieškoma prieinamuose šaltiniuose – knygose, enciklopedijose, internete.
Pripažinti valstybinių, tautinių bei kalendorinių švenčių reikšmę.	2.7. Nurodyti svarbiausias valstybės, tautos ir kalendorines šventes, jas apibūdinti.	2.7.1. Išvardyti, kokios yra pagrindinės tautos, valstybės, kalendorinės šventės.	2.7. Mokomasi tinkamai vartoti sąvokas: *tauta, valstybė, gimtinė, tėvynė.* Mokomasi pasakojimais, piešiniais, nuotraukomis ir pan. pavaizduoti ir elementariai apibūdinti tradicinių kalendorinių švenčių – Kalėdų, Velykų, Vėlinių, Užgavėnių – ritualus. Iš pasakojimų, vaizdinės medžiagos, gautos iš įvairių šaltinių – knygų – vaikai sužino apie vieną kitą Lietuvos valstybinę šventę (Valstybės atkūrimo dieną – Vasario 16-ąją; Laisvės gynėjų dieną – Sausio 13-ąją; Nepriklausomybės atkūrimo dieną – Kovo 11-ąją ar pan.). Ruošiamasi šias šventes paminėti gražiais darbais – talkomis, meno renginiais, labdaros akcijomis.
Gerbti savo valstybę, puoselėti jos valstybingumą.	2.8. Pavaizduoti Lietuvos valstybės simbolius ir paaiškinti jų prasmę.	2.8.1. Nurodyti Lietuvos valstybės simbolius.	2.8. Mokomasi pavaizduoti Valstybės simbolius – vėliavą ir herbą, giedoti himną. Aiškinamasi jų simbolika.
Patirti tyrinėjimo ir pažinimo džiaugsmą.	2.9. Nusakyti, ką galima sužinoti apie praeitį iš paprasčiausių istorijos liudytojų (senų laiškų, nuotraukų, darbo įrankių ir kt.). Grupuoti ir lyginti senovinius ir šiuolaikinius daiktus.	2.9.1. Nurodyti, kokie daiktai ar objektai gali būti praeities liudytojai. Suprasti, pagal kokius požymius galima atskirti seną daiktą nuo šiuolaikinio.	2.9. Mokomasi suprasti, kad apie praeitį nemažai galima sužinoti iš įvairiausių senovę liudijančių daiktų, garbaus amžiaus žmonių; aiškinamasi, ką daiktai, taip pat ankstesnius laikus menantys asmenys gali papasakoti apie senovę.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.10. Paaiškinti, kuo skiriasi išgalvotos istorijos nuo tikrų įvykių; kurti fantastines istorijas, pateikti realių faktų. Rinkti informaciją iš įvairių istorijos šaltinių, ją panaudoti.	2.10.1. Nusakyti, kaip atskirti išgalvotas istorijas nuo tikrų įvykių.	2.10. Mokomasi skirti išgalvotas istorijas nuo tikrų, dokumentuotų pasakojimų. Vaikams aiškiai (remiantis prieinamais šaltiniais) parodoma, kas yra fantazija, o kas – fakto tiesa. Kuriamos įvairios įsivaizduojamos istorijos, piešiami fantastiniai piešiniai, inscenizuojami praeities gyvenimo vaizdeliai. Bandoma atrasti bent keletą istorijos šaltinių, iš kurių galima kai ką sužinoti apie praeitį. Mokomasi kalbinti artimuosius, pažįstamus tam tikra tema. Savo atradimais dalijamasi su kitais.
3. Žmonių gyvenamoji aplinka			
Naudotis simboliais norint perduoti informaciją.	3.1. Mokėti skaityti plane, žemėlapyje, gaublyje pateiktą informaciją. Naudoti savo sukurtus sutartinius ženklus.	3.1.1. Suprasti, kas yra sutartiniai ženklai ir kam jie naudojami. Skirti dažniausiai naudojamus sutartinius ženklus.	3.1. Mokomasi skaityti ir naudoti sutartinius ženklus. Naudojamasi šio amžiaus vaikams būdingu noru simbolizuoti, pavaizduoti realybę ženklais. Bandoma kurti įvairiausius ženklus. Vaikams siūloma mintyse atkurti savo kelią į mokyklą ar iš mokyklos, pavaizduoti tai piešiniu, paskui – sutartiniais ženklais.
Nesibaiminant naudotis schema, planu, žemėlapiu, gaubliu.	3.2. Pavaizduoti elementaria schema savo kelią į mokyklą ar iš jos. Nubraižyti (padaryti maketą) savo kambario (buto, namo kiemo, sodybos) planą. Savais žodžiais paaiškinti, kas yra planas, žemėlapis, gaublys.	3.2.1. Suprasti, kam reikalingas tam tikros vietos planas, kam skiriamas žemėlapis, gaublys.	3.2. Aiškinamasi, kad planas, žemėlapis – tai popieriuje pavaizduotas sumažintas realios vietovės atvaizdas iš viršaus; gaublys – Žemės modelis; jie padeda susiorientuoti vietovėje. Drauge su mokytoju mokomasi braižyti klasės, mokyklos kiemo planą. Drauge su tėvais braižomas savo kambario (buto, namo kiemo, sodybos) planas. Aptariama, kuo skiriasi piešinys nuo plano.
Naudotis vaizdinėmis mokymo(si) priemonėmis – žemėlapiu ir gaubliu.	3.3. Išmanyti Lietuvos žemėlapį, gaublį. Skirti gaublyje vandenį ir sausumą, Lietuvos žemėlapyje – mūsų valstybės sienas, didžiuosius kelius, miestus bei vandenis (upes, ežerus, Baltijos jūrą).	3.3.1. Pasakyti, pagal kokius orientyrus Lietuvos žemėlapyje galima surasti savo gyvenamąją vietą; gaublyje – savo šalį.	3.3. Mokinių aplankyti ir matyti objektai surandami žemėlapyje. Mokomasi skirti geografinius objektus žemėlapyje „keliaujant“ žemėlapiu ir pasakojant, kuo ir kur keliaujama, kas „matoma“ aplinkui ir pan. Mokomasi skirti gamtiniame žemėlapyje, gaublyje naudojamas spalvas; suprasti, ką reiškia skirtingas spalvos intensyvumas.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Tyrinėti, būti smalsiam, kūrybingam.	3.4. Tyrinėti žemėlapį atrandant jame objektus, kuriuos teko matyti iš tikrųjų.	3.4.1. Surasti ir parodyti Lietuvos žemėlapyje savo gyvenvietę bei artimiausius žymesnius geografinius objektus. Nustatyti, kaip žemėlapyje žymima valstybės siena, miestai bei keliai, upės ir ežerai; kaip gaublyje pavaizduota sausuma, vanduo.	3.4. Ant didelio popieriaus ar kartono lapo piešiamas labai schematiškas Lietuvos žemėlapis. Savo pasidarytame žemėlapyje pažymima gyvenamoji vieta, netoliese esantys svarbesni geografiniai objektai – upės, ežerai, miestai, geležinkelis ar pan.
Grožėtis gamtos reiškiniais; mėgautis kiekvienu metų laiku.	3.5. Apibūdinti (remiantis savo patyrimu) vasarą, rudenį, žiemą, pavasarį. Išskirti kiekviename metų laike patrauklių ypatybių.	3.5.1. Pasakyti, koks metų laiką kokį keičia. Apibrėžti svarbiausius metų laikų požymius.	3.5. Aiškinamasi, kokiais požymiais pasižymi kiekvienas metų laikas. Metų laikai piešiami; inscenizuojama, kas veikiama įvairiais metų laikais. Ieškoma reikšmingų juos apibūdinančių skirtumų. Tai gali būti ir gamtos ženklai, ir žmonių darbai, ir kalendorinės šventės. Visa tai vaizduojama dailės, vaidybos priemonėmis, išreiškiama garsais.
	3.6. Paaiškinti, kaip Lietuvos orus lemia Saulė, vėjas, vanduo.	3.6.1. Suprasti, nuo ko priklauso orų kaita.	3.6. Bandoma suprasti, kaip Saulė, vanduo, oras lemia klimatą: šilumą, kritulius, vėjus.
	Mokėti tinkamai rengtis tam tikru metų laiku.	Suprasti, kaip kuriuo metų laiku reikia rengtis.	Aiškinamasi, kaip rengtis pagal orą, ugdomasi nuostata tinkamai apsirengti, kad neperšaltum, neperkaistum ir nesusirgtum.
Jausti atsakomybę už racionalų gamtos išteklių naudojimą.	3.7. Siūlyti, kaip kuo taupiau naudoti vandenį, kaip rūpintis oro švara.	3.7.1. Suprasti, kad gamtos išteklius būtina tausoti.	3.7. Bandoma suprasti, kaip žmogaus reikmėms galima panaudoti atsinaujinančių energijos šaltinių – Saulės, vandens, vėjo – jėgą. Aiškinamasi, kad gamtos ištekliai nėra begaliniai, kad juos reikia tausoti.
Stebėti aplinką, ją pažinti.	3.8. Nurodyti, kuo skiriasi gamtos bei žmogaus rankų kūriniai; juos grupuoti. Aprašyti svarbesnius savo gyvenamosios vietovės objektus (gamtos ir žmogaus sukurtus).	3.8.1. Atpažinti natūralius ir dirbtinius aplinkos objektus.	3.8. Ekskursuojant po apylinkes, stebima ir atpažįstama, kuriuos kraštovaizdžio objektus yra sukūręs žmogus, o kuriuos – pati gamta. Lyginami Lietuvos ir kitų, tolimesnių, kraštų konkretūs kraštovaizdžio pavyzdžiai. Iliustracinės medžiagos ieškoma pagal galimybes knygose, enciklopedijose, internete.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Domėtis kaimyninių šalių gyvenimo faktais.	3.9. Parodyti žemėlapyje Baltijos šalis – Latviją ir Estiją, taip pat kaimynus – Lenkiją, Rusiją, Gudiją.	3.9.1. Išvardyti kaimyninių šalių sostinių pavadinimus ir pateikti bent keletą faktų apie šiuos kraštus.	3.9. Rengiami projektai aprašant (pavaizduojant) savo gyvenamosios vietos apylinkes, savąjį kraštą; projektai apie valstybes Lietuvos kaimynes – Latviją, Lenkiją, Rusiją, Gudiją, Baltijos valstybes, t. y. kaupiama ir pristatoma kitiems informacija apie savo apylinkių, krašto, kitų kraštų geografines ypatybes, kalbos, tradicijų, gyvenimo būdo savitumus.
Domėtis savo bei kitų kraštų žmonių gyvenimo būdu, pripažinti ir gerbti jo savitumą.	3.10. Pateikti pavyzdžių, kaip gyvena kitų kraštų žmonės.	3.10.1. Nusakyti, kaip gyvena žmonės šiltuosiuose bei šaltuosiuose kraštuose.	3.10. Aiškinamasi ir bandoma suprasti, kaip gyvena tolimų šiltųjų bei šaltųjų kraštų žmonės (kokius namus statosi, kuo rengiasi, kuo maitinasi), kuo jų gyvenimas panašus ir kuo skiriasi nuo mūsų, gyvenančių vidutinių platumų klimato zonoje, gyvenimo.
Gerbti ir tausoti žmonių protu ir rankomis sukurtas gėrybes.	3.11. Papasakoti, kuo reikšminga viena ar kita profesija. Atskirti, kas gamina prekes, kas teikia paslaugas.	3.11.1. Pristatyti, kur ir kuo dirba tėvai. Pasakyti įvairių profesijų atstovų.	3.11. Atliekant įvairias užduotis aiškinamasi, iš kur ant mūsų stalo atsiranda maistas; kaip ir iš ko gaminama apranga; pastatomi nuo lietaus ir šalčio saugantys gyvenamieji namai; iš kur gaunama šviesa ir šiluma, kas gamina ir teikia mums visas šias gėrybes.
Jausti pagarbą kiekvienam dirbančiam žmogui.	3.12. Palyginti ūkininko ir verslininko darbą. Nustatyti, iš kur gaunamos žmonių vartojamos gėrybės: maistas, drabužiai, būstas, elektros energija.	3.12.1. Išvardyti, kokias gėrybes sukuria ūkininkas. Savais žodžiais nusakyti, kaip dirba ūkininkas. Paaiškinti, kuo svarbi yra verslininko veikla; paaiškinti, kaip dirba verslininkas.	3.12. Remiantis turima patirtimi ir pavyzdžiais iš gyvenimo, aiškinamasi, kaip savo ūkyje dirba ūkininkas, ką jis augina, kas iš to vėliau pagaminama. Rengiami projektai, skirti išsiaiškinti, kuo svarbūs ir naudingi visiems yra prekybos, transporto, statybos ir kiti verslai. Pagal galimybes naudojamasi IKT.
4. Žmogaus sveikata ir saugumas			
Gerbti dar negimusią gyvybę ir gyvybės nešiotoją – motiną.	4.1. Savais žodžiais paaiškinti, iš kur atsiranda žmogus, kaip jis auga, bręsta ir keičiasi nuo kūdikystės iki senatvės.	4.1.1. Nusakyti, kokie yra būtiniausi kūdikio poreikiai. Papasakoti, kaip galima padėti tėvams rūpintis naujagimiu.	4.1. Aiškinamasi, kaip gimsta kūdikis ir kaip jis išauga iki suaugusio žmogaus. Svarstoma, dalijamasi patirtimi, kokios priežiūros reikia kūdikiui; išsiaiškinama, kad jam reikia ne tik maisto, miego, bet – svarbiausia – tėvų, brolių ir seserų globos ir meilės.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Rūpintis savo sveikata, saugotis pavojų.	4.2. Saugiai elgtis mokantis, dirbant, žaidžiant.	4.2.1. Nurodyti svarbiausias saugaus elgesio buityje, miške, prie vandens taisykles.	4.2. Parinkus įtaigius pavyzdžius siekiama suprasti, kad žmogaus organizmas yra lengvai pažeidžiamas, todėl reikia rūpintis savo sveikata ir gyvybe. Remiantis savo patirtimi, žinomais įvykiais, aiškinamasi, kaip reikia saugiai elgtis namuose, mokykloje, gamtoje.
Jausti atsakomybę už save ir kitus – jų sveikatą ir gyvybę.	4.3. Apibrėžti pagrindinių kūno dalių paskirtį. Reaguoti į pastebėjimus dėl taisyklingos laikysenos: stovėsenos ir sėdėsenos. Pasirinkti veiklą, leidžiančią pailsėti – atgauti jėgas.	4.3.1. Nurodyti pagrindines žmogaus kūno dalis. Suprasti, kad svarbu paisyti taisyklingų kūno padėčių, pavargus – pailsėti.	4.3. Naudojantis suprantama vaizdine medžiaga (knygos, enciklopedijos, IKT), tyrinėjamas žmogaus kūnas, mokomasi pavadinti savo kūno dalis. Remiantis sava patirtimi aiškinamasi kiekvienos žmogaus kūno dalies funkcijos. Mokomasi taisyklingos laikysenos: stovėsenos ir sėdėsenos.
Stengtis būti tvarkingam.	4.4. Paisyti kūno švaros. Tvarkyti savo kambarį, klasę.	4.4.1. Nusakyti, kaip rūpintis kūno, patalpų švara ir tvarka.	4.4. Aptarti būtinybę rūpintis kūno švara, tvarkyti ir prižiūrėti gyvenamąją aplinką.
Rūpintis savo sveikata – sveikai ir visavertiškai maitintis.	4.5. Suprasti ir savais žodžiais paaiškinti, kas apsaugo nuo ligų. 4.6. Išaiškinti, kodėl reikia maitintis. Nagrinėti, kodėl svarbu tinkamai maitintis; išskirti, kuriuos produktus ir kokiomis proporcijomis sveika valgyti. Laikytis sveikos mitybos taisyklių. Numatyti, kas gali atsitikti jų nesilaikant.	4.5.1. Perfrazuoti, kas padeda išsaugoti sveikatą. 4.6.1. Pasakyti, kas yra „maitinimosi piramidė“. Nusakyti, kaip ji sudaryta.	4.5. Remiantis pavyzdžiais iš patirties, iš artimiausios aplinkos, aiškinamasi, kas padeda išsaugoti sveikatą. 4.6. Naudojantis vaizdine medžiaga aptariama, kodėl svarbu valgyti, kaip reikia sveikai ir visavertiškai maitintis. Vaikai, patys sudarinėdami dienos valgiaraštį, aiškinasi, kokiomis proporcijomis dera rinktis maisto produktus, ką valgyti pusryčiams, pietums, vakarienei. Išsiaiškinama, kodėl nenaudinga, o net žalinga vartoti saldumynus, saldintus gaiviuosius gėrimus ir pan.
Rūpintis jutimo organais, teikiančiais žmogui galimybę pažinti pasaulį.	4.7. Tyrinėti savo pojūčius. Atrasti, kokie svarbūs yra pojūčiai žaidžiant, mokantis, dirbant. Saugoti regėjimą.	4.7.1. Suprasti, kad jutimo organai yra svarbūs, nes padeda žmogui orientuotis aplinkoje. Nurodyti, kaip saugoti akis.	4.7. Atliekant nesudėtingus eksperimentus tyrinėjami regėjimo, klausos, lytėjimo, skonio, uoslės pojūčiai. Mokomasi saugoti akis (pailsėti, padaryti akių mankštą, pasirinkti tinkamą apšvietimą ir pan.). Aptariama, kaip reikia tinkamai pasiruošti skaityti knygą, rašyti, žiūrėti televizijos laidas, dirbti su kompiuteriu.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
5. Žmogus ir gyvoji gamta			
Žavėtis aplinkiniu pasauliu, stengtis jį tyrinėti.	5.1. Suplanuoti tyrimą: stebėjimą ar bandymą. Atlikti paprastus stebėjimus ir nesudėtingus bandymus, formuluoti išvadas ir perteikti jas kitiems.	5.1.1. Numatyti, ką galima stebėti gamtoje, aplinkoje. Nusakyti, kaip reikia stebėti gamtą.	5.1. Mokytojui padedant, mokomasi planuoti ir atlikti elementarius gamtos stebėjimus, paprastus tyrimus, eksperimentus. Mokomasi stebėjimų ir bandymų duomenis pristatyti išradingai ir patraukliai: pateikti schematiškai, pavaizduoti piešiniu, pagal galimybes pasinaudoti IKT.
Veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai.	5.2. Naudotis paprasčiausiais buitiniais ilgio, laiko, masės ir temperatūros matavimo prietaisais. Laikytis saugumo reikalavimų.	5.2.1. Nurodyti, kada ir kokius prietaisus ar priemones naudoti. Suprasti ir paaiškinti, kodėl atliekant bandymus reikia laikytis saugumo reikalavimų.	5.2. Atliekant nesudėtingus bandymus, eksperimentus, mokomasi naudotis paprasčiausiais buitiniais ilgio, laiko, masės ir temperatūros matavimo prietaisais. Pratinamasi saugiai naudotis mokyklinėmis gamtos tyrimo priemonėmis, buityje naudojamais prietaisais ir medžiagomis.
Ieškoti sąsajų tarp faktų ir reiškinių. Dalytis atradimais.	5.3. Pateikti pavyzdžių, kaip pasikeitė žmonių gyvenimas dėl mokslo atradimų.	5.3.1. Nurodyti keletą mokslo atradimų.	5.3. Remiantis savo patirtimi, iš įvairių šaltinių gauta informacija, mokomasi įžvelgti mokslo atradimų poveikį žmogaus gyvenimui: jo buičiai, sveikatai ir pan.
Gerbti gyvybę, ją saugoti.	5.4. Gebėti sugrupuoti pateiktus artimiausios aplinkos objektus į gyvus ir negyvus. Atlikti nesudėtingus sugretinimus, išskirti gyvų ir negyvų objektų skirtumus ir panašumus. Savais žodžiais paaiškinti, kas yra gyvybė.	5.4.1. Atpažinti, kas aplinkoje yra gyvas, o kas – negyvas. Nusakyti svarbiausius požymius, kuriais gyvas organizmas skiriasi nuo negyvo daikto.	5.4. Mokomasi savo aplinkoje (klasėje, namuose, kieme) atskirti gyvą objektą nuo negyvo. Aiškinamasi, kad gyvas organizmas nuo negyvo skiriasi tam tikrais požymiais: gyvi organizmai auga, kvėpuoja, juda, maitinasi, dauginasi. Atliekant užduotis mokomasi daiktus ir gamtos objektus grupuoti, pvz., pagal paskirtį, išorinius ar kitus požymius ir pan.
Pažinti artimą aplinką.	5.5. Tyrinėti ir apibūdinti gyvų organizmų priklausomybę nuo aplinkos, besikeičiančių metų laikų ir pan.	5.5.1. Nurodyti, kad gyvybei palaikyti būtinas oras, vanduo, maistas, šviesa ir šiluma.	5.5. Remiantis savo patirtimi bei aplinkos stebėjimo išvadomis, mokomasi išskirti pagrindines sąlygas, būtinas augalų ir gyvūnų gyvybei palaikyti. Remiantis savo patirtimi bei aplinkos stebėjimo išvadomis, mokomasi savais žodžiais paaiškinti, kaip augalai ir gyvūnai yra priklausomi nuo aplinkos sąlygų, kaip jie reaguoja į metų laikų kaitą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Tausoti aplinką, jos neteršti.	5.6. Nagrinėti ir apibendrinti, ar gyvi organizmai gali išgyventi užterštoje aplinkoje. Svarstyti, kaip reikėtų elgtis išvydus teršiant aplinką.	5.6.1. Suprasti vandens telkinių žmonėms teikiamą naudą. Nurodyti svarbiausius oro, vandens taršos šaltinius.	5.6. Aiškinamasi, remiantis pavyzdžiais, kaip žmonės panaudoja savo reikmėms vandens telkinius; taip pat apie tai, kaip juos teršia nuotekos, trąšos, šiukšlės. Aptariama oro taršos problema. Siūlomi konkretūs pasiūlymai, ką pradinių klasių mokiniai galėtų nuveikti, kad jų gyvenamoji aplinka taptų švaresnė.
Domėtis gamtine aplinka kaip neišsenkančiu džiaugsmo ir pažinimo šaltiniu.	5.7. Stebint, tyrinėjant, gretinant atrasti pagrindinius požymius, skiriančius medžius, krūmus ir žoles. Parinkti medžių, krūmų, žolių pavyzdžių.	5.7.1. Išvardyti augalų dalis. Skirti keletą medžių ir krūmų, žolių, grybų rūšių.	5.7. Išvykų į gamtą metu aiškinamasi, kokios yra augalų dalys. Pagal konkrečius požymius mokomasi skirti medžius, krūmus, žoles. Mokomasi pažinti ir pavadinti po keletą Lietuvoje augančių medžių ir krūmų, žolių, grybų rūšių.
Klausti, nebijoti prisipažinti ko nors nesuprantant ar nežinant.	5.8. Rasti reikiamą informaciją prieinamuose šaltiniuose; klausinėti draugų, suaugusiųjų, mokytojų.	5.8.1. Nusakyti, kur kokios informacijos galima ieškoti.	5.8. Mokytojui skatinant, kiekviena proga mokomasi ieškoti trūkstamos informacijos prieinamuose informacijos šaltiniuose – enciklopedijose, žinynuose, internete.
Išgyventi pažinimo džiaugsmą stebint ir tyrinėjant savo aplinkoje augančius augalus, gyvenančius gyvūnus. Saugoti, globoti ir rūpintis viskuo, kas gyva.	5.9. Stebėti, pažinti ir nusakyti namuose auginamų augalų poreikius, gyvūnų – poreikius, elgseną, įpročius. 5.10. Rūpintis ir prižiūrėti namuose augančius augalus ir gyvūnus. 5.11. Išaiškinti, kokią naudą vienas ar kitas naminis gyvulys ar paukštis teikia žmogui. Atrasti skirtumus tarp naminių gyvulių ir jų laukinių protėvių.	5.9.1. Atpažinti kai kuriuos dažniausiai artimiausioje aplinkoje aptinkamus augalus ir gyvūnus. 5.10.1. Išvardyti, ko reikia, kad augintiniai ar prižiūrimi augalai gerai jaustųsi. 5.11.1. Nusakyti, kokios naudos iš naminių gyvulių ir paukščių turi žmogus.	5.9. Miesto vaikai stebi ir tyrinėja kambarinių augalų, namų augintinių poreikius, jų gyvenimo būdą, įpročius. Kaimo vaikai pagal galimybes atlieka savo augintinių bei ūkyje auginamų gyvulių, paukščių stebėjimus. 5.10. Mokomasi rūpintis ir prižiūrėti augintinius; ugdomasi nuostata globoti mažesniuosius, silpnesniuosius. 5.11. Aiškinamasi, kuo svarbūs ir naudingi žmogui yra naminiai gyvuliai ir paukščiai. Iš vadovėlių, pažintinės literatūros, interneto aiškinamasi, kad įprastų naminių gyvulių protėviai kadaise buvo laukiniai gyvūnai, kuriuos žmogus prisijaukino. Stebimos ir lyginamos laukinių gyvūnų ir naminių gyvulių ir paukščių savybės; aiškinamasi, kaip jos pasikeitė.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
6. Žmogus ir negyvoji gamta			
Pažinti vieną svarbiausių gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinių – judėjimą ir jo dėsnius.	6.1. Atpažinti judančius objektus, palyginti jų kelią, greitį ir judėjimo laiką (automobilis važiuoja greičiau, negu eina žmogus; bėgantis žmogus per tą patį laiką įveikia didesnį atstumą nei einantis ir t. t.).	6.1.1. Pateikti judančių daiktų pavyzdžių. Nusakyti, kuris objektas juda, kaip greitai jis juda.	6.1. Stebint artimiausią aplinką, mokomasi išskirti judančius objektus, suprasti, kad vienas objektas juda greičiau (lėčiau) už kitą. Mokiniams pateikiami klausimai, kurie padėtų išskirti greitumo savybę (pvz., *Kodėl į kitą miestą važiuojame autobusu (automobiliu ar traukiniu), o ne dviračiu, pėsčiomis?).*
Atsargiai elgtis su elektros prietaisais.	6.2. Savais žodžiais paaiškinti, kam reikalinga energija, ir pateikti energijos naudojimo kasdieniame gyvenime pavyzdžių.	6.2.1. Nurodyti savo pažįstamos aplinkos svarbiausius energijos šaltinius (Saulę, kurą ir kt.).	6.2. Stebint artimiausią aplinką išskiriami svarbiausieji požymiai, rodantys, kad naudojama energija; nusakoma, kam naudojama energija (maistui gaminti, apšvietimui, šildymui ir kt.), kas yra jos šaltiniai (kuras, Saulė, vėjas, elektra ir kt.).
Taupyti elektros energiją.	6.3. Išskirti svarbiausius elektros energiją naudojančių prietaisų požymius. Atpažinti, kur elektros energija eikvojama be reikalo. Siūlyti paprasčiausių elektros energijos taupymo būdų.	6.3.1. Nurodyti, kuriems tikslams elektra naudojama kasdieniame gyvenime. Nusakyti pagrindines saugaus elgesio su elektriniais prietaisais taisykles.	6.3. Stebima ir aptariama, kurie prietaisai namuose ir mokykloje naudoja elektros energiją. Skatinama pastebėti, kurie elektros prietaisai veikia be reikalo, raginama juos išjungti. Atliekant bandymus aiškinamasi jungiklio vaidmuo; mokomasi saugaus elgesio su elektriniais prietaisais taisyklių.
Domėtis artimiausia gamtine aplinka.	6.4. Bendrais bruožais apibūdinti dienos ir nakties, metų laikų kaitą.	6.4.1. Pateikti pokyčių, kurie įvyksta per parą ir metus gamtoje, pavyzdžių. Paaiškinti Saulės poveikį gamtai ir žmogui.	6.4. Mokomasi pastebėti ir apibūdinti artimiausioje aplinkoje vykstančius pakitimus, aiškinamasi jų priežastys. Aiškinantis pokyčius gamtoje, stebimi oro temperatūros pokyčiai, dienos ilgis ir kt. Metų laikų, dienos ir nakties kaita siejama su kasdieniu žmonių gyvenimu (apranga, darbu, poilsiu ir kt.). Aiškinamasi, kad Saulės poveikis gali būti kenksmingas (persikaitinus gali ištikti saulės smūgis, oda gali smarkiai nudegti ir pan.).
Stebėti, tyrinėti, atrasti sau naujus dalykus.	6.5. Apibūdinti gerai pažįstamos aplinkos daiktus pastebint, kokios medžiagos juos sudaro.	6.5.1. Pateikti kasdienės aplinkos daiktų ir juos sudarančių medžiagų pavyzdžių.	6.5. Stebimi kasdienėje aplinkoje esantys daiktai ir nurodomos juos sudarančios medžiagos (*pvz., stalas – medinis, plastikinis, metalinis).*

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	6.6. Paaiškinti, kuo skiriasi viena nuo kitos kasdienėje aplinkoje esančios medžiagos. Grupuoti įvairias medžiagas, išskiriant svarbiausius medžiagų požymius.	6.6.1. Nurodyti medžiagų požymius: sunkumą, paviršiaus ypatybes, būvį (*kietas* ar *skystas*).	6.6. Jutimo organais tyrinėjami aplinkoje esantys daiktai ir aptariama, kuo skiriasi juos sudarančios medžiagos (*pvz., skystos ir kietos, lengvos ir sunkios, šiurkščios ir švelnios*); nusakomi medžiagų požymiai; pagal juos medžiagos grupuojamos.
Atsargiai elgtis su kasdienėje aplinkoje esančiomis medžiagomis, užtikrinant sau bei kitiems saugią aplinką. Tausoti ir saugoti gamtą. Taupiai ir atsakingai naudotis gamtos gėrybėmis.	6.7. Nurodyti, kad, dirbant su medžiagomis, gali keistis jų savybės. 6.8. Išskirti kasdienėje aplinkoje esančius taršos šaltinius. Pateikiant pavyzdžių paaiškinti buitinių atliekų antrinį panaudojimą.	6.7.1. Pateikti paprastų medžiagų savybių kitimo pavyzdžių iš kasdienio gyvenimo (maisto gaminimas, medžio ar popieriaus deginimas). 6.8.1. Nurodyti, kad plovikliai, skalbimo milteliai, plastikinės pakuotės ir kitos kasdienio vartojimo priemonės teršia aplinką. Pateikiant pavyzdžių paaiškinti, kokias buitines atliekas būtų galima panaudoti antrą kartą.	6.7. Padedant mokytojui, atliekami nesudėtingi tyrimai, mokomasi pažinti kasdieniame gyvenime pasitaikančius medžiagų savybių kitimus ir juos apibūdinti. 6.8. Naudojant įvairius aktyvaus mokymosi metodus, išsiaiškinama, kokios buityje naudojamos priemonės teršia aplinką, vandenį, orą, dirvožemį. Organizuojant ekskursijas į vietinę atliekų perdirbimo įmonę ar sąvartyną, mokomasi surasti būdus antriniam atliekų panaudojimui; mėginama su mokiniais gaminti popierių.

22.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

22.6.2.1. **Žmonių gyvenimas kartu**. Pirmoje klasėje svarbu, kad vaikas suvoktų save, pajustų savo vertę, susivoktų aplinkiniame pasaulyje, suprastų ryšių su kitais žmonėmis svarbą ir reikšmę. Išeities taškas – artimiausia aplinka: šeima, namai, namų aplinka. Vaikas turi suvokti: kiekvienas asmuo yra unikalus, nepakartojamas; visi žmonės yra ir panašūs, ir skirtingi – savo išvaizda, jausmais, poreikiais, pomėgiais ir t. t. Skirtingus žmonių poreikius ir norus būtina derinti – atsižvelgiant į kitų interesus. Antroje klasėje dėmesio centre – bendravimas ir bendradarbiavimas su kitais ir kitokiais (į klasę atėjusiu naujoku, giminėmis, kitataučiais).

22.6.2.2. **Žmonių gyvenimo kaita**. Pirmoje klasėje svarbiausia – pradėti suvokti pokyčius, vykstančius žmonių gyvenime bei gamtoje. Tam pasitelkiama artimiausia aplinka: vaikas stebi save, aplinkinius ir aplinką, nusako vykstančius pokyčius. Antraklasis ima suvokti, kad mes gyvename dabartyje, bet ir prieš mus žmonių gyventa ir po mūsų gyvenimas nenutrūks. Remiantis informacija apie šeimą, kartų kaitą, susidaroma laiko tėkmės samprata. Nuo šeimos istorijos pereinama prie giminės, bendruomenės istorinės raidos. Žmonių gyvenimo kaita siejama su gyvenamąja aplinka, gyvenimo būdu, tradicijomis, darbais, darbo įrankiais.

22.6.2.3. **Žmonių gyvenamoji aplinka**. Stebint aplinką, stengiamasi pastebėti jos įvairovę, objektų išsidėstymą erdvėje. Susipažįstama su artimiausia aplinka, mokomasi ją apibūdinti. Susipažįstama su savo vietovės žmonių tradicijomis, gyvenimo būdu, darbais, verslais dabar ir praeityje. Aiškinantis, kaip gyvena kitų kraštų žmonės, sužinoma apie kultūrų skirtumus, bandoma ieškoti jų priežasčių, ugdytis skirtingumo supratimą ir toleranciją.

22.6.2.4. **Žmogaus sveikata ir saugumas**. Vaikui suprantama kalba aptariamas žmogaus gimimo klausimas, susipažįstama su žmogaus kūno dalimis, jų paskirtimi. Ugdomi asmens higienos, sveiko maitinimosi, apsirengimo įpročiai. Vaikas mokosi suprasti, kad už savo gyvybę bei saugumą atsako ir jis pats. Pradedama mokytis saugumo taisyklių (gatvėje, kelyje, gamtoje, buityje, santykiuose su nepažįstamais žmonėmis). Pratinamasi išvengti nelaimingų atsitikimų, ligų. Mokomasi saugiai naudoti darbo įrankius, instrumentus. Dedami savigarbos, orumo, teigiamo savęs vertinimo pagrindai, ateityje nulemsiantys atsparumą žalingiems įpročiams, savigriovai.

22.6.2.5. **Žmogus ir gyvoji gamta.** Pradedami kloti gamtamokslinio pažinimo pradmenys. Tiesiogiai stebimi konkretūs faktai bei reiškiniai, jie lyginami, rūšiuojami, apibūdinami elementariai, remiantis savo patyrimu, mokomasi atlikti paprastus tyrimus. Nagrinėjama gyvų organizmų (augalų, gyvūnų) sandara, siejant sandaros ypatumus su gyvybinėmis funkcijomis. Aiškinamasi žmogaus poveikio gamtai priežastys ir žmogaus veiklos padariniai.

22.6.2.6. **Žmogus ir negyvoji gamta.** Mokomasi stebėti negyvosios gamtos objektus, kaupti informaciją – klausant, skaitant, naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais (žinynais, enciklopedijomis, internetu), rūšiuoti, klasifikuoti ir perteikti informaciją kitiems piešiant, sudarant lenteles, grafikus, brėžiant diagramas, aprašant, atliekant paprasčiausius bandymus. Tyrinėjamos medžiagos, išskiriant pagrindinius jų požymius, savybes, lyginant, rūšiuojant, klasifikuojant. Ieškoma priežastinių ryšių tarp faktų ir reiškinių. Aiškinamasi, kam naudojama energija, išvardijami jos šaltiniai. Aptariamas žmogaus veiklos poveikis gamtai.

22.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

22.6.3.1. Lentelėje pateikiamas trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę.

22.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atpažįsta pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas. Atkuria svarbiausią nagrinėjamos temos informaciją. Mokytojo padedamas, geba piešiniais, ženklais, judesiais pavaizduoti nesudėtingą informaciją.	Savais žodžiais paaiškina pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas. Elementariai nusako pagrindinę temos mintį. Palygina pagrindinę informaciją. Mokytojo padedamas, geba: piešiniais, ženklais, simboliais pavaizduoti svarbią informaciją; palyginti ir pasakyti, kuo panašūs ir kuo skiriasi gerai jam pažįstami dalykai; sugrupuoti gerai pažįstamus objektus; skiria ir paaiškina, kuri jam žinoma informacija yra teisinga, o kuri klaidinga; geba apibendrinti gerai žinomą informaciją.	Žino pagrindinius nagrinėjamos temos faktus. Supranta, apie ką kalbama, gali nusakyti pagrindinę mintį. Apibendrina pagrindinę informaciją, padaro išvadas. Atpažįsta ir atkuria informaciją iš pateiktos detalės. Atskiria esmines detales nuo neesminių. Mokytojui padedant ar savarankiškai geba: ženklais, simboliais ar schema pavaizduoti svarbią informaciją; palyginti pateiktą informaciją apie iki šiol jam nežinomus dalykus; geba skirstyti objektus į grupes pagal įvairias kategorijas; skiria ir savais žodžiais paaiškina, kuri informacija yra teisinga, o kuri klaidinga; gali sudaryti naujus apibendrinimus pagal jau žinomus pavyzdžius.
Problemų sprendimas	Mokytojo padedamas, geba suvokti, kad yra problema; įvertinti savo turimas žinias tuo klausimu, pasakyti, kuris dalykas jam neaiškus; pasirinkti paprastą problemos sprendimo būdą; imtis spręsti problemą.	Geba nustatyti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; pasakyti, kas konkrečiai jam neaišku, kelia abejonių; įvertinti, kurios jo turimos žinios yra teisingos, o kurios – abejotinos; numatyti problemos sprendimo būdą; imtis spręsti problemą; stebėti, kaip sekasi.	Geba iškelti problemą; įvertinti, kurie informacijos šaltiniai ir pažinimo būdai konkrečiu atveju yra tinkamiausi; nusakyti, dėl ko jam kyla neaiškumų; numatyti keletą problemos sprendimo būdų; pasirinkti tinkamiausią sprendimą; numatyti, kokiu būdu bus sprendžiama problema; imtis spręsti ją pasirinktu būdu; įvertinti gautą rezultatą.
Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Mokytojo padedamas, geba: atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose.	Mokytojo padedamas, geba: atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją žinomuose šaltiniuose; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; pademonstruoti gerai pažįstamų medžiagų savybes; atlikti elementarius fizikinius bandymus.	Mokytojui padedant ar savarankiškai geba: atlikti paprastus stebėjimus ar tyrimus, rasti reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, internete; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; pademonstruoti įvairių medžiagų savybes; demonstruoti nagrinėtus fizikinius bandymus.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Komunikavimo gebėjimai	Supranta paprastą informaciją klausydamasis, stebėdamas, skaitydamas. Geba perduoti (raštu, piešiniu, simboliais, ženklais) savo mintis.	Suvokia vaizdinę, garsinę, žodinę informaciją. Geba perduoti savo idėjas kitiems. Supranta ir nagrinėja nesudėtingą informaciją. Geba perteikti paprastą informaciją elementariomis schemomis, lentelėmis, modeliais, sutartiniais ženklais.	Kalba, klauso, samprotauja ir diskutuoja grupėje; geba fiksuoti informaciją įvairiomis formomis ir ją perteikti kitiems; moka klausti, aiškintis, tikrinti informaciją; geba dalytis sumanymais, idėjomis su draugais; geba drauge kurti projektus ir juos įgyvendinti.
Mokėjimas mokytis	Sunkiai ir trumpam sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, bando ieškoti pagalbos; atlieka užduotis, kai yra kontroliuojamas, siekia atlikti tik tiek, kiek reikia; ne visada tinkamai organizuoja savo laiką; ne visada tikslingai pasirenka mokymosi būdus ir priemones.	Sutelkia dėmesį, reikalingą užduočiai atlikti; iškilus sunkumams, vis dėlto stengiasi atlikti darbą iki galo; siekia rezultato, kai yra aiškiai nurodyta, ir nekontroliuojamas; siekia ir dažniausiai pasiekia norimų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi, bet ne visada numato tinkamą mokymosi laiką, dažniausiai pasirenka būdus ar priemones, atsižvelgdamas į mokymosi tikslus.	Susitelkia ilgam ir kryptingam darbui; susidūręs su sunkumais atkakliai siekia užsibrėžto tikslo; rezultato siekia savarankiškai; siekia geriausių jam įmanomų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi pasirinkdamas tinkamą mokymosi laiką; siekdamas mokymosi tikslų, pasirenka tinkamiausius būdus ir priemones.
Vertybinės nuostatos	Nerodo priešiškumo kitiems; žaisdamas, veikdamas, mokydamasis siekia tarpusavio supratimo. Domisi jam svarbiais naujais dalykais gamtoje ir žmonių gyvenime; rodo susidomėjimą ar pastangas įgyti naujų žinių. Yra nusiteikęs neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti žmogaus sukurtas vertybes, kultūros paveldą.	Yra palankus kitų atžvilgiu; siekia laikytis taisyklių, laikytis duoto žodžio; kartais savo asmeninius interesus iškelia aukščiau už bendruomeninius. Yra smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, taip pat naujais dalykais; tiki, kad naujus dalykus pažins ir supras; į naują informaciją dažniausiai reaguoja teigiamai. Yra nusiteikęs pažinti, saugoti ir puoselėti gyvąją ir negyvąją gamtą, žmogaus sukurtas vertybes, kultūros paveldą.	Palankiai vertina save ir daugumą savo bendruomenės narių; suvokia ir pripažįsta, kad yra bendruomenės narys; jaučia atsakomybę už bendrus reikalus; stengiasi laikytis taisyklių ir susitarimų, sąžiningai ir atsakingai veikti. Yra smalsus, labai domisi tuo, kas yra nauja, nepatirta, nepažįstama; stebi, tyrinėja, stengiasi išbandyti naujus dalykus; į naują informaciją reaguoja teigiamai. Stengiasi prisidėti prie gyvosios ir negyvosios gamtos saugojimo, kultūros paveldo puoselėjimo.

22.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

22.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai yra orientuoti į asmens kompetencijų ugdymą. Todėl jie aprašomi kaip sudedamosios kompetencijos dalys: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą pažinimo sritį, objektą, veiklą, jų nusiteikimas ir nusistatymas atitinkamai priimti informaciją, mąstyti ir veikti. Gebėjimai – tai žinių, patirties ir įgimtų gabumų panaudojimas mąstyti, pažinti, spręsti problemas, veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir kaip, kokiu būdu žinojimą ir supratimą turėtų parodyti (*pvz., nusakyti, išvardyti ir t. t.).* Žinios ir supratimas – tai būtinos prielaidos, kad susiformuotų gebėjimai ir visa įprasminančios vertybinės nuostatos. Ugdymo gairės kreipia mokytoją į lankstų ir išradingą ugdymo ir ugdymosi metodų parinkimą bei taikymą, teikia siūlymų darbui organizuoti. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Žmonių gyvenimas kartu			
Pripažinti taisykles. Jausti atsakomybę už save ir savo grupę. Dalyvauti klasės, mokyklos, miesto bendruomenės gyvenime.	1.1. Gebėti kurti taisykles, jų laikytis. Gebėti priimti kitų pasiūlymus, nuorodas. Gebėti įsipareigoti, atsakingai ir laiku atlikti darbą.	1.1.1. Nusakyti savais žodžiais klasės, darbo grupėje taisykles. Nupasakoti ar aprašyti bendruomeninius renginius.	1.1. Kasdienėse klasės situacijose mokomasi kontroliuoti savo veiksmus, elgesį, kalbą, t. y. ugdomi savikontrolės įgūdžiai. Atliekant projektines užduotis (pagal galimybes naudojantis IKT), mokomasi konstruktyviai dalyvauti grupės darbe. Dirbant grupėse mokomasi būti partneriais: suprasti ir priimti kitų pasiūlymus, nuorodas; prisiimti atsakomybę už savo įsipareigojimus. Kaskart prisidedama prie klasės ar mokyklos organizuojamų šventinių renginių, labdaros akcijų, talkų; ugdomasi atsakomybė už jų sėkmę.
Gerbti kitą. Nuomonėms išsiskyrus toleruoti kitokį požiūrį. Susitvardyti, ieškoti taikaus sprendimo.	1.2. Demonstruoti gebėjimą dirbti ir bendrauti su kitais: išklausyti kito žmogaus mintis, išsakyti ir argumentuoti savo nuomonę. Gebėti priimti racionalius sprendimus; ieškoti kompromisų siekiant bendro tikslo. Kontroliuoti savo elgesį kilus konfliktui; numatyti savo veiksmų padarinius. Gebėti konstruktyviai spręsti problemas.	1.2.1. Suprasti, kad bendraujant svarbu tinkamai reikšti savo mintis, išklausyti ir toleruoti kito išsakytą nuomonę. Žinoti, kaip elgtis ir į ką kreiptis iškilus konfliktinei situacijai.	1.2. Bendraujant mokomasi išgirsti kito mintį, ją suprasti, savais žodžiais paaiškinti, ką norėjo pasakyti pašnekovas. Mokomasi nusakyti, kas neaišku, stengiamasi tai išsiaiškinti. Bendraujant, diskutuojant su bendraamžiais ir suaugusiaisiais, mokomasi tiksliai ir aiškiai formuluoti savo mintis; mokomasi argumentuoti savo nuomonę. Ieškant sprendimo pratinamasi naudoti loginę schemą *„Jei..., tai...“* Atliekant grupinio darbo užduotis ar kilus nesutarimui, mokomasi, kaip reikia elgtis kilus konfliktui: kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus; nusiraminti, atsipalaiduoti; mokomasi taikiai spręsti konfliktinę situaciją: susitarti, ieškoti ir rasti abiem pusėms priimtiną sprendimą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
			Projektinio darbo metu mokomasi suprasti, kad norint patenkinti savo būtiniausius poreikius tenka bendradarbiauti, paisyti vieniems kitų interesų, jų nepažeisti, būti solidariems.
Naudotis teisėmis ir pareigomis. Būti solidariam ir tolerantiškam. Gerbti kitų teises.	1.3. Gebėti naudotis savo teisėmis. Atlikti pareigas bei įsipareigojimus. Tinkamai elgtis šeimoje, klasėje, svečiuose ir kitur.	1.3.1. Suprasti, kad kiekvienas žmogus turi savo teises ir pareigas – šeimoje, klasėje, visuomenėje. Išvardyti savo teises ir pareigas.	1.3. Stebint ir analizuojant aplinkos įvykius, mokomasi išskirti bei apibūdinti savo bei kitų žmonių vaidmenis, atliekamus šeimoje, klasėje, vietos bendruomenėje. Analizuojant specialius pavyzdžius, aiškinamasi ir bandoma suprasti, kad demokratinėje visuomenėje visi žmonės turi lygias teises, kurių nevalia pažeisti, taip pat ir pareigas, kurias privalu vykdyti.
Būti savo valstybės – Lietuvos – piliečiu.	1.4. Dalyvauti klasės, mokyklos rinkimuose.	1.4.1. Perfrazuoti, kas yra pilietis, kuo reiškiasi pilietiškumas.	1.4. Mokomasi suprasti ir savais žodžiais paaiškinti, kas yra pilietis, kokias teises ir pareigas jis turi. Diskutuojant ir inscenizuojant aiškinamasi, kaip gali būti sprendžiami konfliktai, pvz., demokratiniu būdu – balsuojant. Išbandoma praktiškai klasėje ir mokomasi savais žodžiais nusakyti, kas yra rinkimai, referendumas.
Kritiškai vertinti gaunamą informaciją.	1.5. Gebėti pastebėti ir analizuoti artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus; siūlyti sprendimus, kaip pagerinti žmonių gyvenimą.	1.5.1. Atpažinti, kas žmonių santykiuose dera, o kas – ne, kas daugumai priimtina, o kas – ne.	1.5. Stebint ir aptariant artimiausioje aplinkoje vykstančius procesus, aiškinamasi, kad žmonių gyvenimas tvarkomas pagal tam tikrus susitarimus, taisykles; ieškoma įtikinamų pavyzdžių. Mokomasi įžvelgti ir savais žodžiais paaiškinti pokyčių artimiausioje socialinėje aplinkoje priežastis ir padarinius.
Stebėti socialinę aplinką; domėtis visuomenės gyvenimu. Priimti naujoves.	1.6. Gebėti išsiaiškinti atsakymus į rūpimus klausimus; atlikti apklausą. Gebėti dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime, dalyvauti savivaldoje.	1.6.1. Išvardyti, kokios yra vietos savivaldos, valstybinės ir tarptautinės institucijos; nusakyti jų paskirtį ir veiklos pobūdį.	1.6. Analizuojant pavyzdžius aiškinamasi ir nusakoma, kas yra savivalda (mokyklos, kaimo, miesto), ką ji veikia. Remiantis individualiai ar grupėmis parengtų projektų medžiaga, aiškinamasi, kokios yra valstybinės institucijos; bendrais bruožais mokomasi nusakyti jų paskirtį ir veiklos pobūdį. Remiantis vadovėlių, kitų šaltinių (pagal galimybes – interneto) medžiaga, aiškinamasi, kokios yra tarptautinės institucijos, sukurtos bendriems žmonių reikalams (JT, UNESCO).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Žmonių gyvenimo kaita			
Stengtis suprasti pokyčių neišvengiamumą, jų priežastis.	2.1. Išdėstyti istorijos įvykius chronologine tvarka vartojant kasdienius terminus (*seniau, dabar, ateityje; anksčiau, vėliau; kažkada, kada nors ir kt.).*	2.1.1. Laisvai ir tiksliai vartoti sąvokas, reiškiančias laiką.	2.1. Laiko sąvokų mokomasi nuolat jas vartojant prisiminimuose, paaiškinimuose, aprašymuose.
Domėtis žmonijos praeitimi, istorija. Būti kūrybingam, pasinaudoti vaizduotės galiomis.	2.2. Palyginti žmonių gyvenimo būdą, užsiėmimus bei laisvalaikį seniau ir dabar. Turėti pakankamą istorinių vaizdinių bagažą, kuriuo remiantis galima kurti raiškius pasakojimus, vaidinimus, piešinius apie senovę.	2.2.1. Paaiškinti, kuo vertėsi žmonės senovėje (rinkimu, medžiokle, žvejyba), kuo – vėlesniais laikais, išradus darbo įrankius, prisijaukinus gyvulius (žemdirbyste, gyvulių auginimu, amatininkyste), kuo – dar vėliau (pilių, miestų statyba, kelių, tiltų tiesimu, menine kūryba).	2.2. Remiantis vadovėlio medžiaga, kita prieinama literatūra, internetu, aiškinamasi, kaip vertėsi (maitinosi, rengėsi, gynėsi nuo šalčio) žmonės senų senovėje ir kaip keitėsi jų verslai, amatai, kai buvo išrasti darbo įrankiai – kauptukas, arklas, žeberklas ir t. t., kai buvo prisijaukinti gyvuliai. Aiškinamasi, piešiama, inscenizuojama, kaip puošėsi, kaip linksminosi mūsų protėviai. Remiantis vaizdžia medžiaga, bandoma išsiaiškinti ir suprasti, kodėl ir kaip augo miestai, kaip plėtojosi verslai, dailieji amatai, kaip vystėsi pramonė ir t. t. Pavyzdžių pasirenkama enciklopedijose, internete. Nuolat praktikuojamasi kurti išraiškingus pasakojimus (žodžiais, vaizdais, judesiais, inscenizuojant ir kt.) apie tai, kaip gyveno žmonės senovėje.
Branginti ir vertinti tai, kas sukurta savo gyvenamosios vietovės žmonių. Saugoti kultūros paveldą.	2.3. Apibendrinti, kas liudija savo gyvenamosios vietovės praeitį. Parinkti žmonių sukurtų vertybių – pilių, rūmų, bažnyčių, meno kūrinių – pavyzdžių. Atlikti namiškių, kaimynų socialinę apklausą, apibendrinti sukauptą medžiagą.	2.3.1. Pažinti žymiausius vietos žmones; žinoti svarbiausius vietovės istorijos paminklus. Nusakyti, kuo jie įdomūs, svarbūs.	2.3. Ekskursijų metu aplankomi bent kiek įžymesni apylinkių istorijos objektai – piliakalniai, pilys, dvarai, bažnyčios, paminklai, išlikusios senos sodybvietės, malūnai ir pan. Aplankomi ir kalbinami seniausi apylinkių gyventojai. Iš anksto pasirengus daromi interviu, kurių medžiaga vėliau apdorojama ir pristatoma vienų kitiems.
Kritiškai vertinti informacijos šaltinius; tikrinti gaunamą informaciją.	2.4. Reikliai ir kritiškai vertinti istorijos šaltinius; ieškoti patikimų šaltinių.	2.4.1. Suprasti, kuriais istorijos šaltiniais galima pasikliauti (pavyzdžiui, piešiniu ar fotografija), o kuriuos reikia atidžiai patikrinti.	2.4. Mokomasi skirti, kurie istorijos šaltiniai yra patikimi, o kurie – abejotini. Bandoma argumentuoti, kodėl, pavyzdžiui, įvykio vietos nuotrauka yra patikimesnis šaltinis už piešinį; kodėl susijaudinusio įvykio liudininko pasakojimas ne visada būna tikslus ir pan.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Siekti įžvelgti sąsajas tarp faktų, įvykių.	2.5. Išaiškinti svarbiausius savo gyvenamosios vietovės istorijos faktus. Nurodyti kai kuriuos (pasirinktinai) savo gyvenamosios vietos istorijos faktų bei Lietuvos praeities ryšius.	2.5.1. Išvardyti reikšmingiausius savo gyvenamosios vietovės istorijos faktus, istorines asmenybes, objektus.	2.5. Išsiaiškinus, kokie yra reikšmingiausi vietovės istorijos objektai, asmenybės, istorijos faktai, ieškoma paralelių su Lietuvos istorijos įvykiais (pasirinktinai).
Siekti pažinti savo krašto istoriją. Didžiuotis savo šalies praeitimi, jos istorija; žavėtis garsiomis istorinėmis asmenybėmis, jų nuveiktais darbais. Gerbti savo tautos praeitį. Įsipareigoti pagal išgales prisidėti prie savo valstybės kūrimo.	2.6. Išskirti keletą ryškiausių (pasirinktinai) Lietuvos istorijos epizodų.	2.6.1. Turėti bendriausią supratimą apie svarbiausius Lietuvos istorijos faktus.	2.6. Naudojantis gausia vaizdine medžiaga iš vadovėlių, istorijos knygų, enciklopedijų, interneto, CD ir pan. kurtis bendriausią Lietuvos istorijos vaizdą. Galima glaustai aptarti šiuos Lietuvos istorijos epizodus: valstybės kūrimąsi; viduramžių Lietuvą: pilys, bažnyčios, amatai, pirmosios mokyklos; Žalgirio mūšį; valstybingumo praradimą; pasipriešinimą: sukilimai, knygnešystė; Nepriklausomos Valstybės atkūrimą, savanorius; okupacijas, pokario partizanus; Sąjūdį, nepriklausomybės atgavimą, įsijungimą į ES. Derėtų pristatyti ir keletą žymiausių savo krašto istorijos asmenybių (pasirinktinai: didieji kunigaikščiai Mindaugas, Gediminas, Vytautas, sukilimo vadė E. Pliaterytė, tautinio atgimimo įkvėpėjas J. Basanavičius ir kiti); paaiškinti, kuo šios garsios asmenybės pasižymėjo. Įsidėmėti reikia tik pačius reikšmingiausius faktus bei asmenybes. Datų įsiminti nereikia. Jos gali figūruoti tik kaip orientacinės – suvokti įvykių sekai. Aiškinantis Lietuvos istorijai svarbius įvykius, žmones, ugdomos vertybinės mokinio nuostatos, kuriami idealai. Taip pat siūloma pamąstyti, ką kiekvienas mokinys pagal savo jėgas galėtų padaryti savo šalies labui, jos gerovei. Mokiniai siūlo konkrečius darbus, tuomet visi pasiūlymai aptariami, pasirenkami tinkamiausi projektai, numatoma, kaip jie bus įgyvendinti.
Domėtis senovės žmonių gyvenimu įvairiais istorijos tarpsniais.	2.7. Pagal charakteringiausius bruožus (ženklus) atpažinti didžiuosius istorijos tarpsnius.	2.7.1. Suprasti, kad vienas laikotarpis keičia kitą. Išvardyti istorijos tarpsnius (nebūtinai eilės tvarka).	2.7. Įvairiuose šaltiniuose – vadovėliuose, enciklopedijose, internete ieškoma medžiagos apie laiko tėkmę bei žmonijos istorijos raidą. Mokomasi teisingai sudėlioti istorinius tarpsnius (akmens amžius, Senovės Egiptas, Senovės Graikija, Roma, Viduramžiai, Atgimimas, Naujausieji laikai) vaizduojančius paveikslėlius į pačių pasidarytą laiko juostą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Pripažinti laiko tėkmę, žmonijos gyvenimo kaitą. Ieškoti informacijos prieinamuose šaltiniuose.	2.8. Naudotis nesudėtingais istorijos šaltiniais informacijai gauti.	2.8.1. Žinoti, kur galima rasti reikalingos informacijos apie istorinius įvykius ir žmones.	2.8. Ieškoti reikiamos informacijos ir ją panaudoti mokomasi kaskart, kai atsiranda patogi proga; ypač tai palanku mokiniams kuriant projektus: vaikai pasiskirstę grupėmis ieško ir kaupia reikalingą medžiagą pasirinkta ar mokytojo nurodyta tema ir pristato ją bendru piešiniu, plakatu, kompiuteriniu projektu ar pan. Konkretūs istorinę epochą vaizduojantys pavyzdžiai kaupiami, tyrinėjami. Apie istorijos tarpsnius kuriami pasakojimai, piešiniai, vaidinimai, organizuojamos viktorinos.
3. Žmonių gyvenamoji aplinka			
Orientuotis aplinkoje, joje veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai, nedarant žalos.	3.1. Naudotis sutartiniais ženklais braižant vietovės planą. Sudaryti gerai pažįstamos vietovės, pvz., kaimo, miestelio, miesto dalies, planą.	3.1.1. Atpažinti ir atkurti sutartinius plano ženklus. Išmanyti, kaip reikia nubraižyti pažįstamos vietovės planą.	3.1. Mokomasi sudaryti paprastus ar sudėtingesnius planus: mokyklos aplinkos, savo kaimo, miestelio, centrinės miesto aikštės, pasirinkto gyvenamojo kvartalo ar pan. Braižant mokomasi laikytis pasaulio krypčių, mastelio, tikslaus objektų išdėstymo.
Stebint, tyrinėjant aplinką patirti pažinimo džiaugsmą.	3.2. Nustatyti šiaurės, pietų, rytų ir vakarų kryptis. Orientuotis pagal Saulę, kitus gamtos objektus, kompasą.	3.2.1. Išvardyti pasaulio kryptis; pateikti gamtos orientyrų pavyzdžių.	3.2. Pasaulio šalių kryptis mokomasi nustatyti pagal Saulę, kitus gamtinius orientyrus (pagal apsamanojusius kamienus, pagal vešlesnę medžių lają ir pan.), taip pat pagal magnetą, padėtą ant plūduriuojančios trinkelės. Mokomasi naudotis kompasu. Jei galima gauti kartografinį ar sportinį, stambesnio mastelio vietovės žemėlapį, rekomenduojama organizuoti smagias orientacines pratybas ar varžybas. Puikiausiai tam tinka ir pačių pasidarytas vietovės planas.
Dirbti su žemėlapiu, perprasti jį.	3.3. Lietuvos žemėlapyje parodyti pagrindinius geografinius objektus (miestus, upes, Baltijos jūrą, Kuršių neriją, transporto, geležinkelio kelius).	3.3.1. Žemėlapyje rasti pagrindinius Lietuvos geografinius objektus.	3.3. Su gaubliu, pusrutulių žemėlapiu geriausia dirbti „keliaujant“: sugalvojus kelionės tikslą, iškeliaujama iš Lietuvos, savo gyvenamosios vietos ir „keliaujama“ gaubliu ar žemėlapiu menamu maršrutu iki užsibrėžto tikslo ir atgal.
Siekti pažinti kitus kraštus, jų gamtą ir žmones.	3.4. Elementariai išmanyti gaublį bei pusrutulių žemėlapį. Parodyti žemynus, juos trumpai apibūdinti; parodyti pasaulio vandenynus.	3.4.1. Skirti ir išvardyti Europos, Azijos, Afrikos, Australijos, Amerikos, Antarktidos žemynus.	3.4. Nesunkiai išmokstama pažinti gaublį, žemėlapį, kai nuolat su juo dirbama: „keliaujama“ į norimus pamatyti kraštus, ieškoma paslėptų „lobių“, randamos vietos, kur buvo nukeliavę mokinių tėvai, draugai ar pažįstami, kur vyksta aktualūs pasauliui (arba patiems vaikams) įvykiai – sporto varžybos, pasaulinių muzikos žvaigž-

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Sekti nūdienos gyvenimo aktualijas.	Skirti sausumos dalis (kalnus, kalvas ir lygumas) ir vandenynų dalis (jūras), parodyti jas žemėlapyje.	3.4.2. Atpažinti, kur žemėlapyje yra geografiniai objektai: kalnai, kalvos, lygumos, upės, jūros.	džių koncertai, kino festivaliai ar kt., taip pat įvairūs stichiniai gamtos reiškiniai: žemės drebėjimai, cunamiai, vulkanų išsiveržimai ir pan. Šitaip pažintis su pasaulio žemynais ir vandenynais klostosi natūraliai, vaikams patrauklia žaidybine forma.
Toleruoti ir gerbti kitų rasių, kitų tautų kultūras, papročius, tradicijas. Pripažinti ir gerbti kito tikėjimo ar netikinčius žmones.	3.5. Papasakoti apie įvairių kraštų žmonių gyvenimo būdą; nusakyti skirtumus. Pateikti konkrečių pavyzdžių, kaip žmonių gyvenimo būdą nulemia gamtinės sąlygos. Apibendrinti, kad Žemės gyventojai išpažįsta skirtingas religijas. Apibendrinti, kad žmonės yra skirtingi, bet turi ir daug bendrų bruožų.	3.5.1. Suprasti, kad įvairiuose žemynuose gyvena įvairių rasių, tautų, kultūrų žmonės; kad šiltuose ir šaltuose, turtinguose gamtos ištekliais ir skurdžiuose kraštuose žmonių gyvenimo būdas smarkiai skiriasi. Atskirti pagrindinius kelių didžiųjų religijų simbolius. Nurodyti, kokių religijų žmonės gyvena Lietuvoje.	3.5. Remiantis vadovėlių, interneto, kitų šaltinių medžiaga, aiškinamasi apie įvairiuose kraštuose gyvenančių žmonių (įvairių rasių, tautų, kultūrų) papročius, tradicijas, verslus. Šia tema savarankiškai ar pasiskirsčius grupėmis rengiami projektai. Sukaupta medžiaga apibendrinama, vaizdžiai pateikiama ir pristatoma kitiems, daromos išvados. Lyginamas įvairių žemynų gyventojų gyvenimo būdas; aiškinamasi skirtingą gyvenimo būdą lemiančios priežastys. Susipažįstama ir mokomasi skirti pagrindines religijas. Ugdomasi supratimas ir pakantumas kitaip atrodantiems, kalbantiems, besielgiantiems.
Tyrinėti aplinką, fiksuoti bei apibendrinti duomenis.	3.6. Stebėti orus. Mokėti pildyti „Orų kalendorių“. Pastebėti orų permainas.	3.6.1. Atpažinti įvairias kritulių rūšis (pvz., lietus, lietus su perkūnija, sniegas, kruša, šlapdriba), kitus gamtos reiškinius (pvz., vėjas, pūga, rūkas, rasa, šerkšnas, plikledis).	3.6. Pratinamasi stebėti orų permainas ir fiksuoti jas „Orų kalendoriuje“. Tik nereikėtų paversti šios veiklos vaikams primestu ir rutininiu darbu, todėl „Orų kalendorių“ užtenka pildyti 1–2 savaites, kol išmokstama tai daryti.
Rūpintis pačiam pasirinkti tinkamą aprangą.	3.7. Pasirinkti tinkamą aprangą atsižvelgiant į oro sąlygas.	3.7.1. Suprasti, kaip kuriuo metų laiku reikia rengtis.	3.7. Aiškintis, kad gamtos sąlygos lemia žmonių gyvenimo būdą, tradicijas, papročius, elgseną.
Rūpintis gamtos išteklių taupymu ir saugojimu.	3.8. Nusakyti, kaip žmogus keičia aplinką. Elementariai pavaizduoti ir paaiškinti, kodėl ir kaip atsirado bei plėtojosi miestai.	3.8.1. Atpažinti žmogaus ūkinės veiklos ženklus. Suprasti, kokia pražūtinga gamtai gali būti žmogaus ūkinė veikla.	3.8. Ekskursuojant po apylinkes atkreipiamas dėmesys į žmogaus ūkinės veiklos padarinius. Džiaugiamasi gražiais žmonių darbais, puoselėjant ir saugant natūralų gamtos grožį; apmąstoma, kas yra keistina ir ką reikėtų daryti, kad neigiamų žmogaus veiklos padarinių gamtai būtų kuo mažiau.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Prisidėti prie švarios gamtinės aplinkos išsaugojimo.	3.9. Pasakyti, kokių padarinių gali turėti besaikis ar neprotingas gamtos išteklių naudojimas. Taupiai naudoti vandenį; naudoti kuo mažiau teršalų. Atlikti ir paaiškinti bandymus, iliustruojančius gamtos taršą.	3.9.1. Žinoti, kad Žemės gyvybė be oro ir vandens neįmanoma. Nurodyti labiausiai teršiančius vandenį ir orą šaltinius. Išmanyti, kaip galima sumažinti vandens taršą.	3.9. Atliekant bandymus su vandeniu įsitikinama, kad vanduo tirpina medžiagas, todėl svarbu neteršti geriamo vandens. Mokomasi naudoti vandenį taupiai, pagal paskirtį. Mėginama surinkinėti lietaus vandenį augalams laistyti. Kalbamasi apie oro taršos šaltinius; rengiami oro taršos mažinimo planai – svarstoma, kaip galima būtų sumažinti oro taršą savo gyvenamojoje apylinkėje. Remiantis mokinių parengtais projektais, apmąstoma visos žmonijos atsakomybė už aplinkos išsaugojimą.
4. Žmogaus sveikata ir saugumas			
Gerbti ir vertinti vienam kitą. Pripažinti pasikeitimus paauglystėje.	4.1. Pastebėti pokyčius, vykstančius bręstančiame organizme. Sieti vaikystę ir paauglystę – svarbius žmogaus gyvenimo etapus – su brendimo periodu.	4.1.1. Nusakyti, kaip žmogus auga ir keičiasi nuo gimimo iki senatvės.	4.1. Nagrinėjamos mokinių ankstesnių metų ir dabartinės nuotraukos. Lyginama, kaip atrodoma vienoje, o kaip – kitoje nuotraukoje. Aptariami pasikeitimai. Daroma išvada, kad augame ir keičiamės. Aiškinamasi, kuo mokiniai panašūs į savo tėvus, artimuosius. Aiškinamasi, kokie pokyčiai vyksta žmogaus organizme bręstant. Apmąstomi ir aptariami būsimo – suaugusio žmogaus – statuso pranašumai (pvz., daugiau laisvės) ir „trūkumai“ (pvz., didesnė atsakomybė).
Domėtis žmogaus organizmo sandara, jo funkcijomis.	4.2. Nagrinėti bei savais žodžiais apibūdinti pagrindines žmogaus organizmo funkcijas.	4.2.1. Nurodyti (schemoje) pagrindinius žmogaus kaulus (stuburą, kaukolę, galūnių kaulus), vidaus organus (širdį, plaučius, skrandį, inkstus).	4.2. Remiantis įvairiausia vaizdine medžiaga (specializuota literatūra, internetas) aiškinamasi griaučių svarba; atkreipiamas dėmesys į taisyklingą laikyseną. Vaizdinė medžiaga svarbi ir aptariant kraujotakos, kvėpavimo, virškinimo, prakaito išsiskyrimo ir kitas organizmo funkcijas. Apmąstoma organizmo veikla susiejant ją su tinkamu dienos režimu, asmens higiena, švaria aplinka.
Jausti atsakomybę už savo ir kitų sveikatą.	4.3. Paisyti taisyklingos laikysenos. Tausoti klausą.	4.3.1. Suprasti ir paaiškinti, kodėl svarbu tiesiai sėdėti, stovėti; tausoti klausą.	4.3. Stebint įvairius pavyzdžius, atliekant pratimus, mokomasi taisyklingos kūno laikysenos, grakščių judesių. Pabrėžiama klausos reikšmė; aptariama triukšmo problema.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Rūpintis savo ir aplinkinių sveikata. Laikytis asmens higienos reikalavimų.	4.4. Laikytis asmens higienos. Remiantis turimomis žiniomis bei sava patirtimi, paaiškinti sveikos gyvensenos (fizinio aktyvumo, sveikos mitybos, grūdinimosi, pakankamo miego, geros nuotaikos) įtaką sveikatai. Demonstruoti fizinį aktyvumą. Mokėti ilsėtis.	4.4.1. Išmanyti asmens higienos reikalavimus. Nusakyti, kaip reikia turiningai ilsėtis, maitintis.	4.4. Bandoma suprasti ir savais žodžiais paaiškinti, kuo svarbus žmogui fizinis aktyvumas, sveika mityba, grūdinimasis, pakankamas miegas ir kodėl reikia laikytis asmens higienos reikalavimų. Išsiaiškinama, kad už savo sveikatą atsakingas pats žmogus, kad jis pats turi ją tausoti ir stiprinti. Išsiaiškinama, kokie veiksniai – fiziniai, psichiniai, socialiniai – trikdo sveikatą. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, aiškinamasi, kokią reikšmę žmogaus sveikatai turi greta esantys žmonės: jų palankumas, gebėjimas suprasti ir paremti.
Atsispirti pagundai; pasakyti tvirtą „ne“ neigiamai aplinkinių įtakai.	4.5. Ieškoti priimtinų atsipalaidavimo būdų, malonumų šaltinių.	4.5.1. Nurodyti keletą nusiraminimo, atsipalaidavimo būdų.	4.5. Ne tiek per informaciją, žinias, kiek per emocinį santykį, savitaigą ugdomasi nuostata nepasiduoti aplinkinių spaudimui pabandyti kvaišalų ar vartoti alkoholį. Dalijantis patirtimi, inscenizuojant, modeliuojant situacijas mokomasi pakelti sau nuotaiką ir atsipalaiduoti priimtinais, sveikatai naudingais būdais.
Kurti ir puoselėti grožį aplink save. Jausti atsakomybę už bendrą darbą.	4.6. Gebėti tvarkyti ir prižiūrėti savo gyvenamąją aplinką. Gebėti pasirinkti tinkamas priemones aplinkai tvarkyti.	4.6.1. Suprasti, kodėl aplinkui turi būti tvarka ir švara. Išmanyti, kokios priemonės naudojamos tvarkant aplinką.	4.6. Naudojant visas palankias progas mokomasi pagal išgales prisidėti prie patalpų tvarkymo bei dekoravimo, aplinkos tvarkymo bei švarinimo. Pradedama nuo suolo, kuprinės, drabužių ir pan. Kaskart prisidedama prie klasės ar mokyklos organizuojamų talkų, švaros akcijų; ugdomasi atsakomybė už jų sėkmę.
Laikytis asmens higienos.	4.7. Nurodyti priežasties – pasekmės ryšius tarp kūno, aplinkos švaros ir sveikatos.	4.7.1. Nusakyti asmens higienos reikalavimus.	4.7. Aiškinamasi, kaip palaikyti kūno švarą; kodėl tai svarbu.
5. Žmogus ir gyvoji gamta			
Veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai.	5.1. Atliekant paprastus tyrimus, vartoti pagrindinius ilgio, temperatūros, masės bei laiko vienetų pavadinimus, naudotis paprasčiausiais buitiniais matavimo prietaisais. Atliekant tyrimus laikytis saugumo reikalavimų.	5.1.1. Nurodyti pagrindinius ilgio, masės, laiko bei temperatūros matavimo vienetus.	5.1. Mokytojui padedant, mokomasi susiplanuoti ir paskui savarankiškai atlikti paprastus stebėjimus ir bandymus, rezultatus pateikti žodžiu, raštu, lentele, nesudėtingomis schemomis, diagramomis. Mokomasi saugiai ir racionaliai naudotis mokyklinėmis gamtos tyrimo priemonėmis, buitiniais prietaisais ir medžiagomis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Kritiškai mąstyti; kritiškai vertinti mokslo laimėjimus.	5.2. Formuluoti išvadas, perteikti jas kitiems, palyginti savo ir draugų gautus stebėjimų ir bandymų rezultatus. Grupuoti objektus, išskirti jų skirtumus ir panašumus.	5.2.1. Nurodyti, kaip atlikti stebėjimus. Turėti supratimą, kaip vykdyti (suplanuoti bei atlikti) gamtamokslinius tyrimus. Apibrėžti saugumo reikalavimų būtinybę.	5.2. Mokytojui padedant, mokomasi pasirinkti būdus, kaip grupuoti augalus, gyvūnus, gamtos reiškinius pagal bendrus jų požymius.
Ugdytis atsakomybę už mokslo laimėjimų panaudojimą žmogaus reikmėms.	5.3. Remiantis pavyzdžiais, paaiškinti, kaip pritaikius mokslo atradimus galima pagerinti žmonių gyvenimo sąlygas ir sveikatą.	5.3.1. Nurodyti keletą pavyzdžių, iliustruojančių mokslo laimėjimų pritaikymą.	5.3. Mokomasi įžvelgti mokslo atradimų poveikį žmogaus gyvenimui (buičiai, sveikatai ir pan.) kaupiant informaciją iš įvairių šaltinių bei remiantis kasdiene patirtimi. Ieškant atsakymų, darant sprendimus, mokomasi remtis savo patirtimi bei sveiku protu.
Kultūringai ir atsakingai naudotis gamtos gėrybėmis. Nusiteikti ne žaloti, bet tvarkyti, valyti, gražinti savo aplinką. Jausti atsakomybę už savo poelgius.	5.4. Suprasti ir paaiškinti, kokia pragaištinga gyvybei yra neatsakinga žmogaus ūkinė veikla, kai teršiama aplinka, naikinami miškai, nusausinamos pelkės ir pan. Gebėti iliustruoti pavyzdžiais nesaikingą ir neatsakingą gamtos išteklių naudojimą. Siūlyti, kaip galima būtų spręsti aplinkos taršos problemas.	5.4.1. Nusakyti, kaip teršiama gamta (miškai, vandens telkiniai, laukai, pievos). Savais žodžiais nusakyti pragaištingus neprotingo žmogaus naudojimosi gamta padarinius.	5.4. Aiškinantis konkrečius pavyzdžius (iš patirties, vadovėlių, interneto, kitų šaltinių) bandoma suprasti, kas atsitinka, kai iškertami miškai, numelioruojami laukai, kai deginama sausa pernykštė žolė ir pan. Aiškinamasi, kas atsitinka, kai užteršiami vandens telkiniai. Rengiami projektai apie technikos raidą. Daromos išvados apie būtinybę kurti ir naudoti nekenksmingas aplinkai technologijas. Mokytojui padedant, rengiami projektai, parodantys, kad žmogus yra ekosistemos dalis. Išsiaiškinama, kad žmogaus naudojimasis gamtos teikiamomis gėrybėmis neturi būti pragaištingas Žemės gyvybei.
Žavėtis gamtos darna.	5.5. Gebėti sudaryti paprastas mitybos grandines.	5.5.1. Pasakyti, kokiu principu sudaryta paprasčiausia mitybos grandinė.	5.5. Tyrinėjama, aiškinamasi ir mokomasi sudaryti bei pateikti paprasčiausių mitybos grandinių pavyzdžių. Aiškinamasi ir bandoma suprasti gyvūnų ir žmonių priklausomybė nuo augalų.
Domėtis, tyrinėti, pažinti gamtos reiškinių tarpusavio priklausomybę.	5.6. Suvokti ir paaiškinti gyvų organizmų prisitaikymo prie aplinkos reikšmę. Atrasti ir iliustruoti pavyzdžiais, kaip augalai ir gyvūnai savo kūno sandara yra prisitaikę prie gyvenimo sąlygų.	5.6.1. Nurodyti keletą gyvūnų ar augalų prisitaikymo prie aplinkos požymių.	5.6. Stebima ir analizuojama, pateikiant konkrečių pavyzdžių, kaip kai kurie augalai, jų organai (pvz., kiaulpienių ilgos šaknys) ir gyvūnai, jų kūno dalys (pvz., graužikų, plėšrūnų, žolėdžių dantys yra skirtingi; paukščių snapai yra įvairios formos, kojos – skirtingos sandaros) yra prisitaikę prie gamtos sąlygų; prisitaikymas susiejamas su išlikimu.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Domėtis, žavėtis pasaulio gamtos įvairove. Būti solidariam: padėti, paremti savo bendruomenės narius.	5.7. Iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais Lietuvos ir pasaulio gamtos įvairovę. Konkrečiais pavyzdžiais iliustruoti, kodėl gyvūnams patogiau gyventi bendruomenėmis. Įžvelgti ryšį tarp gyvūnų bendruomeninio gyvenimo būdo ir galimybės išlikti.	5.7.1. Atpažinti ir nurodyti dažniausiai Lietuvoje aptinkamus grybus, žoles, krūmus, medžius, naminius ir laukinius gyvūnus. Atpažinti kai kuriuos populiariausius egzotiškus gyvūnus. Pateikti keletą gyvūnų bendrijų pavyzdžių.	5.7. Mokomasi atpažinti savo aplinkoje dažniausiai aptinkamus grybus, žoles, krūmus, medžius, naminius ir laukinius gyvūnus. Atpažįstami ir kituose pasaulio kraštuose (šalyse) žinomi įdomūs augalai ir gyvūnai; kai kurie iš jų (pasirinktinai) plačiau apibūdinami. Konkrečiais pavyzdžiais iliustruojama, kaip gyvūnai gyvena bendruomeninį gyvenimą. Mokomasi savais žodžiais paaiškinti, kodėl gyventi bendruomenėmis šiems gyvūnams yra patogiau. Mokomasi susieti augalų ir gyvūnų gyvenimo būdą su galimybe išlikti.
Kritiškai vertinti jau turimas žinias ir nuolat jas tikrinti, tikslinti, papildyti.	5.8. Naudotis prieinama informacija, gautą informaciją trumpai apibendrinti ir perteikti kitiems žodžiu, raštu ar piešiniu. Savarankiškai ieškoti reikiamos informacijos; klausinėti kitus.	5.8.1. Nusakyti, kur galima ieškoti reikiamos informacijos apie gamtą.	5.8. Pratinamasi kritiškai vertinti turimas žinias ir įprasti jas tikrinti, tikslinti, papildyti naujausia informacija. Pratinamasi savarankiškai ieškoti trūkstamos, dominančios medžiagos prieinamuose informacijos šaltiniuose – vaikų enciklopedijose, žinynuose, internete.
6. Žmogus ir negyvoji gamta			
Pažinti ir kasdieniame gyvenime atsižvelgti į vieną svarbiausių gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinių – judėjimą ir jo dėsnius.	6.1. Naudojantis pateiktais ar savo gautais duomenimis, apskaičiuoti nueitą kelią, laiką ir greitį. 6.2. Apibūdinti inercijos reiškinį, slydimą.	6.1.1. Nurodyti naudojamus kelio, laiko, greičio matavimo vienetus ir prietaisus. 6.2.1. Pateikti iš patirties pavyzdžių, iliustruojančių inercijos reiškinį.	6.1. Mokomasi suprasti judančius kūnus apibūdinančias sąvokas ir dydžius, jų sąryšį. 6.2. Dalijamasi patirtimi, kada ir kodėl kas yra pargriuvęs; kodėl posūkyje virstama į vieną pusę, kodėl greitai lekianti mašina stabdoma nesustoja, o slysta ir t. t. Daromos išvados.
Mokytis saugiai elgtis ir tyrinėti elektros reiškinius.	6.3. Parinkti paprastų energijos perdavimo grandinių pavyzdžių (baterija – elektros lemputė, radiatorius – kambario oras).	6.3.1. Pateikti žmonių veiklos, kuriai reikalinga energija, pavyzdžių ir nurodyti jos šaltinius. Nurodyti pagrindines elektrinės grandinės dalis (srovės šaltinis, vartotojas, laidai, jungiklis) ir jų paskirtį.	6.3. Nagrinėjant, kaip galima sušildyti kambario orą, tyrinėjant, kaip uždegti prožektoriaus, eglutės girliandas ar kitas paprastas elektros grandines, mokiniai nustato, kad energija gali būti gaunama iš įvairių šaltinių. Stebint elektros srovės naudojimą buitiniuose prietaisuose nustatoma, kad ji išskiria šilumą; aptariamas pavojus, kurį ji kelia žmogaus organizmui; išsiaiškinama, kaip saugiai elgtis su elektra.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
		Nusakyti pagrindines saugaus elgesio su elektros srove taisykles.	Padedant mokytojui ar tą atlikti gebančiam bendraklasiui, jungdami paprasčiausią lemputės elektrinę grandinę, mokiniai išsiaiškina, kokie pagrindiniai elementai sudaro elektros grandinę ir kaip energija iš šaltinio perduodama lemputei.
Taupyti elektros energiją siekiant saugoti aplinką.	6.4. Apibendrinti, kokią žalą aplinkai daro energijos gamyba. Atpažinti situacijas, kai elektros energija eikvojama be reikalo. Ieškoti ir siūlyti elektros energijos, šilumos taupymo būdų. Paaiškinti energijos taupymo būdus kasdienėje buityje.	6.4.1. Suprasti, kokią žalą gamtai daro elektros energijos gamyba. Nurodyti kelis paprasčiausius elektros energijos, šilumos taupymo būdus.	6.4. Mokomasi suprasti ryšį tarp energijos naudojimo ir jos gamybos daromos žalos gamtai (teršiamas dūmais oras, naikinami medžiai, naudojamas kuras). Aptardami energijos naudojimą ir jos šaltinius pramonėje, transporte, žemės ūkyje, mokiniai išsiaiškina, kurie energijos šaltiniai daro mažiausią žalą gamtai, pvz., Saulė, vėjas. Mokomasi paprasčiausių elektros energijos taupymo būdų išsiaiškinant, kodėl tai yra gerai (neuždengti saulės šviesos užuolaidomis, darbo stalą statyti prie lango, neužstatyti baldais šildytuvų, nedėti karšto maisto į šaldytuvą, nes atšaldydamas karštą maistą jis sunaudos daugiau energijos negu atšaldydamas kambario temperatūros maistą ir pan.).
Domėtis gamtos reiškiniais.	6.5. Apibūdinti Žemę ir Saulės sistemą.	6.5.1. Išvardyti dangaus kūnus – Saulę, Mėnulį, planetas, žvaigždes. Nurodyti Žemės formą ir padėtį Saulės sistemoje.	6.5. Remiantis mokinių žiniomis, naudojant modelius, nagrinėjami artimiausi Saulės sistemos kūnai, aptariama Žemės forma ir judėjimas.
Mąstyti, tyrinėti, veikti kryptingai, konstruktyviai.	6.6. Tirti ir grupuoti kasdienėje aplinkoje esančias medžiagas pagal jų savybes.	6.6.1. Nurodyti, kokiomis savybėmis gali pasižymėti medžiagos.	6.6. Padedant mokytojui, dirbant kartu ir naudojant įvairius informacijos šaltinius (kasdienę patirtį, knygas, internetą), aiškinamasi, kokios medžiagos ir dėl kokių savybių naudojamos baldų, drabužių ir pan. gamybai, mokomasi pristatyti tyrimo veiklos rezultatus (žodžiu, raštu, nesudėtinga lentele ar diagrama, IKT).
Atsargiai elgtis su kasdienėje aplinkoje esančiomis medžiagomis užtikrinant sau ir kitiems saugią aplinką.	6.7. Tinkamai pasirinkti kasdienėje aplinkoje esančius daiktus, susiejant pasirinkimą su medžiagų savybėmis. Pateikiant pavyzdžių susieti medžiagų savybes su jų panaudojimo sritimi.	6.7.1. Pateikiant pavyzdžių nurodyti, kaip medžiagų savybės lemia daiktų paskirtį.	6.7. Savarankiškai tiriamos medžiagos (pvz., mirkant, braižant, lankstant ir pan.), tyrimo veiklos rezultatai pristatomi kitiems.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	6.8. Paaiškinti, kuo skiriasi natūralios ir dirbtinės medžiagos; nurodyti, dėl kokių savybių jos naudojamos konkrečioje srityje. Paaiškinti, kaip ir kodėl keičiasi medžiagų savybės.	6.8.1. Nurodyti, kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, gali būti natūralios ir dirbtinės. Pateikti medžiagų savybių kitimų, susijusių su deginimu, kaitinimu, tirpumu, pavyzdžių.	6.8. Nagrinėjant, tyrinėjant konkrečius pavyzdžius, aiškinamasi, kuo skiriasi natūralios ir dirbtinės medžiagos; lyginant jų savybes pateikiama naudojimo pavyzdžių. Mokomasi suprasti, kokią žalą gamtai daro žmogaus neatsakingas elgesys su medžiagomis. Mokytojui padedant, tiriamos medžiagos (pvz., deginant, kaitinant, tirpinant ir pan.); tyrimo veiklos rezultatai pristatomi kitiems (žodžiu, raštu, nesudėtinga lentele ar diagrama).
Stebėjimų, tyrimų duomenis pritaikyti kasdieniame gyvenime.	6.9. Pateikiant pavyzdžių paaiškinti skirtumus tarp grįžtamųjų ir negrįžtamųjų medžiagų kitimų; išskirti šių kitimų pritaikymo galimybes kasdienėje aplinkoje. 6.10. Padedant mokytojui, nubraižyti vandens apytakos ratą; paaiškinti, kaip pasipildo šulinio, upės, ežero vanduo. Ieškant atsakymų, darant sprendimus, vadovautis savo patirtimi, stebėjimų, bandymų duomenimis.	6.9.1. Atpažinti grįžtamuosius ir negrįžtamuosius medžiagų pokyčius. 6.10.1. Suprasti ir žiūrint į schemą paaiškinti, kaip vyksta gamtoje vandens apytaka.	6.9. Stebint, pavyzdžiui, ledo tirpimą, tešlos kepimą, aiškinamasi, kas yra grįžtamieji ir negrįžtamieji medžiagų kitimai; nustatomi jų skirtumai. Padedant mokytojui, aiškinamasi, kur galima pritaikyti medžiagų kitimus buityje, pvz., produktų užšaldymui, maisto ruošimui ir pan. 6.10. Atliekami vandens garinimo, garų kondensavimosi, šerkšno susidarymo, vandens užšaldymo ir pan. eksperimentai. Aiškinamasi, naudojant vaizdinę medžiagą, remiantis vaikų patirtimi, nuovoka, atliktų bandymų su vandens būviais rezultatus. Vaikai, pasiskirstę grupėmis, patys sudaro vandens apytakos gamtoje schemas, pristato savo darbus klasėje, vieni kitiems.
Stebėti, tyrinėti ir suprasti gamtoje vykstančius procesus. Stebėti, tyrinėti ir atrasti dar nežinomus dalykus. Tausoti aplinką.	6.11. Paaiškinti oro svarbą žmonėms, gyvūnams ir augalams. Numatyti aplinkos taršos pasekmes. Papasakoti, kaip valomas nešvarus vanduo. Pateikti vandens ir šilumos taupymo būdų pavyzdžių kasdienėje aplinkoje.	6.11.1. Nurodyti, kad kvėpavimui ir degimui reikalingas oras. Nurodyti pagrindinius vandens ir oro taršos šaltinius.	6.11. Dirbant grupėmis ir atliekant bandymus, aiškinamasi oro svarba kvėpavimo, degimo procesams. Padedami mokytojo, bendradarbiaudami tarpusavyje, mokiniai išsiaiškina ir nurodo, kokie vandens ir oro taršos šaltiniai yra gyvenamojoje vietovėje (rajone); aplankydami vietinius vandens ar oro valymo įrenginius, aiškinasi vandens ar oro valymo būdus; naudodami sukauptą informaciją ir stebėjimo rezultatus, diskutuoja apie taršos šaltinius, vandens ir šilumos taupymo būdus.

22.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

22.7.2.1. **Žmonių gyvenimas kartu.** Mokomasi suprasti, kodėl žmonės buriasi į grupes, gyvena bendruomenėmis. Aiškinamasi, kad, gyvenant kartu, siekiant bendrų tikslų, būtina laikytis tam tikrų taisyklių, susitarimų (valstybėje – įstatymų). Remiantis vaikams žinomais kasdienio gyvenimo pavyzdžiais, daromi apibendrinimai, išvados. Pavyzdžiui, kad žmonės grupėse ir bendruomenėse dirba tam, kad galėtų apsirūpinti jiems reikalingomis prekėmis, paslaugomis, išmanymu, patirtimi; kad visi žmonės savo grupėse ir bendruomenėse turi tam tikrų įsipareigojimų, pareigų, bet taip pat naudojasi ir tam tikromis teisėmis. Vaikams suprantamai, remiantis konkrečiais pavyzdžiais iš spaudos, televizijos, interneto, lyginant, analizuojant, darant apibendrinimus, išsiaiškinama, kad žmonių bendriją – žmoniją – sudaro įvairios tautos ir žmonių bendruomenės, kad kiekviena tauta turi savo kalbą, istoriją, savitus papročius, tradicijas.

22.7.2.2. **Žmonių gyvenimo kaita.** Siekiant pagrindinio pradinėje mokykloje istorijos mokymosi tikslo – padėti suprasti pokyčius asmens ir žmonių gyvenime – pradedamas sistemingesnis, nors dar gana elementarus Lietuvos ir bendriausiais bruožais pasaulio istorijos nagrinėjimas. Naudojamasi paprasta, vaikams suprantama, faktine medžiaga (tik svarbiausieji to istorinio tarpsnio ženklai, simboliai), ji aptariama, bandoma ieškoti priežastinių ryšių. Lietuvos istorijos faktai gretinami su istorine žmonijos raida. Nuolat keliami klausimai, verčiantys gretinti, lyginti, ieškoti faktų ir reiškinių priežasčių, ugdomas kritinis, nedogmatinis mąstymas. Pratinamasi naudotis prieinama dokumentine medžiaga, ugdomas supratimas, kad istorijos (taip pat ir dabartinio žmonių gyvenimo) interpretavimas turi būti grindžiamas tyrimais, patikrinta informacija ir griežta metodologija.

22.7.2.3. **Žmonių gyvenamoji aplinka.** Pradedama nuo gyvenamosios vietos kaitos supratimo: aiškinamasi, kaip, laikui bėgant, pasikeitė gyvenamosios vietos kraštovaizdis, išaugo miestai, įsikūrė gamybos įmonės ir t. t. Gyvenamosios aplinkos pokyčiai siejami su žmonių veikla. Aptariamas žmogaus veiklos poveikis gamtai. Elementariai susipažįstama su kaimyninėmis šalimis, Europos Sąjunga, išsiaiškinama, kad šalys (valstybės) yra tarpusavyje susijusios – joms tenka keistis žaliavomis, prekėmis ir idėjomis. Ugdoma nuostata branginti savo buvimo vietą – namus, gimtinę, Tėvynę – kaip dvasinio stabilumo garantą. Mokomasi, naudojantis sutartiniais ženklais, braižyti vietovės planą, skaityti žemėlapį, orientuotis pagal pasaulio šalių kryptis. Nagrinėjamos orų permainos, geografiniai Žemės planetos ypatumai (bendriausiais bruožais, pasirinktinai).

22.7.2.4. **Žmogaus sveikata ir saugumas.** Elementariai, suprantamai vaikams mokomasi pažinti žmogaus kūną, aiškinamasi organizmo funkcijos. Mokomasi tinkamai kvėpuoti, pratinamasi taisyklingos laikysenos, paisoma regėjimo, klausos higienos. Susipažįstama su pirmosios pagalbos sau, prireikus, ir kitiems žmonėms būdais. Įgyjami sveikos mitybos, asmens higienos įpročiai. Aiškinamasi peršalimo, užkrečiamųjų ligų priežastys ir prevencija, įsidėmima, kur ir į ką reikėtų kreiptis ištikus nelaimei. Mokomasi saugotis nelaimingų atsitikimų. Mokomasi atsispirti svaigalų vartojimui. Aiškinamasi, kaip reikėtų nusiraminti ir atsipalaiduoti ištikus stresui, kaip dera turiningai ilsėtis.

22.7.2.5. **Žmogus ir gyvoji gamta.** Mokomasi stebėti, fiksuoti faktus ir sieti juos į priežastinių ryšių sekas. Atkreipiamas dėmesys į gamtinės aplinkos įvairovę ir gyvybės formų tarpusavio priklausomybę. Aiškinamasi, kokie yra augalų ir gyvūnų tarpusavio priklausomybės ryšiai (remiantis miško, tvenkinio ekosistemos pavyzdžiais). Pastebima, kad gyvybę palaikyti padeda ir negyvoji gamta: Saulė, oras, vanduo. Įsisąmoninama Saulės energijos svarba Žemės gyvybei. Pabrėžiami žmogaus veiklos padariniai.

22.7.2.6. **Žmogus ir negyvoji gamta.** Mokomasi tyrinėti negyvąją gamtą. Iliustruojant pavyzdžiais iš kasdienio gyvenimo, aiškinamasi judėjimas ir jo dėsniai, elektros reiškinys, energijos šaltiniai ir energijos taupymo būdai, medžiagų savybės ir kitimas, degimo reiškinys, nagrinėjama vandens apytaka gamtoje. Daug dėmesio skiriama mokytis prognozuoti galimus rezultatus, kelti hipotezes ir daryti išvadas. Mokomasi taikyti mokslinį metodą analizuojant iškeltas nesudėtingas problemas; pratinamasi atskirti tai, kas tikra, nuo to, kas tikėtina. Mokomasi planuoti ir atlikti įvairiausius bandymus. Bandymai atliekami, net jei neturima specialių eksperimentinių priemonių ir įrangos. Siūlomiems bandymams atlikti pakanka nesudėtingų, buitinių prietaisų.

22.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

22.7.3.1. Lentelėje pateikiamas trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant ketvirtąją klasę.

22.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atpažįsta pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas. Atkuria svarbiausią nagrinėjamos temos informaciją. Mokytojo padedamas, geba piešiniais, ženklais, judesiais pavaizduoti nesudėtingą informaciją.	Savais žodžiais paaiškina pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas. Elementariai nusako pagrindinę temos mintį. Palygina pagrindinę informaciją. Mokytojo padedamas, geba: piešiniais, ženklais, simboliais pavaizduoti svarbią informaciją; palyginti ir pasakyti, kuo panašūs ir kuo skiriasi gerai jam pažįstami dalykai; sugrupuoti gerai pažįstamus objektus; skiria ir paaiškina, kuri jam žinoma informacija yra teisinga, o kuri klaidinga; geba apibendrinti gerai žinomą informaciją.	Žino pagrindinius nagrinėjamos temos faktus. Supranta, apie ką kalbama, gali nusakyti pagrindinę mintį. Apibendrina pagrindinę informaciją, padaro išvadas. Atpažįsta ir atkuria informaciją iš pateiktos detalės. Atskiria esmines detales nuo neesminių. Mokytojui padedant ar savarankiškai geba: ženklais, simboliais ar schema pavaizduoti svarbią informaciją; palyginti pateiktą informaciją apie iki šiol jam nežinomus dalykus; skirstyti objektus į grupes pagal įvairias kategorijas; skiria ir savais žodžiais paaiškina, kuri informacija yra teisinga, o kuri klaidinga; gali sudaryti naujus apibendrinimus pagal jau žinomus pavyzdžius.
Problemų sprendimas	Mokytojui padedant geba suvokti, kad yra iškilusi problema; įvertinti savo turimas žinias tuo klausimu; nurodyti, kuris dalykas jam neaiškus; pasirinkti paprastą problemos sprendimo būdą; imtis spręsti problemą.	Geba nustatyti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; nurodyti, kas konkrečiai jam neaišku, kelia abejonių; įvertinti, kurios jo turimos žinios yra teisingos, o kurios – abejotinos; numatyti problemos sprendimo būdą; imtis spręsti problemą; stebėti, kaip sekasi.	Geba iškelti problemą; įvertinti, kurie informacijos šaltiniai ir pažinimo būdai konkrečiu atveju yra tinkamiausi; nurodyti, dėl ko jam kyla neaiškumų; numatyti keletą problemos sprendimo būdų; pasirinkti tinkamiausią sprendimą; suplanuoti, kaip bus sprendžiama problema; spręsti ją pasirinktu būdu; įvertinti gautą rezultatą.
Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Mokytojo padedamas, geba: atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose.	Mokytojo padedamas, geba: atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją žinomuose šaltiniuose; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; pademonstruoti gerai pažįstamų medžiagų savybes; atlikti elementarius fizikinius bandymus.	Mokytojui padedant ar savarankiškai geba: atlikti paprastus stebėjimus ar tyrimus, rasti reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, internete; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; pademonstruoti įvairių medžiagų savybes; demonstruoti nagrinėtus fizikinius bandymus.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Komunikavimo gebėjimai	Supranta paprastą informaciją klausydamasis, stebėdamas, skaitydamas. Geba perduoti (raštu, piešiniu, simboliais, ženklais) savo mintis.	Suvokia vaizdinę, garsinę, žodinę informaciją. Geba perduoti savo idėjas kitiems. Supranta ir nagrinėja nesudėtingą informaciją. Geba perteikti paprastą informaciją elementariomis schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais.	Kalba, klauso, samprotauja ir diskutuoja grupėje; geba fiksuoti informaciją įvairiomis formomis ir ją perteikti kitiems; moka klausti, aiškintis, tikrinti informaciją; geba dalytis sumanymais, idėjomis su draugais; geba drauge kurti projektus ir juos įgyvendinti.
Mokėjimas mokytis	Sunkiai ir trumpam sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, bando ieškoti pagalbos; atlieka užduotis, kai yra kontroliuojamas; siekia atlikti tik tiek, kiek reikia; ne visada tinkamai organizuoja savo laiką; ne visada tikslingai pasirenka mokymosi būdus ir priemones.	Sutelkia dėmesį, reikalingą užduočiai atlikti; iškilus sunkumams, vis dėlto stengiasi atlikti darbą iki galo; siekia rezultato, kai yra aiškiai nurodyta, ir nekontroliuojamas; siekia ir dažniausiai pasiekia norimų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi, bet ne visada numato tinkamą mokymosi laiką, dažniausiai pasirenka būdus ar priemones, atsižvelgdamas į mokymosi tikslus.	Susitelkia ilgam ir kryptingam darbui; susidūręs su sunkumais, atkakliai siekia užsibrėžto tikslo; rezultato siekia savarankiškai; siekia geriausių jam įmanomų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi pasirinkdamas tinkamą mokymosi laiką; siekdamas mokymosi tikslų, pasirenka tinkamiausius būdus ir priemones.
Vertybinės nuostatos	Stengiasi nebūti priešiškas kitiems, toleruoti kitokią išvaizdą, elgseną, nuomonę; bando geranoriškai spręsti problemas, konfliktus, ieškoti susitarimo; bendroje veikloje dalyvauja paragintas, pakviestas. Rodo pakankamą domėjimąsi ar pastangas įgyti naujų žinių. Tiki, kad kai kuriuos naujus dalykus gebės pažinti ir suprasti. Yra nusiteikęs sveikai gyventi, saugoti savo gyvybę ir sveikatą. Stengiasi neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti kultūros paveldą.	Yra geranoriškas kitų atžvilgiu; siekia dialogo, tariasi; stengiasi rūpintis kitais; noriai dalyvauja bendroje veikloje; stengiasi veikti atsižvelgdamas į bendrus interesus; stengiasi laikytis duoto žodžio. Domisi įvairiais naujais dalykais; tiki, kad naujus dalykus nesunkiai pažins ir supras; į naują informaciją reaguoja teigiamai. Stengiasi sveikai gyventi, saugoti savo bei kitų gyvybę ir sveikatą. Yra nusiteikęs pažinti ir saugoti gyvąją ir negyvąją gamtą, kultūros vertybes ir paveldą.	Tiki ir pasitiki savimi ir kitais; palankiai vertina, gerbia kitus žmones, jų teises; siekia tarpusavio supratimo; yra neabejingas tam, kas vyksta greta; siekia konstruktyviai spręsti problemas; noriai ir aktyviai dalyvauja bendroje veikloje; stengiasi veikti sąžiningai ir atsakingai. Labai domisi naujais dalykais; yra įsitikinęs, kad naujus dalykus lengvai pažins ir supras; į naują informaciją reaguoja teigiamai, džiaugiasi patyręs ar atradęs nauja. Rūpinasi ne vien savo, bet ir kitų sveikata, stengiasi sveikai gyventi. Stengiasi prisidėti prie gyvosios ir negyvosios gamtos saugojimo, kultūros vertybių ir paveldo puoselėjimo.

23. DAILĖ

23.1. Bendrosios nuostatos

Dailė – meninio ugdymo dalis. Numatomi dailės dalyko mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir vertinimo aprašai parengti atsižvelgiant į meninio ugdymo srities nuostatas ir siekia dermės su kitais meninio ugdymo dalykais bei kitomis ugdymo sritimis.

23.2. Tikslas

Puoselėjant savitą vaikų pasaulėjautą nuosekliai ir patraukliai ugdyti dailės raiškos gebėjimus ir estetinę nuovoką; sudaryti sąlygas kūrybinėms galioms plėtotis.

23.3. Uždaviniai

Įgyvendinant dailės ugdymo tikslą, siekiama, kad mokiniai:

- stebėdami ir aptardami žymiausius Lietuvos bei pasaulio meno kūrinius, atliepiančius vaikų pasaulėjautą, pažintų Lietuvos bei pasaulio meno paveldą;
- išmėgindami įvairias tradicines ir šiuolaikines raiškos priemones, išradingai ir drąsiai eksperimentuotų ir improvizuotų;
- gėrėdamiesi ir nagrinėdami grožio ir gėrio apraiškas, lavintų kūrybiškumą, meninę įžvalgą ir mąstymą, pagarbiai priimtų kitas kultūras;
- pritaikytų dailės raiškos ir pažinimo gebėjimus: mokytųsi kurti jaukią aplinką, dalyvautų kultūriniame klasės ir mokyklos gyvenime.

23.4. Struktūra

Dailės dalykas pradinėje mokykloje apima vizualinių menų, architektūros, dizaino, tautodailės ir taikomosios dailės pažinimą. Mokydamiesi dailės, mokiniai ugdosi specialiuosius meninės raiškos ir šiandieniame gyvenime būtinus bendruosius gebėjimus, įgyja pagrindą sėkmingai ateities asmeninei, socialinei ir kultūrinei kompetencijai ugdyti. Programoje ugdymo turinys pateikiamas koncentrais: 1–2, 3–4 klasėms. Mokinių įgyjamos žinios, įgūdžiai ir gebėjimai aprašomi pagal šias veiklos sritis:

- **dailės raiška** (*idėjų kėlimas; technikų taikymas; grafinių, spalvinių ir erdvinių raiškos priemonių naudojimas; savo dailės kūrinių parodymas*);
- **dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas;**
- **dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.**

Šių dailės veiklos sričių ribos sąlygiškos: ugdymo procese sritys integruotos (*jos viena kitą papildo, jų proporcijos kinta atsižvelgiant į mokinių amžių, poreikius, individualius gabumus*).

23.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje aprašyta mokinių gebėjimų raida 1–4 klasėse, nurodytas pasiekimų lygis, kurį turėtų pasiekti daugelis mokinių, baigdami tam tikrą koncentrą. Suformuluoti pagrindinio pasiekimų lygio gebėjimai suskirstyti į grupes pagal veiklos sritis.

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Dailės raiška Idėjų kėlimas	Spontaniškai kelti vizualines idėjas.	Spontaniškai kelti vizualines idėjas, susijusias su dailės medžiagų ir technikų savybėmis.
Technikų taikymas	Idėjai įgyvendinti taikyti paprastas dailės technikas, saugiai jomis naudotis.	Idėjai įgyvendinti pasirinkti ir taikyti paprastas dailės technikas, saugiai jomis naudotis.
Grafinių, spalvinių ir erdvinių raiškos priemonių naudojimas	Įvairiai naudoti linijas, spalvas ir erdvines formas išgaunant savitą ritmą, nuotaiką.	Įvairiai naudoti linijas, spalvas, erdvines formas, foną, perteikiant norimas emocijas, objekto ir reiškinių savybes.
Savo dailės kūrinių parodymas	Dailės kūrinėliais puošti savo klasę ir buitį, pritaikyti juos mokykloje, šeimoje vykstantiems renginiams, šventėms, parodėlėms.	Savo kūrybinius sumanymus skirti pasirinktai temai, progai. Atlikti pasirinktą vaidmenį meno akcijose, integruotos meninės veiklos projekte.
Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Sutelkti dėmesį ir stebėti dailės kūrinius artimiausioje aplinkoje. Vartojant paprastas dailės sąvokas, aptarti savo, draugų ir dailininkų kūrybinius sumanymus. Palyginti artimiausios aplinkos gamtos, kultūros ir dailės paminklų svarbiausius bruožus.	Susieti dailės kūrinio nuotaiką su pagrindinėmis dailės raiškos priemonėmis. Bendrais bruožais apibūdinti dailės kūrinio atlikimo techniką. Pastebėti gamtos ir žmogaus sukurtos aplinkos estetines savybes ir jų formas.
Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Nusakyti artimiausioje aplinkoje esančius dailės reiškinius. Pastebėti tautodailės ryšį su etnokultūrinėmis tradicijomis ir papročiais.	Apibūdinti, kaip dailė ir dailės reiškiniai susiję su šeimos ir mokyklos gyvenimu. Aptarti, palyginti lietuvių ir kitų tautų liaudies meno kūrinius, etnokultūrinius papročius.

23.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

1–2 klasėse visos dailės dalyko sritys (dailės raiška; dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas; dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje) jungiamos į darnią visumą, daugiausia dėmesio skiriant pirmajai – dailės raiškai. Estetinė mokinių nuovoka ugdoma skatinant ir plėtojant savaiminę vaikų kūrybą, epizodiškai supažindinant su brandžiais Lietuvos bei pasaulio dailės ir tautodailės kūriniais, atliepiančiais vaikų pasaulėjautą. Siūloma pradėti nuo trumpų pastebėjimų, net pavienių žodžių, priimant netikėčiausius vaikų samprotavimus, nes visos nuoširdžios vaiko pastangos išsisakyti yra vertingos ir gerbtinos. Mokiniai žaisdami ir atlikdami patrauklius tyrimus susipažįsta su pagrindinėmis dailės raiškos priemonėmis, mokosi jomis naudotis. Į dailės raišką siūloma įtraukti eksperimentus bei improvizacijas, vaizduotę skatinančius žaidimus, pokštus. Tai padėtų patraukliai ugdyti gamtos, žmogaus sukurtos aplinkos, dailės kūrinio ir vaiko kūrybos vertinimo gebėjimus.

23.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Dailės raiška			
Įgyvendinti laisvos ir spontaniškos kūrybos poreikį.	1.1. Spontaniškai kelti vizualines idėjas.	1.1.1. Parodyti, kokiais įvairiais būdais (*nupiešti, nutapyti, nulipdyti, papasakoti, padainuoti, pavaizduoti judesiais ir kt.*) idėją galima perteikti.	Kuriant savitą pasaulį (*piešiant, tapant, aplikuojant, konstruojant, žaidžiant, eksperimentuojant ir improvizuojant*), mokiniai skatinami pažinti aplinką, dailės kūrinius ir savo darbelius.
Veikti drąsiai ir pasitikėti savo jėgomis. Stengtis taupiai naudoti turimus išteklius.	1.2. Idėjai įgyvendinti taikyti paprastas dailės technikas (*piešimas pieštukais, flomasteriais, kreidelėmis, tušu, plunksnelėmis, spaudavimas, tapymas guašu, akvarele, aplikavimas, lipdyba iš molio, plastilino ir kt.*), saugiai jomis naudotis.	1.2.1. Skirti ir atpažinti šias raiškos priemones: flomasterius, pieštukus, spaudus, kreideles ir kt. 1.2.2. Maišant dažus išgauti naujų spalvų. 1.2.3. Atsižvelgti į tapybos guašo ir akvarelės dažais ypatumus (*dažus skiesti vandeniu, išbandyti tapymo skirtumus ant sauso ir drėgno popieriaus, storą potėpį išgauti plačiais teptukais ir kt.*). 1.2.4. Atsižvelgti į molio ir plastilino savybes (*sušildyti tarp rankų plastiliną, molį gerai išminkyti, tvirtai sulipinti atskiras lipdinio dalis ir kt.*).	Mokiniai išmokomi aplikuoti iš spalvoto popieriaus, kartono ar tekstilės skiaučių, maišyti įvairių spalvų ir rūšių vandeninius dažus, tapyti tirštais ir praskiestais dažais ant laikraščio, sauso ir drėgno, balto ir spalvoto popieriaus, akmenėlių, kartono. Mokytojas parodo įvairius raiškos būdus (*kaip taškyti tušu, brėžti smėlyje, rašyti kreida, piešti abiem rankomis pieštukais ir flomasteriais, spauduoti įvairiais spaudais*) ir skatina mokinius tyrinėti įvairių medžiagų ir įrankių paliekamus pėdsakus, stebėti ir apibūdinti jų sukeltus pojūčius. Mokiniai turėtų išmokti kelis medžiagų jungimo būdus (*rišimą, lipdymą, klijavimą, segimą ir kt.*). Galimos integruotos pamokos su technologijomis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Norėti rūpintis savo saugumu. Ugdytis tvarkingo darbo įgūdžius.		1.2.5. Saugiai dirbti su pieštukais, segikliais, plunksnomis, žirklėmis ir kt. pavojingais reikmenimis (*dirbti ramiai ir tvarkingai, nemosikuoti rankomis ir kt.*). 1.2.6. Pamokos pabaigoje sutvarkyti savo kūrybos reikmenis ir darbo vietą.	Mokytojas nuolat parodo, kaip saugiai ir tvarkingai naudotis įvairiais dailės reikmenimis, mokiniai aptaria, ką reikėtų daryti susižeidus.
Norėti ieškoti naujų kūrybos būdų. Įžvelgti grožį gamtoje ir dailės kūriniuose. Norėti užbaigti pradėtus darbus.	1.3. Įvairiai naudoti linijas, spalvas ir erdvines formas, išgaunant savitą ritmą, nuotaiką.	1.3.1. Naudoti įvairių dydžių popieriaus lapą horizontaliai, vertikaliai. 1.3.2. Nuotaiką išgauti linijų, dėmių, spalvų ir formų įvairove (*plona, vingiuota, švelni, aštri, trūkinėjanti linija; didelė, maža, taisyklinga, netaisyklinga, plokščia, erdvinė dėmė ir forma; gryna, šilta, šalta, balta, juoda, pilka, linksma, liūdna spalva*). 1.3.3. Komponuoti panaudojant simetriją, ritmą (*pasikartojimas, iš abiejų pusių vienodas, didelis – mažas, daug – mažai*).	Mokytojas planuoja ugdomąją veiklą taip, kad mokiniai išbandytų kuo įvairesnius užduočių atlikimo būdus. Mokiniai stebi ir tyrinėja dailės kūrinius, artimiausią aplinką, augalus, gyvūnus, žmones, jų veido dalis ir aprangos detales, aptaria spalvų nuotaiką, linijų ir dėmių pobūdį, erdvinių formų įvairovę. Tapydami guašu, mokosi išgauti kuo daugiau naujų spalvų. Mokiniai, vaizduodami gamtą, pasakų personažus ir fantastines būtybes, skatinami improvizuoti (*kaitalioti dėmių ir figūrų dydžius, fantazuoti įvairaus pobūdžio linijomis ir erdvinėmis formomis)*. Pažįsta raides: piešia, lipdo ir iš įvairių medžiagų jas konstruoja, vaizduoja kūno judesiais, kuria įvairių charakterių ir nuotaikų raidžių kompozicijas, raštus ir įvairaus ritmo ornamentus. Tinka integruotos pamokos su pasaulio pažinimu ir gimtąja kalba.
Norėti gyventi estetiškoje ir tvarkingoje aplinkoje. Domėtis kūrybine savo ir draugų veikla, stengtis bendradarbiauti.	1.4. Dailės kūrinėliais puošti savo klasę ir buitį, pritaikyti juos mokykloje, šeimoje vykstantiems renginiams, šventėms, parodėlėms.	1.4.1. Kiekvienam savo dailės darbeliui užrašyti metriką (*vardą, pavardę, klasę*). 1.4.2. Kitiems parodyti savo dailės kūrinėlius, juos išdėlioti, padėti mokytojui pakabinti ar priklijuoti matomoje vietoje (*kad gerai matytųsi, derėtų su draugų kūrinėliais*).	Mokytojas mokiniams parodo, kaip užrašoma metrika (*kitoje popieriaus lapo pusėje ar kortelėje, jei kuriamas erdvinis kūrinėlis*). Pamokos pabaigoje visi mokinių kūrinėliai išdėliojami ar pakabinami matomoje vietoje (*stende, lentoje, ant stalų ir pan.*) ir aptariami. Mokiniai turėtų būti nuosekliai mokomi dirbti grupėje, tartis dėl būsimo darbo rezultato, vertinti savo pasiekimus, t. y. skatinami apmąstyti savo kūrybinę veiklą (*ar suprato užduotį, kas pasisekė, ką reikėtų daryti kitaip*).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Stengtis tinkamai parodyti savo ir draugų kūrybą, gerbti autorystę.		1.4.3. Pasakyti, kokios dailės užduotys patiko, kokios – ne, kas buvo lengva, kas sunku, ką naujo sužinojo per dailės pamokas.	Po informacijos apie tai, ką reikia tobulinti, būtina aiškinti, kaip tai padaryti. Informacija turi būti pozityvi: rodyti ne tai, kas blogai, bet kaip tai padaryti gerai, įdomiai. Rengiamos nedidelės parodėlės (*klasėje, koridoriuje*), kad visi pamatytų ir pasidžiaugtų mokinių darbeliais. Kūrinėliai derinami pagal temą, atlikimo techniką, spalvas, ant stalų ar lentynų išdėliojama erdvinė kūryba.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Domėtis daile ir palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą. Išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę.	2.1. Sutelkti dėmesį ir stebėti dailės kūrinius artimiausioje aplinkoje. Vartojant paprastas dailės sąvokas, aptarti savo, draugų ir dailininkų kūrybinius sumanymus. 2.2. Palyginti artimiausios aplinkos gamtos, kultūros ir dailės paminklų svarbiausius bruožus.	2.1.1. Įsižiūrėti ir nusakyti dailės kūrinių sukeliamą įspūdį ir nuotaiką (*pvz., didelis, mažas, nematytas, spalvingas, linksmas, liūdnas ir pan.*), kas juose „vyksta“, ką autoriai norėjo papasakoti. 2.1.2. Savais žodžiais paaiškinti paprastas dailės sąvokas (*dailės kūrinys, dailininkas, spalva, linija, forma, paroda, paveikslas*). 2.1.3. Atpažinti ir išvardyti tautodailės kūrinius (*kraičio skrynias, kaukes, margučius, verbas ir kt.*) ir savais žodžiais nusakyti, kuo jie vertingi (*senolių atmintis, liaudies meistrų sukurti, rankų darbas, būdingi raštai, spalvos ir simboliai ir pan.*). 2.2.1. Įsižiūrėti į gamtos ir žmogaus sukurtas formas ir apibūdinti svarbiausius jų bruožus (*didelės, mažos, pasikartojančios, vienspalvės ir margos, simetriškos, nesimetriškos ir pan.*).	Mokytojas su mokiniais aptaria dailės kūrinius artimiausioje aplinkoje (*knygose, muziejuose, namuose ir pan.*), pokalbiai apie juos pradedami nuo pavienių žodžių ir svarstymų, ką kūrinių autoriai norėjo pavaizduoti ar išreikšti. Mokiniai įsižiūri į artimiausios aplinkos pastatus, stebi gamtą, aptaria jos būsenas ir nuotaikas, įsižiūri į spalvų, linijų ir formų įvairovę, palygina su dailės kūrinių, vaizduojančių gamtos objektus (gyvūnus, medžius, augalus, paukščius ir kt.) nuotaikomis ir išraiška. Išklausoma visų mokinių nuomonė ir pastebėjimai. Priimamas ir pripažįstamas kiekvienas atsakymas. Mokytojas vadovauja diskusijai, bet išlieka neutralus, leidžia vaikams patiems daryti išvadas.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
Norėti pažinti artimiausios aplinkos ir gamtos vertybes. Gerbti tautos paveldą. Regėti pasaulio įvairovę ir pastebėti artimiausios aplinkos ir erdvės pokyčius bei estetinius reiškinius.	3.1. Nusakyti artimiausioje aplinkoje esančius dailės reiškinius. Pastebėti tautodailės ryšį su tradicijomis ir etnokultūriniais papročiais.	3.1.1. Savais žodžiais papasakoti, kuo įdomi senovinio pastato, muziejaus ar parodos aplinka. 2.1.2. Padedant mokytojui, tėvams, draugams, rasti nurodytus informacijos šaltinius. 3.1.3. Surinktą informaciją rūšiuoti pagal užduočių reikalavimus (*nupiešti, suklijuoti į nurodytą lentelę ar bendrą piešinį ir pan.*). 3.1.4. Tautodailės formas (*margučius, verbas, kaukes ir kt.*) susieti su kalendorinėmis šventėmis.	Mokiniai stebi artimiausią aplinką, ieško joje dailės reiškinių (*informacinių ženklų, reklamos objektų, parkų ar gėlynų, įdomių pastatų ir kt.*) ir išsako savo pojūčius. Mokiniai gali atlikti projektinį darbą: rinkti įvairią informaciją (*tėvelių pasakojimus, straipsnius, nuotraukas, atvirukus ir kt.*) apie įžymias artimiausios aplinkos vietas, muziejus, vietos tradicijas, kalendorines šventes, sukurti lankstinuką ar grupinius piešinius-plakatus. Vaikai mokosi pristatyti surinktą medžiagą ir savo kūrinėlius, savais žodžiais papasakoti, ką įdomaus sužinojo. Kartu mokiniai supažindinami su būdingiausiais tautodailės kūriniais, skatinami suvokti jų vertę ir savitumą.

23.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

23.6.2.1. Dailės raiška. Pasirenkama grafinės, spalvinės ir erdvinės raiškos priemonių ir elementų įvairovė: linija (*švelni, aštri, trūkinėjanti*), dėmė ir forma (*didelė, maža, taisyklinga, netaisyklinga, plokščia, erdvinė*), spalva (*gryna, šilta, šalta, juoda ir balta*). Piešiamos, lipdomos ir konstruojamos raidžių kompozicijos. Dideliame ir mažame, vertikaliame ir horizontaliame lape komponuojami simetriški ir nesimetriški vaizdai, ornamentai, gretinamas realus ir įsivaizduojamas pasaulis. Išbandomos dailės technikos (*akvarelė, aplikacija, guašas, spalvotos kreidelės ir pieštukai, tušas, plunksnelės, lipdyba, spaudavimas ir kt.*). Iš popieriaus, kartono, gamtos medžiagų, antrinių žaliavų ir kt. konstruojamos erdvinės formos.

23.6.2.2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas. Stebimi (*įsižiūrint, įsigyvenant*) savo, draugų, mokytojų, profesionalių ir liaudies dailininkų kūriniai, gamta, architektūra, įsižiūrima į jų spalvas, linijas, formas. Apibūdinamas dailės kūrinio keliamas įspūdis (*nuotaika, spalvų, linijų ir formų įvairovė*), stengiamasi įžvelgti, ką autorius (*vaikas, dailininkas*) norėjo pavaizduoti ar išreikšti. Mokomasi būti su kūriniu, stebėti, įsižiūrėti, tolerantiškai diskutuoti, reikšti mintis ir ieškoti prasmės. Aptariama tautodailės kūrinių (*koplytėlių, kryžių, kaukių, verbų, margučių, audinių raštų, keramikos dirbinių*) vertingumas ir meninės savybės (*spalvos, simboliai, raštai, pasikartojimai*).

23.6.2.3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Atpažįstami, prisimenami architektūros ir dailės kūriniai, esantys aplink mus (*knygose, televizijoje, gatvėse, mokykloje, namuose, muziejuose*). Diskutuojama, kuo dailė svarbi žmogaus gyvenime, kaip padeda kurti žmogaus aplinką, pastatų vidų ir išorę, ar patogūs daiktai, kaip ženklai padeda perteikti įvairią informaciją. Aptariamas tautodailės ryšys su etnokultūrinėmis tradicijomis, papročiais, kalendorinėmis šventėmis.

23.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

23.6.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašas padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę. Dailės pasiekimų aprašas sudarytas atsižvelgiant į 1–2 klasės vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, tačiau būtina taikyti ir diferencijuotus reikalavimus, atsižvelgiant į individualias kiekvieno mokinio galimybes. Nuostatų raiškos vertinimas integruojamas į visų trijų lygių pasiekimų aprašą.

23.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės raiška	Spontaniškai atlieka mokytojo nurodytas užduotis, saugiai taiko pasiūlytas grafinės, spalvinės ir erdvinės raiškos technikas, komponuoja vertikaliame ir horizontaliame lape. Mokytojui padedant apipavidalina savo kūrinėlius: užrašo metriką (*vardą, klasę*), pakabina ar išdėlioja matomoje vietoje.	Spontaniškai perteikia savo kūrybinius sumanymus, išmano pagrindines dailės technikas ir saugiai jas taiko. Komponuoja horizontaliame ir vertikaliame lape, taiko linijų, dėmių, spalvų ir erdvinių formų įvairovę, perteikia savitą ritmą. Apipavidalina savo kūrinėlius: užrašo metriką (*vardą, pavardę, klasę*), padeda mokytojui rengti parodėlę (*pakabinti ar išdėlioti darbelius matomoje vietoje*).	Rodo iniciatyvą siūlydamas motyvą, vaizdavimo idėją ar techniką, spontaniškai perteikia savo kūrybinius sumanymus, savarankiškai pasirenka dailės technikas ir saugiai jas taiko. Laisvai komponuoja horizontaliame ir vertikaliame lape, taiko linijų, dėmių, spalvų ir erdvinių formų įvairovę, kuria savitą ir įvairų ritmą. Savarankiškai apipavidalina savo kūrinėlius: užrašo metriką (*vardą, pavardę, klasę, sukūrimo datą*), padeda mokytojui surengti parodėlę (*pakabinti ar išdėlioti savo ir kitų mokinių darbelius*).
Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Žiūri mokytojo pasiūlytus draugų, dailininkų ir liaudies menininkų kūrinius, aplinkos objektus ir savais žodžiais apibūdina jų turinį.	Stebėdamas gamtą, architektūrą, dailininkų ir liaudies menininkų kūrinius, savais žodžiais apibūdina jų pagrindines raiškos priemones (*spalvas, simetriją, pasikartojimą ir kt.*), vartodamas paprastas dailės sąvokas pasakoja apie savo, draugų ir dailininkų kūrybinius sumanymus.	Susidomėjęs stebi dailininkų profesionalų ir liaudies meistrų kūrinius, svarsto, kada (*seniau ar dabar*) jie sukurti. Stebi gamtos būsenas, architektūrą ir vartodamas paprastas dailės sąvokas aptaria jų vertingumą. Vartodamas paprastas dailės sąvokas, apibūdina savo, draugų ir dailininkų kūrybinius sumanymus, išsako originalių pastebėjimų, ką kūrinių autoriai norėjo pavaizduoti.

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Žiūri mokytojo pasiūlytus dailės reiškinius, savais žodžiais aptaria, kuo jie įdomūs. Mokytojo paprašytas dalyvauja kūrybinėje grupėje, paprašytas įvertina savo veiklą, savaip papasakoja savo pojūčius.	Atpažįsta dailės reiškinius, esančius artimiausioje aplinkoje, buityje, savais žodžiais nusako, kuo jie įdomūs. Pastebi tautodailės ryšį su etnokultūrinėmis tradicijomis ir papročiais, pasako, kuo jie svarbūs, kokius įspūdžius sukelia. Pasako pastebėjimus apie savo ir kitų veiklą, išklauso kitų nuomonę, apibūdina savo pojūčius.	Atpažįsta ir įsimena dailės kūrinius, esančius artimiausioje aplinkoje, buityje ir susidomėjęs pasakoja savo įspūdžius. Pastebi tautodailės ryšį su etnokultūrinėmis tradicijomis ir papročiais. Drąsiai išsako pastebėjimus apie savo ir kitų veiklą, apibūdina savo pojūčius, išklauso kitų nuomonę ir pateikia pasiūlymų. Naują patirtį sieja su tuo, ko mokėsi anksčiau.

23.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

3–4 klasės – draugysčių amžius, todėl mokiniai mielai dirba kartu. Žaismingoje, linksmoje pažintinėje ir kūrybinėje grupės veikloje pakaitomis įterpiamos ramesnės ir susikaupimo reikalaujančios individualios užduotys. Mokiniai per patrauklią meninę veiklą toliau skatinami kurti ir pažinti savo aplinką bei garsiausius Lietuvos, pasaulio dailės kūrinius. Mokiniai toliau supažindinami su pagrindinėmis dailės raiškos priemonėmis ir naujomis technikomis, mokosi jomis naudotis. Stiprinami gebėjimai juslinę įžvalgą, jausmus reikšti vaizdais ir žodžiais, įsiklausant į save ir kitus. Aptariant vaikų ir dailininkų kūrinių savybes, mokiniai skatinami išsakyti savo nuojautas, individualų požiūrį ir ieškoti įvairių atsakymų į tą patį klausimą, vartoti pagrindines dailės sąvokas.

23.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Dailės raiška			
Stengtis įgyvendinti laisvos ir spontaniškos kūrybos poreikį. Pasitikėti kūrybiniais savo gebėjimais.	1.1. Spontaniškai kelti vizualines idėjas, susijusias su dailės medžiagų ir technikų savybėmis.	1.1.1. Papasakoti, parodyti, kokias vizualines savybes (*kokios linijos, spalvos, detalės, dėmės, formos, ritmas, simetrija, paviršiaus nelygumai ir kt.*) kokiais būdais (*nupiešti, nutapyti, nulipdyti ir kt.*) būtų galima pavaizduoti.	Mokytojo padedami, mokiniai išsiaiškina, kad kūrybinę idėją galima perteikti įvairiais būdais. Mokiniai skatinami įspūdžius ir išgyvenimus vaizduoti tapybinėmis, grafinėmis ir erdvinėmis priemonėmis, pratinami savarankiškai jas pasirinkti. Skatinama improvizuoti juokingus, keistus tikrovės ar išmonės reiškinius, kurti fantastinius, pasakiškus vaizdus, personažus, iliustruoti poeziją, pasakas.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Taupiai naudoti kūrybos medžiagas. Ugdytis tvarkingo darbo įgūdžius. Rūpintis savo ir kitų saugumu. Siekti harmonijos ir grožio derinant įvairias medžiagas ir vaizdus.	1.2. Idėjai įgyvendinti pasirinkti ir taikyti paprastas dailės technikas (*spaudavimas įvairiais spaudais, tapymas teptukais, mentelėmis, voleliais, kempinėmis, monotipija, koliažas, mozaikos imitacijos ir kt.*), saugiai jomis naudotis.	1.2.1. Pasirinkti techniką atsižvelgiant į numatomą kūrinio formą (*trimatį ar dvimatį*). 1.2.2. Maišant pagrindines spalvas (*geltoną, raudoną, mėlyną*), išgauti naujų spalvų. 1.2.3. Skirti ir atpažinti panaudotas priemones (*minkštus pieštukus, plunksneles, kreideles, anglį ir kt.*), kuriomis išgaunamos kietos (*laužytos, aštrios*) ir minkštos (*švelnios, vingiuotos*) linijos, nelygus kontūras, įvairius spaudavimo būdus (*spaudams panaudoti aplinkos daiktai, spauduota rankomis ir pan.*); 1.2.4. Skirti ir nusakyti erdvinei kūrybai reikalingų medžiagų (*gamtos, pakuočių, popieriaus, kartono, plastiko*) savybes (*kieta, lanksti, lygi, permatoma ir kt.*). 1.2.5. Tinkamai jungti medžiagas įvairiais būdais (*suklijuoti užtepant ne per daug klijų, saugiai ir tvirtai susegti segikliu, tinkamai surišti mazgą ir kt.*).	Mokytojas planuoja ugdomąją veiklą taip, kad mokiniai išbandytų kuo įvairesnius užduočių atlikimo būdus. Mokiniai mokosi dirbti su sudėtingesniais dailės reikmenimis, išbando naujas technikas. Mokiniai pratinami savarankiškai pasiruošti darbo vietą (*tinkamai susidėti darbo reikmenis, dažus, dažų indelius ir kt.*), sutvarkyti ją pabaigus darbą. Mokiniai išbando naujų tapybos įrankių (*mentelių, volelių, kempinių*) naudojimo galimybes, mokosi tapyti teptukais ant įvairių paviršių (*vazonėlių, plastikinių indų, pakuočių*). Mokiniai piešia minkštais ir kietais pieštukais, kreidelėmis, anglimi. Mokytojas supažindina su naujomis grafikos technikomis (*monotipija, nelygių paviršių atspaudais*). Mokiniai spausdina ir tyrinėja įvairių atspaudų raštus (*tekstūras*), jungia juos į bendras kompozicijas, aptaria linijų, dėmių, raštų pasikartojimus ir jų keliamus įspūdžius. Iš įvairių medžiagų, daiktų ir antrinių žaliavų konstruoja plokščias ir erdvines formas (*paprastas, sudėtingas, permatomas, minkštas, kietas ir pan.*). Galimos integruotos pamokos su technologijomis.
Būti atviram naujoms idėjoms ir naujai patirčiai. Įžvelgti grožį ir harmoniją aplinkoje.	1.3. Įvairiai naudoti linijas, spalvas, erdvines formas, foną, perteikiant norimas emocijas, objekto ar reiškinių savybes.	1.3.1. Pavaizduoti dydžių ir nuotolių įspūdžius (*daug – mažai, didelis – mažas, toli – arti, aukštai – žemai*). 1.3.2. Pavaizduoti būdingas objekto detales, perteikti paviršių ypatumus (*pvz., lipdo katiną ir įbrėžia lipdinio paviršių, kad pavaizduotų plaukuotą ir pan.).*	Per patrauklią pažintinę veiklą (*išvykos į mokyklos kiemą, sodą, artimiausią parką ir pan.*) mokiniai skatinami pažinti ir įvairiais būdais vaizduoti artimiausią aplinką. Mokiniai kuria gamtos ir miestų vaizdus, vaizduoja gamtos būsenas (*saulėtą dieną, vakarą, žiemą, vasarą ir kt.*), kuria įvairių daiktų ir daugiafigūres kompozicijas, tam pačiam objektui parenka skirtingą foną, aptaria jo reikšmę. Mokiniai skatinami įsižiūrėti

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Stengtis kurti laisvai ir spontaniškai, pasitikėti savo jėgomis. Laiku užbaigti pradėtą darbą ir sutvarkyti savo darbo vietą.		1.3.3. Pasirinkti spalvų derinius (*šiltos, šaltos, tikroviškos ir pan.*), linijų charakterius (*švelnios, vingiuotos, trūkinėjančios ir kt.*), erdvines formas (*paprastos, sudėtingos, išgaubtos, kietos, minkštos ir kt.*) norimam įspūdžiui ir nuotaikai perteikti. 1.3.4. Pavaizduoti įvairią (*vienspalvę, margą ir kt.) daiktų aplinką (foną*).	ir palyginti stebimų objektų ir dailės kūrinių spalvų, linijų ir formų įvairovę. Mokiniai tęsia pažintį su šriftu, kuria įvairias kaligrafines kompozicijas, palygina įvairių technikų ir rūšių (*ranka rašytą, pieštą ir kompiuteriu spausdintą*) šriftą, aptaria jo savybes (*laisvas, įvairus, vienodas*) ir keliamas emocijas.
Veikti drąsiai ir pasitikėti savo jėgomis. Norėti gyventi estetiškoje ir tvarkingoje aplinkoje. Stengtis tinkamai parodyti savo ir draugų kūrybą, gerbti autorystę.	1.4. Savo kūrybinius sumanymus skirti pasirinktai temai, progai. Atlikti pasirinktą vaidmenį meno akcijose, integruotos meninės veiklos projekte.	1.4.1. Prisidėti prie klasės parodėlių ar renginių organizavimo (*pvz., sukviesti draugus ir aptarti temą, pasirinkti medžiagas ir kūrybos reikmenis, numatyti, kokia bus atidarymo šventė ir pan.*). 1.4.2. Kiekvienam savo dailės kūrinėliui užrašyti metriką (*vardą, pavardę, klasę, sukūrimo datą, pavadinimą*). 1.4.4. Tvarkingai parodyti savo ir draugų darbelius klasės parodėlėje ar mokyklos renginyje (*padėti mokytojui priklijuoti ant kietesnio pagrindo, didesnio popieriaus lapo ar juostos, pakabinti stende ar kitoje matomoje vietoje*).	Mokytojas kartu su mokiniais rengia nedideles parodėles (*klasėje, koridoriuje ar kt. mokyklos vietoje*), kad visi galėtų pasidžiaugti mokinių darbeliais. Mokiniai patys pasiūlo kūrinių temą, pasirenka atlikimo techniką, padedami mokytojo mokosi apipavidalinti savo darbelius. Kiekvienos užduoties pabaigoje mokytojas organizuoja improvizuotas parodėles, kurias mokiniai stebi, aptaria savo ir draugų raiškos darbelius. Mokiniai skatinami apibendrinti savo patirtį, pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus, paaiškinti, ką ir kaip norėjo pavaizduoti, kas pasisekė, o kas – ne. Kartu aptariama, kokius dailės kūrinėlius tiktų pasirinkti klasės ar mokyklos renginiui, pasirinktam interjerui (*mokykloje, namuose*) puošti, kaip juos reikėtų apipavidalinti. Dailės raiškos įgūdžiai pritaikomi kitų dalykų (*muzikos, šokio, teatro, technologijų ir kt.*) integruotuose projektuose.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Domėtis daile ir palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą.	2.1. Susieti dailės kūrinio nuotaiką su pagrindinėmis dailės raiškos priemonėmis.	2.1.1. Įsižiūrėti ir nusakyti dailės kūrinių spalvų nuotaiką (*linksmos, ryškios, šiltos, šaltos ir kt.*), linijų (*rami, vingiuojanti, laužyta ir pan.*) ir erdvinių formų įvairovę (*didelė, maža, paprasta ir pan.*).	Mokiniai per patrauklią veiklą toliau skatinami stebėti ir vertinti iškiliausius Lietuvos ir pasaulio profesionaliosios dailės kūrinius, rengti reportažus apie klasės ar mokyklos parodas bei renginius, lankytus muziejus,

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Norėti bendradarbiauti ir domėtis savo draugų kūrybine veikla. Išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Gerbti tautos paveldą.	Bendrais bruožais apibūdinti atlikimo techniką.	2.1.2. Savais žodžiais paaiškinti paprastas dailės sąvokas (*spalva, linija, ritmas, forma, tapyba, grafika, skulptūra, keramika, tekstilė, peizažas, portretas, autoportretas ir kt.*). 2.1.3. Skirti dailės kūrinių atlikimo techniką (*pvz., piešinys pieštukais, aplikacija, spauduotas raštas, tapyba vandeniniais dažais, molio lipdinys, medžio skulptūra ir kt.*). 2.1.4. Įžvelgti tautodailės bruožus (*vienspalviai ar ryškūs spalvų deriniai, paprastos formos, geometriniai ir augalų raštai, pasikartojimas*) ir savais žodžiais paaiškinti simbolių reikšmes (*saulė, žvaigždės, gyvybė ir kt.*).	vietos dailininkų ir tautodailininkų dirbtuves. Mokiniai ieško ir žiūri (*artimiausioje aplinkoje, muziejuose, knygose*) tautodailės kūrinius, aptaria meninius jų bruožus. Mokytojas su mokiniais aptaria dailės kūrinius artimiausioje aplinkoje (*knygose, muziejuose, namuose ir pan.*). Mokytojas skatina mokinius stebėti ir palyginti gamtos ir žmonių sukurtų objektų (*miestų, pastatų, daiktų, informacinių ženklų ir reklamos, teatro dekoracijų ir kt.*) spalvų, linijų ir formų išraiškingumą. Pokalbiuose apie juos mokiniai skatinami vartoti paprastas dailės sąvokas, svarstyti, kuo įdomūs matyti kūriniai, ką jų autoriai norėjo papasakoti. Išklausoma visų mokinių nuomonė ir pastebėjimai. Priimamas ir pripažįstamas kiekvienas atsakymas. Mokytojas vadovauja diskusijai, bet išlieka neutralus, leidžia vaikams patiems daryti išvadas.
Regėti pasaulio įvairovę ir pastebėti artimiausios aplinkos ir erdvės pokyčius bei estetinius reiškinius.	2.2. Pastebėti gamtos ir žmogaus sukurtos aplinkos estetines savybes ir jų formas.	2.2.1. Įsižiūrėti ir nusakyti gamtos ir žmogaus sukurtos aplinkos (*senovinių ir naujų pastatų, daiktų ir kt.*) spalvų nuotaiką, formų keliamą įspūdį, linijų ritmą (*spalvos tamsios, šviesios, šiltos, šaltos, linijos ir formos ramios, judrios, didelės, mažos, pasikartojančios ir pan.*).	
3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
Norėti pažinti gamtos ir kultūros vertybes, kitų tautų liaudies meną.	3.1. Apibūdinti, kaip dailė ir dailės reiškiniai susiję su šeimos ir mokyklos gyvenimu.	3.1.1. Savais žodžiais papasakoti, kuo dailė įdomi, kokius dailės įgūdžius galima būtų pritaikyti kasdieniame gyvenime.	Mokiniai skatinami įžvelgti ir vertinti vizualius žmogaus veiklos pėdsakus artimiausioje aplinkoje. Mokytojo padedami, įvairiuose šaltiniuose (*vadovėliuose, dailės albumuose, muziejų ekspozicijose, internete ir kt.*)

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Domėtis pasaulio išlikimu, ekologija.	Aptarti, palyginti lietuvių, kitų tautų liaudies meno kūrinius ir etnokultūrinius papročius.	3.1.2. Savais žodžiais aptarti, kaip dailės priemonėmis (*naudojant linijas, dėmes, spalvas ir formas, pasirenkant įvairias medžiagas*) galima kurti ir keisti savo aplinką (*pastatų išorę ir vidų, daiktų ir drabužių išvaizdą, knygų, spektaklių, parodų apipavidalinimą ir kt.*). 3.1.3. Rasti informaciją nurodytuose informacijos šaltiniuose (*vadovėliuose, meno albumuose ir kt.*). 3.1.4. Stebėti įvairių tautų ir kraštų liaudies meną ir savais žodžiais pasakyti, kuo skiriasi spalvos, raštai, ornamentai, formos ir kt.	ieško praeities ir dabarties dailininkų kūrinių, vaizduojančių gamtą, jos reiškinius, ir diskutuoja apie gamtos išsaugojimo problemas, gamtos objektų (*miškų, gyvūnų, augalų*) grožį ir unikalumą. Palygina lietuvių tautodailę su kitų tautų liaudies meno (*tekstilės, keramikos ir kt.*) pavyzdžiais. Mokiniai mokomi kūrybinio bendradarbiavimo dirbant grupėse, atliekant integruotos veiklos projektus. Jie kuria ir apipavidalina teatro miniatiūras (*pvz., vaidinimas kuriamas nedidelėje dėžėje – scenos makete, kuriame apgyvendinami scenos veikėjai: plokšti ir erdviniai*), parašo trumpą tekstą, parenka muziką, sukuria skelbimą, bilietus, kvietimus.

23.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

23.7.2.1. Dailės raiška. Pasirenkamos grafinės, spalvinės ir erdvinės raiškos priemonės ir elementai: linijų ir dėmių įvairovė, pagrindinės ir antrinės spalvos, šiltų ir šaltų spalvų deriniai, lyginamos tikroviškos ir sąlyginės spalvos, konstruojamos erdvinės formos (*paprastos, sudėtingos, minkštos, kietos, išgaubtos, įgaubtos ir kt.*), fonas (*margas, vienspalvis ir kt.*). Išbandomos naujos dailės technikos (*koliažas, monotipija, mozaikos imitacijos ir kt.*). Kuriamos įvairaus ritmo, judrios ir ramios kompozicijos, nedidelio siužeto animacinio filmo imitacijos (*parašomas trumpas scenarijus, nupiešti piešiniai sujungiami į bendrą kūrinėlį – juostą ar knygelę, parenkama muzika*). Įvairiomis technikomis ir vaizdavimo būdais kuriami gamtos ir miestų vaizdai, daiktų kompozicijos, portretai, autoportretai. Bandoma perteikti judesį, pirmą ir antrą planą, tyrinėjama vaizdų aplinka (*fonas*), kuriami ornamentai ir simetriški karpiniai. Erdvinės formos kuriamos iš įvairių daiktų ir antrinių žaliavų, popieriaus plastikos, pritaikant papjė mašė techniką.

23.7.2.2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas. Aptariami profesionaliosios dailės ir tautodailės šakų (*tapybos, grafikos, skulptūros, tekstilės, keramikos ir kt.*) panašumai ir skirtumai (*aptariami spalvų, linijų ir dėmių deriniai, formų ypatumai ir pan.*). Susipažįstama su dailės kūriniais artimiausioje aplinkoje. Skatinama ieškoti įvairių praeities ir dabarties menininkų kūrinių, tą pačią mintį ar idėją perteikiančių skirtingais būdais bei priemonėmis. Apibūdinami tautodailės bruožai (*būdingi spalvų deriniai, ornamentų motyvai*) ir savybės (*paprastumas, simboliai ir kt.*).

23.7.2.3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Stebimas ir lyginamas gamtos ir žmogaus sukurtų objektų (*architektūros, istorinių, kultūrinių, etnografinių paminklų*) išraiškingumas, aptariama jų meninė, istorinė vertė, pabrėžiama išsaugojimo svarba. Susipažįstama su dailininkų kūryba įvairiose žmogaus gyvenimo srityse (*daiktų gamyboje, reklamoje, kine, teatre ir kt.*). Lietuvių tautodailė palyginama su kitų tautų liaudies meno pavyzdžiais.

23.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

23.7.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašas padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant ketvirtąją klasę. Dailės pasiekimų aprašas sudarytas atsižvelgiant į 3–4 klasės vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, tačiau būtina taikyti ir diferencijuotus reikalavimus, atsižvelgiant į individualias kiekvieno mokinio galimybes. Nuostatų raiškos vertinimas integruojamas į visų trijų lygių pasiekimų aprašą.

23.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės raiška	Spontaniškai atlieka mokytojo nurodytas užduotis, saugiai taiko mokytojo pasiūlytas dailės technikas ir medžiagų jungimo būdus (*segimą, klijavimą*). Mokytojui padedant pasirenka kūrinėlio temą. Baigęs darbą užrašo metriką: vardą, pavardę, klasę, padeda mokytojui pakabinti ir išdėlioti darbelius.	Savitai perteikia aplinkos daiktų ir gamtos reiškinių savybes, ieško vaizduojamo objekto ir fono jungčių. Kūrybiškai taiko pagrindines dailės technikas ir medžiagų jungimo būdus. Toliau ir arčiau esančius, vienas kitą užstojančius objektus vaizduoja skirtingais dydžiais, ieško kūrinio pusiausvyros. Savo kūrybinius sumanymus skiria pasirinktai temai ar progai, pasiūlo atlikimo techniką. Baigęs darbą užrašo kūrinio metriką: vardą, pavardę, klasę, sukūrimo datą, pavadinimą, padeda mokytojui pakabinti ar išdėlioti darbelius. Atlieka pasirinktą vaidmenį meno akcijose, integruotos veiklos projektuose.	Rodo iniciatyvą siūlydamas kūrinių temas ir kūrybines idėjas. Drąsiai vaizduoja aplinkos daiktų ir gamtos reiškinių savybes, derina objektą su fonu. Savarankiškai pasirenka ir kūrybiškai taiko pagrindines dailės technikas ir medžiagų jungimo būdus. Pavaizduoja toliau ir arčiau esančius, vienas kitą užstojančius objektus, ieško jų pusiausvyros. Pasiūlo originalių kūrybinių sprendimų, juos skiria pasirinktai temai ar progai, pasirenka atlikimo techniką. Baigęs darbą savarankiškai užrašo kūrinio metriką: vardą, pavardę, klasę, sukūrimo datą, darbo pavadinimą, atlikimo techniką. Padeda mokytojui rengti parodėlę, nupiešia skelbimą. Atlieka pasirinktą vaidmenį meno akcijose, integruotos veiklos projektuose.
Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Žiūri mokytojo pasiūlytus dailės kūrinius, gamtos ir žmogaus sukurtus objektus ir savais žodžiais apibūdina jų skirtumus.	Savais žodžiais apibūdina savo, draugų ir dailininkų kūrinių spalvų nuotaiką, linijų, dėmių ir erdvinių formų įvairovę ir susieja su atlikimo technika. Aptaria dailės kūrinių skirtumus. Pastebi gamtos ir žmogaus sukurtos aplinkos estetines savybes (*spalvų nuotaiką, linijų ritmą ir pan.*) ir išraiškingumą.	Vartodamas paprastas dailės sąvokas apibūdina savo, draugų ir dailininkų kūrinių spalvų nuotaiką, linijų, dėmių ir erdvinių formų įvairovę ir susieja su atlikimo technika. Aptaria dailės šakų (*tapybos, grafikos, skulptūros, tekstilės, keramikos ir kt.*) skirtumus. Susidomėjęs stebi gamtos ir žmogaus sukurtos aplinkos estetines savybes (*spalvų nuotaiką, linijų ritmą ir pan.*) ir apibūdina jų išraiškingumą.

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Savais žodžiais aptaria tautodailės bruožus. Pakviestas dalyvauja kūrybinės grupės veikloje, vertindamas savo veiklą, pasako, ką atliko, aptaria indėlį į bendrą darbą.	Palygina lietuvių, kitų tautų liaudies meno kūrinių skirtumus, savais žodžiais paaiškina simbolių reikšmes, palygina etnokultūrinius papročius. Dalyvauja kūrybinėje grupėje. Pasako pastebėjimus apie savo ir kitų veiklą, išklauso kitų nuomonę, apibūdina savo pojūčius, domisi artimiausios aplinkos dailės reiškiniais. Naują patirtį sieja su tuo, ko jau mokėsi.	Aptaria ir palygina lietuvių, kitų tautų liaudies meno kūrinių svarbiausius bruožus ir etnokultūrinius papročius, savais žodžiais paaiškina simbolių reikšmes. Noriai dalyvauja kūrybinėje grupėje, pasisiūlo jai vadovauti. Drąsiai išsako pastebėjimus apie savo ir kitų veiklą, dailės reikšmę savo aplinkai ir žmonių gyvenimui, apibūdina savo pojūčius. Visada išklauso kitų nuomonę ir pateikia pasiūlymų. Naują kūrybinę patirtį savarankiškai sieja su tuo, ko jau mokėsi.

24. TECHNOLOGIJOS

24.1. Bendrosios nuostatos

24.1.1. Šiuolaikiniame pasaulyje gausu naujausių sparčiai kintančių technologijų, medžiagų, įrangos, darbo priemonių, su kuriomis vaikas nuo mažens daugiau ar mažiau susiduria savo buitinėje aplinkoje. Todėl technologijų pažinimas, saugus ir racionalus medžiagų, įrangos naudojimas technologijų pamokose sudarys prielaidas mokiniui nuosekliai pažinti šias naujoves, skatins domėtis medžiagomis, jų apdirbimu ir taikymu, mokys racionaliai naudoti jas buityje.

24.1.2. Puoselėjant vertybines nuostatas, plėtojant bendruosius gebėjimus, taikant aktyviuosius mokymo metodus, modernias darbo, informacijos pateikimo, apdorojimo, medžiagų pažinimo technologijas, atsižvelgiant į mokinių (neskirstant pagal lytį) poreikius ir gebėjimus, **technologinio ugdymo paskirtis** – ugdyti kūrybinius ir praktinius mokinių gebėjimus, supažindinti su projektinio darbo principais, medžiagomis ir darbo priemonėmis, jų taikymo galimybėmis buityje, padėti orientuotis rinkoje kaip vartotojui, suteikti technologinio raštingumo pradmenis.

24.1.3. Ugdymo planuose technologijoms ir dailei valandos organizuoti ugdymo procesą pateiktos kartu. Technologijų dalykui skiriama ne mažiau nei 30 proc. šio laiko. Planuojant darbą, patartina lanksčiai atsižvelgti tiek į dailės, tiek į technologijų bendrąsias programas, ypač planuojant užduotis, ugdančias mokinių projektavimo gebėjimus. Tačiau technologijos labai siejasi ir su pasaulio pažinimu bei integruojamosiomis programomis. Todėl planuojant technologinį ugdymo procesą, patartina atsižvelgti į mokinių patirtį kitose ugdymo srityse.

24.2. Tikslas

Sudaryti mokiniams prielaidas suvokti buitinėje aplinkoje kylančias problemas, jų sprendimo principus; išmokti saugiai naudotis nesudėtinga buitine technika; pažinti medžiagas; ugdyti gebėjimus, padedančius kaip vartotojui orientuotis rinkoje.

24.3. Uždaviniai

Įgyvendinant technologijų ugdymo tikslą, mokiniai:

- puoselėdami vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus, stebi ir apibūdina buitinę aplinką, mokosi suprasti technologijų svarbą šeimos ir visuomenės gyvenime, jų kaitą;
- siekdami pažinti technologijas, jų taikymą praktikoje, naudojasi mokytojo pateiktais įvairiais informaciniais šaltiniais, suranda ir kūrybiškai panaudoja projektui reikiamą informaciją;
- bendradarbiaudami tarpusavyje, aptaria kasdienio gyvenimo aplinką, paaiškina problemas, jų sprendimo galimybes, moka planuoti, organizuoti ir įgyvendinti projektus;
- mokydamiesi nuosekliai atlikti technologinius procesus, išmoksta naudotis darbo priemonėmis, atsirinkti medžiagas, įsivertinti darbo rezultatus.

24.4. Struktūra

24.4.1. Technologijose išskiriamos šios mokinių veiklos sritys:

- **Projektavimas** – projektinių idėjų paieška, užduočių formulavimas, detalizavimas, tikslinimas, apibendrinimas grafine arba aprašomąja forma.
- **Informacija** – informacijos, skirtos projektinėms užduotims, medžiagoms pažinti ar technologiniams procesams atlikti arba tam tikroms užduotims patikslinti, paieška, kaupimas ir pritaikymas.
- **Medžiagos** – medžiagų pažinimas, jų pritaikymas projektinėms užduotims atlikti.
- **Technologiniai procesai, jų rezultatai** – praktinis projektinių užduočių atlikimas ir pasiektų rezultatų pristatymas.

Šios technologijų sritys taip pat išskiriamos pagrindiniame ir viduriniame ugdyme. Todėl labai svarbu, kad mokiniai, baigdami ketvirtąją klasę, įgytų tam tikrus visų veiklos sričių gebėjimus. Tai sudarytų prielaidas nuosekliai tobulinti jų gebėjimus kiekvienoje ugdymo pakopoje.

24.5. Mokinių gebėjimų raida

Tinkamai organizuotas technologinis ugdymas plėtoja vertybines mokinių nuostatas, bendruosius gebėjimus. Jis orientuotas į visų asmens bendrųjų gebėjimų ugdymą, tačiau ugdytini ir technologiniai keturių veiklos sričių – *projektavimo, informacijos rinkimo ir panaudojimo, medžiagų pažinimo, technologinių procesų, jų rezultatų pateikimo ir vertinimo* – gebėjimai (neatsižvelgiant į tai, koks yra technologinio ugdymo objektas – mityba, tekstilė, konstrukcinės medžiagos, elektronika ar kt.). Mokinių gebėjimų raidos lentelėje nurodomas mokinių pasiekimų keturiose veiklos srityse augimas kas dveji metai. Mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo apraše nurodoma, ką turėtų žinoti, suvokti ir gebėti dauguma mokinių, baigdami 1 (1–2 klasės) ir 2 (3–4 klasės) pradinio ugdymo koncentrą.

Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Projektavimas	Stebėti aplinką, jos procesus, atpažinti panašius objektus, mokytojui padedant, pateikti idėjų, ką panašaus galima pagaminti ir pristatyti.	Stebėti aplinką ir procesus joje, pateikti idėjų, ką panašaus gali sukurti, mokytojui padedant, planuoti kūrybinės idėjos įgyvendinimą ir pristatyti pagamintą produktą.
Informacija	Rasti informaciją nurodytuose informacijos šaltiniuose, ją fiksuoti ir panaudoti kuriant ir pristatant gaminius.	Mokytojui padedant, nustatyti, kokios informacijos reikės projekto idėjai įgyvendinti, surastą informaciją atsirinkti, tikslingai panaudoti kuriant ir pristatant gaminius.
Medžiagos	Pateikti pavyzdžių, kurios medžiagos taikomos buitinėje aplinkoje, mokytojui padedant, nurodyti jų savybes ir kaip jas taikyti, kaip taupiai naudoti medžiagas.	Pateikti pavyzdžių, kokios medžiagos taikomos buitinėje aplinkoje, mokytojui padedant, nurodyti medžiagų savybes ir kaip jas taikyti, kaip taupiai, kūrybiškai naudoti medžiagas.
Technologiniai procesai ir jų rezultatai	Mokytojui padedant, numatyti kuriamo gaminio darbų seką, operacijas, atrinkti darbo priemones, medžiagas, organizuoti darbo vietą, saugiai, nuosekliai gaminti numatytus gaminius, nurodyti, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio ir kodėl.	Numatyti kuriamo gaminio gamybos etapus, darbo operacijas, galimus sunkumus, atrinkti darbo priemones, medžiagas, organizuoti darbo vietą, saugiai, nuosekliai gaminti gaminius, atlikus darbus sutvarkyti darbo vietą, nurodyti, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio, kuo ir kam jis naudingas.

24.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Neatsižvelgiant į tai, pagal kurią technologijų programą organizuojamas ugdymo procesas, reikalavimai mokinių pasiekimams ugdomosiose projektavimo, informacijos paieškos, jos kaupimo, vertinimo ir pritaikymo, medžiagų pažinimo, technologinių procesų atlikimo ir jų vertinimo srityse yra tie patys, skiriasi tik atitinkamos programos turinio apimtis: dirbiniai, projektų problematika, medžiagos, darbo operacijos ar informacijos paieškos objektai (pvz., mokydamiesi mitybos (M), mokiniai ieško informacijos apie maisto produktus, jų sudėtį; mokydamiesi tekstilės (T) – apie tekstilės medžiagas, jų savybes; konstrukcinių medžiagų (K) – apie medienos arba metalų savybes. Todėl planuojant ugdymo procesą, reikia atsižvelgti į lentelėje pateiktus mokinių pasiekimus ir technologijų srities atitinkamos programos turinio apimtį.

24.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Veiklos sritis – Projektavimas			
Smalsiai siekti pažinti buitinę aplinką, joje taikomas technologijas. Gerbti kito nuomonę, pasitikėti savo jėgomis ir kūrybiškai spręsti užduotis.	1.1. Stebėti aplinką, procesus joje, atpažinti panašius objektus, pateikti idėjų, ką panašaus galima pagaminti.	1.1.1. Savais žodžiais paaiškinti, kuo panašūs objektai.	1.1. Organizuoja veiklą, kurioje mokiniai stebi pateiktus pavyzdžius (pvz., per mitybos technologiją – maisto produktus, patiekiamus prie arbatos; tekstilės – nertus gaminius ir jų pritaikymą buitinėje aplinkoje; konstrukcinių medžiagų – gaminius, pagamintus iš konstrukcinių medžiagų ir t. t.), ir aptaria, kuo panašūs ir kuo skiriasi gaminiai (pvz., mityboje – sumuštiniai; tekstilėje – nerti gaminiai ir t. t.), padeda išsiaiškinti, kam jie skirti, iš kokių medžiagų ir kaip pagaminti. Organizuoja pratybas, kurių metu paakina mokinius pažinti buitinę aplinką, pastebėti paprastus, bet įdomius gaminius, drąsiai pasakyti, ką norėtų pagaminti patys, ir kodėl verta kurti paprastus, bet įdomius gaminius. Idėjų šaltinis mokinių kūrybai – aptarti gaminiai buitinėje aplinkoje, jų elementai bei kiekvienos programos turinio apimtyje nurodyta problematika. (M), (T), (K).
	1.2. Mokytojui padedant, numatyti, kokius gaminius gamins, aptarti, kaip juos gaminti, nupiešti numatomą gaminį ir jo detales.	1.2.1. Mokytojui padedant, savais žodžiais nusakyti gamybos įgyvendinimo etapus.	1.2. Mokinių mintis apie gaminius buitinėje aplinkoje, išsakytus pageidavimus sukurti vieną ar kitą gaminį užrašo lentoje. Po mokinių buitinės aplinkos stebėjimo ir aptarimo jų pasirinkimus aptaria šiais aspektais: kodėl įdomus gaminys; ar yra panašių gaminių; kuo jis naudingas žmogui; kodėl jį verta pagaminti; kaip jis gali būti pagamintas, iš kokių medžiagų ir kaip eksploatuojamas. Pataria pasitarti ir nupiešti išsakytas idėjas, t. y. kokį gaminį norėtų pagaminti. Sudaro sąlygas mokiniams pavaizduoti savo idėjas. Mokinių piešiniai iškabinami ir tolerantiškai aptariami. Ugdymo procese skatina mokinius būti tolerantiškus, nepertraukti, kai kalba kitas, nebijoti pasakyti savo nuomonę, teikti siūlymus ir kūrybiškai spręsti problemas. (M), (T), (K).
	1.3. Mokytojui padedant, pristatyti, kaip bus įgyvendinama idėja.	1.3.1. Savais žodžiais paaiškinti sąvokas: *idėja, pristatymas.*	1.3. Sudaro sąlygas mokiniams savais žodžiais paaiškinti, kaip jie supranta sąvokas: *idėja, gaminių pristatymas*; patikslina šias sąvokas ir pateikia keletą pavyzdžių, kaip pateikiamos idėjos, pristatomi gaminiai; pristatyti piešinius ir savais žodžiais paaiškinti, kas nupiešta, padeda numatyti, kokios bus reikalingos medžiagos, darbo priemonės, kaip nuosekliai atlikti darbus. Akcentuoja šiuos darbo etapus. Mokiniai tariasi ir tolerantiškai aiškinasi, ko nesuprato. Mokinių piešinius iškabina klasėje, nes kai bus tikslinamos idėjos, parenkamos medžiagos ar atliekami technologiniai procesai, šiuos piešinius jie koreguos arba šalia pakabins patikslintus piešinukus. (M), (T), (K).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Veiklos sritis – Informacija			
Smalsiai siekti pažinti technologijas, jų vietą kasdienėje žmogaus aplinkoje. Gerbti kito nuomonę, pasitikėti savo jėgomis.	2.1. Rasti informaciją nurodytuose informacijos šaltiniuose.	2.1.1. Savais žodžiais paaiškinti, kas yra informacija.	2.1. Skatina mokinius apibūdinti, kas yra informacija, kur ją galima rasti, padeda suvokti, kad informaciją gali rasti ne tik vadovėliuose, kitose knygose, bet ir kalbėdami su specialistais, diskutuodami tarpusavyje. Organizuoja veiklą taip, kad mokiniai pateiktuose informacijos šaltiniuose rastų reikiamą informaciją. (M), (T), (K).
	2.2. Informaciją fiksuoti, aptarti ir panaudoti kuriant gaminius.	2.2.1. Savais žodžiais paaiškinti, kaip galima informaciją kaupti ir atrinkti.	2.2. Organizuoja diskusiją, kurios metu siekia išaiškinti, kaip galima kaupti, pasižymėti nurodytą informaciją, kaip ją panaudoti kuriant ir gaminant gaminius. Moko, kaip informaciją kaupti, kur ir kaip sudėlioti, kad būtų galima ją greitai ir tikslingai panaudoti. Organizuoja sukauptos informacijos aptarimą, kurio tikslas – išryškinti, kokia informacija labai reikšminga kuriant ir gaminant gaminius bei juos prižiūrint. Primena, kokie buvo mokinių sumanymai, ir padeda pritaikyti sukauptą ir atrinktą informaciją sumanymams patikslinti ir įgyvendinti. (M), (T), (K).
	2.3. Mokytojui padedant, perteikti informaciją apie kuriamus gaminius.	2.3.1. Savais žodžiais paaiškinti, kaip informacija pateikiama kitiems.	2.3. Parodo keletą skirtingų pavyzdžių, kaip pateikiama informacija apie gaminius, padeda mokiniams suprasti, kad yra labai svarbu trumpai ir tiksliai pristatyti informaciją apie gaminamus ir pagamintus gaminius; organizuoti informacijos pristatymą. (M), (T), (K).
3. Veiklos sritis – Medžiagos			
Taupiai naudoti materialinius išteklius. Gerbti kito nuomonę, pasitikėti savo jėgomis, rūpintis savo saugumu.	3.1. Pateikti pavyzdžių, kokios medžiagos naudojamos buitinėje aplinkoje.	3.1.1. Savais žodžiais apibūdinti, iš kokių medžiagų pagaminti buitinės aplinkos gaminiai.	3.1. Organizuoja ugdymo procesą, kurio pradžioje mokiniai pasidalija savo patirtimi, t. y. pagal pateiktas buitinėje aplinkoje žmogaus veiklas (pvz., maitinasi, atlieka tekstilės ar būsto remonto, priežiūros darbus ir t. t.) pateikia naudojamų gaminių pavyzdžių ir savais žodžiais apibūdina, iš kokių medžiagų jie pagaminti. Vėliau pagal tas pačias išskirtas žmogaus veiklas pateikia gaminių, pagamintų iš skirtingų medžiagų, pavyzdžių, padeda išsiaiškinti, kas yra medžiagos, kuo jos skiriasi ir kur pritaikomos, suprasti, kad tie patys gaminiai gali būti pagaminti iš skirtingų medžiagų, tačiau gali turėti skirtingas funkcines ir eksploatacines savybes. (M), (T), (K).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.2. Mokytojui padedant, nurodyti medžiagų savybes ir kaip jas taikyti kuriant gaminius.	3.2.1. Savais žodžiais apibūdinti medžiagų, iš kurių pagaminti buitiniai gaminiai, savybes.	3.2. Mokiniai susipažįsta su buitinėje aplinkoje naudojamais gaminiais, savais žodžiais nusako, iš kokių medžiagų jie pagaminti, ir vizualiai bei pasinaudodami nurodyta informacija apibūdina, kodėl vieni ar kiti gaminiai pagaminti būtent iš šių medžiagų. Pateikia tų pačių buitinių gaminių pavyzdžių ir paaiškina, kodėl vieni ar kiti gaminiai pagaminti būtent iš tų medžiagų. Atkreipia dėmesį, kad medžiagų savybės užtikrina gaminių, iš kurių jie pagaminti, funkcinius ir saugumo aspektus; kad reikia labai atsargiai elgtis su kai kuriomis medžiagomis, naudojamomis buitinėje aplinkoje. (M), (T), (K).
	3.3. Mokytojui padedant, pateikti pavyzdžių, kaip taupiai naudoti medžiagas, paaiškinti, kaip naudojamos medžiagos veikia aplinką.	3.3.1. Savais žodžiais nusakyti, kaip buityje naudojamos medžiagos veikia žmogų.	3.3. Organizuoja diskusiją apie tai, kaip įvairios medžiagos veikia gamtą ir patį žmogų ir nuo ko tai priklauso. Pateikia pavyzdžių, kaip netinkamai panaudotos medžiagos gali pakenkti žmogui ir gamtai. Pagal pasirinktas idėjas, kokius gaminius mokiniai gamins, padeda parinkti medžiagas. Atkreipia dėmesį, kaip reikia taupiai naudoti medžiagas ir kodėl; saugiai tyrinėti ir dirbti su medžiagomis, kad nepakenktų pirmiausia sau pačiam ir kitiems. (M), (T), (K).
4. Veiklos sritis – Technologiniai procesai ir jų rezultatai			
Gerbti darbą kaip gyvenimo laimės, kūrybos šaltinį ir atsakingai rūpintis savo ir kitų saugumu. Smalsiai siekti pažinti technologijas ir racionaliai naudoti išteklius.	4.1. Mokytojui padedant, numatyti kuriamo gaminio darbo operacijas, gamybos etapus.	4.1.1. Savais žodžiais paaiškinti sąvoką *darbo operacija.*	4.1. Pateikia klausimų, kurie padėtų mokiniams suprasti, kas yra darbo operacijos, kodėl jas būtina numatyti. Sudaro sąlygas mokiniams savais žodžiais paaiškinti, kaip įgyvendins savo sumanymus, moko išsakytas mintis trumpai pasižymėti, kad vėliau būtų galima kokybiškai ir saugiai organizuoti darbo procesą. Pateikia gaminių ir jiems pagaminti reikiamų darbo operacijų pavyzdžių. Padeda mokiniams numatyti ir pasižymėti gaminamų gaminių darbo operacijas. (M), (T), (K).
	4.2. Mokytojui padedant, atrinkti darbo priemones, medžiagas, organizuoti darbo vietą, saugiai, nuosekliai gaminti numatytus gaminius.	4.2.1. Mokytojui padedant, nusakyti, kokius darbus reikia atlikti, kad pagamintų numatytus gaminius.	4.2. Padeda išsiaiškinti ir dar kartą patikslinti, kokie yra pateikto gaminio gamybos etapai, darbo operacijos, kokių darbo priemonių ir medžiagų reikėtų. Aptaria, kaip saugiai naudotis darbo priemonėmis, rodo, kaip pavojinga su jomis elgtis. Sudaro sąlygas mokiniams savais žodžiais paaiškinti, kaip turėtų būti atliekamos darbo operacijos (pvz., tekstilėje – kerpami audiniai, siūlai, konstruojamos detalės, susiuvamos gaminio detalės, lyginamos detalės, gaminys ir t. t.). Pateikia dalomąją medžiagą darbo operacijoms atlikti arba nurodo, kur rasti apie jas informaciją vadovėlyje, paaiškina ir pademonstruoja, kaip atlikti kai kurias darbo operacijas, kokių tam reikia darbo priemonių, medžiagų. Padeda organizuoti darbo vietą, stebi ir padeda saugiai, nuosekliai atlikti gamybos etapus ir darbo operacijas. (M), (T), (K).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	4.3. Mokytojui padedant, nurodyti, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio ir kuo jis naudingas.	4.3.1. Savais žodžiais paaiškinti, kam ir kuo gali būti naudingas gaminys.	4.3. Organizuoja veiklą, kurios metu mokiniai savais žodžiais paaiškina, kas gaminant gaminį pasisekė, kas ne ir kodėl, padeda mokiniams įgyti pasitikėjimą savo jėgomis atliekant darbus, taip pat moko pamatyti sumanyto ir pagaminto gaminio skirtumus. Padeda suprasti, kuo ir kam naudingas pagamintas gaminys. (M), (T), (K).

24.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

24.6.2.1. Mityba

Arbatos popietė klasėje. Sumuštiniai prie arbatos

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): rašymas, skaičiavimas; rankų plovimas; vaisių, uogų ir daržovių plovimas, sausinimas, pjaustymas; sumuštinių tepimas, vėrinukų vėrimas; vandens kaitinimas, arbatžolių plikymas; stalo padengimas, indų išdėliojimas; degustavimas.

Tvarkinga virtuvė. Saugus darbas virtuvėje

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): rašymas, piešimas; indų plovimas, grindų plovimas (šlavimas), stalo dengimas, servetėlių lankstymas, indų išdėliojimas, stalo puošimas.

24.6.2.2. Tekstilė

Nerti gaminiai buitinėje aplinkoje. Nerta dovanėlė

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; verpalų ir siūlų parinkimas; virvelės ir pynutės nėrimas, virvelės vijimas, tvirtinimas ir siuvimas.

Drabužių priežiūra

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): rašymas, piešimas; mazgo rišimas, kaselės pynimas, sagos siuvimas, drabužių lankstymas, susagstymo būdų tyrinėjimas, drabužių priežiūros etikečių aptarimas.

Siuvinėti tekstilės gaminiai buityje

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; bandymai: audinio ardymas, siūlų savybių tyrinėjimas; siūlės susiuvimas rankiniu jungiamuoju dygsniu, dygsniavimas, krašto apsiuvimas.

24.6.2.3. Konstrukcinės medžiagos

Pagrindinės konstrukcinės medžiagos buitinėje aplinkoje. Atliekos ir jų panaudojimas

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): rašymas, piešimas; bandymai, kaip estetiškai panaudoti atliekas; klijavimas, karpymas, dažymas, komponavimas, modeliavimas, konstravimas, lankstymas, segimas, mazgo rišimas, įvairių detalių ir medžiagų jungimas.

Saugus elgesys su konstrukcinėmis medžiagomis. Pagrindinių buities gaminių naudojimas

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): rašymas, piešimas; sausasis ir drėgnasis valymas, blizginimas.

24.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

24.6.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašas padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Tėvai turi gauti išsamų mokinio pasiekimų aprašymą pagal technologijų bendrojoje programoje pateiktus mokinių pasiekimus. Pateikti mokinių pasiekimai padės tėvams patiems įvertinti savo vaiko gebėjimus.

24.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Tik mokytojui padedant, apibūdina sąvokas, idėjas, gaminių pristatymus, iš kokių medžiagų gaminami buitiniai gaminiai, paaiškina, kas yra informacija, kaip informaciją kaupti, pateikti kitiems. Savais žodžiais apibūdina, kas yra gaminių projektavimas. Sunkiai sekasi nusakyti, kokius darbus reikia atlikti gaminiui pagaminti.	Paaiškina sąvokas: *idėja, pristatymas*; kuo panašūs pateikti pavyzdžiai, kaip gamins pasirinktus gaminius, kas yra informacija, kaip galima informaciją kaupti ir atrinkti, savais žodžiais apibūdina, kaip informacija pateikiama kitiems, iš kokių medžiagų gaminami buitiniai gaminiai, nusako, kokius darbus atliks gamindamas gaminį.	Paaiškina sąvokas: *idėja, gaminių pristatymas*; kas yra informacija, kaip informaciją kaupti, atrinkti, pateikti kitiems. Savais žodžiais apibūdina, kas yra projektavimas, pateikia pavyzdžių iš savo aplinkos, kokiomis savybėmis pasižymi buitiniai gaminiai; kuo naudingas gaminamas gaminys; nusako, kokius darbus atliks gamindamas numatytą gaminį.
Projektavimas	Tik mokytojui padedant, nurodytoje aplinkoje stebi objektus, procesus, tačiau sunkiai nustato, kuo jie panašūs. Sunkiai sekasi nupiešti gaminį, kurį gamins, arba jo detales; pristatyti idėjos įgyvendinimo būdą.	Stebi aplinką, procesus joje, atpažįsta panašius objektus, mokytojui padedant, pateikia idėjų, kokį gaminį gamins ir pristatys.	Savarankiškai stebi mokytojo nurodytoje aplinkoje objektus, procesus, nustato, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi, kokį objektą norėtų gaminti, nusako, kaip tai padarys, piešia tai, ką gamins, pristato savo idėją.

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Informacija	Tik mokytojui padedant, randa informaciją informacijos šaltiniuose, ją fiksuoja, aptaria ir panaudoja kurdamas gaminius, perteikia informaciją apie kuriamus gaminius.	Randa informaciją nurodytuose informacijos šaltiniuose, ją fiksuoja ir panaudoja kurdamas ir pristatydamas gaminius.	Randa informaciją nurodytuose informacijos šaltiniuose ir pateikia papildomai panašių pavyzdžių. Informaciją fiksuoja, aptaria ir panaudoja kurdamas gaminius. Perteikia informaciją apie kuriamus gaminius.
Medžiagos	Mokytojui padedant, pateikia medžiagų, kurios taikomos buitinėje aplinkoje, pavyzdžių, nurodo medžiagų savybes ir kaip jomis pasinaudoti kuriant gaminius; paaiškina, kaip naudojamos medžiagos veikia aplinką. Sunkiai sekasi pateikti pavyzdžių, kaip taupiai naudoti medžiagas.	Pateikia medžiagų, kurios taikomos buitinėje aplinkoje, pavyzdžių, nurodo, kaip jos naudojamos, mokytojui padedant, nusako jų savybes ir kaip jomis pasinaudoti, paaiškina, kaip taupiai naudoti medžiagas.	Pateikia medžiagų, kurios taikomos buitinėje aplinkoje, pavyzdžių, nurodo, kaip jos naudojamos, nusako jų savybes ir kaip jomis pasinaudoti kuriant gaminius, pateikia pavyzdžių, kaip taupiai naudoti medžiagas, paaiškina, kaip naudojamos medžiagos veikia aplinką.
Technologiniai procesai ir jų rezultatai	Mokytojui padedant, numato kuriamo gaminio gamybos etapus, tačiau sunkiai sekasi numatyti darbo operacijas; atrenka darbo priemones, medžiagas. Organizuoja darbo vietą, tačiau sunkiai sekasi saugiai, nuosekliai gaminti numatytus gaminius. Mokytojui padedant, nurodo, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio ir kuo jis naudingas.	Mokytojui padedant, numato kuriamo gaminio darbų seką, operacijas, atrenka darbo priemones, medžiagas, organizuoja darbo vietą, saugiai, nuosekliai gamina kuriamus gaminius, nurodo, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio ir kodėl.	Numato kuriamo gaminio gamybos etapus, darbo operacijas, atrenka darbo priemones, medžiagas, organizuoja darbo vietą, saugiai, nuosekliai gamina kuriamus gaminius; nurodo, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio ir kuo jis naudingas.

24.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Neatsižvelgiant į tai, pagal kurią technologijų programą organizuojamas ugdymo procesas, reikalavimai mokinių pasiekimams ugdomosiose projektavimo, informacijos paieškos, jos kaupimo, vertinimo ir pritaikymo, medžiagų pažinimo, technologinių procesų atlikimo ir jų vertinimo srityse yra tie patys, skiriasi tik atitinkamos programos turinio apimtis: dirbiniai, projektų problematika, medžiagos, darbo operacijos ar informacijos paieškos objektai (pvz., mokydamiesi mitybos (M), mokiniai ieško informacijos apie maisto produktus, jų sudėtį; mokydamiesi tekstilės (T) – apie tekstilės medžiagas, jų savybes; konstrukcinių medžiagų (K) – apie medienos arba metalų savybes; elektronikos (E) – apie elektronikos elementus ir mazgus. Todėl planuojant ugdymo procesą, reikia atsižvelgti į lentelėje pateiktus mokinių pasiekimus ir technologijų srities atitinkamos programos turinio apimtį.

24.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Veiklos sritis – Projektavimas			
Smalsiai, kūrybiškai siekti pažinti technologijas, jų reikšmę žmogaus kasdienėje aplinkoje. Atsakingai, kūrybiškai spręsti problemas, gerbti kito nuomonę, pasitikėti savo jėgomis, numatyti idėjų įgyvendinimo rezultatus.	1.1. Stebėti aplinką, procesus joje, pateikti idėjų, kaip spręsti buitines problemas arba sukurti nesudėtingus ir naudingus gaminius.	1.1.1. Savais žodžiais paaiškinti sąvokas: *projekto idėjos, problemų sprendimas, buitinės problemos*.	1.1. Organizuoja buitinės aplinkos stebėjimą, užduoda klausimus, susijusius su buitiniais procesais, atkreipia dėmesį į gaminius, naudojamus buityje, jų svarbą tiek žmogaus gyvenime, tiek kultūrai, atkreipia dėmesį, kokias užduotis galėtų atlikti patys mokiniai, ir paaiškina, kodėl tai jie gali įgyvendinti. Pateikia kūrybinių idėjų, gaminių pavyzdžių, kuriuose būtų panaudotos įvairios medžiagos, nesudėtingos technikos, skatina mokinius svarstyti, kurie gaminiai naudojami buitinėje aplinkoje; kokie nesudėtingi dirbiniai gali būti naudingi jiems ir kodėl; kaip jie patys gali pagaminti patikusius gaminius, t. y. iš ko, kaip. Pamokos pabaigoje išsiaiškina, ar visi numatė, kokius gaminius gamins ir kodėl, akcentuoja kūrybinę idėją, racionalų jos sprendimą, kultūros tradicijų tęstinumą. (M), (T), (K), (E).
	1.2. Mokytojui padedant, planuoti kūrybinės idėjos įgyvendinimo etapus.	1.2.1. Savais žodžiais paaiškinti sąvoką *darbų planavimas*, nusakyti gamybos etapus.	1.2. Organizuoja numatytų gaminių pažinimą, t. y. aptaria juos, tikslina informaciją literatūros šaltiniuose, padeda išskirti įdomias bei racionalias idėjas, akcentuoja darbo saugumą ir racionalumą, pateikia pavyzdžių, kaip tinkamai ir tvarkingai atlikti darbus, padeda mokiniams planuoti gamybos etapus, numatyti reikiamas darbo priemones ir medžiagas. Baigus darbą mokiniams iškeliama darbo planavimo problema. Ar verta planuoti savo darbą? Kokia planavimo nauda? Diskutuodami apie darbo planavimą mokiniai geriau suvokia planingo darbo reikšmę. (M), (T), (K), (E).
	1.3. Pristatyti idėją, paaiškinti, kaip ją įgyvendinti.	1.3.1. Savais žodžiais paaiškinti sąvoką *projekto idėjos pristatymas* ir paaiškinti, kaip pristatyti idėjas klasės draugams.	1.3. Padeda mokiniams pristatyti kūrybines jų idėjas, t. y. kokias naudoti medžiagas, atlikti darbo operacijas, pasirinkti darbo priemones, įrankius. Akcentuoja saugumo, ekonomiškumo, technologiškumo principus. Mokiniai pristato savo sumanymus, tariasi. Tolerantiškai išklauso ir atsako į klausimus, padeda jiems įdomiai įgyvendinti sumanymus. Baigus pristatymus grupėse, aptariami pristatymai ir jų nauda. Pristatymo metu skatina mokinius savais žodžiais išsakyti savo nuomonę, juos patikslina ir paaiškina naujas sąvokas. (M), (T), (K), (E).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Veiklos sritis – Informacija			
Smalsiai, kūrybiškai siekti pažinti technologijas, jų reikšmę žmogaus kasdienėje aplinkoje. Gerbti kito nuomonę, pasitikėti savo jėgomis, kūrybiškai panaudoti informaciją sprendžiant problemas.	2.1. Mokytojui padedant, nustatyti, kokios informacijos reikės projekto idėjai įgyvendinti.	2.1.1. Apibūdinti, kas yra reikšminiai žodžiai.	2.1. Organizuoja mokinių intuityvios informacijos, susijusios su projektuojamais gaminiais, aptarimą, akcentuoja įdomias idėjas, pataria, kaip surasti reikiamą informaciją projekto idėjai patikslinti ar pačiai idėjai išgryninti. Padeda mokiniams suprasti, kuri informacija bus reikalinga įgyvendinant sumanymus ir kodėl, moko, kaip išskirti reikšminius žodžius projekto idėjai įgyvendinti. (M), (T), (K), (E).
	2.2. Informaciją fiksuoti, aptarti, atsirinkti, tikslingai panaudoti kuriant gaminius.	2.2.1. Pateikti pavyzdžių, kaip fiksuojama informacija.	2.2. Organizuoja veiklą, kurios metu pataria mokiniams ir moko, kaip fiksuoti surastą informaciją; parenka metodus, kurie padėtų mokiniams aptarti sukauptą informaciją, padeda suvokti, kad informaciją galima rasti įvairiuose informacijos šaltiniuose, tačiau ją sunku būtų prisiminti, jeigu neaptartų su kitais; akcentuoja įdomią informaciją ir padeda ją atrinkti, primena, kokie buvo mokinių sumanymai, ir pataria, kaip pritaikyti sukauptą ir atrinktą informaciją sumanymams patikslinti ir įgyvendinti. (M), (T), (K), (E).
	2.3. Suprantamai perteikti informaciją kuriamuose darbuose.	2.3.1. Apibūdinti, kaip pateikiama informacija apie gaminius prekyboje.	2.3. Parodo pavyzdžių, kaip pateikiama informacija apie gaminius prekyboje, moko, kaip atsirinkti informaciją savo gaminiams pristatyti, pataria ir padeda ją pristatyti, organizuoja informacijos pristatymą. (M), (T), (K), (E).
3. Veiklos sritis – Medžiagos			
Taupiai naudoti materialinius išteklius. Gerbti kito nuomonę, pasitikėti savo jėgomis, rūpintis savo ir kitų saugumu.	3.1. Pateikti medžiagų, kurios taikomos buitinėje aplinkoje, pavyzdžių.	3.1.1. Tinkamai vartoti medžiagas apibūdinančias sąvokas.	3.1. Organizuoja ugdymo procesą, kuriame mokiniai pasidalija savo patirtimi apie medžiagų taikymą buitinėje aplinkoje, t. y. nurodo, iš kokių medžiagų pagaminti gaminiai. Pagal pateiktą informaciją patikslina savo apibūdinimus. Atkreipia dėmesį, kad kiekviena medžiaga pasižymi savybėmis, kurias apibūdina tam tikros sąvokos. (M), (T), (K), (E).
	3.2. Mokytojui padedant, nurodyti medžiagų savybes ir kaip jas taikyti kuriant gaminius.	3.2.1. Savais žodžiais apibūdinti, kokiomis savybėmis turi pasižymėti medžiagos kuriant pasirinktą gaminį.	3.2. Organizuoja veiklą, kurioje mokiniai pasitardami aiškinasi, kokiomis savybėmis turi pasižymėti medžiagos, iš kurių bus gaminami pasirinkti gaminiai, paaiškina savo pasirinkimą. Atkreipia dėmesį į mokinių tinkamai pasirinktas medžiagas ir jų savybes, tolerantiškai pataria, jeigu pasirinkimas buvo netinkamas. Padeda parinkti medžiagas projektams įgyvendinti. Organizuoja nesudėtingus tyrimus, kurių metu mokiniai mokosi atpažinti medžiagų savybes, demonstruoja, kas atsitinka su skirtingomis medžiagomis netinkamai pritaikant apdirbimo technologijas, atkreipia dėmesį, kaip saugiai naudotis medžiagomis ir kodėl. (M), (T), (K), (E).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.3. Mokytojui padedant, nurodyti, kaip taupiai, kūrybiškai panaudoti medžiagas, kaip naudojamos medžiagos veikia aplinką.	3.3.1. Paaiškinti, kaip buityje naudojamos medžiagos veikia gamtą ir žmogų.	3.3. Organizuoja praktinio pobūdžio veiklą, kurioje mokiniai nesunkiai gali atpažinti medžiagas, nustatyti jų poveikį aplinkai. Pasinaudodami nurodyta informacija, mokiniai patikslina, kada naudojamos medžiagos gali pakenkti aplinkai, kaip jas saugiai, taupiai ir kūrybiškai pritaikyti kuriant gaminius. Pagal idėjas, kokius pasirinktus gaminius mokiniai gamins, padeda parinkti medžiagas. Ugdymo procese atkreipia mokinių dėmesį, kaip reikia taupiai naudoti medžiagas ir kodėl; saugiai tirti medžiagas ir dirbti su jomis, kad nepakenktų sau ir kitiems. (M), (T), (K), (E).
4. Veiklos sritis – Technologiniai procesai ir jų rezultatai			
Gerbti darbą kaip gyvenimo laimės, kūrybos šaltinį ir atsakingai rūpintis savo ir kitų saugumu. Smalsiai, kūrybiškai siekti pažinti technologijas žmogaus kasdienėje aplinkoje, racionaliai naudoti laiko ir materialinius išteklius.	4.1. Numatyti kuriamo gaminio gamybos etapus, darbo operacijas, galimus sunkumus.	4.1.1. Paaiškinti sąvokas: *gamybos etapas, darbo operacijos, gamybos sunkumai*.	4.1. Pateikia klausimus, kurie padėtų mokiniams suprasti, kas yra gamybos etapas, darbo operacijos, gamybos sunkumai. Sudaro sąlygas mokiniams paaiškinti, kaip jie įgyvendins savo sumanymus, t. y. kokie yra gamybos etapai ir kurias darbo operacijas reikės atlikti, moko išsakytas mintis trumpai pasižymėti, kad vėliau būtų galima kokybiškai ir saugiai organizuoti darbo procesą. Pateikia gaminių pavyzdžių, išskiria jų gamybos etapus, atliekamas darbo operacijas. Padeda mokiniams numatyti gaminio gamybos etapus, pasižymėti darbo operacijas. (M), (T), (K), (E).
	4.2. Pagal numatytus gamybos etapus ir darbo operacijas atrinkti darbo priemones, medžiagas, organizuoti darbo vietą, saugiai, nuosekliai gaminti gaminius, atlikus darbus sutvarkyti darbo vietą.	4.2.1. Apibūdinti gamybos etapus, kurias darbo operacijas reikia juose atlikti, kad pagamintų numatytą gaminį. 4.2.2. Paaiškinti, kaip paruošiama darbui darbo vieta ir atlikus darbą sutvarkoma.	4.2. Padeda išsiaiškinti ir dar kartą pasitikslinti, kokie yra pateikto gaminio gamybos etapai, darbo operacijos, kokių darbo priemonių ir medžiagų reikėtų. Aptaria, kaip saugiai naudotis darbo priemonėmis, parodo, kaip pavojinga su jomis elgtis. Sudaro sąlygas mokiniams paaiškinti, kaip turėtų būti atliekamos darbo operacijos (pvz., tekstilėje – kerpami audiniai, siūlai, konstruojamos detalės, susiuvamos gaminio detalės, lyginamos detalės, gaminys ir t. t.) ir kokia seka. Pateikia dalomąją medžiagą darbo operacijoms atlikti arba nurodo, kur rasti apie jas informaciją vadovėlyje, paaiškina ir pademonstruoja, kaip atlikti kai kurias darbo operacijas, kokių tam reikia darbo priemonių, medžiagų. Padeda organizuoti darbo vietą, stebi ir padeda saugiai, nuosekliai atlikti gamybos etapus ir darbo operacijas. Akcentuoja, kad būtina ne tik nuosekliai ir tvarkingai atlikti darbus, bet ir juos atlikus sutvarkyti darbo vietą. Darbo procese skatina mokinius pasitikėti savo jėgomis, atsakingai ir laiku atlikti darbus, tvarkingai paruošti darbo vietą, o pabaigus – ją sutvarkyti. (M), (T), (K), (E).
	4.3. Nurodyti, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio, kuo ir kam jis naudingas.	4.3.1. Savais žodžiais paaiškinti, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio.	4.3. Organizuoja veiklą, kurios metu mokiniai savais žodžiais paaiškina, kas gaminant gaminį kiekviename gamybos etape pasisekė, kas – ne ir kodėl. Darbo procese padeda mokiniams įgyti pasitikėjimą savo jėgomis, moko pamatyti sumanyto ir pagaminto gaminio skirtumus. Padeda suprasti, kuo ir kam naudingas pagamintas gaminys. (M), (T), (K), (E).

24.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

24.7.2.1. Mityba

Mitybos režimas. Patiekalai pavakariams. Maistas iškylaujant su klase ir mitybos pavojai iškylaujant

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; etikečių aptarimas; salotų gaminimas: smulkinimas, pjaustymas, maišymas; suktinukų susukimas; vandens kaitinimas, arbatžolių plikymas; sulčių išpilstymas; stalo padengimas, indų išdėliojimas, konditerijos gaminių, patiekalų patiekimas; gėrimų, produktų, patiekalų pakavimas, nešimas, patiekimas iškylaujant; degustavimas; patarnavimas prie stalo ar iškylaujant.

Buitinių atliekų tvarkymas mieste ir kaime

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; indų plovimas, grindų šlavimas, šiukšlių surinkimas, rūšiavimas, išnešimas; kiemo šlavimas; šiukšlių surinkimo konteinerių aplinkos valymas, dezinfekavimas.

24.7.2.2. Tekstilė

Siuvinėti tekstilės gaminiai buityje

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; bandymai: ardymas, glamžymas, dygsniavimas; spūrančio krašto apsiuvimas; rankinių siuvinėjimo dygsnių ir peltakių (virvutės, grandinėlės, kryžiuko) siuvinėjimas; daigstymo dygsnių siuvimas; lyginimas.

Avalynės, aksesuarų priežiūra

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; aksesuarų, avalynės valymas; daigstymo dygsnių siuvimas, sagų siuvimas, priežiūros ženklų aptarimas; lyginimas; lankstymas.

24.7.2.3. Konstrukcinės medžiagos

Gaminiai iš gamtinių medžiagų, popieriaus, antrinių žaliavų

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; klijavimas, lankstymas, karpymas, dildymas, šlifavimas, segimas, konstravimas, komponavimas, modeliavimas.

Buities ir laisvalaikio gaminių konstrukcinių medžiagų priežiūra

Mokinių veiklos sritys: Informacija. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; paviršių valymas, tepimas; atskirų gaminio dalių (modulių) sujungimas.

24.7.2.4. Elektronika (*tik nuo ketvirtos klasės)*.

Saugus elektroninių žaislų ir elementaraus valdymo buitinės technikos naudojimas

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; gaminių eksploatacijos aptarimas, valdymas.

Buityje naudojami gaminiai su maitinimo elementais

Mokinių veiklos sritys: Projektavimas. Informacija. Medžiagos. Technologiniai procesai ir jų rezultatai.

Veiksmai (darbo operacijos): piešimas, rašymas; medžiagų atpažinimas; maitinimo elemento parinkimas ir pakeitimas.

24.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

24.7.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašas padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Tėvai turi gauti išsamų mokinio pasiekimų aprašymą pagal technologijų bendrojoje programoje pateiktus mokinių pasiekimus. Pateikti mokinių pasiekimai padės tėvams patiems įvertinti savo vaiko gebėjimus.

24.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Mokytojui padedant, paaiškina sąvokas, kas yra reikšminiai žodžiai, nusako gamybos įgyvendinimo etapus, kokie yra gamybos etapai, kurias juose darbo operacijas atliks, kad pagamintų numatytą gaminį; kaip paruošiama darbui ir jį atlikus tvarkoma darbo vieta; sunkiai sekasi pateikti idėjų projektui, nusakyti buitines problemas, nusakyti, kokiomis savybėmis turi pasižymėti medžiagos, iš kurių kuriamas pasirinktas gaminys, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio.	Paaiškina sąvokas, apibūdina, kas yra reikšminiai žodžiai ir kam jie reikalingi, nusako buitines problemas, pateikia idėjų projektui, apibūdina, kaip apie gaminius pateikiama informacija prekyboje; nusako kuriamo gaminio gamybos įgyvendinimo etapus ir pasakoja, kaip pristatys projekto idėjas. Savais žodžiais apibūdina, kokiomis savybėmis turi pasižymėti medžiagos, iš kurių kuriamas pasirinktas gaminys, kaip paruošiama darbui ir jį atlikus tvarkoma darbo vieta; kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio.	Paaiškina sąvokas, nusako gaminio gamybos įgyvendinimo etapus, kaip pristatys projekto idėjas, apibūdina, kas yra reikšminiai žodžiai ir kam jie reikalingi. Pateikia pavyzdžių, kaip fiksuojama informacija, kaip buityje naudojamos medžiagos veikia gamtą, žmogų. Savais žodžiais apibūdina, kokiomis savybėmis turi pasižymėti medžiagos, iš kurių kuriamas pasirinktas gaminys, kokias darbo operacijas atliks, kaip paruošiama darbui ir jį atlikus tvarkoma darbo vieta; kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio.
Projektavimas	Stebi aplinką ir procesus joje, pedagogui padedant, pateikia idėjų, kaip spręsti buitines problemas arba sukurti nesudėtingus ir naudingus gaminius, planuoja kūrybinės idėjos įgyvendinimo etapus, pristato idėją ir būdą, kaip ją įgyvendinti.	Stebi aplinką ir procesus joje, pateikia idėjų, ką gali sukurti, mokytojui padedant, planuoja kūrybinės idėjos įgyvendinimą ir pristato pagamintą produktą.	Stebi aplinką ir procesus joje, pateikia idėjų, kaip spręsti buitines problemas arba sukurti nesudėtingus ir naudingus gaminius. Mokytojui konsultuojant, planuoja kūrybinės idėjos įgyvendinimo etapus. Pristato idėją ir būdą, kaip ją įgyvendinti.
Informacija	Mokytojui padedant, nustato, kokios informacijos reikės projekto idėjai įgyvendinti; informaciją fiksuoja, aptaria, atsirenka, panaudoja kurdamas gaminius, perteikia informaciją kuriamuose darbuose.	Mokytojui padedant, nustato, kokios informacijos reikės projekto idėjai įgyvendinti, surastą informaciją atsirenka, tikslingai panaudoja kurdamas ir pristatydamas gaminius.	Mokytojui konsultuojant, nustato, kokios informacijos reikės projekto idėjai įgyvendinti. Informaciją fiksuoja, aptaria, atsirenka, tikslingai panaudoja kurdamas gaminius. Suprantamai perteikia informaciją kuriamuose darbuose.

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Medžiagos	Mokytojui padedant, pateikia pavyzdžių, kokios medžiagos taikomos buitinėje aplinkoje, nurodo medžiagų savybes ir kaip jas taikyti kuriant gaminius, kaip taupiai, kūrybingai panaudoti medžiagas.	Pateikia pavyzdžių, kokios medžiagos taikomos buitinėje aplinkoje, mokytojui padedant, nurodo medžiagų savybes ir kaip jas taikyti kuriant gaminį, kaip taupiai, kūrybingai panaudoti medžiagas.	Pateikia pavyzdžių, kokios medžiagos taikomos buitinėje aplinkoje, nurodo medžiagų savybes ir kaip jas taikyti kuriant gaminius, kaip taupiai, kūrybingai panaudoti medžiagas ir kaip naudojamos medžiagos veikia aplinką.
Technologiniai procesai ir jų rezultatai	Tik mokytojui padedant, numato kuriamo gaminio gamybos etapus, darbo operacijas, galimus sunkumus; atrenka darbo priemones, medžiagas, organizuoja darbo vietą, saugiai, nuosekliai gamina gaminius, atlikęs darbus sutvarko darbo vietą, nurodo, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio. Paaiškina, kuo ir kam naudingas pagamintas gaminys.	Mokytojui konsultuojant, numato kuriamo gaminio gamybos etapus, darbo operacijas, galimus sunkumus, atrenka darbo priemones, medžiagas, organizuoja darbo vietą, saugiai, nuosekliai gamina gaminius, atlikęs darbus sutvarko darbo vietą, nurodo, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio, kuo ir kam jis naudingas.	Organizuoja kuriamo gaminio gamybos etapus, darbo operacijas, numato galimus sunkumus, atrenka darbo priemones, medžiagas, įrengia darbo vietą saugiai, nuosekliai gaminti gaminius, atlikęs darbus sutvarko darbo vietą. Nurodo, kuo skiriasi pirminė idėja nuo pagaminto gaminio, kuo ir kam jis naudingas.

25. MUZIKA

25.1. Bendrosios nuostatos

25.1.1. Muzika – meninio ugdymo dalis. Numatomi muzikos dalyko mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir vertinimo aprašai parengti atsižvelgiant į meninio ugdymo srities nuostatas ir siekia dermės su kitais meninio ugdymo dalykais bei kitomis ugdymo sritimis.

25.1.2. Remiantis naujausiomis pedagoginėmis teorijomis siekiama, kad muzikinio ugdymo procesas būtų aktyvus, o mokinys įvairiapuse veikla plėtotų savo estetinę patirtį, specialiuosius ir bendruosius gebėjimus, įgytų išsilavinusiam žmogui būtiną muzikinę kompetenciją. Pradinės mokyklos laikotarpis ypač palankus mokinių muzikiniams gebėjimams ugdyti, todėl svarbu sukurti darnų, nuoseklų ir kryptingą muzikinio ugdymo procesą, daugiausia dėmesio skiriant vokalinei ir vidinei klausai ugdyti. Pradinių klasių mokytojui svarbu kurti klasėje muzikalią aplinką pasirenkant geriausius muzikos kūrinius, atkreipiant mokinių dėmesį į neigiamą triukšmo poveikį, pabrėžiant nerėksmingo dainavimo, įsiklausyti ir išgirsti skatinančio muzikavimo svarbą. Muzikos dalykas apima visą muzikinių patyrimų spektrą (nuo psichomotorinių įgūdžių iki estetinio santykio su muzika), todėl laikomasi krypties, kad įgūdžių lavinimas, muzikos kalbos žinių perėmimas padėtų ugdyti vis gilesnį ir prasmingesnį vaiko santykį su muzika. Svarbu kryptingai ugdyti asmeninį mokinio domėjimąsi muzika skatinant nuolat išsakyti savo nuomonę apie muzikos kūrinius, vertinant savo ir draugų muzikavimą, profesionalius pasirodymus.

25.1.3. Svarbiausias muzikinio ugdymo proceso organizavimo principas pradiniame mokymosi etape – nuo praktikos prie teorijos – pirma sukuriami muzikiniai vaizdiniai ir tik vėliau jie formalizuojami muzikine kalba. Rekomenduotinas toks nuoseklumas: dainą padainuoti iš klausos, solfedžiuoti pagal rankų ženklus ir tada solfedžiuoti iš natų. Labai reikšmingas vidinės klausos lavinimo metodas yra žinomų kūrinių pagrojimas iš klausos, jų užrašymas natomis. Išlavinta vidinė klausa ir vaizduotė padeda ugdyti mokinių kūrybingumą, kūrybinius bei improvizacinius gebėjimus.

25.1.4. Įvairi muzikinė veikla reikšmingai prisideda prie mokinių mokymuisi svarbių bendrųjų gebėjimų ugdymo: klausantis muzikos lavėja klausymosi, žodinio teksto supratimo, rašymo gebėjimai; aptariant muzikinius išgyvenimus, dainos tekstą, lavinami kalbėjimo, teksto supratimo gebėjimai, plečiamas žodynas; atliekant vokalines ir ritmines pratybas, dainuojant, grojant lavinami taisyklingo kvėpavimo įgūdžiai, laikysena, judesių koordinacija, didinama fizinė ištvermė. Muzika, jungdama savyje matematinį-loginį ir kūrybinį pradus, veiklina abu smegenų pusrutulius, todėl muzikinė veikla daro vaiko asmenybei harmonizuojantį poveikį.

25.1.5. Sėkmingam muzikinio ugdymo procesui užtikrinti reikalinga tam tikra mokymosi aplinka. Pageidautina, kad klasėje, kur vyksta muzikos pamokos, mokiniai turėtų galimybę judėti, šokti ratelius, dirbti grupėmis; būtų akompanuoti tinkamas instrumentas (pvz., pianinas, gitara, kanklės ar kt.); kokybiška muzikos klausymosi aparatūra ir muzikos įrašai; kompiuteris ir vaizdo projektorius; muzikos vadovėliai ir papildoma padalomoji ar kitokia vaizdinė medžiaga (pvz., muzikinių filmų, koncertų įrašai, instrumentų, muzikinių kolektyvų nuotraukos, schemos ir kt.); perkusinių instrumentų (pvz., patogaus dydžio akmenukų, gerai skambančių lazdelių, barškučių, tamburinas, K. Orfo instrumentų komplektas, įvairūs būgneliai, skudučiai ir kt., atsižvelgiant į galimybes); harmoninių instrumentų (pvz., kanklės, gitara, sintezatorius ir kt.); melodinių instrumentų (pvz., mokyklinės dūdelės, lamzdeliai ir kt., atsižvelgiant į galimybes). Atsižvelgiant į higienos normas būtų gerai, kad kiekvienas mokinys turėtų nuosavą melodinį instrumentą. Mokytojas turėtų nuolat ieškoti galimybių įsigyti naujų muzikinių priemonių.

25.1.6. Būtina, kad pradinėje mokykloje muzikos užsiėmimus vedantis pedagogas būtų įgijęs reikiamą muzikinę kompetenciją: išlavintą muzikinę ir vokalinę klausą, gebėtų gerai akompanuoti bent vienu iš muzikos instrumentų, skaitytų natų raštą, išmanytų muzikos istoriją.

25.2. Tikslas

Puoselėti prigimtinį vaiko muzikalumą, ugdyti kūrybinius ir atlikimo gebėjimus, estetinę nuovoką, plėtoti emocijų ir jausmų sritis, intelektą.

25.3. Uždaviniai

Įgyvendinant muzikinio ugdymo tikslą, siekiama, kad mokiniai:

- lavintųsi muzikos atlikimo įgūdžius, išmoktų naudotis muzikos kalbos priemonėmis;
- ugdytųsi kūrybinius gebėjimus, vaizduotę, pasinaudotų jais tiek muzikos, tiek ir kitų dalykų pamokose;
- mokytųsi įsiklausyti, suvokti ir (arba) pajausti muzikos kūrinio keliamas menines emocijas;
- dalyvautų muzikiniame šeimos, klasės, mokyklos gyvenime;
- gerbtų savo šalies ir kitų tautų muzikinę kultūrą.

25.4. Struktūra

Bendrąją muzikos programą sudaro trys veiklos sritys: muzikinė raiška, muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas, muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

- Muzikinė raiška apima būdingas veiklos formas: dainavimą, grojimą, kūrybą.
- Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas apima mokinių akustinės patirties ir intonacinio žodyno plėtrą remiantis įvairių kultūrų ir laikotarpių muzikos kūrinių pavyzdžiais; muzikos suvokimo ir meninių išgyvenimų aptarimo gebėjimų ugdymą, muzikinių sąvokų žodyno turtinimą.
- Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje apima įvairių muzikinių reiškinių, tradicijų, akustinės aplinkos tyrinėjimą ir asmeninės muzikinės patirties savistabą, dalyvavimą pasirodymuose (tai, ko mokiniai išmoksta muzikos pamokose, turi būti parodoma klasės, mokyklos bendruomenei).

25.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje pateikiamas apibendrintas mokinių gebėjimų raidos vaizdas. Kiekvieno koncentro pabaigoje mokiniai turėtų rodyti sudėtingesnius pagal apimtį ir geresnius pagal atlikimo kokybę gebėjimus nei ankstesniajame.

	1–2 klasės	3–4 klasės
Veiklos sritys	**1. Muzikinė raiška**	
Dainavimas	Dainuoti paprastas daineles, išlaikyti duotą tempą. Dainuojant grupėje ir (arba) pavieniui natūraliai ir išraiškingai perteikti dainelės nuotaikas, drauge pradėti ir užbaigti kūrinį. Ritmiškai skanduoti paskirus žodžius ir dainos tekstą.	Tiksliai intonuojant, taisyklingai kvėpuojant dainuoti nesudėtingas vienbalses dainas, girdėti ir derinti savo balsą prie kitų. Balsu ir kūno išraiška perteikti įvairias dainų nuotaikas. Skanduoti įvairius tekstus.
Grojimas	Paprasčiausiais perkusiniais instrumentais atlikti elementarius ritmo darinius, melodiniu instrumentu – motyvo ar frazės apimties melodijas. Grojant grupėje (ansamblyje) kartu pradėti ir užbaigti kūrinį, išlaikyti duotą tempą.	Mokėti pagroti keletą ritminių ir melodinių kūrinėlių. Groti 2–3 balsų ansamblyje, girdėti kitus ir derintis prie jų. Pritarti dainoms pasirinktu instrumentu. Atlikti pagrindinius interpretacinius ženklus.
Kūryba	Pasirinktomis priemonėmis eksperimentuoti įvairiais garsais, sukurti garsinę struktūrą, turinčią pradžią ir pabaigą. Kūryboje panaudoti išmoktus muzikos kalbos elementus. Kartu su klasės draugais ir mokytoju išrinkti ir padainuoti ar pagroti vieną ar kelis pamokose išmoktus kūrinėlius pasirodyme (klasės renginyje ar tėvelių susirinkime).	Apgalvojus priemones, sukurti garsinę struktūrą, turinčią pradžią, plėtotę ir pabaigą, paaiškinti sumanymą. Kuriant panaudoti išmoktus muzikos kalbos elementus. Dalyvauti klasės ir (ar) mokyklos kultūriniuose renginiuose. Mokytojo padedamam, sudaryti pasirodymo programą.

1–2 klasės	3–4 klasės
2. Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas	
Įsiklausyti ir apibūdinti aplinkos garsų ypatybes. Išgirsti ir savais žodžiais apibūdinti muzikos nuotaiką, jos savybes. Naudotis kitų menų išraiškos priemonėmis reaguojant į muzikos kūrinius.	Įdėmiai klausytis muzikos kūrinių, juos vertinti remiantis savo potyriais, savais žodžiais paaiškinti kompozitoriaus sumanymą. Taisyklingai įvardyti pagrindines išraiškos priemones.
3. Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje	
Apibūdinti artimiausios aplinkos muzikines tradicijas. Paaiškinti, kaip lietuvių liaudies muzika susijusi su praeities ir dabarties gyvenimu, kasdienybe.	Apibūdinti įvairiose erdvėse skambančią muziką, savo mokyklos ir gyvenamosios vietos muzikines tradicijas. Paaiškinti, kuo panašios ir kuo skiriasi Lietuvos ir kitų tautų muzikinės tradicijos.

25.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Šiame skyriuje atskleidžiama 1–2 klasių mokinių muzikinė kompetencija, susidedanti iš ugdytinų kiekvienoje veiklos srityje nuostatų, gebėjimų bei įsisąmonintų šiame koncentre žinių. Ugdymo gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Čia siūlomi naujausi ir praktikoje jau taikomi būdai, padėsiantys mokiniams pasiekti iškeltus tikslus. Gebėjimų numeracija 1.1. ir 1.2. atitinka dainavimo, 1.3. ir 1.4. – grojimo, 1.5. – kūrybos ir 1.6 – pasirodymo raišką.

25.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Muzikinė raiška			
Ugdytis pasitikėjimą savimi. Noriai muzikuoti drauge su kitais, patirti bendrumo jausmą.	1.1. Dainuoti paprastas daineles, jausti pulsą, išlaikyti duotą tempą. Ritmiškai skanduoti paskirus žodžius ir dainos tekstą.	1.1.1. Skirti garso aukštį, pakartoti iš klausos nesudėtingus melodijos motyvus. 1.1.2. Iš kelių pavyzdžių atskirti teisingą ir neteisingą intonavimą. 1.1.3. Paaiškinti ir vartoti dainavimo praktikoje muzikos kalbos elementus (žr. *Turinio apimtis).* 1.1.4. Nusakyti ir pademonstruoti taisyklingo kvėpavimo ir garso formavimo elementus.	Įsiklausydami į dainos melodiją mokosi nustatyti jos judėjimo kryptį, vaizduoja ją rankų judesiais ar piešdami. Mokytojas paaiškina, kad dainuojant labai svarbu klausytis ir girdėti kartu dainuojančius, prie jų derintis, girdėti mokytoją, tikslinti savo intonavimą. Atlikdami mokytojo parinktus įsidainavimo pratimus, įvairius imitacijos žaidimus, lavinasi taisyklingo kvėpavimo ir intonavimo įgūdžius. Nuolat atkreipiamas mokinių dėmesys į taisyklingą laikyseną. Lygindami skirtingus ir tapačius intonavimo pavyzdžius, mokosi juos atskirti. Išsiaiškina, kad kiekvienas žmogus turi savitą balso tembrą, atpažįsta klasės draugus pagal jų balso skambėjimą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Priimti, kad kiekvienas žmogus yra kitoks.	1.2. Natūraliai ir išraiškingai perteikti dainos nuotaiką.	1.2.1. Stebint draugų dainavimą, išskirti įdomiausią ir išraiškingiausią pasirodymą.	Mokytojo padedami, aptaria dainų nuotaiką, išsiaiškina teksto prasmę ir kaip dainos nuotaiką perteikti veidu, kūnu ir balsu. Nusako įvairias nuotaikas (*linksmas, liūdnas, piktas, svajingas ir pan.)* ir bando jas pavaizduoti mimika. Svarbu, kad išraiškingumas netaptų dirbtinis – mokytojas stebi, kad mokiniai natūraliai perteiktų menines emocijas.
Pasitikėti savo jėgomis.	1.3. Paprasčiausiais perkusiniais instrumentais (lazdelėmis, akmenukais, baršku-čiais ar kt.) atlikti nesudėtingus ritminius darinius, melodiniu instrumentu – nedidelės apimties melodijas, išlaikyti duotą tempą.	1.3.1. Pademonstruoti garso išgavimo melodiniu ir perkusiniais instrumentais būdus, pirštuotę. 1.3.2. Paaiškinti ir naudoti grojimo praktikoje muzikos kalbos elementus (žr. *Turinio apimtis*). 1.3.3. Nusakyti ir pademonstruoti taisyklingo kvėpavimo ir garso formavimo elementus.	Mokytojas derina natų rašto mokymąsi ir skaitymą su grojimu; ritmavimą kūno perkusija, balsu ir perkusiniais instrumentais laikydamasis nuoseklumo arba kontrasto principų. Žaidžiami įvairūs imitaciniai žaidimai. Mokytojas paaiškina, kad grojimui galima pasirinkti muzikinius instrumentus arba viską, kas yra šalia. Bandydami groti instrumentais bei įvairiais skambančiais daiktais aiškinasi ir mokosi nusakyti muzikines jų savybes.
Pagarbiai ir atsargiai elgtis su muzikos instrumentais.	1.4. Grojant ar dainuojant grupėje (ansamblyje) kartu pradėti ir užbaigti kūrinį, išlaikyti duotą tempą. Kūno perkusija ar instrumentais pritarti dainoms naudojant netradicinius ar įprastus garso išgavimo būdus.	1.4.1 Savais žodžiais paaiškinti, kodėl pritarimas negali užgožti pagrindinės partijos. 1.4.2. Kartu su kitais mokiniais mintinai atlikti nurodytą pritarimo dainai partiją.	Stebi ir aptaria mokinių ansamblių dainavimą ir grojimą, su mokytoju aptaria tikslios kūrinėlio pradžios ir pulso tolygumo svarbą. Klausydamiesi muzikos kūrinių, judesiu išreiškia jų pulsą. Su mokytoju aptaria ir klausydamiesi bando išskirti gero akompanimento savybes. Mokosi kūno ritmikos elementų. Su mokytoju ir mokiniais aptariami pojūčiai, išgyvenimai muzikuojant, išvardijami labiausiai patikę kūriniai. Mokiniai pasako mokymosi sunkumus.
Suprasti ir vertinti savo kūrybines galias, siekti jas ugdyti muzikos priemonėmis. Turėti savo nuomonę.	1.5. Improvizuojant eksperimentuoti įvairiausia garsine medžiaga. Pasirinktomis muzikos kalbos priemonėmis sukurti prasmingą muzikinę struktūrą, turinčią pradžią ir pabaigą.	1.5.1. Kuriant naudoti muzikos kalbos elementus (žr. *Turinio apimtis*) arba netradicines priemones. 1.5.2. Paaiškinti, kuo pasirinkta kūrinio tema svarbi. 1.5.3. Vertinti kitų mokinių kūrinėlius ir nusakyti, kas patiko, o kas – ne. 1.5.4. Rasti kuo daugiau skambančių daiktų.	Mokiniai aiškinasi garso savybes, išbando įvairius garso išgavimo būdus, spontaniškai improvizuodami įgarsina pasirinktas situacijas, nuotaikas, objektus (*pvz., gatvė, liūdesys, šuo ir pan.*). Mokytojo padedami aiškinasi, koks kūrinėlis yra įdomus, originalus, kad kūriniai turi tam tikrą prasmę. Klausosi savo bendraamžių kūrybos pavyzdžių ir vertina jų originalumą. Kūrinėlių ir proceso vertinimas skatina mokinius tobulėti, nes turėdamas užduotis ir atidžiai stebėdamas kitų mokinių pasirodymus mokinys mokosi pastebėti ir apibūdinti sėkmės ir nesėkmės pasireiškimus, nustatyti, kodėl taip atsitiko.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Tolerantiškai vertinti kitų ir pagrįstai įsivertinti savo veiklą.	1.6. Labiausiai patikusius pamokose išmoktus kūrinėlius atlikti klasės renginyje arba tėvų susirinkime.	1.6.1. Paaiškinti, kodėl pasirinktas kūrinėlis tinkamas renginiui. 1.6.2. Parodyti sceninės ir klausytojo kultūros nuovoką.	Su mokytoju ir kitais mokiniais aptariamos pasirinkto repertuaro ypatybės, numatomi geriausi pristatymo ir pateikimo būdai ir ruošiamasi (repetuojama) pasirodymui. Su mokytoju aptariamos elgesio scenoje taisyklės, išsiaiškinama pagarbos klausytojui, kaip ir atlikėjų – klausytojams – svarba.
2. Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas			
Dėmesingai klausytis muzikos, aiškintis jos poveikį. Žavėtis patinkančia muzika.	2.1. Įsiklausyti ir apibūdinti aplinkos bei muzikinių garsų įvairovę ir savybes.	2.1.1. Skirti muzikinius ir nemuzikinius garsus, juos apibūdinti. 2.1.2. Iš klausos skirti ir nurodyti instrumentus *(pvz., smuikas, violončelė, trimitas, fleita, būgnai, kanklės ir kt.)*. 2.1.3. Žinoti, kad garsai gali būti skirtingo aukščio, trukmės, stiprumo, tembro, suprasti jų skirtumus, apibūdinti juos paprasčiausiais žodžiais: mažoras – minoras (*liūdna – linksma*), tempas (*greitai – lėtai*), melodijos kryptis (*aukštyn – žemyn, šuoliais*); atlikimą (*dominuoja instrumentas ar balsas*).	Mokytojo padedami aiškinasi garsų ypatybes, klausosi ir patys išbando įvairią garsinę medžiagą. Nusakomos garso savybės (*pvz., skardus – duslus, aukštas – žemas ir kt.)* ir mokiniai skatinami pateikti kiekvienai savybei aplinkos ar muzikinių garsų atitikmenis. Vartodami turimą žodyną ir mokytojo padedami bando apibūdinti klausomos muzikos kūrinių nuotaiką ir poveikį. Leidžiama kiekvienam mokiniui pasakyti savo pastebėjimus apie muzikos kūrinį jo pasakymų nekomentuojant. Su mokytoju ir mokiniais aiškinamasi, kodėl vieni kūriniai patinka geriau už kitus. Klausydamiesi muzikos kūrinių ritmiškai juda muzikos tempu perteikdami pobūdį. Mokosi paaiškinti, kodėl piešdami pagal muziką pasirinko vienokias ar kitokias spalvas. Judesiu ir linija vaizduoja melodijos judėjimo kryptį. Mokytojo padedami aiškinasi, kodėl pagal vieną muzikos kūrinį norisi judėti greičiau, aktyviau, o pagal kitą – lėčiau, ramiau ir pan. Mokytojas naudoja IKT gyvo garso koncertams, partitūrai, instrumentams ir kt. vaizdinei informacijai demonstruoti.
	2.2. Išgirsti ir apibūdinti muzikos kūrinio nuotaiką.	2.2.1. Rodyti pulsacijos pojūtį. 2.2.2. Muzikos kūrinio sužadintas emocijas perteikti tinkamu judesio intensyvumu, melodijos kryptį – linija, nuotaiką – spalva ir pan.	

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
Domėtis savo ir kitų kraštų tradicijomis, pagarbiai jas vertinti. Pagarbiai vertinti įvairią muziką.	3.1. Apibūdinti artimiausios aplinkos muzikines tradicijas. Paaiškinti, kaip lietuvių liaudies dainos susijusios su praeities ir dabarties gyvenimu.	3.1.1. Papasakoti, kada ir kokia muzika skamba namuose, kokią muziką mėgsta artimieji. 3.1.2. Žinoti pagrindines lietuvių liaudies dainų rūšis (*pvz., vaikų dainos, darbo dainos, kalendorinės dainos)*.	Mokiniai skatinami atkreipti dėmesį į savo garsinę aplinką, ją analizuoti. Mokytojas paaiškina triukšmo žalą ir mokiniai skatinami apibūdinti savo savijautą triukšmingose vietose. Mokiniai parengia savo šeimos muzikinių tradicijų pristatymą. Mokytojas paaiškina, kad muzika nuo seno glaudžiai susijusi su kasdieniu žmogaus gyvenimu, pateikia pavyzdžių iš įvairių kraštų etnomuzikos.

25.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Turinio formavimo pagrindas pirmajame koncentre – garso savybių aiškinimasis, jų atpažinimas ir skyrimas.

25.6.2.1. Atliekamo ir klausomo repertuaro parinkimo gairės

Repertuaro kiekybė priklauso nuo konkrečios klasės, kiekvieno mokinio pajėgumo ir galimybių. Reikia parinkti keletą nesudėtingų kūrinėlių, iliustruojančių muzikos kalbos mokymosi turinį.

Dainavimas. c^1-a^1/c^2 apimties, nesudėtingo melodinio judėjimo, periodo apimties liaudies ir autorinės dainos. Žaidimai ir tautosaka. Repertuare turėtų būti vaikų, darbo ir kalendorinių lietuvių liaudies dainų.

Grojimas. Imitaciniai žaidimai perkusiniais ir melodiniu instrumentu. Nesudėtingos ritmikos ir melodinio judėjimo g^1-e^1-a^1-d^1 apimties dainelės. Nedidelės apimties (frazė, sakinys) tribalsiai kūrinėliai ir pritarimai *ostinato*.

Muzikos klausymasis. Įvairus repertuaras, kuris padėtų suprasti muzikos įvairovę ir garso savybes (pvz., gamtos ir aplinkos garsų, triukšmų įrašai; konkrečiosios muzikos pavyzdžiai; įvairios sudėties kolektyvams skirti kūriniai; kūriniai, kuriuose ryškiai vyrauja kuris nors instrumentas ar jų grupė; kūriniai, kuriuose ryški dinamikos kaita, aiškaus tempo kūriniai ir pan.).

25.6.2.2. Muzikos kalba

Ritmika: garso trukmių santykių ir pulsacijos pojūčio ugdymas. Mokiniai mokosi pažinti ketvirtines, aštuntines, pusines natas ir pauzes ir atlikti iš jų sukomponuotus ritmo darinius. Išmanyti (kurti ir paaiškinti) 2 ir 3 dalių metrus. Pirmoje klasėje dauguma ritminių pratybų imitacinės, antroje klasėje – natų skaitymas.

Melika: garso aukščio skirtumų ir melodikos pojūčio ugdymas. Mokinys mokosi nustatyti garso aukštį (žemas, aukštas, vidutinis) ir melodijos judėjimo kryptį. Solfedžiuoja ir užrašo c^1-a^1 apimties natas. Žino ir iš klausos skiria atliekamo ar klausomo kūrinio dermę (mažorą – minorą).

Išraiškos elementai. Jaučia, iliustruoja ir žinomais būdvardžiais kiek įmanoma tiksliau apibūdina pavienio garso ir muzikinių struktūrų savybes: tembrą (*aštrus, šaižus, minkštas ir pan.*), tempą (*greitas, lėtas, sunkus, vos judantis, vidutiniškas, žingsniuojantis, ramus ir pan.*) ir kaitą (*garsiai, tyliai, rėksmingai, švelniai ir pan.*). Mokiniai skatinami ieškoti kuo daugiau žodžių muzikos savybėms apibūdinti.

Formos elementai. Pradžia – pabaiga. Pasikartojimas. Klausimo – atsakymo frazės. Kaip šie formos elementai reiškiasi atliekamoje, klausomoje muzikoje, kuriamose kompozicijose.

Stiliai ir žanrai. Daina, šokis, maršas. Senovinė ir šiuolaikinė muzika. Mokiniai atpažįsta iš klausos ir žino, kuo jie skiriasi.

Muzikos instrumentai: tradiciniai Lietuvos muzikos instrumentai: kanklės, lamzdelis, skudučiai; klasikiniai vakarų instrumentai: smuikas, violončelė, fleita, trimitas, gitara ir kt., kitų tautų ir kultūrų instrumentai: būgnai, balalaika ir kt. Mokiniai atpažįsta šiuos instrumentus iš klausos, žino grojimo būdą (*griežiama, pučiama, mušama ir pan.*).

Atlikėjų sudėtys: solistas, choras, orkestras. Klausydamiesi įvairių kūrinių, mokiniai iš klausos nusako atlikėjų sudėtį, nusako skirtumus tarp vienos ar kitos rūšies kolektyvų, solisto.

25.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

25.6.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašas padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus (pakoregavus juos atsižvelgiant į savo darbo ypatumus ir išmokto turinio apimtį), ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę.

25.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Muzikinė raiška	Kartu su mokytoju padainuoja minimalios apimties (iki tercijos intervalo) ir paprastos ritmikos dainą. Ritmiškai perskaito paprastus žodžius (*pvz., bitė, ropė, obuolys, kamuolys ir pan.*). Ansamblyje kartu su kitais atlieka nesudėtingą partiją. Improvizacijose atlieka pasikartojančius, išmoktus ritminius darinius. Muzikuodamas ansamblyje slepiasi už kitų, priima tik teigiamus vertinimus.	Tiksliai intonuodamas grupėje padainuoja išmoktą nesudėtingą dainelę ir tiksliai atlieka ritminį piešinį. Ritmiškai skaito sudėtingesnius žodžius (*pvz., troleibusas, mama, burokas, pakaba ir pan.*). Natūraliai ir išraiškingai perteikia dainelės nuotaikas. Noriai dainuoja ir groja grupėje (ansamblyje), kartu pradeda ir užbaigia kūrinį, išlaiko pasirinktą tempą. Aktyviai ieško, kokia garsine medžiaga galima įgarsinti pasirinktą ar užduotą temą ar objektą, improvizuodamas panaudoja keletą išmoktų ritminių darinių. Dalyvauja diskusijose parenkant repertuarą pasirodymui, kartu su kitais jį atlieka, tinkamai elgiasi scenoje ir klausydamasis kitų.	Vienas tiksliai ir išraiškingai padainuoja išmoktą nesudėtingą dainelę, išlaiko pasirinktą tempą. Daugiabalsiame kūrinėlyje gali groti nesudėtingą solo partiją. Perkusiniais instrumentais tiksliai atlieka ritmo darinius iš klausos ir iš natų. Sukuria pradžią, pabaigą ir plėtotę turintį kūrinėlį, paaiškina sumanymo reikšmingumą. Klasės renginyje ar tėvų susirinkime atlieka nesudėtingą solo kūrinį. Noriai muzikuoja vienas, ansamblyje derinasi prie kitų.

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas	Savais žodžiais apibūdina klausomos muzikos nuotaiką. Išgirsta ir apibūdina kai kuriuos kūrinio išraiškos elementus. Pasako, kad muzikos kūrinys jam patiko arba nepatiko.	Savais žodžiais apibūdina klausomos muzikos nuotaiką, ją pavaizduoja piešiniu, judesiu, mimika. Apibūdina muzikos kūrinio išraiškos elementus, tiksliai nurodo ryškiausiai girdimą instrumentą, pavaizduoja ar nusako grojimo juo būdą. Iš kelių klausytų kūrinių išskiria labiausiai patikusį, paaiškina, kodėl. Ritmiškai tiksliai reaguoja į klausomo kūrinio tempą.	Vaizdžiai apibūdina klausomos muzikos nuotaiką. Savais žodžiais, bet kuo tiksliau, nurodo muzikos savybes. Išvardija kelis girdimus instrumentus. Judesiu tiksliai ir išraiškingai vaizduoja vyraujantį instrumentą. Pasako, kuris kūrinys (kūriniai) labiausiai patiko, vertina ir palygina jį (juos) su kitais. Tinkamu judesio intensyvumu ir ritmiškai iliustruoja muzikos tempą, garsumą, nuotaiką ir jų kaitą.
Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Nurodo patinkantį muzikos kūrinį, pasako, kada klausosi muzikos. Žino lietuvių liaudies dainų rūšis (*darbo, vaikų, kalendorinės*).	Nusako, kokios muzikos klausomasi namuose, ką mėgsta artimieji. Paaiškina, kodėl jam patinka vienokia ar kitokia muzika. Žino ir paaiškina, kodėl lietuvių liaudies dainos suskirstytos į tam tikras rūšis.	Išsamiai apibūdina savo pojūčius ir išgyvenimus klausydamas kūrinio, gali pasakyti, kodėl išskirtas kūrinys jam labiausiai patiko. Paaiškina, kokiuose namų įvykiuose kokia muzika galėtų skambėti.

25.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Šiame skyriuje atskleidžiama 3–4 klasių mokinių muzikinė kompetencija, susidedanti iš ugdytinų kiekvienoje veiklos srityje nuostatų, gebėjimų bei įsisąmonintų šiame koncentre žinių. Ugdymo gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Čia siūlomi naujausi ir praktikoje jau taikomi būdai, padėsiantys mokiniams pasiekti iškeltus tikslus.

25.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Muzikinė raiška			
Dainuojant vienam ar su kitais ugdytis pasitikėjimą savimi.	1.1. Tiksliai intonuojant, taisyklingai kvėpuojant, dainuoti nesudėtingas vienbalses dainas.	1.1.1. Pakartoti patogiame diapazone frazės apimties melodijas ir skirtingo aukščio garsus.	Iš klausos ir iš natų mokiniai mokosi dainuoti nesudėtingas, patogaus diapazono dainas. Stebėdami kitus mokinius ir save, aptardami su mokytoju sėkmingus ir nesėkmingus atlikimo variantus, mokosi tiksliai ir įtaigiai perteikti dainos nuotaiką.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Gerbti drauge dainuojančius mokinius, siekti darnaus dainos skambėjimo, džiaugtis išgyvenamu bendrumo jausmu.	Dainuojant grupėje girdėti ir derinti savo balsą prie kitų.	1.1.2. Pademonstruoti taisyklingo kvėpavimo bei garso formavimo technikos elementus (įkvėpimo vieta, laikysena, smakro pozicija ir kt.). 1.1.3. Iš natų solfedžiuoti patogaus diapazono ir nurodytos apimties melodijas. 1.1.4. Paaiškinti ir dainavimo praktikoje naudoti muzikos kalbos elementus (žr. *Turinio apimtis*). 1.1.5. Paaiškinti, kuo skiriasi muzikavimas pavieniui ir grupėje.	Įvairiais pratimais mokiniai lavinasi taisyklingo kvėpavimo įgūdžius, juos taiko dainuodami dainas ir grodami melodiniu pučiamuoju instrumentu. Mokytojas dainavimo repertuarui parenka keletą dainelių, kuriose būtų panaudoti šiam koncentrui numatyti muzikos kalbos elementai (žr. *Turinio apimtis*), paaiškina ir padeda mokiniams tiksliai taikyti juos dainavimo praktikoje. Atlikdami dvibalsius vokalinius pratimus (pvz., rankų ženklai, *ostinato* motyvai, kontrastiniai ir imitaciniai) mokosi derinti savo balsą prie kitų. Lavinama harmoninė klausa.
Tolerantiškai vertinti kitų ir pagrįstai įsivertinti savo veiklą.	1.2. Natūraliai ir išraiškingai perteikti dainos nuotaiką.	1.2.1. Paaiškinti, kas sukuria dainelės charakterį. 1.2.2. Nusakyti ir pavaizduoti netaisyklingo dainavimo požymius (*pvz., rėksmingai, netaisyklingai kvėpuojant ir pan.).*	Mokytojui padedant aptaria dainų nuotaikas, nusako, kad dainos tekstas ir muzikinės išraiškos priemonės sukuria dainos nuotaiką.
Grojant vienam ar su kitais pasitikėti savimi. Gerbti drauge muzikuojančius mokinius, siekti darnaus skambėjimo, padėti ir patarti mokiniams, kuriems groti sekasi sunkiau.	1.3. Išmokti melodiniu instrumentu ritmiškai ir melodiškai tiksliai pagroti keletą kūrinėlių, atlikti interpretacinius ženklus.	1.3.1. Pademonstruoti įvairius garso išgavimo būdus ir paaiškinti, kaip kinta išgaunamo garso savybės. 1.3.2. Pademonstruoti, kaip melodiniu instrumentu išgaunami skirtingo aukštumo garsai. 1.3.3. Paaiškinti ir grojant praktiškai vartoti muzikos kalbos elementus (žr. *Turinio apimtis*). 1.3.4. Užrašyti elementarų ritminį diktantą (sudarytą iš mokiniams gerai žinomų natų).	Mokosi pagroti iš natų paprastos ritmikos, 3–5 garsų apimties išraiškingus, įvairios dinamikos bei artikuliacijos ritminius ar melodinius kūrinėlius. Mokytojui padedant išmoksta pagrindinius interpretacinių ženklų pavadinimus, reikšmes, užrašymo ir atlikimo būdus. Tobulina grojimo techniką, lavinasi taisyklingo kvėpavimo įgūdžius. Kūno perkusijos pratimais, apimančiais ritmavimą kojomis ir rankomis, arba abiem rankomis atliekant skirtingus ritmus lavinama judesių koordinacija.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	1.4. Groti dviejų trijų balsų ansamblyje, girdėti ir derintis prie kitų, akomponuoti dainelėms.	1.4.1. Paaiškinti, kuo ir kaip skiriasi muzikavimas pavieniui ir grupėje. 1.4.2. Paaiškinti gero ansamblio požymius.	Įvairiais dvibalsiais ar tribalsiais pratimais, grodami mažose ar didesnėse grupelėse, lavinasi ansamblinio grojimo įgūdžius. Pritardami dainininkams, mokosi akomponuoti ritminiais ir melodiniais instrumentais.
Suprasti, vertinti ir gerbti kiekvieno žmogaus pozityvias kūrybines galias.	1.5. Apgalvojus raiškos priemones, sukurti garsinę struktūrą, turinčią pradžią, plėtotę ir pabaigą.	1.5.1. Sudaryti kompozicijos planą (spalvinį, grafinį, žodinį ar kt.), paaiškinti simbolių reikšmes. 1.5.2. Kuriant taikyti išmoktus muzikos kalbos elementus (žr. *Turinio apimtis*). 1.5.3. Savais žodžiais apibūdinti kompozicijos sumanymą, paaiškinti, kodėl svarbi pasirinkta tema, kodėl pasirinktos tokios išraiškos priemonės.	Mokiniai, mokytojo padedami, aiškinasi kūrinio idėjos iškėlimo būdus, jos įgyvendinimo galimybes (kokį kūrinį norėtų sukurti, kokius instrumentus parinktų ir pan.). Kurdami mokiniai panaudoja įvairias tradicines ir netradicines priemones. Vyrauja spontaniškoji kūryba (improvizacija). Improvizuodami mokiniai aiškinasi dramaturginius principus – užčiuopia juos spontaniškai, atpažįsta klausomuose kūriniuose ir išsiaiškina su mokytoju jų reikšmę, mokosi juos fiksuoti savo susikurtais simboliais. Kuriant ir mokantis muzikinio rašto galima naudotis tam skirtomis mokomosiomis kompiuterių programomis (pvz., *Groovy Jungle, Auralia* ir pan.).
Gerbti klausytojus, tinkamai elgtis scenoje. Muzikuojant draugams, atidžiai jų klausytis, netrukdyti.	1.6. Dalyvauti klasės ir (ar) mokyklos kultūriniuose renginiuose. Sudaryti pasirodymo programą iš muzikos pamokose išmoktų vokalinių ir instrumentinių kūrinių.	1.6.1. Paaiškinti, kaip sudaroma koncertinė programėlė (dainų atranka, jų seka ir kt.), argumentuoti savo pasirinkimą. 1.6.2. Tinkamai elgtis scenoje ir žiūrovų salėje.	Mokytojas su mokiniais aptaria, kokio pobūdžio renginiuose jie norėtų dalyvauti. Atrenkami geriausiai išmokti kūrinėliai. Aiškinamasi, kaip sudaryti programą derinant instrumentinį muzikavimą su dainomis. Mokytojas skatina mokinių pasitikėjimą savo jėgomis įtraukdamas jų kūrybinius bandymus į klasės renginių programas. Muzikinėmis improvizacijomis paįvairinamos kitos pamokos, pvz., lietuvių kalba (pasakų įgarsinimas, pasakos su dainuojamaisiais intarpais ir kt.), pasaulio pažinimas (nagrinėjamų reiškinių įgarsinimas ir pan.), dailė ir technologijos (sukurtų grafinių partitūrų skaitymas).
2. Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas			
Mokėti susikaupti ir nusiteikti klausytis muzikos.	2.1. Įdėmiai klausytis muzikos kūrinių, juos vertinti remiantis savo potyriais, apibūdinti jų nuotaiką.	2.1.1. Suprasti, kad muzikos kūriniai yra skirtingo pobūdžio, charakterio, nuotaikos.	Mokytojas paaiškina, kad norint išgirsti, ką perteikia muzikos kūrinys, jo klausytis reikia susikaupus. Mokytojas pateikia klausymosi užduotis (pvz., Kas atlieka šį kūrinį? Kokia kūrinio nuotaika? ir pan.). Klausydami kūrinio, rankų ženklais parodo

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	2.2. Klausantis kūrinio išgirsti ir išvardyti nurodytus muzikos kalbos elementus.	2.1.2. Apibūdinant muzikos kūrinį vartoti kuo vaizdesnę kalbą, kai kurias muzikines sąvokas. 2.2.1. Iš klausos atpažinti ir paaiškinti kūrinio dermę ir jos pasikeitimus, metroritmiką: metrą ir ritmikos pobūdį (*taškuotas, tolygus ir kt.*), formą (*trijų dalių, variacijos, rondo*), tembrą (*instrumentai, atlikėjų sudėtis*), kaitą (*forte – piano*), artikuliciją (*legato – staccato*).	kūrinio struktūrinius ar kitus pasikeitimus. Mokytojui padedant mokosi parinkti žodyną muzikos kūriniui apibūdinti. Su mokytoju mokiniai sudaro kūrinio vertinimo kriterijų sąvadą ir mokosi jais naudotis vertindami tiek vieni kitų atliekamą muziką, tiek profesionalių kompozitorių kūrinius. Mokytojas naudoja IKT gyvo garso koncertams, partitūrai, instrumentams ir kt. vaizdinei informacijai demonstruoti.
3. Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
Vertinti skirtingų tautų, kultūrų muzikos savitumą. Suprasti muzikos vertę kasdieniame gyvenime.	3.1. Apibūdinti įvairiose erdvėse skambančią muziką (namuose, viešajame transporte, parduotuvėje, koncertų salėje ir pan.). Paaiškinti, kuo panašios ir kuo skiriasi Lietuvos ir kitų kraštų muzika ir tradicijos.	3.1.1. Paaiškinti, kur ir kokia muzika galėtų skambėti, apibūdinti skirtingoms gyvenimo situacijoms tinkamą muzikinį foną. 3.1.2. Nusakyti, kokios muzikinės tradicijos susiklostė šeimoje, kokią muziką mėgsta šeimos nariai. 3.1.3. Palyginti Lietuvos ir kitų tautų tradicinę muziką, pagrįsti skirtumus.	Remdamiesi savo patirtimi, mokiniai aiškinasi, kur, kokiomis progomis ir kokia skamba muzika, kaip skiriasi jos pasiekiamumas šiomis dienomis ir anksčiau. Klausosi įvairių regionų ir epochų muzikos. Gretindami ją mokosi išgirsti skirtumus. Pasakoja apie šeimos muzikines tradicijas, išmoksta dainų iš tėvų ar senelių.

25.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

25.7.2.1. Svarbiausias muzikinio ugdymo organizavimo principas – nuo praktikos prie teorijos – išlaikomas ir antrame pradinio ugdymo koncentre. Toliau lavinama mokinių vidinė klausa ir vaizduotė. Šiame koncentre mokiniai pradeda formalizuoti savo kalbą apie muziką, daugiau muzikinės veiklos siejama su skaitymu iš natų. Skatintinas dainuojamų ar grojamų kūrinėlių užrašymas natomis iš atminties.

25.7.2.2. Atliekamo ir klausomo repertuaro parinkimo gairės

Repertuaro kiekybė priklauso nuo konkrečios klasės, kiekvieno mokinio pajėgumo ir galimybių. Reikia parinkti keletą nesudėtingų kūrinėlių, iliustruojančių muzikos kalbos mokymosi turinį.

Dainavimas. c^1-d^2 apimties, įvairių nuotaikų lietuvių ir kitų tautų liaudies ir autorinės dainos, žaidimai, pasakos su dainuojamaisiais intarpais, sutartinės, kanonai.

Grojimas. c-c[1] apimties melodijos (būtinai pagroti ir nesudėtingus kūrinius iš dainuojamo repertuaro). Improvizuoti ar fiksuoti ritminiai akompanimentai, užrašyti išmoktomis natų vertėmis. Tribalsiai kūrinėliai (sakinio ar didesnės apimties).

Muzikos klausymasis. Įvairiausi senųjų epochų (Baroko, Klasicizmo, Romantizmo), XX a. moderniosios muzikos (pvz., S. Prokofjevo, B. Briteno, J. Cage, S. Reich, G. Ligeti, B. Kutavičiaus, R. Mažulio ir kt.) kūriniai, pasižymintys būdinga kalba ir išraiškingumu, populiariosios muzikos kryptys (džiazas, rokas, technomuzika, popmuzika ir kt.) ir įvairių kultūrų (Indijos, Kinijos, Indonezijos, Australijos, Afrikos, Europos tautų tradicinė muzika), Lietuvos etnografiniams regionams būdingos dainos ir instrumentiniai kūriniai, vaizdžiai iliustruojantys šio koncentro turinio apimtyje numatytas išmokti muzikos išraiškos priemones.

25.7.2.3. Muzikos kalba

Ritmika: garso trukmių santykių ir pulsacijos pojūčio ugdymas. Sudėtiniai metrai (4/4, 6/8), sveikoji nata ir pauzė, šešioliktinė nata ir pauzė, taškas prie natos, triolė, sinkopė. Mokiniai išmoksta šias natas ir darinius iš jų pažinti, atlikti ir užrašyti iš klausos. Metrus atskirti iš klausos ir iš natų, mokosi nurodytu metru užrašyti melodijas ar sutaktuoti užrašytas. Klausydamiesi ar dainuodami muzikos kūrinį, mokiniai muša ritmą, pabrėždami akcentuotą takto dalį. Imitaciniai žaidimai kaitaliojami su natų skaitymu.

Melika: garso aukščio skirtumų ir melodikos pojūčio ugdymas. Solfedžiavimas c[1]-c[2] apimtyje. Mokiniai pirmiausia solfedžiuoja pagrotą nesudėtingą dainelę, vėliau ją padainuoja. C-dur gama. Žino gamos garsų pavadinimus, išdėstymą ir solfedžiuoja ją aukštyn žemyn skirtinguose aukščiuose (reliatyviai).

Išraiškos elementai. Tembras, dinamika, tempas, artikuliacija. Mokiniai žino, atlieka ir atskiria iš klausos pagrindinius ženklus: tempo: *Allegro*, *Andante, Lento;* dinamikos: *forte, mezzoforte, mezzopiano, piano, crescendo* ir *diminduendo;* artikuliacijos: *legato*, *staccato*, *non legato*. Įvairiais tinkamais būdvardžiais apibūdina instrumento ar balso tembrą (*trimitas – aštrus, sopranas – švelnus, minkštas, violončelė – aksominis ir pan*.).

Formos elementai. Pasikartojimas, pradžia – plėtotė – pabaiga. Kulminacija. Panašumas ir kontrastas. Trijų dalių, variacijų, rondo formos. Mokiniai panaudoja formos elementus atlikdami kūrybines užduotis. Atpažįsta nurodytas formas iš klausos.

Instrumentai ir jų grupės. Klasikiniai ir liaudies instrumentai; styginiai, pučiamieji, mušamieji, klavišiniai (aerofonai, idiofonai, membranofonai, chordofonai).

Atlikėjų sudėtys. Chorų ir orkestrų rūšys, tradiciniai ansambliai. Klausydamiesi įvairių muzikos kūrinių mokiniai išmoksta skirti juos atliekančius instrumentus ir kolektyvus iš klausos ir juos išvardija.

25.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

25.7.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų aprašas padės mokytojui spręsti, kiek vaikas jau yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis nurodytais pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus (pakoregavus juos atsižvelgiant į savo darbo ypatumus ir išmokto turinio apimtį), ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant ketvirtąją klasę.

25.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Muzikinė raiška	Tiksliai intonuodamas padainuoja mokytojo pasiūlytą, jo balso ypatumus atitinkančią išmoktą dainelę. Pagroja vieną ritminį kūrinėlį. Ansamblyje groja partiją *ostinato*. Dalyvauja klasės muzikiniuose renginiuose.	Tiksliai intonuodamas ir išraiškingai vienas padainuoja nesudėtingą pasirinktą dainą. Dainuoja taisyklingai kvėpuodamas ir formuodamas garsą, tinkama laikysena. Dainuodamas ar grodamas kartu su kitais, savo balsą derina prie kitų. Tiksliai pagroja keletą išmoktų sudėtingesnių ritminių ir nesudėtingų melodinių kūrinėlių, neužgoždamas pasirinktu instrumentu pritaria dainoms. Paaiškina savo sukurtos kompozicijos sumanymą, pagrindžia, kodėl pasirinko vienokias ar kitokias priemones. Paaiškina formos elementus. Noriai dalyvauja klasės ir (ar) mokyklos kultūriniuose renginiuose. Mokytojui padedant parengia pasirodymo programą ir suplanuoja, kaip pasirengti pasirodymui. Muzikuodamas vienas ir su kitais, pasitiki savimi. Gerbia kartu grupėje muzikuojančius mokinius, jei gali, padeda ir pataria jiems.	Tiksliai intonuodamas, taisyklinga vokaline technika išraiškingai vienas padainuoja mokytojo pasiūlytą sudėtingesnę dainą iš paruošto repertuaro. Ansamblyje girdi kitus ir derinasi prie jų, kartu su mokytoju dainoje atlieka ostinatinio pobūdžio antrą balsą, nurodytus interpretacinius ženklus (pvz., nurodytą tempą: *forte – piano; legato – staccato)*. Vienas ir grupėje pagroja sudėtingesnius ritminius ir melodinius kūrinėlius, noriai groja solo partiją. Apgalvotomis priemonėmis sukuria įdomią, išradingą, išraiškingą kompoziciją, paaiškina sumanymą ir pasirinktas priemones bei grafinę partitūrą. Noriai dalyvauja klasės ir (ar) mokyklos kultūriniuose renginiuose, užklasinėje muzikinėje veikloje. Imasi vadovauti renginio vietos paruošimui, padeda kitiems pasiruošti ar pasirinkti veiklą, aktyviai diskutuoja repertuaro parinkimo klausimu, pasisiūlo atlikti kūrinį solo.
Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas	Buitine kalba nusako kai kurias iš mokytojo nurodytų muzikos išraiškos priemonių. Muzikos klausymuisi dėmesį sukaupia fragmentiškai. Savais žodžiais paaiškina kūrinio nuotaiką ir poveikį.	Susikaupęs ir įdėmiai klausosi muzikos kūrinių ir nusako mokytojo nurodytas išraiškos ir kalbos priemones. Jei prašoma, dažniausiai tiksliai judesiu ar grafiniu būdu parodo kūrinio formą ar formos elementus. Vaizdinga kalba bando paaiškinti kompozitoriaus sumanymą, pasirinktų priemonių ryšį su pavadinimu (jei klausomasi programinio kūrinio).	Įdėmiai klausosi muzikos kūrinių ir nusako išraiškos priemones, atlikėjų sudėtį, dominuojančius instrumentus ar balso rūšį. Vaizdžiai aiškina kūrinio poveikį, susieja su išraiškos priemonėmis. Padeda mokiniams, kuriems klausytis ir suvokti muziką sekasi sunkiau.

Lygiai / Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Muzikos ryšiai su socialine kultūrine aplinka	Kalba apie tik jam pačiam patinkančią muziką. Pasako mėgstamą atlikėją ar kūrinį, paaiškina, kodėl. Pasako, kur ir kokią muziką girdi, ar tai jam patinka.	Remdamasis savo patirtimi, apibūdina įvairioms gyvenimo situacijoms tinkamą muzikinį foną. Išsako savo nuomonę apie muziką, skambančią įvairiose erdvėse, bando siūlyti, kur ir kokią muziką transliuoti tikslingiau. Taikydamas žinias, įgytas pasaulio pažinimo, lietuvių ir užsienio kalbų, kitų menų pamokose, paaiškina, kuo skiriasi ir kuo panaši Lietuvos ir kitų tautų tradicinė muzika.	Savais žodžiais ir taikydamas kitose pamokose įgytą patirtį, paaiškina, kuo skiriasi įvairių tautų ar laikotarpių muzikos kūriniai, kaip jie siejasi su Lietuvos muzikinėmis tradicijomis. Nagrinėja ir vertina įvairiose erdvėse skambančią muziką, palygina. Apibūdina įvairioms gyvenimo situacijoms tinkamą muzikinį foną, pasiūlo kelis variantus, vaizdžiai juos apibūdina, pasidalija savo šeimos muzikinėmis tradicijomis, padainuoja dainų, išmoktų šeimoje.

26. ŠOKIS

26.1. Bendrosios nuostatos

Šokis – meninio ugdymo dalis. Numatomi šokio dalyko mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir vertinimo aprašai parengti atsižvelgiant į meninio ugdymo srities nuostatas ir siekia dermės su kitais meninio ugdymo dalykais ir kitomis ugdymo sritimis.

26.2. Tikslas

Puoselėjant prigimtinį vaiko kinestetinį ir kūrybinį savitumą padėti įgyti šokio kompetencijos ir estetinės patirties pagrindus, laiduojančius tolesnį sėkmingą ugdymąsi.

26.3. Uždaviniai

Įgyvendinant tikslą siekiama, kad mokiniai:

- domėtųsi šokiu, norėtų įgyti naujos šokio patirties, per šokį patenkintų prigimtinį poreikį judėti;
- plėtotų kinestetines kūno galias, reikšmingas kasdieniame gyvenime ir reikalingas šokio raiškai;
- kauptų ir plėtotų kūrybinę, estetinę ir kultūrinę patirtį bendraudami ir reikšdami save ir savo sumanymus šokio raiškos priemonėmis;
- apmąstytų, aiškintųsi ir dalytųsi įgyta šokio patirtimi, įspūdžiais ir vertinimais.

26.4. Struktūra

Bendrosios šokio programos ugdymo turinį sudaro šios esminės veiklos sritys:

- **Šokio raiška:** šokimas ir šokio kūryba, šokio raiškos pristatymas.
- **Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas:** savo, klasės draugų, mokyklos, mėgėjų šokio grupių pasirodymai, profesionalių šokio spektaklių ir vaizdo įrašų stebėjimas, supratimo aiškinimasis ir vertinimas.
- **Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas:** šokio ryšių su artimiausia vaiko socialine ir kultūrine aplinka (šeima, klase, mokykla) bei kasdienės šokio naudos įžvelgimas ir aiškinimasis, įgyjamos šokio patirties apmąstymas ir vertinimas).

Visos šios sritys ugdymo procese yra integralios, plėtojančios mokinių patyrimą nuo psichofizinių savybių iki estetinio santykio su šokiu, todėl turi būti nuosekliai ir kryptingai taikomos ugdymo procese. Atsižvelgiant į mokinių patirtį, klasės savitumą, mokyklos kontekstą svarbu rasti dermę tarp sričių ir jų proporcijų ugdymo procese, siekiant geriausiai patenkinti mokinių poreikius, atskleisti ir puoselėti jų asmenybės savitumą.

26.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje pateikiama mokinių gebėjimų raida pagal amžiaus tarpsnius kiekvienoje veiklos srityje. Apibendrintas gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių baigdami tam tikrą koncentrą. Tai turėtų padėti mokytojams planuoti ugdymo proceso tikslus, kryptis, metodus ir veiklą.

Veiklos sritys	1–2 klasė	3–4 klasė
Šokio raiška	Šokti sklandžiai (*stengiantis koordinuoti judesius, orientuotis erdvėje, prisiderinti prie judesio ar šokio ritmo ir tempo, atsižvelgti į šokio nuotaiką*) pavieniui, poroje ir grupėje. Kurti paskiras judesių sekas, jungiant judesius į derinius, naudojant įvairų tempą ir erdvės lygmenis bei atsižvelgiant į norimą perteikti nuotaiką ar temą. Dalyvauti pristatant šokio veiklos epizodus klasės, mokyklos projekte.	Šokti sklandžiai ir išraiškingai (*kontroliuojant judesių tėkmę, paisant šokio ritmo ir tempo, naudojant įvairius erdvės lygmenis ir kryptis, išreiškiant judesio jėgą ir šokio nuotaiką*) pavieniui, poroje ir grupėje. Kurti susietas judesių sekas, jungiant judesius į derinius, apgalvojant pradžią, plėtotę ir pabaigą, atsižvelgiant į norimą perteikti nuotaiką ar temą. Dalyvauti pristatant šokio veiklą klasės, mokyklos renginiuose.
Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Savais žodžiais išsakyti įspūdžius (*pvz., patiko – nepatiko*), kilusius stebint, kuriant ar atliekant šokį. Nusakyti stebėto šokio tempą ir nuotaiką. Stebint šokį paisyti žiūrovo elgesio taisyklių.	Vartojant paprastas šokio sąvokas aptarti stebėtą šokį. Išsakyti savo nuomonę apie stebėtą, kuriamą ar atliekamą šokį. Palyginti stebėtus šokius ir apibūdinti jų nuotaikos, tempo, kostiumų skirtumus. Stebint šokį laikytis žiūrovo elgesio taisyklių.
Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas	Pastebėti ir nusakyti judesio ar šokio raišką aplinkoje (*pvz., gamtoje, gatvėje, šeimoje, mokykloje, šventėje*). Nusakyti įgytą šokio patirtį (*pvz., ko mokėsi, ko išmoko – šokti, kurti, stebėti ir pan.*).	Pastebėti ir vertinti, kaip šokis susijęs su šeimos, klasės, mokyklos, bendruomenės tradicijomis. Apmąstyti ir įsivertinti turimą šokio patirtį ir patinkančią bei gerai besisekančią šokio veiklą (*pvz., šokti su draugu, kurti vienam*).

26.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Ugdymo gairėse, kurios yra rekomendacinio pobūdžio, aprašoma mokinių ir mokytojo veikla, vedanti į ugdymo rezultatą – mokinio kompetenciją, kuri pateikiama kaip nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuma, sąlygiškai atskiriama siekiant suteikti mokytojams aiškesnes ugdymo proceso kryptis. Nuostatos suprantamos kaip mokinių nusiteikimas dalyvauti įvairiose šokio veiklose. Pradinio ugdymo pakopoje akcentuojama šokio atlikimo, kūrimo, stebėjimo ir vertinimo procedūrų žinios ir supratimas, dažniausiai įgyjami per mokinių patyrimą. Gebėjimai – tai galios veikti taikant įgytas žinias, supratimą ir remiantis nuostatomis. Turinio apimtyje pateikiamos galimos idėjos, temos, aspektai, į kuriuos rekomenduojama atsižvelgti organizuojant ugdymo procesą.

26.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Šokio raiška			
Domėtis šokiu.	1.1. Šokti sklandžiai pavieniui, poroje ir grupėje.	1.1.1. Stengtis koordinuoti judesius, jungti vieną judesį su kitu. 1.1.2. Orientuotis erdvėje ir nesusidurti su kitais. 1.1.3. Atlikti judesius savo ritmu, tempu ir prisiderinti prie judesio ar šokio ritmo ir tempo. 1.1.4. Perteikti judesio stiprumą.	1.1. Mokiniai per kūrybinius žaidimus, improvizacijas mokosi bendrauti, pasitikėti savimi ir kitais, atsipalaiduoti, įsivaizduoti; ugdosi koordinaciją, taisyklingą laikyseną, pusiausvyros pojūtį. Mokytojas, pateikdamas žaidybines, kūrybines užduotis, skatina mokinius pajusti kūną, kūno ir jo dalių padėtį erdvėje, tyrinėti judėjimą erdvėje įvairiomis kryptimis (*pirmyn–atgal, aukštyn–žemyn*), ritmo, tempo variantus (*greitai–lėtai*), įvairios nuotaikos judesių derinius (*piktai, liūdnai, linksmai*). Tyrinėjimo procese akcentuojami natūralūs judesiai (*ėjimas, bėgimas, šuoliukai, sukiniai, vertimasis, lenkimasis ir kt.*) ir jų deriniai. Mokytojas kartu su mokiniais dalyvauja tyrinėjimo procese.
Norėti šokti ir kurti pavieniui ir drauge su kitais.	1.2. Kurti paskiras judesių sekas, jungti judesius į derinius, naudojant skirtingą tempą (*greitą* ir *lėtą*) ir erdvės lygmenis (*aukštai* ir *žemai*) bei atsižvelgiant į norimą perteikti nuotaiką ar temą.	1.2.1. Nusakyti kūrybinio sumanymo pagrindinę mintį (*temą, personažą, nuotaiką*) ir galimų įvykių seką (*kas nutiks* ar *kokią savybę išryškins*). 1.2.2. Numatyti, kokius pasirinks judesius (*pvz., greitus* ar *lėtus, didelius* ar *mažus, aukštai ar žemai*) kūrybiniam sumanymui įgyvendinti.	1.2. Mokytojas per kūrybinius žaidimus, improvizacijas skatina judesiu reaguoti į skambančią įvairių stilių muziką, nemuzikinius (*gamtos, urbanistinius*) garsus, tylą. Kartu su mokiniais aiškinasi judesių parinkimo, jungimo galimybes siekiant įgyvendinti kūrybinį sumanymą (*perteikti temą, personažą, nuotaiką*). Mokiniai grupėse bando jungti judesius į trumpus derinius tyrinėdami įvairius tempus, erdvės lygmenis ir kryptis. Mokosi numatyti judesių plėtojimo pagrindą (*įvykių seką: ledas tirpsta, virsta vandeniu, vanduo teka, garuoja; ar savybę: linksmas drugelis, didelis dramblys*).
Stengtis aktyviai dalyvauti šokio veikloje.	1.3. Dalyvauti pristatant šokio veiklos epizodus klasės, mokyklos projekte.	1.3.1. Pastebėti ir nusakyti įvairias šokio veiklas (*šokimą, kūrybą, stebėjimą, dalijimąsi įspūdžiais*).	1.3. Mokytojas organizuoja ir skatina mokinius dalyvauti kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose, pasirinkti sau vaidmenį juose ir atlikti su juo susijusius veiksmus (*pvz., šokėjas atlieka šokį, choreografas sugalvoja šokio judesius, žiūrovas stebi ir išreiškia savo įspūdžius*).

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Norėti stebėti ir pažinti įvairius šokius.	2.1. Savais žodžiais išsakyti įspūdžius, kilusius stebint, kuriant ar atliekant šokį.	2.1.1. Apibūdinti stebėtų ar šoktų šokių tempą, nuotaiką.	2.1. Mokiniai, stebėdami kuo įvairesnius šokius pagal mokytojo iš anksto pateiktas nuorodas (žodines ar rašto) mokosi nustatyti ir apibūdinti šokio nuotaiką, tempą, šokėjų skaičių, šokio atlikimo vietą, pastebėti kostiumus, atkreipti dėmesį į šokio ryšį su muzikiniu (garsiniu) akompanimentu. Įsiminusius stebėtų šokių fragmentus bando pakartoti.
	2.2. Stebint šokį paisyti žiūrovo elgesio taisyklių.	2.2.1. Išvardyti 2–3 žiūrovo elgesio taisykles *(pvz., atidžiai stebėti, pasirodymo metu nekalbėti)*.	2.2. Rengiantis stebėti šokio pasirodymus mokiniai supažindinami su žiūrovo elgesio taisyklėmis, skatinant prisiminti savo apsilankymus teatruose, koncertuose, šokio šventėse.
3. Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas			
Norėti pažinti šokį kasdienio gyvenimo situacijose ir aplinkoje.	3.1. Pastebėti ir apibūdinti judesio ar šokio raišką aplinkoje.	3.1.1. Papasakoti, kada ir kur žmogus šoka (*pvz., kai nori išreikšti savo nuotaiką, mintis; per šventes, teatre*). 3.1.2. Nusakyti, kas ir kaip gali judėti *(mašinos, augalai)*, šokti *(žmonės, gyvūnai)*.	3.1. Mokiniai šokdami, kurdami ir stebėdami šokius mokytojo padedami mokosi, kaip judesiu galima perteikti savo nuotaiką, atpažinti ją kitų šokiuose. Pagal galimybes stebi šokius įvairiose vietose *(mokyklos, miesto šventėje, teatre, per televiziją)* ir mokosi apibūdinti. Mokiniai mokosi stebėti judėjimo įvairovę aplinkoje, apibūdinti ryškiausius jos bruožus. Tyrinėja, kaip judesiu galima perteikti gamtos reiškinius, judančius ir nejudančius aplinkos objektus, kitų mokomųjų dalykų medžiagą *(pvz., raides, skaičius)*.
Siekti įgyti naujų šokio žinių ir patyrimų.	3.2. Nusakyti įgytą šokio patirtį (*pvz., ko mokėsi, ko išmoko*).	3.2.1. Papasakoti, ką veikė (*šoko, kūrė, stebėjo*) ir ką labiausiai patiko veikti.	3.2. Mokymosi mokytis procesą mokytojas orientuoja į vaikų aktyvią veiklą, tyrinėjant savo psichofizines *(pvz., kaip greitai apsisukau ant vienos kojos, kaip žemai pasilenkiau, kaip įdomiai sujungiau judesius)*, savęs pažinimo *(pvz., man labai gerai sekasi pašokti aukštai, bet nesiseka kartu su draugu suderinti judesius)* galias. Kartu su mokytoju aptaria ir mokosi nusakyti mokymosi proceso etapus *(pvz., šį tą nauja pamačiau, sužinojau, bandau, pakartoju, apsvarstau, kaip sekėsi)*.

26.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

26.6.2.1. Šokio raiška. Plėtojant šokio raiškos gebėjimus parinkti šokamuosius žaidimus, nesudėtingos formos ratelius (pvz., *sukamuosius, nardomuosius*), vienžingsnius šokius (*pvz., vaikščiojamuosius ar kt.*) ar jų fragmentus. Naudoti improvizacinius judesio žaidimus, ritualus (*pvz., pasisveikinimo, atsisveikinimo, atsipalaidavimo, susikaupimo ir pan.*). Pateikti kūrybines užduotis, nereikalaujančias atsiminti judesių, t. y. labiau improvizacinio pobūdžio. Palengva supažindinti su šokių pavadinimais ir sąvokomis (*pvz., šokio žingsniai, judesys, erdvė (kryptys, lygmenys), ritmas, tempas, judesio jėga, šokio nuotaika ir kt.*). Temas kūrybai parinkti iš artimiausios aplinkos, aktualių vaikams įvykių ar išgyvenimų. Skatinti vaikus patiems siūlyti idėjas kūrybai. Pristatyti nedidelės apimties šokio projektus savo klasėje per įvairias šventes ir renginius. Siūlyti naudoti šokio raišką kitų dalykų pamokose kaip būdą atsipalaiduoti po įtempto darbo. Neapkrauti mokinių autorinių šokių mokymusi, siūlyti šokius, sukurtus folklorinės medžiagos pagrindu. Mokymosi procese labiau akcentuoti kūrybinę veiklą, o ne šokių mokymąsi ir repetavimą.

26.6.2.2. Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas. Stebėti vaizdo laikmenose užfiksuotus profesionalius šokius, šokio spektaklių ištraukas. Pagal galimybes pamatyti „gyvą“ šokį mokyklos, gyvenamosios vietos šventėje. Stebėti parenkami įvairių šokio žanrų pavyzdžiai (*pvz., liaudies šokio, baleto, gatvės – breiko, hiphopo*). Taip pat yra stebimi ir per pamoką draugų atliekami šokiai ar kūrybiniai darbai.

26.6.2.3. Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas. Sudaryti galimybes pamatyti judančius objektus jų natūralioje aplinkoje, t. y. gamtoje, gatvėje (*pvz., medžius stebėti miške, parke, žoles – pievoje, vandenyje, gyvūnus, paukščius – sode, kieme, kaime, automobilius – gatvėje ir t. t.*). Jei tam nėra galimybės, pateikti vaizdo medžiagą. Skatinti pastebėti artimiausios aplinkos judėjimo ir šokio ryšius. Sudaryti galimybes mokiniams apmąstyti ir papasakoti tai, ką jie šiandien naujo išmoko, kaip jiems sekėsi mokytis.

26.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

26.6.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Nuostatos atskirai nevertinamos, jos reiškiasi per mokinių gebėjimus, žinias ir supratimą. Remiantis nurodytais požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę. Pagal pasiekimų lygius nederėtų vaikų skirstyti į „pažangius“ ir „nepažangius“, „gabius“ ir „negabius“.

26.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Šokio raiška	Šokdamas ir kurdamas atlieka keletą paskirų judesių, bet negali jų sujungti į derinį. Negali apibūdinti atliekamų šokio žingsnių. Bet kurios šokio veiklos metu dėmesį išlaiko tik fragmentiškai.	Šokdamas ir kurdamas atlieka keletą susijusių judesių, šokio žingsnių, jungia juos į derinius atsižvelgdamas į šokio sumanymą. Apibūdina keletą atliekamų šokio žingsnių ir (ar) šokių. Dėmesį išlaiko kurioje nors vienoje šokio veikloje (*pvz., tik šokdamas ar tik kurdamas*).	Šokdamas ir kurdamas atlieka keletą susijusių judesių, šokio žingsnių derinių, susieja juos į visumą atsižvelgdamas į šokio sumanymą. Įvardija visus atliekamus šokio žingsnius ir (ar) šokius. Visose šokio veiklose aktyviai dalyvauja, dėmesį išlaiko per visą veiklą.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Skurdžiai pasako savo įspūdžius apie stebimą ir (ar) atliekamą šokį (*patiko, nepatiko*), neatsako į mokytojo nukreipiamuosius klausimus. Mokytojui padedant fragmentiškai paiso žiūrovo elgesio taisyklių.	Pasako savo nuomonę apie stebimą ir (ar) atliekamą šokį, pagrindžia ją atsakydamas į mokytojo pateiktus nukreipiamuosius klausimus. Mokytojui padedant paiso žiūrovo elgesio taisyklių.	Pasako savo įspūdžius, nuomonę apie stebimą ir (ar) atliekamą šokį, juos savarankiškai pagrindžia (*pvz., buvo įdomu, nes...*). Savarankiškai paiso žiūrovo elgesio taisyklių.
Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas	Pastebi du skirtingai judančius aplinkos objektus ir perteikia savo judesiais. Negali nusakyti turimos šokio patirties (*pvz., kokius šokius žino ar moka šokti*). Negali pasakyti, kas mokantis šokio sekėsi ar nesisekė.	Pastebi 3–4 skirtingai judančius aplinkos objektus, apibūdina jų judėjimo ypatumus ir perteikia savais judesiais. Nusako, kokius šokius moka, kokius žino. Nurodo, kas mokantis sekėsi, kas nesisekė atsakydamas į mokytojo pateiktus nukreipiamuosius klausimus.	Pastebi 4–6 skirtingai judančius aplinkos objektus, palygina jų judėjimą ir perteikia savais judesiais. Išsamiai nusako turimą šokio patirtį. Savarankiškai paaiškina, kas mokantis gerai sekėsi, kas nesisekė.

26.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Ugdymo gairėse, kurios yra rekomendacinio pobūdžio, aprašoma mokinių ir mokytojo veikla, vedanti į ugdymo rezultatą – mokinio kompetenciją, kuri pateikiama kaip nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuma, sąlygiškai atskiriama siekiant suteikti mokytojams aiškesnes ugdymo proceso kryptis. Nuostatos suprantamos kaip mokinių nusiteikimas dalyvauti įvairiose šokio veiklose. Pradinio ugdymo pakopoje akcentuojama šokio atlikimo, kūrimo, stebėjimo ir vertinimo procedūrų žinios ir supratimas, dažniausiai įgyjami per mokinių patyrimą. Gebėjimai – tai galios veikti taikant įgytas žinias, supratimą ir remiantis nuostatomis. Turinio apimtyje pateikiamos galimos idėjos, temos, aspektai, į kuriuos rekomenduojama atsižvelgti organizuojant ugdymo procesą.

26.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Šokio raiška			
Siekti pažinti ir atskleisti save šokio veikloje.	1.1. Šokti sklandžiai ir išraiškingai pavieniui, poroje, grupėje.	1.1.1. Šokant kontroliuoti judesių tėkmę, pradžią ir pabaigą. 1.1.2. Perteikti šokio dinamikos elementus (*skirtingą judesių aukštį, kryptį, greitį, jėgą, nuotaiką*).	1.1. Žaidimais ir kūrybinėmis užduotimis mokiniai gilina savikontrolės gebėjimus (*pradėti judėti, sustoti, nejudėti*), plėtoja vaizduotę, kūrybinę iniciatyvą: pajusti ir išreikšti judesio dydį (*didelis, mažas*), stiprumą (*silpnas, stiprus*), plastinį pobūdį (*vingiuotas, kampuotas*), jungti lokomocinius (erdvėje iš vienos vietos į kitą *(bėgti, šuoliuoti, verstis*) ir nelokomocinius (stovint vietoje *(tūpti, stoti, temptis, lenktis*) judesius į derinius, judėti pavieniui ir grupėje, formuojant erdvėje įvairias figūras (*pvz., kvadratą, ratą, tiesę, vingiuotą liniją*). Mokytojas kartu su vaikais dalyvauja procese, skatina vaikus kūrybingai tyrinėti judesius, įvairias jų galimybes.
Norėti šokti ir kurti pavieniui ir drauge su kitais.	1.2. Kurti susietas judesių sekas, jungti judesius į derinius, apgalvojant pradžią, plėtotę ir pabaigą, atsižvelgiant į norimą perteikti nuotaiką ar temą.	1.2.1. Kelti kūrybines idėjas, įsivaizduojant kontrastingos nuotaikos ar įvykių situacijas ir jas atspindinčios judesių sekos pradžios ir pabaigos elementus. 1.2.2. Pasirinkti labiausiai patinkantį kūrybos būdą (*pavieniui ar grupėje*).	1.2. Mokiniai mokosi improvizuoti ir komponuoti judesių sekas tyrinėdami pradžios ir pabaigos elementus (*pvz., pasiruošimas, susikaupimas, pradinė padėtis, judesių rutuliojimo pabaiga, sustojimas, nejudėjimas, nusilenkimas*). Kuria įvairias ritmines sekas plojimais, trepsėjimu. Jungia įvairaus stiprumo judesius (*pvz., plaukiančius, kampuotus, staigius*). Mokytojas teikia situacijas kūrybai, skatindamas numatyti veiksmus, judesių rutuliojimo kryptis pagal kontrastingus įvykius, nuotaikas ar savybes.
Stengtis planuoti ir organizuoti šokio veiklą.	1.3. Dalyvauti pristatant šokio veiklą klasės, mokyklos renginiuose.	1.3.1. Nusakyti šokio dalyvių (*šokėjo, choreografo, šokio mokytojo, žiūrovo*) veiklą.	1.3. Mokiniai kartu su mokytoju mokosi planuoti klasės šokio projektus, per pamokas parengtų šokio kompozicijų parodymą klasės šventėse ar mokyklos renginiuose. Mokytojas supažindina su šokio meno profesijomis, pakviečia jų atstovus pasidalyti patirtimi su mokiniais.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
2. Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Norėti stebėti ir pažinti įvairius šokius.	2.1. Vartojant paprastas šokio sąvokas aptarti stebėtą šokį. Išsakyti savo nuomonę apie stebėtą, kuriamą ar atliekamą šokį.	2.1.1. Atpažinti ir išvardyti matytus ar šoktus šokius. 2.1.2. Palyginti stebėtus šokius ir nusakyti jų nuotaikos, tempo, kostiumų skirtumus.	2.1. Mokiniai kartu su mokytoju stebėdami įvairius šokius mokosi apibūdinti juos, nurodydami panašumus ir skirtumus (*pvz., tempo, nuotaikos, judesių, kostiumų, paskirties, rūšies*). Mokytojas, pateikdamas užduotis mokinių grupėms, skatina pastebėti ir aptarti šokio ir kitų menų panašumus ir skirtumus. Mokiniai mokosi vartoti kai kuriuos vertinimo kriterijus (*pvz., išraiškingas, įdomus, linksmas, nuobodus*).
	2.2. Stebint šokį laikytis žiūrovo elgesio taisyklių.	2.2.1. Išvardyti pagrindines žiūrovo elgesio taisykles *(pvz., atidžiai stebėti, pasirodymo metu nekalbėti, po pasirodymo paploti)*.	2.2. Mokytojas klasėje kuo dažniau organizuoja šokėjo-žiūrovo situacijas, kurių metu mokiniai išbando abu vaidmenis, taip ugdydamiesi ir žiūrovo (*nevėluoti į pasirodymą, išjungti mobilųjį telefoną*), ir šokėjo (*šokant nekalbėti, pasibaigus šokiui nusilenkti*) elgesio nuostatas.
3. Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas			
Įsitraukti į šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės šokio tradicijų palaikymą.	3.1. Pastebėti ir vertinti, kaip šokis susijęs su šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės tradicijomis.	3.1.1. Išvardyti įvairius kalendorinių švenčių žaidimus, ratelius, šokius ir atlikti jų fragmentus. 3.1.2. Nusakyti, kaip galima panaudoti šokį kitų dalykų pamokose, kasdieniame gyvenime *(per šventes, pasilinksminimus)*.	3.1. Mokytojas supažindina mokinius su įvairiomis tautos ir šalies, vietos bendruomenės tradicijomis, kur yra panaudojamas šokis. Mokiniai pagal galimybes stebi arba dalyvauja įvairiuose tradiciniuose renginiuose, vėliau grupėse aptaria, mokosi pastebėti skirtingų tradicinių įvykių šokius. Mokosi įvairių šokių žingsnių ir jų derinių, šokio figūrų, susikabinimų, šokant ratelius, lietuvių ir (ar) kitų tautų tradicinius šokius. Mokiniai kartu su mokytoju sugalvoja, kaip galima panaudoti šokį kitų dalykų pamokose, kartu kuria pasisveikinimo ir atsisveikinimo, atsipalaidavimo ar susikaupimo ritualus klasėje. Organizuojamos klasės šokių popietės, teminės vakaronės.
Siekti atrasti šokio veiklą, kurioje geriausiai sekasi.	3.3. Apmąstyti ir įsivertinti turimą šokio patirtį ir patinkančią bei gerai besisekančią šokio veiklą (*pvz., šokti su draugu, kurti vienam*).	3.3.1. Papasakoti, ką mokėjo anksčiau (*pvz., šokti vieną šokį*), ko mokėsi (*pvz., kurti, stebėti*), ko išmoko (*pvz., pasirinkti judesius pagal kūrybinį sumanymą*).	3.3. Mokytojas pateikia mokiniams išbandyti įvairias šokio veiklas – atlikimą, kūrybą, mokymąsi, stebėjimą, analizavimą. Leidžiama vaikams rinktis mėgstamą veiklą, pasiūlant išmėginti ir veiklą, kuri ne taip gerai sekasi, skatinant nusakyti to priežastis.

26.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

26.7.2.1. Šokio raiška. Plečiama mokinių šokio raiškos patirtis šokant kalendorinių, tradicinių švenčių žaidimus, sudėtingesnės formos ratelius (*pvz., pasikeičiamuosius, pinamuosius*), vienžingsnius šokius (*pvz., polkinius ar kt.*). Įtraukiami ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų folklorinio repertuaro pavyzdžiai atsižvelgiant į klasės savitumą ir nusiteikimą. Akcentuojami savikontrolės, improvizaciniai vaidmenų žaidimai, improvizavimas ir judesių sekų komponavimas pabrėžiant judesių ir šokėjų išsidėstymą erdvėje, šokio pradžią ir pabaigą. Neapkrauti mokinių autorinių šokių mokymusi, siūlyti šokius, sukurtus folklorinės medžiagos pagrindu. Akcentuoti pačių mokinių kuriamus šokius, jų pristatymą klasėje.

26.7.2.2. Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas. Stebėti ir aptarti pateikiami kontrastingi šokių pavyzdžiai (*pvz., baletas ir liaudies šokis, lietuvių ir indų tradiciniai šokiai ir kt.*).

26.7.2.3. Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas. Išsamiau nagrinėjamos liaudies šokio tradicijos pateikiant ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų folkloro pavyzdžių, galbūt atsižvelgiant į tai, kokių tautybių mokiniai mokosi klasėje ar mokykloje ar į turimą vaizdinę medžiagą. Sudaromos sąlygos mokiniams pasirinkti įvairius mokymosi būdus: mokantis šokių ar kūrybos pavieniui, poroje ar grupėje. Suteikti laiko mokiniams aptarti mokymosi procesą, aiškinantis kokia veikla sekėsi, kokia – ne, ką reiktų daryti, kad šokio mokymasis būtų patrauklesnis ir naudingesnis. Aiškintis, ką šokio veikla duoda žmogui kasdieniame gyvenime (*pvz., taisyklingą laikyseną, gebėjimą kūrybingai spręsti iškilusias problemas, susidraugauti ir pan.*).

26.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

26.7.3.1. Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių mokinių pasiekimų aprašas. Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Nuostatos atskirai nevertinamos, jos reiškiasi per mokinių gebėjimus, žinias ir supratimą. Remiantis nurodytais požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant ketvirtąją klasę. Pagal pasiekimų lygius nederėtų vaikų skirstyti į „pažangius“ ir „nepažangius“, „gabius“ ir „negabius“.

26.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Šokio raiška	Skiria šokio judesių aukštį, kryptį, greitį, jėgą, nuotaiką, tačiau šokdamas ir kurdamas šokius šiuos elementus naudoja paskirai, neatsižvelgia į šokio sumanymą. Patinkančioje šokio veikloje fragmentiškai atsipalaiduoja. Atlieka keletą paskirų šokio žingsnių, bet negali jų įvardyti. Numato vieną dalyvavimo šokio veikloje ar kūrybinio sumanymo įgyvendinimo etapą padedant mokytojui.	Skiria šokio judesių aukštį, kryptį, greitį, jėgą, nuotaiką, šokdamas ir kurdamas šokius naudoja šiuos elementus siedamas tarpusavyje ir atsižvelgdamas į šokio sumanymą. Patinkančioje šokio veikloje atsipalaiduoja, turi kūrybinių sumanymų. Atlieka keletą susijusių šokio žingsnių derinių ir (ar) šokių ir juos įvardija. Suplanuoja dalyvavimo šokio veikloje, kūrybinio sumanymo įgyvendinimo etapus, atsižvelgdamas į mokytojo pasiūlymus.	Skiria šokio judesių aukštį, kryptį, greitį, jėgą, nuotaiką, apibūdina šiuos elementus, šokdamas ir kurdamas laisvai juos tyrinėja, sieja tarpusavyje, atranda keletą derinimo variantų, išsirenka labiausiai vykusį, atitinkantį šokio sumanymą. Visą laiką yra aktyvus, turi įvairių kūrybinių sumanymų. Išraiškingai atlieka keletą susijusių šokio žingsnių derinių ir (ar) šokių ir juos įvardija. Savarankiškai suplanuoja dalyvavimo šokio veikloje, kūrybinio sumanymo įgyvendinimo etapus atsižvelgdamas į savo patirtį, kas sekėsi, kas nesisekė.

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Atpažįsta ir pasako vieną šoktą ar matytą žaidimą, ratelį, šokį, nurodo bent vieną skirtumą. Mokytojui padedant fragmentiškai laikosi žiūrovo elgesio taisyklių.	Atpažįsta ir išvardija 1–2 šoktus ar stebėtus žaidimus, ratelius, šokius, palygina ir nurodo 1–2 skirtumus ir panašumus. Mokytojui padedant laikosi žiūrovo elgesio taisyklių.	Atpažįsta ir išvardija keletą šoktų ar stebėtų šokių, palygina ir nurodo pagrindinius skirtumus ir panašumus. Aktyviai dalijasi vertinimais apie stebimą ar atliekamą šokį. Pastebi išskirtinumus (*pvz., gerai pasisekė perteikti linksmą nuotaiką*) ir juos pagrindžia (*pvz., ... nes buvo daug šuoliukų, sukinių*). Savarankiškai laikosi žiūrovo elgesio taisyklių.
Šokio ryšių su socialiniu kultūriniu gyvenimu pažinimas	Nurodo vieną iš šeimos, klasės ar mokyklos šokio tradicijų, tačiau nesidomi jomis ir vangiai jose dalyvauja. Negali pasirinkti šokio veiklos, kuri patinka ar gerai sekasi. Negali nusakyti, ką reiktų pakeisti, kad veikla pasisektų.	Nusako šeimos, klasės ar mokyklos šokio tradicijas, nurodo 1–2 tradicines ar kalendorines tautos šventes, jų žaidimus, ratelius, šokius. Dalyvauja klasės, mokyklos šventėse, renginiuose. Pasirenka šokio veiklą, kuri labiausiai patinka. Padedant mokytojui nusako, ką reiktų pakeisti, kad veikla pasisektų.	Nusako šeimos, klasės ar mokyklos šokio tradicijas, nurodo ir palygina keletą tradicinių ar kalendorinių tautos švenčių bei jų žaidimų, ratelių, šokių. Aktyviai dalyvauja klasės, mokyklos renginiuose. Padeda kitiems siūlydamas sumanymų įgyvendinimo variantus. Pasirenka šokio veiklą, kuri geriausiai sekasi ar patinka, aktyviai dalyvauja ir kitose veiklose. Savarankiškai nusako, ką reiktų pakeisti, kad veikla pasisektų.

27. TEATRAS

27.1. Bendrosios nuostatos

Teatras – sudedamoji meninio ugdymo dalis. Teatro bendrosios programos centre – vidinis žmogaus pasaulis, jo santykiai ir bendravimas su kitu žmogumi. Teatras – ypač platus ir įdomus kūrybos ir pažinimo būdas. Jį galima mokytis kaip atskirą dalyką arba taikyti elementus per įvairių dalykų pamokas. Bendrąja teatro programa siekiama mokinių pasiekimų – tam tikrų jų nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų. Įgyvendinant programą neformaliajame ugdyme taip pat reikėtų mokiniams sudaryti kuo daugiau galimybių parodyti savo pasiekimus, dėmesio centre turėtų būti kūrybiniai mokinių darbai.

27.2. Tikslas

Teatro dalyko[1] pradinėse klasėse tikslas – per kokybišką patirtį skatinti dvasinį mokinių brendimą, ugdyti pažinimo išgales, padėti įgyti teatro kompetencijos pradmenis ir jais pasinaudoti kultūriniame klasės gyvenime.

27.3. Uždaviniai

Siekiama, kad per teatro pamokas mokiniai:

- įgytų pasitikėjimą, teigiamai save vertintų;
- mokytųsi kūrybiškai reikšti savo mintis, jausmus, požiūrį panaudodami jų galimybes atitinkančias teatro priemones;
- mokytųsi per teatrinę raišką pažinti savo pačių ir kitų žmonių dvasinį pasaulį, elgesį, jų skirtumus;
- mokytųsi stebėti, suprasti ir vertinti vaidinimus, pagrįsti savo nuomonę;
- mokytųsi įžvelgti teatro meno svarbą savo pačių ir bendruomenės kultūriniame gyvenime;
- apmąstytų teatrinę veiklą ir įgytą patirtį, ugdytųsi mokėjimą mokytis.

27.4. Struktūra

Teatro dalykas apima šias veiklos sritis:

- **Teatro raiška (kūryba):** dramos siužeto vaidinimui kūrimas (komponavimas), sceninis apipavidalinimas, vaidyba, vaidinimų rengimas ir parodymas.
- **Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas:** klasės, mokyklos, savivaldybės, profesionaliojo teatro kūrėjų vaidinimų stebėjimas, supratimo aiškinimasis, vertinimas.
- **Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas:** teatro sąsajų su tradicinėmis klasės, mokyklos šventėmis, vietos bendruomenės kultūriniu gyvenimu aiškinimasis. Ši veiklos sritis taip pat susieta su mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymu.

27.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje lentelėje trumpai aprašoma, kokius gebėjimus visose veiklos srityse mokiniai turėtų būti išsiugdę koncentrų (1–2 ir 3–4 klasių) pabaigoje. Tai leidžia mokytojui „pamatyti“ laukiamą gebėjimų raidą per visą pradinio ugdymo programą ir į ją atsižvelgiant planuoti mokymą ir mokymąsi.

[1] Dalyko pavadinimas „Teatras“, nes jis apima visus ugdymo požiūriu svarbius teatrinės raiškos būdus, taip pat ir trumpų vaidinimų (scenelių) rengimą, parodymą žiūrovams (teatrinę komunikaciją). Į dalyko turinį įtraukiama *drama (proceso, socialinė drama),* kuri rekomenduojama taikyti kaip vienas svarbiausių metodų, padedančių organizuoti pamoką, teikti mokiniams draminių išgyvenimų, ugdyti jų socialinius gebėjimus, dorovines nuostatas; taip pat dramos siužetų kūrimas (komponavimas) – ši mokinių veikla svarbi tuo, kad sudaro pagrindą visai jų teatrinei raiškai: sceniniam apipavidalinimui, vaidybai, vaidinimų rengimui ir parodymui.

Koncentrai / Veiklos sritys	1–2 klasės	3–4 klasės
Teatro raiška	Sukurti trumpą situaciją vaidinimui. Panaudojant paprasčiausias sceninio apipavidalinimo priemones, sukurti vaidinamos situacijos nuotaiką. Vaidinant siekti personažo tikslo, atsižvelgti į scenines aplinkybes, partnerį. Dalyvauti rengiant klasės vaidinimą.	Sukurti keletą situacijų vaidinimui. Paprasčiausiomis sceninio apipavidalinimo priemonėmis perteikti vaidinamų situacijų nuotaikų skirtumus. Vaidinant siekti personažo tikslo per kelias situacijas, aiškiai vertinti aplinkybes, nuolat bendrauti su partneriu. Padėti parengti ir parodyti klasės vaidinimus.
Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas	Rodyti žiūrovo etiketo pradmenis. Apibūdinti vaidinimo nuotaiką ir susieti su pastebėtomis raiškos detalėmis, veikėjų elgesiu. Įvertinti personažų poelgius gėrio ir blogio požiūriu. Papasakoti, kuo vaidinimas patiko ir (ar) nepatiko.	Laikytis žiūrovo etiketo pagrindinių taisyklių. Apibūdinti vaidinimo nuotaikų kaitą, nusakyti savą jo supratimą, pagrįsti pastebėtomis raiškos detalėmis, veikėjų poelgiais, pabaigos įvykiais. Papasakoti, kuo vaidinimas patiko ir (ar) nepatiko.
Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas	Nusakyti, kaip rengiami vaidinimai susiję su tradicinėmis klasės, mokyklos šventėmis. Papasakoti, ką sužinojo ir ko išmoko per teatro pamokas.	Papasakoti apie mokyklos, vietos bendruomenės teatrinę veiklą. Paaiškinti, ko išmoko per teatro pamokas. Vertinti pasiektus rezultatus.

27.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Skyriuje aprašomi reikalavimai 1–2 klasių mokinių pasiekimams, pateikiamos ugdymo gairės, nurodoma turinio apimtis, pateikiami vertinimo aprašai. Veiklos srities skaitmuo (pvz., 1. Teatro raiška) rodo toje srityje laukiamus mokinių gebėjimus, žinias, supratimą, jis sutampa su ugdymo gairių numeravimo pirmuoju skaitmeniu. Nuostatos nenumeruojamos, nes jos gali būti ugdomos ne vienoje veiklos srityje.

27.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Kiekvienoje veiklos srityje numatomi mokinių pasiekimai yra orientuoti į kompetenciją: nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą. Nuostatos – tai mokinių santykis su veikla, kurios gebėjimai ugdomi. Gebėjimai aprašomi kaip išugdytos galios veikti, žinių ir supratimo taikymas. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir suprasti, kad galėtų parodyti gebėjimus. Ugdymo gairės atkreipia dėmesį į aktyvaus mokymo ir mokymosi metodus, mokytojo ir mokinių sąveikos ypatumus. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Teatro raiška			
Stengtis drąsiai kurti situacijas, vaizduojančias įvairias savo pačių ir kitų nuotaikas.	1.1. Sukurti vaidinimui situaciją, vaizduojančią personažų nuotaikos pasikeitimą ir priežastį (*pvz., mergaitė nešasi gėlę, prieina kita mergaitė ir atima gėlę, ana pravirksta*). Panaudoti realistinius ir fantastinius personažus, įvykius (*pvz., stebuklas*). Pasiremti patirtimi, fantazija, šaltiniais. Vertinti situacijas pagal įdomumą, įtikinamumą.	1.1.1. Papasakoti situaciją iš gyvenimo, rodančią, kaip pasikeičia žmogaus nuotaika. 1.1.2. Nagrinėjant gyvenimišką ir vaidinamą situaciją nurodyti, dėl kokių priežasčių ji pasikeičia (*jo paties ar kito žmogaus poelgio, pasikeitusių aplinkybių*). 1.1.3. Nurodyti įsivaizduojamas situacijos aplinkybes, veiksmų seką, įvykį: Kur vyksta veiksmas? Kokie personažai veikia? Ko jie siekia? Kokiu elgesiu? Kas atsitinka? Kaip pasikeičia nuotaika? 1.1.4. Nurodyti, kuo situacija įdomi, kas joje įtikinama arba neįtikinama.	1.1. Mokytojas, taikydamas *dramą,* siūlo mokiniams suvaidinti jų gyvenimo situacijas (pvz., *„Pinokis keliauja į mokyklą*“). Piešimo, „sustingusių vaizdų“, diskusijų, kitais metodais padeda suprasti, kad kuriant situacijas vaidinimui remiamasi savo patirtimi, tačiau pavaizduojama per „kitą“ – personažą ir dėl to vaidinimas įdomus. Mokiniai papasakoja sukurtas situacijas, nupiešia, suvaidina, užduoda su jomis susijusius klausimus. Siekiama, kad kuriamą situaciją mokiniai aiškiai įsivaizduotų, jos įtikinamumą patikrintų savo pačių išgyvenimais, elgesio logika. Vėliau pereinama prie situacijų kūrimo naudojantis šaltiniais (tautosaka, literatūrinėmis pasakomis, iliustracijomis ir kt.), tačiau svarbu, kad ir šiais atvejais mokiniai remtųsi tuo, ką patys ar kiti yra patyrę gyvenime.
Stengtis atskleisti įvairias personažų nuotaikas kostiumu, garsais, melodija.	1.2. Panaudojant paprasčiausias sceninio ir garsinio apipavidalinimo priemones sukurti vaidinamos situacijos nuotaiką *(balta nuskriaustos mergaitės suknelė, tylūs lietaus garsai*).	1.2.1. Nusakyti, kokios aprangos detalės ir spalvos tiktų perteikti situacijos nuotaiką. 1.2.2. Nusakyti, kokie garsai, muzikinė melodija tiktų išreikšti situacijos nuotaiką. 1.2.3. Nurodyti paprasčiausias priemones, perkusinius instrumentus, kuriais galima pasinaudoti įgarsinant.	1.2. Taikydamas *dramą* mokytojas skatina prisiminti ir nusakyti, nupiešti, kaip žmonės rengiasi būdami vienos ar kitos nuotaikos, kokie garsai, muzika lydi įvairias gyvenimo situacijas. Mokiniai stebi aplinką, iliustracijas, naudojasi kompiuteriniais žaidimais ir sprendžia, kokiomis dekoracijų, aprangos detalėmis kokias nuotaikas galima perteikti. Mokosi pritaikyti mokytojo pademonstruotus ir iš dailės, muzikos pamokų pažįstamus sceninio apipavidalinimo būdus savo ir kitų sukurtoms vaidybinėms situacijoms. Sprendimus aptaria, vertina pagal tinkamumą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Stengtis nebijoti viešumos, žiūrovų dėmesio. Veikti drąsiai, pasitikint savimi.	1.3. Vaidinant jaustis laisvam. Įsivaizduoti scenines aplinkybes ir jas vertinti. Siekti personažo tikslo svarbiausiais fiziniais veiksmais, žodžiais (intonacijomis). Bendrauti su partneriu (*išgirsti, pamatyti, atsakyti*). Pasinaudoti menamais daiktais.	1.3.1. Vaizdžiai nupasakoti aplinkybes: Kas aš esu? Kur? Ko noriu pasiekti? Ką dėl to darau? Kas atsitinka? Kaip vertinu įvykį? Ką darau vėliau? 1.3.2. Pateikiant pavyzdį paaiškinti, kokiais įvairiais fiziniais veiksmais ir žodžiais (intonacijomis) galima siekti personažo tikslo. 1.3.3. Pateikiant pavyzdį paaiškinti, kaip galima pasinaudoti daiktais menamai (įsivaizduojant).	1.3. Mokytojas žaidimais, ritualais ir kt. veikla padeda mokiniams atsipalaiduoti nuo įtampos, atgauti elgesio natūralumą nestebimoje ir stebimoje situacijoje, išmokti orientuotis, improvizuoti pagal elementarias įsivaizduojamas situacijas. Taikydamas *dramą* (siūlydamas suvaidinti personažo gyvenimo situacijas) mokytojas padeda mokiniams suprasti ir įsivaizduoti personažo aplinkybių visumą, fizinius veiksmus, sakomų žodžių motyvus (atskirai nuo vaidybos žodžių nesimokoma). Pats suvaidina ar parodo įrašus, kurie padeda suprasti, kaip vaidinant bendrauti su partneriu, pasinaudoti menamais daiktais.
Stengtis, kad ir aktoriai, ir žiūrovai jaustųsi smagiai.	1.4. Pasiūlyti į klasės vaidinimą įtraukti per pamokas sukurtas sceneles. Parengti skelbimą, kvietimą, klasę vaidinimui.	1.4.1. Savais žodžiais paaiškinti, kodėl siūloma scenelė galėtų būti įdomi ir svarbi. 1.4.2. Nusakyti, kokios nuotaikos, kokio turinio turėtų būti skelbimas, kvietimas. 1.4.3. Papasakoti, kaip turi būti sutvarkoma klasė prieš vaidinimą ir po jo.	1.4. Mokytojas su mokiniais aptaria siūlomas parodyti sceneles, kuo jos gali būti įdomios ir svarbios. Parodomos mokinių sukurtos, apipavidalintos ir prieš tai keletą kartų suvaidintos scenelės. Vedamos integruotos teatro ir dailės, lietuvių kalbos pamokos, per kurias kuriami skelbimai, kvietimai. Mokiniai iš anksto supažindinami su taisyklėmis, kaip sutvarkyti klasę vaidinimui.
2. Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas			
Stengtis mandagiai bendrauti su esančiaisiais scenoje ir žiūrovų salėje.	2.1. Rodyti žiūrovo etiketo pradmenis. 2.2. Apibūdinti vaidinimo nuotaiką. 2.3. Įvertinti personažų poelgius gėrio ir blogio požiūriu.	2.1.1. Nusakyti 2–3 žiūrovo ir dalyvio elgesio taisykles (*mokėti praleisti einantįjį į savo vietą, paploti prieš prasidedant vaidinimui ir jam pasibaigus, tinkamai vykdyti aktorių prašymus),* paaiškinti, kodėl jų reikia laikytis. 2.2.1. Pateikiant pavyzdį nurodyti, kaip muzika, spalvos sukuria vaidinimo nuotaiką (*pvz., švelni muzika – ramią nuotaiką*).	2.1.–2.4. Aptardami teigiamus ir neigiamus pavyzdžius, mokiniai mokosi suprasti, kokių elgesio taisyklių reikia laikytis per teatro pamokas ir teatre, dalyvauja jas kurdami, užrašydami. Vėliau pagal jas vertina savo ir kitų žiūrovų elgesį. Mokiniai nupasakoja, nupiešia vaidinimo nuotaikas, jas susieja su tomis konkrečiomis muzikos, apšvietimo, kostiumų, scenografijos priemonėmis, kurias jie pastebėjo. Kad geriau pastebėtų, mokiniams sudaroma galimybė žiūrėti vaidinimą (jo vaizdo įrašą) keletą

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Stengtis išgyventi ir suprasti vaidinimą, pasidžiaugti tuo, kas jame patiko, nebijoti kritikuoti.	2.4. Pastebėti vaidinimo pranašumus ir trūkumus.	2.3.1. Pagrįsti personažų poelgių vertinimus matytu elgesiu, girdėtais žodžiais. 2.4.1. Nurodant pranašumus ir trūkumus remtis patyrimu (*pvz., patiko, kad vaidinime gausu dalyvių, bet nepatiko per garsi muzika*).	kartų. Dar kartą suvaidindami, imituodami matytus personažų veiksmus, kalbą (intonacijas), jas apibūdindami mokiniai mokosi suprasti poelgius, juos įvertinti ir savo vertinimus pagrįsti (kodėl vieni geri, kiti – blogi). Mokiniai skatinami išsakyti bendresnio pobūdžio vaidinimų pranašumus ir trūkumus, pasitikėti konkrečiu asmeniniu patyrimu, nuomone.
3. Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas			
Stengtis branginti teatrą kaip klasės, mokyklos švenčių dalį.	3.1. Papasakoti, kaip teatras susijęs su tradicinėmis klasės, mokyklos šventėmis.	3.1.1. Nurodyti, kokiomis tradicinių švenčių progomis parodomi vaidinimai klasėje, mokykloje (*Kalėdų, Teatro, Motinos dienos, Užgavėnių šventės ir kt.).* 3.1.2. Papasakoti, kokia nuotaika, apranga, elgesys vyrauja vykstant šventėms ir teatro vaidinimams.	3.1.–3.2. Mokytojas supažindina su vaizdine dokumentine medžiaga, rodančia, kokiomis progomis rengiami klasės, mokyklos vaidinimai. Stebint švenčių, nufilmuotus klasės vaidinimų įrašus skiriamos užduotys stebėti žmonių elgesį, aprangą, nuotaikas, jas apibūdinti, palyginti, kokia būtų šventė be teatro.
Stengtis mokytis teatro, džiaugtis tuo, kas pasiseka.	3.2. Papasakoti, ką sužinojo ir išmoko per teatro pamokas.	3.2.1. Išvardyti pagrindines taisykles, kurių išmoko ar dar mokosi laikytis *(pvz., įsivaizduoti; personažo nuotaiką pavaizduoti atitinkama drabužio spalva ir kt.).*	Mokiniai turėtų išmokti žvelgti į teatrinę veiklą ne tik kaip į įdomią, bet ir kaip į mokymosi veiklą. Tuo tikslu pamokos pabaigoje mokytojas organizuoja refleksiją: skatina nupiešti, nupasakoti, užrašyti po žodį tai, ko mokėsi, kokių taisyklių išmoko ar dar mokosi.

27.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

27.6.2.1. Teatro raiška. Mokiniai mokosi vaidinti ir kurti trumpas, vieno pagrindinio įvykio vaidinimo situacijas, atitinkančias šio amžiaus vaikų patirtį. Kūrybinių minčių semiamasi iš lietuvių tautosakos ir literatūrinių pasakų. Vaidinami tiek teigiami, tiek neigiami personažų veiksmai *(pvz., šaudymas),* tačiau stengiamasi, kad jie vyktų už scenos arba būtų tinkamai interpretuojami (žaidybiškai, su humoru). Vaidybinių situacijų trukmė – ne ilgesnė kaip 2 minutės. Dialogai, monologai neturėtų viršyti 10 sakinių. Sceniniam apipavidalinimui mokomasi naudoti vaizdines, garsines priemones, su kuriomis mokiniai susipažįsta per dailės, muzikos pamokas. Vaidybinės situacijos parodomos neformaliai, t. y. klasėje, stebint artimiems žiūrovams (draugams, mokytojams, tėveliams). Parodoma tomis progomis, kurios yra svarbios klasės kultūriniame gyvenime.

27.6.2.2. Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas. Mokiniai mokosi stebėti, interpretuoti ir vertinti draugų bei savo pačių vaidybines situacijas, vaidinimų įrašus ir vaidinimus, rodomus mokykloje, kultūros įstaigose, mo-

kyklos, savivaldybės, profesionaliuosiuose teatruose. Rekomenduojama per metus pamatyti 2–3 vaidinimus.

27.6.2.3. Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas. Mokiniai mokosi suvokti, kad teatras yra neatskiriama jų pačių klasės, mokyklos tradicinių švenčių dalis, kad vaidinimai gali būti rengiami ir kitų švenčių progomis (iliustruojama kitų mokyklų pavyzdžiais). Su mokiniais apmąstoma pagrindinė, labiausiai mokiniams į atmintį įstrigusi mokymosi veikla, pakartojamos, įsimenamos pačios svarbiausios elgesio ir kūrybos taisyklės.

27.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

27.6.3.1. Šiame skyriuje pateikiami mokinių pasiekimų vertinimo aprašai, kurie turėtų padėti mokytojui įvertinti mokinių daromą individualią pažangą, tarpinius rezultatus ir atlikti apibendrinamąjį vertinimą po pusmečio, metų ar koncentro pabaigoje, t. y. baigiant antrąją klasę.

Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių gebėjimų, žinių ir supratimo pasiekimų vertinimo aprašas. Nuostatos atskirai nevertinamos, jos reiškiasi per mokinių gebėjimus, žinias ir supratimą.

25.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Teatro raiška	Yra įgijęs paskirų žinių, kurias parodo praktiškai, atlikdamas užduotis padedant mokytojui. Sukuria situacijos elementus, apipavidalinimo detales. Vaidindamas rodo laisvumo, orientavimosi pradmenis. Protarpiais siekia personažo tikslo. Rengiant vaidinimą atlieka mokytojo nurodytą veiklą.	Yra įgijęs pagrindinių žinių, kurias parodo praktiškai ir nusako žodžiais. Padedamas mokytojo ir savarankiškai sukuria situacijas vaidinimui, apipavidalinimo detales, pagrindžia jų tinkamumą. Vaidindamas jaučiasi laisvas, siekia personažo tikslo kūrybiškomis ir tinkamomis priemonėmis, atsižvelgia į partnerį. Tinkamai padeda parengti ir parodyti vaidinimą.	Yra įgijęs tvirtų žinių, kurias parodo praktiškai ir smulkiai paaiškindamas, gali jas pritaikyti naujose situacijose. Savarankiškai sukuria situacijas vaidinimui, perteikia jų nuotaiką tiksliomis apipavidalinimo detalėmis. Vaidindamas jaučiasi laisvas, aiškiai vertina aplinkybes, kūrybingai ir įtaigiai siekia personažo tikslo, atsižvelgia į partnerį. Kūrybingai ir tinkamai padeda parengti ir parodyti vaidinimą.
Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas	Primenamas mokytojo, laikosi etiketo taisyklių. Keliomis frazėmis nusako vaidinimo nuotaiką.	Primenamas mokytojo ir savarankiškai laikosi etiketo taisyklių. Nusako ir susieja vaidinimo nuotaiką su keliomis raiškos detalėmis. Įvertina personažų poelgius, įvertinimus pagrindžia. Nurodo vaidinimo pranašumus ir trūkumus ir glaustai juos apibūdina.	Savarankiškai ir noriai laikosi etiketo taisyklių, jas paaiškina. Vaizdžiai apibūdina vaidinimo nuotaiką, ją susieja su daugeliu raiškos detalių. Įvertina veikėjų poelgius, vertinimus tiksliai pagrindžia. Nurodo vaidinimo pranašumus ir trūkumus ir išsamiai juos apibūdina.
Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas	Padedamas mokytojo nurodo progą, kuria rengiami klasės vaidinimai. Keliomis frazėmis pasako, ką veikė per teatro pamokas.	Padedamas mokytojo ir savarankiškai papasakoja apie tai, kokiomis šventinėmis progomis rengiami klasės vaidinimai. Savais žodžiais ir gana tiksliai vartodamas terminus nusako, ką veikė, ko išmoko per teatro pamokas.	Savarankiškai papasakoja apie rengiamų klasės, mokyklos vaidinimų ryšius su kultūrinėmis šventėmis. Išsamiai ir tiksliai vartodamas terminus papasakoja, ką veikė, ko išmoko per teatro pamokas.

27.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Skyriuje aprašomi reikalavimai 3–4 klasių mokinių pasiekimams, pateikiamos ugdymo gairės, nurodoma turinio apimtis, pateikiami vertinimo aprašai. Veiklos srities skaitmuo (pvz., 1. Teatro raiška) rodo toje srityje laukiamus mokinių gebėjimus, žinias ir supratimą, jis sutampa su ugdymo gairių numeravimo pirmuoju skaitmeniu. Nuostatos nenumeruojamos, nes jos gali būti ugdomos ne vienoje veiklos srityje.

27.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Kiekvienoje veiklos srityje numatomi mokinių pasiekimai yra orientuoti į kompetenciją: nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą. Nuostatos – tai mokinių santykis su tam tikra veikla, kurios gebėjimai ugdomi. Gebėjimai aprašomi kaip išugdytos galios veikti, žinių ir supratimo taikymas. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir suprasti, kad galėtų parodyti gebėjimus. Ugdymo gairės atkreipia dėmesį į aktyvaus mokymo ir mokymosi metodus, mokytojo ir mokinių sąveikos ypatumus. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Mokinių pasiekimai			**Ugdymo gairės**
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Teatro raiška			
Stengtis drąsiai, atvirai vaizduoti įvairius (gerus ir blogus) žmonių poelgius ir nuotaikas.	1.1. Sukurti vaidinimui situacijų seką, vaizduojančią, kaip pasikeičia personažų nuotaikos (pvz., *brolis ir sesuo nesutaria, kurią televizijos programą žiūrėti, ateina mama ir praneša, kad žiūrėsime žinias, vaikai susitaiko*). Panaudoti realius ir fantastinius elementus. Pasiremti patirtimi, fantazija, šaltiniais. Vertinti situacijas pagal įdomumą, įtikinamumą.	1.1.1. Papasakoti situacijas iš gyvenimo, rodančias, kaip pasikeičia žmonių nuotaikos. 1.1.2. Nagrinėjant gyvenimiškas ir vaidinamas situacijas, nurodyti, dėl kokių priežasčių keičiasi žmonių nuotaikos *(dėl gerų ir blogų pačių veikėjų poelgių, išorės įvykių).* 1.1.3. Nurodyti įsivaizduojamas situacijų aplinkybes, personažų veiksmų seką, įvykius: Kur vyksta veiksmas? Kokie personažai veikia? Ko jie siekia? Kokiu elgesiu? Kaip pasikeičia nuotaikos? 1.1.4. Nurodyti, kuo situacijų seka įdomi, kas joje įtikinama arba neįtikinama.	1.1. Mokytojas, plėtodamas *dramą,* pasiūlo mokiniams suvaidinti situacijas iš savo pačių gyvenimo, kai pasikeičia jų nuotaikos (*pvz., Pinokis geros nuotaikos, nes per vasarą paaugo daugiau už kitą medinuką*). Mokiniai per konkretų personažą skatinami vaizduoti save pačius, savo gerus poelgius ir klaidas, nuolatinę nuotaikų kaitą. Sukurtus situacijų variantus papasakoja, suvaidina, nupiešia, pavaizduoja „sustingusiais vaizdais“ ar schemomis. Vėliau pereinama prie situacijų kūrimo naudojantis šaltiniais (filmų, paveikslėlių serijų, knygų siužetais). Padedama mokiniams kurti trūkstamas aplinkybes, aiškiai išdėstyti veiksmus. Organizuojamas mįslių ar klausimų – atsakymų konkursas.
Drąsiai atskleisti įvairias situacijų nuotaikas kostiumu, dekoracijomis, garsais, melodija.	1.2. Panaudojant paprasčiausias sceninio ir garsinio apipavidalinimo priemones sukurti įvairias vaidinamų situacijų nuotaikas.	1.2.1. Vaizdžiai nusakyti situacijų nuotaikas, jų skirtumus. 1.2.2. Nusakyti, kokios aprangos, dekoracijų detalės tiktų perteikti situacijų nuotaikas. 1.2.3. Nusakyti, kokie garsai, melodijos tiktų išreikšti situacijų nuotaikas.	1.2. Plėtojant *dramą* mokiniams padedama prisiminti ir įsisąmoninti, kaip įvairią nuotaiką sukuria žmonių apranga, gyvenamosios erdvės ir scenovaizdžio detalės (*pvz., besišypsanti saulė*). Nagrinėjamos nuotraukos, iliustracijos, muzikos fragmentai, tyrinėjamos instrumentų galimybės, ieškant išraiškos idėjų. Rekomenduojama naudotis kompiuteriniais žaidimais.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Stebimoje vietoje (scenoje) būti drąsiam, aktyviam, mąstančiam.	1.3. Vaidinant išlikti laisvam. Įsivaizduoti aplinkybes ir jas aiškiai vertinti. Siekti personažo tikslo, išplėtojant detalesnę fizinių veiksmų, kalbėjimo (intonavimo) eigą. Nuolat bendrauti su partneriu (*nuolat girdėti, matyti, atsakyti*). Jausti scenos sąlygiškumą.	1.3.1. Vaizdžiai nupasakoti aplinkybes: Kas aš esu? Ką noriu pasiekti? Ką dėl to darau? Kas atsitinka? Kaip vertinu įvykius? Ką darau po kiekvieno įvykio? 1.3.2. Pateikiant pavyzdį paaiškinti, iš ko galima spręsti apie partnerių bendravimą. 1.3.3. Pateikiant pavyzdžių paaiškinti scenos sąlygiškumą (*pvz., į kuprinę įdedu vieną knygą, o ne visas; gaudau ne iš tikrųjų, o „taip tyčia*“, kaip žaisdamas).	1.3. Mokytojas žaidimais, ritualais, improvizacijomis įtvirtina mokinių gebėjimus būti laisviems, orientuotis erdvėje, plėtoti veiksmų eigą, bendrauti. Mokiniai atlieka vaidmenis tose situacijose, kurių siužetą patys sukūrė, o vėliau kurdami sceninio apipavidalinimo priemones įsivaizdavimą patikslino. Tačiau prieš vaidinant ir (ar) po vaidinimo mokiniams teikiama užduočių, kurias atlikdami jie turėtų parodyti, kad įsivaizduoja ir supranta aplinkybes. Daugiau dėmesio skiriama sąlygiškumo pojūčiui ir bendravimui nagrinėti.
Stengtis sudominti ir pradžiuginti žiūrovus.	1.4. Pasiūlyti į klasės vaidinimą įtraukti per pamokas sukurtas sceneles, pritaikyti jungimo būdą (*stebuklai, „žaidžiame teatrą“, kt.*). Vaidinimo metu atlikti įvairius vaidmenis (*bilietų tikrintojo, tvarkdario, pranešėjo, aktoriaus ir kt.*).	1.4.1. Paaiškinti, kodėl siūloma scenelė galėtų būti įdomi ir svarbi. 1.4.2. Pateikiant pavyzdį, paaiškinti, kaip (*kokiais personažais, jų veiksmais*) galima sujungti sceneles į vaidinimą. 1.4.3. Papasakoti, kokių taisyklių reikia laikytis atliekant prisiimtą vaidmenį.	1.4. Mokytojas su mokiniais aptaria siūlomas sceneles, pagrindžia, kuo jos gali būti svarbios ir įdomios. Mokytojas per keletą pamokų supažindina su įvairiais scenelių jungimo būdais, pateikia pavyzdžių. Vėliau mokiniai bando juos pritaikyti savarankiškai. Mokiniai, remdamiesi tuo, ką matė lankydamiesi teatre, stebėdami teatro trupių darbą, išsiaiškina įvairių darbuotojų elgesio taisykles. Susitaria, kokių taisyklių jie laikysis patys atlikdami vaidmenis „klasės teatre“ (rodydami vaidinimą).
2. Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas			
Būti mandagiam, aktyviai bendrauti su žiūrovu. Noriai dalytis įspūdžiais, supratimu, stengtis pastebėti gerąsias ir blogąsias vaidinimo puses.	2.1. Laikytis pagrindinių žiūrovo etiketo taisyklių. 2.2. Apibūdinti vaidinimo nuotaikų kaitą, ją susieti su muzika, dekoracijomis, kostiumais. 2.3. Išsakyti savą vaidinimo supratimą ir jį pagrįsti. 2.4. Papasakoti, kuo vaidinimas patiko ir (ar) nepatiko.	2.1.1. Nurodyti tris keturias pagrindines žiūrovo elgesio taisykles. 2.2.1. Pateikiant pavyzdį, paaiškinti, kaip besikeičianti muzika, dekoracijos, kostiumai sukuria vaidinimo nuotaikų kaitą. 2.3.1. Pagrįsti vaidinimo supratimą personažų elgesiu ir žodžiais, įvertinti vaidinimo pabaigą. 2.4.1. Vertinant remtis konkrečiu patyrimu (*pvz., patiko gera vaidyba, bet nepatiko atvirai žiaurus, nepriimtinas elgesys scenoje, netvarkinga apranga ar netaisyklinga kalba*).	2.1. Aptardamas įvairius žiūrovų elgesio pavyzdžius, mokytojas skatina mokinius įsisąmoninti gero elgesio taisykles ir jų laikytis. Po vaidinimo mokiniai piešia „žemėlapį“ ar schemą, kuria parodo, kaip keičiasi nuotaikos ir iš kokių naudotų priemonių galima kaitą pastebėti. Schema, „sustingusiais vaizdais“ pavaizduojami pagrindiniai personažai, jų poelgiai, pabaigos įvykiai. Kad vaikams tai geriau pavyktų, rekomenduojama to paties vaidinimo įrašą ar jo fragmentus stebėti keletą kartų. Mokytojas skatina mokinius išsakyti, kuo vaidinimo turinys ar aktorių vaidyba patiko ir (arba) nepatiko, svarbu tik, kad vertinimai būtų pagrįsti jų konkrečiu patyrimu.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas			
Gerbti mokyklos, vietos bendruomenės teatro kūrėjų veiklą.	3.1. Papasakoti apie teatrinę mokyklos, vietos bendruomenės veiklą.	3.1.1. Nurodyti, kurie spektakliai buvo ypač svarbūs mokyklos, vietos bendruomenės kultūriniam gyvenimui. 3.1.2. Paaiškinti, kuo skiriasi dramos, lėlių, operos, baleto, cirko, pantomimos vaidinimai, kuriuose teatruose juos galima pamatyti.	3.1.–3.2. Mokytojas rengia ekskursijas į vietos bendruomenėje esančius muziejus, kultūros įstaigas, teatrus, jų studijas, padeda apsilankyti teatro internetinėse svetainėse. Atkreipiamas mokinių dėmesys į istorinę vaidinimų svarbą ir ypač į tai, kokią reikšmę jie turėjo mokiniams, mokytojams, kitiems teatro kūrėjams. Kad geriau vyktų refleksija, mokytojas kai kada pasiūlo užsirašyti užduotis ant lentos ar į sąsiuvinį. Tai kartu padeda mokiniams geriau suvokti, ko iš jų tikimasi ir kaip bus vertinama, o aptariant rezultatus (*kokią siužeto idėją pasiūlė, ką improvizavo ir pan.*) skatina įsisąmoninti savo kūrybinę raišką, pasidžiaugti pasiekimais.
Džiaugtis asmeniniais ir visos klasės pasiekimais.	3.2. Papasakoti, ką sužinojo ir išmoko per teatro pamokas. Vertinti pasiektus rezultatus.	3.2.1. Nurodyti, kokias pagrindines užduotis atliko, ko išmoko jas atlikdamas. 3.2.2. Vertinant mokymosi rezultatus, nurodyti vieną du kriterijus (ko buvo tikimasi).	

27.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

27.7.2.1. Teatro raiška. Mokiniai mokosi kurti trumpas, jiems gerai suprantamas, nesudėtingas situacijas, remdamiesi savo pačių patirtimi, tautosakos, lietuvių ir užsienio literatūros, filmų, paveikslų siužetais (naudojamos tik scenarijaus idėjos). Mokinių vaidinimų trukmė – ne ilgesnė kaip 3 minutės. Dialogai, monologai neturėtų viršyti 20 sakinių. Kaip ir 1–2 klasėse, mokiniai sceniniam ir garsiniam apipavidalinimui mokosi panaudoti priemones, su kuriomis susipažįsta per dailės, muzikos pamokas. Vaidinimai parodomi neformaliai, t. y. klasėje, stebint artimų žiūrovų publikai (draugams, mokytojams, tėveliams).

27.7.2.2. Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas. Mokiniai mokosi stebėti, interpretuoti ir vertinti savo pačių bei draugų vaidybinius epizodus, vaidinimų įrašus ir vaidinimus, rodomus mokykloje, kultūros įstaigose, savivaldybės, profesionaliuosiuose teatruose. Rekomenduojama per metus pamatyti 3–4 vaidinimus.

27.7.2.3. Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas. Aptariami 3–4 mokyklos, vietos bendruomenės teatro (teatrų) rodyti spektakliai, jų svarba kultūrinėms tradicijoms, patiems kūrėjams. Su mokiniais apmąstomos pagrindinės, nuolat pasikartojančios teatrinės užduotys, pakartojamos, įsimenamos pačios svarbiausios elgesio ir kūrybos taisyklės.

27.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

27.7.3.1. Šiame skyriuje pateikiami mokinių pasiekimų vertinimo aprašai, kurie turėtų padėti mokytojui įvertinti mokinių daromą individualią pažangą, tarpinius rezultatus ir atlikti apibendrinamąjį vertinimą po pusmečio, metų ar koncentro pabaigoje, t. y. baigiant ketvirtąją klasę.

Lentelėje pateikiamas kiekvienos veiklos srities trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių gebėjimų, žinių ir supratimo pasiekimų vertinimo aprašas. Nuostatos atskirai nevertinamos, jos reiškiasi per mokinių gebėjimus, žinias ir supratimą.

27.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Teatro raiška	Yra įgijęs paskirų žinių, kurias parodo praktiškai, atlikdamas užduotis padedant mokytojui. Sukuria kelias situacijas, iš dalies jų skirtumus perteikiančias apipavidalinimo detales. Vaidindamas protarpiais siekia personažo tikslo. Atlieka nurodytą vaidmenį organizuojant renginį.	Yra įgijęs pagrindinių žinių, kurias parodo praktiškai ir nusako žodžiais. Bendradarbiaudamas grupėse sukuria aiškius nuotaikų pasikeitimus vaizduojančias situacijas, apipavidalinimo detales. Vaidindamas siekia personažo tikslo per keletą situacijų, pastebi partnerio veiksmus ir į juos reaguoja. Pagal pavyzdį sumano, kaip sujungti sceneles į vaidinimą. Savanoriškai atlieka įvairius vaidmenis parodant vaidinimą.	Yra įgijęs tvirtų žinių, kurias parodo praktiškai ir gali smulkiai paaiškinti, pritaikyti naujose situacijose. Bendradarbiaudamas grupėse sukuria originalias situacijų sekas, skirtumus perteikiančias apipavidalinimo detales. Vaidindamas aktyviai, kūrybingai siekia personažo tikslo per keletą situacijų. Jautriai bendrauja su partneriu. Kūrybingai sumano, kaip sujungti sceneles į vaidinimą. Savanoriškai atlieka įvairius vaidmenis parodant vaidinimą.
Vaidinimų stebėjimas, interpretavimas, vertinimas	Mokytojo primenamas laikosi žiūrovo taisyklių. Keliais žodžiais nusako vaidinimo nuotaikas, supratimą.	Primenamas ir savarankiškai laikosi žiūrovo taisyklių, jas išvardija. Keliais taisyklingais sakiniais nusako vaidinimo nuotaikų kaitą, supratimą, jį pagrindžia 2–3 raiškos priemonėmis. Nurodo teigiamus ir kritinius vaidinimo vertinimus.	Savarankiškai laikosi žiūrovo taisyklių, jas išvardija. Išsamiai, taisyklinga kalba apibūdina vaidinimo nuotaikų kaitą, supratimą, jį pagrindžia 3–4 raiškos priemonėmis. Nurodo teigiamus ir kritinius vaidinimo vertinimus, juos pagrindžia.
Teatro vaidmens kultūriniame gyvenime pažinimas	Padedamas mokytojo nurodo vieną svarbų mokyklos, vietos bendruomenės spektaklį, skiria dvi spektaklių rūšis. Keliomis frazėmis nusako skirtas užduotis.	Nurodo 2–3 svarbius mokyklos, vietos bendruomenės spektaklius, atskiria pagrindines teatro spektaklių rūšis. Savais žodžiais ir vartodamas terminus nusako atliktas užduotis, įvertina rezultatus, atsižvelgia į kriterijus.	Papasakoja apie 2–3 svarbius mokyklos, vietos bendruomenės spektaklius, nusako teatro spektaklių rūšių skirtumus. Savais žodžiais ir tiksliai vartodamas terminus nusako užduotis, įvertina rezultatus vadovaudamasis kriterijais.

28. KŪNO KULTŪRA

28.1. Bendrosios nuostatos

28.1.1. Fizinis aktyvumas yra svarbiausias veiksnys, skatinantis organizmą augti ir tobulėti. Kiekviena judėjimo forma optimizuoja žmogaus ne tik motorikos, bet ir jo psichinės bei socialinės brandos vyksmą. Pradinių klasių mokiniai labai imlūs, judrūs, norintys pažinti pasaulį ir save, todėl šiuo amžiaus tarpsniu svarbu sudaryti sąlygas mokiniui patirti judėjimo džiaugsmą, skatinti jį būti fiziškai aktyvų.

28.1.2. Augimo ir brandos tempai yra nevienodi, motorikos struktūra ir funkcijos taip pat susiformuoja skirtingu laiku, todėl kūno kultūros pamokose turi būti taikomos diferencijuotos užduotys.

28.1.3. Pradinėse klasėse svarbu ne tik išmokyti judesių, bet ir sudaryti sąlygas vaiko prigimčiai artima fizine veikla išreikšti savo individualumą, saviraišką, kūrybingumą, ugdytis bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, puoselėti olimpines sporto vertybes, tautinę savigarbą, patriotizmą, pilietiškumą.

28.1.4. Kūno kultūros pamoka – tai pagrindinis susistemintų ir integruotų žinių, vertybinių nuostatų, praktinių įgūdžių įgijimo ir įprasminimo būdas, kuriuo siekiama ugdyti teigiamą nuostatą dėl fizinio aktyvumo, sąmoningą požiūrį į kūno kultūros pamokas ir savarankišką mankštinimąsi, suvokti išliekamąją fizinio ugdymosi vertę žmogaus sveikatai ir darbingumui.

28.1.5. Kūno kultūros pamokose 1–4 klasių berniukai ir mergaitės dalyvauja kartu.

28.1.6. Rekomenduojama kuo daugiau pamokų organizuoti gryname ore. Mokytojas privalo užtikrinti mokinių saugą, išmokyti juos laikytis saugaus elgesio taisyklių ir reikalavimų.

28.1.7. ***Specialiosios medicininės fizinio pajėgumo*** grupės mokiniams arba mokiniams, turintiems ***fizinę negalią*** ir dalyvaujantiems pamokose kartu su pagrindinės grupės mokiniais, pratimai ir fizinis krūvis skiriamas pagal gydytojų rekomendacijas.

28.1.8. Jeigu mokytojas dėl tam tikrų priežasčių (netinkamos kvalifikacijos ar pan.) negali garantuoti šiems mokiniams tinkamos pagalbos, siūloma telktis specialistus.

28.1.9. ***Parengiamosios fizinio pajėgumo*** grupės mokiniams fiziniai pratimai taikomi atsižvelgiant į sveikatos sutrikimus, neskiriami pratimai, galintys sukelti ligų paūmėjimą.

28.1.10. ***Fiziškai silpnesniems*** mokiniams siūloma taikyti individualias užduotis, siekiant sustiprinti bei įtvirtinti asmenines stiprybes, kurios suteiktų galimybę patirti sėkmę, padidintų motyvaciją ir pasitikėjimą savo jėgomis.

28.1.11. Bendrojoje kūno kultūros programoje pateikiamos tik svarbiausios kūno kultūros turinio gairės. Kūno kultūros mokytojas gali koreguoti atskiros veiklos srities turinį pagal mokinių poreikius, polinkius ir gebėjimus, nekeisdamas programoje nurodytų tikslų ir uždavinių.

28.1.12. Sporto šakų mokymosi tikslais parengtas slidinėjimo, turizmo, plaukimo ir orientavimosi sporto programas vykdo mokyklos, turinčios tam palankias sąlygas arba galinčios pasinaudoti šalia esančia materialine baze (plaukimo baseinu, tinkama vietove, trasomis ir kt.). Spartusis žygis palankiomis oro sąlygomis rekomenduojamas kaip slidinėjimo alternatyva.

28.1.13. Kiekvienam žmogui būdingas savitas brandos tempas. Dažnai to paties amžiaus vaikai skiriasi savo fiziniu išsivystymu, sveikata, fiziniu pajėgumu ir fiziniu parengtumu. Mokinys turi žinoti kodėl, kaip ir už ką jis yra vertinamas. ***Prigimtinių*** fizinių gebėjimų vertinti nereikėtų.

28.1.14. Kūno kultūros pamokų metu pradinėse klasėse taikomas kriterinis žinių ir gebėjimų vertinimas, grindžiamas individualios pažangos (idiografiniu) principu. Ugdydamasis judėjimo, fizinio parengtumo bei suvokimo gebėjimus mokinys gali pasiekti asmeninio fizinio tobulėjimo pažangos, todėl vertinamas ne rezultatas, bet ***pasiekta pažanga***. Vertinant fizinius mokinių gebėjimus, būtina atsižvelgti į ***individualias*** kiekvieno mokinio ***galimybes***, todėl vertinant būtina remtis ***individualia*** kiekvieno mokinio pasiekta ***pažanga***.

28.1.15. Informacija, kaip mokiniams sekasi siekti asmeninės pažangos, gaunama rudenį ir pavasarį atliekant fizinio parengtumo testus. Testų rezultatai parodo, ar mokinys pasiekė asmeninės pažangos. Ši informacija perteikia asmeninius fizinio parengtumo pokyčius, padeda mokiniui geriau pažinti savo silpnybes ir stiprybes.

28.1.16. Programoje pateikti mokinių pasiekimų lygių požymiai yra orientaciniai ir skirti savęs pažinimui bei neformaliam įvertinimui. Svarbiausias mo-

kytojo darbo kokybės rodiklis yra ***individuali*** mokinio pažanga bei poreikis būti fiziškai aktyviam.

28.1.17. Kūno kultūra susijusi su ***kitais mokomaisiais dalykais***: muzika (*ritmo suvokimas),* pasaulio pažinimu (*kūno sandara, sveika mityba, žalingų įpročių prevencija)*, gimtąja kalba (*gebėjimas žodžiu ir raštu perteikti asmeninę bei socialinę patirtį*), meno dalykais (*išlavintas, stiprus ir gražus kūnas, judesių kultūra teikia daug asmens meninės saviraiškos ir kūrybos galimybių)*, etika (*savojo Aš suvokimas, savivertė ir savigarba, mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo etika ir kultūra, savitarpio pagalbos, pagarbos, teisingumo, pakantumo nuostatų ir jausmų ugdymas).*

28.1.18. Aplinka, kurioje sportuojama, turi būti funkcionali, ***saugi ir higieniška.***

28.1.19. Kūno kultūros pamokų veiksmingumas labai priklauso nuo tinkamo mokinių veiklos organizavimo. Mokytojas, atsižvelgdamas į pamokos uždavinius, turinį ir vietą, turi taip organizuoti mokinių veiklą, kad kuo racionaliau būtų panaudotas pamokos laikas. Mokinių veiklos organizavimas kūno kultūros pamokose apima mokinių valdymo metodus, darbo formas (fizinių pratimų paskirstymas mokiniams) ir darbo tvarkos metodus (fizinių pratimų atlikimo eiga). Siekdamas ugdymo kokybės mokytojas pratimus ***rodo pats***, naudoja ***vaizdinę medžiagą*** arba pagal galimybę taiko ***informacinių technologijų priemones.***

28.2. Tikslas

Kūno kultūros ***tikslas*** – ugdyti mokinį, motyvuotą būti fiziškai aktyvų, pasitikintį savimi, gebantį rinktis sveiką gyvenseną ir rūpintis savo kūno bei sveikatos stiprinimu.

28.3. Uždaviniai

Įgyvendinant kūno kultūros ugdymo tikslą, mokiniai:

- ugdosi savistabos, savikontrolės, sveikos gyvensenos gebėjimus, stiprina savarankiško mankštinimosi nuostatas bei poreikį, įgyja asmens higienos, grūdinimosi, fizinio aktyvumo ir sveikatos tausojimo žinių;
- tenkina natūralų poreikį judėti, ugdosi gebėjimą atlikti įvairius judesius, lavina motoriką ir kūno laikyseną, siekia judesių kultūros, įgyja saugaus elgesio ir nelaimingų atsitikimų prevencijos žinių bei įgūdžių;
- įgyja supratimą apie sporto šakas: lengvąją atletiką, judriuosius ir sportinius žaidimus, bendrąją gimnastiką, praktikuoja fizinį aktyvumą gryname ore, ugdosi garbingo rungtyniavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo komandoje nuostatas bei elgesį, puoselėja olimpines sporto vertybes;
- įgyja supratimą apie judėjimo formų pasirinkimo įvairovę, renkasi patinkančias fizinio aktyvumo formas, patiria judėjimo džiaugsmą bei teigiamas emocijas, gerina asmeninį fizinį parengtumą ir stiprina sveikatą.

28.4. Struktūra

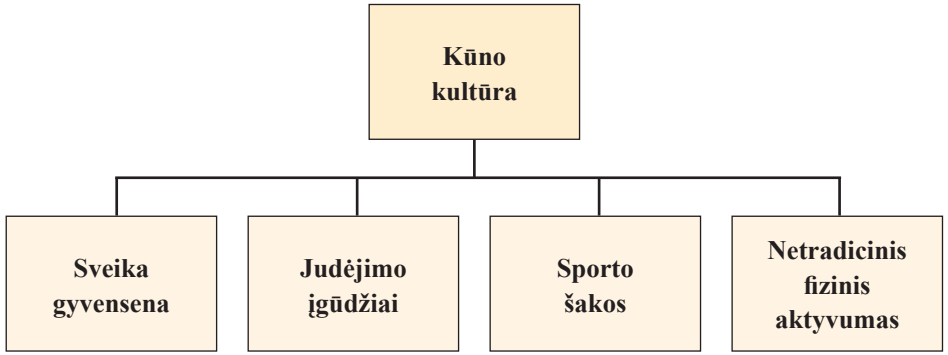

28. 4.1. Kūno kultūra apima šias veiklos sritis:

- **Sveiką gyvenseną** (savęs pažinimą, savikontrolę, fizinį aktyvumą, sveiką mitybą, žinias apie neigiamą rūkymo ir alkoholinių gėrimų vartojimo poveikį sveikatai).
- **Judėjimo įgūdžius** (taisyklingą laikyseną, taisyklingą kvėpavimą, judėjimo gebėjimus: bėgimą, nešimą, stūmimą, ridenimąsi, ropojimą, pusiausvyrą) bei intelektinius įgūdžius (dėmesio koncentraciją, pasitikėjimą savo jėgomis).
- **Sporto šakas** (lengvąją atletiką, judriuosius žaidimus, sportinius žaidimus, bendrąją gimnastiką, slidinėjimą, spartųjį žygį, turizmą, plaukimą, orientavimosi sportą).

- **Netradicinį fizinį aktyvumą** (*atitinkančias vaiko amžių* netradicines, neolimpines sporto šakas: sportinius šokius, aerobiką, riedlenčių sportą, riedučių sportą, smiginį, kėglius, kovos menus, lėkščiasvydį ir kt.).

28.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyrelyje aprašoma, kaip auga esminiai mokinių gebėjimai ugdomosiose kūno kultūros veiklos srityse pereinant iš vieno mokymo koncentro į kitą. Tai gali padėti mokytojui numatyti mokinių gebėjimų raidos nuoseklumą ir tęstinumą bei planuoti mokymosi pažangą.

Veiklos sritys	1–2 klasė	3–4 klasė
Sveika gyvensena	Atpažinti žmogaus individualumo ir skirtingumo požymius.	Pastebėti fizinio aktyvumo svarbą žmogaus sveikatai ir darbingumui.
Judėjimo įgūdžiai	Įvaldyti paprastosios ir tiksliosios motorikos (judėjimo) būdus pavieniui, poromis, grupelėmis.	Koordinuotai atlikti pagrindinius judesius erdvėje ir laike.
Sporto šakos	Atlikti lengvosios atletikos, gimnastikos pratimus, judriųjų ir sportinių žaidimų pagrindines užduotis, sportuoti gryname ore.	Eiti ir bėgti derinant rankų ir kojų judesius, atlikti gimnastikos pratimus, koordinuotai šokti į tolį, mesti kamuoliuką, žaisti judriuosius ir sportinius žaidimus.
Netradicinis fizinis aktyvumas	Patirti netradicinio fizinio aktyvumo formų įvairovę. Pasirinkti patinkančią fizinio aktyvumo formą.	Reikšti asmeninius gebėjimus pasirinktoje fizinėje veikloje.

28.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Kūno kultūros programoje pateikiami orientaciniai mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai – tai tam tikras siektinas lygis, kurį mokinys, padedant mokytojui, turėtų pasiekti tenkindamas natūralų judėjimo poreikį. Kūno kultūros mokinių pasiekimų lygių požymiai sudaryti atsižvelgiant į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fiziologinės raidos ypatumus, tačiau būtina taikyti ir diferencijuotus reikalavimus, atsižvelgiant į individualias vaiko galimybes (prigimtines, fizinio pajėgumo, fizinio parengtumo, sveikatos ir t. t.).

28.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Skyrelyje aprašomi 1–2 klasių mokinių pasiekimai – nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas, kuriuos turi įgyti mokiniai, baigdami šį koncentrą. Tai leidžia mokytojui iš anksto planuoti ir numatyti laukiamus mokinių pasiekimus. Kartu su reikalavimais mokinių pasiekimams pateikiamos ugdymo gairės, kuriose nurodytos rekomendacijos, kaip būtų galima planuoti ugdymo procesą ir siekti numatytos kūno kultūros ugdymosi pažangos.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Sveika gyvensena			
Pažinti save ir aplinką.	1.1. Pastebėti savo individualumą bei polinkius.	1.1.1. Paaiškinti, kodėl kiekvieno žmogaus individualios savybės ir fizinis išsivystymas yra skirtingi.	Mokiniai stebi save ir mokosi išskirti savo individualumo požymius. Stebėdami aplinką mokosi ją pažinti.
Nusiteikti būti fiziškai aktyviam.	1.2. Įžvelgti fizinio aktyvumo svarbą žmogaus sveikatai ir darbingumui.	1.2.1. Paaiškinti, kodėl yra svarbu būti fiziškai aktyviam, rūpintis savo sveikata.	Mokiniai su mokytoju aiškinasi fizinio aktyvumo ir pasyvumo padarinius, pateikia asmeninės patirties pavyzdžių: kaip jie sustiprėjo ir gerai jautėsi per vasaros atostogas, kiek daug judėjo – važinėjo su dviračiu, plaukiojo, dirbo sode ir pan.
Ugdytis neigiamą požiūrį į nesveiko maisto vartojimą.	1.3. Atpažinti nesveikus maisto produktus.	1.3.1. Pateikti keletą nesveikų maisto produktų pavyzdžių.	Mokiniai su mokytoju diskutuoja apie mėgstamus ir nemėgstamus maisto produktus, aptaria jų tinkamumą sveikai mitybai.
Ugdytis neigiamą požiūrį į rūkymą ir alkoholinių gėrimų vartojimą.	1.4. Diskutuoti apie neigiamą rūkymo ir alkoholio poveikį žmogaus sveikatai ir asmenybei.	1.4.1. Paaiškinti rūkalų ir alkoholio vartojimo padarinius asmeniui, šeimai, bendruomenei.	Mokiniai su mokytoju diskutuoja apie neigiamą rūkymo ir alkoholio vartojimo poveikį vaiko, suaugusiojo organizmui ir jo žalą šeimai, bendruomenei.
Reikšti nuomonę.	1.5. Stengtis nebijoti išsakyti savo nuomonę.	1.5.1. Pateikti asmeninės nuomonės reiškimo pavyzdžių iš klasės, draugų būrio ar šeimos gyvenimo.	Mokiniai su mokytoju diskutuoja apie vaiko teises: ir mažas vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę, būti išklausytas ir išgirsti teisingą atsakymą.
2. Judėjimo įgūdžiai			
Suvokti taisyklingos laikysenos svarbą vaiko organizmui.	2.1. Stengtis kontroliuoti kūno laikyseną stovint, sėdint, einant, bėgant.	2.1.1. Parodyti taisyklingą kūno laikyseną. 2.1.2. Apibūdinti pagrindinius netaisyklingos kūno laikysenos požymius.	Mokiniai stebi mokytojo demonstruojamą taisyklingą kūno laikyseną stovint, sėdint, einant, bėgant ir kartu su mokytoju aptaria netaisyklingos laikysenos priežastis bei padarinius. Mokytojo padedami, mokiniai parengia piešinių taisyklingos laikysenos tema parodą.
Suvokti taisyklingo kvėpavimo svarbą einant, bėgant, atliekant pratimus.	2.2. Stengtis kontroliuoti kvėpavimą einant, bėgant, atliekant pratimus.	2.2.1. Apibūdinti taisyklingo kvėpavimo einant, bėgant, atliekant pratimus pagrindinius reikalavimus. 2.2.2. Parodyti pasirinktą kvėpavimo pratimą.	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinimą apie taisyklingo kvėpavimo einant, bėgant ir atliekant pratimus pagrindinius reikalavimus. Diskutuoja apie žmonių ir gyvūnų kvėpavimo ypatumus. Mokytojo padedami, atlieka taisyklingo kvėpavimo užduotį: eina, bėga, daro įvairius pratimus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Pažinti judesių įvairovę.	2.3. Atlikti paprastosios ir tiksliosios motorikos (judėjimo) būdus pavieniui, poromis, grupelėmis.	2.3.1. Parodyti nesudėtingus paprastosios motorikos (judėjimo) būdus, pvz., bėgimą, šokinėjimą abiem kojomis, viena koja. 2.3.2. Parodyti nesudėtingus tiksliosios motorikos (judėjimo) būdus, pvz., ridenimą, gaudymą, atmušimą.	Mokytojas supažindina mokinius: a) su paprastosios motorikos (judėjimo) būdais, pvz., ėjimu, bėgimu, kūlversčiu, šliaužimu, šokinėjimu abiem kojomis, viena koja, spyruokliavimu, sukimusi; b) su tiksliosios motorikos (judėjimo) būdais, pvz., ridenimu, nešimu, gaudymu, metimu, atmušimu. Mokiniai bando pakartoti mokytojo rodomus judesius, aiškinasi ir taiso klaidas.
	2.4. Suvokti judėjimo galimybes erdvėje ir laike.	2.4.1. Pademonstruoti aiškius greitos, vidutinės ir lėtos judesių spartos keičiant judėjimo kryptį skirtumus.	Mokiniai supažindinami su judėjimo galimybių įvairove: a) pagal spartą, pvz., lėtai, vidutine sparta, greitai; b) pagal kryptį, pvz., pirmyn, atgal, šonu, kairėn, dešinėn, ratais, spirale, įvairiomis figūromis; c) pagal judėjimo ašį – vertikalią, horizontalią; d) pagal erdvės lygį, t. y. apatiniame lygyje atliekami judesiai ant žemės, viršutiniame – judesiai aukštyn, kūno kėlimas aukštyn, vidutiniame – judesiai aplink kūną.
	2.5. Sukaupti dėmesį ir atsipalaiduoti judant nesudėtingais būdais.	2.5.1. Pademonstruoti, kaip perkelti dėmesį nuo vienos veiklos į kitą.	Mokiniai stebi ir išbando mokytojo rodomus judėjimo būdus erdvėje ir laike, atskleidžia savo kūno ir jo dalių judėjimo gebėjimus. Pavieniui, poromis arba grupelėmis atlieka nesudėtingas kūrybines užduotis.
3. Sporto šakos			
3.1. Lengvoji atletika			
Siekti sužinoti ir išmėginti lengvosios atletikos rungtis.	3.1.1. Laikytis saugaus elgesio taisyklių per lengvosios atletikos pratybas.	3.1.1.1. Suprasti ir apibrėžti pagrindines saugaus elgesio taisykles užsiiminėjant lengvąja atletika.	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinimą apie saugaus elgesio taisykles užsiiminėjant lengvąja atletika.
	3.1.2. Eiti ir bėgti mokytojo nurodyta sparta.	3.1.2.1. Paaiškinti ėjimo ir bėgimo naudą organizmui. Pateikti asmeninių pojūčių, patiriamų einant ir bėgant, pavyzdžių.	Mokiniai, įprastai eidami ir lėtai bėgdami, mokosi pajausti bei suprasti, kad ėjimas ir bėgimas yra natūralus žmogaus judėjimo būdas, teikiantis judėjimo džiaugsmą. Aptaria asmeninius pojūčius baigę eiti ar lėtai bėgti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.1.3. Eiti ir bėgti derinant rankų ir kojų judesius.	3.1.3.1. Paaiškinti, kaip taisyklingai eiti ir bėgti.	Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi taisyklingai eiti ir bėgti; atlieka užduotį, stebi save ir kitus, mokosi pastebėti dažniausias klaidas ir jas taisyti.
	3.1.4. Eiti ir bėgti įvairiomis kryptimis iš skirtingų pradinių padėčių lenktyniaujant, žaidžiant žaidimus.	3.1.4.1. Paaiškinti, kaip lenktyniaujant ir žaidžiant žaidimus taisyklingai eiti ir bėgti nurodytą nuotolį įvairiomis kryptimis iš skirtingų padėčių.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus ėjimo ir bėgimo judesius, mokosi ėjimo bei bėgimo tiesiąja, darant posūkį, šonu, atbulomis, gyvatėle, žaidžiant judriuosius žaidimus ir kt. būdais technikos.
	3.1.5. Tolygiai bėgti grupe lėta ir vidutine sparta.	3.1.5.1. Paaiškinti, kaip bėgti grupe nurodytą nuotolį lėta ir vidutine sparta.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus ėjimo ir bėgimo judesius, aiškinasi bėgimo grupe pranašumus. Bėga nedidelėmis grupėmis lėta ir vidutine sparta, nedidindami intensyvumo.
	3.1.6. Tolygiai bėgti tinkama sparta iki 2 min.	3.1.6.1. Apibūdinti pagrindinius nuovargio požymius. 3.1.6.2. Paaiškinti, kaip nubėgti nurodytą nuotolį tinkama sparta, kad bėgimas būtų malonus.	Mokiniai, tolygiai bėgdami tinkama sparta, mokosi pajausti, kad taip bėgti yra malonu, nepatiriama neigiamų pojūčių ir didelio nuovargio. Mokiniai mokosi stebėti ir kontroliuoti savo savijautą, su mokytoju aiškinasi nuovargio atsiradimo požymius.
	3.1.7. Atlikti įvairius šuolius, įveikti horizontalias ir vertikalias kliūtis.	3.1.7.1. Paaiškinti, kaip taisyklingai nušokti nuo pakylos. 3.1.7.2. Parodyti pasirinktą parengiamąjį šuolių pratimą.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus veiksmus, aiškinasi, kaip taisyklingai nušokti nuo pakylos. Mokytojo padedami bando patys saugiai nušokti nuo neaukštos pakylos. Stebi ir mokosi taisyklingai atlikti parengiamuosius šuolių pratimus ir žaisti žaidimus su šuolių elementais.
	3.1.8. Koordinuotai atlikti šuolį į tolį iš vietos.	3.1.8.1. Parodyti pagrindinius šuolio į tolį iš vietos judesius.	Mokiniai stebi mokytojo rodomą šuolį į tolį iš vietos, aiškinasi ir patys, padedami mokytojo, bando atlikti iš pradžių atskirus šuolio judesius, šiuos išmokę – visą judesį.
	3.1.9. Mesti kamuoliuką.	3.1.9.1. Pademonstruoti kamuoliuko metimą į aukštį ir į tolį.	Mokytojas organizuoja įvairius žaidimus, pvz., žaidimą *Metimo pamokėlės*, estafetes, kurių metu mokiniai mokosi mesti kamuoliuką į aukštį ir į tolį, atlikti pratimus, turinčius metimo elementų.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3.2. Judrieji ir sportiniai žaidimai			
Nusiteikti žaisti judriuosius ir sportinius žaidimus patiriant judėjimo džiaugsmą.	3.2.1. Laikytis saugaus elgesio taisyklių žaidžiant judriuosius ir sportinius žaidimus.	3.2.1.1. Apibūdinti saugaus elgesio taisykles žaidžiant judriuosius ir sportinius žaidimus.	Mokiniai su mokytoju aiškinasi saugaus elgesio taisykles žaidžiant.
	3.2.2. Atlikti pagrindinius pasirinktų judriųjų žaidimų veiksmus.	3.2.2.2. Apibūdinti pagrindinius pasirinktų judriųjų žaidimų veiksmus.	Mokiniai žaidžia, su mokytoju aiškinasi ir mokosi pagrindinių judriųjų žaidimų veiksmų.
	3.2.3. Žaisti pasirinktus judriuosius žaidimus pagal taisykles.	3.2.3.1. Paaiškinti pagrindines pasirinktų judriųjų žaidimų taisykles.	Mokiniai, žaisdami žaidimus padedant mokytojui, mokosi suprasti ir taikyti pagrindines judriųjų žaidimų taisykles.
	3.2.4. Derinti žaidimo metu savo veiksmus su komandos draugų veiksmais.	3.2.4.1. Paaiškinti veiksmų derinimo svarbą komandinio žaidimo metu.	Mokiniai žaidžia žaidimą, aiškinasi su mokytoju ir mokosi komandinio žaidimo veiksmų.
	3.2.5. Žaisti pasirinktą komandinį žaidimą pagal taisykles.	3.2.5.1. Paaiškinti pagrindines pasirinkto žaidimo taisykles. 3.2.5.2. Suprasti, kad žaidžiant komandinį žaidimą siekiama ne asmeninio, bet bendro (komandos) tikslo.	Žaisdami žaidimą, mokiniai su mokytoju aiškinasi pagrindines žaidimo taisykles ir mokosi jas taikyti. Mokiniai atlieka užduotį, mokosi veikti kolektyve ir suvokti, kad žaidžiant komandinį žaidimą svarbu turėti bendrą tikslą ir jo atkakliai siekti (pvz., perduoti komandos draugui kamuolį, jeigu jo geresnė padėtis).
	3.2.6. Žaisti mažąjį krepšinį arba mažąjį futbolą pagal palengvintas taisykles.	3.2.6.1. Paaiškinti mažojo krepšinio arba mažojo futbolo žaidimo taisykles.	Padedami mokytojo, mokiniai mokosi žaisti mažąjį krepšinį ir mažąjį futbolą pagal palengvintas taisykles.
3.3. Bendroji gimnastika			
Nusiteikti išbandyti bendrosios gimnastikos pratimus, įrankius bei prietaisus, patiriant judesių įvairovę.	3.3.1. Laikytis saugaus elgesio taisyklių atliekant bendrosios gimnastikos pratimus. 3.3.2. Atlikti saugius bendrosios gimnastikos pratimus.	3.3.1.1. Nurodyti saugaus elgesio taisykles atliekant bendrosios gimnastikos pratimus. 3.3.2.1. Pademonstruoti saugius bendrosios gimnastikos pratimus, pvz.,	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinimą apie saugų elgesį atliekant bendrosios gimnastikos pratimus, susipažįsta su gimnastikos įrankiais bei prietaisais. Mokiniai stebi ir kartoja mokytojo rodomus saugius bendrosios gimnastikos judesius ir pratimus: žingsniavimo,

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		žygiavimą, rikiuotes, kojų pirštų ir kelių tempimą, kojos mostą pirmyn išlaikant tiesią nugarą.	bėgimo, lenkimosi, spyruokliavimo, lindimo, sukimosi, šuolių, šoksnių pratimus, pritūpimus, individualias atremtis, pusiausvyros laikymo ant vienos kojos, rankų ir kojų mostų, ridenimosi *pieštuku* ir kt.
	3.3.3. Koordinuotai lipti gimnastikos sienele, išlaikyti pusiausvyrą mažesniame atramos plote, išlaikyti savo kūno svorį kybant ištiestomis rankomis.	3.3.3.1. Parodyti lipimo gimnastikos sienele veiksmus, kybojimą ištiestomis rankomis, pasirinktą pusiausvyros pratimą.	Mokiniai stebi mokytojo rodomą veiksmą ir patys bando lipti gimnastikos sienele, išlaikyti savo kūno svorį kybodami ištiestomis rankomis, atlikti pusiausvyros pratimus eidami mažesniu atramos plotu, pvz., grindų lentele, apverstu gimnastikos suoleliu.
	3.3.4. Šokinėti per trumpą šokdynę.	3.3.4.1. Parodyti arba paaiškinti, kaip saugiai ir taisyklingai šokti per trumpą šokdynę.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus veiksmus ir mokosi saugiai šokinėti per trumpą šokdynę.
3.4. Slidinėjimas, spartusis žygis, turizmas, orientavimosi sportas			
Nusiteikti judėti gryname ore laisvalaikiu žiemos sąlygomis.	3.4.1. Saugiai eiti ir bėgti tinkama sparta, kai kelio danga yra slidi, šlapia, nelygi.	3.4.1.1. Paaiškinti, kaip saugiai eiti ir bėgti, įveikti pasitaikančias kliūtis esant įvairiai kelio dangai.	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinimą ir mokosi saugiai eiti ir bėgti tinkama sparta esant slidžiai, nelygiai ir šlapiai kelio dangai.
	3.4.2. Mokėti slysti ledo taku, važinėti su rogutėmis nuo nedidelių kalnų.	3.4.2.1. Pateikti keletą žiemą gryname ore žaidžiamų žaidimų arba kitokių fizinio aktyvumo pavyzdžių.	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinamų saugaus elgesio čiuožiant ledo taku, su čiuožynėmis ir kt. būdais taisyklių. Mokosi saugiai važinėtis su rogutėmis ir čiuožti su čiuožynėmis nuo kalno, lygia vietove, žaisti žiemos žaidimus.
	3.4.3. Mokėti paprašyti pagalbos pasiklydus vietovėje.	3.4.3.1. Paaiškinti, kur kreiptis pagalbos pasiklydus vietovėje.	Mokiniai su mokytoju aiškinasi, ką daryti pasiklydus vietovėje: mieste, kaime, miške ir pan. Vaidina situacijas ir jas aptaria.
3.5. Plaukimas			
Saugiai elgtis prie vandens ir vandenyje.	3.5.1. Laikytis saugaus elgesio taisyklių prie vandens ir vandenyje.	3.5.1.1. Suprasti ir nurodyti saugaus elgesio prie vandens ir vandenyje taisykles.	Mokiniai su mokytoju aiškinasi saugaus elgesio prie vandens ir vandenyje taisykles. Aptaria, ką reikia daryti atsitikus nelaimei.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.5.2. Nebijoti atlikti saugių plaukimo pratimų vandenyje.	3.5.2.1. Parodyti pagrindinius pasirinkto plaukimo būdo judesius.	Mokiniai stebi mokytojo arba plaukimo instruktoriaus rodomus plaukimo pratimus: iš pradžių juos atlieka ant kilimėlių (sausumoje), paskui – su saugos priemonėmis vandenyje.
4. Netradicinis fizinis aktyvumas			
Patirti judėjimo džiaugsmą netradicinėje fizinėje veikloje.	4.1. Pagal savo gebėjimus prisitaikyti prie kintančios aplinkos netradicinėje fiziškai aktyvioje veikloje.	4.1.1. Apibūdinti, kokia fiziškai aktyvi veikla patinka ir teikia džiaugsmą.	Mokiniai stebi vaizdinę medžiagą, pratybas sporto klube, renginį ar pan., susipažįsta su savo amžių atitinkančiais netradiciniais fizinio aktyvumo būdais, pvz., gatvės šokiais, riedlenčių, riedučių sportu, smiginiu, kėgliais. Kartu su mokytoju tariasi, diskutuoja, siūlo, renkasi ir išmėgina savo amžių ir pajėgumą atitinkančią netradicinę fizinio aktyvumo formą.
	4.2. Pagal savo gebėjimus pasirinktoje fizinėje veikloje atlikti judesius erdvėje, laike ar pan.	4.1.2. Paaiškinti, kaip suvokti savo fizinės veiklos pasirinkimą, pvz., *Šokti man patinka, sekasi geriau ir yra maloniau, negu žaisti kokį nors tradicinį sportinį žaidimą; šioje veikloje aš galiu išreikšti save*.	

28.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

1–2 klasėse mokiniai patiria judėjimo džiaugsmą, tenkina natūralų judėjimo poreikį, sužino apie mokyklinėje kūno kultūros programoje nurodytas sporto šakas, nesudėtingas netradicinio fizinio aktyvumo formas, pagrindinius sveikos gyvensenos reikalavimus.

28.6.2.1. Sveika gyvensena. Savęs pažinimas. Fizinio aktyvumo svarba žmogaus sveikatai ir darbingumui. Nesveikų maisto produktų atpažinimas. Rūkymo ir alkoholio žala vaiko ir suaugusiojo organizmui.

28.6.2.2. Judėjimo įgūdžiai. Taisyklinga laikysena ir pagrindiniai netaisyklingos kūno laikysenos požymiai. Taisyklingas kvėpavimas ir jo svarba einant, bėgant, atliekant pratimus. Nesudėtingi paprastosios motorikos (judėjimo) *(pvz., bėgimas, šokinėjimas abiem, viena kojomis ir t. t.)* ir tiksliosios motorikos *(pvz., ridenimas, gaudymas ir t. t.)* būdai.

28.6.2.3. Sporto šakos. Saugaus elgesio taisyklės. Ėjimas ir bėgimas *(rankų ir kojų judesių derinimas, ėjimas ir bėgimas tiesiaja, darant posūkį, šonu, atbulomis, gyvatėle, žaidžiant judriuosius žaidimus)*. Tolygus bėgimas grupe *(lėta, vidutine ir sau tinkama sparta)*. Šuolis į tolį iš vietos. Kamuoliuko metimas į tolį ir aukštį. Judrieji žaidimai *(pagrindiniai žaidimo veiksmai, taisyklės, komandinis žaidimas)*. Mažojo krepšinio ir mažojo futbolo žaidimas *(palengvintos žaidimo taisyklės)*. Saugūs bendrosios gimnastikos pratimai *(rikiuotės, mostai, pusiausvyros išlaikymas, kybojimai, šokinėjimas per trumpą šokdynę)*. Ėjimas ir bėgimas įveikiant pasitaikančias gamtines kliūtis esant įvairiai kelio dangai *(slidu, šlapia, nelygu)*. Saugus važinėjimasis su rogutėmis, čiuožynėmis. Mokymosi plaukti skatinimas.

28.6.2.4. Netradicinis fizinis aktyvumas. Supažindinimas su vaiko amžių atitinkančiais netradiciniais fizinio aktyvumo būdais *(pvz.,važinėjimasis riedučiais, riedlentėmis, žaidimas kėgliais ir pan.).*

28.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

28.6.3.1. Kūno kultūros programoje pateikiami orientaciniai mokinių pasiekimų lygių požymiai – tai tam tikras siektinas lygis, kurį mokinys, padedant mokytojui, turėtų pasiekti tenkindamas natūralų judėjimo poreikį. Mokinių pasiekimų lygių požymiai sudaryti atsižvelgiant į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fiziologinės raidos ypatumus, tačiau būtina taikyti ir diferencijuotus reikalavimus, atsižvelgiant į individualias vaiko galimybes (prigimtines, fizinio pajėgumo, fizinio parengtumo, sveikatos ir t. t.). Pasiekimų lygių požymiai padeda mokytojui orientuotis, kiek mokinys yra pažengęs tam tikroje srityje.

28.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Parodo, kad yra girdėjęs apie sveiką mitybą, judėjimo naudą, sporto šakas, laisvalaikio fizinio aktyvumo formas.	Parodo, kad žino sveikos mitybos bei judėjimo naudą sveikatai; žino sporto šakas, laisvalaikio fizinio aktyvumo formas.	Parodo, kad žino sveikos mitybos reikalavimus, judėjimo poveikį sveikatai, lengvosios atletikos sporto rungtis, laisvalaikio fizinio aktyvumo formas.
Gebėjimai	Atlieka mankštos pratimus, nesudėtingas gimnastikos ir lengvosios atletikos užduotis; padedant mokytojui, žaidžia judriuosius ir sportinius žaidimus; išbando pateiktas saugias netradicinio fizinio aktyvumo formas.	Atlieka paprastosios ir tiksliosios motorikos pratimus; atlieka lengvosios atletikos bei gimnastikos užduotis; žaidžia judriuosius ir sportinius žaidimus pagal taisykles; pasirenka saugias netradicinio fizinio aktyvumo formas.	Atlieka paprastosios ir tiksliosios motorikos pratimus pavieniui, poroje arba grupėje; atlieka pateiktas gimnastikos bei lengvosios atletikos užduotis; žaidžia judriuosius ir sportinius žaidimus pagal taisykles; savarankiškai pasirenka saugias netradicinio fizinio aktyvumo formas.
Nuostatos	Stengiasi atlikti pateiktas užduotis.	Noriai atlieka pateiktas užduotis ir stengiasi būti fiziškai aktyvus laisvalaikiu.	Rodo iniciatyvą, savarankiškai atlieka pateiktas užduotis, siekia asmeninės pažangos.

28.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Kūno kultūros programoje pateikiami orientaciniai mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai – tai tam tikras siektinas lygis, kurį mokinys, padedant mokytojui, turėtų pasiekti tenkindamas natūralų judėjimo poreikį. Mokinių pasiekimų lygių požymiai sudaryti atsižvelgiant į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fiziologinės raidos ypatumus, tačiau būtina taikyti ir diferencijuotus reikalavimus, atsižvelgiant į individualias vaiko galimybes (prigimtines, fizinio pajėgumo, fizinio parengtumo, sveikatos ir t. t.).

28.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Skyrelyje aprašomi 3–4 klasių mokinių pasiekimai – nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas, kuriuos turi įgyti mokiniai, baigdami šį koncentrą. Tai leidžia mokytojui iš anksto planuoti ir numatyti laukiamus mokinių pasiekimus. Kartu su reikalavimais mokinių pasiekimams pateikiamos ugdymo gairės, kuriose nurodytos rekomendacijos, kaip būtų galima planuoti ugdymo procesą ir siekti numatytos kūno kultūros ugdymosi pažangos.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
1. Sveika gyvensena			
Suvokti savo unikalumą aplinkoje.	1.1. Atpažinti žmogaus individualumo ir skirtingumo požymius.	1.1.1. Paaiškinti, kaip kiekvienas, būdamas skirtingas ir individualus, gali būti fiziškai aktyvus ir stiprus.	Mokiniai klausosi mokytojo aiškinimo ir mokosi suprasti, kaip kiekvienas, būdamas skirtingas ir individualus, gali būti fiziškai aktyvus ir stiprus.
Būti fiziškai aktyviam laisvalaikiu.	1.2. Pastebėti nejudrios gyvensenos padarinius sveikatai ir darbingumui.	1.2.1. Savais žodžiais nusakyti fizinio aktyvumo poveikį darbingumui bei sveikatai ir tai, kad kiekvienas, būdamas skirtingas ir individualus, fiziniu aktyvumu gali sustiprinti sveikatą, turėti tvirtą ir gražų kūną, būti darbingas.	Mokiniai klausosi mokytojo aiškinimo ir mokosi suprasti, kaip fizinis aktyvumas gali veikti žmogaus sveikatą ir darbingumą. Kartu su mokytoju teikia pavyzdžių, kaip fizinis aktyvumas gali padėti stiprinti sveikatą, turėti gražų ir tvirtą kūną, būti darbingiems, geros nuotaikos, puikiai jaustis.
Domėtis savijauta.	1.3. Skaičiuoti ramybės pulsą ir pulsą po fizinio krūvio.	1.3.1. Savais žodžiais pasakyti ir parodyti, kaip reikia taisyklingai skaičiuoti pulsą ramybės sąlygomis. Apibūdinti, kaip kinta pulso dažnis po fizinio krūvio.	Mokytojo padedami, mokiniai mokosi taisyklingai apčiuopti ir skaičiuoti savo pulsą. Mokosi skaičiuoti pulsą prieš fizinį krūvį, paskui atlieka keletą pritūpimų ar kitą pratimą, aiškinasi, kaip ir kodėl pakito pulso dažnis.
Stengtis nevartoti nesveikų maisto produktų.	1.4. Stengtis pasirinkti kuo sveikesnius maisto produktus.	1.4.1. Pateikti keletą kasdienei vaiko mitybai būtinų maisto produktų pavyzdžių ir keletą nesveiko maisto pavyzdžių.	Mokiniai su mokytoju diskutuoja ir aiškinasi, kokie maisto produktai yra būtini kasdienei vaiko mitybai. Aptaria, kokie dažnai vartojami produktai gali būti žalingi sveikatai (pvz., bulvių traškučiai, saldieji gėrimai).
Ugdytis neigiamą požiūrį į rūkymą ir alkoholinių gėrimų vartojimą.	1.5. Stengtis vengti pasyvaus rūkymo, rizikingų situacijų.	1.5.1. Paaiškinti, kokią žalą sveikatai, piniginiams ištekliams ir kt. sukelia rūkalų, alkoholio vartojimas.	Mokiniai su mokytoju diskutuoja apie rūkalų ir alkoholio vartojimo žalą sveikatai, piniginiams ištekliams ir kt.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
Išklausyti kito nuomonę.	1.6. Stengtis nekonfliktuojant išklausyti kito nuomonę ir drąsiai reikšti savo.	1.6.1. Pateikti asmeninį arba sugalvotą konflikto sprendimo pavyzdį.	Mokiniai su mokytoju diskutuoja jiems aktualia tema, reiškia savo nuomonę ir mokosi išklausyti kito nuomonę. Vaidina klasės gyvenimo ar pan. situacijas ir mokosi taikiai spręsti konfliktus.
2. Judėjimo įgūdžiai			
Suvokti taisyklingos kūno laikysenos stovint, sėdint, einant, bėgant svarbą.	2.1. Stengtis išlaikyti taisyklingą kūno laikyseną stovint, sėdint, einant, bėgant.	2.1.1. Apibūdinti, kas neigiamai veikia mokinio laikyseną ir kaip išvengti tų klaidų. 2.1.2. Paaiškinti, kodėl augančiam žmogui ypač svarbi taisyklinga kūno laikysena.	Mokytojo padedami, mokiniai mokosi kontroliuoti savo ir draugų laikyseną stovint, sėdint, einant, bėgant. Patariami mokytojo, sudaro programėlę kūno laikysenai kontroliuoti.
Suvokti taisyklingo kvėpavimo atliekant nesudėtingus fizinius pratimus svarbą.	2.2. Stengtis taisyklingai kvėpuoti nesudėtingų fizinių pratimų metu.	2.2.1. Paaiškinti arba parodyti, kaip taisyklingai kvėpuoti atliekant judesius.	Mokiniai, padedami mokytojo, atlieka nesudėtingus judesius ir mokosi taisyklingai kvėpuoti.
Patirti judesių įvairovę.	2.3. Koordinuotai atlikti nesudėtingus judesius vietoje, judant, erdvėje.	2.3.1. Pademonstruoti pasirinktą nesudėtingą mankštos ar pratimų su pasirinktomis priemonėmis kompleksą. 2.3.2. Parodyti, kaip derinti paprastosios ir tiksliosios motorikos (judėjimo) būdus su muzika.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus veiksmus ir mokosi atlikti koordinuotus kūno judesius, pvz., mankštos kompleksus, pratimų, atliekamų vietoje ir judant erdvėje su įvairiais reikmenimis, derinius. Mokiniai mokosi greitai keisti judesių kryptį ir spartą judėdami. Padedami mokytojo, judesio elementus mokosi sujungti į tam tikrą schemą pagal panašumą ar kitą požymį, mokosi juos derinti su muzika, signalu ar pan.
	2.4. Tolygiai paskirstyti dėmesį atliekant du ar daugiau judesių vienu metu.	2.4.1. Parodyti du ar daugiau judesių vienu metu.	Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi savarankiškai kurti judesius arba kūno padėtis, atsiminti ir pakartoti savo ir draugų rodytus judesius.
	2.5. Siekti bendravimo su draugais, šeimos nariais, vyresniais žmonėmis kultūros.	2.5.1. Apibrėžti bendru sutarimu sudarytas bendravimo per pamoką taisykles.	Mokytojas bendru sutarimu su mokiniais suformuluoja bendravimo taisykles, kurių bus laikomasi per pamokas diskutuojant, bendraujant, priimant bendrus sprendimus grupėje ar pan., ir susitaria jų laikytis.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3. Sporto šakos			
3.1. Lengvoji atletika			
Siekti mokytis lengvosios atletikos rungčių. Puoselėti olimpines sporto vertybes.	3.1.1. Laikytis saugaus elgesio taisyklių bėgant, atliekant šuolius, metimus.	3.1.1.1. Apibrėžti saugaus elgesio taisykles bėgant, atliekant šuolius, metimus.	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinimą apie saugaus elgesio taisykles, kurių privalu laikytis lengvosios atletikos pratybose: bėgant, atliekant šuolius, metimus ir pan.
	3.1.2. Eiti ir bėgti lenktyniaujant, įveikiant nesudėtingas kliūtis.	3.1.2.1. Paaiškinti arba parodyti, kaip įveikti nesudėtingas kliūtis, bėgti estafetes, lenktyniauti.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus veiksmus ir patys bando įveikti nesudėtingas kliūtis, pvz., perlipti per gimnastikos suolelį. Mokosi įveikti kliūtis žaisdami estafetes, lenktyniaudami. Mokosi pastebėti ir taisyti klaidas.
	3.1.3. Bėgti šaudykle.	3.1.3.1. Paaiškinti ar parodyti, kaip bėgama šaudykle.	Mokiniai stebi mokytojo rodomą bėgimą šaudykle, aiškinasi ir bando pakartoti. Mokytojo padedami, mokosi pagal signalą bėgti šaudykle, pvz., įvairiomis kryptimis, nuo vienos linijos iki kitos.
	3.1.4. Tolygiai bėgti grupėje lėta ir vidutine sparta.	3.1.4.1. Apibūdinti pagrindines tolygiojo bėgimo grupėje klaidas.	Mokiniai mokosi tolygiai bėgti grupėje lėta ir vidutine sparta. Padedami mokytojo, mokosi pastebėti ir taisyti klaidas.
	3.1.5. Bėgti tinkama sparta iki 4 min.	3.1.5.1. Suprasti ir paaiškinti, kaip bėgti tinkama sparta.	Mokiniai atlieka užduotį ir mokosi bėgti tinkama sparta, nelenktyniaudami.
	3.1.6. Atlikti specialius bėgimo pratimus.	3.1.6.1. Pademonstruoti keletą specialių bėgimo pratimų.	Mokiniai, stebėdami mokytojo rodomą pratimą, mokosi nesudėtingų specialių bėgimo pratimų.
	3.1.7. Šokti į tolį iš vietos ir įsibėgėjus.	3.1.7.1. Paaiškinti ar parodyti, kaip šokti į tolį iš vietos ir įsibėgėjus. 3.1.7.2. Parodyti pasirinktą parengiamąjį šuolio į tolį pratimą.	Mokiniai stebi mokytojo rodomą šuolį ir aiškinasi, kaip taisyklingai šokti į tolį iš vietos ir įsibėgėjus. Mokytojo padedami, bando patys atlikti užduotį. Mokosi atlikti parengiamuosius šuolių pratimus, žaidžia žaidimus su šuolių elementais.
	3.1.8. Mesti kamuoliuką į tolį ir į taikinį.	3.1.8.1. Pademonstruoti kamuoliuko metimo techniką arba aptarti pagrindinius technikos reikalavimus.	Mokiniai stebi mokytojo rodomą kamuoliuko metimą, aiškinasi ir patys išbando metimo technikos elementus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3.2. Judrieji ir sportiniai žaidimai			
Nusiteikti žaisti judriuosius ir sportinius žaidimus, garbingai rungtyniauti.	3.2.1. Laikytis saugaus elgesio taisyklių žaidžiant judriuosius ir sportinius žaidimus.	3.2.1.1. Paaiškinti saugaus elgesio taisykles žaidžiant judriuosius ir sportinius žaidimus.	Mokiniai su mokytoju aiškinasi saugaus elgesio žaidimo metu taisykles. Mokiniai skatinami žaisti nesudėtingus judriuosius žaidimus.
	3.2.2. Žaisti judriuosius žaidimus pagal taisykles.	3.2.2.1. Suprasti ir paaiškinti judriųjų žaidimų taisykles bei nurodyti dažniausias žaidimo klaidas.	Mokiniai žaidžia žaidimą ir padedami mokytojo mokosi taikyti žaidimo taisykles, pastebėti ir taisyti pasitaikančias žaidimo klaidas.
	3.2.3. Derinti veiksmus žaidžiant poroje arba nedidelėje grupėje.	3.2.3.1. Paaiškinti, kaip svarbu derinti veiksmus žaidžiant poroje arba nedidelėje grupėje.	Mokiniai žaidžia žaidimą ir padedami mokytojo mokosi derinti žaidimo veiksmus poroje, nedidelėje grupėje, komandoje ar pan.
	3.2.4. Žaisti judriuosius žaidimus su pasirinktais sporto įrankiais.	3.2.4.1. Pateikti keletą judriųjų žaidimų su pasirinktais sporto įrankiais pavyzdžių.	Mokiniai žaidžia pasirinktą judrųjį žaidimą su sporto įrankiais, pvz., kamuoliais, gimnastikos lazdomis, badmintono raketėmis ir kt., ir padedami mokytojo mokosi įrankius pritaikyti žaisdami judriuosius žaidimus, estafetes.
	3.2.5. Atlikti pagrindinius mažojo krepšinio ir (ar) mažojo futbolo veiksmus.	3.2.5.1. Paaiškinti pagrindinius mažojo krepšinio ir (ar) mažojo futbolo technikos veiksmus.	Mokiniai žaidžia žaidimą, aiškinasi su mokytoju ir mokosi mažojo krepšinio ir mažojo futbolo atskirų technikos veiksmų.
	3.2.6. Žaisti mažąjį krepšinį ir (ar) mažąjį futbolą komandoje.	3.2.6.1. Paaiškinti mažojo krepšinio ir (ar) mažojo futbolo žaidimo komandoje veiksmus.	Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi žaisti mažąjį krepšinį ir mažąjį futbolą poroje, nedidelėje grupėje, komandoje ar pan.
3.3. Bendroji gimnastika			
Siekti išbandyti elementarius bendrosios gimnastikos pratimus, įrankius bei prietaisus.	3.3.1. Atlikti pasirinktus saugius nesudėtingus akrobatikos pratimus, saugiai lipti gimnastikos sienele, išlaikyti statinę bei dinaminę pusiausvyrą, kyboti ištiestomis rankomis.	3.3.1.1. Paaiškinti saugaus elgesio gimnastikoje taisyklių reikalavimus. 3.3.1.2. Parodyti lipimo gimnastikos sienele, kybojimo ištiestomis rankomis veiksmus, pasirinktą pusiausvyros pratimą.	Mokiniai išklauso mokytojo aiškinimą apie saugaus elgesio taisykles atliekant nesudėtingus gimnastikos pratimus, pvz., atliekant kūlverstį pirmyn, atgal, saugiai įvairiais būdais lipant gimnastikos sienele, išlaikant statinę ir dinaminę pusiausvyrą mažesniame atramos plote, skirtingame aukštyje.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
	3.3.2. Pagal savo pajėgumą išlaikyti kūno svorį kybant sulenktomis rankomis.	3.3.2.1. Pademonstruoti kybojimą sulenktomis rankomis.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus veiksmus ir mokosi kyboti sulenktomis rankomis, žaisti žaidimus kybant, pvz., *Žemė – oras.*
	3.3.3. Šokinėti per įsuktą trumpą ir ilgą šokdynę.	3.3.3.1. Parodyti arba paaiškinti, kaip saugiai ir taisyklingai šokinėti per įsuktą trumpą ir ilgą šokdynę.	Mokiniai stebi mokytojo rodomus šokinėjimo per šokdynę veiksmus ir mokosi saugiai šokinėti įvairiais būdais per įsuktą trumpą ir ilgą šokdynę.
	3.3.4. Atlikti elementarių bendrosios gimnastikos pratimų derinį.	3.3.4.1. Parodyti 5–6 elementarių bendrosios gimnastikos pratimų derinį.	Mokiniai stebi, mokosi ir pakartoja mokytojo rodomą elementarių bendrosios gimnastikos pratimų derinį.
3.4. Slidinėjimas, spartusis žygis, turizmas, orientavimosi sportas			
Naudotis žiemos teikiamais malonumais gryname ore laisvalaikiu.	3.4.1. Po vieną, du ar daugiau saugiai čiuožti su čiuožyne arba važinėtis su rogutėmis nuo kalno, žaisti komandinius žiemos žaidimus.	3.4.1.1. Apibūdinti keletą pasirinktų saugių žiemos žaidimų.	Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi po vieną, dviese ar daugiau saugiai važinėtis su rogutėmis arba čiuožti su čiuožynėmis nuo kalno, lygioje vietovėje, žaisti komandinius žiemos žaidimus.
	3.4.2. Eiti ir bėgti tinkama sparta esant įvairiai (slidžiai, šlapiai, nelygiai) kelio dangai, įveikti pasitaikančias gamtines kliūtis: perlipti per nuvirtusį medį, peršokti arba apeiti nedidelę balą ir pan.	3.4.2.1. Paaiškinti, kaip saugiai eiti ir bėgti esant įvairiai kelio dangai, kaip saugiai įveikti pasitaikančias gamtines kliūtis.	Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi saugiai eiti ir bėgti tinkama sparta esant įvairiai (slidžiai, šlapiai, nelygiai) kelio dangai ir įveikti pasitaikančias gamtines kliūtis: perlipti per nuvirtusį medį, peršokti arba apeiti nedidelę balą ir pan.
	3.4.3. Žaisti žaidimus, lavinančius orientavimąsi vietovėje.	3.4.3.1. Nurodyti pagrindines orientavimosi vietovėje taisykles.	Mokiniai, padedami mokytojo, žaidžia žaidimus, reikalaujančius gebėjimo orientuotis vietovėje, ir kartu su mokytoju išsinagrinėja pagrindines orientavimosi vietovėje taisykles.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	**Gebėjimai**	**Žinios ir supratimas**	
3.5. Plaukimas			
Saugiai elgtis prie vandens ir vandenyje.	3.5.1. Saugiai atlikti pagrindinius plaukimo pratimus vandenyje.	3.5.1.1. Parodyti pagrindinius plaukimo pratimus vandenyje.	Mokiniai stebi mokytojo arba plaukimo instruktoriaus rodomus plaukimo pratimus ir mokosi juos daryti: iš pradžių ant kilimėlio (sausumoje), paskui – vandenyje, kontroliuojami mokytojo ar plaukimo instruktoriaus.
4. Netradicinis fizinis aktyvumas			
Išbandyti netradicines fizinio aktyvumo formas. Veikti pagal patirtį ir išgales.	4.1. Pažinti savo imlumą tam tikrai fizinei veiklos formai.	4.1.1. Paaiškinti, kodėl nėra negabių fizinei veiklai žmonių ir kodėl svarbu pasirinkti patinkamą fizinės veiklos formą.	Mokiniai kartu su mokytoju diskutuoja apie aktyvios fizinės veiklos ypatumus, aptaria, svarsto savo ir kitų gebėjimus bei pasiekimus tam tikroje fizinėje veikloje; diskutuoja apie galimybes pasirinkti patinkamą fizinės veiklos formą, pvz., *Man patinka ir gerai sekasi šokti; aš jaučiu ritmą, ir ši veikla man yra patraukli; aš manau, kad šioje veikloje galiu save išreikšti ir pasiekti kur kas daugiau nei kitose fiziškai aktyvios veiklos srityse*.
	4.2. Pagal savo gebėjimus lanksčiai reaguoti į kintančią aplinką fizinės veiklos metu.	4.1.2. Pateikti savo individualumo pavyzdžių suvokiant, kad ne visose veiklose galima tikėtis sėkmės, pvz., *Jeigu man vienoje veikloje sekasi geriau, o kitoje prasčiau – neturėčiau nusiminti, svarbu suvokti, kad kiekvienas turi tiek individualių, tiek skirtingų bruožų, ir tai priimti kaip normalų reiškinį.*	
	4.3. Atskleisti asmeninius gebėjimus fizinėje veikloje.		

28.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

3–4 klasėse mokiniai toliau tenkina natūralų judėjimo poreikį, ugdo judėjimo įgūdžius, susipažįsta su mokyklinėje kūno kultūros programoje pateiktomis sporto šakomis, netradicinio fizinio aktyvumo formomis, įgyja pagrindinių sveikos gyvensenos žinių ir įgūdžių.

28.7.2.1. Sveika gyvensena. Žmogaus individualumo ir skirtingumo požymių atpažinimas *(pvz., kiekvienas, būdamas skirtingas ir individualus, gali būti fiziškai aktyvus ir stiprus)*. Nejudrios gyvensenos padariniai sveikatai ir darbingumui. Pulso dažnis *(pulso dažnio skaičiavimas – ramybėje, prieš fizinį krūvį ir po jo)*. Sveikų maisto produktų pasirinkimas. Rūkymo ir alkoholio vartojimo žala vaiko ir suaugusiojo organizmui: kokias problemas *(sveikatos, finansines, šeimos*) kelia šie įpročiai.

28.7.2.2. Judėjimo įgūdžiai. Laikysenos kontroliavimas (stovint, sėdint, einant, nešant kuprinę). Taisyklingas kvėpavimas atliekant judesius. Koordinuoti kūno judesiai *(mankštos pratimų kompleksas, pratimai vietoje ir judant)*. Dėmesio sutelkimas atliekant du ar daugiau judesių *(skirtingomis kryptimis, įvairiu tempu)*.

28.7.2.3. Sporto šakos. Saugaus elgesio taisyklės. Ėjimas ir bėgimas lenktyniaujant (*bėgant estafetes, žaidžiant žaidimus)*. Bėgimas šaudykle. Tolygus bėgimas (*grupe lėta ir vidutine bei sau tinkama sparta)*. Šuolis į tolį įsibėgė-

jus. Kamuoliuko metimas į tolį ir į taikinį. Judriųjų žaidimų žaidimas *(taisyklės, veiksmų derinimas poroje, grupėje, komandoje, su pasirinktais sporto įrankiais)*. Mažojo krepšinio ir mažojo futbolo žaidimas *(pagrindiniai technikos veiksmai)*. Elementarūs bendrosios gimnastikos akrobatikos pratimai, pratimai su įrankiais ir prietaisais *(lipimas gimnastikos sienele, kybojimas, pusiausvyros pratimai ant apversto gimnastikos suolelio, kūlverstis pirmyn, atgal)*. Šokinėjimas per trumpą ir įsuktą ilgą šokdynę. Saugus čiuožimas čiuožyne, važinėjimasis rogutėmis *(po vieną, poromis ar daugiau)*. Ėjimas ir bėgimas įveikiant gamtines kliūtis, esant įvairiai kelio dangai *(slidu, šlapia, nelygu)*. Pagrindinės orientavimosi vietovėje taisyklės. Skatinimas mokytis plaukti.

28.7.2.4. Netradicinis fizinis aktyvumas. Netradicinio fizinio aktyvumo formų pasirinkimo galimybės.

28.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

28.7.3.1. Kūno kultūros programoje pateikiami orientaciniai mokinių pasiekimų lygių požymiai – tai tam tikras siektinas lygis, kurį mokinys, padedant mokytojui, turėtų pasiekti tenkindamas natūralų judėjimo poreikį. Mokinių pasiekimų lygių požymiai sudaryti atsižvelgiant į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fiziologinės raidos ypatumus, tačiau būtina taikyti ir diferencijuotus reikalavimus, atsižvelgiant į individualias vaiko galimybes (prigimtines, fizinio pajėgumo, fizinio parengtumo, sveikatos ir t. t.). Pasiekimų lygių požymiai padeda mokytojui orientuotis, kiek mokinys yra pažengęs tam tikroje srityje.

28.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai / Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Parodo, kad supranta, jog kiekvienas, būdamas individualus ir skirtingas, gali būti fiziškai aktyvus ir stiprus. Žino keletą sporto šakų, laisvalaikio fizinio aktyvumo formų.	Parodo, kad žino, jog sveikata yra vertybė, kurią iš dalies lemia ir asmeninės pastangos. Žino pagrindines sporto šakas, fizinio aktyvumo formas.	Paaiškina sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo poveikį sveikatai ir darbingumui. Domisi ir žino apie sporto šakas, įvairias fizinio aktyvumo formas.
Gebėjimai	Atlieka pasirinktus mankštos pratimus, pagrindines gimnastikos bei lengvosios atletikos užduotis; žaidžia judriuosius ir sportinius žaidimus, renkasi saugias netradicinio fizinio aktyvumo formas.	Koordinuotai atlieka nesudėtingus judesius vietoje ir judėdamas; atlieka pateiktas gimnastikos ir lengvosios atletikos užduotis; savarankiškai žaidžia judriuosius ir sportinius žaidimus pagal taisykles; savarankiškai pasirenka saugias netradicinio fizinio aktyvumo formas.	Savarankiškai atlieka užduotis; pagal taisykles žaidžia judriuosius žaidimus su pasirinktais sporto įrankiais; žaidžia sportinius žaidimus derindamas savo veiksmus su komandos draugų veiksmais; kryptingai pasirenka saugias netradicinio fizinio aktyvumo formas.
Nuostatos	Suvokia fizinio aktyvumo įtaką sveikatai ir darbingumui.	Noriai atlieka užduotis ir siekia asmeninio fizinio aktyvumo.	Stengiasi pažinti fizinio aktyvumo formas ir atskleisti save fizinėje veikloje.